T.C.

BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

DİL DEVRİMİNİN KAYIP SÖZCÜKLERİ

NAGİHAN ARIKÇILI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

DOÇ. DR. HİMMET BÜKE

BURDUR – 2025

T.C.

BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

DİL DEVRİMİNİN KAYIP SÖZCÜKLERİ

NAGİHAN ARIKÇILI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

DOÇ. DR. HİMMET BÜKE

ÜYE: PROF. DR. ALİ CİN

ÜYE: DOÇ. DR. DİDEM AKYILDIZ AY

BURDUR – 2025

T.C.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ

ETİK BEYAN

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'ne göre hazırlamış olduğum "Dil Devriminin Kayıp Sözcükleri " adlı tezin hazırlanması sürecinde akademik ve etik kuralları ihlal etmediğimi, tezimin özgün olduğunu, başvurduğum kaynakları metin içinde, dipnotlarda ve kaynakçada eksiksiz ve bilimsel kurallara uygun olarak gösterdiğimi taahhüt ederim.

Nagihan ARIKÇILI

09.10.2025

TEŞEKKÜR

Akademik hayat yolculuğumda, lisans yıllarımdan bu yana her aşamada yanımda olan, bilgi birikimiyle bana yol gösteren, sabrı ve anlayışıyla her zaman desteğini hissettiren kıymetli hocam Doç. Dr. Himmet Büke'ye en içten şükranlarımı sunarım. Bu çalışmanın konusu da dâhil olmak üzere, araştırmanın her adımında yönlendirici fikirleri, bitmek bilmeyen sabrı ve inancı bu tezin ortaya çıkmasında en büyük dayanağım olmuştur. Zorluklarla dolu bu süreçte, eleştirileriyle gelişmemi sağlayan ve yalnızca bir akademik danışman değil aynı zamanda hayatımın her döneminde bana yol gösteren bir rehber olduğu için kendisine gönülden teşekkür ederim.

Bu tez yalnızca bir akademik çalışmanın değil; uzun yıllara yayılan sabrın, anlayışın ve inancın bir yansımasıdır. Her satırında, sürecin her aşamasında yanımda olan insanların maddi manevi emeği vardır. Süreç boyunca sevgileriyle, destekleriyle ve varlıklarıyla bana güç veren, koşulsuz güvenleriyle en zor anlarda dahi umudumu tazeleyen dostlarıma; çalışma sürecinde her an yanımda olan kütüphanesini benimle cömertçe paylaşan değerli arkadaşım Araş. Gör. Serkan Yüksel'e; hayatım boyunca arkamda dimdik duran, sevgileriyle beni ayakta tutan ve haklarını hiçbir zaman ödeyemeyeceğim sevgili anne ve babama sonsuz minnettarlığımı sunarım. Ve her şeyden öte bu sürecin en sessiz ama derin desteği yoldaşım canımın bir parçası kardeşim Ahmet, doğduğu günden beri benim gücüm oldu. Bu çalışma sırasında bana benden daha çok inandığın, sevgini her an hissetterdiğin ve en çok da varlığın için sana teşekkür ederim.

Burdur, 2025

ÖZET

Bu çalışma, 1928–1938 yılları arasındaki Dil Devrimi sürecinde, dönemin süreli yayınlarında önerilmiş ancak günümüz Türkçesinde kullanımdan düşmüş sözcükleri incelemektedir. 1928'de gerçekleştirilen Harf Devrimi'nin ardından başlayan Dil Devrimi, Türkçeyi yabancı öğelerden arındırarak özleştirmeyi ve zenginleştirmeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda, belirtilen yıllar arasında yayımlanan Cumhuriyet, Ulus, Vakit ve Türk Dili gazeteleri taranmış; bu yayınlarda yer alan, günümüze ulaşamayan sözcükler tespit edilerek yapısal açıdan değerlendirilmiştir.

Araştırma, yalnızca dijital arşivler üzerinden erişilen 1928–1938 dönemi süreli yayınlarıyla sınırlandırılmıştır. İncelenen yayınlarda tespit edilen sözcükler sınıflandırılmış, öz Türkçe sözcükler biçimbilimsel ve anlamsal açıdan değerlendirilmiştir. Bu inceleme sürecinde TDK Güncel Türkçe Sözlük, Derleme Sözlüğü, Tarama Sözlüğü, Andreas Tietze Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati, Gülensoy'un Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü, Paçacıoğlu'nun VIII.-XVI. Yüzyıllar Arasında Sözcük Dağarcığı, Nişanyan Sözlük ve Kubbealtı Sözlüğü gibi etimolojik kaynak ve sözlüklerden yararlanılmış. Verilerin gazete tasnifi ve köken bakımından sınıflandırılması yapılmıştır. Bu süreçte elde edilen veriler, dilin geçirdiği dönüşümün somut örneklerini sunmakta; Türkçenin tarihsel gelişiminde unutulmuş unsurları yeniden görünür kılmaktadır.

Çalışmanın amacı, Dil Devrimi döneminde önerilen ancak günümüze ulaşamayan sözcükleri gün yüzüne çıkararak Türkçenin söz varlığına tarihsel bir perspektif kazandırmaktır. Elde edilen bulgular, dilin toplumsal ve siyasal değişimlerle nasıl biçimlendiğini ortaya koymakta; Türkçenin geçmişten günümüze uzanan evrimini anlamaya katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Harf Devrimi, Dil Devrimi, Türk Dili, 1928–1938 Dönemi, Dil Değişimi, Türkçeleştirme

(Arıkçılı, Nagihan, Lost Words of The Language Revolution, Burdur, 2025)

ABSTRACT

This study examines the words proposed during the Language Reform period between 1928 and 1938 that appeared in periodicals of the time but have since fallen out of use in modern Turkish. Following the Alphabet Reform of 1928, the Language Reform aimed to purify and enrich Turkish by eliminating foreign elements. Within this framework, the newspapers Cumhuriyet, Ulus, Vakit, and Türk Dili published between 1928 and 1938 were analyzed, and obsolete words found in these publications were identified and evaluated structurally.

The research is limited to digital archives of the periodicals published between 1928 and 1938. The identified words were categorized, and the purely Turkish ones were examined in terms of morphology and semantics. Throughout this process, several etymological sources and dictionaries were utilized, including the TDK Contemporary Turkish Dictionary, Derleme Sözlüğü, Tarama Sözlüğü, Andreas Tietze's Historical and Etymological Dictionary of Turkish, Gülensoy's Dictionary of Turkish Word Origins in Turkey Turkish, Paçacıoğlu's Vocabulary Between the 8th and 16th Centuries, Nişanyan Dictionary, and Kubbealtı Dictionary. The collected data were classified according to newspaper and word origin.

The findings of this study present concrete examples of the linguistic transformation that occurred during the reform period, making visible the forgotten elements of the Turkish language's historical development. The main purpose of the study is to rediscover the words proposed but not preserved in modern Turkish, thereby offering a historical perspective on the Turkish lexicon. Ultimately, the results contribute to understanding how language evolves under social and political change and shed light on the long-term evolution of Turkish from past to present.

Key Words: Alphabet Revolution, Language Revolution, Turkish Language, 1928-1938 Period, Language Change, Turkification

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN i
TEŞEKKÜR ii
ÖZET iii
ABSTRACT iv
İÇİNDEKİLER v
TABLOLAR DİZİNİ viii
ŞEKİLLER DİZİNİ ix
GİRİŞ 1
Araştırmanın Konusu ve Önemi 1
Araştırmanın Amacı ve Kapsamı 2
Tezin Kapsamı ve Sınırlılıkları 2
Yöntem 3
BİRİNCİ BÖLÜM
1. Dil Devrimiyle Türkçenin Yeniden Yapılandırılması 4
1.1. Atatürk'ten Önce ve Sonra Türk Dili 6
1.2. Fuat Köprülü ve Türk Dili 16
1.3. Falih Rıfkı Atay'da Dil Anlayışı ve Yazıları 16
1.4. Güneş Dil Teorisi 19
2. Gazeteler ve Dil Devrimi: Anket Sonuçlarıyla Sözcüklerin Yolculuğu 20
2.1. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türk Basınının Evrimi 20
2.2. Ulus (Hâkimiyet-i Milliye) Gazetesi 20
2.2.1. Ulus ve Dil Meselesi 21
2.2.2. Ulus Gazetesinden Derleme 24
2.2.3. Ulus Gazetesindeki Teklifi Yapılan Sözcükler Listesi 26
2.3. Vakit Gazetesi 35
2.3.1. Vakit ve Dil Meselesi 36
2.3.2. Vakit Gazetesinden Derleme 38
2.3.3. Vakit Gazetesindeki Teklifi Yapılan Sözcükler Listesi 39
2.4. Cumhuriyet Gazetesi 58
2.4.1. Cumhuriyet Gazetesindeki Teklifi Yapılan Sözcükler Listesi 59
2.5. Türk Dili Gazetesi 59

2.5.1. Türk Dili Gazetesindeki Teklifi Yapılan Sözcükler Listesi 60

İKİNCİ BÖLÜM

2. .....TEKLİF EDİLEN SÖZCÜKLERİN ANLAMSAL VE BİÇİMSEL TAHLİLİ 62

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ 431

3. ..SÖZCÜK TEKLİFLERİNİN TÜRK DİL KURUMU GÜNCEL TÜRKÇE SÖZLÜK DURUMU VE KÖKENLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ 431

3.1. ..... Dil Devrimi'ndeki Çoklu Sözcük Teklifleri 431

3.2. Dil Devrimi Kapsamında Önerilen Sözcüklerin TDK Güncel Türkçe Sözlük'teki Durumu 435

3.2.1. TDK Güncel Türkçe Sözlük'te Kayıtlı, Önerilen Anlamda Tanımlanmış Sözcükler 436

3.2.2. TDK Güncel Türkçe Sözlük'te Kayıtlı, Farklı Anlamda Tanımlanmış Sözcükler 441

3.2.3. TDK Güncel Türkçe Sözlük'te Kayıtlı Olmayan Sözcükler..... 470

3.3. ..... Önerilen Türkçe Karşılıkların Kaynak Kökenine Göre Dağılımı 487

3.3.1. Kaynak Kökenine Göre Dağılım Listesi 488

3.3.1.1. Arapça Kökenli Sözcükler İçin Yalnızca Türkçe Karşılık 488

3.3.1.2. Arapça Kökenli Sözcükler İçin Türkçe + Arapça Karışık Karşılık 507

3.3.1.3. Arapça Kökenli Sözcükler İçin Türkçe + Türkçe Karşılık 507

3.3.1.4. Arapça + Arapça Kökenli Sözcükler İçin Türkçe + Türkçe Karşılık 511

3.3.1.5. Arapça + Arapça Kökenli Sözcükler İçin Yalnızca Türkçe Karşılık 511

3.3.1.6. Türkçe + Arapça Kökenli Sözcükler İçin Yalnızca Türkçe Karşılık..... 511

3.3.1.7. Arapça + Türkçe Kökenli Sözcükler İçin Türkçe Karşılık 512

3.3.1.8. Arapça + Farsça kökenli sözcükler için Türkçe karşılık..... 512

3.3.1.9. Arapça + Farsça Kökenli Sözcükler İçin Türkçe + Türkçe Karşılık ... 512

3.3.1.10. Farsça Kökenli Sözcükler İçin Yalnızca Türkçe Karşılık 512

3.3.1.11. Farsça + Türkçe Kökenli Sözcükler İçin Yalnızca Türkçe Karşılık ... 515

3.3.1.12. Farsça Kökenli Sözcükler İçin Türkçe + Türkçe Karşılık..... 515

3.3.1.13. Farsça + Arapça Kökenli Sözcükler İçin Türkçe + Türkçe Karşılık ... 516

3.3.1.14. Farsça + Arapça Kökenli Sözcükler İçin Yalnızca Türkçe Karşılık ... 516

3.3.1.15. Farsça + Farsça Kökenli Sözcükler İçin Türkçe + Türkçe Karşılık 516

3.3.1.16. Fransızca Kökenli Sözcükler İçin Yalnızca Türkçe Karşılık 516
3.3.1.17. Fransızca Kökenli Sözcükler İçin Türkçe + Türkçe Karşılık 516
3.3.1.18. Türkçe Kökenli Sözcükler İçin Yalnızca Türkçe Karşılık 516
3.3.1.19. Türkçe + Türkçe Kökenli Sözcükler İçin Yalnızca Türkçe Karşılık... 517
3.3.1.20. Türkçe + Türkçe Kökenli Sözcükler İçin Türkçe + Türkçe Karşılık .. 517
3.3.2. Kaynak Kökenine Göre Veri Analizi..... 518
KAYNAKÇA 521
İNTERNET KAYNAKÇASI..... 524
ÖZGEÇMİŞ 525

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Sözcüklerin TDK Güncel Türkçe Sözlük'teki Durumları **435**

Tablo 2. Kaynak Kökenine Göre Veri Analizi 518

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Ulus Gazetesi 4 İlkteşrin 1935 Cuma (s.1) **24**

Şekil 2. Ulus Gazetesi 4 İlkteşrin 1935 Cuma (s.1) **25**

Şekil 3. Ulus Gazetesi 10. İlkteşrin 1935 Perşembe (s.1) **25**

Şekil 4. Ulus Gazetesi 10. İlkteşrin 1935 Perşembe (s.5) **26**

Şekil 5. Ulus Gazetesi 10. İlkteşrin 1935 Perşembe (s.5) **26**

Şekil 6. 9 Mart 1933 Perşembe Sayılı Vakit Gazetesi (s.1) **38**

Şekil 7. 13 Mart 1933 Pazartesi sayılı Vakit Gazetesi **38**

Şekil 8. 13 Mart 1933 Pazartesi sayılı Vakit Gazetesi **38**

KISALTMALAR

a.m.:	aynı manada
Ar.:	Arapça
bk.:	bakınız
Çağ.:	Çağatayca
DLT:	Dîvânu Lugâti't Türk
DS:	Derleme Sözlüğü
E.T.:	Eski Türkçe
EAT:	Eski Anadolu Türkçesi
ETK:	Eski Türkçe
Far.:	Farsça
hlk.:	Halk
huk.:	Hukuk
İKPÖ:	İyi ve Kötü Prens Öyküsü
mec.:	Mecaz
Moğ.:	Moğolca
OT:	Orta Türkçe
s.:	sayfa
T.:	Türkçe
TDK:	Türk Dil Kurumu
TS:	Tarama Sözlüğü
Tü.:	Türkçe
Uyg.:	Uygurca
vb.:	ve benzeri

GİRİŞ

Araştırmanın Konusu ve Önemi

Dil, insanların birbiriyle iletişim kurmasını sağlayan en temel araçtır. Toplumları birbirine bağlayan bu canlı varlık, tarihsel süreç içerisinde çeşitli değişimlere uğramıştır. Bu değişimlerin en kapsamlı olanlarından biri Dil Devrimi sürecinde gerçekleşmiştir. Bu dönemde, Türkçenin yabancı kökenli sözcüklerden arındırılarak sadeleştirilmesi ve yenilenmesi hedeflenmiştir. Dildeki bu sadeleşme ve dönüşüm, dönemin süreli yayınlarında açıkça izlenebilmektedir. Söz konusu yayınlarda, günümüze kadar varlığını sürdüren kelimelerin yanı sıra zamanla kullanım dışı kalan ve unutulan sözcüklere de rastlanmaktadır. Bu çalışmada, söz konusu kaybolmuş sözcüklerin gün yüzüne çıkarılması amaçlanmaktadır.

Bu araştırma, 1928'de gerçekleştirilen Harf Devrimi ile başlayıp 1932'deki Türk Dil Devrimi süreciyle devam eden ve 1938 yılına kadar uzanan dönemde yayımlanan süreli yayınların ayrıntılı bir biçimde taranmasıyla başlamaktadır. Bu kapsamda, söz konusu dönemde çıkan gazete ve dergiler okunacak; dil yönünden incelenerek, bu yayınlarda teklif edilen sözcüklerin yapısal çözümlemeleri yapılacaktır.

Devamında, tespit edilen sözcüklerin günümüze ulaşıp ulaşmadığı belirlenerek bir çerçeve çizilecek ve Dil Devrimi sonrasında ortaya çıkan ya da zamanla kullanım dışı kalan dil yapılarına ilişkin genel bir değerlendirme sunulacaktır. Kaybolduğu düşünülen sözcükler tek tek tespit edilip yapısal açıdan incelendikten sonra maddeler hâlinde sunulacaktır.

Ayrıca gazete ve dergilerde, dönemin günlük dilinden ya da bürokratik dilinden basına yansıyan sözcükler incelenecek; bu süreçte kullanılan sözcüklerin kapsamlı bir dökümü yapılacaktır. Günümüze ulaşmamış, söz varlığımıza yerleşmemiş kelimelerin belirlenmesi, bu sözcüklerin yeniden gün yüzüne çıkarılmasını sağlayacak ve böylece geçmişteki söz varlığımızın izlerini günümüzde yaşatma amacı güdülecektir. Bu doğrultuda araştırmanın kapsamı, belirtilen dönemle ve ilgili yayınlarla sınırlandırılmıştır.

Bu araştırma, Dil Devrimi döneminde süreli yayınlarda önerilmiş fakat günümüze ulaşamamış, yani Türkçenin söz varlığına tutunamadan kaybolmuş sözcükleri tespit

ederek bu kelimeleri yeniden görünür kılmayı amaçlamaktadır. Günümüzde bu sözcüklerin büyük bir kısmı hem akademik literatürde hem de toplumsal hafızada yer almamaktadır. Bu bağlamda çalışma, Türkçenin söz varlığına tarihsel bir perspektif kazandırma açısından önem taşımaktadır.

Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

1928–1938 yılları arasındaki süreçte, Dil Devrimi esas alınarak yayımlanmış gazete ve dergilerde yer alan sözcükler incelenecek; bu yayınlarda kullanılmış ancak günümüz söz varlığına tutunamayarak zamanla kaybolmuş kelimelerin tespit edilmesi ve yapısal açıdan analiz edilmesi amaçlanmaktadır.

Yapılan literatür taramasında, Dil Devrimi bağlamında standart dile yerleşmeyen sözcüklerin sistemli biçimde tespitine yönelik özel bir çalışmaya rastlanmamıştır. Mevcut araştırmalarda, Dil Devrimi'nin dil üzerindeki etkileri ve döneme ait çeşitli sözcük incelemeleri yapılmış; dildeki değişim ve gelişim süreçleri ele alınmış olsa da, kullanım dışı kalan ve gün yüzüne çıkarılamamış sözcükler büyük ölçüde ihmal edilmiştir.

Bu çalışmada, gazete ve dergilerde yer alıp da söz varlığımızda kalıcılık kazanamayan tüm dil unsurlarının gün yüzüne çıkarılması hedeflenmektedir. Böylece bugün kullandığımız kelimelerin o dönemdeki biçimleri ve kullanımları tespit edilebilecek; hâlen varlığını sürdüren sözcüklerin tarihî gelişim süreçlerine dair yeni bilgiler edinilebilecektir.

Dil, canlı ve sürekli değişen bir yapıdır. Bu değişim, ani değil zaman içinde gerçekleştiği için kimi dönüşümler hemen fark edilememektedir. Dolayısıyla, tarihsel süreçte anlamını, biçimini ya da kullanımını yitirmiş unsurların belirlenmesi, Türk Dili açısından büyük önem taşımaktadır.

Tezin Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırma, Harf Devrimi ile başlatılacak olup, Dil Devriminin devamındaki süreç temel alınarak ilerletilecektir. Zaman aralığı olarak 1928–1938 yılları arasında yayımlanan süreli yayınlar esas alınacaktır. Giriş bölümünde, öncelikle dil kavramı tanımlanacak; ardından Harf Devrimi ve Dil Devrimi süreçlerine ilişkin ayrıntılı bilgi verilecektir.

Araştırmanın birinci bölümünde, taranan süreli yayınlarda belirlenen gazete ve dergilerin tarihsel süreçlerine yer verilecek; bu yayınların kuruluş, süreklilik ve varsa kapanış süreçleri üzerinde durulacaktır.

İkinci bölümde, süreli yayınlarda tespit edilen sözcükler sınıflandırılarak günümüze ulaşamayan kelimeler tasnif edilecek ve bu sözcükler yapısal açıdan incelenecektir.

Üçüncü bölümde ise, elde edilen veriler doğrultusunda sözcüklerin genel bir değerlendirmesi yapılacak; çalışmanın sonuç kısmında ise ulaşılan bulgular özetlenecek ve tespit edilen sözcüklerin listesi sunulacaktır.

Yöntem

Dil Devrimi sürecinde standart dile yerleşmeyen sözcükleri ortaya çıkarmayı amaçlayan bu çalışmada, araştırmaya 1928–1938 yılları arasında yayımlanmış süreli yayınların arşivlerine erişimle başlanmış. Bu çalışmanın temel veri seti, yalnızca dijital erişim platformları aracılığıyla temin edilen 1928–1938 yılları arasındaki gazete ve dergi arşivlerinin taranmasıyla oluşturulmuştur. Fiziksel arşivlere başvurulmamış; araştırma süreci dijital kaynaklarla sınırlı tutulmuştur.

Elde edilen süreli yayınların tarihsel gelişim süreci belgelendirilerek, içerikler dil açısından analiz edilmiş. Bu analiz sürecinde, teklifi yapılan sözcüklerin karşılıkları verilerek tasnif edilmiş, bu sözcükler yapısal açıdan incelenmiştir. Böylece hem dönem dilinin söz varlığı hem de bu varlık içindeki dönüşüm unsurları bilimsel olarak değerlendirilecektir.

Araştırmanın devamında, günümüzde unutulmuş ya da işlevini yitirmiş sözcüklerden oluşan bir kayıp kelimeler listesi oluşturulacaktır. Bu liste, Türk Dili açısından geçmişle günümüz arasında bir köprü kurarak dilin evrimini anlamaya katkı sağlayacak; aynı zamanda söz varlığımızın tarihsel zenginliğini yeniden görünür kılmayı hedefleyecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Dil Devrimiyle Türkçenin Yeniden Yapılandırılması

Dil, insanların birbirleriyle iletişim kurmasını sağlayan, sembol ve seslerle anlam ifade eden bir aktarım sistemidir. Sadece bireyler arası iletişimi mümkün kılmakla kalmayıp, toplumsal yapıyı ve kültürü de şekillendirir; bu yönüyle kültürün ve düşüncelerin taşıyıcısı hâline gelir. Bu taşıma süreci boyunca dil sürekli olarak gelişir ve değişir; zaman içinde kendini yenileyen dinamik bir sistem haline dönüşür. Türk dili de tarih boyunca Orta Asya'dan başlayıp geniş bir coğrafyaya yayılan, çok katmanlı bir gelişim süreci sonucunda bugünkü biçimini kazanmış bir dil topluluğudur. Bu geniş coğrafi yayılım ve tarihsel süreklilik, Türkçenin zengin biçim ve anlatım olanaklarını şekillendirmiş; aynı zamanda farklı dönemlerde oluşan lehçe ve yazın geleneklerini bir arada barındıran bir edebiyat mirasının oluşmasına yol açmıştır (Karaalioğlu, 1980: 13).

Diller, tıpkı toplumlar gibi zaman içinde sürekli değişir, gelişir ve farklılaşır. Türk dili de tarih boyunca bu sürecin bir parçası olmuş; biçim, anlam ve kullanım açısından çeşitli evrelerden geçerek zenginleşmiş ve farklılaşmıştır. Bu dönüşüm, her dil için geçerli olmakla birlikte, Türk dili açısından daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır (Özdemir ve Süğümlü, 2013: 2272).

"Düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan faydalanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok yönlü, çok gelişmiş sistem, lisan" (Kubbealtı). Bu tanım, dilin yalnızca bir iletişim aracı olmanın ötesinde, halkın kültürel mirasını taşıyan, onu şekillendiren ve bir kimlik oluşturulmasına katkı sağlayan bir araç olduğunu vurgulamaktadır. TDK Güncel Sözcükte ise "insanlar arasında anlaşmayı sağlayan, uzlaşmaya dayalı olarak oluşturulmuş sesli veya görsel işaretler sistemi; lisan, zeban" şeklinde dilin tanımı yapılmıştır (TDK, 2023).

Türk dilbilimcisi Doğan Aksan "İnsanoğlunun dili, yalnız, onun konuşabilmesi düşündüğünü başkalarına iletebilmesi demek değildir. Dil değimiz düzen insanın gözüdür, beynidir; düşüncesi, ruhudur" görüşünü savunmuş ve Türk dilinin "Türkçeye gelince… Asya'nın en kuzeyinden, Sibirya'nın Buz Denizi kıyılarından Avrupa içlerine kadar uzanan, bugün bile Asya ve Avrupa'da aşağı yukarı 100 milyon kişinin konuştuğu çeşitli lehçeleriyle eski, yaygın, güçlü bir dille karşılaşırız. Bu dilin Yakutça, Çuvaşça, Kazakça gibi çeşitli lehçeleri birer dil durumuna gelmiştir" diyerek Türk dilinin, Orta

Asya'dan dünyaya dağılarak tarihin seyrine yön veren ve Balkanlardan Çin'e uzanan Türklerin konuştuğu bir dil olduğuna vurgu yapmıştır (Aksan, 1990: 13,14).

Aksan'a göre dil, o dili konuşan ulusun yaşayış biçiminin, kültürünün, dünya görüşünün, tarihsel süreç boyunca geçirdiği evreleri ve diğer toplumlarla kurduğu ilişkilerin yansıtıcısıdır (Aksan, 1990: 14). Dil, sadece kelimelerden ibaret kalmayıp toplumu bir arada tutmaya yarayan canlı bir varlığı teşkil etmektedir. Yerinde saymayan dil, zaman zaman değişikliklere uğrar; bu değişimler doğrudan sosyal, kültürel, ekonomik ve politik değişimlerle ilişkilidir. Dilin geçirdiği dönüşümler sadece bireysel iletişim biçimlerini değil aynı zamanda bir toplumun kolektif hafızasını, kimliğini ve zihnini de etkiler hâle gelir. Canlı bir varlık olan dil, tarihî süreç içerisinde kendi iç dinamikleriyle değişim ve gelişim gösterir. Bu nedenle dilin gelişmesi tabii sebeplerle mümkündür; dışarıdan yapılacak müdahaleler ise dilin kendi kuralları ve yapısı dışında kalır (Bayar, 2016: 36).

Günümüzde Türk Dili ve Edebiyatı, Atatürk'ün önderliğinde başlatılan Dil Devrimi doğrultusunda önemli çalışmalar sürdürmektedir. Atatürk, Türk dilinin bilimsel yöntemlerle incelenmesi ve geliştirilmesi gerektiğine inanmış, 1928–1938 yılları arasında aralıksız bir şekilde dil devriminin uygulanmasında öncülük etmiştir. Bu süreçte Türkçenin karşılaştığı temel sorunları çözmüş ve dilimize birçok yeni, özgün sözcük kazandırmıştır. Yapılan çalışmaların etkisiyle, günümüz Türkçesi ile geçmiş kaynaklar arasındaki farklar oldukça belirgin hale gelmiş; Türk dili, diğer milletler için de örnek teşkil eder bir konuma ulaşmıştır. Atatürk, Türk ulusunun gücüne olduğu kadar Türk dilinin gücüne de büyük önem vermiştir. 1910'lu yıllardan itibaren dilimizin durumu üzerine düşünmüş ve çeşitli incelemeler yapmıştır. 1916'da hatıra defterinde, Türkçenin gelişmesini engelleyen yabancı etkilerden duyduğu kaygıyı dile getirmiş. Ayrıca, 1921 ile 1938 yılları arasında yaptığı yazılar karşılaştırıldığında, ifade biçimi, sadelik ve sözcüklerin özelleştirilmesi bakımından belirgin yenilikler ve değişiklikler gözlemlenmektedir (Hatiboğlu, 2022: 6-8).

Gerçek şu ki, Türk dili, asırlar boyunca geniş bir coğrafyada konuşulmuş ve güçlü bir imparatorluk dili olarak şekillenmiştir. Bu süreçte Anadolu, Balkanlar ve Asya bozkırları boyunca yükselen sesler, dilin zenginliğini ve estetiğini artırmıştır. Türkiye Türkçesi, hem bozkırların güçlü, gür seslerinden hem de Nil, Dicle, Fırat, Tuna gibi

büyük akarsuların seslerinden etkilenmiş; Karadeniz ve Ege kıyılarının rüzgârları, Anadolu'nun halk müziği ve zeybek ritimleriyle birleşerek dilin ritmini ve melodisini oluşturmuştur. Böylece Türk dili, hem tarihi deneyimlerin hem de coğrafyanın etkisiyle canlı, güçlü ve estetik bir dil olarak günümüze ulaşmıştır (Banarlı, 1988: 31).

Tarihsel perspektiften bakıldığında Türk dili çalışmalarında geleneksel olarak birkaç ana evre ayrılır: Göktürk ve Uygur belgeleriyle tanımlanan ilk dönemler; Karahanlılardan Osmanlı'ya kadar uzanan Orta Çağ Türkçesi; Çağatay, Özbek, Azeri gibi bölgelerin edebî üretimlerini içeren "yeni" dönem ve nihayet modern dönem Türkçesi. Her dönem dilsel özellikler, yazı dili ile konuşma dili arasındaki etkileşim ve coğrafi farklılıklar açısından ayrı nitelikler taşır. Özellikle Cumhuriyet sonrasında dilde sadeleştirme, özleştirme ve ulusal dil politikaları, yazı dili ile konuşma dili arasındaki yakınsama çabalarını hızlandırmış ve Türkçenin kamu söyleminde daha temiz, anlaşılır örnekler sunma hedefini ön plana çıkarmıştır (Karaalioğlu, 1980: 13, 14).

Atatürk, bir ulusun gücünün dil ile yakından ilişkili olduğunun farkındaydı ve bu nedenle Türk dili ile yakından ilgilenmiştir. Ona göre, dilin milli ve zengin olması, ulusal varlığın en önemli dayanaklarındandır; dillerini geliştirmeyen uluslar yabancı etkilere daha kolay kapılır. Her yabancı sözcük, milli varlığa bir damla zarar olarak görülüyordu. Atatürk, güçlü ulusların güçlü dilleri olduğuna inanıyor ve Türkçe'nin de, bilinçle işlenip geliştirilmesi halinde, ulusları sağlamlaştıran başlıca etken olacağını savunuyordu. Atatürk, savaş yıllarında dahi Türkçeyi düşünmüş, dilin yabancı etkilerden korunması ve güçlendirilmesi için öncülük etmiştir. Ona göre dil, düşünceyi doğrudan ve anlaşılır şekilde yansıtan bir araçtır ve bu nedenle kolay anlaşılır ve işlevsel bir biçimde kullanılmalıdır (Hatiboğlu, 2022: 16-18).

1.1.Atatürk'ten Önce ve Sonra Türk Dili

Türk diline yönelik bilinçli savunma ve yabancı sözcüklere karşı tepki 8. yüzyılda Orhun Yazıtları ile başlamakta ve Kül Tigin ile Bilge Kağan tarafından oluşturulan bu ilk yazılı belgelerde açıkça görülmektedir. Orhun Yazıtları, Türkçenin o dönemdeki güçlü yapısını ve anlatım gücünü yansıtırken, yabancı etkilerin ulusal dili zayıflatabileceğine de işaret etmektedir. 11. yüzyılda Kaşgarlı Mahmud, Türkçenin dağılmış ve yabancı etkiler altında kalmış hazinesini Dîvânu Lugâti't Türk ile toplayarak gelecek kuşaklara aktarmıştır. 12. yüzyılda Balasagunlu Yusuf, 13. yüzyılda Karamanlı Mehmet ve Sultan

Mehmet Türkçeyi geliştirmek ve kamu yaşamında yaygın kullanımı sağlamak için önemli adımlar atmışlardır. Özellikle Karamanlı Mehmet, 1277'de verdiği emirle divanlarda ve meclislerde yalnızca Türkçe kullanılmasını sağlamaya çalışmıştır. 14. ve 15. yüzyıllarda Yunus Emre ve Âşık Paşa gibi şairler, Türkçeyi gelecek kuşaklara aktaran eserler vermişler; ancak 16. ve 17. yüzyıllarda yabancı sözcüklerin ve dil kurallarının etkisiyle Türkçe ciddi bir yozlaşma sürecine girmiştir. Bu dönemde yazılan bazı eserler, hem Türkler hem de diğer uluslar için anlaşılması güç hâle gelmiştir. 18. yüzyılda aydınlar, Türkçeyi eski gücüne kavuşturmak için çeşitli çareler aramış; 19. yüzyılda ise Namık Kemal, Ziya Paşa gibi yurtsever Osmanlı aydınları, Türkçenin sadeleştirilmesi ve ulusal bir dil olarak güçlendirilmesi yolunda öncülük etmişlerdir (Hatiboğlu, 2022: 19-21).

Türkçe, 11. yüzyıldan itibaren önce Arapçanın, daha sonra Farsçanın etkisi altına girmiştir. Cumhuriyet'in ilanına kadar süren bu süreç sonunda, dil büyük ölçüde Arapça ve Farsça unsurların hâkim olduğu karma bir yazı dili görünümüne kavuşmuştur. Bu yabancılaşmayı ortadan kaldırmaya yönelik en köklü adımlar ise Dil Devrimi ile atılmıştır. 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilanının ardından, dil alanında yoğun bir yenileşme dönemi başlamıştır. 1928 yılında Latin harflerinin kabul edilmesiyle yazı dili köklü bir dönüşüm geçirmiş; 1 Eylül 1929'da Arapça ve Farsça derslerinin kaldırılmasıyla bu değişim eğitim sistemine de yansımıştır. Bu gelişmelerin devamında, Türkçeyi bilimsel temelde incelemek ve geliştirmek amacıyla 12 Temmuz 1932 tarihinde Türk Dili Tetkik Cemiyeti kurulmuştur. Cemiyetin temel hedefi, "Türk dilinin öz güzelliğini ortaya çıkarmak ve onu dünya dilleri arasında hak ettiği yere ulaştırmak" olmuştur (Bayar, 2016: 37).

Arapça ve Farsçanın etkisi altında gelişen Türk dili, başlangıçta tam bir olgunluk gösterememiştir. Anadolu'da edebiyatın yeni filizlendiği dönemdeki şairler, dilin kendi çabalarıyla gelişeceğine inanmak yerine Türkçenin yetersizliğinden şikâyet etmişlerdir. Türkçeyi "avam dili" olarak görüp eserlerinde kullanmaktan çekinmişler, bu nedenle sık sık özür dilemişlerdir. 1350'de yazılan Süheyl ü Nevbahar'da Hoca Mes'ud da bu düşünceyi dile getirmiş; Türkçeyle yazmanın güçlüğünden söz edip esere Arapça ve Farsça kelimeler eklemesini "vezin zorunluluğu"yla açıklamıştır. Ancak aynı eserdeki sade Türkçe gazeller, bu iddianın yersizliğini açıkça gösterir (Levent, 1960: 8, 9).

Türkçenin bu süreçte sadeliğini kaybetmesi üzerine, dilin Arapça ve Farsça kelimelere karşı korunması ve sadeleştirilmesi amacıyla çeşitli Türkçecilik hareketleri ortaya çıkmıştır. XIX. yüzyıldan itibaren başlayan bu cereyan, milliyetçilik anlayışıyla birleşmiş ve 1908 sonrasında güç kazanmıştır. "Yeni Lisan" ve "Milli Edebiyat" görüşlerinin etkisiyle 1918'lerde yeni bir edebî nesil ortaya çıkmış, konuşma ve yazı dili arasındaki fark kısmen ortadan kalkmış ve konuşma diline dayalı bir edebî dil inşa edilmeye çalışılmıştır. Cumhuriyet dönemi ile birlikte, dilde yapılan yeni kelime üretimleri "yeni kelime" olarak adlandırılmıştır. Bu kelimeler genellikle türetme veya birleştirme yoluyla oluşturulmakta, ayrıca halk ağzında var olup yazı dilinde az rastlanan kelimeler canlandırılmaktadır (Bayar, 2006: 7).

Türkçedeki yabancı sözcüklerin atılmasıyla geriye kalan kelime sayısı oldukça azalmıştı. Bu nedenle sadeleşme çalışmaları gerekliydi, ancak yalnızca sözcükleri atmak sorunu çözmeye yetmiyordu; dil daralıyor ve düğümleniyordu. Dil Devrimi, özünde dilin doğal gelişim süreciyle yakından ilişkilidir. Çünkü bir yandan o döneme dek dile yerleşmiş yabancı kökenli kavram adlarının Türkçeleştirilmesi, diğer yandan da yeni kavramlar için yerli karşılıkların üretilmesi, dilin söz varlığında bir zenginleşme yaratmıştır. Dilin ses, yapı ve sözdizimi kurallarının aynı dönemde yürürlükte kalması ise, biçimsel açıdan büyük bir değişimin yaşanmadığını gösterir. Ayrıca yabancı etkilerle dile girmiş unsurların ayıklanması, Türkçenin kendi eğilimlerine uygun bir yönelim olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda, Dil Devrimi'nin dilin gelişimi süreci içinde değerlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir (İmer, 1976: 31, 32). Ziya Gökalp gibi dönemin büyük Türkçüleri, sadeleşme çalışmalarını desteklemiş ancak hâlâ Arapça kökenli bazı sözcüklerin kullanımını sürdürmüşlerdir. Yeni gelişen kavramlar için ise, Türkçe köklerden türetilmiş özgün sözcükler ve terimler bulunması gerektiğini vurgulamışlardır; aksi hâlde çözüm eksik kalır ve yanlış yola sapılabilirdi. Atatürk, bu sorunun çözümünde geç kalmamış, yalnızca sadeleşmenin yeterli olmadığını görmüştür. Gelişen yeni koşullara göre, Arapça veya Farsçadan sözcük almanın çözüm olmadığını fark etmiş ve Türkçeyi güçlendirmek için yeni yollar aramaya başlamıştır. Sorunun çözümü için titizlikle incelemeler yapmış ve gece gündüz çalışmıştır (Hatiboğlu, 2022: 22-24).

Atatürk'ün düşünce yapısının oluşumunda önemli bir yere sahip olan sosyolog Ziya Gökalp, Türk dilinin millîleşmesi ve sadeleşmesi yönünde çaba göstermiş öncü

isimlerden biridir. Gökalp'e göre, Türkçenin gelişebilmesi için yalnızca sözcük düzeyinde değil, aynı zamanda dil kuralları bakımından da Arapça ve Farsçanın etkilerinden tamamen arındırılması gerekmektedir. Bu düşüncelerinin sistemli hâle geldiği en önemli eseri "Türkçülüğün Esasları"dır.

Gökalp, bu eserinde Türkçülük fikrinin dil ile doğrudan ilişkili olduğunu vurgular. Kendi ifadesiyle:

> *"Hulâsa, on yedi on sekiz seneden beri Türk milliyetinin sosyolojisini ve psikolojisini tetkik için sarf ettiğim mesainin mahsulleri kafamın içinde istif edilmiş duruyordu. Bunları meydana getirmek için yalnız bir vesilenin zuhuruna ihtiyaç vardı. İşte, Genç Kalemler'de Ömer Seyfeddin'in başlamış olduğu mücahede bu vesileyi izhar etti. Fakat ben lisan meselesini kâfi görmeyerek Türkçülüğü bütün mefkûreleriyle, bütün programıyla ortaya atmak gerektiğini düşündüm. Bütün bu fikirleri ihtiva eden Turan manzumesini yazarak Genç Kalemler'de neşrettim. Bu manzume tam zamanında intişar etmişti."* (Gökalp, 1968, s. 13)

Bu ifadelerden de anlaşıldığı üzere Gökalp, dil meselesini yalnızca bir iletişim aracı olarak değil, millî kimliğin temelini oluşturan kültürel bir unsur olarak değerlendirmektedir.

Ziya Gökalp'in Türkçülük düşüncesi ve Türk dili üzerindeki etkisi oldukça derindir. O, kaleme aldığı her eserinde Türkçenin sadeleşmesi ve millîleşmesi gerektiği fikrini işlemiştir. 1916 yılında yazdığı "Lisan" adlı şiir, onun dil konusundaki görüşlerinin şiirsel bir özeti niteliğindedir. Şiirde Gökalp şu fikirleri savunur:

1. Türkçenin kendi başına güzel ve güçlü bir dil olduğu,
2. İstanbul Türkçesinin en saf ve doğru Türkçe olduğu,
3. Türkçede herkesin sözlük yardımı olmadan anlayabileceği kelimelerin kullanılmasının önemi,
4. Sözcüklerin sade, açık ve herkesçe bilinen anlamlar taşıması gerektiği,
5. Eski kök ve yabancı kökenli kelimelere gereksinim duyulmaması,
6. Eş anlamlı kelimeler arasında Türkçesinin tercih edilmesi,
7. Halkın konuştuğu ve anladığı Türkçenin esas alınması,
8. Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin kullanılmaması,
9. Turan ülküsünde ortak bir dilin varlığı,

10. Türklüğün dini, vatanı ve dili arasında kopmaz bir bağ bulunduğu.

Gökalp, bu fikirleriyle dilde millî birlik ve kültürel bütünlük anlayışını sistematik hâle getirmiştir. "Lisan" şiiri, Türkçeyi sadeleştirme hareketinin edebî bir manifestosu niteliğinde olup, Gökalp'in dildeki yenileşme düşüncesinin özünü yansıtır.

Kurtuluş Savaşı'nın ardından Atatürk, Türk kültürünü ve dilini güçlendirmek amacıyla adeta bir "kültür savaşı" başlatmıştır. Kurtuluş Savaşı'ndaki stratejik yaklaşımı gibi, kültür alanındaki sorunları da titizlikle incelemiş, bilimsel verilere dayandırmıştır. Ülkedeki kültür ve eğitim kurumlarının eski ve yıpranmış olması, Atatürk'ü öğretim sistemini modernleştirmeye yöneltmiştir. Bu amaçla, Cumhuriyet'in ilanından kısa süre sonra 5 Mart 1924'te kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile tüm okullar Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlanmış ve öğretimde birlik sağlanmıştır. Atatürk, bu birliği sağladıktan sonra okullarda Türkçe öğretimine özel önem vermiştir. 1916'da Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerden duyduğu kaygıyı dile getiren Atatürk, genç kuşakları milli ve çağdaş bir bilinçle yetiştirmenin, dilin sadeleştirilmesi ve güçlendirilmesiyle mümkün olacağına inanmıştır. Böylece, hem Batı'ya dönük modern bir eğitim sistemi hem de milli değerlere bağlı bir kuşak yaratmayı hedeflemiştir (Hatiboğlu, 2022: 24-25).

1929 yılında okullardaki Arapça ve Farsça öğretimi kaldırılmış, bu amaçla tüm Türkçe ve edebiyat öğretmenleri Ankara'ya çağrılmıştır. Bu adım, Türkçeye gereken değerin verilmesini sağlamış ve öğretim birliğine katkıda bulunmuştur. Kültür birliğinin sağlanması için takvim ve saat sistemi de değiştirilmiş; 1926'da ticarette Türkçe kullanımı teşvik edilmiş, 1927'de sokak adları Türkçeleştirilmiş ve Arap rakamları yerine Latin rakamları kabul edilmiştir. Harf Devrimi, 1928'de Latin esaslı yeni Türk alfabesinin kabulü ile dil devrimini büyük ölçüde hızlandırmıştır. Zeynep Korkmaz'ın belirttiği üzere Harf Devrimi'ni takiben Dil Devrimi gündeme gelmiştir. Yeni Türk yazısı, Türkçenin ses yapısına uygun biçimde hazırlanmış olması nedeniyle, Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin dilde kullanımının azaltılmasına önemli bir zemin oluşturmuştur. Bu gelişme ile birlikte, hem Türk harflerinin kabulü hem de dil konuları önem kazanmış; aynı zamanda sözlüklere olan ihtiyaç da artmıştır (Korkmaz, 1963: 47). Yeni harfler, Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerin kullanımını doğal olarak azaltmış, gazete, dergi ve kitaplarda yeni yazı düzeni uygulanmaya başlanmıştır. Böylece Atatürk, dil devrimini

hem eğitimde hem günlük yaşamda uygulanabilir hâle getirmiş ve Türkçenin çağdaş bir yapıya kavuşmasının yolunu açmıştır (Hatiboğlu, 2022: 26-30).

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte Atatürk'ün öncelikli gördüğü alanlardan biri de dildi. Türkçe'nin yabancı dillerin etkisinden kurtarılması, milli bağımsızlığın ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirilmiştir. Bu nedenle ilk olarak Harf İnkılâbı gerçekleştirilmiş, ardından da dili sadeleştirme ve zenginleştirme çalışmalarına başlanmıştır. Dönemin tanıklıklarından biri de basında kaleme alınan yazılardır. Dil meselesi üzerine yazılarıyla öne çıkan isimler arasında Falih Rıfkı Atay da bulunmaktadır. Atay'ın 1928'den 1971'e kadar kaleme aldığı yazılar, bu sürecin hem Cumhuriyet'in ilk yıllarında hem de sonraki dönemlerdeki gelişimini yansıtmaktadır. Söz konusu yazılar, araştırmacılar için önemli bir birincil kaynak niteliği taşır. Nitekim bu yazıları bir araya getiren çalışmalardan biri de Emiroğlu tarafından hazırlanmış ve Atay'ın dil üzerine düşüncelerini bütünlüklü bir biçimde inceleme olanağı sunmuştur (Emiroğlu, 2002: X).

Kâmile İmer'e göre, Dil Devrimi sürecinde yabancı kavramları Türkçede karşılamak amacıyla başvurulan yollar genel olarak ortak özellikler göstermektedir. Bu yolların ilki türetme yöntemidir; yani kavramların, Türkçenin kendi kök ve ekleri kullanılarak oluşturulan sözcüklerle karşılanmasıdır. Bu yöntem, Dil Devrimi'nin en verimli ve üretken yolu olarak kabul edilmektedir. İkinci olarak, birleştirme yoluyla yeni sözcükler türetme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde iki sözcük birleştirilerek, dilde daha önce bulunmayan yeni anlamlar kazandırılmıştır. Üçüncü yöntem, çeviri yoluyla sözcük yapmadır; yani yabancı bir dildeki kelimenin anlamının Türkçeye çevrilip yeni bir karşılık oluşturulmasıdır. Dördüncü olarak, eskiden var olan dil öğelerinin yeniden kullanıma sokulması görülür. Bu durumda sözcük ya eski anlamıyla yeniden kullanılmış ya da anlam genişlemesi veya daralmasına uğrayarak yeni bir anlam kazanmıştır. Beşinci yöntem, halk ağzında yaşayan sözcüklerin genel dile kazandırılmasıdır. Son olarak, yabancı kökenli sözcüklerin Türkçenin ses sistemine uydurulması yoluna gidilmiştir (İmer, 1976: 33, 34).

İlk Türk Dil Kurultayı, Türk Dilini geliştirmek ve yabancı etkilerden arındırmak amacıyla 1932 yılında düzenlenmiştir. Atatürk, kurultayın ertesi günü, 12 Temmuz 1932'de Türk Dilini Tetkik Cemiyeti'ni kurarak çalışmaların öncülüğünü üstlenmiştir. Cemiyet, Türkçeyi eski ve yeni kaynaklar üzerinden inceleyerek unutulmuş sözcükleri

derlemiş, dilin zenginleşmesi için yeni yöntemler ve kaynaklar bulmuştur. Bu süreçte askerler, valiler, muhtarlar ve özellikle öğretmenler, dil çalışmalarına aktif olarak katılmıştır. 26 Eylül 1932'de Dolmabahçe Sarayı'nda toplanan birinci Türk Dil Kurultayı, Atatürk'ün dil devrimini hızlandırmasını sağlamış ve bu tarih daha sonra Dil Bayramı olarak kutlanmıştır. Kurultayda, Türkçenin yabancı etkilerden korunması, geliştirilmesi ve geleceğinin güvence altına alınması için kapsamlı tartışmalar yapılmış; ülkenin önde gelen düşünürlerinin katkıları alınmıştır. Kurultay çalışmalarında, Türk Dilini Tetkik Cemiyeti'nin başkanı Samih Rıfat, yoğun bir çaba göstermiştir (Hatiboğlu, 2022: 36-41).

Türk Dil Devrimi'nin temel kaynaklarından biri Anadolu olmuştur. Atatürk, dildeki söz ihtiyacının yalnızca eski kitap ve resmi belgelerle değil, halk arasında konuşulan ve yazılan kaynaklarla karşılanabileceğini görmüştür. 1932'den itibaren ilçeler ve köyler birer derleme kurulu hâline getirilmiş, köylü konuşması olarak değer verilmeyen sözler tümceler ve deyimlerle birlikte toplanarak Ankara'ya ulaştırılmıştır. Bu çalışmalar sayesinde unutulmuş ve kullanılmayan sözler derlenmiş, derleme dergileri ve yayınlar aracılığıyla yaygınlaşmıştır. Dil devrimi ile yabancı sözcükler atılmış ve yerlerine öz Türkçe karşılıklar konmuş; böylece halkın konuştuğu dil ile yazı dili arasındaki açıklık da kapatılmıştır (Hatiboğlu, 2022: 47-50).

1933-1934 yıllarında derleme ve tarama yoluyla elde edilen dil malzemesi yazıya aktarılmaya başlanmıştır. Gazetelerde ve çeşitli yazılarda yeni kelimelerle denemeler yapılmış, ancak bir kelimeye birden fazla karşılık verilmesi nedeniyle yazılar halk tarafından anlaşılmaz hâle gelmiştir. Örneğin, "kalem" için "çızgıç, kamış, kavrı, yazgaç, yuuvaş", "akıl" için ise "añ, bilik, bögüs, kapar, oy, ök, sağ, us, uz" gibi çeşitli karşılıklar önerilmişti. Yazarlar kendi metinlerini bile çoğu zaman anlamakta güçlük çekmiş, bu durum dilde uygulama sakatlığı yaratmıştır. Bu dönemde derlenen malzemeler, Türkiye Türkçesi'nin yapı ve kurallarına uygunluk açısından da incelenmiş, Türk Dili Tetkik Cemiyeti aşırı tasfiyeci bir yaklaşımla hareket etmiştir. Atatürk'ün dil anlayışı da başlangıçta bu yönde şekillenmiş, ancak sonuçta aşırı özleşme denemeleri dilin bir çıkmaza saplanmasına yol açmıştır (Özkan, 2012: 31, 32).

Dil Devrimi'nin en yoğun günlerinin yaşandığı 1934 yıllarında, Atatürk'ün çevresinde yürütülen çalışmalar, Türkçeleştirme hareketine büyük bir hız kazandırmıştı. Bu dönemde Besim Atalay ve onunla aynı düşüncede olan dilcilerin özverili çalışmaları

dikkat çekiyordu. Atatürk'ün, bir makalede "felsefe ekolü" ifadesini görerek kızgınlıkla "züppeler şimdi de mektebe 'ekol' diyecekler" demesi üzerine, mektep kelimesine Türkçe bir karşılık arayışı hız kazandı. Bu bağlamda Atalay, uzmanlara "mektep" karşılığı bulma görevini verdi. Çeşitli öneriler arasında "öğrenek, öğrenim yurdu, öğretay" gibi yapay görünen seçenekler öne sürülse de Atalay'ın kendisi "okulak" sözcüğünü gündeme getirmeyi düşünüyordu. Nitekim Atatürk'ün sofrasında yapılan bir toplantıda Atalay, Güney illerine yaptığı bir gezide Urfa'da halkın Arapça "mektep" yerine "okulak" ifadesini kullandığını işittiğini ve bundan çok memnun olduğunu belirtti. Atatürk buna karşılık olarak sözcüğün "okula" olmasını teklif ederken, İbrahim Necmi "okul" sözcünün teklifini gerçekleştirmiştir. Sofrada bulunan Atatürk, bu öneriyi beğendiğini belirtmiş, masada bulunan diğer üyeler de bu önerinin uygun olduğunu görüp benimsemişlerdir. Böylece "okul" kelimesi, Atatürk'ün onayıyla Türkçede yerleşmiş oldu (İnan, 2023: 59, 60).

Birinci Türk Dil Kurultayı'nda Türk Dili Tetkik Cemiyeti tarafından ele alınan başlıca konular; Osmanlıca sözcüklere Türkçe karşılık bulmak, eski kitaplardan Türkçe sözcükleri tarayıp tekrar kullanıma sokmak, Anadolu'daki halk dilinden derlemeler yapmak, Türkçe'nin tarihini ve kökenini araştırmak, dilin sözcük kökleri ve eklerini inceleyerek özellikle bilim dalları için yeni terimler üretmekti. Bu çalışmalar, Türk Dil Kurultayı'nın ilk ürünleri olarak yayın alanında önemli bir yer kazanmış ve bugüne kadar yapılan Türk dili çalışmalarının temelini oluşturmuştur (Hatiboğlu, 2022: 50, 51).

21 Haziran 1934'te Soyadı Kanunu ile Türkçe kökenli soyadları kullanılmaya başlanmış, Atatürk "Gazi Mustafa Kemal" unvanını bırakarak "Atatürk" soyadını almıştır. İsmet Paşa'ya "İnönü", Hamdullah Suphi'ye ise "Tanrıöver" soyadı verilmiş; Hamd ve Allah sözcüklerinin Türkçeleriyle yeni soyadı Atatürk tarafından oluşturulmuştur. Bu tarihten sonra çevresindekiler de Atatürk'ten uygun Türkçe soyadları almış, Nuri Conker örneğinde olduğu gibi uygulama genişlemiş ve Türkçe sözcüklerin günlük yaşamda kullanımı yaygınlaşmıştır (Hatiboğlu, 2022: 51, 52).

İkinci Türk Dil Kurultayı 18 Ağustos 1930'da Dolmabahçe Sarayı'nda toplanmış, Osmanlıca unvanlar resmi kullanımdan kaldırılmış ve Türkçenin gelişimi için bilimsel araştırmaların güçlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu çalışmalar sonucunda 9 Ocak 1936'da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi kurulmuş, Türk tarihi ve dilinin gerçek

kaynaklarla incelenmesi sağlanmıştır. Üçüncü Türk Dil Kurultayı'nın ikinci gününde de ise Atatürk'ün soyadında bulunan "Ata" sözcüğü Türkçe kökenli olarak bütün dünya dillerine tanıtılmıştır (Hatiboğlu, 2022: 53-59).

Atatürk'ün Dil Devrimi bağlamında üzerinde önemle durduğu alanlardan biri de terim devrimidir. Ona göre yalnızca günlük dilde değil, bilimsel alanlarda da Türkçe karşılıkların bulunması bir gereklilikti. Bu doğrultuda özellikle matematik ve geometri terimlerine Türkçe karşılıklar kazandırılmıştır. Atatürk, Sivas Lisesi'nde öğrencilerle bir araya geldiği derslerde "dılı" yerine "kenar", "müselles" yerine "üçgen", "müselles-i mütesavi-i adla" yerine "eşkenarlı üçgen", "zaviye" yerine "açı" gibi yeni terimlerle "Pisagor" teoremini tahtada yazarak açıklamış, öğrencilerin doğrudan anlayabileceği bir dil oluşturmuştur. Bu olay, dönemin öğretmen ve öğrencileri tarafından bizzat gözlemlenmiştir (Hatiboğlu, 2022: 71). Terim çalışmalarına bizzat öncülük eden Atatürk, daha önceki yıllarda da çeşitli alanlarda Türkçe karşılıklar geliştirmiştir. "Subay, kurmay, er" gibi askerî kavramlardan; "erdem", "esenlik", "evrensel", "genel ısı", "kıvanç", "konuk", "kutsal", "önemli", "özel", "tüm" gibi sosyal ve bilimsel terimlere kadar pek çok sözcük, Türk bilim dünyasına Atatürk kazandırmıştır. Terimlerin Türkçeleştirilmesinin ağır ilerlediğini fark eden Atatürk, 1936–1937 kış aylarını Dolmabahçe Sarayı'nda geçirerek matematik terimlerine yoğunlaşmıştır. Bu dönemde yaptığı çalışmalar sonucunda ortaya çıkan Geometri kitabı, 1937'de Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanmış, ancak Atatürk'ün adı eserde yer almamıştır (İnan, 2023: 10).

Türkçenin bilim dili hâline gelmesinde en büyük engel, halkın anlamadığı Arapça ve Farsça kökenli terimlerin fazlalığıdır. Bu nedenle dilde iki görüş ortaya çıkmıştır: tüm terimlerin öz Türkçeden türetilmesi gerektiğini savunanlar ve evrensel nitelikteki Latin kökenli terimlere de yer verilmesini önerenler. Ancak yalnızca öz Türkçe kullanımın dili yapaylaştıracağı, yabancı terimlerin fazlalığının ise öğretimi zorlaştıracağı düşünülmüş; karma bir çözüm benimsenmiştir. Metinde ayrıca "uydurma kelime" eleştirilerine karşı çıkılır. "Uydurmak" sözcüğünün "uyum sağlamak" anlamına geldiği, dolayısıyla yeni kelimeler türetmenin dilin doğal gelişim sürecinin bir parçası olduğu belirtilir. Dilin ilerlemesi, yeni sözcüklere alışmakla mümkündür. Yazar, yapay dillerin doğal bir dilin yerini alamayacağını vurgulayarak anadilin milli kimlikle özdeş olduğunu ifade eder (Dilemre, 1949: 20, 21).

Banarlı'ya göre, bir kişi Türkçe yerine sürekli yapay kelimeler kullanıyorsa örneğin "eser" yerine "yapıt", "teşkilat" yerine "örgüt", "tabiat" yerine "doğa", veya "mesela" yerine "örneğin" bu kişinin millî kültürden kopma riski taşıdığı düşünülebilir. Benzer şekilde "aygıt", "kalıt", "görkem", "kalız", "uzyönüm" gibi yapay kelimelerle üretim yapmak da sağlıklı bir Türkçe kullanımının dışına çıkmak anlamına gelir. Bu bağlamda Banarlı, Reşat Nuri'nin de derin bir Türkçe sevgisi ve bilgisini cümlelerinde gösterdiğini, dilin zenginleşmesini sağladığını ancak asla uydurma kelimelere başvurmadığını vurgular. Türkçe tarih boyunca bazı dış etkiler ve uydurma kelime girişimleri nedeniyle halk içinde yaşayan doğal zenginliğinin bir kısmından mahrum kalmıştır. Yerlerine yeterli ve işlevsel karşılıklar konulamadığından, dil kelime zenginliği açısından fakirleşmiş ve birçok güzelliğini kaybetmiştir. Banarlı, bir dilin sadeleşmesi veya millileşmesinin, doğal ifade kapasitesinin yoksullaşması anlamına gelmediğini vurgular; bu nedenle Türkçe, yapılan müdahaleler sonucu önemli bir kavramsal eksiklik ve fakirlik yaşamaktadır (Banarlı, 1988: 155, 160).

Bununla birlikte Türk Dil Kurumu'nun çalışmaları kapsamında basın yoluyla da yeni terim önerileri teşvik edilmiştir. Nitekim 29 Mart 1937 tarihli Ulus gazetesinde yayımlanan bir ankette, "cepb" ve "teceyb" gibi yabancı kökenli terimlerin Türkçe karşılıklarının bulunması istenmiş, başarılı önerilere ödül verileceği ilan edilmiştir. Atatürk, bu çalışmaların yalnızca birer dil sadeleştirmesi değil, aynı zamanda Türkçenin kavram üretme gücünü ortaya koyan köklü bir dönüşüm olduğunu vurgulamıştır (Hatiboğlu, 2022: 72, 73).

Bazı dönemlerde Türkçeye dışardan zorla sokulmuş kelimeler, alaylı veya uydurma yollarla resmi dile girmiştir; örneğin devlet teşkilatındaki "Sayıştay", "Danıştay", "Yargıtay" gibi kelimeler ve ekler tamamen Türkçe kökenli değildir. Banarlı, bu tür müdahalelerin dilin doğal gelişimini ve ses güzelliğini etkileyerek şaşkınlığa ve karmaşaya yol açtığını savunmuştur (Banarlı, 1988: 29).

Banarlı Türkçenin bilim dili olarak sadeleşme, millileşme ve zenginleşme hareketinin durdurulamayacağını vurgular. Ona göre, milletin çağdaş medeniyet dilleri seviyesinde bir kültür ve düşünce diline sahip olması, Türkçenin karakteriyle zenginleşip güzelleşmesi, milli kazançların en büyüğü olacaktır. Ancak Türkçeye girecek yeni kelimelerin, Türkiye Türkçesinin fonetiğine, estetiğine ve gramerine uygun olması şarttır.

Banarlı, Türk milletinin dil zevkine saygı gösterilerek her kelime ve hatta her hecede dilin ses ve yapısına sevgiyle yaklaşılması gerektiğini belirterek kitabını tamamlamaktadır (Banarlı, 1988: 312).

1.2.Fuat Köprülü ve Türk Dili

Banarlı'ya göre, Türk dili 20. yüzyılda "öz Türkçecilik" ve "arı Türkçe" hareketleri adı altında yapay bir maceraya sürüklenmiş, uydurmacılık ciddi bir sorun hâline gelmiştir. Bu dönemde Fuat Köprülü, Türkçeye yapılan müdahalelerin hikmetini sorgulamış ve bu müdahalelerin ciddi bilimsel prensiplere dayandırılmadığını eleştirmiştir. Köprülü, özellikle Atatürk döneminde konuşulan dilin müdahale edilmemesi gerektiğini savunmuş, Türkçeyi kurtarmak için cesur önlemler alan Atatürk'e de katkıda bulunmuştur. Köprülü, genç dil hareketlerine fiilen katılmamış, öz Türkçe ve arı Türkçe girişimlerinin dışında kalmış; ancak Atatürk'e, bu girişimlerin neden yanlış olduğunu açıklamak suretiyle önemli bir destek sağlamıştır. Vefatını takiben, uydurma Türkçe kullanımına hız verilmesine karşı şiddetle karşı çıkmış ve 1940–1942 yıllarında yazdığı yazılarında, bu hareketlerin plansız ve keyfi olduğunu, Türkçeyi bozduğunu açıkça ifade etmiştir. Özellikle hükümetin ve akademik kurumların uydurma kelimeleri okullarda ve üniversitelerde zorla kabul ettirme girişimlerini eleştirmiştir. Köprülü, bu hareketlerin Türkçenin doğal gelişimini engellediğini, dilin tarihî ve kültürel zenginliğine zarar verdiğini vurgulamıştır. Banarlı, Köprülü'nün eleştirilerini aktarırken, bu dönemde Türk kültürünün ve Türkçenin, bilim ve sanat adamlarının çabalarına rağmen ciddi bir dil buhranı yaşadığını, uydurma kelime hareketlerine ciddi ve aklı başında hiçbir kişinin iştirak etmediğini belirtir. Bu süreç, Türk kültür tarihinin en buhranlı dönemlerinden biri olarak değerlendirilmektedir ve Köprülü'nün tutumu, Türkçeyi koruma açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir (Banarlı, 1988, 250-255).

1.3.Falih Rıfkı Atay'da Dil Anlayışı ve Yazıları

Dil devriminin ikinci aşamasında, yeni Türkçenin halk arasında benimsenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda kitle iletişim araçları önemli bir rol üstlenmiştir. Radyo ve gazeteler, yeni türetilen veya canlandırılan kelimeleri sadece yayınlamakla kalmamış, aynı zamanda bunların kullanımını göstermiştir. Özellikle 1934'ten sonra Ulus gazetesi ve Ankara Halkevi'nin Ülkü dergisi, dil meselesiyle aktif olarak ilgilenmiş; yeni kelime listeleri yayımlamış ve "Ulus'un Dil Yazıları" gibi bölümlerle halka rehberlik etmiştir.

Falih Rıfkı Atay'ın Ulus'ta yayımlanan 160 makalesi, "Yeni Kelimeleri Nasıl Kullanmalıyız?" başlığıyla kitaplaştırılarak yeni kelimelerin anlam ve kullanımını örnek cümlelerle açıklamıştır (Çelik, 2005: 205).

Cumhuriyet dönemi basınında önemli bir yere sahip olan Falih Rıfkı Atay, Hâkimiyet-i Milliye, Ulus ve Dünya gazetelerinde başyazarlık yapmış; dil inkılabı, imla ve sözlük çalışmaları, dil bayramı ve kurultayları üzerine çok sayıda yazı kaleme almıştır. Dil anlayışı bakımından Atay, Ziya Gökalp'in görüşleriyle paralellik gösterir. Tanzimat'tan itibaren Ahmet Refik Paşa, Ahmet Hikmet, Veled Çelebi, Necip Asım gibi isimlerin savunduğu "Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin tümüyle atılması" düşüncesini katı biçimde benimsememiş, Gökalp gibi, "bir dil başka dillerden kelime alabilir; fakat kaidesini alamaz" ilkesini esas almıştır. Falih Rıfkı, Türkçenin sadeleşmesini savunurken, özellikle Arapça ve Farsça gramer kurallarına dayalı yeni kelime türetimini reddetmiş; buna karşılık Türkçe karşılıklar bulmaya yönelik çalışmalarda aktif rol oynamıştır. Kendi ifadesiyle, "ilk lûgat komisyonuna başkanlık etmiş" ve akl-selim yerine sağduyu, may-i mahrukât yerine akar-yakıt, vaziyet yerine durum, takibat yerine koğuşturma, bilakis yerine tam tersi, mıntıka yerine bölge gibi pek çok önerinin yaygınlaşmasına katkıda bulunmuştur. Atay'ın yazılarında yalnızca yabancı kelimelere Türkçe karşılık bulmak değil, aynı zamanda bu kelimelerin halk arasında benimsenmesi ve dilde kalıcı hâle gelmesi üzerinde durulmuştur. Onun dil yazılarından çıkarılacak en önemli ders, Türkçede yeni kelime türetmenin yanı sıra, yabancı kelimelere karşılık bulmada sürekli bir canlılık yaratma çabasıdır (Emiroğlu, 2002: XII-XVI).

Falih Rıfkı Atay, 28 Eylül 1960 tarihli Dünya gazetesinde yayımlanan "Gidişat" başlıklı yazısında, Osmanlıcadan Türkçeye geçişin 28. yılına girildiğini hatırlatarak bu dönüşümün anlamını açıklamıştır. Atay'a göre, bu devrimin ruhu; "inkılap" karşılığı olarak "devrim" sözcüğünü, "vaziyet" yerine "durum" sözcüğünü, "akl-ı selim" yerine "sağduyu" sözcüğünü kullanabilmekte gizlidir. Yazar, öğrencilik yıllarında bu tür önerilerin çoğu kez tepkiyle karşılandığını, hatta alaya alındığını belirtir. Ona göre, Türkçenin bilim ve kültür dili olma hakkı elinden alınmış, bu alan Arapça ve Farsçaya bırakılmıştı. Atay, o dönemde "tayyare" karşılığı olarak "uçak" sözcüğünün önerilmesinin dahi ciddi tepkilerle karşılandığını vurgular. Dil devrimi sürecinde, kendisinin ve birkaç arkadaşıyla birlikte Arapça ve Farsça kurallarıyla yeni kelimeler türetmekten kaçındıklarını ve dili sadeleştirme çabasına yöneldiklerini aktarır. Ziya

Gökalp'in dahi bir dönem, Arapça köklerden türetmeye yöneldiğini, ancak yalnızca Türkçe eklerle tasvirler yapabildiğini belirtir. Atay ayrıca, "ehl-i vukuf" yerine "bilir-kişi", "teşri" yerine "yasama" gibi karşılıkların artık yerleşmiş olmasının, bu devrimin kalıcılığını gösterdiğini ifade eder (Atay'dan akt. Emiroğlu, 2002: 28, 29).

Falih Rıfkı Atay, 7 Temmuz 1967'de Dünya gazetesinde yayımlanan "Politika" başlıklı yazısında Türkçe üzerine düşüncelerini dile getirmiştir. Yazısına, Osmanlıcanın aşırı derecede Arapça ve Farsça sözcüklere yaslandığını, bu dilin inşa ve belagat ustalığına dayandığını hatırlatarak başlamıştır. Atay'a göre Dil Devrimi'nin asıl anlamı, "anlaşılmayan Osmanlıcayı, anlaşılır Türkçeye çevirmek" ve Türkçenin kendi köklerini ve eklerini yeniden işler hâle getirmektir. Atay, dilde sadeleşmenin yabancı kelimeleri tamamen yasaklamak anlamına gelmediğini, asıl meselenin yabancı gramer kurallarını Türkçeden ayıklamak olduğunu vurgular. Ona göre her dilde yüzlerce yabancı kelime bulunabilir; önemli olan, Türkçenin yapısına aykırı olmayanları kullanmak, fakat "uydurma" sözlerle dili zorlama yoluna gitmemektir. Yazar, uydurma kelimelerin sahte para gibi olduğunu, günlük konuşmada karşılığı olmayan bu tür sözcüklerin eğitim kurumları aracılığıyla zorla yerleştirilmesinin Türkçeyi fakirleştirdiğini ileri sürmüştür (Atay'dan akt. Emiroğlu, 2002: 46, 47).

Bazı uydurma kelime üreticileri, Türkçeye gereksiz ve yapay sözcükler sokarak dilin doğal zenginliğini gölgelemeye çalışmıştır. Oysa halkın kullandığı ve sezgiyle geliştirdiği kelimeler, Türkçenin gerçek ihtiyacını karşılamış ve anlam açısından işlevsel olmuştur. Örnek olarak futbolda "sağ açık", "sol açık" ve "kaleci" gibi terimler, çocukların ve gençlerin oyun pratiğinde ortaya çıkan milli bir yaratıcılığın ürünüdür. Bu durum, Türkçenin doğal kullanımının, resmi veya uydurma girişimlerden çok daha etkili ve işlevsel olduğunu göstermektedir. Banarlı, top oynayan çocuklar kadar bile uydurmacıların Türkçeyi anlayamadığı görüşünü savunmuştur (Banarlı, 1988: 68, 69).

Falih Rıfkı Atay, 16 Nisan 1967'de Dünya gazetesinde "Pazar Konuşması" köşesinde yayımlanan "Nasıl Geldi Geçti" başlıklı yazısında, Türkçenin sadeleştirilmesi yönünde yapılan tartışmalara değinmiştir. Atay, 1929 yılında yapılan Türk Sözlüğü toplantısında İsmet İnönü'nün Osmanlıca bir metninin tamamen öz Türkçe karşılıklarla yazılmaya çalışıldığını hatırlatarak, bu deneyin kalıcı olmadığını belirtir. "Asır" yerine "yüzlük", "külfet" yerine "yorgu", "tefsir" yerine "işleti", "çare" yerine "tutam",

“vaziyet” yerine “vuruşlu”, “mecburiyet” yerine “ezim”, “izah” yerine “yayış”, “ihtiyaç” yerine “işte”, “kültür” yerine “ekim”, “meslek” yerine “gidek”, “teberrüz” yerine “kabarıntı” ve “ehemmiyet” yerine “değimli” gibi önerilerin ortaya atıldığını, ancak bu karşılıkların hiçbirinin dilde kalıcı olamadığını ifade etmiştir (Atay’dan akt. Emiroğlu, 2002: 72, 73).

Falih Rıfkı Atay, halk arasında yaygın olarak kullanılan bazı kelimelerin neden terk edildiğini sorgulamaktadır. Ona göre köylünün günlük yaşamında “müjde” olarak bildiği sözcük yerine “muştu”, “edebiyat” yerine “yazın”, “asır” yerine “yüzyıl” gibi karşılıkların tercih edilmesi ve hatta bazı deyimlerin, örneğin “sebeplenmek” ifadesinin kullanılmaz hâle gelmesi, Türkçenin doğal kullanımını gölgelemekteydi (Atay’dan akt. Emiroğlu, 2002: 77).

1.4.Güneş Dil Teorisi

Banarlı, Güneş Dil Teorisi’nin 1936–1938 yılları arasında Türk Dil Kurumu’nun en önemli çalışması olduğunu ve Atatürk tarafından Türk dili çalışmaları için gösterilen en doğru yol olarak benimsendiğini belirtmektedir. Ona göre bu teori, Türkçeyi yalnızca öz köklerine değil, aynı zamanda Türkçeleşmiş bütün kelimelere sahip çıkan şuurlu ve tabii bir anlayışa yöneltmiştir. Teori, tüm eski dillerin güneş karşısındaki ilk duygu, düşünce ve heyecanlarının Türkçeden doğduğunu savunmakta ve Türkçede güneşle ilgili kelimelerin çokluğuna dikkat çekmektedir. Banarlı’ya göre, Türkçe tarih boyunca başka dillere çok sayıda kelime vermiş olabilecek bir kaynak dil olma özelliğine sahiptir ve bu kelimelerin araştırılması, dilin ferahlığını ve kültürel derinliğini göstermektedir. Ayrıca, Türkçeye başka dillerden gelmiş ve Türkçeleşmiş kelimelerin de Türkçe sayılabileceği düşünülmekte ve böylece milli ruh incitilmeden dildeki karışıklık önlenmeye çalışılmaktadır. Banarlı, Atatürk’ün bu teoriye büyük bir hevesle sarıldığını ve Türk Dil Kurumu’nun tüm imkânlarıyla bu teori üzerinde çalıştığını vurgulamaktadır. Atatürk’ün vefatından sonra Güneş Dil Teorisi’nden vazgeçilmesi ise, Banarlı’ya göre, teorinin amaçladığı doğru yoldan sapmak anlamına geldiğini ve vicdanlı bir hareket olmadığını vurgulamıştır (Banarlı, 1988: 17, 305, 306).

2. Gazeteler ve Dil Devrimi: Anket Sonuçlarıyla Sözcüklerin Yolculuğu

2.1.Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türk Basınının Evrimi

Türk medyası, Osmanlı'dan yeni olgunlaşan bir basın kültürü devralmıştır. Matbaanın Avrupa'dan yaklaşık 300 yıl, gazetenin ise yaklaşık 200 yıl sonra Osmanlı topraklarına girmesi toplumsal aydınlanmayı geciktirmiştir. Osmanlı'da gazeteler öncelikle iktidarı koruma aracı olarak kullanılmış, muhalif yayınlar ağır yaptırımlarla bastırılmıştır. İlk Türkçe resmî gazete, II. Mahmud'un reformları topluma anlatmak amacıyla 1831'de yayımlanan Takvim-i Vekayi'dir; padişahın "kutsal şeriata ve devlet düzenine dokunmamak şartıyla iktidarıma yardımcı olacaktır" vurgusu, basının siyasal denetim altında işleyeceğini gösterir. Yine de bu yayınla birlikte batılılaşma hareketlerinin hız kazandığı görülür. Osmanlı yönetimi basını önce tehdit olarak görmüş, değişime direnemeyince iktidarı pekiştiren bir araç olarak kullanmıştır; emperyalist ülkelerin aksine basını kültürel emperyalizm için seferber edememiş, oluşan boşluğu uzun süre Avrupa basını doldurmuştur. II. Meşrutiyet'in ilanı basına görece bir rahatlama ve gelişme alanı açmış; bu birikim Cumhuriyet basınının zeminini oluşturmuş ve Millî Mücadele'ye katkı sağlamıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında devlet, ulus-inşa ve yurttaşlık bilinci için basından yararlanmış; aynı zamanda basının gelişmesi ve özerkleşmesi yönünde irade ortaya koymuştur. Sonraki dönemlerde özgürlük alanları iktidarlara göre değişmekle birlikte, genel eğilim medyanın gücünü hem yurt içinde hem de (Osmanlı'dan farklı olarak) yurt dışında etkili biçimde kullanmaya ve iletişim teknolojilerinde dışa bağımlılığı azaltmaya yönelmiştir. İlk özel gazete ise Tercüman-ı Ahval olup 1861'de yayımlanmıştır (Çil, 2023: 928-932).

2.2.Ulus (Hâkimiyet-i Milliye) Gazetesi

Türk basınının kuruluş, süreklilik, kapanış süreçleri, kurucuları ve izledikleri dil politikaları, özellikle Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarındaki siyasi mücadelelerin ve devrimlerin bir yansıması olarak kaynaklarda detaylı bir şekilde yer almaktadır. Basın, Millî Mücadele ve Cumhuriyet'in kuruluşu sürecinde önemli bir propaganda ve kamuoyu oluşturma aracı olmuştur (Gürbüz, 2024: 255-256, 269). Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi yayın hayatına 10 Ocak 1920'de başlayan ve bizzat Mustafa Kemal Paşa tarafından kurdurulan ve milli mücadelenin sözcüsü olması nedeniyle Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yarı resmî organı sayılan, hedef ve ilkeleri bakımından Mustafa Kemal

Paşa'nın daha önce Sivas'ta haftalık olarak çıkarttığı İrade-i Milliye Gazetesi'nin devamı sayılabilir. Gazetenin ilk başyazısını da bizzat Mustafa Kemal kendisi yazmıştır (Kılıç, 2008: 150; Müjdeci, 2014: 402-403)

İlk imtiyaz sahibi ve müdürünün Recep Zühdü (Soyak) olduğu bilinmektedir. Gazetenin yazar kadrosunda; yeni devletin oluşumunda önemli hizmetlerde bulunmuş Ağaoğlu Ahmet, Ziya Gevher, Ruşen Eşref, Ziya Gökalp, Adnan Adıvar, İzzet Ulvi, Mahmut Esat (Bozkurt), Tevfik Rüştü, Yusuf Akçura, Hamdullah Suphi (Tanrıöver), Falih Rıfkı (Atay) ve Yakup Kadri (Karaosmanoğlu) gibi aydınlar yer almıştır (Gürbüz, 2024: 267-268). İlk sayıda başlığın altında "Mesleği, milletin idaresini hâkim kılmaktır." ibaresi yer almış; başyazı, gazetenin "mesleğini milletin müdafaa-i hâkimiyeti" olarak tanımlamıştır. Daha ilk nüshada Bursa ve Maraş işgallerine dair protesto telgrafları yayımlanmış, Anadolu'da protesto ve mitinglerin çoğalmasına bizzat gazete sütunları üzerinden katkı verilmiştir (Müjdeci, 2014: 402,403). Gazete, 16 Ekim 1935'ten itibaren Ulus adını almış ve Cumhuriyet Halk Fırkası'nın (CHF) sözcüsü ve rejimin resmî gazetesi niteliğinde 1971 yılına kadar varlığını sürdürmüştür. (Kılıç, 2008: 150).

2.2.1. Ulus ve Dil Meselesi

Dil meselesini kendine dava bilen Ulus gazetesi, dil hakkında etimolojik bir anket başlatmıştır. Anketi dilimizdeki kelimelerin köklerini, eklerini ve oluşumunu anlamak için yaptıklarını belirtip. Bu mesele için tüm halkı, meslektaşlarını ve diğer gazeteleri yardım çağrılarına karşılık vermelerini talep etmişlerdir. Gazete, etimolojik anket duyurusunu 4 İlkteşrin 1935 Cuma günü başlatmıştır. I. anketin kelimeleri, "sabah, sabahleyin; öğle, öğleyin; ikindi, ikindiyin – ikindileyin; akşam, akşamleyin; yatsı, yatsıyın – yatsıleyin; gündüz, gündüzün – gündüzleyin"dir. Verilen kelimelerin ilk ve asıl köklerinin neler olduğu, nasıl oluştuğu, oluşması için köke eklenen eklerin neler olduğu ve eklenen eklerin anlam farkları bakımından rollerinin neler olduğu sorulmuştur. Araştırma sonucunda ise Türk dili kökleri, ekleri ve sözlerinin oluşumu hakkında kural çıkarmanın mümkün olup olmadığının belirtilmesi istenmiştir. Başlatılan ankete gelen cevaplar bir sonraki gazete yayımlanmış olup I. anket 12 İllkteşrin 1935 Cumartesi sayılı gazeteye kadar devam etmiştir. I. ankete verilecek cevapların devamında ekleneceğini de belirterek II. anketin kelimelerini "ışık, parlak, sıcak, ateş, gök, su, yer, toprak – torpak, yıldız ve yıl" şeklinde listelemişlerdir.

26 İlkteşrin 1935 Pazartesi sayılı gazetede III. Anket kelimeleri "ağız, bağız, gırtlak, dil, diş, dudak, alın, göz, burun ve kulak" şeklindedir.

IV. anketin kelimeleri, 4 Sonteşrin 1935 Pazartesi sayılı gazetede "ev, oba, av, ağıl, avlu, ora, yurd ve ocak" şeklinde belirtilmiştir.

V. anketin kelimeleri, 12 Sonteşrin 1935 Salı sayılı gazetede "tane, kepek, kepenk, kap, kafa, kapak, kapı ve kapmak" şeklinde belirtilmiştir.

VI. anketin kelimeleri, 17 Sonteşrin 1935 Pazar sayılı gazetede "şark, doğu; şimal, nord; garp, batı; cenup, sud" şeklinde belirtilmiştir.

VII. anketin kelimeleri, 25 Sonteşrin Pazartesi sayılı gazetede "ter, tez, tek, tel ve tül" şeklinde belirtilmiştir.

VIII. anketin kelimeleri, 27 Sonteşrin 1935 Çarşamba sayılı gazetede "dur, tur, dar, dağ, dal ve damar" şeklinde verilmiştir.

IX. anketin kelimeleri, 30 Sonteşrin 1935 Cumartesi sayılı gazetede "uğ (su manasına), öl (rutubet manasına), ölmek ve olmak" şeklinde belirtilmiştir.

X. anketin kelimeleri "sevinç, sevim, sevmek, sormak ve solmak" şeklindedir ve 4 İlkkânun 1935 Çarşamba sayılı gazetede verilmiştir.

XI. anketin kelimeleri "göz, gör, kör, kor ve gür" şeklindedir ve 8 İlkkânun 1935 Pazar sayılı gazetede verilmiştir.

XII. anketin kelimeleri "yol, yön, yor, yok, yüz, yer, yük, yel, yar, yaz ve yay" şeklindedir ve 17 İlkkânun 1935 Salı sayılı gazetede verilmiştir.

Anketler tarafımızca 1935 yılı içinde bu kadar tespit edilmiş olup; tespit edilen kelimelerin I. anketten başlamak üzere sırasıyla etimolojik, morfolojik ve fonetik bakımından analizi yapılarak gazetelerin ilk sayfalarında yayımlandığı tespit edilmiştir.

Atatürk'ün doğrudan başkanlığında, Çankaya Köşkü'nde Dil Cemiyeti üyelerinin katılımıyla önemli bir toplantı düzenlenmiştir. Bu toplantıda alınan karara göre, Hâkimiyet-i Milliye gazetesi her gün on veya on beş kadar Osmanlıca kelimeyi yayımlayacak ve bu kelimelere karşılık olarak halktan Türkçe öneriler istenecekti. Listeler, yalnızca bu gazetede değil, Türkiye'deki bütün gazete ve dergilerde de yayımlanarak geniş bir katılım hedeflenmişti. Bu çalışmanın amacı, dilin sadeleşmesini

bir seferberlik haline getirmekti. Naim Hazım Bey, yayımlanacak kelimeleri seçerken Şemseddin Sami'nin Kamus-ı Türki adlı sözlüğünden yararlanacaktı. Gelen önerilerin toplanması ve değerlendirilmesi için Hamit Zübeyir, Hasan Âli, Dr. Şükrü Akkaya ve Abdülkadir İnan'dan oluşan bir komisyon kurulmuştur. Bu kapsamda hazırlanan ilk anket, 12 Mart 1933 tarihinde Hâkimiyet-i Milliye'de yayımlanmış ve içinde şu 16 kelime yer almıştır: âdap, aferin, âfet, âgâh, âhenk, alayiş, âlet, âmâde, aman, âmir, asayiş, âsude, âtî, âyin, ayna, âzâde (İnan, 2023: 40).

Derleme Kolu Başkanı Dr. Ragıp Hulûsi Özdem anket çalışmalarına mesafeli yaklaşmış, bu yolla elde edilecek karşılıkların bilimsel değer taşımayacağını açıkça belirtmiştir. Ankete gelen cevapların düzenlenmesi ve değerlendirilmesi işi büyük ölçüde Abdülkadir İnan'ın omuzlarına kalmış, kendisi de daha sonra bu durumu ifade etmiştir. Dil meraklıları her gün yüzlerce öneri gönderiyor, fakat cevaplar arasında imzasız ya da adresi olmayan mektuplar, bazen de hükümeti alaya alan yazılar bulunuyordu. Celâl Sahir Bey, bu karışık materyallerin bir kısmını gördüğünde, "bunları derhal imha et" diyerek meseleyi kapatma yoluna gitmiştir. Buna rağmen anket üç ay boyunca devam etmiş, sonunda önemini kaybetmiştir. Ancak bu süreçte 92 liste yayımlanmış ve bunlar toplamda 894 sözcüğü kapsamıştır (İnan, 2023: 40, 41).

9 Mart 1933 tarihinde yayımlanan duyuruyla birlikte, yabancı kelimelere Türkçe karşılık bulunması amacıyla yapılan anketlerin sonuçları kamuoyuna açıklanmış ve bu çalışmaların sonucunda Osmanlıcadan Türkçeye bir kılavuzun hazırlanacağı Türk Dili Araştırma Komisyonu tarafından bildirilmiştir. Komisyonun çağrısında, milletin bütün okuryazarları adeta bir seferberliğe davet edilerek Arapça ve Farsça kökenli kelimelere Türkçe karşılık bulmaları istenmiştir. Bu süreçte ortaya konan karşılıkların arasında dil bakımından son derece güzel ve Türkçenin ruhuna uygun öneriler olduğu gibi, dilin yapısına ve gramer kurallarına uymayan "uydurma" nitelikli sözcükler de yer almıştır. Aynı zamanda çeşitli Türkçe sözlüklerden ve eski metinlerden yapılan taramalar, halk ağzından derlemeler, muhtelif sözlük çalışmaları ve Naim Hazım'ın her gün gazetelerde yayımladığı listelere gelen öneriler, bu çalışmalara kaynaklık etmiştir. Bu çabaların sonucunda "Tarama Dergisi" adıyla kapsamlı bir eser yayımlanmıştır. Söz konusu eser, öz Türkçe çalışmalarında bir başvuru kaynağı olarak öngörülmüşse de, büyük ölçüde aceleyle toplanan malzemelerden oluştuğu için bilimsel yönden yeterince sağlam bulunmamıştır. Hatta bu dergiden seçilerek yazılan bazı makaleler, zaman zaman "zekice

fakat seviyesiz saçmalar" olarak değerlendirilmiştir. Buna rağmen Atatürk, Tarama Dergisi'ni Dil Devrimi'nin ilk denemesi ve ilk adımı olarak kabul etmiş, devrim hareketinin hızını kaybetmesine asla izin vermemiştir (İnan, 2023: 44).

2.2.2. Ulus Gazetesinden Derleme

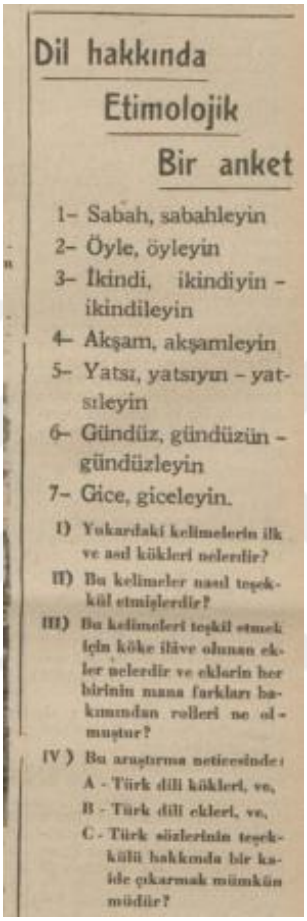

Dil hakkında

Etimolojik

Bir anket

1- Sabah, sabahleyin

2- Öyle, öyleyin

3- İkindi, ikindiyin - ikindileyin

4- Akşam, akşamleyin

5- Yatsı, yatsıyın - yatsıleyin

6- Gündüz, gündüzün - gündüzleyin

7- Gice, giceleyin.

I) Yukardaki kelimelerin ilk ve asıl kökleri nelerdir?

II) Bu kelimeler nasıl teşekkül etmişlerdir?

III) Bu kelimeleri teşkil etmek için köke ilâve olunan ekler nelerdir ve eklerin her birinin mana farkları bakımından rolleri ne olmuştur?

IV) Bu araştırma neticesinde:

A - Türk dili kökleri, ve,

B - Türk dili ekleri, ve,

C - Türk sözlerinin teşekkülü hakkında bir kaide çıkarmak mümkün müdür?

Şekil 1. Ulus Gazetesi 4 İlkteşrin 1935 Cuma (s.1)

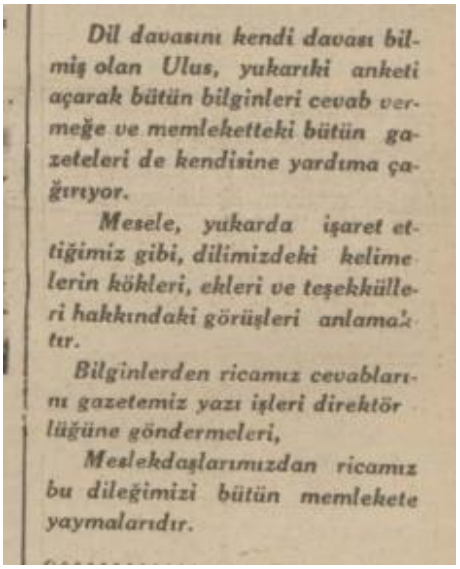

Dil davasını kendi davası bilmiş olan Ulus, yukarıki anketi açarak bütün bilginleri cevab vermeğe ve memleketteki bütün gazeteleri de kendisine yardıma çağırıyor.

Mesele, yukarda işaret ettiğimiz gibi, dilimizdeki kelimelerin kökleri, ekleri ve teşekkülleri hakkındaki görüşleri anlamaktır.

Bilginlerden ricamız cevablarını gazetemiz yazı işleri direktörlüğüne göndermeleri,

Meslekdaşlarımızdan ricamız bu dileğimizi bütün memlekete yaymalarıdır.

Şekil 2. Ulus Gazetesi 4 İlkteşrin 1935 Cuma (s.1)

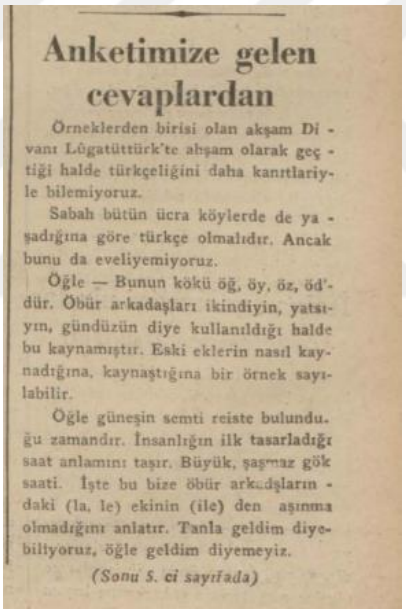

Anketimize gelen cevaplardan

Örneklerden birisi olan akşam Divanı Lûgatüttürk'te ahşam olarak geçtiği halde türkçeliğini daha kanıtlariyle bilemiyoruz.

Sabah bütün ücra köylerde de yaşadığına göre türkçe olmalıdır. Ancak bunu da eveliyemiyoruz.

Öğle — Bunun kökü öğ, öy, öz, öd'dür. Öbür arkadaşları ikindiyin, yatsıyın, gündüzün diye kullanıldığı halde bu kaynamıştır. Eski eklerin nasıl kaynadığına, kaynaştığına bir örnek sayılabilir.

Öğle güneşin semti reiste bulunduğu zamandır. İnsanlığın ilk tasarladığı saat anlamını taşır. Büyük, şaşmaz gök saati. İşte bu bize öbür arkadşların -daki (la, le) ekinin (ile) den aşınma olmadığını anlatır. Tanla geldim diyebiltyoruz, öğle geldim diyemeyiz.

(Sonu 5. ci sayıfada)

Şekil 3. Ulus Gazetesi 10. İlkteşrin 1935 Perşembe (s.1)

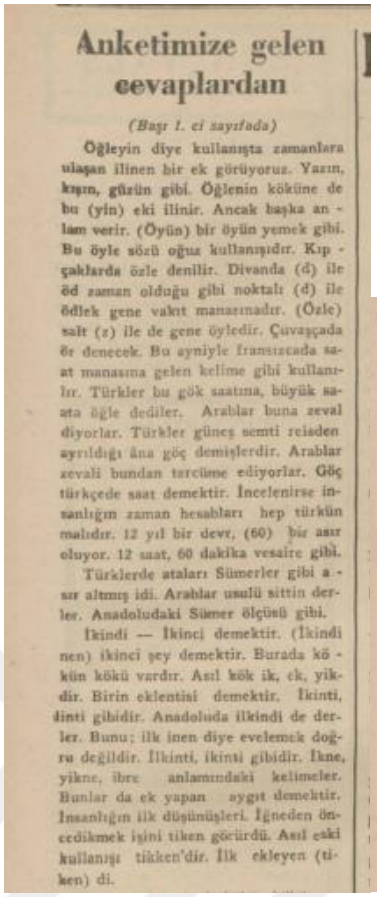

Anketimize gelen cevaplardan

(Başı 1. ci sayıfada)

Öğleyin diye kullanışta zamanlara ulaşan ilinen bir ek görüyoruz. Yazın, kışın, güzün gibi. Öğlenin köküne de bu (yin) eki ilinir. Ancak başka anlam verir. (Öyün) bir öyün yemek gibi. Bu öyle sözü oğuz kullanışıdır. Kıpçaklarda özle denilir. Divanda (d) ile öd zaman olduğu gibi noktalı (d) ile ödlek gene vakıt manasınadır. (Özle) salt (z) ile de gene öyledir. Çuvaşçada ör denecek. Bu ayniyle fransızcada saat manasına gelen kelime gibi kullanılır. Türkler bu gök saatına, büyük saata öğle dediler. Arablar buna zeval diyorlar. Türkler güneş semti reisden ayrıldığı ana göç demişlerdir. Arablar zevali bundan tercüme ediyorlar. Göç türkçede saat demektir. İncelenirse insanlığın zaman hesabları hep türkün malıdır. 12 yıl bir devr, (60) bir asır oluyor. 12 saat, 60 dakika vesaire gibi.

Türklerde ataları Sümerler gibi asır altmış idi. Arablar usulü sittin derler. Anadoludaki Sümer ölçüsü gibi.

İkindi — İkinci demektir. (İkindinen) ikinci şey demektir. Burada kökün kökü vardır. Asıl kök ik, ek, yikdir. Birin eklentisi demektir. İkinti, dinti gibidir. Anadoluda ilkindi de derler. Bunu; ilk inen diye evelemek doğru değildir. İlkinti, ikinti gibidir. İkne, yikne, ibre anlamındaki kelimeler. Bunlar da ek yapan aygıt demektir. İnsanlığın ilk düşünüşleri. İğneden öncedikmek işini tiken görürdü. Asıl eski kullanışı tiken'dir. İlk ekleyen (tiken) di.

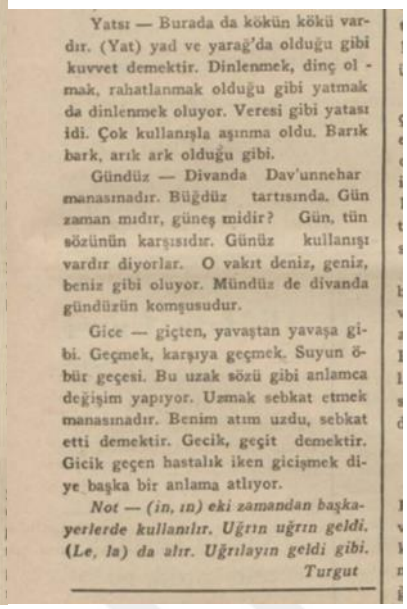

Yatsı — Burada da kökün kökü vardır. (Yat) yad ve yarağ'da olduğu gibi kuvvet demektir. Dinlenmek, dinç olmak, rahatlanmak olduğu gibi yatmak da dinlenmek oluyor. Veresi gibi yatası idi. Çok kullanışla aşınma oldu. Barık bark, arık ark olduğu gibi.

Gündüz — Divanda Dav'unnehar manasınadır. Büğdüz tartısında. Gün zaman mıdır, güneş midir? Gün, tün sözünün karşısıdır. Günüz kullanışı vardır diyorlar. O vakıt deniz, geniz, beniz gibi oluyor. Mündüz de divanda gündüzün komşusudur.

Gice — gişten, yavaştan yavaşa gibi. Geçmek, karşıya geçmek. Suyun öbür geçesi. Bu uzak sözü gibi anlamca değişim yapıyor. Uzmak sebkat etmek manasınadır. Benim atım uzdu, sebkat etti demektir. Gecik, geçit demektir. Gicik geçen hastalık iken gicişmek diye başka bir anlama atlıyor.

***Not** — (in, ın) eki zamandan başka yerlerde kullanılır. Uğrın uğrın geldi. (Le, la) da alır. Uğrılayın geldi gibi.*

Turgut

Şekil 4. Ulus Gazetesi 10. İlkteşrin 1935 Perşembe (s.5)

Şekil 5. Ulus Gazetesi 10. İlkteşrin 1935 Perşembe (s.5)

2.2.3. Ulus Gazetesindeki Teklifi Yapılan Sözcükler Listesi

Cumhuriyet'in ilk yıllarında dilde sadeleşme ve Türkçeleştirme hareketi, basın aracılığıyla geniş kitlelere duyurulmuş ve tartışmaya açılmıştır. Bu bağlamda Ulus gazetesi, Dil Devrimi'nin en önemli platformlarından biri hâline gelmiştir. Gazete, yalnızca siyasal ve toplumsal gelişmeleri aktarmakla kalmamış, aynı zamanda her gün yeni Türkçe karşılıklar önererek dildeki dönüşümün canlı bir laboratuvarı işlevini üstlenmiştir. 1935 yılında Ulus sayfalarında yayımlanan sözcük teklifleri, Arapça ve Farsça kökenli kelimelere karşılık önerilen öz Türkçe biçimlerden oluşmakta olup, dönemin dil politikalarının en somut yansımalarından birini teşkil etmektedir.

Burada sunulan liste, Ulus gazetesinin 1935 yılına ait sayılarında tespit edilen toplam 266 sözcük teklifini içermektedir. Bu öneriler, yalnızca dilbilimsel karşılıklar olarak değil, aynı zamanda dönemin ideolojik, kültürel ve toplumsal yönelimlerini de ortaya koymaktadır. Zira 1935 yılı, Türk Dil Kurumu'nun çalışmalarının hız kazandığı,

geniş halk kitlelerinin günlük yaşamında dilde Türkçeleşmenin yaygınlaştırılmaya çalışıldığı bir eşik noktasıdır. Dolayısıyla Ulus gazetesinde yer alan bu sözcükler, Dil Devrimi'nin pratikte nasıl uygulandığını ve kamuoyuna nasıl sunulduğunu göstermesi bakımından tarihsel açıdan büyük bir değer taşımaktadır.

1. **Acayip (Ar.): Ayrıksın (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)
   a. **Tansık (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)
2. **Acil (Ar.): Evecen (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)
3. **Ahize (Ar.): Almaç (T.)** (14 Mayıs 1935 – Ulus)
4. **Aidat (Ar.): Verimce (T.)** (29 Nisan 1935 – Ulus)
5. **Aile (Ar.): Arda (T.)** (8 Nisan 1935 – Ulus)
6. **Akdetmek (Ar. + T.): Bağıtlamak (T.)** (13 Haziran 1935 – Ulus)
7. **Akıl (Ar.): Us (T.)** (9 Mayıs 1935 – Ulus)
8. **Arıza (Ar.): Aksa (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
9. **Asalet (Ar.): Tüzünlük (T.)** (8 Nisan 1935 – Ulus)
10. **Asi (Ar.): Azıyan (T.)** (12 Mayıs 1935 – Ulus)
11. **Asilzade (Ar. + Far.): Aksoy (T.)** (6 Haziran 1935 – Ulus)
12. **Askeri (Ar.): Süel (T.)** (1 Nisan 1935 – Ulus)
13. **Asude (Far.): Baysal (T.)** (1 Nisan 1935 Ulus)
    a. **Erkli (T.)** (15 Mayıs 1935 – Ulus)
14. **Ateşkes (Far. + T.): Bırakışma (T.)** (26 Nisan 1935 – Ulus)
15. **Az (T.): Azay (T.)** (5 Mayıs 1935 – Ulus)
16. **Azami (Ar.): Çoğay (T.)** (3 Haziran 1935 – Ulus)
17. **Azim (Ar.): Dölen (T.)** (14 Mayıs 1935 – Ulus)
18. **Baskül (Fr.): Tartı yeri (T.)** (5 Mayıs 1935 – Ulus)
19. **Beyanat (Ar.): Diyev (T.)** (29 Mart 1935 – Ulus)
20. **Cephe (Ar.): Yöney (T.)** (30 Nisan 1935 – Ulus)
21. **Cinayet (Ar.): Kıya (T.)** (28 Mayıs 1935 – Ulus)
22. **Çare (Far.): Çözge (T.)** (19 Mayıs 1935 – Ulus)
23. **Çöp (T.): Süprüntü (T.)** (6 Nisan 1935 – Ulus)
24. **Dava (Ar.): Dilev** (1 Nisan 1935 – Ulus)
25. **Davetiye (Ar.): Çağrılık (T.)** (8 Haziran 1935 – Ulus)
26. **Debagat etmek (Ar. + T.): Sepilemek (T.)** (15 Mayıs 1935 – Ulus)

27. **Delil (Ar.): Tanıt (T.)** (8 Nisan 1935 – Ulus)
28. **Diğer (Far.): Öteygün (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
29. **Dikkat (Ar.): Ayay (T.)** (5 Mayıs 1935 – Ulus)
30. **Dirayet (Ar.): Usuğ (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
31. **Disiplin (Fr.): Yasav (T.)** (29 Nisan 1935 – Ulus)
32. **Dua (Ar.): Alkış (T.)** (3 Nisan 1935 Ulus)
33. **Ebad (Ar.): Iram (T.)** (19 Mayıs 1935 – Ulus)
34. **Emel (Ar.): Umay**: (1 Haziran 1935 – Ulus)
35. **Endam (Far.): Tay** (1 Haziran 1935 – Ulus)
36. **Engel (Far.): Önge (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
37. **Esasi (Ar.): Köksel (T.)** (8 Nisan 1935 Ulus)
38. **Eser (Ar.): İzer (T.)** (8 Nisan 1935 Ulus)
39. **Faal (Ar.): İşçen (T.)** (4 Nisan 1935 – Ulus)
    a. **İşçimen (T.)** (4 Nisan 1935 – Ulus)
40. **Faaliyet (Ar.): Kınav (T.)** (9 Mayıs 1935 – Ulus)
41. **Facia (Ar.): Arın (T.)** (23 Haziran 1935 – Ulus)
42. **Faiz (Ar.): Ürem (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
43. **Fedakârlık (Ar. + Far.): Özverlik (T.)** (6 Haziran 1935 – Ulus)
44. **Feragat (Ar.): Kaçınlama (T.)** (5 Mayıs 1935 – Ulus)
45. **Fevkalade (Ar.): Üsnomal (T.)** (13 Mayıs 1935 – Ulus)
46. **Fıkra (Ar.): Bölek (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
47. **Ganimet (Ar.): Algı (T.)** (12 Mayıs 1935 – Ulus)
48. **Garip (Ar.): Elgin (T.)** (11 Haziran 1935 – Ulus)
49. **Gasp (Ar.): Kapaç (T.)** (11 Haziran 1935 – Ulus)
50. **Gayrimeşru (Ar. + Ar.): Törümsüz (T.)** (11 Mayıs 1935 – Ulus)
51. **Girişim (T.): Girgi (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)
52. **Gurbet (Ar.): Yadel (T.)** (11 Haziran 1935 – Ulus)
53. **Güzel sanatlar (T. + Ar.): Ar (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)
54. **Güzergâh (Far.): Geçek (T.)** (11 Haziran 1935 – Ulus)
55. **Hacim (Ar.): Oylum (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
56. **Hâkimlik (Ar.): Başad (T.)** (23 Haziran 1935 – Ulus)
57. **Halef (Ar.): Ardıl (T.)** (28 Mayıs 1935 – Ulus)

58. **Halihazırda (Ar.) Şimdileyin (T.)** (11 Mayıs 1935– Ulus)
59. **Halletmek (Ar. + T.): Kotarmak (T.)** (19 Mayıs 1935 – Ulus)
60. **Harabe (Ar.): Yıkı (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)
61. **Haset (Ar.): Günü (T.)** (18 Haziran 1935 – Ulus)
62. **Hasılat (Ar.): Ürüt (T.)** (13 Haziran 1935 – Ulus)
63. **Hassasiyet (Ar.): Duyganlık (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
64. **Hatip (Ar.): Aytaçlar (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
65. **Hayalet (Ar.): Görümsü (T.)** (18 Mayıs 1935 – Ulus)
66. **Hayıflanmak (Far.): Yazıklanmak (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
67. **Hukuk (Ar.): Tüze (T.)** (21 Nisan 1935 – Ulus)
    a. **Türe (T.)** (11 Mayıs 1935– Ulus)
68. **Hurafe (Ar.): Sanıka (T.)** (25 Haziran 1935 – Ulus)
    a. **Urasa (T.)** (25 Haziran 1935 – Ulus)
69. **Istırap (Ar.): Sıkınç (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
70. **İbadet (Ar.): Tapınç (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)
71. **İbadethane (Ar. + Far.): Tapınca (T.)** (6 Haziran 1935 – Ulus)
72. **İbda (Ar.): Yaratı (T.)** (13 Haziran 1935 – Ulus)
73. **İcra dairesi (Ar. + Ar.): Yürütge (T.)** (13 Haziran 1935 – Ulus)
74. **İfade (Ar.): Deyim (T.)** (8 Nisan 1935 Ulus)
    a. **Diyem (T.)** (2 Haziran 1935 – Ulus)
75. **İfşa edilmiş (Ar. + T.): Gizaçılmış (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
76. **İhâle (Ar.): Üsterme (T.)** (8 Haziran 1935 – Ulus)
77. **İhracat (Ar.): Çıkat (T.)** (17 Mayıs 1935 – Ulus)
78. **İktidar mevkii (Ar. + Ar.): Erke (T.)** (3 Haziran 1935 – Ulus)
79. **İmalathane (Ar. + Far.): Yapevi (T.)** (23 Haziran 1935 – Ulus)
80. **İmtihan (Ar.): Sınaç (T.)** (18 Mayıs 1935 – Ulus)
81. **İnfial (Ar.): Küsü (T.)** (30 Mayıs 1935 – Ulus)
82. **İnkâr (Ar.): Yadısa (T.)** (23 Mayıs 1935 – Ulus)
83. **İrade (Ar.): İrde (T.)** (11 Mayıs 1935 – Ulus)
84. **İstifa (Ar.): Çekilim (T.)** (1 Haziran 1935 – Ulus)
85. **İstilâ (Ar.): Salgınma (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
86. **İstikamet (Ar.): Yönet (T.)** (25 Nisan 1935 – Ulus)

87. **İstiklal (Ar.): Erkinlik (T.)** (25 Nisan 1935 – Ulus)
88. **İstisna (Ar.): Ayra (T.)** (14 Mayıs 1935 – Ulus)
89. **İstitale (Ar.): Uzatı (T.)** (4 Haziran 1935 – Ulus)
90. **İsyan (Ar.): Azı (T.)** (27 Mayıs 1935 – Ulus)
91. **İttifak (Ar.): Bağlaşma (T.)** (18 Haziran 1935 – Ulus)
92. **İyileşmez (T.): Onulmaz (T.)** (2 Nisan 1935 Ulus)
93. **Kararsız (Ar.): İkircim (T.)** (4 Haziran 1935 – Ulus)
94. **Köşe (Far.): Bucak (T.)** (4 Nisan 1935 – Ulus)
95. **Kudret (Ar.): Erk (T.)** (4 Haziran 1935 – Ulus)
96. **Kütük (T.): Tomruk (T.)** (19 Mayıs 1935 – Ulus)
97. **Macera (Ar.): Seröncem (T.)** (5 Mayıs 1935 – Ulus)
98. **Mağlubiyet (Ar.): Düşkü (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
99. **Mağsub (Ar.): Kapık (T.)** (11 Haziran 1935 – Ulus)
100. **Mahalle (Ar.): Uram (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)
101. **Maharet (Ar.): Uzellik (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
102. **Mahfil (Ar.): Çeven (T.)** (17 Mayıs 1935– Ulus)
103. **Mahkûm (Ar.): Kasanık (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
104. **Mahkûmiyet (Ar.): Kasınlık (T.)** (11 Haziran 1935 – Ulus)
105. **Mahmi (Ar.): Korunuk (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
106. **Mahreç (Ar.): Çıkağ (T.)** (5 Haziran 1935 – Ulus)
    a. **Sürüt (T.)** (5 Haziran 1935 – Ulus)
107. **Mahzur (Ar.): Çekinek (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
108. **Makale (Ar.): Betke** (11 Mayıs 1935 – Ulus)
109. **Makam (Ar.): Orun (T.)** (1 Temmuz 1935 – Ulus)
110. **Maksat (Ar.): Erge (T.)** (27 Mayıs 1935 – Ulus)
111. **Manevî (Ar.): Tinel (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)
112. **Mani (Ar.): Önge (T.)** (15 Mayıs 1935 – Ulus)
113. **Manzara (Ar.): Görey (T.)** (23 Mayıs 1935 – Ulus)
114. **Masraf (Ar.): Saypa (T.)** (3 Mayıs 1935 – Ulus)
115. **Mecburi (Ar.): Yükümsel (T.)** (5 Haziran 1935 – Ulus)
116. **Memur (Ar.): İşmen (T.)** (2 Nisan 1935 – Ulus)
117. **Menfaatperest (Ar. + Far.): Asığcıl (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)

118. **Merdane (Far.): Yuvgu (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
119. **Merhale (Ar.): Yüğrüm (T.)** (26 Nisan 1935 – Ulus)
120. **Mesken (Ar.): Otru (T.)** (19 Haziran 1935 – Ulus)
121. **Meslek (Ar.): Ertik (T.)** (3 Mayıs 1935 – Ulus)
122. **Meslekdaş (Ar.): Ertikdeş (T.)** (14 Haziran 1935 – Ulus)
123. **Mesul (Ar.): Sorav (T.)** (3 Mayıs 1935 – Ulus)
124. **Meşale (Ar.): Işımak (T.)** (16 Haziran 1935 – Ulus)
125. **Meşru (Ar.): Törümlü (T.)** (11 Mayıs 1935– Ulus)
126. **Mevkuf (Ar.): Tutak (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
127. **Meyil (Ar.): Eğğin (T.)** (23 Mayıs 1935 – Ulus)
128. **Meylettirmek (Ar. + T.): Akıntırmak (T.)** (14 Mayıs 1935 – Ulus)
129. **Milletvekillik (Ar. + Ar.): Saylavlık (T.)** (2 Nisan 1935 – Ulus)
130. **Miras (Ar.): Kalığ (T.)** (1 Haziran 1935 – Ulus)
131. **Montaj (Fr.): Kurma (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
132. **Muayene (Ar.): Bakı (T.)** (27 Mayıs 1935 – Ulus)
133. **Mucit (Ar.): Bulman (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
134. **Mucize (Ar.): Tansı (T.)** (31 Mayıs 1935 – Ulus)
135. **Muhabir (Ar.): Aytar (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)
136. **Muhakeme (Ar.): Ökem (T.)** (25 Nisan 1935 – Ulus)
137. **Muhalefet (Ar.): Ayrış (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
138. **Muhalif (Ar.): Karşın (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
    a. **Ayrışık (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
139. **Muhatap (Ar.): Aytıç (T.)** (23 Haziran 1935 – Ulus)
140. **Musibet (Ar.): Sınat (T.)** (11 Haziran 1935 – Ulus)
141. **Mutekit (Ar.): İnanlı (T.)** (15 Haziran 1935 – Ulus)
142. **Mutemet (Ar.): İnal (T.)** (15 Haziran 1935 – Ulus)
143. **Muvafık (Ar.): Uydaşık (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
    a. **Oydaşık (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
144. **Muvaffakiyet (Ar.): Başarık (T.)** (12 Mayıs 1935 – Ulus)
145. **Muvakkat (Ar.): Geçeğen (T.)** (17 Haziran 1935 – Ulus)
146. **Müdafa (Ar.): Savga (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
147. **Müeyyide (Ar.): Berkite (T.)** (15 Haziran 1935 – Ulus)

148. **Müfsitlik (Ar.): Bozutçu (T.)** (26 Nisan 1935 – Ulus)
149. **Mükâfat (Ar.): Öden (T.)** (30 Nisan 1935 – Ulus)
150. **Mükemmel (Ar.): Tükel (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
151. **Mülahaza (Ar.): Düşün (T.)** (15 Haziran 1935 – Ulus)
152. **Mülahham (Ar.): Etleç (T.)** (15 Haziran 1935 – Ulus)
153. **Mümessil (Ar.): Oruntak (T.)** (17 Mayıs 1935 – Ulus)
154. **Münakaşa etmek (Ar. + T.): Aytışmak (T.)** (26 Nisan 1935 – Ulus)
155. **Münasebet (Ar.): Değet (T.)** (5 Mayıs 1935 – Ulus)
156. **Münavebe (Ar**.): **Sıralaşma (T.)** (15 Haziran 1935 – Ulus)
157. **Müphem (Ar.): Örtünç (T.)** (7 Haziran 1935 – Ulus)
158. **Mürekkep (Ar.): Katın (T.)** (6 Haziran 1935 – Ulus)
159. **Mürteci (Ar.): Kaytak (T.)** (23 Haziran 1935 – Ulus)
160. **Müstacel (Ar.): Evgin (T.)** (10 Mayıs 1935– Ulus)
161. **Müstehlik (Ar.): Yoğaltman (T.)** (11 Haziran 1935 – Ulus)
162. **Müstesna (Ar.): Ayram (T.)** (3 Mayıs 1935 – Ulus)
    a. **Ayral (T.)** (14 Mayıs 1935– Ulus)
163. **Müsteşar (Ar.): As bakanı (T.)** (3 Mayıs 1935 – Ulus)
    a. **Yönetger (T.)** (11 Haziran 1935 – Ulus)
164. **Müteahhit (Ar.): Üstenci (T.)** (8 Haziran 1935 – Ulus)
165. **Nafiz (Ar.): Etger (T.)** (28 Haziran 1935 – Ulus)
166. **Nasihat (Ar.): Öğütçen (T.)** (17 Haziran 1935 – Ulus)
167. **Nazım (Ar.): Dizin (T.)** (17 Haziran 1935 – Ulus)
168. **Nesir (Ar.): Serpin (T.)** (17 Haziran 1935 – Ulus)
169. **Nezaret (Ar.): Görü (T.)** (28 Mayıs 1935 – Ulus)
170. **Nısfet (Ar.): Ekit (T.)** (23 Mayıs 1935 – Ulus)
171. **Nüans (Fr.): Belirsi (T.)** (2 Haziran 1935 – Ulus)
172. **Okyanus (Ar.): Okan (T.)** (27 Haziran 1935 – Ulus)
173. **Ordu (T.): Sü (T.)** (1 Nisan 1935 – Ulus)
174. **Örf (Ar.): Törü (T.)** (11 Mayıs 1935 – Ulus)
175. **Özgünlük (T.): Ayrıksınlık (T.)** (22 Mayıs 1935 – Ulus)
176. **Parça (Far.): Tike (T.)** (21 Mayıs 1935 – Ulus)
177. **Pây (Far.): Düşerge (T.)** (28 Mayıs 1935 – Ulus)

178. **Rakip (Ar.): Öndüre (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)
    a. **Önürdeş (T.)** (23 Mayıs 1935 – Ulus)
179. **Raptiye (Ar.): Bağlaç (T.)** (17 Haziran 1935 – Ulus)
180. **Rasathane (Ar. + Far.): Göyet (T.)** (17 Haziran 1935 – Ulus)
181. **Rasıt (Ar.): Göymen (T.)** (17 Haziran 1935 – Ulus)
182. **Rasyonel (Fr.): Usal (T.)** (14 Mayıs 1935 – Ulus)
183. **Refah (Ar.): Genlik (T.)** (16 Haziran 1935 – Ulus)
184. **Rekabet (Ar.): Önürdeşme (T.)** (23 Mayıs 1935 – Ulus)
185. **Rutubet (Ar.): Yaşaklık (T.)** (29 Mayıs 1935 – Ulus)
186. **Sadeleştirmek (Far.): Arıtmak (T.)** (1 Nisan 1935 Ulus)
187. **Sadık (Ar.): Bayrı:** (17 Mayıs 1935 – Ulus)
188. **Sahip (Ar.): İye (T.)** (19 Mayıs 1935 – Ulus)
189. **Sahte hassasiyet (Far. + Ar.): Duymacık (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
190. **Sakınma (T.): Saknı (T.)** (3 Haziran 1935 – Ulus)
191. **Saldırı (T.): Azı (T.)** (1 Nisan 1935– Ulus)
192. **Savunma bakanı (T. + T.): Sü bakanı (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
193. **Saye (Far.): Güzey (T.)** (18 Haziran 1935 – Ulus)
194. **Sebat (Ar.): Dura (T.)** (4 Haziran 1935 – Ulus)
195. **Seciye (Ar.): Ira (T.)** (10 Mayıs 1935– Ulus)
196. **Selaset (Ar.): Akkınlık (T.)** (18 Haziran 1935 – Ulus)
197. **Serbest meslek (Far. + Ar.): Özgür ertik (T.)** (6 Haziran 1935 – Ulus)
198. **Söz (T.): Diyev (T.)** (23 Nisan 1935 Ulus)
    a. **Sav (T.)** (29 Nisan 1935 – Ulus)
199. **Statü (Fr.): Tüzük (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
200. **Suikast (Ar.): Yağınç (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
201. **Sürekli (T.): Sürel (T.)** (23 Mayıs 1935 – Ulus)
202. **Şebeke (Ar.): Örü (T.)** (2 Haziran 1935 – Ulus)
203. **Şefkat (Ar.): Sevgenlik (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
204. **Şerir (Ar.): Kötügen (T.)** (20 Haziran 1935 – Ulus)
205. **Şikâyet (Ar.): Yanı (T.)** (1 Haziran 1935 – Ulus)
206. **Taahhüt (Ar.): Yüken (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
207. **Tadilat (Ar.): Değişke (T.)** (3 Mayıs 1935 – Ulus)

208. **Tahkikat (Ar.): Gerçinler (T.)** (10 Mayıs 1935– Ulus)
209. **Taklit (Ar.): Benzet (T.)** (11 Haziran 1935 – Ulus)
210. **Taksitlendirme (Ar.): Bölülendirme (T.)** (16 Haziran 1935 – Ulus)
211. **Talebe (Ar.): İrdem (T.)** (11 Mayıs 1935 – Ulus)
212. **Tarafgir (Ar. + Far.): Yantaz (T.)** (5 Haziran 1935 – Ulus)
213. **Tavaf (Ar.): Çevrin (T.)** (19 Haziran 1935 – Ulus)
214. **Taviz (Ar.): Değişit (T.)** (3 Mayıs 1935 – Ulus)
215. **Tazmin (Ar.): Ödem (T.)** (14 Mayıs 1935– Ulus)
216. **Teberru (Ar.): Almağa (T.) (**10 Mayıs 1935– Ulus)
    a. **Verit (T.)** (5 Haziran 1935 – Ulus)
217. **Teb'id etmek (Ar. + T.): Bengileştirmek (T.)** (5 Haziran 1935 – Ulus)
218. **Tebliğ (Ar.): Bildirik (T.)** (14 Mayıs 1935 – Ulus)
219. **Tecemmu (Ar.): Birikit (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
220. **Tecrübe (Ar.): Deneç (T.)** (26 Nisan 1935 – Ulus)
221. **Tedavi (Ar.): Sağırtma (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)
222. **Tedhiş (Ar.): Yıldırgı (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
223. **Teessür (Ar.): Üzün (T.)** (22 Mayıs 1935 – Ulus)
224. **Tefsir (Ar.): Yora** (19 Mayıs 1935 – Ulus)
225. **Tehdit (Ar.): Hötlem (T.)** (16 Haziran 1935 – Ulus)
226. **Teminat (Ar.): İnanca (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
227. **Tercüman (Ar.): Dilmaç (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
228. **Terfi etmek (Ar. + T.): Yukarılanmak (T.)** (11 Haziran 1935 – Ulus)
229. **Tesir (Ar.): Etke (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
230. **Tesit etmek (Ar. + T.): Bayramak (T.)** (4 Haziran 1935 – Ulus)
231. **Teslimiyet (Ar.): Verinselik (T.)** (4 Haziran 1935 – Ulus)
232. **Teşhir etmek (Ar. + T.): Sergemek (T.)** (8 Haziran 1935 – Ulus)
233. **Tuhafiye (Ar.): Türlüç (T.)** (21 Haziran 1935 – Ulus)
234. **Uçak (T.): Uçku (T.)** (6 Nisan 1935 – Ulus)
235. **Ukde (Ar.): Düğüm (T.)** (21 Haziran 1935 – Ulus)
    a. **İlinti (T.)** (21 Haziran 1935 – Ulus)
236. **Uygulama (T.): Yeritim (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
237. **Ücret (Ar.): Aktı (T.)** (15 Mayıs 1935 – Ulus)

238. **Ümmi (Ar.): Okusuz (T.)** (5 Haziran 1935 – Ulus)
239. **Vâde (Ar.): Ödel (T.)** (16 Haziran 1935 – Ulus)
240. **Vasiyet (Ar.): Tutsu (T.)** (21 Haziran 1935 – Ulus)
241. **Vecize (Ar.): Özsöz (T.)** (21 Haziran 1935 – Ulus)
242. **Veda (Ar.): Sağlıca (T.)** (3 Haziran 1935 – Ulus)
243. **Verilen söz (T. + T.): Adanç (T.)** (25 Mayıs 1935 – Ulus)
244. **Vesayet (Ar.): Atağlık (T.)** (14 Mayıs 1935 – Ulus)
245. **Yeknesak (Far. + Ar.): Biteviyelik (T.)** (14 Mayıs 1935 – Ulus)
246. **Yönetici (T.): Güden (T.)** (2 Nisan 1935 Ulus)
247. **Zafer (Ar.): Utku (T.)** (4 Mayıs 1935 – Ulus)
248. **Zan (Ar.): Sanı (T.)** (5 Haziran 1935 – Ulus)
249. **Zehir (Far.): Ağı (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
250. **Zemin (Far.): Diben (T.)** (30 Mayıs 1935 – Ulus)
251. **Ziyaret (Ar.): Göret (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)

2.3.Vakit Gazetesi

Türk basın-yayın tarihinde "Vakit" adıyla yayımlanan iki ayrı gazete bulunmaktadır. İlki 1292 (1875) yılında Filip Efendi'nin girişimiyle neşredilmiştir. Aynı adla çıkan ikinci Vakit gazetesi ise 1917'de yayın hayatına başlamış; bu gazeteyi çıkaranlar, Ahmet Emin Yaman ile Mehmet Asım Us'dur (Olpak Koç, 2023: 202). Gazetenin ilk sayısı 22 Ekim 1917 Pazartesi günü yayımlanmıştır. Mehmet Asım Us, gazetenin adının eski Vakit gazetesinden alındığını, yeni bir isim alıp eskitmektense eski bir ismi almayı savaşın iktisadi havasına daha uygun bulduklarını belirtmiştir. Kurucular, gazeteyi çıkarırken büyük satış ve ilandan ziyade fikir tarafının ağır bastığı bir dönemde, az bir sermaye ile yola çıkmışlardır. Vakit gazetesi de Millî Mücadele'yi desteklemiştir. Mücadele sonrasında Mehmet Asım Us'un Mustafa Kemal'in çizgisini izleyerek iktidarla yakın bir tutum benimsemesi, Ahmet Emin Yalman'ı rahatsız eder. Bu görüş ayrılığı üzerine Yalman, 1923'te ortaklıktan çekilir. Böylece gazetenin yönetimi bütünüyle Us Kardeşlerin—Mehmet Asım Us, Hakkı Tarık Us ve Hasan Rasim Us—elinde toplanır. (Akçay, 2023: 356).

Vakit gazetesi, Cumhuriyet'in ilanından sonra da yayın hayatını sürdürmüş ve dönemin önemli basın organlarından biri hâline gelmiştir. Gazetenin çizgisinde, özellikle 1923 sonrasında, Mustafa Kemal ve Cumhuriyet Halk Fırkası'nın politikalarına paralel bir tutum dikkat çekmektedir. Bu dönemde Us Kardeşler, yayın politikalarını iktidara yakın bir çizgide sürdürmüşlerdir (Akçay, 2023: 238). Öte yandan Vakit, edebî ve fikrî yazılara da yer vererek yalnızca siyasî değil, kültürel bir gazete olma yönünde de katkı sağlamıştır. Vakit Gazetesi, mütareke ve Millî Mücadele ikliminde doğup Cumhuriyet'le birlikte yeni rejimin erken gazeteleri arasına girdi. Basının iktidar–halk arasında aracı sayıldığı, tarafsızlığın makbul olmadığı bir dönemde hem moral ve yön verici bir rol üstlendi hem de baskı ve sansüre uğradı; iletişimin sınırlı oluşu ilk evrede haber akışını seyreltti. Ahmet Emin'in idealist çizgisi ve güçlü kadrosuyla iddialı yürüyen gazete, İstanbul'da Anadolu hareketinden yana açık tavrı nedeniyle başyazarının sürgününe kadar varan sonuçlar yaşadı. (Olpak Koç, 2023: 211, 212).

22 Kasım 1934 tarihinde "Vakit" gazetesinde yayımlanan bir yazıda, Mustafa Kemal Atatürk'ün yönlendirmesiyle gazetenin adının "Kurun" olarak değiştirildiği ilan edilmiştir. Bu tarihten itibaren gazete yaklaşık dört yıl boyunca Kurun adıyla yayımlanmış, 1 Ocak 1939'da ise yeniden eski adı olan "Vakit"e dönmüştür. Atatürk, aynı dönemde "kurun" sözcüğünün Türkçe olduğunu özellikle vurgulamış ve bu kelimenin Türk dilinde kullanılabileceğini ifade etmiştir. Dolayısıyla gazetenin "Kurun" adını taşıması yalnızca bir isim değişikliği değil, aynı zamanda Atatürk'ün Türkçeleşme çabalarıyla doğrudan bağlantılı bir dil anlayışının göstergesidir (İnan, 2023: 57).

2.3.1. Vakit ve Dil Meselesi

Vakit gazetesi, Dil Devrimi sürecinde Türkçeleştirme hareketine en geniş katılımın sağlandığı basın organlarından biri olmuştur. Gazete, 9 Mart 1933 tarihli sayısında "Osmanlıcadan Türkçeye" başlığı altında Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin himayesinde bir dil anketi başlattığını duyurmuş, böylece Arapça ve Farsça kökenli kelimelere Türkçe karşılıklar bulunması için halkı doğrudan katkıya davet etmiştir. Bu anketin amacı yalnızca dilin özleştirilmesine katkı sağlamak değil, aynı zamanda halkın da bu sürecin bir parçası olmasını teşvik etmekti.

Gazetede her gün "Dilimiz" başlığı altında belirli kelime listeleri yayımlanmış, okuyucular bu kelimelere buldukları Türkçe karşılıkları gazeteye göndermeye

çağrılmıştır. Örneğin, 27 Mart 1933 tarihli 16 numaralı listede "sabah, sabık, sabır, sadaka, sade, sadet, saf, safî, sahil, sahip, sahife, sahne" gibi Arapça kökenli kelimeler sıralanmıştır. Okuyucuların ve yazarların önerdikleri karşılıklar ise takip eden sayılarda, gazetenin 5. sayfasında "Yeni kelimelerin Türkçe karşılığı ve kullanışları" başlığı altında yayımlanmıştır. Listelerde çıkan sözcüklerin anlamları birden fazla olanlar ayrı ayrı karşılıkları verilerek listelenmiş. Karşılık gönderen kişilerin gönderdikleri karşılıkların hangi taraftan bulduklarını da bildirmeleri istenmiştir. Bazı örneklerde sözcüklerin yanında hangi eserlerde kullanıldığı, hangi ağızlarda geçmekte olduğu yazılmıştır.

Bu sütunlarda yalnızca Türkçe karşılıklar verilmemiş, aynı zamanda bu karşılıkların örnek cümleler içinde kullanımına da yer verilmiştir. Böylece önerilen kelimenin anlamsal bağlamı güçlendirilmiş, okuyucuların kullanım pratiklerine yerleşmesi hedeflenmiştir. Ayrıca, öneriyi gönderen kişilerin isimlerinin de çoğu zaman belirtilmesi, dilde özleşme sürecinin toplumsal katılım ve sahiplenme ile ilerletildiğini göstermektedir. Nitekim dönemin muharrirlerinden Mehmet Nurettin Bey'in yanı sıra, K. L. imzasıyla veya Muallim Hayrettin İlhan gibi farklı toplumsal kesimlerden gelen kişilerin katkıları bu sütunlarda yayımlanmıştır.

Sonuç olarak, Vakit gazetesinin yürüttüğü bu sistematik anketler sayesinde hem halk hem de aydınlar arasında Türkçeleştirme bilinci canlı tutulmuş, Dil Devrimi'nin tabana yayılmasına önemli ölçüde katkı sağlanmıştır. Gazetede 1933 yılı boyunca 591 sözcük üzerine öneri toplanmış olması, bu girişimin kapsamını ve başarısını açıkça göstermektedir.

2.3.2. Vakit Gazetesinden Derleme

VAKIT

Alman Meclisi Rayıştag binası yandığı için Potsdram kilisesinde içtima edecek

Tahrir Telefonu: 24378 — Perşembe, 9 MART - 1933 — İdare Telefonu: 24378 — Sayısı 5 Kuruş

OSMANLICADAN TÜRKÇEYE

Türk dili tetkik cemiyetinin hâmî reisimizin reislikleri altında toplanması: Yurtdaşlar arasında bir anket açılarak Türkçeler araştırılacak

T. D. T. Cemiyeti Umumî kâtipliğinden:

Türk Dili Tetkik Cemiyeti merkez heyeti bu günkü yazı ve konuşma dilinde kullanılan arapça ve farsça kelimelerin Türkçe karşılıklarını en kısa yoldan ve az zamanda bulmak işini yurtdaşların yardımıyla başarmak üzere geniş bir anket açmaya karar vermiştir. Bu anket için Şemseddin Sami Beyin kamusu Türkî adlı lügati temel tutulmuştur. Bu lügatte bulunan sözlerden bugünkü konuşmamızda ve yazmamızda kullanılmakta olan arapça ve farsça kelimeler taranarak bunlardan karşılıkları aranacak olanlar bir biri ardınca listeler halinde her gün ajans radyo ve gazetelerle bildirilecektir.

Bu anketin üç ayda sonu alınmaya çalışılacaktır. T. D. T. Cemiyeti bu ankete gelecek cevaplar üzerinde çalışarak kısa bir zamanda yazı yazanların ve halkımızla aradığını bulabileceği bir Osmanlıcadan Türkçeye karşılık kılavuzu ortaya çıkacaktır. En sıkı ve yakın dil ihtiyacımızı karşılamak için açılan bu ankete ajans radyo ve gazete mecmua gibi bütün yayma vasıtalarının seve seve ortak olacaklarına inanmamız vardır.

Fevkalâde toplanma

Ankara, 8 (A.A) — T. D. T. Cemiyeti umumî kâtipliğinden:

Türk Dili Tetkik Cemiyeti umumî merkez heyeti 7-8-9935 gecesi hâmî reisimiz Gazi Mustafa Kemal Hazretlerinin yüksek reisliği altında C. H. F. umumî katibi Recep ve Mardin vekili Doktor Reşit Galip ve Riyaseti Cümhur umumî katibi Hikmet Beylerin de huzurlarile fevkalâde bir toplantıma yapmıştır.

Bu toplantımda cemiyetin çalışma kollarının şimdiye kadar yapmakta olduğu işlerde Hikmi Bey ile Hamdullah Suphi Beylerin de bulunmaları kararlaştırılmıştır. Bu kararlar ayrı bir tebliğ ile bildirilecektir.

Anket maddeleri bütün gazetelerin bu iş için her gün aynı yerde olarak ayıracakları köşelerde basılacak ve halkın bu karşılıkları arayıp bulabilmesi için her türlü tedbir yapılacaktır. Halkevleri kendilerine ayrıca yapılan tebliğe uyarak zaten içinde bulundukları bu işte daha sıkı çalışacaklardır.

Ankete verilecek cevaplarda sorulan kelimelerin karşılıkları yazılması ve mümkünse bunların cümle içinde kullanışlarının da örneklerle gösterilmesi beklenir. Bu cevaplar imkân olduğu kadar gazetelerle neşredildikten sonra bu gazeteler ve basılmayan kimseler olursa bunlar da ayrıca T. D. T. Cemiyeti merkezine gönderilecektir.

Karşılıkları bulunanların da bu karşılıkların birer suretini T. D. T. Cemiyeti merkezinde göndermeleri çok iyi olur.

Dil işini söz sahibi olan milletin ortaklığı ile başarmak yolundaki bu adımda bütün milletin ve bütün gazetelerin dileklerimizi yerine getireceğine güvenen T. D. T. Cemiyeti şimdiden her kese teşekkürler eder.

Şekil 6: 9 Mart 1933 Perşembe Sayılı Vakit Gazetesi (s.1)

Bu sözlerin Türkçeleri ne?

Bize bildiriniz!

ANKARA, 12 (A.A.) — T. D. T. Cemiyetinden:

Karşılıkları aranacak Arapça ve Farsça kelimelerin 2 numaralı listesi şudur:

Bahîl — Bahis - Bahs — Bahusus — Baht — Bais — Baki - Baka'dan — Bakire — Balig — Batıl — Becayiş — Bedbin — Bedel — Beden — Bedevî — Bedi - Bedaatten — Bedihi — Beis.

Listelerde çıkan kelimelerden manaları birden fazla o-

Şekil 7. 13 Mart 1933 Pazartesi sayılı Vakit Gazetesi

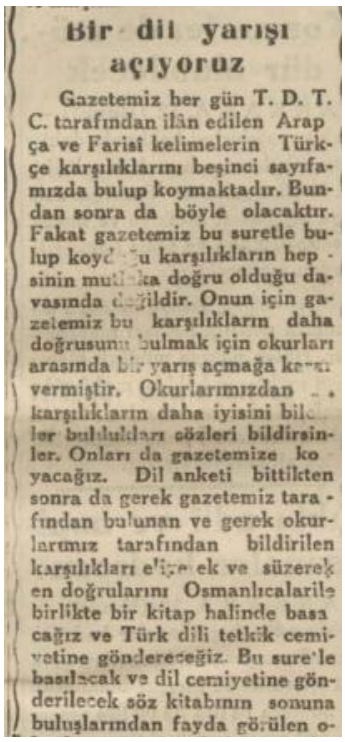

Bir dil yarışı açıyoruz

Gazetemiz her gün T. D. T. C. tarafından ilân edilen Arapça ve Farisi kelimelerin Türkçe karşılıklarını beşinci sayfamızda bulup koymaktadır. Bundan sonra da böyle olacaktır. Fakat gazetemiz bu suretle bulup koyduğu karşılıkların hepsinin mutlaka doğru olduğu davasında değildir. Onun için gazetemiz bu karşılıkların daha doğrusunu bulmak için okurları arasında bir yarış açmağa karar vermiştir. Okurlarımızdan ... karşılıkların daha iyisini bilenler bulduklari sözleri bildirsinler. Onları da gazetemize koyacağız. Dil anketi bittikten sonra da gerek gazetemiz tarafından bulunan ve gerek okurlarımız tarafından bildirilen karşılıkları elden geçirerek en doğrularını Osmanlıcalarile birlikte bir kitap halinde basacağız ve Türk dili tetkik cemiyetine göndereceğiz. Bu suretle basılacak ve dil cemiyetine gönderilecek söz kitabının sonuna buluşlarından fayda görülen o-

Şekil 8: 13 Mart 1933 Pazartesi sayılı Vakit Gazetesi

2.3.3. Vakit Gazetesindeki Teklifi Yapılan Sözcükler Listesi

Dil Devrimi'nin başlangıç yıllarında basın, yeni sözcüklerin kamuoyuna duyurulmasında en önemli araçlardan biri olmuştur. Bu süreçte Vakit gazetesi de dilde özleşme hareketinin en yoğun biçimde izlenebildiği yayın organlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Cumhuriyet'in kuruluşundan hemen sonra hız kazanan dilde sadeleşme çalışmaları, Türk Dil Kurumu'nun etkinlikleriyle birleşerek basın aracılığıyla geniş kitlelere ulaştırılmıştır. Vakit gazetesinde 1933 yılı boyunca yayımlanan sözcük teklifleri, Arapça ve Farsça kökenli kelimelere karşılık önerilen öz Türkçe biçimlerin sistemli bir biçimde kamuoyuna sunulduğunu göstermektedir.

Bu bağlamda yapılan tarama sonucunda, Vakit gazetesinde 1933 yılına ait toplam 591 sözcük teklifi tespit edilmiştir. Bu sayı, diğer gazetelerle karşılaştırıldığında oldukça yüksek olup, dilde Türkçeleşme çabalarının en yoğun tartışıldığı yılın 1933 olduğunu ortaya koymaktadır. Vakit'te önerilen sözcükler yalnızca dilbilimsel karşılıklar değil, aynı zamanda dönemin ideolojik ve kültürel arayışlarının da yansımasıdır. Dolayısıyla bu liste, Dil Devrimi'nin ilk ivme kazandığı yıllarda basın yoluyla yürütülen dil politikalarını göstermesi bakımından tarihsel ve dilbilimsel açıdan büyük önem taşımaktadır.

1. **Abes (Ar.): Boş (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
2. **Acayip (Ar.): Şaşılacak şey (T. + Ar.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
3. **Acele (Ar.): İvedi (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **İvgen (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **İvme (T.)** (14 Nisan 1933 – Vakit)
4. **Acemi (Ar.): Sınangısız (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Görgüsüz (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Sınanmamış (T.)** (14 Nisan 1933 – Vakit)
5. **Acîz (Ar.): Alu (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Eliermez (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
6. **Âdap (Ar.): Gidişat (T. + Ar.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Görenek yolu (T. + T.)** (15 Nisan 1933 – Vakit)
7. **Âdet (Ar.): Olagelmiş (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
8. **Âdeta (Ar.): Enikonu (T.)** (2 Nisan 1933 – Vakit)

9. **Aferin (Far.): Alkış (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
10. **Afet (Ar.): Uyun (T.)** (13 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Büyükacı (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Uyuntu (T.)** (29 Nisan 1933 – Vakit)
11. **Afiyet (Ar.): Dirlik (T.)** (14 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Sağlamlık (T.)** (26 Nisan 1933 – Vakit)
12. **Ahenk (Far.): Düzgülük (T.)** (13 Mart 1933 – Vakit)
13. **Aile (Ar.): Eviçi (T.)** (6 Mayıs 1933 – Vakit)
14. **Âlamet (Ar.): Bilgilik (T.)** (5 Mayıs 1933 – Vakit)
15. **Âlim (Ar.): Bilgiç (T.)** (22 Nisan 1933 – Vakit)
16. **Amade (Far.): Bağıngan (T.)** (13 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Anıtgan (T.)** (15 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Beklemek (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
    iii. **Durmak (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
17. **Amir (Ar.): Buyruk (T.)** (13 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Buyurgan (T.)** (13 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Buyurucu (T.)** (23 Mart 1933 – Vakit)
    iii. **Eren (T.)** (23 Mart 1933 – Vakit)
18. **Ar (Ar.): Eğiklik (T.)** (22 Nisan 1933 – Vakit)
19. **Arıza (Ar.): Düzgünsüzlük (T.)** (22 Nisan 1933 – Vakit)
20. **Asayiş (Far.): Uygu (T.)** (13 Mart 1933 - Vakit)
21. **Asude (Far.): Ençi (T.)** (13 Mart 1933 – Vakit)
22. **Aşk (Ar.): İç bağlılığı (T.)** (5 Haziran 1933 – Vakit)
23. **Ayna (Far.): Gözgü (T.)** (13 Mart 1933 – Vakit)
24. **Aynen (Ar.): Özüzüne (T.)** (5 Mayıs 1933 – Vakit)
25. **Azade (Far.): Sıyrı (T.)** (13 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Bağsız (T.):** (28 Nisan 1933 – Vakit)
26. **Azim (Ar.): Yılmamazlık (T.)** (22 Nisan 1933 – Vakit)
27. **Bahane (Far.): Köksüz (T.)** (25 Mayıs 1933 – Vakit)
28. **Bahar (Ar.): Çiçek (T.)** (26 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **İlkyaz (T. + T.)** (26 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Yeşerme (T.)** (25 Mayıs 1933 – Vakit)

29. **Bahil (Ar.): Kısmık (T.)** (14 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Kısan (T.)** (23 Mart 1933 – Vakit)
30. **Bahis (Ar.): Sözleşmek (T.)** (13 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Öğdül koymak (T.)** (14 Mart 1933 – Vakit)
31. **Baht (Far.): Kut (T.)** (14 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Tanrı verimi (T.)** (23 Nisan 1933 – Vakit)
32. **Bâis (Ar.): Yolaçan (T.)** (14 Mart 1933 – Vakit)
33. **Baki (Ar.): Artar (T.)** (14 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Artan (T.)** (2 Nisan 1933 – Vakit)
34. **Baliğ (Ar.): Eren (T.)** (2 Nisan 1933 – Vakit)
35. **Basiret (Ar.): Uyanıklık (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **İçten görüş (T.)** (14 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Derin görüş (T.)** (29 Nisan 1933 – Vakit)
36. **Basit (Ar.): Katıksız (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
37. **Batıl (Ar.): Köksüz (T.)** (13 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Sası (T.)** (14 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Çürük (T.)** (23 Mart 1933 – Vakit)
    iii. **İnanılmayan (T.)** (2 Nisan 1933 – Vakit)
38. **Bedbin (Far.): Kara görücü (T.)** (13 Mart 1933 – Vakit)
39. **Bedel (Ar.): Ötkü (T.)** (14 Mart 1933 – Vakit)
40. **Cadde (Ar.): Uluyol (T.)** (15 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Geniş yol (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
41. **Can (Far.): Dirilik (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Öz (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Yaşayış (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
    iii. **Yürek (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
42. **Canip (Ar.): Yuğaç (T.)** (15 Mart 1933 – Vakit)
43. **Cansız (Far.): Taşçıl (T.)** (15 Mart 1933 – Vakit)
44. **Casus (Ar.): Çaşıt (T.)** (15 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Duyurucu (T.)** (10 Nisan 1933 – Vakit)
45. **Cazibe (Ar.): Sevim (T.)** (15 Mart 1933 – Vakit)
46. **Cefa (Ar.): Hırpalanma (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)

47. **Cehennem (Ar.): Korevi (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Sıcak yer (T.)** (4 Mayıs 1933 – Vakit)
48. **Cenin (Ar.): Tomurcuk (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Döl (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Düşük (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
49. **Cennet (Ar.): Uçmak (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Gök (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Tanrı damı (T.)** (19 Nisan 1933 – Vakit)
    iii. **İyi yer (T.)** (4 Mayıs 1933 – Vakit)
50. **Cephe (Ar.): Alın (T.)** (15 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Annaç (T.)** (15 Mart 1933 – Vakit)
51. **Cesaret (Ar.): Yılmamazlık (T.)** (26 Mayıs 1933 – Vakit)
52. **Cevap (Ar.): Söz karşılığı (T.)** (26 Mayıs 1933 – Vakit)
53. **Ceza (Ar.): Çektirme (T.)** (26 Mayıs 1933 – Vakit)
54. **Cinsiyet (Ar.): Soydaşlık (T.)** (26 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Ayırtı (T.)** (6 Mayıs 1933 – Vakit)
55. **Cisim (Ar.): Yer tutan (T.)** (26 Mayıs 1933 – Vakit)
56. **Cüret (Ar.): Atılganlık (T.)** (24 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Atılmak (T.)** (24 Nisan 1933 – Vakit)
57. **Çare (Far.): Ulak (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Çıkaryol (T.)** (10 Nisan 1933 – Vakit)
58. **Çemen (Far.): Yeşerik (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)
59. **Dafia (Ar.): İtim** (15 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Püskü (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)
60. **Dâhi (Ar.): Özgeuslu (T.)** (15 Mart 1933 – Vakit)
61. **Daire (Ar.): Değirmi (T.)** (15 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Dönen (T.)** (4 Mayıs 1933 – Vakit)
62. **Dava (Ar.): Sorak (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Soruk (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Soruş (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)
    iii. **Aranç (T.)** (4 Mayıs 1933 – Vakit)
    iv. **Aranılan (T.)** (4 Mayıs 1933 – Vakit)

v. **Duyumlu (T.)** (6 Mayıs 1933 – Vakit)

63. **Debdebe (Ar.): Bezenti (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)
64. **Defa (Ar.): Nal (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Yol (T.)** (23 Nisan 1933 – Vakit)
65. **Defter (Ar.): Kütük (T.)** (23 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Yazak (T.)** (5 Mayıs 1933 – Vakit)
66. **Dehşet (Ar.): Ürküntü (T.)** (15 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Yılgı (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)
67. **Delil (Ar.): Suç izi (T.)** (23 Nisan 1933 – Vakit)
68. **Derece (Ar.): Bölük (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
69. **Derman (Far.): Em (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit
    i. **Ot (T.)** (10 Nisan 1933 – Vakit)
70. **Ders (Ar.): Uspayı (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Bilik (T.)** (10 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Öğrenç (T.)** (5 Mayıs 1933 – Vakit)
71. **Dert (Far.): Sağlıksızlık (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit
72. **Deva (Ar.): Onuk (T.)** (11 Mayıs 1933 – Vakit)
73. **Devam (Ar.): Kesilmeme (T.)** (26 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Sürme (T.)** (26 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Sürek (T.)** (27 Mayıs 1933 – Vakit)
74. **Dikkat (Ar.): Bakış inceliği (T.)** (25 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **İnce bakış (T.)** (27 Mayıs 1933 – Vakit)
    ii. **Derin bakma (T.)** (5 Mayıs 1933 – Vakit)
75. **Din (Ar.): Tapkı (T.)** (25 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **İnanış yolu (T.)** (27 Mayıs 1933 – Vakit)
76. **Dirayet (Ar.): Bilgiçlik (T.)** (5 Mayıs 1933 – Vakit)
    i. **Kavrayışlık (T.)** (27 Mayıs 1933 – Vakit)
77. **Dost (Far.): Bilişik (T.)** (25 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Öz arkadaş (T.)** (5 Mayıs 1933 – Vakit)
    ii. **Tanık (T.)** (27 Mayıs 1933 – Vakit)
78. **Dua (Ar.): Yum (T.)** (25 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Yalvarma (T.)** (26 Nisan 1933 – Vakit)

ii. **Öğün (T.)** (5 Mayıs 1933 – Vakit)

79. **Düşman (Far.): Yağı (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Yağın (T.)** (25 Nisan 1933 – Vakit)
80. **Ebad (Ar.): Yön (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)
81. **Ebedi (Ar.): Bitimsiz (T.)** (7 Mayıs 1933 – Vakit)
82. **Ecel (Ar.): Öleç (T.)** (17 Mart 1933 – Vakit)
83. **Ecnebi (Ar.): Yat (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)
84. **Ecr (Ar.): Öğdül (T.)** (17 Mart 1933 – Vakit)
85. **Ecza (Ar.): Ulam (T.)** (17 Mart 1933 – Vakit)
86. **Edat (Ar.): Söz bağı (T.)** (7 Mayıs 1933 – Vakit)
87. **Edebiyat (Ar.): Duyum (T.)** (17 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Ozu (T.)** (17 Mart 1933 – Vakit)
88. **Edep (Ar.): Türe (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)
89. **Efsane (Far.): Boş söz (T.)** (10 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Saçma sapan (T.)** (23 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Uydurma (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
90. **Ehemmiyet (Ar.): Değerlilik (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
91. **Elim (Ar.): Çok ağrıtan (T.)** (10 Nisan 1933 – Vakit)
92. **Emanet (Ar.): Bırakı (T.)** (12 Nisan 1933 – Vakit)
93. **Emin (Ar.): İnanılan (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
94. **Emniyet (Ar.): Korkusuzluk (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
95. **Esmer (Ar.): Karayağız (T.)** (30 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Karamsı (T.)** (6 Mayıs 1933 – Vakit)
96. **Ezelî (Ar.): Önsüz (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Önüç (T.)** (17 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **İlkince (T.)** (14 Nisan 1933 – Vakit)
97. **Faiz (Ar.): Artım (T.)** (17 Mart 1933 – Vakit)
98. **Fani (Ar.): Geçkin (T.)** (18 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Bitecek (T.)** (13 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Göçücü (T.)** (27 Nisan 1933 – Vakit)
99. **Fark (Ar.): Başkalık (T.)** (13 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Ayrık (T.)** (15 Nisan 1933 – Vakit)

100. **Fesahat (Ar.): Söz düzgünlüğü (T.)** (19 Nisan 1933 – Vakit)
101. **Fatih (Ar.): Elbasan (T.)** (17 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Açan (T.)** (18 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Elalan (T.)** (18 Mart 1933 – Vakit)
102. **Fazıl (Ar.): Bilgiç (T.)** (17 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Tekin (T.)** (17 Mart 1933 – Vakit)
103. **Feci (Ar.): Yılınç (T.)** (18 Mart 1933 – Vakit)
104. **Feda (Ar.): Yola verme (T.)** (18 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Kıyılış (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
105. **Felaket (Ar.): Büyük kaygu (T.)** (15 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Karagün (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
106. **Feyz (Ar.): Artma (T.)** (9 Mayıs 1933 – Vakit)
107. **Fidye (Ar.): Kurtarım (T.)** (27 Nisan 1933 – Vakit
    i. **Ölüm savağı (T.)** (10 Mayıs 1933 – Vakit)
    ii. **Kurtuluş karşılığı (T.)** (12 Mayıs 1933 – Vakit)
108. **Fitne (Ar.): Azdıran (T.)** (12 Mayıs 1933 – Vakit)
109. **Gadir (Ar.): Kıyım (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
110. **Galebe (Ar.): Yengin (T.)** (18 Mart 1933 – Vakit)
111. **Garez (Ar.): Kuğ (T.)** (19 Mart 1933 – Vakit)
112. **Gaye (Ar.): Varak (T.)** (19 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Son (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Ulaşma (T.)** (12 Mayıs 1933 – Vakit)
113. **Gelir (Ar.): Akar (T.)** (11 Mayıs 1933 – Vakit)
114. **Gıda (Ar.): Beslenti (T.)** (18 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Besleç (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
115. **Gına (Ar.): Irlama (T.)** (18 Mart 1933 – Vakit)
116. **Girdap (Far.): Buskuluç (T.)** (19 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Düden (T.)** (19 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Kuyu (T.)** (18 Mart 1933 – Vakit)
    iii. **Öyürme (T.)** (19 Mart 1933 – Vakit)
    iv. **Su döneği (T. + T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
    v. **Surak (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)

117. **Giriş ücreti (T. + Ar.): Girimlik (T.)** (26 Mayıs 1933 – Vakit)
118. **Gurur (Ar.): Burun (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
119. **Günah (Far.): Yazık (T.)** (13 Nisan 1933 – Vakit)
120. **Haber (Ar.): Sağlık (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Salık (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Söz salma (T. + T.)** (15 Nisan 1933 – Vakit)
    iii. **Duyuk (T.)** (26 Nisan 1933 – Vakit)
    iv. **Ses (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
    v. **Tınma (T.)** (13 Mayıs 1933 – Vakit)
121. **Hacim (Ar.): Alır (T.)** (13 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Dolar (T.)** (13 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Yer büyüklüğü (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
    iii. **İç (T.)** (13 Mayıs 1933 – Vakit)
122. **Had (Ar.): Değer (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
123. **Hadise (Ar.): Olak (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Olarak (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Olağan (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
124. **Hafıza (Ar.): Saya (T.)** (19 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Tutum (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Unutmama yeri (T.)** (22 Nisan 1933 – Vakit)
    iii. **Saklayıcı (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
    iv. **Saklanak (T.)** (14 Mayıs 1933 – Vakit)
125. **Hak (Ar.): Emek akçası (T.)** (7 Mayıs 1933 – Vakit)
    i. **Doğruluk (T.)** (3 Haziran 1933 – Vakit)
126. **Hakem (Ar.): Ara bulucu (T.)** (11 Haziran 1933 – Vakit)
    i. **Aracı (T.)** (11 Haziran 1933 – Vakit)
    ii. **Yargucu (T.)** (11 Haziran 1933 – Vakit)
127. **Hâkim (Ar.): Buyuran (T.)** (19 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Bükü (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Kalgay (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
    iii. **Üstün buyurucu (T.)** (15 Nisan 1933 – Vakit)
    iv. **Söz kesen (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)

v. **Yasacı (T.)** (14 Mayıs 1933 – Vakit)

128. **Hâkimiyet (Ar.): Buyrukluk (T.)** (19 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Söz üstünlüğü (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
129. **Hâl (Ar.): Şimdik (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
130. **Halis (Ar.): Eri (T.)** (19 Mart 1933 – Vakit)
131. **Hapis (Ar.): Tıkmak (T.)** (23 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Kapanmak (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
132. **Harç (Ar.): Katık (T.)** (13 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Bozma (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
133. **Hareket (Ar.): Teprenme (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
134. **Harika (Ar.): Şaşak (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Şaşmaca (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
135. **Hasar (Ar.): Yazıklık (T.)** (13 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Yıkılan (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Gedik (T.)** (13 Mayıs 1933 – Vakit)
136. **Hasım (Ar.): Öç güden (T.)** (23 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Yav (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
137. **Hasret (Ar.): Göreceği gelme (T.)** (3 Haziran 1933 – Vakit)
    i. **Yanma (T.)** (3 Haziran 1933 – Vakit)
138. **Hasta (Far.): Sayrı (T.)** (13 Nisan 1933 – Vakit)
139. **Hatıra (Ar.): Anak (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Anım (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Anınç (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
    iii. **Gönüle gelen (T.)** (22 Nisan 1933 – Vakit)
    iv. **Gönülde kalan (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
    v. **Andıran (T.)** (14 Mayıs 1933 – Vakit)
140. **Hava (Ar.): Göklük (T.)** (14 Haziran 1933 – Vakit)
141. **Havuz (Ar.): Su çukuru (T.)** (14 Haziran 1933 – Vakit)
142. **Hayat (Ar.): Dirlik (T.)** (14 Haziran 1933 – Vakit)
143. **Hayvan (Ar.): Diri nesne (T.)** (15 Haziran 1933 – Vakit)
144. **Hazan (Far.): Biten (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Döküm (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)

ii. **Yaprak dökümü (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)

145. **Hazine (Ar.): Varlık kuyusu (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
146. **Hedef (Ar.): Erek (T.)** (3 Haziran 1933 – Vakit)
    i. **Vargı (T.)** (3 Haziran 1933 – Vakit)
    ii. **Varım (T.)** (3 Haziran 1933 – Vakit)
    iii. **Vuruk (T.)** (3 Haziran 1933 – Vakit)
147. **Helecan (Ar.): Yürek oynaması (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
148. **Hiddet (Ar.): Keskinlik (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
149. **Hikâye (Ar.): Anlatış (T.)** (3 Haziran 1933 – Vakit)
150. **Hitap (Ar.): Söz yöneltme (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
151. **Huy (Far.): Alışıntı (T.)** (11 Haziran 1933 – Vakit):
152. **Hüküm (Ar.): Son söz (T.)** (11 Haziran 1933 – Vakit)
153. **İcrâ (Ar.): İş girimi (T.)** (21 Mart 1933 – Vakit)
154. **İcmal (Ar.): Kısak (T.)** (21 Mart 1933 – Vakit)
155. **İddia (Ar.): Dinelme (T.)** (21 Mart 1933 – Vakit)
156. **İdman (Ar.): Güçalma (T.)** (21 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Güçleşme (T.)** (27 Nisan 1933 – Vakit)
157. **İdrak (Ar.): Ermek (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
158. **İhâle (Ar.): Üste bırakma (T.)** (21 Mart 1933 – Vakit)
159. **İhtar (Ar.): Kulak bükme (T.)** (30 Nisan 1933 – Vakit)
160. **İhtiyaç (Ar.): Yokluk (T.) (**28 Nisan 1933 – Vakit)
161. **İkramiye (Ar.): Ağırlama (T.)** (13 Haziran 1933 – Vakit)
162. **İspat (Ar.): Varetme (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
163. **İstihkak (Ar.): Kazanç alacağı (T.)** (4 Haziran 1933 – Vakit)
164. **İstişare (Ar.): Soruşma (T.)** (7 Mayıs 1933 – Vakit)
165. **İtham (Ar.): Suçatma (T.)** (14 Nisan 1933 – Vakit)
166. **Kabiliyet (Ar.): Yatıklık (T.)** (22 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Uygun (T.)** (18 Mayıs 1933 – Vakit)
167. **Kabir (Ar.): Kurgan (T.)** (21 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Gor (T.)** (22 Mart 1933 – Vakit)
168. **Kader (Ar.): Olacak (T.)** (21 Mart 1933 – Vakit)
169. **Kadit (Ar.): Arık (T.)** (22 Mart 1933 – Vakit)

i. **Kurgaz (T.)** (22 Mart 1933 – Vakit)

170. **Kafiye (Ar.): Uygu (T.)** (21 Mart 1933 – Vakit

171. **Kaide (Ar.): Türe (T.)** (21 Mart 1933 – Vakit)

i. **Oturak (T.)** (22 Mart 1933 – Vakit)

172. **Kalem (Ar.): Yazgaç (T.)** (6 Haziran 1933 – Vakit)

i. **Yazgan (T.)** (6 Haziran 1933 – Vakit)

ii. **Yazgı (T.)** (6 Haziran 1933 – Vakit)

iii. **Yazgıç (T.)** (6 Haziran 1933 – Vakit)

iv. **Yazı çubuğu (T.)** (6 Haziran 1933 – Vakit)

173. **Kamus (Ar.): Söz kütüğü (T.)** (21 Mart 1933 – Vakit)

i. **Sözbilik (T.)** (22 Mart 1933 – Vakit)

174. **Kanun (Ar.): Tüzük (T.)** (22 Mart 1933 – Vakit)

175. **Karar (Ar.): Düzü (T.)** (16 Nisan 1933 – Vakit)

i. **Sürek (T.)** (16 Nisan 1933 – Vakit)

ii. **Söz kesimi (T.)** (17 Nisan 1933 – Vakit)

176. **Kast (Ar.): Tasarlama (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)

177. **Kayıt (Ar.): Bağlama (T.)** (7 Haziran 1933 – Vakit)

178. **Kin (Far.): Yürek düğümü (T.)** (7 Haziran 1933 – Vakit)

179. **Kudret (Ar.): Dayanış (T.)** (14 Nisan 1933 – Vakit)

i. **Yapabilmek (T.)** (14 Nisan 1933 – Vakit)

180. **Kurban (Ar.): Suçsuz ölen (T.)** (26 Nisan 1933 – Vakit)

181. **Kuvvet (Ar.): Gücü yetme (T.)** (6 Haziran 1933 – Vakit)

182. **Külfet (Ar.): Ağrılık (T.)** (7 Haziran 1933 – Vakit)

183. **Lâkap (Ar.): San (T.)** (22 Mart 1933 – Vakit)

184. **Lamise (Ar.): Dokuntu (T.)** (22 Mart 1933 – Vakit)

185. **Lanet (Ar.): Ilınç (T.)** (23 Mart 1933 – Vakit)

i. **İlenme (T.)** (23 Mart 1933 – Vakit)

186. **Lehçe (Ar.): Dil kolu (T.)** (18 Mayıs 1933 – Vakit)

187. **Levha (Ar.): Takı (T.)** (23 Mart 1933 – Vakit)

188. **Madde (Ar.): Bitik (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)

189. **Mahrem (Ar.): Saklı (T.)** (28 Mayıs 1933 – Vakit)

190. **Mahrum (Ar.): Yokluk (T.)** (28 Mayıs 1933 – Vakit)

191. **Mahsul (Ar.): Yerden biten (T.)** (28 Mayıs 1933 – Vakit)
192. **Mahsus (Ar.): Bölünmüş (T.)** (8 Haziran 1933 – Vakit)
193. **Mahzur (Ar.): Çekinme (T.)** (28 Mayıs 1933 – Vakit)
194. **Meblağ (Ar.): Akçe tutarı (T.)** (16 Nisan 1933 – Vakit)
195. **Mecal (Ar.): Dayanma (T.)** (2 Mayıs 1933 – Vakit)
    i. **Güç yetirme (T.)** (27 Mayıs 1933 – Vakit)
196. **Mehaz (Ar.): Bulak (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Çıkak (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
197. **Memur (Ar.): Buyru (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
198. **Memuriyet (Ar.): Buyrultu (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Buyruluk (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Kapıkulluğu (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
199. **Merasim (Ar.): Ünlüleme (T.)** (12 Haziran 1933 – Vakit)
200. **Meselâ (Ar.): Netekim (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
201. **Metin (Ar.): Ana yazı (T.)** (15 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Kütük (T.)** (15 Nisan 1933 – Vakit)
202. **Muhabir (Ar.): Duyukçu (T.)** (8 Haziran 1933 – Vakit)
    i. **Sözcü (T.)** (8 Haziran 1933 – Vakit)
203. **Muhatap (Ar.): Sözü alan (T.)** (8 Haziran 1933 – Vakit)
204. **Mübalağa (Ar.): Aşkınlık (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Taşkınlık (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
205. **Nabız (Ar.): Damar vurması (T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
206. **Nağme (Ar.): Tatlı ses (T.)** (1 Mayıs 1933 – Vakit)
207. **Namus (Ar.): Doğruluk (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Söz erliği (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Unur (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
208. **Nazım (Ar.): Dizilen söz (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Ölçülü söz (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Düzek (T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
209. **Nesil (Ar.): Damar (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Döldüş (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Döl (T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)

iii. **Döldöş (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)

210. **Nesir (Ar.): Ölçüsüz söz (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Düz söz (T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
211. **Neşe (Ar.): İç açılma (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
212. **Neşir (Ar.): Salma (T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
213. **Nezahet (Ar.): Örüklük (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
214. **Nezaket (Far.): Çelebilik (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
215. **Nifak (Ar.): Bozuşukluk (T.)** (3 Mayıs 1933 – Vakit)
216. **Nizam (Ar.): Tözük (T.)** (16 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Çözük (T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Düzenlik (T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit)
    iii. **Uygunluk (T.)** (25 Nisan 1933 – Vakit)
217. **Özür (Ar.): Eksiklik (T.)** (17 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Takıntı (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit)
218. **Paye (Far.): Basak (T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
219. **Pejmürde (Far.): Soluk (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
220. **Pençe (Far.): Cınak (T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Kavrak (T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Tırnaklı el (T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
221. **Perhiz (Far.): Çekinme (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Yemek kesimi (T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
222. **Pervane (Far.): Gece kelebeği (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Döngü (T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Işık tutkunu (T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
    iii. **Dönek (T.)** (2 Nisan 1933 – Vakit)
    iv. **Döner kanat (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
223. **Peşiman (Far.): Cayık (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
224. **Peşin (Far.): Öndül (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
225. **Peygamber (Far.): Yalvaç (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Ulak (T.)** (2 Nisan 1933 – Vakit)
226. **Rağmen (Ar.): Acığına (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Dikine (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)

227. **Rahat (Ar.): Baş dinçliği (T.)** (17 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Dirlik (T.)** (19 Mayıs 1933 – Vakit)
228. **Rakip (Ar.): Yarışgan (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)
229. **Razı (Ar.): Dilekli (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Uyar (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Boyun eğici (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    iii. **Uyuntu (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    iv. **Gönül alma (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    v. **Uyar oğlu (T.)** (29 Mart 1933 – Vakit)
230. **Rekabet (Ar.): Ölçüşme (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
231. **Remiz (Ar.): Ungun (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Çıtlatma (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **İm (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    iii. **Tutan (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
232. **Renk (Far.): Bet (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Don (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
233. **Resim (Ar.): Çizi (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
234. **Resmî (Ar.): Beylik (T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Türeli (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Yasalı (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)
235. **Rivayet (Ar.): İşidilmiş (T.)** (3 Mayıs 1933 – Vakit)
    i. **Anlatış (T.)** (19 Mayıs 1933 – Vakit)
    ii. **Duyultu (T.)** (19 Mayıs 1933 – Vakit)
    iii. **Geçmiş laf (T.)** (19 Mayıs 1933 – Vakit)
236. **Ruh (Ar.): Öz (T.)** (17 Nisan 1933 – Vakit)
237. **Ruhani (Ar.): Özük (T.)** (18 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Candan (T.)** (19 Mayıs 1933 – Vakit)
238. **Rüşvet (Ar.): Yutu (T.)** (18 Nisan 1933 – Vakit)
239. **Sabah (Ar.): Doğu (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Ergün (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Güner (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    iii. **Gün başı (T. + T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)

iv. **Gündoğumu (T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit)
v. **Gündüz başı (T. + T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit)
vi. **Gündüzün başlangıcı (T. + T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit)
vii. **Gün ağarma (T. + T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit)
viii. **Gün başlangıcı (T. + T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit)
ix. **Günönü (T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit)
x. **Güne eriş (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
xi. **Ağan (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
xii. **Erten (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
xiii. **Günaç (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
xiv. **Günburnu (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
xv. **Işık önü (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)

240. **Sabık (Ar.): Öndüç (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Önkü (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
241. **Sabır (Ar.): Çıdam (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Çıdama (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Dayama (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    iii. **Uğunma (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
242. **Sadaka (Ar.): Verinti (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Yardımlık (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Başbacı (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
    iii. **Gözetme (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
    iv. **Korum (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
    v. **Yürek vergi (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
243. **Sade (Far.): Bezensiz (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
244. **Saf (Ar.): Düzgü (T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit)
245. **Saf (Ar.): Arık (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)
246. **Sahil (Ar.): Deniz eteği (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Kırak (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Su kenarı (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
247. **Sahip (Ar.): Issı (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Tutak (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)

ii. **Tutucu (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)

248. **Sahne (Ar.): Orta (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Açıkyer (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Oyunluk (T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit)
    iii. **Düz yer (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
249. **Satır (Ar.): Yazı arası (T.)** (29 Mayıs 1933 – Vakit)
    i. **Yazı dizisi (T.)** (29 Mayıs 1933 – Vakit)
    ii. **Yazı sırası (T.)** (29 Mayıs 1933 – Vakit)
250. **Sayfa (Ar.): Yüz (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)
251. **Sebep (Ar.): Dürtük (T.)** (19 Mayıs 1933 – Vakit)
252. **Secde (Ar.): Yere kapanma (T.)** (18 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Yüz sürme (T.)** (19 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Yüzenme (T.)** (19 Nisan 1933 – Vakit)
253. **Serap (Far.): Ilgım (T.)** (19 Mayıs 1933 – Vakit)
    i. **Pusarık (T.)** (19 Mayıs 1933 – Vakit)
254. **Serbest (Far.): Başı buyruk (T.)** (29 Mayıs 1933 – Vakit)
255. **Sertlik (Far.): Peklik (T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)
256. **Sır (T.): İç yüz (T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)
257. **Sihir (Ar.): Göz bağı (T.)** (19 Nisan 1933 – Vakit)
258. **Siper (Far.): Kalkan ters (T.)** (20 Mayıs 1933 – Vakit)
259. **Sitem (Far.): Çıkışma (T.)** (19 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Söz atma (T.)** (19 Mayıs 1933 – Vakit)
260. **Surat (Ar.): Dışarıdan görünü (T.)** (10 Haziran 1933 – Vakit)
261. **Suret (Ar.): Dış yüz (T.)** (10 Haziran 1933 – Vakit)
262. **Şafak (Ar.): Gün ışıması (T.)** (19 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Tan atmak (T.)** (2 Mayıs 1933 – Vakit)
    ii. **Göz ağarması (T.)** (3 Mayıs 1933 – Vakit)
    iii. **Günbeliri (T.)** (3 Mayıs 1933 – Vakit)
    iv. **Gün açılması (T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)
    v. **Günönü (T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)
    vi. **İlkışık (T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)
    vii. **Kızıl aydınlık (T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)

263. **Şahit (Ar.): Gören (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Bildirici (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Gözcü (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
264. **Şaibe (Ar.): Kir (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
265. **Şair (Ar.): Düzücü (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
266. **Şart (Ar.): Bağ (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Bağlı söz (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
267. **Şeffaf (Ar.): Işık geçiren (T.)** (19 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Gösterici (T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)
    ii. **Ötegeçe (T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)
268. **Şefkat (Ar.): Sevim (T.)** (3 Mayıs 1933 – Vakit)
269. **Şehir (Ar.): Ulu yurt (T.)** (30 Mayıs 1933 – Vakit)
270. **Şekil (Ar.): Kılık taslak (T.)** (30 Mayıs 1933 – Vakit)
271. **Şeref (Ar.): Öğün (T.)** (29 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Ululuk (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
272. **Şevk (Ar.): Gönül akması (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    i. **İmrek (T.)** (29 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Özük (T.)** (29 Mart 1933 – Vakit)
273. **Şiddet (Ar.): Yavuzluk (T.)** (19 Nisan 1933 – Vakit)
274. **Şifa (Ar.): Çorluktan kurtulma (T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)
275. **Şifahî (Ar.): Ağızdan (T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)
276. **Şiir (Ar.): Koyak söz (T.)** (29 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Ozu (T.)** (29 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Ozuk (T.)** (29 Mart 1933 – Vakit)
    iii. **Duyuk (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
277. **Şube (Ar.): Budak (T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)
278. **Şuur (Ar.): Us (T.)** (19 Nisan 1933 – Vakit)
279. **Şüphe (Ar.): Sezek (T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)
280. **Tâbi (Ar.): Uyucu (T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit)
281. **Tabut (Ar.): Dört kollu (T.)** (29 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Sal (T.)** (29 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Ölü kutusu (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)

282. **Tarih (Ar.): Ötgünç (T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Geçmişler (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
283. **Tebliğ (Ar.): İriştirme (T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Yetiştirme (T.)** (23 Mayıs 1933 – Vakit)
284. **Tecil (Ar.): Alıkoymak (T.)** (29 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Geriletmek (T.)** (15 Nisan 1933 – Vakit)
285. **Tecrübe (Ar.): Deneme (T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Sınama (T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit)
286. **Tedavi (Ar.): Emleme (T.)** (4 Mayıs 1933 – Vakit)
    i. **Diriltme (T.)** (1 Haziran 1933 – Vakit)
    ii. **Sağaltma (T.)** (1 Haziran 1933 – Vakit)
287. **Tedavül (Ar.): Dönen (T.)** (1 Haziran 1933 – Vakit
288. **Tefsir (Ar.): Açık anlatış (T.)** (1 Haziran 1933 – Vakit)
    i. **Açma (T.)** (1 Haziran 1933 – Vakit)
    ii. **Genişletme (T.)** (1 Haziran 1933 – Vakit)
289. **Telif (Ar.): Bitiştirme (T.)** (30 Mart 1933 – Vakit)
290. **Temin (Ar.): Sağlam bindirme (T.)** (30 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Bağlama (T.)** (24 Nisan 1933 – Vakit)
291. **Terbiye (Ar.): Olgunlaştırma (T.)** (1 Haziran 1933 – Vakit)
292. **Tereddüt (Ar.): Duraklama (T.)** (13 Haziran 1933 – Vakit)
293. **Terhis (Ar.): Bırakma (T.)** (9 Haziran 1933 – Vakit)
294. **Tesir (Ar.): İçine koymak (T.)** (29 Mart 1933 – Vakit)
    i. **İzetmek (T.)** (30 Mart 1933 – Vakit)
295. **Ufuk (Ar.): Kıran (T.)** (30 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Taneyri (T.)** (17 Nisan 1933 – Vakit)
296. **Unsur (Ar.): Öz (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Öz nesne (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit
    ii. **Kol (T.)** (17 Nisan 1933 – Vakit)
297. **Unvan (Ar.): Öğünç (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit)
298. **Uzuv (Ar.): Budak (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit)
299. **Ücret (Ar.): Der (T.)** (17 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Akça (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit)

ii. **Gündek (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit)

iii. **Ondalık (T.) (**10 Nisan 1933 – Vakit)

300. **Üstat (Far.): Iz (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit)

i. **Bilgiç başı (T.)** (25 Nisan 1933 – Vakit)

301. **Vahşet (Ar.): Issızlık (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit)

i. **Ürkünçlük (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit)

302. **Vebal (Ar.): Babal (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit)

303. **Vesika (Ar.): Koçan (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)

304. **Vicdan (Ar.): İçöz (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)

i. **İç duygusu (T.)** (17 Nisan 1933 – Vakit)

305. **Yadigâr (Far.): Takşuğ (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit)

i. **Anak (T.)** (2 Nisan 1933 – Vakit)

306. **Zaaf (Ar.): Arık (T.)** (24 Mayıs 1933 – Vakit)

307. **Zabıt (Ar.): Tutma (T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit)

308. **Zafer (Ar.): Üst gelme (T.)** (23 Mayıs 1933 – Vakit)

309. **Zam (Ar.): Üstekoymak (T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit)

i. **Arttırma (T.)** (23 Nisan 1933 – Vakit)

ii. **Katma (T.)** (23 Nisan 1933 – Vakit)

310. **Zarafet (Ar.): Yakışıklık (T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit)

i. **Yaraşıklık (T.)** (23 Nisan 1933 – Vakit)

311. **Zarar (Ar.): İçeri gitmek (T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit)

i. **Ütülme (T.)** (24 Mayıs 1933 – Vakit)

312. **Zekâ (Ar.): Us (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)

i. **Keskin düşünüş (T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit)

313. **Zihin (Ar.): Saya (T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit)

i. **Anak (T.)** (24 Nisan 1933 – Vakit)

314. **Zimmet (Ar.): Koruma (T.)** (24 Mayıs 1933 – Vakit)

315. **Zindan (Far.): Dam (T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit)

i. **Karanlık yer (T.)** (2 Nisan 1933 – Vakit)

316. **Ziyan (Far.): Yiti (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)

i. **Yutulma (T.)** (24 Nisan 1933 – Vakit)

317. **Zümre (Ar.): Bölük (T.)** (2 Nisan 1933 – Vakit)

i. **Yığın (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)

2.4.Cumhuriyet Gazetesi

Cumhuriyet gazetesi, 7 Mayıs 1924'te İstanbul'da yayımlanmaya başlamış olup günümüzde de yayımını sürdüren, Türkiye'nin en köklü gazetelerinden biridir. Kurucusu ve 1945'e dek başyazarı Yunus Nadi Abalıoğlu'dur. Başlangıçta Nebizade Hamdi ve Zekeriya Sertel'in sermayeleri ve Atatürk'ün desteğiyle kurulmuştur. Öğrencilik yıllarında Mâlûmat, Rumeli ve Tevhîd-i Efkâr'da gazetecilik yapan Abalıoğlu, Millî Mücadele sürecinde kendi gazetesi Yenigün'ü çıkarmıştır. İlk sayısı 2 Eylül 1918'de İstanbul'da yayımlanan Yenigün, kentin resmen işgal edildiği 16 Mart 1920'ye kadar burada basılmış; işgalin ardından Yunus Nadi milletvekili sıfatıyla Anadolu'ya geçmiş, TBMM'ye katılmış ve gazetesini 9 Ağustos 1920'den itibaren Ankara'da "Anadolu'da Yenigün" adıyla yayımlamaya devam etmiştir. Sakarya Savaşı'nın zorlu koşullarında kısa bir süre Kayseri'de basılan gazete, savaş sonrasında yeniden Ankara'ya taşınmış ve 1924'e kadar yayımını sürdürmüştür. "Anadolu'da Yenigün", Millî Mücadele boyunca yürüttüğü yayıncılıkla halkın bilgilendirilmesi ve kamuoyu oluşumunda belirleyici bir rol oynamıştır. Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti'nin en uzun soluklu gazetelerinden biri olan Cumhuriyet'in temelleri, kurucusu Yunus Nadi Abalıoğlu'nun 1918'de İstanbul'da çıkarmaya başladığı ve Kuvâ-yı Milliye hareketini destekleyen Yeni Gün gazetesine dayanmaktadır. (Arıkan, 2025; Feridunoğlu, 2020: 443; Kaya, 2010: 77,78).

Cumhuriyet'in kuruluş sürecinde Mustafa Kemal Paşa, Yunus Nadi'ye İstanbul'da "İttihat ve Terakki"nin eski genel merkezi olan "Kırmızı Konak"ı gazetenin kullanımına tahsis etmiştir. Cumhuriyet, yalnızca teknik örgütlenişiyle değil, düşünsel çizgisiyle de "yeni" ve "ilerici" bir gazete olarak tasarlanmış; o dönemde İstanbul basınında hâkim olan gerici ve hilafet yanlısı eğilime, cumhuriyet fikrine duyulan mesafeye rağmen, adını değiştirme yönündeki telkinleri reddeden Yunus Nadi "Cumhuriyet" isminde ısrar ederek rejimin savunuculuğunu bilinçle üstlenmiştir. Gazete, Harf İnkılabı'nı kurucu misyonunun bir gereği olarak desteklemiş ve reformun yaygınlaşmasında öncü rol oynamıştır. Bununla birlikte Latin alfabesine geçişin hemen ardından tirajlarda genel bir düşüş yaşanmış; Cumhuriyet'in satışı 11.500'den 5.700'e gerilemiştir. Yeni harfleri hızla öğrenmek zorunda kalan dizgi ve sayfa kadroları

nedeniyle yetişmiş eleman sıkıntısı ortaya çıkmış, hükümet bu olumsuzlukları hafifletmek amacıyla yaklaşık iki yıl süren maddi destek sağlamıştır. Basının en büyük girdilerinden olan kâğıtta dışa bağımlılığı azaltmak için 1936'da İzmit'te bir kâğıt fabrikasının kurulması da aynı bütüncül destek yaklaşımının parçası olarak değerlendirilmiştir (Kaya, 2010: 77,78; Sertel, 2001: 115-117; Üyepazarcı, 2015; Yılmaz Genç, 2001).

2.4.1. Cumhuriyet Gazetesindeki Teklifi Yapılan Sözcükler Listesi

Dil Devrimi döneminde Cumhuriyet gazetesi de çeşitli sözcük tekliflerine yer vermekle birlikte, bu alandaki katkısı Ulus ve Vakit kadar yoğun değildir. Yapılan taramada, Cumhuriyet'te yalnızca 3 sözcük teklifinin tespit edilmesinin temel sebebi, aynı karşılıkların diğer gazetelerde de yer alması ve tekrar niteliği taşımasıdır. Dolayısıyla Cumhuriyet gazetesi, dilde özleşme sürecine katkı sunmuş olsa da, bu çalışmada tespit edilen özgün önerilerin sayısı sınırlı kalmıştır.

1. **Ardı ardına (T. + T.): Sökün (T.)** (2 Şubat 1929 – Cumhuriyet)
2. **Girişken (T.): Girgin (T.)** (19 Şubat 1929 – Cumhuriyet)
3. **Terzi (Far.): Dikici (T.)** (1 Şubat 1929 – Cumhuriyet)

2.5.Türk Dili Gazetesi

Türk Dili gazetesi, 16 Mayıs 1926'dan itibaren eski harflerle yayımlanmaya başlayan günlük ve siyasî içerikli bir yerel basın organıdır. 30 Eylül 1975'e kadar yayın hayatını sürdürmüştür. 1926–1939 arasında Balıkesir Vilayet Matbaası'nda basılan gazete, 1939'da "Türk Dili Matbaası"nı kiralamış, 1951'de de satın alarak kendi basın altyapısını kurumsallaştırmıştır. Yayın hayatının ilk altı ayında gazetenin sorumlu müdürlüğünü fiilen Vedat Örüç yürütmüş, resmî kayıtlarda ise İsmail Naci Kodanaz'ın adı görünmüştür. Gazetenin sahibi kuruluşundan 21 Mart 1951'e kadar Hayrettin Karan'dır (Çevik, 2020: 217; Yalçınkaya, 2019: 5-8). Gazetenin çıkarılış amacı ve siyasî misyonu, Cevdet Demiray'ın "Türk Dili'nin Yolu ve Hedefi" başlıklı yazısında berrak biçimde ifade edilir: Atatürk İlke ve İnkılâplarını halka benimsetmek, savunmak ve yerleştirmek; Atatürk'ün tasavvur ettiği modern Türkiye'yi inşa sürecine katkıda bulunmak; çok partili hayata geçişi ve demokratik sistemi desteklemek; partiler arasında

birleştirici ve yapıcı bir güç olarak konumlanmak; çok partili hayatta farklı görüşlere sahip yayın organları karşısında Atatürkçü çizginin bekçiliğini yapmak. Bu hedefler, gazetenin yayın çizgisini uzun yıllar belirlemiştir. Ulaşım ve dağıtım olanaklarının sınırlı olduğu dönemde merkezî basının Balıkesir'e zamanında erişememesi, Türk Dili'ni bölgesel bilgi dolaşımında stratejik bir düğüm hâline getirmiş; Türkiye ve dünya gündemine ilişkin haber ve yorumlar bu gazete aracılığıyla Balıkesir ve çevresine ulaştırılmış, yerel entelijansiyanın buluştuğu bir zemin teşekkül etmiştir. Kuruluşundan itibaren Türk Dili Gazetesi, kurumsal süreklilik ve yerel köklenme ile modern matbuat pratiklerini birleştirmiş; mülkiyet ve idare yapısındaki düzenlemelerle kurumsal kapasitesini kalıcılaştırmış; Harf İnkılâbı ve dilde özleşme süreçlerinde öğretici ve öncü bir yayıncılık yürütmüştür. Atatürk İlke ve İnkılâplarını merkeze alan siyasî misyonunu, çok partili hayata geçişte birleştirici bir söylemle tamamlamış; Balıkesir'de kültür-edebiyat çevrelerini, aydın kamuoyunu ve gündelik siyasî tartışmaları ortak bir kamusal zeminde buluşturarak bölgesel modernleşme tecrübelerinin taşıyıcısı olmuştur (Güler, 2023: 37; Yalçınkaya, 2019: 5-8).

2.5.1. Türk Dili Gazetesindeki Teklifi Yapılan Sözcükler Listesi

Dil Devrimi'nin kuramsal çerçevesini ve uygulamadaki yönelimlerini doğrudan yansıtan önemli bir kaynak olan Türk Dili gazetesinde yapılan taramada 19 sözcük teklifi tespit edilmiştir. Sayıca sınırlı olmakla birlikte, bu öneriler diğer gazetelere kıyasla daha kurumsal ve sistemli bir yaklaşımın ürünü olması bakımından dikkat çekmektedir.

1. **Abdesthane (Far. + Far.): Ayakyolu (T.)** (27 Mart 1935 – Türk Dili)
2. **Acîz (Ar.): Eksin (T.)** (14 Mayıs 1935 – Türk Dili)
3. **Yetsiz (T.)** (14 Mayıs 1935 – Türk Dili)
4. **Adabı muaşeret (Ar. + Ar.): Yaşama töreni (T + T.)** (14 Mayıs 1935 – Türk Dili)
5. **Adlî (Ar.): Tüzel (T.)** (15 Mayıs 1935 – Türk Dili)
6. **Ahbap (Ar.): Bildik (T.)** (28 Mart 1935 – Türk Dili)
7. **Akis (Ar.): Yansıt (T.)** (28 Mart 1935 – Türk Dili)
8. **Akran (Ar.): Taydaş (T.)** (29 Mart 1935 – Türk Dili)
9. **Alet (Ar.): Yaraç (T.)** (29 Mart 1935 – Türk Dili)
10. **Amir (Ar.): Buyurman (T.)** (29 Mart 1935 – Türk Dili)

11. **Bina (Far.): Kurağ (T.)** (22 Mayıs 1935 – Türk Dili)
12. **İstikrar (Ar.): Durluk (T.)** (15 Mayıs 1935 – Türk Dili)
13. **Kaza (Ar.): İlçebaylık (T.)** (19 Mayıs 1935 – Türk Dili)
14. **Mesafe (Ar.): Uza (T.)** (14 Mayıs 1935 – Türk Dili)
15. **Millet Meclisi (Ar. + Ar.): Kamutay (T.)** (19 Mayıs 1935 – Türk Dili)
16. **Müstakil (Ar): Erkin (T.)** (19 Mayıs 1935 – Türk Dili)
17. **Müşterek (Ar.): Birge (T.)** (17 Mayıs 1935 – Türk Dili)
18. **Selam (Ar.): Esen (T.)** (28 Mart 1935 – Türk Dili)
19. **Vali (Ar.): İlbay (T.)** (19 Mayıs 1935 – Türk Dili)

İKİNCİ BÖLÜM

2. TEKLİF EDİLEN SÖZCÜKLERİN ANLAMSAL VE BİÇİMSEL TAHLİLİ

Abdesthane (Far. + Far.): Ayakyolu (T. + T.) (27 Mart 1935 – Türk Dili)

Kubbealtı Sözlüğü (2016), "abdest bozulacak yer, helâ, ayakyolu, tuvalet, yüznumara, kademhâne" olarak "abdesthane" sözcüğünü tanımlar. Tanımın içinde yer alan Eski Türkçe "**adak**" sözcüğünden evrilen "**ayak**" ve Eski Türkçe "**yorı-**" fiiliyle eş kökenli "**yol**" sözcüklerinin birleşimiyle oluşmuş birleşik sözcük ise sözcüğün 1935 yılındaki teklif edilen şeklini oluşturmuştur (Nişanyan, 2025). Yabancı kökenli sözcüğün yerine halk ağzından gelen Türkçe kökenli sözcüğün teklifi hem anlam hem yapı açısından önem taşımaktadır. Ayakla gidilen yer şeklinde ifade edilen terim ise örtük bir anlam taşıyarak kaba bir ifadeden kaçınılmıştır.

Tietze (2016), sözcüğü Meninski'nin ifadeleriyle 'apteshane, tuvalet' şeklinde tanımladıktan sonra "<**ayak** (basmak için ayaklara taşlar bulunduğundan) "**kademhane** < Ar. **ḳadam** 'ayak', fakat niçin **yol** ?" çözümlemesini geçekleştirir. K. Emiroğlu'nun, tuvaletlerin eskiden evin dışında olmasından yola çıkarak bu ifadenin kibar bir deyişle söylendiğini ifade eder (Tietze, 2016: 501).

Tuncer Gülensoy "ayakyolu" sözcüğünü 'tuvalet' <**ayak+yol+u** şeklinde morfolojisini vermiş. Azeri Türkçesinde "ayagyolu", Başkurt ve Kazan Tatar Türkçesinde "ayak yulı" şeklinde kullanıldığını ifade etmiş. Türkiye Türkçesi Ağızları'nda ise ayağ yolu, ayag yolu, ayah yolu ayakçak ve ayaklık şekillerinin "helâ" anlamına geldiğini belirtmiştir (Gülensoy, 2011: 92).

Genel Türkçe Sözlük "ayakyolu" sözcüğünün "tuvalet" anlamında kullanılmakta olduğunu ifade ederek Salah Birsel'in "Dostlarından birine kızdı mı onun salonda asılı duran resmini alır, ayakyolunun duvarına asar." cümlesi örnek vermiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Sözcük Türkiye Türkçesi Ağızlarında da kullanılmakta olup günümüzde sıklıkla "tuvalet" şeklinde varlığını sürdürmektedir (TDK Derleme Sözlüğü, 2023).

Dede Korkut'ta geçen "ṭaşra ayaḳ yolına çıḳdı" cümlesiyle "ayakyolı" ifadesinin 15. yüzyılda da varlığını sürdürmekte olduğu bilinir (Ergin, 2018: 226). Hasan Eren'in

Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde ve Paçacıoğlu'nun Sözcük Dağarcığı'nda ise "ayakyolu" maddesi bulunmamaktadır (Eren, 2020; Paçacıoğlu, 2016).

Abes (Ar.): Boş (T.) (28 Nisan 1933 – Vakit)

Arapça kökenli "oyalanma, boşa geçirilen zaman" anlamındaki "abes" sözcüğünün yerine "boşa geçirilen zamana" işaret edilerek anlamsal bağlamda karşılığı olan Eski Türkçe "boş" sözcüğü önerilmiş fakat günümüzde "abes" anlamında kullanımı bulunmamaktadır (Nişanyan, 2025).

Önerilen "boş" sözcüğü hem mecaz hem de fiziksel bağlamda bir şeyin içeriksizliğini veya anlamsızlığını ifade eder. Böylece, "abes" sözcüğünün temel anlamsal çekirdeği olan değersizlik ve gereksizlik kavramı Türkçede korunması için teklif edilmiş olup sözcük "abes" anlamında varlığını devam ettiremediği için söz varlığına tutunamayan sözcükler arasına girmektedir.

Tietze (2016), "boş" sözcüğünü 'bağlı olmayan, serbest bırakılmış' < ETk. **boş** a.m. Clauson 1972 s.376. 'kocası tarafından evliliğe son verilmiş kadın' şeklinde tanımlar (Tietze, 2016: 766).

Gülensoy sözcüğü 'içinde, üstünde hiç kimse veya hiçbir şey bulunmayan' şeklinde tanımlayarak Orta Türkçede kullanıldığını belirterek Kutadgu Bilig eserinde 'boş, avare' anlamlarında geçtiğini ifade eder. Sözcüğün kökenini Orta Türkçe *bōş 'boş, hür, ergin' şeklinde tahlil eder (Gülensoy, 2011: 162).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "boş" sözcüğü geçmekte fakat "abes" anlamını karşılamamakta. "İçinde, üstünde hiç kimse veya hiçbir şey bulunmayan; hali, tehi, tıngır, dolu (II) karşıtı" tanımıyla "boş" sözcüğü tanımlanmaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Eren ise "boş" sözcüğüne sözlükte yer vermemektedir (Eren, 2020).

Acayip (Ar.): Şaşılacak şey (T. + Ar.) (28 Nisan 1933 – Vakit); **Ayrıksın (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus); **Tansık (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) "sağduyuya, göreneğe, olağana aykırı, yadırganan; yabansı, garip, tuhaf" anlamına gelen Arapça kökenli "acayip" sözcüğü yerine "şaşılacak şey, ayrıksın ve tansık" sözcükleri özleştirme sürecinde teklif edilmiştir. "Acayip", alışılmışın dışında, şaşırtıcı veya hayret verici olguları tanımlar. "Şaşılacak şey" önerisi, anlamı doğrudan açıklayarak hem nesneye hem olguya uygulanabilir;

“ayrıksın”, birey veya nesneye özgünlük ve alışılmışın dışında olma niteliğini verir; “tansık” ise kısa ve öz Türkçe bir karşılık olarak acayipliği tek sözcükle ifade eder. Önerilen tüm karşılıklar, acayipliğin şaşırtıcı ve sıra dışı niteliğini korumayı amaçlamış fakat teklifler öneri niteliğinde kalmıştır.

Eski Türkçe şaş fiiline “şaş–ıl–acak” eklerinin eklenmesiyle oluşan “şaşılacak” ve Arapça kökenli “şey” ifadesi “acayip” sözcüğüne karşılık olarak önerilmiştir (Nişanyan, 2025).

Eski Türkçe **adruk** “ayrı, ayrılmış” sözcüğünden evrilen “ayrı” sözcüğü adır- “ayırmak” fiiline +Uk eki eklenerek türemiştir. Dîvânu Lugâti’t Türk’te de “adruk” biçimi geçmektedir. Ayrık sözcüğünden +sı ekiyle türetilerek “başka, farklı, apayrı” anlamlarına gelen “ayrıksı” sözcüğü oluşturulmuş. Bu sözcüğe eklenen “+n” ekiyle de “acayip” anlamını karşılayan “ayrıksın” sözcüğü teklif edilmiştir (Kubbealtı, 2016).

Ayruksı/ ayrıksı “bambaşka, apayrı” DS 430-431 TS 336-338 < **ayrık** + isme takılan benzerlik (similativum) sıfatı eki olan **–sı** (J. Deny 1921 no.890, 2b) (Tietze, 2016: 518). Bu sözcüğe eklenen “+n” ekiyle oluşturulmuş “ayrıksın” sözcüğü, Arapça “acayip” sözcüğü için teklif edilmiştir. Gülensoy “ayrık” sözcüğünün “başka, ayrı” anlamına geldiğini belirterek, “***adrı** ‘ayrı, eğri, çakal’ (DLT)+ **k**” şeklinde morfolojisini göstermiştir. “Ayrık” sözcüğünün Eski Türkçe ve Orta Türkçede kullanıldığını; Uygurca “İyi ve Kötü Prens Öyküsü” adlı metinde de yer aldığı görülmektedir (Gülensoy, 2011: 96). “Ayrıksı” ifadesinin Türkiye Türkçesi Ağızlarında “başka, bambaşka, ayrı, apayrı, kimseye benzemiyen, hiç bir şeye benzemiyen, acayip” anlamını karşıladığı bilinmektedir. Bu sayede “ayrıksın” ifadesinin de ağızlarda varlığının geçtiğini söylemek mümkün. Fakat günümüz Türkçesinde bu ifadeler “acayip” anlamında kullanılmamaktadır (TDK Derleme Sözlüğü, 2023). Paçacıoğlu’nda sözcüğe “ayrıksı” maddesiyle rastlanmakta olup “başka, türlü, farklı” anlamlarını karşıladığı bilinir (Paçacıoğlu, 2016: 91).

Tansık sözcüğü Eski Türkçe **taŋsuk** “acayip şey” sözcüğünden gelmiştir. Sözcük Moğolca tangsug sözcüğü ile Eski Türkçe +sUk ekiyle eş kökenlidir. Altun Yaruk ve Lehçe – i Osmani eserlerinde de geçmekte olan Eski Türkçe “tansık” sözcüğü “acayip” sözcüğü yerine teklif edilmiştir (Nişanyan, 2025). Gülensoy, “insan aklının almayacağı, şaşırtıcı, olağanüstü olay, mucize” şeklinde tanımlar. Orta Türkçede “tangsuk (DLT)”

şeklinde kullanıldığını söyler ve "< OT. **tang** 'şaşak, şaşılacak nesne' + **sık (<+suk)**" şeklinde morfolojisini gösterir. Çağatay Türkçesinde ise "tangsuk" sözcüğünün kullanıldığını belirtir (Gülensoy, 2011: 857, 858). Paçacıoğlu, "tansık" sözcüğünü "hayret verici, muazzam" anlamlarında tanımlayarak sözcüğün Tarama Sözlüğü, Kuman Lehçesi Sözlüğü, Kıpçak Türkçesi Grameri ve Eski Türkçenin Grameri eserlerindeki varlığından bahsetmiştir (Paçacıoğlu, 2016: 599).

Dîvânu Lugâti't Türk'te de "taŋsuk" sözcüğü "taŋsuk nēn şaşırtıcı ve hoş gelen herhangi bir şey. Bundan taŋsuk aş denir; 'adamın ara sıra bulabildiği nefis yemek' demektir" şeklinde geçmektedir. Şaşırtıcı derecede acayip olduğunu belirten bu ifade 11. Yüzyılda da kullanılmakta olup "acayip" sözcüğü için teklif edilen sözcükler arasındadır. Fakat günümüzdeki varlığını sürdürememiştir (Ercilasun & Akkoyunlu, 2018: 504).

Genel Türkçe Sözlük'te "şaşılacak şey" ve "ayrıksın" ifadelerine yer verilmemektedir. "Tansık" sözcüğü sözlükte "acayip" anlamını karşılamamış "mucize" anlamında tanımlanırken, "ayrıksı" sözcüğü ise "eksantrik" ve "bambaşka" anlamlarında kullanılmaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). "Şaşılacak şey, ayrıksın ve tansık" ifadelerine Eren'de de rastlanılmamıştır (Eren, 2020).

Acele (Ar.): İvedi (T.) (3 Nisan 1933 – Vakit); **İvgen (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit); **İvme (T.)** (14 Nisan 1933 – Vakit)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) "hızlı yapılan; çabuk, tez (I), ivedi, becit, müstacel, şitap" tanımı verilen "acele" sözcüğü için Türkçe kökenli "ivedi, ivgen ve ivme" sözcükleri Dil Devrimi sürecinde teklif edilmiştir. "Acele", hızlı hareket etme, gecikmeye tahammül edememe durumunu belirtir. "İvedi" ve "ivgen", derhal yapılması gereken eylemi vurgularken, "ivme" sözcüğü de hız ve hareketliliği çağrıştırır. Bu öneriler, acele kavramının anlamsal çekirdeğini Türkçede karşılamak amacıyla seçilmiştir; hızlı olma ve gecikmeme bağlamını anlam bütünlüğü içinde korusalar da teklifler geçerliliklerini koruyamamışlardır.

"İvedi" sözcüğünün "acele" anlamını karşıladığını Eski Türkçe "**év-mek > iv-mek 'acele etmek**'"ten geldiği ifade edilmektedir (Kubbealtı, 2016). Günümüzde kullanımda olmayan bu sözcük, 1930'lu yıllarda halk arasında da kullanılmakta olduğu için "acele" sözcüğünün yerine teklif edilmiştir. Nişanyan (2025), sözcüğün év- "acele etmek" fiilinden türetildiğini ifade etmiştir. Gülensoy, 'acele, çabuk' anlamını verdikten

sonra <iv- < év- < ēv- (***ēb-** ‘acele etmek’) + **-et** ‘acele, ivme’ (DLT) + **i** şeklinde çözümlemiştir (Gülensoy, 2011: 443).

“İvedi” sözcüğüne Eski Anadolu Türkçesi döneminde de “1. Çabuk davranma. 2. Acil, acele” gibi anlamlarda rastlanmaktadır (Kanar, 2011: 399). Paçacıoğlu, “iv-” fiilini “acele etmek” anlamında tanımlayarak Kutadgu Bilig, Dîvânu Lugâti’t Türk, Atabetü’l-Hakayık, Gülistan Tercümesi ve Kıssa-i Yusuf gibi eserlerde varlığını sürdürdüğünü belirtir. “İvedi” sözcüğünü ise “acele” anlamında tanımlayarak Tarama Sözlüğü’nde geçtiğini belirtir (Paçacıoğlu, 2016: 318, 319).

Aynı kökten gelen “év-” fiiline “-gen” eki eklenerek “ivgen” sözcüğü de “acele” sözcüğü yerine teklif edilen sözcükler arasındadır. Paçacıoğlu’nun “aceleci” anlamında kullandığı “ivegen” sözcüğünün varlığı bilinmektedir. Bu sebeple teklif edilen “ivgen” sözcüğü “acele” anlamıyla anlamsal açıdan örtüşmektedir (Paçacıoğlu, 2016: 319).

“İvme” sözcüğü Eski Türkçe **év-** “acele etmek, koşmak, çabuk davranmak, şitap etmek” fiilinden gelir. Bu fiil isimleştirilerek “acele” sözcüğü yerine teklif edilmiştir (Kubbealtı, 2016). Gülensoy sözcüğü, “acele etmek” anlamını karşılayan “iv-” fiiline dayandırarak “<*éw- ‘acele etmek’~ ew- ‘bir şeyin etrafında koşmak’ (DLT)” şeklinde biçimsel analizini yapmıştır (Gülensoy, 2011: 443).

Kutadgu Bilig’de “acele etmek” ifadesi “ivmek” şeklinde karşılık bulmuştur (Dilâçar, 2016: 37). Şeyhi’nin Divanı’nda da “acele etmek” ifadesi “iv-” fiiliyle karşılanmış ve “*Dimişsin ölürem ivmezse bu sözünde şehâ / Şükür ki Şeyhî kuluna himâyetün görünür*” beyiti örnek olarak verilmiştir (Timurtaş, 1977: 298). Dîvânu Lugâti’t Türk’te “iw-” fiili acele etmek anlamında verilmiştir. “er iwdi ‘adam acele etti’” şeklinde örneklendirilebilir (Ercilasun & Akkoyunlu, 2018: 87).

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te “ivedi” sözcüğü “acele, acil, acele olarak” anlamında yer almakta; “ivme” yalnızca fiziksel anlamda “hız değişimi” olarak tanımlanmakta; “ivgen” ise sözlükte bulunmamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Eren, “ivedi, ivgen ve ivme” sözcüğüne değinmemiştir (Eren, 2020).

Acemi (Ar.): Sınangısız (T.) (3 Nisan 1933 – Vakit); **Görgüsüz (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit); **Sınanmamış (T.)** (14 Nisan 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğünde (2016), "bir şeyin veya bir sanatın inceliklerini henüz öğrenmemiş, mesleğinde toy ve yeni olan (kimse), toy" anlamında olan "acemi" sözcüğü için "sınangısız, görgüsüz ve sınanmamış" sözcükleri özleştirme sürecinde teklif edilmiştir. "Acemi", deneyimsiz veya uygulamada sınanmamış kişiyi ifade eder. "Sınangısız", sınanma sürecinden geçmemiş anlamına gelir; "görgüsüz", sosyal veya mesleki deneyim eksikliğini vurgular; "sınanmamış" ise doğrudan deneyimsizliği belirtir. Önerilen Türkçe karşılıklar, acemi kavramının hem mesleki hem sosyal bağlamdaki deneyimsizlik özelliğini korumayı amaçlamış fakat söz varlığına tutunamamışlardır.

"Sınanmamış ve sınangısız" sözcüklerinin kökeni Eski Türkçe "sına-" fiiline dayanır. Fiilin anlamını Nişanyan (2025), "denemek, tecrübe etmek" anlamına geldiğini belirtir. Fiili Eski Türkçe sın "boy, kesim" sözcüğüne dayandırır. Bu fiilden yola çıkarak "acemi" sözcüğüne deneyim sahibi olmamış, tecrübe etmemiş anlamlarına gelen sınanmamış olunmasından dolayı "acemi" sözcüğüne "sına – n – ma – mış" ve "sına – n – gı + sız" şeklinde de tahlilini yaptığımız sözcüklerin teklif edildiği düşünülmektedir. Bu sözcüklerin kökü olan "sına-" fiili için Gülensoy, "tecrübe etmek, denemek, imtihan etmek' tanımını verdikten sonra Eski Türkçe ve Orta Türkçede kullanıldığını ifade ederek sözcüğü "**sī-** 'bozmak; kırmak; yenmek'+ **-n** 'gözlem, deneme' + **a-**" şeklinde çözümlemesini vermiştir (Gülensoy, 2011: 768). Tecrübesiz ve sınanmaya tabii tutulmayan kişilerin acemi olacağı fikrinden yola çıkarak bu sözcükler teklif edilmiştir. "Sınanmamış" sözcüğüne "deneyimsiz, tecrübesiz" anlamında Eski Anadolu Türkçesinde de rastlanılmaktadır (Kanar, 2011: 599). Paçacıoğlu, "denemek" anlamındaki "sına-" fiilinin Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü, Dîvânu Lugâti't Türk, Süheyl ü Nevbahar, Atebetü'l-Hakayık, Tarama Sözlüğü, Kuman Lehçesi Sözlüğü, Marzuban-nâme Tercümesi, Kutadgu Bilig, Dede Korkut Kitabı ve Kısas-ı Enbiyâ gibi eserlerde geçtiğini belirtmiştir (Paçacıoğlu, 2016: 550).

Dîvânu Lugâti't Türk'te de "sına-" fiili "sınamak, denemek" anlamında kullanılmış ve bu sözcük için "ol anı sına.dı 'o, onu bir şeyde sınadı'" örneği verilmiştir (Akkoyunlu ve Ercilasun 2018: 465).

“Sınangısız ve sınanmamış” sözcükleri Türkçe Sözlük’te bulunmmakta, “görgüsüz” sözcüğü ise “acemi” anlamında değil “görgüsü olmayan; çakal, hamhalat, kaba saba” anlamında tanımlanmaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Eren, etimolojik sözlüğünde bu sözcüklere yer vermemiştir (Eren, 2020).

Acil (Ar.): Evecen (T.) (10 Mayıs 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü (2016), evecen sözcüğüne karşılık olarak “ivecen” sözcüğünü vermiş ve “<ev-ecen” biçiminde ifade etmiştir. “İvecen” sözcüğünden geldiğini düşündüğümüz evecen sözcüğünün “aceleci, canı tez ve acil” anlamlarına karşılık geldiği bilinmektedir. Bu sebeple “acil” sözcüğüne “evecen” sözcüğü teklif edilmiştir. “Acil”, hızlı müdahale veya derhal gerçekleştirilmesi gereken durumları anlatır. Önerilen “evecen”, işin zaman bakımından ertelenemezliğini ve acil olma niteliğini vurgular. Böylece, anlamsal bağlam korunarak Türkçe bir karşılık sağlanmıştır.

Gülensoy “evecen” sözcüğünü ‘aceleci’ tanımını yapıp ~ ivecen ~ evegen < OT. ***év- ‘Acele etmek’** şeklinde çözümlemesini yapmış ve Türkiye Türkçesi Ağızları’nda “aceleci” anlamında “evecen” sözcüğünün kullanıldığını belirtmiştir (Gülensoy, 2011: 348). Derleme Sözlüğü’nde de sözcüğün “aceleci” anlamıyla karşılaşmaktayız (TDK Derleme Sözlüğü, 2023).

Dîvânu Lugâti’t Türk’te “iw-” fiili acele etmek anlamında verilmiştir. “er iwdi ‘adam acele etti’” şeklinde örneklendirilebilir (Ercilasun ve Akkoyunlu, 2018: 87).

Sözcük için 10 Mayıs 1935 sayılı Ulus gazetesinin ikinci sayfasında, “Şu çatlak ayınlı iki arab sözcüğü karşısında, düz ve keskin, türk kelimelerine bakınız. Arabçaları sanki hamurdan yuğurulmuştur: evgin ve evecen, türk ırası gibi, çelikten dökülmüştür.” açıklaması yapıldıktan sonra “Türk devriminde her şey biribirinden evgindir: fakat hiç biri evecenliğe gelmez.” örneği verilmiştir.

“Evecen” sözcüğü “acil” anlamında TDK Güncel Türkçe Sözlük’te kullanılmamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Tietze’de “ivecen” sözcüğüne rastlanmamaktadır (Tietze, 2016). Paçacıoğlu’nda sözcük bulunmamaktadır (Paçacıoğlu, 2016).

Acîz (Ar.): Alu (T.) (3 Nisan 1933 – Vakit); **Eliermez (T. + T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit); **Eksin (T.)** (14 Mayıs 1935 – Türk Dili); **Yetsiz (T.)** (14 Mayıs 1935 – Türk Dili)

Kubbealtı Sözlüğünde (2016), "gücü yetmeme durumu, güçsüzlük, âcizlik" tanımı yapılan "aciz" sözcüğüne teklif edilen sözcükler şunlardır: alu, eliermez, eksin ve yetsiz. "Acîz", güçsüz, kudretsiz veya yeteneksiz olmayı ifade eder. "Alu" ve "eliermez" güçsüzlük veya müdahale edememe durumunu belirtir; "eksin" bir şeyin yetersiz olduğunu vurgular; "yetsiz" ise genel anlamda kapasite eksikliğini dile getirir. Tüm önerilen karşılıklar, acîz'in güçsüzlük ve yetersizlik bağlamını anlamsal olarak doğru şekilde aktarır.

Eski Türkçe "alu" sözcüğünün aciz anlamına geldiği bilinmektedir[1] 3 Nisan 1933 tarihli Vakit gazetesinde de "aciz" sözcüğü için "alu" sözcüğünün karşılık bulduğu belirtilerek sözcüğün Kitabül-İdrak eserinde geçtiği belirtilmiştir.

"Eksin" sözcüğü "yoksun kalmak veya tamamlanmamış olmak" şeklinde tanımlanabilir. "Eksi-" kökünden türetilerek "eksin" hâlini almış ve "acîz" sözcüğü için teklif edilmiştir. Sözcüğün kökeninin Eski Türkçe "egsük" sözcüğünden oluşturulduğu düşünülmektedir (Nişanyan, 2025). Bu sebeple "aciz" sözcüğü yerine teklif edilmiş sözcüklerden birisidir. 14 Mayıs 1935 Türk Dili gazetesinde "aciz" sözcüğüne karşılık olarak "eksin" sözcüğü verilerek "İnkılâp, âcizlerin işi değildir = Devrim, eksinlerin işi değildir." şeklinde örnek cümle verilmiştir. Paçacıoğlu, "egsü-" fiilinden türeyen "egsük" sözcüğünü "eksik" anlamında değerlendirmiştir. Bu sözcüğün, Eski Türkçenin Grameri adlı eserinde yer aldığı da bilinmektedir (Paçacıoğlu, 2016: 239).

Gücü yetmeme, elinin o işe elverişsiz olmasını ifade eden Türkçe "el" sözcüğü ve "er-" fiilinin birleşimiyle oluşan "eliermez" sözcüğü de "aciz" sözcüğüne teklif edilen sözcükler arasındadır. 3 Nisan 1933 tarihli Vakit gazetesinde bu sözcüğe karşılık olarak "Zavallının eliermez, gücü yetmez ne yapsın şaşırmış kalmış." cümlesi örnek verilmiştir.

"Yetsiz" ifadesi "aciz" sözcüğü yerine teklif edilen bir diğer sözcüktür. Yeteneksiz, gücünün yetmemesi şeklinde anlamlarına gelen "yetsiz" sözcüğünün kullanıldığı düşünülmektedir. Bu sözcüğün kökünü "gücü yetmek" anlamına gelen Eski

[1] Detaylı bilgi için bk. Timurtaş, F. (2010), Küçük Eski Anadolu Türkçesi Grameri, ***Journal of Turkology, 18***, 331-368.

Türkçe “yet-” fiiline dayandırabilir (Nişanyan, 2025). Gülensoy “yet-” sözcüğü için “bir ihtiyacı karşılayacak, gidecek nitelikte olmak” tanımını yaparak Orta Türkçede “yét-, yet-, çet-” ‘yeterli olmak’ anlamında kullanıldığını belirtmiştir (Gülensoy, 2011: 1129).

Paçacıoğlu, “alu” sözcüğü için “âciz, değersiz; ahmak” tanımını yapmıştır. Süheyl ü Nevbahar, Şeyhî ve Hüsrev ü Şirin, Tarama Sözlüğü, Yunus Emre Divanı ve Kıpçak Türkçesi Sözlüğü eserlerinde de sözcüğün kullanıldığı bilinmektedir (Paçacıoğlu, 2016: 59).

“Alu, eliermez, eksin ve yetsiz” sözcükleri “acîz” anlamında TDK Güncel Türkçe Sözlük’te ve Eren’in etimolojik sözclüğünde bulunmamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Adabı muaşeret (Ar. + Ar.): Yaşama töreni (T + T.) (14 Mayıs 1935 – Türk Dili)

Kubbealtı Sözlüğü (2016), “adabımuaşeret” sözcüğünü “bir toplulukta uyulması gereken ve insanlar arasındaki davranışları düzenleyen nezâket, saygı ve görgü kuralları” olarak tanımlar. Bu sözcüğe Türkçe karşılık arandığı için bu bağlamda anlamsal açıdan karşılığı olduğu düşünülen “yaşama töreni” ifadesi teklif edilmiştir. İfade Türkçe sözcüklerden oluşmaktadır. Eski Türkçe “yaşama” sözcüğü toplum içinde var olan kişilerin birlikte var olmasını, “tören” sözcüğü ise Eski Türkçe “töre” sözcüğündeki anlamını karşılamaktadır. Merasim anlamındaki tören değil “töre, düzen, kural” ifade eden terimsel anlamı göz önünde bulundurularak “adabımuaşeret” sözcüğüne teklif edilmiştir. “Adabı muaşeret”, Arapça kökenli bir deyim olup toplumsal yaşamda uyulması gereken görgü ve davranış kurallarını ifade eder. Önerilen karşılık “yaşama töreni” ile hem bireyler arası ilişkilerin düzenlenmesi hem de sosyal davranış kuralları kapsamı Türkçede karşılanmıştır. “Tören” sözcüğü, düzen ve usul anlamını yansıtarak anlamsal bütünlüğü korur.

“Yaşama töreni” ifadesi “adabı muaşeret” anlamında TDK Güncel Türkçe Sözlük’te bulunmamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023).

Âdap (Ar.): Gidişat (T. + Ar.) (25 Mart 1933 – Vakit); **Görenek yolu (T. + T.)** (15 Nisan 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğünde (2016), "davranışlarda ve karşılıklı ilişkilerde alışılmış usûllere, ahlâk ve terbiye kurallarına göre uyulması gereken esaslar, âdet, yol yordam, yol erkân, yol sıra" anlamına gelen adap sözcüğü yerine "gidişat" ve " görenek yolu" ifadeleri teklif edilmiştir. "Âdap" sözcüğü, görgü, davranış ve toplumsal düzen anlamları taşır. "Gidişat" önerisi, olay veya davranışların belirli bir düzen içinde geliştiğini ifade ederek anlamı korur; "görenek yolu" ise toplumda kabul görmüş davranış ve kuralları vurgular. Bu karşılıklar, âdap kavramının sosyal ve kültürel bağlamını sürdürür.

Türkçe kökenli "git-" fiilinden türeyen "gidiş" sözcüğüne Arapça "-at" eki getirilerek "gidişat" sözcüğü oluşturulmuştur. Sözcüğün tanımı TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "olayların durumu, işlerin gelişme biçimi" şeklinde tanımlanmıştır. Kubbealtı Sözlüğü (2016) ise sözcüğü "bir kimsenin hareket tarzı, tutum ve davranışı" olarak da tanımlar. Bu iki tanım da sözcüğün bireysel ve toplumsal olayların işleyişi bağlamında kullanılabildiğini göstermektedir. Toplumsal düzenin devam ettirilmesi ve bozulmaması, olayların gidişatına bağlandığı için "adap" sözcüğüne "gidişat" sözcüğünün teklif edildiği ileri sürülebilir. Gülensoy sözcüğü "< Tü. **git - (<kit-) iş** + Ar. **āt** (Kullanım dışı yapılmıştır.)" şeklinde çözümlemiştir (Gülensoy, 2011: 371).

Bir diğer teklif edilen ifade "görenek yolu" şeklindedir. Anlamsal olarak "adap" tanımına baktığımızda, yol yordam kavramlarından hareketle bu ifadenin önerilmiş olması muhtemeldir. "öteden beri yapılageldiği için yerleşmiş, alışılmış olan âdet ve usûl" (Kubbealtı, 2016) anlamına gelen Eski Türkçe "görenek" sözcüğü, toplumsal düzenin, görgü kurallarının ve uygun davranış biçimlerini karşılayabilecek bir tanımdır. Bu tanıma Eski Türkçe "yol" sözcüğü eklenerek kişinin bu gelenek görenek ve kurallar doğrultusunda bir edep daire etrafında yürümeye amaç edinmesi için "âdap" sözcüğü için anlamsal bakımdan "görenek yolu" ifadesi uygun görülmüştür.

"Gidişat ve görenek yolu" ifadeleri "âdap" anlamında TDK Güncel Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Âdet (Ar.): Olagelmiş (T.) (3 Nisan 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğünde (2016), "herkes tarafından uyulan hal, olagelmiş, alışılmış şey, usûl, görenek" şeklinde ifade edilen "âdet" tanımında da "olagelmiş" ifadesi geçmektedir. Bu ifade süregelen bir eylem olduğunu gözler önüne sermektedir. Geçmişten günümüze devam eden, toplumun bu devam eden gelenek göreneği sürdürdüğü olaylar âdet haline gelmiş ve kalıplaşmıştır. Bu bağlamda, süreç boyunca devam eden bir olgu olduğu için Eski Türkçe "olagelmiş" ifadesi Arapça kökenli "âdet" sözcüğü yerine teklif edilmiştir. "Âdet", bir topluluk veya birey tarafından tekrar edilen, alışılmış davranışları ifade eder. Önerilen "olagelmiş", tekrar eden ve zamanla yerleşmiş olma niteliğini yansıtarak anlam bütünlüğünü korur.

Gülensoy, "ol-" sözcüğünü Eski Türkçe ve Orta Türkçe "bol-" fiiline dayandırarak Dîvânu Lugâti't Türk'te bu şekilde geçtiğini belirtir. "Bol-" şeklinin Uygurcada ve Çağdaş Kıpçak şivelerinde kullıldığını ifade etmiş. Talat Tekin'in ise "***bol- > *vol- > ol-**" şeklindeki tahliline sözlükte yer verir. "**Gel-**" fiilini ise Eski Türkçe "**kel-**" fiiline dayandırır (Gülensoy, 2011: 360, 620).

"Olagelmiş" sözcüğü "âdet" anlamında TDK Güncel Türkçe Sözlük'te kullanılmamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Eren, "olagelmiş" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Âdeta (Ar.): Enikonu (T.) (2 Nisan 1933 – Vakit)

Günümüzde çok sık kullanılan Arapça kökenli "adeta" sözcüğü "Bayağı, basbayağı, sanki, neredeyse" anlamını karşılamaktadır (Kubbealtı, 2016). Bu sözcüğün yerine önerilen sözcük ise Eski Türkçe olup "enüp konup" inerek durarak deyiminden geldiği bilinmektedir (Nişanyan, 2025). TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "iyiden iyiye, iyice, oldukça" tanımı yapılan sözcük anlamsal açıdan "âdeta" sözcüğü ile uyuştuğu ve Türkçe olduğu için bu sözcüğün teklifine gidilmiştir. "Âdeta", "sanki, adeta" anlamında kullanılır; mecaz veya vurgulama bağlamı taşır. "Enikonu" sözcüğü, yine bir şeyi neredeyse olduğu gibi, adeta biçiminde aktararak anlamı korur.

"Enikonu" sözcüğü "âdeta" anlamında TDK Güncel Türkçe Sözlük'te kullanılmamakta, "iyiden iyiye, iyice, oldukça" anlamlarını karşılamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Eren, "enikonu" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Adlî (Ar.): Tüzel (T.) (15 Mayıs 1935 – Türk Dili)

Eski Türkçe **tüz-** "düzmek, düzenlemek" fiilinden gelen "tüze" kanun sözcüğünden türeyen ve "hukuki, hükmi" anlamlarına gelen "tüzel" sözcüğü, Arapça kökenli "adâletle ilgili" anlamına gelen "adlî" sözcüğü için teklif edilmiştir (Nişanyan, 2025; Kubbealtı, 2016). "Adlî", hukuk veya yasal bağlamdaki olguları ifade eder. "Tüzel", hukuk ile ilgili, yasal olarak düzenlenmiş anlamını verir; böylece adlî kavramının hukukî bağlamı Türkçede korunmuş olur.

Gülensoy "tüze" sözcüğü için "hukuk" tanımını vermiş ve sözcüğü "**<tüz-** 'düzeltmek' + **-e**" şeklinde çözümlemiştir (Gülensoy, 2011: 951). Tietze, "tüze" ifadesine yer vermemiştir (Tietze, 2019).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "tüzel" sözcüğüne karşılık olarak adlî anlamını karşılayan "hukuki" kavramı verilmiştir. Fakat günümüzde "adlî" sözcüğünün kullanım yaygınlığı "tüzel" sözcüğünden daha fazladır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Eren ise "tüzel" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Aferin (Far.): Alkış (T.) (28 Nisan 1933 – Vakit)

Farsça kökenli "Beğenme, takdir, teşvik duygularını anlatmak için kullanılır; yaşa, var ol, bravo!" anlamlarını karşılayan "aferin" sözcüğü yerine Eski Türkçe "alka-" fiilinden gelen "alkış" sözcüğü teklif edilmiştir (Kubbealtı, 2016). Günümüzde alkış sözcüğü kullanılmakta fakat "aferin" ifadesini tam anlamıyla karşılamamaktadır. Sözcüğün günlük hayattaki kullanım alanı daha çok bir şeyin beğenilmesinin ardından, iki elin birbirine vurma hareketinin yapılmasına verilen isimdir. "Aferin", bir başarı veya iyi davranış için söylenen övgü sözüdür. "Alkış" önerisi, sözlü veya davranışsal takdir anlamını karşılayarak, aferin sözcüğünün onay ve övgü bağlamını taşır.

Gülensoy da sözcüğün "alka-" fiilinden geldiğini ifade ederek "***alka-** 'alkışlamak'+ **-ş**" şeklinde çözümleyerek "bir şeyin beğenildiğini anlatmak için el çırpma" ifadesiyle tanımlamış ve sözcüğün Eski Türkçede 'methetme' anlamında "alkış" sözcüğünün kullanıldığını vurgulamıştır (Gülensoy, 2011: 66). Tietze sözcüğü, Clauson'un "<ET. alḳış 'methetme'" tahliline dayandırarak el çırparak beğendiğini ifade etme şeklinde tanımlar (Tietze, 2016: 355).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "alkış" sözcüğü için "beğenme, takdir etme" tanımı da verilmiş bu sebeple bu tanım anlamsal olarak "alkış" ifadesini karşılamakla birlikte günümüzde sıklıkla kullanılmamaktadır. Deyimlerde karşımıza çıkan "çok beğenilmek" anlamını ifade eden "alkış alma" ifadesinin varlığı bilinmekte fakat günlük dilde "alkış" sözcüğü "bir şeyin beğenildiğini, kabul ve takdir edildiğini göstermek için iki eli ses çıkaracak şekilde birbirine vurma hareketi" olarak kullanılmaktadır (TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2023; Kubbealtı Sözlüğü, 2016). Eren Türk Dilini Etimolojik Sözlüğü'nde "alkış" ifadesi için "bir şeyin beğenildiğini anlatmak için el çırpma" tanımı yapmış fakat "aferin" anlamını karşılar nitelikte kullanmamıştır (Eren, 2020: 13).

Âfet (Ar.): Uyun (T.) (13 Mart 1933 – Vakit); **Büyükacı (T. + T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit); **Uyuntu (T.)** (29 Nisan 1933 – Vakit)

Arapça kökenli ve "önlenmesi elde olmayan büyük felâket, belâ, musîbet, bâdire" anlamına gelen âfet sözcüğü için uyun, büyükacı ve uyuntu ifadeleri teklif edilmiştir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016). Âfet sözcüğü, genel olarak büyük yıkım, zarar ve felâket ifade eden bir terimdir. Bu bağlamda önerilen "uyun" sözcüğü, Türkiye Türkçesi ağızlarında "boyun bükme, yakarma, dilenme" anlamında kullanılmaktadır. Afetin yol açtığı olumsuz durumlar karşısında bireylerin boyun bükme, yakarma ve dilenme davranışlarında bulunabileceği göz önüne alınarak, bu önerinin anlamsal bir gerekçeye dayandığı düşünülebilir. Benzer şekilde "büyükacı" ifadesi, yıkıcı ve ağır zarar verici olayları vurgulamakta; uyuntu ise olumsuz ve zarar verici etkileri dile getirmektedir. "Uyuntu" sözcüğü özellikle Tarsus ve İçel yörelerinde "kötü, bozuk" anlamlarıyla kullanılmıştır ve bu kullanım, afetin yol açtığı olumsuz etkilerin dildeki yansımasını göstermesi açısından önem taşır. Önerilen bu karşılıklar, âfet sözcüğünün yıkıcılık, tehlike ve olumsuz etki bağlamlarını korumayı hedeflemektedir. Bununla birlikte, bu karşılıkların söz varlığı içinde tutunamadığı ve yaygın kullanım alanı bulamadığı bilinmektedir (TDK Derleme Sözlüğü, 2023).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "uyun ve büyükacı" ifadesi kullanılmamış, "uyuntu" sözcüğüne ise "âfet" anlamında değil "uyuşuk" anlamında yer verilmiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Eren, "uyun, büyükacı ve uyuntu" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Afiyet (Ar.): Dirlik (T.) (14 Nisan 1933 – Vakit); **Sağlamlık (T.)** (26 Nisan 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğünde (2016), "sağlık, sıhhat, sağlığın verdiği rahat ve huzur" anlamlarını ifade eden Arapça kökenli "afiyet" sözcüğü yerine dirlik ve sağlamlık sözcükleri teklif edilmiştir. "Afiyet", sağlık, esenlik ve iyi olma durumunu ifade eder. "Dirlik", düzen ve iyi yaşam anlamıyla afiyetin sosyal ve fiziksel boyutunu aktarır; "sağlamlık" ise bireysel sağlık ve dayanıklılığı doğrudan ifade eder.

Nişanyan (2025), "dirlik" sözcüğünün Orta Türkçe tirlik "yaşam" sözcüğünden evrildiğini ve Eski Türkçe tiril- "yaşamak" fiilinden türetildiğini savunur. Kubbealtı (2016) ise sözcüğü "bir tedirginliği, üzüntü ve sıkıntısı olmama durumu, huzur, rahat, iyi geçim" şeklinde tanımlar ve sözcüğün kökünün Eski Türkçe olduğunu ifade ederken, "tiriglik > tirilik > dirilik > dirlik" şeklinde bir biçimsel değişime uğradığını da belirtir. Gülensoy, "**diri** [<ti:rig] + **lik**" şeklinde çözümlediği sözcüğü "yaşayış, düzen; sağlık, huzur; geçim, nafaka" anlamlarıyla tanımlar (Gülensoy, 2011: 289). "Dirlik" sözcüğünü Paçacıoğlu'da "huzur; hayat, yaşayış; canlılık" şeklinde tanımlayarak sözcüğün; Şeyhî ve Hüsrev ü Şirin, Tarama Sözlüğü'nde, Dede Korkut Kitabı'nda, Süheyl ü Nevbahar'da ve Kıpça Türkçesi Sözlüğü'nde varlığını sürdürdüğünü belirtmiştir (Paçacıoğlu, 2016: 219). Eren ise "dirlik" sözcüğü için "sağlık, varlık, geçim" tanımı yaparak sözcüğü "<dir+ -lik" şeklinde tahlilini gerçekleştirmektedir (Eren, 2020: 142).

Sağlamlık sözcüğünün kökü Orta Türkçeye dayanmaktadır. "Sağ" sözcüğü "yaşamakta olan, hayatta bulunan (kimse), diri, canlı" anlamında kullanılmış. Bu köke isimden fiil yapım eki olan "-la", fiilden isim yapım eki "-m" ve son olarak isimden isim yapım eki "-lık" eklenerek oluşturulmuştur ve sözcük "afiyet" ifadesi yerine teklif edilmiştir (Kubbealtı, 2016). Gülensoy, "sağlam" sözcüğünü "dayanıklı, kolay bozulmaz, yıkılmaz" tanımını yaptıktan sonra "<**sağ** 'sağ, sağlam; iyi, temiz' (DLT) + **la –m**" şeklinde çözümler (Gülensoy, 2011: 713).

Afiyet sözcüğü için "dirlik ve sağlamlık" sözcüğü günümüzde kullanılmamakta olup teklif edilen sözcükler arasında yer almaktadır. Anlamsal bütünlüğü sağlayan bu sözcükler Türkçe olmalarından dolayı tercih edilmiştir. "Dirlik" daha çok "geçim, huzurlu yaşam" ve tarihsel-toplumsal bir terim olarak yaşamaya devam etmiş; sağlık anlamıyla kullanım dışı kalmıştır. "Sağlamlık" ise nesnelerin dayanıklılığı bağlamında

kullanılmakta olup "afiyet" sözcüğünün karşılığı olarak tutunamamıştır. Dolayısıyla "afiyet" sözcüğü günümüz Türkçesinde işlevsel olarak yaşamaya devam eden bir Arapça kökenli sözcük iken Dil Devrimi sırasında önerilen "dirlik" ve "sağlamlık" gibi karşılıklar "afiyet" anlamında yerleşiklik kazanamamıştır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "dirlik" sözcüğü "yaşayış, hayat, sağlık, varlık, geçim" şeklinde "sağlamlık" sözcüğü ise "sağlam olma durumu; berklik, kavilik" şeklinde tanımlanmış olup "afiyet" karşılığı oluşturulmamıştır. "Dirlik" sözcüğü anlamsal açıdan "afiyet" tanımına uymakla birlikte "sağlamlık" daha uzak bir anlamda karşılık bulmuştur. Türkiye Türkçesi Ağızları'nda da "dirlik" sözcüğü "sağlık" anlamında varlığını sürdürmektedir (TDK Derleme Sözlüğü, 2023).

Ahbap (Ar.): Bildik (T.) (28 Mart 1935 – Türk Dili)

"Dost, bildik, tanıdık; sevilen kimseler, dostlar" anlamına gelen Arapça kökenli "ahbap" sözcüğü yerine tanımda da adı geçen Eski Türkçe "bil-" fiilden türeyen "tanıdık, yabancı olmayan, âşinâ" anlamlarını karşılayan "bildik" sözcüğü teklif edilmiştir (Kubbealtı, 2016). Bir kişinin ahbabı, sevdikleri veya dostları onun bildiği kişileri temsil ettiği için anlamsal açıdan "bildik" sözcüğünün önerilmesi uygun karşılanmakta olup sözcüğün bu anlam doğrultusunda günümüze gelmediğini tespit edilmiştir. TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "bildik" sözcüğü için "tanıdık" tanımı yapılarak "ahbap" sözcüğünün anlamsal karşılığı olarak verilse de günümüzde bu teklifi yapılan sözcüğü çok ihtiyaç duyulmamakta onun yerine "ahbap" veya "dost" sözcüğü kullanılmaktadır.

Gülensoy, "bildik" sözcüğünün kökenini "**bil-**" fiiline indirgeyerek "bir şeyi anlamış ve öğrenmiş bulunmak" şeklinde tanımlayarak Türkiye Türkçesinde kullanıldığını ifade etmiştir (Gülensoy, 2011: 144). Tietze, sözcük için "tanıdık" tanımı yaparak sözcüğü "<bil- + dik (fiil sıfatı)" şeklinde tahlil etmiştir. Caferoğlu'nun "Şindi döru bizim eve varak, heç bildiklik vermiyek, vaz'yeti āniyek'" şeklinde verilen örnek cümle "bildik" sözcüğünün 1945 yıllarına kadar "ahbap" anlamında kullanıldığının kanıtıdır (Tietze, 2016: 708). Paçacıoğlu'da sözcüğü "tanıdık" şeklinde anlamsal karşılığını vererek sözcüğün Tietze'nin Tarihi ve Etimolojik Türkçesi Lugatı'nda var olduğunu belirtmiştir (Paçacıoğlu, 2016: 127). Eren ise "bildik" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Ahenk (Far.): Düzgülük (T.) (13 Mart 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü (2016) "ahenk" sözcüğünü "renkler, duygular, fikirler, bir bütünü teşkil eden parçalar arasındaki uygunluk, uyum, düzen" şeklinde tanımlar. "Düzgülük" ise düzen ve uyum kavramını, hem ses hem de anlam açısından yansıtarak ahenk'in temel bağlamını korur.

Bu sözcük için Eski Türkçe düzenlemek anlamını karşılayan "düz-" fiilinden türeyen "düz – gü + lük" sözcüğü teklif edilmiştir (Nişanyan, 2025). "Düz-" fiili için Gülensoy, "düzenlemek, düzeltmek; dizmek" tanımlarını yaparak Eski Türkçe ve Orta Türkçede "tüz-" şeklinde kullanıldığını ifade etmiş. Bu fiilin "tüz-" şeklindeki halinin DLT'de geçtiğini belirtmiştir (Gülensoy, 2011: 316). Teklif edilen sözcüğün kökeni Tietze'de "tanzim etmek, tertip etmek, yapmak" anlamlarında verilmiş ve Clauson tarafından Eski Türkçe kökene dayandırılarak "tüz-" fiil köküne indirgenir (Tietze, 2016: 531).

"Düzgülük" ifadesi TDK Güncel Türkçe Sözlük'te karşılık bulmamakta, Eren ise "düzgülük" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmememektedir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Ahize (Ar.): Almaç (T.) (14 Mayıs 1935 – Ulus)

"Telefon cihazının sesi almaya ve konuşmaya yarayan parçası, âhize" şeklinde tanımlanmış olan "almaç" sözcüğü "<al – maç" biçiminde ifade edilmiştir (Kubbealtı, 2016). Nevnihal Bayar, "almaç" sözcüğündeki "-maç" ekinin işlek olmayan bir ek olduğunu belirtmiştir (Bayar, 2006: 33).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te de "bir elektrik akımını alıp başka bir kuvvete çeviren cihaz; alıcı, reseptör" şeklinde tanımı mevcuttur. Bu bağlamda akımı alıp başka bir kuvvete çevirmesinden dolayı Türkçeleşme çabasını da göz önüne alarak "almaç" sözcüğü günümüzde kullanımda olan Arapça kökenli "ahize" sözcüğü yerine teklif edilmiştir. "Ahize", telefon veya benzeri cihazlarda alıcı kısmı ifade eder. "Almaç" sözcüğü, nesnenin işlevini doğrudan anlatır; böylece anlam kaybı olmadan Türkçeye aktarılmış bir teklif olmakta fakat sözcük günümüzde kullanılmamaktadır.

Tietz ve Eren, "almaç" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020; Tietze, 2016.).

Aidat (Ar.): Verimce (T.) (29 Nisan 1935 – Ulus)

"Dernek, kuruluş vb. yerlere belli zamanlarda ödenen para, ödenti" anlamını karşılayan Arapça kökenli "aidat" sözcüğü yerine Eski Türkçe "ver-" fiilinden türeyen "verimce" sözcüğü teklif edilmişti (Kubbealtı, 2016). Aidatın düzenli olarak belirli zamanlarda bir kuruma verilmesi esasına dayanan işlevsel bağlamı göz önüne alındığında "verimce" sözcüğünün "aidat" sözcüğünün anlamlı bir karşılığı olduğu düşünülmektedir. "Verimce", ekonomik veya topluluk bağlamında düzenli ödenen pay anlamını taşıyarak, aidat kavramının anlamsal bağlamını korusa da söz varlığına tutunamayan sözcükler arasında yerini almaktadır.

Gülensoy, "ver-" fiili için Eski Türkçe "ber-, bir-" şeklinde kullanıldığını belirtirken; Orta Türkçede "**bér-**" şeklinde geçtiğini ve DLT "bérim 'verim, borç, verecek'" şeklindeli varlığından bahseder (Gülensoy, 2011: 1013). "Borç, verecek" anlamındaki "verim" sözcüğüne eklenen "+ce" ekiyle oluşturulan "verimce" sözcüüğünün "aidat" sözcüğüne karşılık önerilmesi anlamsal açıdan bütünlük sağlamaktadır.

"Verimce" ifadesi, Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde bulunmamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Aile (Ar.): Eviçi (T. + T.) (6 Mayıs 1933 – Vakit); **Arda (T.)** (8 Nisan 1935 – Ulus)

Arapça kökenli "aile" sözcüğü yerine teklif edilen ve gazetelerde geçen "arda" sözcüğünün Eski Türkçe "art" sözcüğünden türediğini düşünülmektedir. "Arda kalan ve arkadan gelen nesil" anlamları düşünüldüğünde "aile" sözcüğü için teklif edilmiş olması muhtemeldir. "Eviçi" önerisi, ailenin temel mekân bağlamını ve topluluk niteliğini vurgular; yani ev içinde bir arada yaşayan bireyler anlamını taşır. "Arda" ise daha kısa ve öz bir Türkçe karşılık olarak ailenin üyeleri arasındaki bağ ve sürekliliği çağrıştırır. Herhangi bir sözlükte kökensel bir tahliline rastlanmamış 8 Nisan 1935 sayılı Ulus gazetesindeki teklifinden dolayı "arda" sözcüğünü Türkçe kökenli "aile" kavramı için önerilmiş olduğunu öğrenmekteyiz. Her iki öneri de ailenin hem mekânsal hem toplumsal boyutunu yansıtarak anlam bütünlüğünü korumayı amaçlamış fakat teklifler günümüzdeki varlığını koruyamamıştır.

“Aynı evde birlikte yaşıyan, en küçüğü karı kocadan, daha genişi anne, baba, çocuk, akrabâ ve yakınlardan meydana gelen topluluk, ev halkı” olarak Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016) tanımlanan “aile” kavramı için teklif edilen bir diğer sözcük “eviçi”dir. Evin içinde var olan kişilerin toplu adına verilen ismi karşıladığı için Eski Türkçe “ev” ve “iç” sözcüklerinin birleşiminden oluşan bu sözcüğün teklifi anlamsal açıdan bir bütünlük oluşturmaktadır. Anlamsal denkliğe rağmen sözcük günümüzde yaygınlaşmayıp “aile” sözcüğü kullanımına devam edilmektedir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te “eviçi” ifadesi bulunmamakta “arda” sözcüğü ise “aile” anlamını karşılamamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Eren ise “eviçi ve arda” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Akdetmek (Ar. + T.): Bağıtlamak (T.) (13 Haziran 1935 – Ulus)

“Yapmak, düzenlemek, tertip etmek” anlamında tanımlanan Arapça “akd” ve Türkçe “etmek” sözcüklerinin birleşimiyle oluşturulmuş “akdetmek” ifadesi için “bağıtmak” sözcüğü teklif edilmiştir (Kubbealtı, 2016).

“Bağıtlamak” sözcüğünün kökeni olan “bağ” fiili için “bağlama eylemi, bağ, düğüm” tanımları yapılarak Eski Türkçe “bağlamak” anlamına denk gelen “ba-” fiiliden “+Ig” ekiyle türetildiği belirtilir. Bu sözcüğe eklenen eklerle de “bağ+ıt+la-mak” ifadesi oluşturularak “akdetmek” ifadesi için teklifi yapılmıştır (Nişanyan, 2025). “Akdetmek”, bir anlaşma veya sözleşmeyi resmî olarak gerçekleştirmek anlamına gelir. Önerilen “bağıtlamak” sözcüğü, aynı anlamı koruyarak anlaşmanın bağlayıcı niteliğini vurgular. Böylece, “akdetmek” ifadesinin hukuksal bağlamı Türkçeye başarılı bir biçimde aktarılmış teklif olur.

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te “bağıtlamak” ifadesi bulunmakla birlikte “akdetmek” anlamını karşılamadığı bilinmektedir. Eren ise “bağıtlamak” sözcüğüne Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Akıl (Ar.): Us (T.) (9 Mayıs 1935 – Ulus)

Orta Türkçe [Oğuzca] akıl anlamına gelen “us” sözcüğü, Arapça kökenli “Düşünme, anlama, kavrama ve davranışlarını ayarlama melekesi, us.” anlamına gelen “akıl” sözcüğü yerine teklif edilmiş olup günümüzde kullanımı bulunmamaktadır (Kubbealtı, 2016). “Akıl”, düşünme, anlama ve mantık yürütme yeteneğini ifade eder.

“Us” sözcüğü, aynı bilişsel fonksiyonu kısa ve öz bir biçimde karşılar; yani bireyin düşünme ve muhakeme kapasitesini Türkçede korur.

Gülensoy, “us” sözcüğü için “akıl” karşılığını vererek sözcüğün Eski Türkçe ve Orta Türkçedeki varlığına değinmiş. Sözcüğün hem Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü’nde hem de Dîvânu Lugâti’t Türk’te geçtiğini belirtmiştir. Sözcüğün çözümlemesini de “***ū-** ‘anlamak’ + **-s**” şeklinde ifade eder (Gülensoy, 2011: 971).

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te “us” sözcüğü için direkt “akıl” karşılığı verilmiş olsa da günümüzde sıklıkla kullanılmayan bir sözcüktür (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Eren, “us” sözcüğü için “akıl” karşılığını vererek Orta Türkçede “hayır ve şerri ayırt ediş” anlamında var olduğunu söylerken Kâşgarlı Mahmud’a göre sadece Oğuzların kullandığı bir söz olduğunu belirtirek Eski Kıpçakda da “us” olarak geçtiğini dile getirir (Eren, 2020: 535).

Akis (Ar.): Yansıt (T.) (28 Mart 1935 – Türk Dili)

Kubbealtı Sözlükte (2016), “ses ve ışık dalgalarının bir cisme çarpıp geri dönmesi ve bunun sonucunda duyulan ses, görülen ışık, yankı, yansı” anlamını karşılayan “akis” sözcüğü yerine tersine çevirme ve yansıtma kavramları bağlamında Eski Türkçe “yansı – t” sözcüğü teklif edilmiştir. “Akis” sözcüğü ışık, ses veya bir durumun geri dönüşünü, yansımasını ifade eder. Önerilen “yansıt”, hem fiziksel hem de mecaz anlamda aynı olguyu aktarır. Böylece, akis sözcüğünün çağrıştırdığı geri dönüş ve etki kavramı korunmuş olur. Nişanyan (2025), sözcüğün kökünü “dönmek, geri gelmek” anlamındaki Eski Türkçe “yan-” fiiline kadar dayandırmaktadır. Gülensoy ise “yansıt-” fiilini “yansı-[t-]” şeklinde çözümleyerek “aksettirmek” anlamını taşıdığını ifade etmiştir (Gülensoy, 2011:1061).

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “yansıt” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Akran (Ar.): Taydaş (T.) (29 Mart 1935 – Türk Dili)

“Aynı yaşta olanlar, yaşıtlar; yaşıt, yaştaş” tanımı yapılan Arapça “akran” sözcüğünün yerine Eski Türkçe “tay” isminden türeyen “taydaş” sözcüğü önerilmiş. 29 Mart 1935 tarihli Türk Dili gazetesinde “Onlar, biribirinin taydaşıdır – Akranıdır” şeklinde örneklendirilmiştir (Kubbealtı, 2016). “Akran”, yaş veya sosyal statü

bakımından eşit olan kişiler anlamındadır. "Taydaş" önerisi, bireylerin aynı yaş grubunda veya düzeyde olduklarını vurgular; akran kavramının toplumsal ve eşitlik bağlamını Türkçede korur.

Paçacıoğlu, "taydaş" sözcüğünü "akran, emsal" şeklinde anlamını karşılar ve sözcüğün Ali Şîr Nevai'nin Muhakemetü'l Lugateyn eserinde getiğini belirtir (Eren, 2020: 612).

"Tay" sözcüğünün sözlük anlamına bakılırsa "üç yaşına kadar olan at yavrusu" tanımı karşımıza çıkmaktadır. Bu tanıma dayanarak aynı yaşta olan kişilere Türkçeleşme kavramı dikkate alınarak bu sözcüğün teklif edilmiş olacağı düşünülmektedir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Eren, sözcüğü "üç yaşına kadar olan at yavrusu" şeklinde tanımlamış ve Orta Türkçede ve Eski Kıpçakçada "tāy" şeklinde geçtiğini belirtir (Eren, 2020: 502).

"Taydaş" sözcüğüne karşılık olarak "akran" ifadesi Türkçe Sözlük'te tanımlanmış olup Türkiye Türkçesi Ağızları'nda "eşit, denk, yaşıt" anlamlarında kullanılmaktadır. Teklifi yapılan sözcük anlamsal açıdan bağlantı gösterse de günümüzde sıklıkla "akran" biçiminin kullanıldığı görülmektedir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; TDK Derleme Sözlüğü, 2023).

Âlamet (Ar.): Bilgilik (T.) (5 Mayıs 1933 – Vakit)

TDK Güncel Sözcük'te (2023), "belirti" ve "büyüklük, irilik bakımından şaşılacak durumda olan nesne" tanımları yapılan Arapça âlamet sözcüğü için Eski Türkçe "bil-" fiilinden isimden isim yapım ekiyle türeyen "bilgi" sözcüğü tekrar türetilerek "bilgilik" sözcüğü teklif edilmiştir. "Âlamet", bir olgunun veya kişinin ayırt edici özelliğini, simgesel işaretini ifade eder. "Bilgilik", bu bağlamda bir kişiyi veya durumu tanımlayan belirgin özelliği, dikkat çekici niteliği ifade ederek anlamsal bütünlüğü korur.

Paçacıoğlu, "bilgilik" sözcüğü için "emare, nişan" tanımı yaparak sözcüğün Lehçe-i Osmânî eserinde geçtiğini ifade etmiştir (Paçacıoğlu, 2016: 128).

Gülensoy, "bilgi" sözcüğü için "insanın aklının erebileceği olgu, malumat" tanımını yaptıktan sonra sözcüğün Eski Türkçe ve Orta Türkçede kullanıldığını belirterek "<***bil-ig**" şeklinde çözümlemesini yapmıştır (Gülensoy, 2011:146).

Türkçe Sözlük'te "bilgilik" sözcüğü için "ansiklopedi" tanımı yapılmış ve "âlamet" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Eren ise "bilgilik" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Alet (Ar.): Yaraç (T.) (29 Mart 1935 – Türk Dili)

Arapça kökenli "alet" sözcüğünü Kubbealtı Sözlüğü (2016), "bir işi yapmak için kullanılan nesne, araç, makine, aygıt" şeklinde tanımlar. Bu sözcük alet, araç şeklinde kullanılagelmiş ve bu sözcük için Eski Türkçe olduğunu tespit ettiğimiz "yaraç" sözcüğü teklif edilmiştir. Sözcüğün kökeni için herhangi bir sözlükte bir tahlil bulunmamış sadece teklif edilen gazetedeki varlığından yola çıkarak bu değerlendirme gerçekleştirilmektedir (Nişanyan, 2025). "Alet", bir işin yapılmasında kullanılan nesne veya araç anlamındadır. Önerilen "yaraç", işlevsel ve kullanım bağlamını doğrudan aktarır. Bu öneri, aletin teknik ve pratik kullanım bağlamını Türkçede yansıtır. 29 Mart 1935 tarihli Türk Dili gazetesinde "Söz söyleme yaracı dil, işitme yaracı kulaktır. – Aleti tekellüm lisan, aleti semi kulaktır." şeklinde örneklendirilmiş olup Nişanyan (2025) "araç" sözcüğünün tarihçesini 1935 yılındaki Cumhuriyet gazetesinden hareketle "yaraç 'vasıta'" sözcüğüne dayandırmaktadır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "yaraç" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Âlim (Ar.): Bilgiç (T.) (22 Nisan 1933 – Vakit)

Arapça kökenli "âlim" sözcüğünün Kubbealtı (2016) tanımı "ilim sâhibi olan (kimse), bilici, bilen" şeklindedir. Bu sözcük yerine anlamsal bağlamını karşıladığını düşündüğümüz Türkçe kökenli "bil-" fiilinden türemiş olan "bilgiç" sözcüğü teklif edilmiştir. "Âlim", derin bilgiye sahip, öğrenmiş kişi anlamındadır. "Bilgiç" karşılığı, öğrenmiş ve bilgili kişiyi ifade ederek âlim kavramının entelektüel ve sosyal bağlamını korur.

Paçacıoğlu, "bilgiç" sözcüğü için "her şeyi bilen, anlayan" tanımı yaparak sözcüğün Tarama Sözlüğü'nde geçtiğini belirtmiştir (Paçacıoğlu, 2016: 128). Gülensoy ise "bilgiç" sözcüğü için "bilgili kimse" tanımını yaptıktan sonra "<**bil-gi+ç**" çözümlemesini yapmış ve sözcüğün Kırgız Türkçesinde "bilgiç" şeklinde varlığını sürdürdüğünü ifade etmiştir (Gülensoy, 2011: 146).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te, "bilgili olan (kimse)" şeklinde tanımlanan Eski Türkçe "bilgiç" sözcüğü "âlim" sözcüğü için teklif edilmiş olsa da günümüze tutunamamıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Eren, "bilgiç" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Amade (Far.): Bağınban (T.) (13 Mart 1933 – Vakit); **Anıtgan (T.)** (15 Mart 1933 – Vakit); **Beklemek (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit); **Durmak (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)

"Hazır" anlamını karşılayan Farsça "amade" sözcüğü için "anıtgan, bağınban, beklemek ve durmak" sözcükleri teklif edilmiştir. "Bağınban ve anıtgan" sözcükleri Türkçe Sözlük'te bulunmamakta, "beklemek ve durmak" sözcükleri ise "amade" anlamında tanımlanmamaktadır (TDK Güncel Sözlük, 2023). "Amade", hazır bulunmak veya bekleyen anlamını taşır. "Bağınban" ve "anıtgan", hazır ve hazır durumda olmayı vurgulayan sözcüklerdir; "beklemek" ve "durmak" ise eylemsel açıdan hazırlığı ve hazır bekleme durumunu aktarır. Önerilen sözcükler, amade kavramının eylemsel bağlamını korur.

"Bağınban" sözcüğünün kökü için "bagın-" fiilini Paçacıoğlu, "barışmak, barıştırmak, boyun eğmek" anlamında tanımlamıştır. "Amade" sözcüğüyle kurulan anlamsal bağ açısından oldukça işlevseldir. Zirâ "amade", Osmanlı Türkçesinde yalnızca "hazır bulunmak" değil, aynı zamanda "birine hizmet etmeye, onun buyruğunu yerine getirmeye hazır olmak" anlamında kullanılmıştır. Türkçe kökten türetilen "bağınban" ise, bagın- fiilinin içerdiği "boyun eğmek" ve "itaat etmek" anlamları üzerinden, bir başkasının buyruğu karşısında kendini hazır kılmayı, yani "hazır ve bağlı olma" durumunu karşılar. Fakat sözcük anlamsal denkliğe rağmen günümüzdeki varlığını sürdürememiştir (Paçacıoğlu, 2016: 97). Teklifi yapılan "bağınban" sözcüğü için 13 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde "Dediklerimizi yapmak için bağınban olduğunu söyledi." cümlesi örnek olarak verilmiştir.

Gülensoy, "anıt" sözcüğü için "abide" tanımı yaparak "<an-ı+t" etimolojisini vermiş. Bu sözcüğe eklenen "+gan" ekiyle "anıtgan" sözcüğü oluşturulmuş. Bir kişinin hizmetine amade olan kimsenin, karşısında "anıt" gibi hazır bulunması düşüncesi göz önünde bulundurulduğunda, bu teklifin anlamsal açıdan uygun olduğu söylenebilir. "Bekle-" sözcüğünü ise "beklemek, gözlemek, kollamak" anlamlarında karşılayarak

"*bek+le-" şeklinde tahlil etmiştir. Hamilton'un sözcüğü "<***bek** "sabit, sıkı, güçlü + -le-" şeklinde tahlil ettiğini belirtir. "Dur-" sözcüğünü "hareketsiz kalmak, yürümez olmak" şeklinde tanımlayarak Eski Türkçe ve Orta Türkçede "tur- veya turu̇g-" şeklinde kullanılığını ifade eder (Gülensoy, 2011: 71, 127, 307). "Beklemek" sözcüğü için 25 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde "Emrinizi beklemekteyim." cümlesi ve "durmak" sözcüğü için ise 25 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde "Emrinize durmaktayım." cümlesi örnek olarak verilerek anlamsal bağlam güçlendirilmiştir.

Eren, "anıtgan, bağınban, beklemek ve durmak" sözcüklerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Amir (Ar.): Buyruk (T.) (13 Mart 1933 – Vakit); **Buyurgan (T.)** (13 Mart 1933 – Vakit); **Buyurucu (T.)** (23 Mart 1933 – Vakit); **Eren (T.)** (23 Mart 1933 – Vakit); **Buyurman (T.)** (29 Mart 1935 – Türk Dili)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "emreden, buyuran, emredici" anlamlarına gelen Arapça kökenli "amir" sözcüğü için "bir şeyin yapılmasını kesin olarak bildirmek, emretmek" anlamındaki Eski Türkçe "buyur-" fiilinden türeyen "buyruk", "buyurgan", "buyurman", "buyurucu" sözcükleri teklif edilmiştir. Bu sözcüklere ek olarak Eski Türkçe "eren" sözcüğü de teklif edilen kelimeler arasındadır. "Amir", bir topluluğu yöneten veya yetki kullanan kişi anlamındadır. "Buyruk" kavramı emir ve yönlendirme bağlamını doğrudan yansıtır; "buyurgan" ve "buyurucu" sıfatları yetki ve yönetim niteliğini belirtir; "eren" ise sosyal otoriteyi, saygınlığı çağrıştırır. "Buyurman" ise emir veren kişi anlamını kısa ve açık bir biçimde aktarır. Böylece, amir sözcüğünün yönetim ve yetki bağlamı Türkçede korunur.

Gülensoy, "buyruk" sözcüğü için "buyruk, emir" tanımını yapmış ve sözcüğü <**buy(u)r – uk** şeklinde tahlil etmiştir. Uygur döneminde Eski Türkçe "buryuk ~ buyruk" şeklinin Altun Yaruk metninde de geçtiğini belirtir. "Eren" sözcüğü için "ermiş kişi, evliyâ" tanımı yaparak sözcüğü <ér + en şeklinde tahlil ederek, Eski Türkçe sözcüğün Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini belirtir. Sözcüğün "kız+an > kızan, oğl + an> oğul+an" gibi kural dışı çokluk ekiyle kurulduğunu beyan eder (Gülensoy, 2011: 189, 336, 337).

"Buyruk, buyurgan, buyurucu ve buyurman" sözcüklerinin köküne bakıldığında emretmek anlamını karşılayan "buyur-" fiilinin olduğu görülür. Bu fiil Azerbaycan, Özbekistan, Türkmence bölgelerine "buyur-"; Kazakça "buyır-"; Uygurcada "buyru-" ve

Kırgızca “buyrū” şeklinde geçmektedir (Gülensoy, 2011: 189). Tietze, “buyurgan” sözcüğü için “buyurmaya alışık, sert, mütehakkim” tanımı yaparak sözcüğü “<buyur- + -gan” şeklinde tahlil etmiştir (Tietze, 2016: 823). Buyurmaya alışık, sert bir tabirle ifade edilen kişinin “amir” sözcüğünü karşılaması son derece uygun olmakla birlikte sözcük söz varlığını günümüzde tutunamamıştır.

Bayar, “buyruk” sözcüğünü “emir” karşılığında değerlendirerek “<buyur-u-k” biçiminde çözümlemekte ve bu sözcüğün eski Türkçeden beri kullanıldığını, Dil Devrimi sürecinde ise yeniden canlandırıldığını vurgulamaktadır. Aynı bağlamda Timurtaş, “buyruk” sözcüğünün doğru bir karşılık olduğunu ileri sürerken, Hacıeminoğlu bu sözcüğün kullanılmasının dilde bir çeşit anarşiye yol açtığını savunmaktadır. Dilçin ise sözcüğün tarihî köklere sahip olduğunu, Cumhuriyet döneminde ise tekrar gün yüzüne çıkarıldığını belirtmektedir (Bayar, 2006: 66).

29 Mart 1933 tarihli Vakit gazetesinde “buyurman” sözcüğü için “Her işte bir buyurman olmalı – Her işte bir amir olmalı.” şeklinde örnek verilmiştir.

Türkiye Türkçesi Ağızları’nda “buyruk” sözcüğü “önder, amir, sözcü” anlamını karşılamakta olup Isparta, Denizli ve Kütahya bölgelerinde kullanılmakta olduğu bilinir (TDK Derleme Sözlüğü, 2023)

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “buyruk” ve “eren” sözcükleri “amir” anlamında verilmemiştir. “Buyurgan” sözcüğü direkt “amir” karşılığında verilmemiş olmasına rağmen “sık sık emir veren, emir verir gibi konuşan” anlamlarını karşıladığı için anlamsal bağ oluşturmakta fakat günümüzde “buyurgan” olarak kullanılmamaktadır. “Buyurucu” ve “buyurman” sözcükleri ise sözlükte bulunmamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023).

Eren, “buyruk, buyurgan, buyurucu, eren ve buyurman” ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Ar (Ar.): Eğiklik (T.) (22 Nisan 1933 – Vakit)

Arapça kökenli “utanma, utanç” anlamlarında kullanılan “ar” sözcüğü yerine, dilde özleştirme çalışmaları kapsamında Türkçe kökenli “eğiklik” sözcüğü teklif edilmiştir (Kubbealtı, 2016). “Ar”, onur, erdem veya namus bağlamında kullanılan bir kavramdır. “Eğiklik”, davranışların doğru veya erdemli olmama durumu olarak ar

kavramının moral ve etik bağlamını Türkçede karşılar. Bu sebeple teklif edilen sözcük utanç duygusunun kişide yarattığı fiziksel ve psikolojik eğilmelere dayanır. Utanma anında kişinin başını öne eğerek yaptığı hareket ile duygu arasında bağ kurularak teklif edilmiş olabileceği varsayılabilir. Sözcük için 22 Nisan 1933 tarihli Vakit gazetesinde "Onun yanında neye öyle eğikli gibi duruyorsun." cümlesi örnek olarak verilmiştir. Gülensoy "eğik" sözcüğünü "eğik, eğilmiş" şeklinde tanımlayarak "<**ēk-ik**" çözümlemesini yapmıştır (Gülensoy, 2011: 320).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "eğik olma durumu; eğim, yamukluk, meyil" tanımıyla karşılanan "eğiklik" sözcüğü "ar" anlamında kullanılmamıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Eren ise "eğiklik" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Ardı ardına (T. + T.): Sökün (T.) (2 Şubat 1929 – Cumhuriyet)

"Ardı ardına" ifadesi "ara vermeden, aralıksız olarak, sürekli bir biçimde" şeklinde TDK Güncel Türkçe Sözlük'te tanımlanmıştır. Ardışık bir şekilde süregelen hareketler Türkçe kökenli "ardı ardına" kavramı ile ifade edilmiş ve bu sözcük için Türkçe kökenli arkası kesilmeksizin anlamındaki "sökün" sözcüğü 2 Şubat 1929 sayılı Cumhuriyet gazetesinde kullanılmıştır. Sözcük Kubbealtı (2016), "Arkası kesilmeksizin birbiri ardınca gelme" şeklinde tanımlanmış olup günümüzde kullanımı bulunmamaktadır.

"Sökün", birbirini izleyen olayların veya eylemlerin ardışıklığını kısa bir biçimde aktarır. Önerilen sözcük, anlam bütünlüğünü ve ardışıklık bağlamını korumaktadır. Sökün sözcüğünün köküne bakıldığından ardı ardına topluca gelen olguları ifade etmek için kullanıldığı için "bir şeyi bulunduğu yerden kuvvet kullanarak veya gevşeterek çıkarmak, çekip ayırmak; vb." anlamlarında tanımlanan "sök-" fiilinden gelmektedir. Eski Türkçe ve Orta Türkçede "sök-" fiilinin kullanıldığını Dîvânu Lugâti't Türk'te geçmekte olduğu Gülensoy'dan öğrenilmektedir (Gülensoy, 2011: 805).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "sökün" ifadesi "birçok kişi veya şey birbiri ardından gelmek, görünmek" tanımıyla "ardı ardına" ifadesinin anlamsal karşılığını oluşturmaktadır fakat günümüzde tutunmuş bir sözcük değildir. Türkiye Türkçesi Ağızları'nda da kullanılmı bulunmamaktadır. "Ardı ardına" ifadesi zaten Türkçe sözcüklerle oluşmuş bir ifadeyken tekrardan Türkçe bir karşılık teklif edilmiş fakat öneri

günümüzde sıklıkla kullanımı bulunmamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; TDK Derleme Sözlüğü, 2023). Eren ise "sökün" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Arıza (Ar.): Düzgünsüzlük (T.) (22 Nisan 1933 – Vakit); **Aksa (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)

"Arıza", bozulma, işlevsizleşme veya aksama anlamındadır. "Düzgünsüzlük" bozulma veya hatalı durumu açıklar; "aksa" ise işlev bozukluğu veya aksama durumunu kısa biçimde aktarır. Arıza kavramının teknik ve işlevsel bağlamı bu karşılıklarla korunmuştur. "Eski Türkçe **aχsa-** veya **aġsa-** "topallamak" fiilinden evrilmiştir. Bu fiil Eski Türkçe ak- "akmak" fiilinden Eski Türkçe +sA- ekiyle türetilmiş olabilir; ancak bu kesin değildir" (Nişanyan, 2025). Bir eşyanın arızası onun işlevinin aksamasından kaynaklı olacağı için "aksa" sözcüğü Arapça kökenli "arıza" sözcüğüne karşılık olarak teklif edilmiş olabilir (Kubbealtı, 2016). "Aksa-" fiili için Gülensoy, "topallamak" ifadesini vererek "<**aksa = ahsa-** (DLT)" şeklinde çözümleyerek sözcüğün "ahsa" şeklinin Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini belirtmiştir (Gülensoy, 2011: 59).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "düzgünsüzlük" sözcüğü bulunmamaktadır."Aksa" sözcüğü ise "arıza" anlamında geçmemektedir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Eren, "düzgünsüzlük ve aksa" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Asalet (Ar.): Tüzünlük (T.) (8 Nisan 1935 – Ulus)

Arapça kökenli "asalet" sözcüğünü Kubbealtı (2016), "asillik, soyluluk, asil bir soya mensup olma, necâbe" şeklinde tanımlar. Bu sözcüğü karşılayan anlam, 8 Nisan 1935 tarihli Ulus gazetesinin sayfa sonunda "tüzünlük" sözcüğü şeklinde belirtilmiştir. "Tüzünlük", kişinin karakteri ve davranışlarındaki düzgünlük, onurluluk ve saygınlık niteliğini ifade eder. Böylece, asil olma ve değerli olma bağlamı Türkçede anlamsal olarak aktarılmış olur. Sözcüğün kökeninin Eski Türkçe tüz- "dizmek, düzeltmek, düzenlemek" fiiline dayandığı ve tahlilinin "tüz – ü – n" şeklinde olduğu varsayılabilir (Nişanyan, 2025).

Gülensoy sözcüğün Türkiye Türkçesinde soyadı olarak geçtiğini ve Eski Türkçede "doğru, dürüst, asil" anlamında "tüzün ~ tözün" şeklinin kullanıldığını ifade eder. Sözcüğün Uygurcada "tözön" şeklinde, Orta Türkçede ise "yumuşak huylu"

anlamında "tözün" şeklinde varlığını sürdürdüğünü belirterek; sözcüğü "<***töz** 'asıl, kök, soy sop' + **(ü)n**" olarak tahlil eder (Gülensoy, 2011: 951, 952). Paçacıoğlu, "tüzün" sözcüğü için "asil, soylu, doğru" tanımı yaparak sözcüğün Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü ve Kutadgu Bilig eserlerindeki varlığından bahseder (Paçacıoğlu, 2016: 679).

"Tüzünlük" ifadesi, Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde bulunmamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Asayiş (Far.): Uygu (T.) (13 Mart 1933 - Vakit)

TDK Güncel Sözcük'te (2023), "bir yerin düzen ve güvenlik içinde bulunması durumu" anlamına gelen Farsça "asayiş" sözcüğünün yerine Türkçeleşme çabası göz önüne alınarak uyum ve düzen kavramlarından yola çıkarak, anlamsal ve biçimsel tutarlılığı olan Eski Türkçe "uygu" sözcüğü teklif edilmiştir. "Asayiş" sözcüğü, toplum içinde düzenin ve güvenliğin sağlanması durumunu ifade eder. Önerilen karşılık "ardından gitmek, izlemek, uymak" anlamlarına gelen "*ud-" kökünden evrilen "uy-" fiili "-gu" ekiyle türeyerek "uygu" şeklini almıştır (Nişanyan, 2025). Bu düzen ve güvenliğin sürekliliğini ve toplumsal işleyişin uyumunu vurgular. Anlamsal olarak asayişin hem fiziksel hem sosyal boyutu Türkçeye aktarılmış olur; düzen ve güvenin bir arada, toplumsal yaşamı koruyacak biçimde sürdürüldüğünü ifade eder. Sözcüğün karşılığı teklif edilirken örnek olarak "Evin uygusu yolundadır." cümlesi 13 Mart 1933 tarihli Vakit gazetesinde verilmiştir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "uygu" sözcüğü "uygulama" tanımıyla verildiğinden dolayı "asayiş" anlamının bulunmadığı bilinmektedir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Eren ise "uygu" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Asi (Ar.): Azıyan (T.) (12 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça kökenli "başkaldıran, isyan eden (kimse), isyankâr, serkeş" anlamındaki "asi" sözcüğünün yerine anlamını karşılayan ama günümüzde bu ifadeyle kullanılmayan Eski Türkçe aşırı derecede taşkınlık göstermek anlamındaki "az-" fiilinden türüyen "azı" sözcüğü "(y)An" ekiyle türeyerek "azıyan" sözcüğünün teklif edildiği bilinmektedir (Kubbealtı, 2016). "Azıyan" sözcüğü, bireyin toplumsal veya hukuksal düzen karşısında direnç gösterme niteliğini taşır. Bu öneri, asi kavramının sadece davranışsal değil, aynı zamanda ahlaki ve sosyal karşıtlık bağlamını da korur.

Gülensoy, “azı” sözcüğünü “azı dişi” olarak tanımlamış Eski Türkçe ve Orta Türkçede “azıġ” şeklinin kullanıldığını ve sözcüğün Dîvânu Lugâti’t Türk’te geçtiğini belirterek tahlili “<?*aġ – ız (göçüşme ile)” şeklinde yapmaktadır (Gülensoy, 2011: 97). Tietze “azı” sözüğünü “köpek dişleri gerisindeki öğütücü dişler” şeklinde tanımlayarak Eski Türkçe “**azık**” sözcüğünden geldiğini vurgulamıştır (Tietze, 2016: 526).

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “azıyan” ifadesi bulunmamaktadır. Eren ise “azı” sözcüğüne yer vererek “köpek dişlerinden sonra içeriye doğru, alt ve üst çenenin iki yanında beşer tane bulunan dişlerin ortak adı” tanımını yapmış. Sözcüğün Eski Türkçe, Orta Türkçe ve Eski Kıpçakça da “azıġ” şeklinde geçtiğini ifade etmiştir (Eren, 2020: 37).

Asilzade (Ar. + Far.): Aksoy (T.) (6 Haziran 1935 – Ulus)

“Asil bir âileye mensup olan, soylu kimse, kişizâde, beyzâde” tanımı bulunan ve Arapça – Farsça birleşimi olan “asilzade” sözcüğüne karşılık olarak “aksoy” sözcüğü teklif edilmiştir. Eski Türkçe kökenli “beyaz, temiz” anlamında tanımlanan “ak” ve “aynı ırktan, aynı kandan gelen geçmiş ve yaşayan nesiller topluluğu, kuşaklar” anlamındaki “soy” sözcüklerinin birleşimiyle “temiz soydan gelen” anlamını karşılayan “aksoy” ifadesi teklif edilmiştir (Kubbealtı, 2016). “Asilzade”, soylu ve köklü bir aileye mensup kişiyi ifade eder. “Aksoy” önerisi, soy ve köken vurgusunu koruyarak Türkçede hem soyadını hem de soyluluk kavramını yansıtır. Bu kullanım, bireyin sosyal statüsü ve kökenine dair anlamı güçlü biçimde aktarır.

“Aksoy” ifadesi, Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde bulunmamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Askeri (Ar.): Süel (T.) (1 Nisan 1935 – Ulus)

Arapça kökenli “askeri” sözcüğü “askerlere mahsus, askerlikle ilgili” anlamlarını taşımakta olup orduya mensup kişileri de temsil etmektedir. Bu sözcüğe teklif edilen “süel” sözcüğünün kökü Eski Türkçe “asker, ordu” anlamlarını karşılayan “sü” sözcüğüne dayanır (Kubbealtı, 2016). “Askeri” sözcüğü, savaş ve güvenlik bağlamında örgütlenmiş, disiplinli kuvvetleri ifade eder. “Süel”, askeri düzenin disiplin ve örgütlülük niteliğini yansıtır. Böylece hem örgütlü kuvvetin yapısı hem de işlevsel rolü Türkçeye korunmuş olur. “Sü” sözcüğü “-el” ekiyle türetilerek “askeri” sözcüğü yerine 1 Nisan

1935 sayılı gazetede geçmektedir. Ordu ve savaş kavramlarının dilsel açıdan karşılıklarla ifade edilmeye çalışılmış fakat sözcük günümüze "süel" şeklinde ulaşmamıştır.

"Süel" sözcüğünün kökü olan "sü" Türkçe kökenli bir sözcük olan sü, Eski ve Orta Türkçe dönemlerinde 'ordu, topluluk' anlamında kullanılmıştır. Bu kullanım, sözcüğün esasen askerî düzeni ve savaşçı birlikleri ifade eden işlevine işaret eder. Nitekim Dîvânu Lugâti't-Türk'te de 'asker, savaş birliği, ordu' karşılıklarıyla "sū" maddesi altında yer almaktadır (Ercilasun ve Akkoyunlu, 2018: 839).

"Süel" ifadesi, Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde bulunmamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Asude (Far.): Ençi (T.) (13 Mart 1933 – Vakit); **Baysal (T.)** (1 Nisan 1935 Ulus); **Erkli (T.)** (15 Mayıs 1935 – Ulus)

Kökeni Farsça olan ve Kubbealtı Sözlüğünde (2016), "sıkıntı ve üzüntülerden uzak, dağdağasız, gāilesiz, rahat, huzurlu" anlamlarını taşıyan "asude" sözcüğü için önerilen "baysal" sözcüğü, Eski Türkçede "huzur ve refah içinde olan" anlamlarına geldiği için 1 Nisan 1935 sayılı Ulus gazetesinde bu şekilde geçmektedir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). "Ençi" ve "baysal" önerileri, huzurun ve sakinliğin sürekliliğini vurgular; "erkli" ise içsel dinginlik ve istikrarı aktarır. Bu karşılıklar, asude kavramının bireysel ve toplumsal huzur boyutlarını güçlü bir şekilde korur. Türkçeleşme çabasının etkisiyle Eski Türkçe olduğunu düşündüğümüz "ençi" sözcüğünün teklifi de "asude" sözcüğü yerine yapılmış olup sözcük için 13 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde "Ağaç altı, su kenarı enci bir yer" örneği verilmiştir.

Önerilen diğer ifade kuvvet ve güç anlamlarını taşıyan "erk" sözcüğüne isimden isim yapım ekinin eklenmesiyle oluşan "erkli" ifadesidir. Güç, denge ve içsel kontrol sahibi olma anlamını taşıyan bu öneri daha çok psikolojik dengeye dayanan bir anlatımı ifade ettiği düşünülmektedir (Kubbealtı, 2016). Gülensoy, "**erk**" sözcüğünü "güç, kuvvet" olarak tanımlamış. Sözcüğün Eski Türkçe ve Orta Türkçede "erk" sözcüğünün kullanıldığını ifade ederek "**er+k**" şeklinde çözümlemesini yapmıştır (Gülensoy, 2011: 338). Paçacıoğlu da sözcük için "kuvvet, güç, kudret" tanımı yaparak sözcüğün Eski Türkçenin Grameri, Kutadgu Bilig, Atabetü'l Hakayık ve Dîvânu Lugâti't Türk'te var olduğunu dile getirmiştir. "Baysal" sözcüğü için ise "rahat" tanımını vererek sözcüğün Türk Dili Üzerine Araştırmalar eserinde olduğunu belirtir (Paçacıoğlu, 2016: 113, 250).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023); "ençi" ifadesi bulunmamakta, "baysal" sözcüğü "huzur ve refah içinde olan" anlamını taşıyarak anlamsal bağlamı karşılamakta, "erkli" sözcüğü ise "asude" anlamında varlığını sürdürmemektedir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Eren ise "ençi, baysal ve erkli" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Aşk (Ar.): İç bağlılığı (T. + T.) (5 Haziran 1933 – Vakit)

TDK Güncel Sözcük'te (2023), "bir kimse veya bir şeye karşı duyulan çok kuvvetli sevgi ve bağlılık duygusu; sevi, amor" tanımı yapılan Arapça "aşk" sözcüğü için Eski Türkçe "iç" ve "bağlılık" sözcüklerinin birleşimiyle oluşan yürekteki bağlılığı anlatan "iç bağlılığı" ifade teklif edilmiştir. "Dış zıddı, dâhil" anlamındaki Eski Türkçe "iç" sözcüğüyle "bağ" sözcüğünden türeyen Eski Türkçe "bağlılık" sözcüklerinin birleşimiyle oluşturulmuştur (Nişanyan, 2025).

"İç bağlılığı" duygusallığın yanı sıra varoluşsal bir yakınlık ve içsel yönelimi dikkate alan daha yalın bir anlatımı teşkil etmektedir. "Aşk", yoğun duygusal bağ, sevgi ve bağlılık anlamını taşır. "İç bağlılığı" önerisi, yalnızca romantik değil, duygusal ve ruhsal bütünleşmeyi de kapsar. Böylece aşk kavramının hem bireysel hem toplumsal boyutu, sevgi ve bağlılık bağlamı Türkçede korunur fakat Arapça kökenli "aşk" sözcüğü kalıplaştığı için ifade öneri niteliğinde kalır.

"İç bağlılığı" ifadesi, Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde bulunmamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Ateşkes (Far. + T.): Bırakışma (T.) (26 Nisan 1935 – Ulus)

Farsça "ateş" sözcüğü ve Türkçe "kes-" fiiliyle oluşan "ateşkes" sözcüğü, "savaşan iki kuvvetin karşılıklı olarak savaşı durdurması; bırakışma, mütareke" şeklinde TDK Güncel Türkçe Sözlük'te tanımlanmıştır. Bu sözcük için tanımda da geçmekte olan Türkçe "bırak-" fiilinden türeyen "karşılıklı olarak bir işi bırakma" anlamına gelen "bırakışma" sözcüğü teklif edilmiş olup anlamını doğrudan yalın bir şekilde karşılan bu sözcük günümüzde "ateşkes" anlamında kullanılmamaktadır.

"Ateşkes", çatışmanın geçici olarak durdurulması ve taraflar arasında barış sağlanması anlamındadır. "Bırakışma" önerisi, çatışmanın kesilmesi ve uzlaşmanın

sağlanması bağlamını doğrudan aktarır. Bu karşılık, ateşkesin hem askeri hem diplomatik boyutunu koruyarak anlam bütünlüğünü sürdürür.

Gülensoy, "bırakışma" ifadesinin kökünü "bırak-" fiiline indirgeyerek "<**bır-(a)k**" şeklinde çözümlemesini yapar ve "bırakmak, koyuvermek" anlamlarına karşılık geldiğini belirtir (Gülensoy, 2011: 142). Tietze, "bırak-" fiili için "elde tutulan şeyi salıvermek" tanımı yaparak Türk dillerinde yaygın olduğunu ve izahının zor olduğunu vurgulamış, "terketmek, atmak" anlamlarındaki "**bır**" köküne indirmiştir (Tietze, 2016: 688).

"Bırakışma" ifadesi, Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde bulunmamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Ayna (Far.): Gözgü (T.) (13 Mart 1933 – Vakit)

Farsça "ayna" sözcüğü, "karşısındaki şeylerin görüntüsünü aksettiren, özellikle insanların kendilerini görmek için kullandıkları, arkası sırlanmış cam veya mâdenden levha, gözgü" şeklinde TDK Güncel Türkçe Sözlük'te tanımlanmıştır. Bu sözcük için tanımda da geçmekte olan Türkçe "göz" sözcüğünden "-gü" ekiyle türeyen "gözgü" sözcüğü teklif edilmiştir. "Ayna", nesnelerin veya görüntülerin yansımasını sağlayan araç özelliği taşıdığı için "gözgü" önerisi, yalnızca fiziksel yansıma değil mecazi olarak bir durumu veya kişiyi yansıtma işlevini de kapsar. Böylece aynanın işlevsel ve mecaz anlamları Türkçede güçlü biçimde aktarılmış olur. Göz ile ilişkilendirilen ayna için betimleyici ve yerli bir terim oluşturulmuş fakat günümüzdeki varlığını "ayna" şeklinde sürdürmektedir.

Kubbealtı (2016), "< göz+e-gü [?] Ayna" şeklinde; Nişanyan (2025), "Eski Türkçe közŋü "ayna" sözcüğünden evrilmiştir. Bu sözcük Eski Türkçe közün- "görünmek, kendini görmek" fiilinden Eski Türkçe +gU ekiyle türetilmiştir." ifadesiyle sözcüğü tanımlamaktadır. 13 Mart 1933 tarihli Vakit gazetesinde "ayna" sözcüğüne karşılık "gözgü" sözcüğünün teklifi yapıldıktan sonra "Kadın değil mi, gözleri gözgüden ayrılmıyordu." örneklendirilmesi yapılmıştır.

Gülensoy "gözgü" sözcüğüne karşılık olarak "ayna" ifadesini kullanır ve sözcüğü "**göz** [<ET. kö:z] + **gü**" şeklinde tahlil eder. Eski Türkçede "közüngü ~ küsüngü", Orta Türkçede "közüngü, közngü", Kerkük Türkçesinde "güzgi ~ güzgü" ve Uygurcada "közüngü" şeklinde "ayna" sözcüğü için kullanılan sözcükleri ifade etmiştir (Gülensoy,

2011: 391). Tietze, "gözgü" sözcüğü için "güzgü" maddesini işaret eder. "Güzgü, gözgü, küzgü, küzkü" şeklinde verdiği madde başını "ayna" olarak tanımlar ve Azerbaycan Türkçesinde "güzgü" şeklinde geçtiğini belirtir (Tietze, 2016: 333).

"Gözgü ger eyler isen güneşi bir yüz göresin / Ki güneşden dahı yig hüsnni yüz yüz göresin" beyitlerinde geçmekte olan "ayna" anlamındaki "gözgü" örneğini Şirâzi'nin Manzumeleri'nden edinmekteyiz (Timurtaş, 1977: 227).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "gözgü" ifadesi için "ayna" tanımı yapılmış fakat teklifi yapılan "gözgü" sözcüğü bu süreç boyunca tutunamamıştır. Eren ise "gözgü" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Aynen (Ar.): Özüzüne (T.) (5 Mayıs 1933 – Vakit)

Arapça kökenli "aynen" sözcüğü olduğu gibi, aynı, hiçbir fark olmadan anlamlarını taşımaktadır. Bu sebeple gerçek anlamındaki Eski Türkçe "öz" sözcüğüne eklenen eklerle "özüözüne" sözcüğü oluşturularak "aynen" sözcüğü karşılık olarak teklif edilmiştir (Kubbealtı, 2016). "Aynen", bir durumun veya sözün değişmeden, birebir olarak tekrar edilmesini ifade eder. "Özüzüne" önerisi, bireysel ve kavramsal doğruluğu koruyarak anlamsal bağlamı güçlendirir; anlamın eksiksiz ve birebir aktarımını sağlar. Kendine has niteliklerle orijinal halinin yansıtılmasından ötürü bu sözcüğün seçilmiş olacağı düşünülmektedir. Hem anlamsal özgünlük için hem de yapısal yerleşikliği korumak adına yerinde bir teklif olmuştur.

Gülensoy, "öz" sözcüğü için "bir kimsenin benliği, kendi manevî varlığı, kendi" tanımını yaparak sözcüğün Eski Türkçe ve Orta Türkçede "öz" şeklinde kullanıldığını belirterek sözcüğü "<***ö-** 'yükselmek'+ **-z**" şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 679).

"Özüzüne" ifadesi, Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde bulunmamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Az (T.): Azay (T.) (5 Mayıs 1935 – Ulus)

Eski Türkçe kökenli "miktârı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün altında bulunan, çok olmayan" anlamını karşılayan "az" sözcüğünün bir varyantı olarak Eski Türkçe "azay" ifadesi 5 Mayıs 1935 tarihli Ulus gazetesinde kullanılmıştır (Kubbealtı, 2016). "Az", miktar veya sayı bakımından azlığı ifade eder. "Azay" sözcüğü, miktarın

sınırlılığını, eksikliğini ve yeterli olmama durumunu daha kapsamlı bir biçimde aktarır. Bu karşılık, az kavramının hem nicelik hem de yeterlilik bağlamını korur.

"Azay" ifadesi, Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde bulunmamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Azade (Far.): Sıyrı (T.) (13 Mart 1933 – Vakit); **Bağsız (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "her türlü bağdan kurtulmuş, yakasını sıyırmış, kayıt altında olmayan" şeklinde tanımlanan Farsça "azade" sözcüğüne karşılık olarak Eski Türkçe "sıyrı" sözcüğü teklif edilmiştir. Yakasını bir şeyden sıyırma, kurtarma ve engelleri aşma fikri göze anıldığında "sıyrı" sözcüğü "azade" sözcüğüyle anlamsal bir bütünlük ve uygunluk oluşturmaktadır.

"Sıyrı", Türkçe "sıyrılmak" fiilinden türetilmiştir. Burada anlamsal bağ, "bir şeyin içinden veya bağlayıcı bir durumdan kurtulmak, kendini çekip çıkarmak" eylemiyle kurulmuştur. "Sıyrı" sözcüğü, tutsaklıktan veya kısıtlayıcı bağlardan "sıyrılarak özgürleşme" düşüncesini yansıtır. Tietze, "sıyır-" fiili için "kaldırmak, sıyırmak, çekmek" tanımı yaparak sözcüğün kökünü Clauson'un Eski Türkçe "sıḍır-" fiilinden türetildiğini bildirmiştir (Tietze, 2019: 345).

Farsça "azade" sözcüğüne karşılık olarak verilen bir diğer sözcük Eski Türkçe kökenli "bağsız" ifadesidir. Her türlü bağdan kurtulmuş anlamlarını taşıyan "azade" sözcüğü için bağı olmayan anlamını taşıyan "bağsız" sözcüğü yerinde bir karşılık olmuş fakat sözcük günümüze ulaşmamıştır. Gülensoy "bağ" sözcüğünü "bağ, düğüm, bağlanacak ip vb." anlamlarıyla tanımını yapıp, Eski Türkçede "bāġ-, bāy- 'sarmak, bağlanmak'" şeklinde geçtiğini belirtir. Sözcüğü "***bā-*** 'bağlamak' (DLT) + **-ġ**" şeklinde tahlil eder (Gülensoy, 2011: 100).

"Sıyrı" ve "bağsız" önerileri, özgürlük ve bağımsızlık kavramlarını doğrudan aktarır. Bu sözcükler, bireyin dışsal kısıtlamalardan uzak oluşunu ve özgürlük niteliğini güçlü biçimde korur.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "sıyrı" sözcüğü bulunmamakta ve "bağsız" sözcüğü "azade" anlamında karşılık bulmamaktadır. Eren ise "sıyrı" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiş. "Bağ" sözcüğünü ise "bir şeyi başka

bir şeye veya birçok şeyi birbirine tutturmak için kullanılan ip, sicim, tel gibi düğümlenebilir nesne" tanımı yaparak sözcüğün Eski Türkçeden beri kullanıldığını belirtirken Orta Türkçede ve Eski Kıpçakçada da "bağ" şeklinde geçtiğini ifade eder. Tahlilini ise "bağlamak" anlamındaki "ba-" fiiline indirerek "-ğ" ekiyle türediğini belirtir (Eren, 2020: 41).

Azami (Ar.): Çoğay (T.) (3 Haziran 1935 – Ulus)

Eski Türkçe kökenli "miktârı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün üstünde bulunan, az olmayan, fazla, ziyâde" anlamını karşılayan "çok" sözcüğünün bir varyantı olarak Eski Türkçe "çoğay" ifadesi Arapça "azami" sözcüğü yerine 5 Mayıs 1935 tarihli Ulus gazetesinde teklif edilmiştir. "Çoğay" sözcüğü, nicelik ve bolluk anlamını kuvvetli biçimde aktarır. Günümüzde "çoğay" şeklinin değil "çok" sözcüğünün kalıplaştığı görülmekte "çoğay" ifadesinin kullanımı bulunmamaktadır (Kubbealtı, 2016).

Tietze, "çok" sözcüğünü "azın zıddı" şeklinde tanımlayarak "<çoḳ" tahlilini gerçekleştirir (Tietze, 2016: 246). "Çoğay" ifadesi, Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde bulunmamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Azim (Ar.): Yılmamazlık (T.) (22 Nisan 1933 – Vakit); **Dölen (T.)** (14 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça kökenli "azim" sözcüğü, bir işe başlamaya karar verdikten sonra karşılaşılan engellere rağmen yılmadan devam ettirilen kararlılık ve gayreti ifade eder (Kubbealtı, 2016). Bu sözcük için "dölen" ve "yılmamazlık" sözcükleri teklif edilmiştir. "Yılmamazlık", kararlılığı ve direnç göstermeyi doğrudan aktarır; "dölen" sözcüğünün anlamı belirsiz olmakla birlikte aynı bağlamı güçlendirmeyi amaçlar. Böylece azim kavramının hem içsel kararlılık hem de eylemsel direnç boyutu korunur.

"Dölen" sözcüğü Kitâb-ı Esrârü'l-'Ârifîn eserinde geçmekte olup, eserin incelemesinin yapıldığı doktora tezinde "karar kılmak" anlamının olduğu belirtilmiştir.[2] "Azim" sözcüğünün karar vererek onu sürdürme anlamları göz önüne alındığında

[2] Detaylı bilgi için bk. Güven, Ömer (2019). Kitâb-ı Esrârü'l-ʿÂrifin: Dil İncelemesi Metin-Sözlük-Tıpkıbasım, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı (Doktora Tezi).

önerilen teklif yerinde bir teklif niteliği taşımaktadır. Her ne kadar sözcüğün kökeni hakkında kesin bir yargı olmasa da, Eski Türkçe dönemine uzandığı yönünde dilsel göstergeler bulunmaktadır.

Eski Türkçe kökenli "yılmamazlık" sözcüğü "azim" sözcüğü yerine teklif edilen diğer sözcüktür. Bir işten korkup vazgeçmek anlamlarına gelen "yılmak" fiilinin olumsuzu ve türetilmiş halidir. Hem yapısal hem de anlamsal yönü ele alındığında "azim" sözcüğünü karşılamakta olup günümüzde "azim" sözcüğü kadar yaygınlaşmamıştır. "Yılmamazlık" sözcüğünün kökü olan "yılma" sözcüğünü Gülensoy, "yılmak işi" olarak tanımlamış ve "yıl -[ma]" şeklinde tanımlanmıştır (Gülensoy, 2011: 1142).

"Yılmamazlık ve dölen" ifadeleri, Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde bulunmamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Bahane (Far.): Köksüz (T.) (25 Mayıs 1933 – Vakit)

Farsça kökenli "bahane" sözcüğü, bir şeyin asıl sebebinin yerine gizlenerek ileri sürülen gerçekle ilgisi olmayan uydurma sebeplerin ifade ediliş şekline verilen isimdir. Bu tür gerekçelerin dayandırılacağı hiçbir temellerinin olmaması, köksüzlüğü gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda "bahane" sözcüğünün anlam karşılığı olarak Eski Türkçede yer alan ve "temelsiz" anlamında kullanılan "köksüz" sözcüğü teklif edilmiştir (Kubbealtı, 2016). "Köksüz" önerisi, gerekçenin sağlamlıktan yoksun olduğunu ifade ederek anlamsal bağlamı güçlendirir. Bu karşılık, bahane kavramının geçersiz ve dayanıksız oluşunu Türkçede doğrudan aktarır. Fakat öneri günümüze gelemediği için Farsça kökenli "bahane" sözcüğünün kullanımına devam edilmektedir.

Gülensoy, "kök" sözcüğü için "dip, temel, esas" karşılıklarını vererek sözcüğün Eski Türkçe ve Orta Türkçede "**kök** 'asıl, kök'" şeklinde geçtiğini ifade ederek Dîvânu Lugâti't Türk'te kullanıldığını belirtmiştir (Gülensoy, 2011: 551).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "köksüz" sözcüğü "bahane" anlamını karşılamamaktadır. Eren de "köksüz" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Bahar (Ar.): Çiçek (T.) (26 Nisan 1933 – Vakit); **İlkyaz (T. + T.)** (26 Nisan 1933 – Vakit); **Yeşerme (T.)** (25 Mayıs 1933 – Vakit)

Günümüz Türkçesinde mevsim adı olarak kullandığımız Farsça "bahar" sözcüğü yerine; Eski Türkçe "çeçek" sözcüğünden evrilen "çiçek" doğadaki canlanmayı ve mevsimin simgesel olarak güzelliğini aktarır, Eski Türkçe kökenli "ilkyaz" birleşik sözcüğü mevsimsel zamanı doğrudan belirtir ve Eski Türkçede kullanılan "ıslanmak, yeşillenmek" anlamındaki "yaşar-" fiilinden türeyen "yeşerme" sözcüğü ise doğanın yeniden doğuş ve gelişim sürecini vurgular. Bu öneriler, bahar kavramının hem mevsimsel hem de doğa bağlamındaki anlamını korumayı amaçlamaktadır.

"Çiçek" sözcüğünün Eski Türkçe döneminde Altun Yaruk eserinde "çeçek", Orta Türkçe döneminde DLT'de "çéçek" ve Kutadgu Bilig'de "çiçek" ifadeleriyle kullanıldığını belirten Gülensoy, sözcüğü "**çeç- (<seç-) + -ek**" şeklinde çözümlemiştir. "Yeşerme" sözcüğünün kökeni ise "yeşer-" fiiline dayandırarak Eski Türkçede "yaşar- 'yeşillenmek'" ve Orta Türkçede "yaşar- 'yeşermek'" şeklinde kullanımı olduğunu ifade etmiş. Sözcüğü "**<yaşar- < yāş 'taze, yeşillik, sebze' + -(a)r**" şeklinde çözümlemiştir (Gülensoy, 2011: 240, 1127).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "çiçek ve yeşerme" ifadeleri bulunmakta fakat "bahar" anlamına karşılık oluşturmamaktadır. "İlkyaz" ifadesi için "ilkbahar" tanımı yapılarak anlamsal bağın doğru olduğunu bilmekle birlikte ifadenin günümüzde tutunmadığı bilinmektedir. Eren ise "ilkyaz ve yeşerme" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Bahil (Ar.): Kısmık (T.) (14 Mart 1933 – Vakit); **Kısan (T.)** (23 Mart 1933 – Vakit)

"Eli sıkı (kimse), hasis, cimri, pinti, nekes" anlamlarındaki Arapça "bahil" sözcüğü için "kısmık ve kısan" sözcükleri önerilmiştir. Bu öneriler, kaynakları veya değerleri saklama ve paylaşmama eğilimini doğrudan aktarır. Bu karşılıklar, bahil kavramının ekonomik ve sosyal davranış bağlamını güçlü bir şekilde korumayı amaçlamakta olup öneriler günümüzde varlığını sağlayamayan sözcükler arasındadır.

Gülensoy "kısmık" sözcüğünün halk ağzı olduğunu belirterek "cimri" anlamına geldiğini ifade etmiştir. Arapça kökenli "bahil" sözcüğü de "cimri" demektir (Kubbealtı, 2016). Gülensoy sözcüğün Orta Anadolu ağzında "kısnık" şeklinde geçtiğini ifade ederek

sözcüğün "<**kıs-m(/n)ık**" şeklinde tahlilini gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 517). Tietze, "kıs-" fiiili için "sıkıştırmak; sıkıştırarak azaltmak, alçatmak" tanımını vererek sözcüğün kökünün Eski Türkçe "sıkıştırmak" anlamında "<ḳıs-" Clauson'un tahlilini ifade etmiştir (Tietze, 2016: 286).

"Kısan" sözcüğünün kökü Eski Türkçe "sıkmak, daraltmak" anlamlarındaki "kıs-" fiilinden gelmekte olup "-an" ekiyle türetilerek "bahil" sözcüğü için teklifi yapılmıştır (Nişanyan, 2025). Gülensoy, fiilin Dîvânu Lugâti't Türk'te "kısaltmak, kıstırmak" anlamlarında "**ḳıs**" şeklinde kullanıldığını belirterek Orta Türkçede "ḳısġa, ḳısġaç, ḳısıḳ" şekillerinin olduğuna değinmiştir (Gülensoy, 2011: 515).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "kısmık" sözcüğü için "cimri" tanımı yapılmış. Türkiye Türkçesi Ağızları'nda da "cimri" ifadesi için "kısmık" sözcüğünün kullanılmakta olduğunu bilinir (TDK Derleme Sözlüğü, 2023). Fakat teklifi yapılan bu sözcükler öneri düzeyinde kalmış, yazı dilinde yaygınlaşmamıştır. Eren ise "kısmık ve kısan" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Bahis (Ar.): Sözleşmek (T.) (13 Mart 1933 – Vakit); **Öğdül koymak (T. + T.)** (14 Mart 1933 – Vakit)

"Bir konu üzerinde, kazanan tarafa kaybeden tarafın önceden kararlaştırılan bir şeyi vermesi esâsına dayanan sözleşme, iddia" anlamındaki Arapça kökenli "bahis" sözcüğü yerine "öğdül koymak" ve "sözleşmek" ifadeleri teklif edilmiştir (Kubbealtı, 2016). "Sözleşmek" önerisi, anlaşma ve karşılıklı taahhüt kavramını doğrudan aktararak bahis sözcüğünün temel hukuksal ve sosyal bağlamını korur. "Ögdül koymak" ise, anlaşmaya dayalı olarak bir ödül veya karşılık belirleme eylemini yansıtarak, bahis kavramının işlevsel ve pratik boyutunu Türkçeye taşırmayı amaçlamaktadır.

"Öğdül" ifadesinin Eski Türkçe olduğunu ve ağızlarda varlığını sürdürdüğü Derleme Sözlüğü'nden öğrenilmektedir. "Öğdül" sözcüğünün "ödül" anlamına geldiği ve "öğdül" biçiminin kimi zaman "at koşusu" anlamını karşıladığını ifade eder (TDK Derleme Sözlüğü, 2023). Bu bağlamda "bahis" sözcüğü yerine "öğdül koymak" ifadesinin teklifi anlamsal açıdan bütünlük göstermektedir. 14 Mart 1933 tarihli Vakit gazetesinde sözcüğün karşılık anlamına örnek olarak "Bu yarışta öğdül koyduk." cümlesi verilmiştir. Bir diğer sözcük ise iddialaşmak anlamında önerilen sözcük Eski Türkçe "söz" sözcüğünden türeyen "sözleşmek" ifadesidir.

Gülensoy, "öğdül" sözcüğü için "ödül" madde başına bakılmasını işaret ederek "ödül" sözcüğü için "bir başarı karşılığında verilen armağan, mükafât" tanımı yapmıştır. Zeynep Korkmaz'ın "**<?ögdi 'alkış' (DLT) <? öğdül**" şeklinde yaptığı tahlilin uydurma olduğu fikrindedir. "Odul, ödül, öğdül, öndül ve öydül" şekillerinin de Türkiye Türkçesi Ağızları'nda geçtiğini belirtmiştir (Gülensoy, 2011: 648, 650).

Tietze, "öğdül" ifadesi için "**ödük/öŋdül**" maddesini işaret etmiş. Sözcükleri "güreş, at yarışı gibi yarışmalarda kazananlara verilen armağan, yarışmalarda kazanana verilen armağan, mükâfat, yarış mükâfatı; at koşusu" şeklinde tanımlamış. Sözcüğün Derleme ve Tarama sözlüğünde geçtiğini belirtmiştir (Tietze, 2018: 199).

"Sözleşmek" sözcüğünün kökü olan "söz" sözcüğü için "bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan düşünce dizisi, lâkırdı, kelâm" şeklinde tanımlayarak Eski Türkçede "söz" şeklinde ve Dîvânu Lugâti't Türk'te de "söz" sözcüğünün varlığına işaret edilmekte olup "sözleşmek" sözcüğü de sözlükte yer almaktadır. Türkmen Türkçesinde, Kazak Türkçesinde, Kırgız Türkçesinde ve Uygur Türkçesinde sözcük "söz" şeklinde varlığını sürdürmekteydi. Gülensoy sözcüğü "<***sö-z**" şeklinde tahlil ederken Nişanyan'ın "<?*sömek: söv-" tahlilinin yanlış olduğunu belirtir (Gülensoy, 2011: 810)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "sözleşmek" ifadesi "bahis" anlamında geçmemekte olup "öğdül koymak" ifadesi sözlükte yer etmemiştir. Eren ise "sözleşmek ve öğdül koymak" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Baht (Far.): Kut (T.) (14 Mart 1933 – Vakit); **Tanrı verimi (T. + T.)** (23 Nisan 1933 – Vakit)

Farsça "baht" sözcüğü yerine "kut" ve "Tanrı verimi" ifadeleri anlam benzerliği nedeniyle öneri olarak sunulmuştur. "Kut" sözcüğünün kökeni Eski Türkçeye dayanmakta olup "baht, uğur" anlamına gelmektedir. Allah tarafından verilen kısmet olarak tanımlandığı için "baht" sözcüğü yerine önerilen bir diğer ifade de "Tanrı verimi" olmuştur. Türkçeleştirme sürecinde, İslamiyet sonrasında kullanılan "Allah" sözcüğü yerine Eski Türkçe "tengri" sözcüğünden evrilen "Tanrı" sözcüğünün tercih edilmesi, yerli söz varlığını korumayı amaçlamaktadır (Kubbealtı, 2016). "Kut" önerisi, hem bireyin hayatında uğurlu olan olayları hem de kaderin kutsallık boyutunu vurgular. "Tanrı

verimi" ise, şans ve mutluluğun ilahi bir kaynak tarafından sağlandığını ifade ederek baht sözcüğünün kültürel ve dinsel bağlamını güçlü biçimde aktarır.

Gülensoy, "kut" sözcüğü için "uğur, baht, talih; mutluluk" karşılıklarını vererek sözcüğün Eski Türkçe ve Orta Türkçede "ḳut" şeklinde geçtiğini belirtir. Sözcüğü "***ḳu-** 'akıtmak, akmak, çıkmak, yayılmak' + **-t** 'isim eki'" şeklinde tahlilini gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 581).

Allah tarafından verilen kısmet şeklinde tanımlandığı için "tanrı verimi" uygun görülmüş ve Gülensoy "tanrı" sözcüğünü "Allah" şeklinde tanımlayarak Eski Türkçe ve Orta Türkçe "tengri/teŋri" sözcüğüne dayandırarak sözcüğün "tanrı; gök, sema" anlamlarına geldiğini belirterek sözcüğün Dîvânu Lugâti't Türk'te de geçtiğini ifade etmiştir. Sözcüğü ise "<**teng+ri (~ir)**" şeklinde tahlil etmektedir (Gülensoy, 2011: 857).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "kut" sözcüğü "baht" anlamında karşılık bulmamış ve "tanrı verimi" ifadesine hiç rastlanmamaktadır. Eren ise "kut ve tanrı verimi" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Bâis (Ar.): Yolaçan (T. + T.) (14 Mart 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü (2016), "sebep olan şey" olarak tanımladığı "bâis" sözcüğüne önerilen Eski Türkçe "yolaçan" sözcüğü, doğrudan sebep olma işlevini yansıtarak anlamı korur. Böylece bâis sözcüğünün neden-sonuç ilişkisi bağlamı Türkçede anlaşılır biçimde aktarılmayı amaçlanmıştır. Fakat sözcük günümüz Türkçesinde kullanılmamakta olup varlığını "sebep" sözcüğüyle sürdürmektedir.

"Yolaçan" ifadesi, iki ayrı Eski Türkçe kökten türetilmiş bileşik bir yapıdır. İlki "yol" sözcüğü olup, Eski Türkçe yorı- "yürümek" fiiliyle eş kökenlidir ve başlangıçta "yürüyüş, iz, patika" anlamları taşımaktadır. İkinci unsur olan "aç-" fiili ise Eski Türkçede "açmak, çözmek, ortaya çıkarmak" anlamındadır. Bu fiilden "açan" sıfat-fiil ekiyle türetilerek "açıcı, açan kimse" anlamı kazanır. Dolayısıyla "yolaçan", "yolu açan, yol gösteren, sebep olan" anlamını ifade eder. Nişanyan Sözlük'te de belirtildiği üzere "yol" sözcüğünün temelinde yürüyüş ve iz kavramı bulunduğundan, "yolaçan" terimi yalnızca fizikî olarak yol açan kimseyi değil, aynı zamanda mecazî olarak bir işte önderlik eden, başlatan kişiyi tanımlar (Nişanyan, 2025).

“Yolaçan” ifadesi, Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde bulunmamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Baki (Ar.): Artar (T.) (14 Mart 1933 – Vakit); **Artan (T.)** (2 Nisan 1933 – Vakit)

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023) “baki” sözcüğü için ölümsüz, kalıcı olan, bir şeyden artan (miktar) ve geriye kalan sıfatlarıyla tanımlanmıştır. Arapça kökenli “baki” sözcüğü yerine doğrudan Türkçe kökenli “artan” ve “ artar” sözcükleri teklif edilmiştir. “Artar” ve “artan” önerileri, bir şeyin devamlılığını veya zaman içinde çoğalmasını vurgular. Böylece baki kavramının süreklilik ve kalıcılık bağlamı Türkçede korunmayı amaç edinmiş olur. Anlamsal ve dilsel bakımdan bir sorun teşkil etmeyen sözcükler günümüzde “baki” anlamını karşılayabilecek nitelikte olmalarına rağmen, yaygınlık kazanamamış ve kaybolmuşlardır. Teklif edilen sözcüklerin kökü “art-” fiilinden gelmekte ve Tietze fiili, “büyümek, çoğalmak” şeklinde tanımlayarak kökünü Clauoson’un yaptığı “<ET. art-” çözümlemesine dayandırır (Tietze, 2016: 440).

Teklifi yapılan “artar” sözcüğü için 14 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde “Aranızda bölüşün de artarını bana verin.” cümlesi örnek olarak verilmiştir.

“Artar ve artan” ifadeleri, Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde bulunmamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Baliğ (Ar.): Eren (T.) (2 Nisan 1933 – Vakit)

Baliğ sözcüğü köken itibariyle Arapçaya dayanmakta ve olgunluğa ermek bu sözcükle ifade edilmektedir. Bu sebeple Türkçeleştirme çabaları kapsamında Eski Türkçe “eren” sözcüğü 2 Nisan 1933 tarihli Vakit gazetesinde önerilmiştir (Nişanyan, 2025). “Eren” sözcüğü, hem olgunluk hem de bilgelik ve toplumsal sorumluluk bağlamını yansıtarak baliğ kavramının toplumsal ve kültürel anlamını korumayı amaçlamış fakat sözcük günümüzdeki varlığını sürdürememiştir. Gülensoy sözcüğü “<**er-en**” şeklinde tahlil ederek “ermiş, olgunlaşmış” ifadeleriyle açıklamıştır (Gülensoy, 2011: 337). Ermek, olgunlaşmak anlamında baliğ olan bir kişinin erişimine erdiğine vurgulayan ifade günümüzde bu anlamda kullanılmamakta. “Eren” sözcüğü “erler, yiğitler, kahraman, yüksek şahsiyet” anlamlarını karşılamaktadır (Tietze, 2016: 627).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "eren" sözcüğü "baliğ" anlamında tanımlamış "ermiş" şeklinde karşılık bulmuştur. Eren ise "eren" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Basiret (Ar.): Uyanıklık (T.) (3 Nisan 1933 – Vakit); **İçten görüş (T. + T.)** (14 Nisan 1933 – Vakit); **Derin görüş (T. + T.)** (29 Nisan 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), kalp gözüyle gerçekliği görme ve doğru görüşün getirdiği uyanıklık olarak tanımlanan "basiret" sözcüğünün kökü "görmek" anlamını taşıyan Arapça "basar" sözcüğünden türemiştir. Türkçeleştirme sürecinde, Eski Türkçede yer alan sözcüklerle anlamsal bağ kurularak oluşturulan çeşitli öneriler sunulmuştur. Bunlar arasında Eski Türkçe "derin, içten ve görüş" sözcükleriyle oluşturulmuş "derin görüş" ve "içten görüş" gibi içsel anlam taşıyan ifadeler teklif edilmiştir. Bunların yanı sıra "basiret" sözcüğünün "ileriyi görme" tanımı esas alınarak köken itibariyle Türkçe olan "uyanıklık" sözcüğü anlamdaş olarak öneri olarak değerlendirilmiştir. "Uyanıklık", çevresel farkındalığı ve dikkat yetisini vurgular; "içten görüş" ve "derin görüş" önerileri, basiretin muhakeme ve öngörü bağlamını, zihinsel derinlik ve analitik bakış açısıyla birlikte aktarır. Bu sayede kavramın hem zihinsel hem sosyal boyutu korunmuş olur.

Gülensoy, "uyanıklık" sözcüğünü "uyan-[+-(ı)k 'fiilden ad (sıfat) yapan ek'+lık]" şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 976).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "uyanıklık" sözcüğü "basiret" anlamını karşılamamakta olup "içten görüş ve derin görüş" ifadeleri de sözlükte bulunmamaktadır. Eren ise "uyanıklık, içten görüş ve derin görüş" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Basit (Ar.): Katıksız (T.) (3 Nisan 1933 – Vakit)

"Herhangi bir özelliği olmayan, sıradan, alelâde" anlamını karşılayan Arapça "basit" sözcüğü yerine "içine bir şey karışmamış, saf" anlamında Eski Türkçe "katıksız" sözcüğü teklif edilmiştir (Kubbealtı, 2016). "Katıksız" önerisi, saflığı ve herhangi bir katkının veya değişikliğin olmadığını vurgular. Böylece basit kavramının öz-değer ve saflık bağlamı Türkçede güçlü biçimde aktarılmış olur. Kutadgu Bilig ve Dîvânu Lugâti't Türk eserlerinde de "katık ve katıksız" sözcüklerinin örnekleri vardır (Nişanyan, 2025). 3 Nisan 1933 tarihli Vakit gazetesinde bu teklif için "Altın katıksız bir madendir." cümlesi örnek olarak verilmiştir.

Gülensoy, "katıklı" sözcüğü için "içinde katık bulunan" tanımını yaparak sözcüğün Orta Türkçe "**ḳatıḳ** 'katkı' (DLT) +lı < **ḳatıġ** + **lı(ġ)**" şeklinde tahlil etmiştir. Burdan yola çıkılarak "katıksız" sözcüğün "katık olmayan, basit" anlamlarını hedef alarak sözcüğün kökenini "ḳatıḳ" sözcüğüne bağlayarak "ḳat-" fiilinden geldiği savunulabilir (Gülensoy, 2011: 475).

Paçacıoğlu, "katıksız" sözcüğü için "saf, temiz" anlamını vererek sözcüğün basit anlamını nitelemektedir (Paçacıoğlu, 2016: 349). "Katıksız" sözcüğü Türkiye Türkçesinde geçmekte olup sözcüğün kökü "eklemek, ilâve etmek, karıştırmak" anlamlarına gelen "kat-" fiilinden gelmektedir. Orta Türkçe "ḳat-" fiilini Dîvânu Lugâti't Türk'te geçmekte olup, Türkiye Türkçesi Ağızları'nda "ḳatıġ, ḳatığ, ḳatık" şekli kullanılmaktadır. Kutadgu Bilig eserinde ise "ḳatıġ" şeklinde geçtiği bilinmektedir (Gülensoy, 2011: 474).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "katıksız" sözcüğü için "katığı olmayan; yavan" tanımı yapılmış olup "basit" anlamında karşılık bulmamaktadır. Eren, "katıksız" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "1.ekmekle karın doyurmak gerektiğinde ekmeğe katılan peynir, zeytin, helva gibi yiyecek; 2.yağı alınmış yoğurt, ayran" anlamlarında değinmiş. "Basit" anlamında kullanmamıştır (Eren, 2020: 269).

Baskül (Fr.): Tartı yeri (T. + T.) (5 Mayıs 1935 – Ulus)

"Çok ağır şeyleri, küçük bir ağırlık ve uygun şekilde düzenlenmiş kaldıraçlar vâsıtasıyla tartmaya yarayan âlet" anlamındaki Fransızca "baskül" sözcüğü yerine Türkçe kökenli "tart-" fiilinden türeyen "tartı yeri" ifadesi teklif edilmiş. Bu öneri, hem mekân hem işlevsel bağlamı yansıtır; tartı işlevi ve ölçme alanı birlikte aktarılmış olur. Sözcük iseanlamsal denkliğe rağmen kullanımda yaygınlaşmamıştır (Kubbealtı, 2016).

Tartı sözcüğünün kökü olan "tart-" fiili için Tietze, "dart-" fiilini işarer ederek "çekmek, sürüklemek, teraziye koyup ağırlığını tayin etmek" tanımını gerçekleştirerek fiilin Clauson tarafından "<ET. **tart-**" şeklinde gerçekleştirildiğini dile getirir (Tietze, 2016: 317). "Yer" sözcüğü için "<**yér**" tahlili yapıp sözcüğün Eski Türkçe ve Orta Türkçe dönemlerinde kullanıldığını belirtir (Gülensoy, 2011: 1124).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "tartı yeri" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Batıl (Ar.): Köksüz (T.) (13 Mart 1933 – Vakit); **Sası (T.)** (14 Mart 1933 – Vakit); **Çürük (T.)** (23 Mart 1933 – Vakit); **İnanılmayan (T.)** (2 Nisan 1933 – Vakit)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "inançlar bakımından gerçek olmayan, çürük, temelsiz" anlamlarında tanımlanan Arapça "batıl" sözcüğü yerine terimsel bakımdan anlamını karşılayan Eski Türkçe "çürük", "inanılmayan", "köksüz" ve "sası" sözcükleri teklif edilmiştir. "Köksüz", temel ve gerçeklikten yoksun olduğunu vurgular; "sası" çürüklüğü veya geçersizliği belirtir; "çürük" ise ahlaki veya mantıksal eksiklikleri ifade eder. Tüm öneriler, batıl kavramının geçersizlik ve doğruluk eksikliği bağlamını korurmayı amaçlamaktadır.

"İnan-" kökünden türetilerek teklif edilen "inanılmayan" sözcüğü günümüzde "batıl" sözcüğünün anlamını karşılamış olsa bile bu ifadeyle kullanımı bulunmamaktadır. Orta Türkçe "**çüri-**" fiilinden türeyen "çürük" sözcüğü ise tanımda var olan sözcükler arasındadır ama kullanımı yaygınlaşmamıştır. Çürümüş, bozulmuş anlamlarına gelen ve kökeni Eski Türkçeye dayanan "sası" sözcüğü de önerilen sözcükler arasındadır. Eski Türkçe "**kök**" sözcüğünden türeyen "köksüz" ifadesine bakacak olursak inançlar bakımından bir temele dayanmayan sözlerin bir kökeni olmadığı bilinir bu sebeple teklif edilen sözcük anlam bakımından yerli yerindedir (Nişanyan, 2025).

"Batıl" sözcüğü için teklif edilen sözcükler arasındaki "sası" sözcüğü 14 Mart 1933 tarihli Vakit gazetesinden edinilmektedir. Bu sözcük için verilen karşılığın ardından "Sası dinli kâfire tutsak olsaydın…(Dede Korkut)" şeklinde örnek cümle verilerek Eski Türkçe "sası" sözcüğünün Dede Korkut metninde geçtiği bilinmektedir. Gülensoy "sası" sözcüğünün Eski Türkçede "**sasıġ** 'çürümüş, kokmuş, fena'~ sarsıġ ve Orta Türkçede "kokmuş" anlamındaki **"sasıġ"** şeklinde geçtiğini ve Dîvânu Lugâti't Türk'te yer aldığını belirterek sözcüğü "<**sāsı-** 'kokmak, çürümek, fenalaşmak'" şeklinde tahlil eder. Sözcüğün Türkiye Türkçesi Ağızları'nda "sası, sasık, sasuk ve susu" şeklinde geçtiğini ve "sāsı- + -ġ" ile yapılmış ad olup Batı Türkçesinde /-ġ/ düşmüş olduğunu belirtir (Gülensoy, 2011: 740).

"Çürük" sözcüğü ise "<çӣri – k" şeklinde tahlil edilerek Azerbaycan Türkçesinde bu şekide geçmektedir. Türkmen Türkçesinde "çӣyrük"; Kırgız Türkçesi, Özbek Türkçesi, Kazan Tatar Türkçesi ve Uygur Türkçesinde ise "çirik" şeklinde geçmektedir (Gülensoy, 2011: 257).

"Köksüz, sası ve çürük" sözcükleri TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "batıl" anlamında kullanılmamaktadır. "İnanılmayan" sözcüğü ise sözcükte yer edinmemiştir. Eren, "köksüz, sası, çürük ve inanılmayan" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Bedbin (Far.): Kara görücü (T.) (13 Mart 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "Her şeyin kötü tarafını gören, kötüye yoran (kimse), kötümser, karamsar" şeklinde tanımlanan Farsça "bedbin" sözcüğü yerine her şeyi kötü gördüğü ve karamsar tarafından baktığı düşüncesine dayanarak Türkçeleşme çabası içinde bu sözcük için "kara görücü" ifadesi teklif edilmiştir. "Kara görücü" önerisi, geleceğe veya duruma karamsar yaklaşımı doğrudan aktarır. Bu karşılık, bedbin kavramının psikolojik ve sosyal etkilerini güçlü biçimde yansıtır. "Kara" ve "görücü" sözcükleri Eski Türkçe olup "bedbin" sözcüğü ile anlamsal ve yersel bir bağ kurmuş olmasına rağmen günümüz Türkçesindeki varlığını sürdüremeyen ifadeler arasındadır.

Gülensoy, "kara" sözcüğü için "siyah" tanımı yaparak Orta Türkçede "kara, karanlık" anlamındaki "ḳara (DLT)" sözcüğünün kullanıldığını ve Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini belirtmiştir. "Görücü" sözcüğünün kökü "gör-" fiilinden gelir. "Gör-" fiili için de "görmek" tanımı yaparak sözcüğün Eski ve Orta Türkçe "**kör-**" fiilinden geldiğini belirterek Kutadgu Bilig ve Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğine değinir. Dîvânu Lugâti't Türk'te "gözlemek, görmek" anlamlarında "**köđ-**" fiilinin kulanıldığını da ifade eder (Gülensoy, 2011: 383, 462).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "kara görücü" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Bedel (Ar.): Ötkü (T.) (14 Mart 1933 – Vakit)

Arapça kökenli "değer, fiyat" anlamını taşıyan "bedel" sözcüğü yerine Eski Türkçe olduğunu düşünülen ve Türkiye Türkçesi Ağızlarında kullanımını sürdüren, Derleme Sözlüğü'nde de "bedel" anlamında yer alan "ötkü" sözcüğü teklif edilmiştir (TDK Derleme Sözlüğü, 2023).

Paçacıoğlu, "ötki" sözcüğünü "bedel, karşılık" olarak tanımlar. "Dîvânu Lugâti't Türk" ve "Türk ve Lehçelerinin Mukayeseli Grameri" eserlerindeki varlığından bahseder. Teklifi yapılan sözcük, Derleme Sözlüğü'nde "bedel" anlamında yer alsa da "ötki"

sözcüğünün de bir türevi olarak türetilmiş olacağı düşünülmektedir (Paçacıoğlu, 2016: 510).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "ötkü" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Beyanat (Ar.): Diyev (T.) (29 Mart 1935 – Ulus)

Günümüzde "açıklama" sözcüğünü karşılamakta olan, Arapça kökenli "beyanat" sözcüğü için "diyev" sözcüğü teklif edilmiştir (Nişanyan, 2025). Eski Türkçe "de-" fiilinden türeyen "diyev" önerisi, söylenen veya yazılı açıklamayı kısa ve öz biçimde aktarır. Bu, "beyanat" kavramının iletişim ve resmi açıklama bağlamını Türkçede sürdürmeyi amaçlamış fakat sözcük söz varlığına tutunamamıştır. Öneri için 29 Mart 1935 tarihli Ulus gazetesinde örnek olarak "Dışişleri Bakanı gazetemize dünkü diyevleri arasında…" cümlesi verilmiştir.

Kubbealtı Sözlüğü (2016), "**ti-mek > di-mek > de-mek**" şeklinde kökenini belirtirken sonra "duygu ve düşüncelerini sözle anlatmak, söylemek" tanımını bize verir. Açıklama anlamını karşılayan sözcük için "denilen, söylenen, sözle ifade edilen" anlamında "diyev" sözcüğünün teklif edilmiş olması dil ve anlam açısından uygundur.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "diyev" sözcüğüne değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Bina (Far.): Kurağ (T.) (22 Mayıs 1935 – Türk Dili)

Köken itibariyle Arapçaya dayanan "bina" sözcüğü, barınmak için yapılan yapı ve kuruluş anlamlarını taşımaktadır. Bu kuruluş ve yapı sözcüklerini esas alarak Eski Türkçe "kur-" fiilinden türeyen "kurağ" sözcüğünün "bina" sözcüğü yerine teklif edilmiştir (Kubbealtı, 2016). Bu bağlamda "kur-" fiiline bakıldığında "bir şeyin oluşmasına yardım eden parçaların birleştirilerek bütün durumuna getirmek" tanımı yapılmıştır. "Ḳur-" sözcüğü için Eski ve Orta Türkçede "kurmak, germek, toplamak" tanımları yapılmış ve sözcük Dîvânu Lugâti't Türk'te yer almıştır. Bu fiile eklenen "-ağ" ekiyle yapıyı ve işlevsel mekânı yansıtarak bina kavramının hem fiziksel hem toplumsal boyutunu korumayı amaçlayan "kurağ" sözcüğü teklif edilmiş fakat sözcük söz varlığına tutunamamıştır (Gülensoy, 2011: 570)

"Kur" fiili "bir şeyin oluşmasına yardım eden parçaları birleştirerek bütün durumuna getirmek" şeklinde tanımlanarak, Eski ve Orta Türkçe "kurmak, gemek, toplamak" anlamlarında "**ḳur**-" fiilinden geldiğini ve Dîvânu Lugâti't Türk'te kullanıldığı belirtilmiştir (Gülensoy, 2011: 570).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "kurağ" sözcüğüne değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Cadde (Ar.): Uluyol (T. + T.) (15 Mart 1933 – Vakit); **Geniş yol (T. + T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)

Arapça kökenli "cadde" sözcüğü yerine Türkçeleşme çabası göz önünde bulundurularak oluşturulan Eski Türkçe "geniş" ve "yol" sözcüklerinin birleşiminden oluşan "geniş yol" ifadesi teklif edilmiştir. Biçimsel olarak caddenin geniş olması bu ifadenin seçilmesinde etken rol oynamıştır. "Uluyol" önerisi, genişlik ve önem niteliğini vurgular; "geniş yol" ise fiziksel ve kullanım bağlamını doğrudan aktarır. Böylece cadde kavramının hem toplumsal hem mekânsal işlevi korunur.

"Geniş, uzun ve düzgün yol, ana yol" tanımı yapılan "cadde" sözcüğü için önerilen bir diğer ifade ise "uluyol" şeklindedir. 15 Mart 1933 tarihli Vakit gazetesinde "Bu uluyol Ankaraya gider." cümlesi örnek olarak verilmiştir. Eski Türkçe "**uluġ**" sözcüğüne dayanan "ulu" sözcüğü yolun büyüklüğünün ifade ediliş şeklidir. Anlamsal açıdan bağlantı kurulmuş olsa da günümüze "cadde" şeklinde gelmiş olup teklif edilen sözcükler günümüz Türkçesinde tutunamamışlardır (Kubbealtı, 2016).

"Ulu" ifadesi için "erdemleri bakımından çok büyük, yüce; 2. (somut şeyler için) çok büyük; 3. saygı duyulan büyük" tanımı yapılmış. Sözcük, Eski ve Orta Türkçe "uluġ" şeklinde geçmekte ve "<***ūl** 'temel, asıl, kök' + **lug** 'sıfat yapım eki'" şeklinde çözümlemesi yapılmıştır. "Geniş" sözcüğü ise Eski Türkçe "kéŋ" sözcüğüne dayandırarak Dîvânu Lugâti't Türk'te "kiŋ" şeklinin geçtiğine değinerek tahlilini "<**ké:ŋ** (T. Tekin)+ **(i)ş**" şeklinde gerçekleştirir. "Yol" sözcüğünün Eski ve Orta Türkçede "yol" şeklinde geçtiğini ve Dîvânu Lugâti't Türk'te kullanıldığını belirterek sözcüğü "**<*yōl**" şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 364, 965, 1155, 1156).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "uluyol ve geniş yol" ifadelerine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Can (Far.): Dirilik (T.) (4 Nisan 1933 – Vakit); **Öz (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit); **Yaşayış (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit); **Yürek (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "İnsan ve hayvanların yaşamasını sağlayan ve ölümle bedenden ayrılan madde dışı varlık, ruh" şeklinde tanımlanan Farsça "can" sözcüğü için "dirilik", "öz", "yaşayış" ve "yürek" sözcükleri teklif edilmiştir. "Dirilik", yaşam gücünü; "öz", bireyin içsel ve temel varlığını; "yaşayış", yaşam biçimini ve deneyimi; "yürek" ise duygusal ve içsel güç bağlamını aktarır. Tüm bu öneriler can kavramının çok boyutlu anlamını güçlü biçimde Türkçeye yansıtmayı amaçlamıştır.

Eski Türkçe tirig "canlı, diri" sözcüğünde evrilen "diri" sözcüğü türetilerek "dirilik" şeklini almış fakat günümüze kadar kullanımı yaygınlaşmamıştır. Sözcüğün 4 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesindeki teklifi sırasında "Yaşıyanlar diriliklerini kaybedince ölürler." cümlesi örnek olarak verilmiştir (Nişanyan, 2026). Gülensoy, "diri" sözcüğünü "canlı" şeklinde tanımlamış. Eski Türkçe ve Orta Türkçe "canlı" anlamını karşılayan "tirig" sözcüğüyle karşılandığını belirterek sözcüğün etimolojisini "<tir- 'yaşamak, diri olmak' +-°g **<-ti: r-**" şeklinde yapmıştır. "Canlı" anlamını karşılayan sözcük Türkmen Türkçesinde, "di:ri", Azerbaycan Türkçesinde "diri" ve Tuva Türkçesinde "dirig" şeklinde geçmektedir (Gülensoy, 2011: 288). Eren, "diri" sözcüğü için "yaşamakta olan, yaşayan, canlı" tanımı yaparak sözcüğün Eski çağlarda "tirig" şeklinde kullanıldığını ve o zamandan bugüne kullanıldığını belirterek Orta Türkçede de "tirig" şeklinde geçtiğini vurgulayarak kökenini "*tir-" olduğunu ifade eder. Azerbaycan Türkçesinde "diri", Türkmen Türkçesinde "dīri", Tatar ve Başkurt Türkçesinde "tĕrĕ", Nogay Türkçesinde "tiri", Özbek Türkçesinde "tirik", Kırgız Türkçesinde "tiri" ve Karakalpak Türkçesinde "tiri" kullanımının olduğuna değinir (Eren, 2020: 142).

Eski Türkçe "öz" sözcüğü "bir kimsenin kendi mânevî varlığı, zâtı, kendisi" tanımını karşıladığı için "can" sözcüğü yerine teklif edilmiştir (Kubbealtı, 2016). Gülensoy, "öz" sözcüğü için "bir kimsenin benliği, kendi manevî varlığı, kendi" tanımını yaparak sözcüğün Eski Türkçe ve Orta Türkçede "öz" şeklinde kullanıldığını belirterek sözcüğü "<***ö-** 'yükselmek'+ **-z**" şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 679).

Eski Türkçe "yaşa-" canlanmak, canlı olmak fiilinden türeyen "yaş+a-yış" sözcüğünün "can" sözcüğü yerine önerilmiş olması Türkçeleşme çabası için önem taşımaktadır. Bu tercih "can" kavramının Türkçe kökenli bir karşılıkla anlamsal bir bütün

oluşturarak ifade edilmesini amaçlamış fakat "can" sözcüğü günümüzde yaygınlaşmıştır (Nişanyan, 2025). Gülensoy ise "yaşa-" fiilini "canlılığını, hayatını sürdürmek; sağ olmak" şeklinde tanımlayarak Eski Türkçe ve Orta Türkçede "yaşa-" fiilinin kullanıldığını belirterek "<yāş / +a- 'addan fiil yapan ek'" şeklinde tahlil eder (Gülensoy, 2011: 1083, 1084).

Kişinin canının taşıdığı nokta ve var oluş merkezi yürektir. Bu bağlamda Eski Türkçe "yürek" sözcüğünün Farsça "can" sözcüğü yerine önerilmiş olması dilde sadeleşmeyi amaçlamaktadır. Gülensoy, "yürek" sözcüğünün Eski Türkçe ve Orta Türkçede "yürek(g)" şeklinde geçtiğini söylereyerek sözcüğü "<***yür** '*iç, öz, benlik' + **(e)k**" şeklinde tahlil etmiş. "Yürek" şeklinin Türkmen Türkçesinde de bu şekilde kullanıldığını belirtmiştir (Gülensoy, 2011: 1193, 1194).

"Dirilik, öz, yaşayış ve yürek" sözcükleri TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "can" anlamında tanımlanmamıştır.

Canip (Ar.): Yuğaç (T.) (15 Mart 1933 – Vakit)

"Yan, taraf, yön, cihet" anlamlarını karşılan Arapça "canip" sözcüğü için "yuğaç" sözcüğü teklif edilmiştir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016). Buna karşılık önerilen Türkçe "yuğaç", Dîvânu Lugâti't-Türk'te "yuguç" biçimiyle yer almakta olduğu belirtilip, Paçacıoğlu tarafından "ırmağın karşısı" şeklinde tanımlanmıştır (Paçacıoğlu, 2016: 802). Buradaki anlamsal bağ, "karşı yan" vurgusu üzerinden kurulmuştur. Yani "yuğaç", ırmağın öteki tarafını, yanını veya cihetini ifade ederken, "canip" sözcüğünün de temel işlevi yön, taraf belirtmektir. Dolayısıyla her iki sözcükte de "bir merkeze göre belirlenen yan/cihet" anlamı öne çıkar. Bu bağlamda "yuğaç" sözcüğünün somut olarak suyun öte yakası için kullanılması, "canip" sözcüğünün soyut olarak "taraf/yön" bildiren anlam alanıyla örtüşür.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "yuğaç" sözcüğüne değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Cansız (Far.): Taşçıl (T.) (15 Mart 1933 – Vakit)

Hareketsiz, yaşamını yitirmiş ve maddeden ibaret olup ruhu olmayan şeylere Farsça kökenli "can" sözcüğünden türeyen "cansız" ifadesi yüklenmiştir. Bu sözcük için "yeryüzünün sertleşmiş ve katılaşmış tabakalarında bulunan, içindeki mâden, tuz ve

oksitlere göre değişik renkte ve değişik birleşimdeki çok sert cisim" olarak tanımlanan Eski Türkçe "taş" sözcüğünden "-cıl" ekiyle türeyen "taşçıl" ifadesi teklif edilmiştir. "Taşçıl", cansızlığı ve hareketsizliği doğrudan yansıtır. Bu karşılık, cansız kavramının fiziksel ve mecaz anlamlarını Türkçede güçlü biçimde korumayı amaçlamakta fakat sözcük günümüzdeki varlığa tutunamamaktadır. Sözcüğe, 15 Mart 1933 tarihli Vakit gazetesinden ulaşmış olup "Ne et, ne ot, taşçıl bir şey." cümlesinin örnek olarak verildiği bilinmektedir (Kubbealtı, 2016).

Gülensoy, "taşçıl" ifadesinin kökeninin "taş" sözcüğünden geldiğini sözlükte belirterek "taş" sözcüğünün Eski Türkçe ve Orta Türkçede kullanıldığını belirterek Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini ifade etmiştir (Gülensoy, 2011: 865).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "taşçıl" sözcüğüne değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Casus (Ar.): Çaşıt (T.) (15 Mart 1933 – Vakit); **Duyurucu (T.)** (10 Nisan 1933 – Vakit)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "Bir devlet veya kuruluşun gizli amaçları için çalışan kimse; dil avcısı, çaşıt, ajan." tanımı yapılan kökeni Arapçaya dayanan "casus" sözcüğü için tanımda da yer verilen kökeni Eski Türkçe dayanan casus anlamını karşılayan "çaşıt" sözcüğü teklif edilmiştir. "Çaşıt", gözlem ve bilgi toplama işlevine istinaden önerilmiş. 15 Mart 1933 tarihli Vakit gazetesinde sözcüğün teklif sırasında "Düşman çaşıtlarından ikisi asıldı." cümlesi "çaşıt" sözcüğüne örnek olarak verilmiştir. Paçacıoğlu, "çaşıt" sözcüğü için "casus" tanımı yaparak sözcüğün Tarama Sözlüğü, Lehçe-i Osmânî ve Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi eselerinde geçmektedir (Paçacıoğlu, 2016: 177).

Bir diğer teklif edilen sözcük Eski Türkçe "duyur-" fiilinden türeyen "duyurucu" sözcüğüdür. "Duyurucu" ise elde edilen bilgiyi iletme bağlamını aktarır. Başkasına ait sırları belli amaçlar doğrultusunda araştırıp haber vermesinden kaynaklı olarak Türkçeleşme çabası sürecinde casus kavramının hem işlevsel hem sosyal boyutu korunarak bu sözcükler teklif edilmiş ancak iki sözcük de günümüzde varlığını sürdürememektedir (Nişanyan, 2025).

Gülensoy, "çaşıt" sözcüğünü "casus" şeklinde tanımlayarak Eski Türkçe "iftira, leke" anlamında "çasut" sözcüğüne dayandırarak sözcüğü "<***çaw** 'ses,ün' (DLT) + **şu-**

t” şeklinde çözümleyerek Dîvânu Lugâti’t Türk’te olmadığını ifade eder. “Duyurucu” sözcüğü ise “duy-” madde başında geçmekte olup sözcüğü “<tuy-” şeklinde tahlil ederek Dîvânu Lugâti’t Türk’te geçtiğini belirtir (Gülensoy, 2011: 222, 309).

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “çaşıt” ifadesi için “casus” tanımı yapılmış fakat teklif edilen bu sözcük sık sık kullanılmamakla birlikte daha çok “casus” sözcüğüyle karşılık bulmaktadır. Türkiye Türkçesi Ağızları’nda da “casus” sözcüğü için “çaşıt” ifadesinin kullanılmakta olduğu bilinir (TDK Derleme Sözlüğü, 2023). “Duyurucu” ifadesi ise Türkçe Sözlük’te yer almamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Eren ise “çaşıt ve duyurucu” ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Cazibe (Ar.): Sevim (T.) (15 Mart 1933 – Vakit)

“Dikkat ve ilgiyi üzerine çekme özelliği, çekicilik, alımlılık, albeni” anlamına gelen Arapça “cazibe” sözcüğü için Eski Türkçe “sev-” fiilinden türeyen “sevim” sözcüğü teklif edilmiştir. “Sevim” önerisi, estetik ve sosyal çekiciliği doğrudan yansıtır, böylece cazibe kavramının hem bireysel hem toplumsal boyutu Türkçede aktarılmış olur. 15 Mart 1933 tarihli Vakit gazetesinde “cazibe” yerine önerilen “sevim” sözcüğünden sonra “Kendisinde benzersiz bir sevim var.” cümlesi örnek olarak verilmiştir (Kubbealtı, 2016).

“Sevim” sözcüğünün kökü olan “sev” fiili için Gülensoy, “sevgi ile bağlılık duymak” şeklinde tanım yaparak Eski Türkçede “**säv-**” ve Orta Türkçede “**sew-**” şeklinde geçtiğini belirtir (Gülensoy, 2011: 758).

Paçacıoğlu, “sevim” sözcüğü için “muhabbet; cazibe” tanımı yaparak önerinin anlamsal bağlımını kanıtlar nitelikte güçlendirmiş. Sözcüğün Lehçe-i Osmânî eserinde geçtiğini belirtmiştir (Paçacıoğlu, 2016: 544).

Eren, “sevim” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020). Türkçe Sözlük’te ise “sevim” sözcüğü “cazibe” anlamında kullanılmamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023).

Cefa (Ar.): Hırpalanma (T.) (28 Nisan 1933 – Vakit)

“Bir başkasına verilen aşırı eziyet veya sıkıntı” anlamında tanımlanan Arapça “cefa” sözcüğü için “perişan kılıklı” anlamında Türkçe kökenli “hırpani” sözcüğünden

türeyen “hırpalanma” sözcüğü teklif edilmiş fakat günümüzdeki varlığını sürdürememiştir (Nişanyan, 2025). “Hırpalanma”, bu acı ve eziyetin hem deneyimsel hem de duygusal boyutunu aktarır. Böylece cefa kavramının yoğunluğunu korumayı amaçlamış olur.

“Hırpalanma” sözcüğün kökü olan “hırpala-” fiilini Nişanyan, Türkiye Türkçesi “perişan kılıklı” anlamındaki “hırpani” sözcüğünden türetildiği düşünülmekte olup kesinliği net değildir (Nişanyan, 2025).

Eren, “hırpalanma” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020). Türkçe Sözlük’te ise “hırpalanma” sözcüğü “cefa” anlamında karşılık bulmamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023).

Cehennem (Ar.): Korevi (T. + T.) (28 Nisan 1933 – Vakit); **Sıcak yer (T. + T.)** (4 Mayıs 1933 – Vakit)

Arapça kökenli “Günahkârların öldükten sonra âhirette azap görecekleri, cezâlarını çekecekleri yer, tamu, dûzah” anlamını taşıyan “cehennem” sözcüğü yerine Türkçe karşılık arayış çerçevesinde türetilen “korevi” ve “sıcak yer” ifadeleri teklif edilmiştir. “Korevi” ve “sıcak yer” önerileri, hem fiziksel hem de mecazi sıcaklığı, acı ve azap bağlamını korur. Yanıp ateş haline gelmiş odu parçası tanımını karşılayan Türkçe “kor” sözcüğüne “ev” sözcüğü eklenerek cehenneme karşılık olarak “korevi” ifadesi oluşturulmuş. Diğer bir öneri olan “sıcak yer” ifadesi ise, cehennemin sıcaklıkla ilişkilendirilmesinden hareketle oluşturulmuştur (Kubbealtı, 2016).

Gülensoy, “kor” sözcüğünü “iyice yanarak ateş durumuna gelmiş kömür veya odun parçası” şeklinde tanımlamış ve sözcüğü “<***ḳōz** (T. Tekin) ~ OT. (DLT) **köz** [-r > -z değişimi] şeklinde tanımlamıştır. “Ev” sözcüğü için “yalnız bir ailenin oturabileceği bicimde yapılmış yapı; konut” tanımını yaparak sözcüğü “<***eb** [>***ew** ‘Oğuzlar’] şeklinde çözümlemiştir (Gülensoy, 2011: 347). Paçacıoğlu, “kor” sözcüğü için “ateş hâlindeki odun, köz” şeklinde tanımlayarak Gülistan Tercümesi ve Kıpçak Türkçesi Sözlüğü’nde eserinde yer aldığını belirtmiştir (Paçacıoğlu, 2016: 407).

“Sıcak” sözcüğü için “yakmayacak derecede ısısı olan, soğuk karşıtı” tanımı yapılarak sözcük “sıcak” anlamlarında “ısıġ” şeklinde Eski Türkçede ve “isig” şeklinde de Orta Türkçede geçtiği vurgulanmış. Sözcüğün çözümlemesi de “<OT. isī-g ‘sıcak’ + cak” şeklinde yapılmıştır. Etimolojik seyri de “isig > ısıġ > ısıġ (+cak) > ısıcak > ıscak >

sıcak" şeklinde ifade edilir. "Yer" sözcüğü için de "<**yér**" tahlili yapıp sözcüğün Eski Türkçe ve Orta Türkçe dönemlerinde kullanıldığını belirtir (Gülensoy, 2011: 762, 1124).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "korevi ve sıcak yer" ifadelerine karşılık verilmemiştir.

Cenin (Ar.): Tomurcuk (T.) (4 Nisan 1933 – Vakit); **Döl (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit); **Düşük (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)

Cenin, anne karnındaki gelişmekte olan çocuk anlamına gelir. Bu sözcük için "Canlıların üremesi sonunda ortaya çıkan canlı veya canlıların bütünü, soy, nesil, zürriyet, sulp" anlamına gelen Eski Türkçe biyolojik oluşumu yansıtan "döl" sözcüğü teklif edilmiştir. Bir diğer teklif edilen sözcük ise ceninin her zaman sağlıklı gelişen bir varlık olmamasından dolayı annenin düşük yapması göz önüne alınarak Eski Türkçe "düşük" sözcüğü erken dönem gelişimi yansıttığı için teklif edilmiştir (Kubbealtı, 2016). Teklifi yapılan bir diğer sözcük de "tomurcuk" ifadesi olup büyüme ve gelişim potansiyelini göz önüne sermek amacıyla teklif edilmiştir. Bu öneriler, cenin kavramının biyolojik ve mecazi bağlamını güçlü biçimde korumayı amaçlamakta fakat Arapça kökenli "cenin" sözcüğü yerleşmiş bir ifade olduğu için diğer öneriler tercih edilmemekte ve günümüzde "cenin" şeklinde varlığını sürdürmemektedir.

Eski Türkçe toğurçuk veya toŋurçuk sözcüklerinden evrilen "tomurcuk" sözcüğü bitkide meydana gelen gelişecek olan filizi temsil eder. Oluşacak olan meyve veya çiçeğin ilk hali olduğu için "cenin" sözcüğü ile mecazi ve duygusal anlatım açıdan uygunluk sağlandığını düşündüğümüz "tomurcuk" sözcüğü teklif edilmiştir (Nişanyan, 2025). Gülensoy, "tomurcuk" sözcüğünü "1. bir bitkinin üzerinde bulunan ve ileride sap, çiçek veya yaprak verecek olan filiz; 2. özellikle çiçeği verecek olan gonca'" anlamında tanımlayarak "<*to-m+ur+cuk" şeklinde etimolojik tahlilini yapar (Gülensoy, 2011: 909). Teklifi yapılan "tomurcuk" sözcüğü için 4 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde "Kadının karnındaki tomurcuk büyüye, büyüye sonunda bir insan olur." cümlesi örnek olarak verilmiştir.

"Döl" sözcüğü için ise "döl; nesil; yavru" anlamında tanımlayarak sözcüğün "yavrulama zamanı, yavru, döl" anlamındaki Eski Türkçe ve Orta Türkçe "töl" sözcüğünden geldiğini ve Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini belirterek "<*tö:l" tahlilini

yapar. Sözcüğün Türkiye Türkçesi Ağızları'nda "soy, soyun devamını sağlayan çocuk" anlamlarında "döl" şeklinde geçtiğini ifade eder (Gülensoy, 2011: 302).

Gülensoy, "düşük" sözcüğünü "cenin" anlamında değil "aşağı doğru düşmüş; doğmadan düşmüş bebek" olarak tanımlar ve "tüş – (ü)k" tahlilini yapar (Gülensoy, 2011: 314, 315).

Türkçe Sözlük'te "tomurcuk, döl ve düşük" ifadeleri için "cenin" tanımı yapılmamış. Sözcükler farklı anlamlarda karşılık bulmuştur (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023).

Cennet (Ar.): Uçmak (T.) (4 Nisan 1933 – Vakit); **Gök (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit); **Tanrı damı (T. + T.)** (19 Nisan 1933 – Vakit); **İyi yer (T. + T.)** (4 Mayıs 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "îmanlı ve iyi kimselerin ölümden sonra Allah tarafından mükâfat olarak konulacakları ve içinde ebediyen yaşayacakları, her türlü tasavvurun üstünde güzellik ve nîmetlerle dolu yer" anlamına gelen Arapça "cennet" sözcüğü için "gök", "iyi yer", "Tanrı damı" ve "uçmak" ifadeleri teklif edilmiştir. "Uçmak" önerisi mecazi olarak ulaşmayı; "gök" göksel mekanı; "tanrı damı" ilahi bağlantıyı; "iyi yer" ise ödül ve mutluluk mekânını vurgular. Cennet kavramının kutsallık ve ödüllendirme bağlamı bu önerilerle korunmayı amaçlanmış.

Arapça kökenli "cennet" sözcüğü için önerilen Eski Türkçe "gök" sözcüğü, "Yeryüzünün üstünü kaplayan kubbe biçimindeki mâvi boşluk, semâ, âsuman" şeklinde Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) tanımlanır. Gök kutsaldır ve cennet kavramının soyut anlam dünyasını karşılayabilecek köklü bir ifadedir. Türkçeleşme çabası dâhilinde "cennet" sözcüğü için önerilmiş olduğu düşünülmektedir. Gülensoy, "gök" sözcüğünü "1. gök, hava, sema; 2. gök rengi, lâcivert; 3. ham, olmamış (meyva); 4.yeşil" şeklinde tanımlar. "Sema" anlamında Eski Türkçe "kök" sözcüğünün geçmekte olduğunu belirterek sözcüğü "<**kö:k**" şeklinde tahlil eder. Göğün yüceliği ve Gök Tanrı inancı göz önüne alındığında cennet gibi bir yeri mekânsal olarak göğe benzetmelerinden kaynaklı olarak bu sözcüğün teklif edildiği düşünülmektedir (Gülensoy, 2011: 377). Paçacıoğlu, "uçmak" sözcüğünü "cennet" tanımında vererek sözcüğün Dede Korkut Kitabı'nda, Kutadgu Bilig'de, Dîvânu Lugâti't Türk'te ve Kuman Lehçesi Sözlüğü'nde geçtiğini belirtir (Paçacıoğlu, 2016: 681).

Daha açıklayıcı ve halk ağzına yakın bir ifade olan Eski Türkçe "edgü" iyi ve **"yér"** yer sözcüklerinden oluşan "iyi yer" ifadesi, cennetin iyiliklerin karşılığının verildiği sonsuz yer oluşunun yalın bir biçimde karşılamış halidir. Anlamsal açıdan sade, halk dilene yakın ve sezgisel bir teklif verilmiş fakat teklif günümüzde yaygınlığını koruyamamıştır (Nişanyan, 2025). Gülensoy, "iyi" sözcüğü için "iyi hoş, güzel; istenilen, beğenilen nitelik taşıyan" tanımını yaptıktan sonra "<**eyi <EAT. eyü <*eygü < ET. (Uyg.) ädgü'** DKW (İKPÖ)" şeklinde tarihsel sürekliliğinden bahsedip "<**äd** 'değer, kıymet, mal' + **gü**" şeklinde tahlil etmiştir. "Yer" sözcüğü için "<yér" tahlili yapıp sözcüğün Eski Türkçe ve Orta Türkçe dönemlerinde kullanıldığını belirtir (Gülensoy, 2011: 444, 1124).

Cennet sözcüğünün Türkçe karşılığı olarak önerilen "Tanrı damı" ifadesi daha çok mitolojik ve destansı anlatımlara uygun bir kavramdır. Bu birleşik ifade, Eski Türkçe "Tanrı" sözcüğü ile "ev, çatı, bina" anlamlarını karşılayan Eski Türkçe "dam" sözcüğü ile oluşturulmuştur. "Tanrı'nın evi" anlamını taşıyan "Tanrı damı" ilahi bir barınak ve kutsal sığınılacak yer olarak kurgulanmış, cennet tanımına Türkçe kökenli bir karşılık olarak sunulmuştur. Bu sayede cennet sadece iyilerin ödüllendirildiği bir mekân olmaktan çıkıp aynı zamanda Tanrı'nın huzuruna varılan kutsal yer olarak betimlenmiş ancak ifade günümüzde yer edinememiştir. Gülensoy "tanrı" sözcüğünü "Allah" şeklinde tanımlayarak Eski Türkçe ve Orta Türkçe "tengri/teŋri" sözcüğüne dayandırarak sözcüğün "tanrı; gök, sema" anlamlarına geldiğini belirterek sözcüğün Dîvânu Lugâti't Türk'te de geçtiğini ifade etmiş. Sözcüğü ise "<teng+ri (~ir)" şeklinde tahlil etmektedir. "Dam" sözcüğünü ise "yapıları dış etkilerden korumak amacıyla üzerlerine yapılan çoğu kiremit kaplı bölüm" anlamıyla tanımlamış. Eski Türkçe "tām" (>Orta Türkçe tam. 'duvar, dam, kale) şeklinde Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini ifade ederek sözcüğün etimolojisini "*tām" ifadesiyle gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 264, 857).

Cennet sözcüğüne teklif edilen "uçmak" sözcüğüne Eski Türkçede özellikle Orhun Yazıtlar'nda ve Yunus Emre'nin şiirlerinde sıkça rastlanmaktadır (Nişanyan, 2025). Bu sözcük, yalnızca fiziksel bir uçuşu değil aynı zamanda iyi insanların ölümden sonra ulaştığı kutsal mekânı yani cenneti temsil eder. Nişanyan (2025), "uçmak" sözcüğünün Eski Türkçede uştmaχ veya uçmak "cennet" sözcüğünden evrildiğini ifade eder. Sözcüğe Dîvânu Lugâti't Türk ve Kutadgu Bilig gibi eserlerde de rastlandığını belirtir. Kutadgu Bilig'de geçen "soluŋdın tamu ornu uştmaχ oŋ ol" [solunda cehennem

konağı, cennet sağdadır] ifadesini örnekleyerek "uçmak" sözcüğünün kökenini Eski Türkçeye dayandırır. Gülensoy ise "cennet" şeklinde tanımladığı "uçmak" sözcüğünü Eski Türkçe uçmak, uşmah şekillerini ve Orta Türkçe uçmak şeklini Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini belirtir. Kökeni için "ruh öldükten sonra yükselmek" anlamındaki "uç-" fiilinden geldiği görüşünün varlığını yazar fakat bu görüşü kabul ettiğini beyan etmez (Gülensoy, 2011: 956, 957).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "uçmak" sözcüğü "cennet" anlamını karşılamakta fakat günümüzde sıklıkla "cennet" şekli kullanılmaktadır. "Gök" sözcüğü ise "cennet" anlamında tanımlanmamış olup "tanrı damı ve iyi yer" ifadeleri sözlükte bulunmamaktadır.

Cephe (Ar.): Alın (T.) (15 Mart 1933 – Vakit); **Annaç (T.)** (15 Mart 1933 – Vakit); **Yöney (T.)** (30 Nisan 1935 – Ulus)

Eski Türkçe olduğu bilinen "alın, annaç ve yöney" sözcükleri Arapça "cephe" sözcüğü için teklif edilmiştir. Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) cephe sözcüğünün tanımları arasında "alın" sözcüğü bulunmakta olup teklif edilen Eski Türkçe "alın" sözcüğü günümüze "cephe" anlamında gelmemiştir. Eski Türkçe "annaç" sözcüğünün Türkiye Türkçesi Ağızları'nda "karşı, ön taraf, gözönü, her taraftan görülebilen yer, meydan, açıklık" anlamlarını taşıdığını TDK Derleme Sözlüğü'nden öğrenilmektedir (TDK Derleme Sözlüğü, 2023). Bir diğer teklif edilen sözcük ise Eski Türkçe "yön" sözcüğünün türetilmesiyle meydana gelen "yöney" ifade olmuştur. "Alın", çatışma ön hattını; "annaç" savaş alanının konumunu; "yöney" ise yön ve konum bağlamını aktarır. Böylece cephe kavramının hem fiziksel hem taktiksel anlamı Türkçede korunması amaçlanmıştır.

Gülensoy, "annaç" sözcüğünün Türkiye Türkçesi Ağızları'nda geçtiğini belirterek sözcük için "karşısı, yan" tanımını yapar. Sözcüğü **"al 'ön' + (ı)n + aç"** şeklinde tahlil ederek kökünü "al" sözcüğüne dayandırır. Bundan yola çıkarak "al" sözcüğüne eklenen "alın" ifadesiyle de "cephe" sözcüğünün ifade edildiği bilinmektedir. "Alın" sözcüğü için "ön" tanımı yaparak sözcüğün etimolojisini "<*hāl (T. Tekin)" şeklinde belirtmiştir (Gülensoy, 2011: 66, 71). Paçacıoğlu da "alın" sözcüğü için "ön taraf, cephe" şeklinde tanım yapar ve sözcüğün ve Dîvânu Lugâti't Türk'te, Dede Korkut Kitabı'nda, Kuman Lehçesi Sözlüğü'nde, Atabetü'l Hakayık ve Gülistan Tercümesi'nde geçmekte olduğunu ifade eder (Paçacıoğlu, 2016: 56).

"Yöney" ifadesinin kökü olan "yön" sözcüğü için Gülensoy, "1. belli bir noktaya göre olan yer, taraf; 2. bir şeyin belli bir noktaya baktığı yan, veçhe; 3. bir yere gitmek için izlenen yol, istikamat, cihet; 4. (mec.) tutulacak, izlenecek yol" tanımı yaparak sözcüğün tahlilini "***yö (/ü)-** 'bir yere yönmek' +**-n**" şeklinde gerçekleştirir (Gülensoy, 2011: 1166).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "alın ve yöney" ifadeleri "cephe" anlamında tanımlanmamıştır. "Yöney" sözcüğü ise sözlükte yer almamaktadır. Eren de "alın, annaç ve yöney" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Cesaret (Ar.): Yılmamazlık (T.) (26 Mayıs 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "İnsana tehlikeli veya zor bir işe girişme kuvvetini veren duygu, yüreklilik, babayiğitlik, korkusuzluk, cesurluk, şecâat" anlamına gelen "cesaret" terimi yerine Eski Türkçe "yıl-" fiilinin türetilmesiyle oluşan "yılmamazlık" sözcüğü teklif edilmiştir. Önerilen Türkçe karşılık "yılmamazlık", yalnızca korkuya rağmen hareket etmeyi değil, aynı zamanda engellere karşı direnmeyi ve hedefe ulaşmada kararlılık göstermeyi vurgular. Bu öneri, cesaretin sadece bir ani duygu değil, bilinçli ve süreklilik içeren bir tutum olduğunu Türkçeye taşır. "Yılmamazlık" ifadesi, hem zihinsel hem davranışsal boyutu kapsayarak cesaret kavramının kapsamlı anlamını korur ve bireyin toplumsal rollerindeki sorumluluklarını da yansıtır. Bu anlamsal bağlama rağmen "cesaret" sözcüğü kalıplaşarak günümüze kadar varlığını sürdürmüş, "yılmamazlık" ifadesi ise "cesaret" anlamında karşılanmamakta öneri niteliğinde kalmaktadır.

"Yılma" sözcüğünü Gülensoy, "yılmak işi" olarak tanımlamış ve "yıl-[ma]" şeklinde tanımlanmıştır (Gülensoy, 2011: 1142). Bu sözcüğe eklenen olumsuzluk ve "+lık" ekiyle "yılmamazlık" sözcüğü oluşturularak "cesaret" sözcüğne karşılık teklif edilmiş fakat günümüzde "cesaret" sözcüğünün kalıplaşmasından dolayı teklifi yapılan sözcük öneri niteliğinde kalmıştır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "yılmamazlık" sözcüğüne değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Cevap (Ar.): Söz karşılığı (T. + T.) (26 Mayıs 1933 – Vakit)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "Bir soruya, bir isteğe, bir söz, bir davranış veya yazıya verilen karşılık; yanıt" ifadesiyle karşılık bulan Arapça "cevap" sözcüğü için Türkçeleştirme çabası kapsamında Eski Türkçe "söz" ve "karşılık" sözcüklerinin birleşimiyle oluşturulan "söz karşılığı" önerisi, cevabın yalnızca yanıt olma işlevini değil. Aynı zamanda karşılıklı etkileşim ve iletişim bağlamını da içerir. Bu öneri "cevap" sözcüğünün pasif bir ifade değil, sosyal bir ilişkiyi düzenleyen bir unsur olduğunu vurgular. "Söz karşılığı", hem dilsel hem de toplumsal boyutlarıyla cevabın işlevini bütünlüklü biçimde aktarır. Bu ifadenin teklifi "cevap" sözcüğü için 26 Mayıs 1933 sayılı Vakit gazetesinde yapılmış fakat ifade anlamsal denkliğe rağmen yaygınlaşmamıştır.

Gülensoy, "söz" sözcüğü için "bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan düşünce dizisi, lâkırdı, kelâm' şeklinde tanımını yapmış. Sözcüğün Eski Türkçede "söz" şeklinde geçtiğini belirtmiş ve tahlilini "<***sö–z"** şeklinde yaparak kökenini "söylemek" anlamına gelen "sö-" fiiline kadar indirmiştir (Gülensoy, 2011: 810).

"Karşılık" sözcüğünün kökü olan "karşı" ifadesini de "kar-" fiiline kadar indiren Gülensoy, "karşı" sözcüğünü "bir şeyin, bir yerin bir kimsenin önü" tanımını gerçekleştirerek Eski Türkçede "ḳarşı" ve Orta Türkçede "karşı~karşu" şeklinde geçtiğini ifade ederek sözcüğü "<kar- 'karşı durmak'+ -ış-ı" şeklinde tahlil eder (Gülensoy, 2011: 471).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde, "söz karşılığı" ifadesine değinmemiştir (Eren, 2020).

Ceza (Ar.): Çektirme (T.) (26 Mayıs 1933 – Vakit)

Köken itibariyle Arapçaya dayanan "ceza" sözcüğü, suç işleyen bir kişinin suçu karşısında çektiği acıya verilen isimdir. Bu acı çektirme ifadesinden dolayı Eski Türkçe "çek-" fiilinden türeyen "çektirme" sözcüğünün "ceza" sözcüğü yerine teklif edilmiştir (Kubbealtı, 2016). "Çektirme", fiilen yaptırımı yaşatma anlamını aktarır ve cezanın toplumsal ve bireysel boyutunu korusa da sözcük günümüzde "ceza" anlamında kullanılmamaktadır.

Gülensoy, "çektirme" sözcüğünün Türkiye Türkçesindeki varlığını belrterek "çektir-" fiilinin "çekmek işini yaptırmak" anlamında tanımlamış ve "<**çek – tir**-" şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 229).

Eren, "çektirme" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020). Türkçe Sözlük'te ise "çektirme" sözcüğü tanımlanmış fakat "ceza" anlamını karşılamamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023).

Cinayet (Ar.): Kıya (T.) (28 Mayıs 1935 – Ulus)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "bir canlıyı öldürme; kıya" anlamına gelen Arapça "cinayet" sözcüğü için tanımda da geçmekte olan Eski Türkçe kökenli "kıy-" fiilinden türeyen "cinayet" anlamındaki "kıya" sözcüğü teklif edilmiştir. "Kıya" önerisi doğrudan öldürme fiilini ve bunun hukuki ve ahlaki boyutunu aktarır. Bu karşılık, cinayetin hem bireysel hem de toplumsal sorumluluk boyutunu korur. "Kıya", fiilin niyet, sonuç ve sorumluluk bağlamlarını güçlü biçimde ifade ederek cinayet kavramının tüm yükünü Türkçeye taşır. TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "kıya" için "cinayet" tanımı yapılmış fakat yaşayan Türkçede sık sık karşılığı bulunmayan bir örnektir. Eren ise "kıya" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020). Gülensoy, "feda etmek" anlamında "kıy-" fiilinin "<**kıy**-" şeklinde tahlil etmiş. Sözcüğün Uygur Türkçesinde de kullanıldığını belirtmiştir (Gülensoy, 2011: 521).

Cinsiyet (Ar.): Soydaşlık (T.) (26 Nisan 1933 – Vakit); **Ayırtı (T.)** (6 Mayıs 1933 – Vakit)

Canlının erkek veya dişi oluşunu ayırt etmek için kullanılan Arapça kökenli "cinsiyet" sözcüğü yerine Eski Türkçe "adır-" fiilenden evrilen ve günümüzde "ayır-" şeklini alan fiile, fiilden isim yapan "-tı" ekinin eklenmesiyle oluşan "ayırtı" sözcüğü türetilerek "cinsiyet" sözcüğüne anlam bakımında yakın olması dolayısıyla öneride bulunulmuştur. "Cinsiyet" sözcüğünün anlamını karşılamak üzere teklif edilen bir diğer sözcük Orta Türkçe soy "sulb, zürriyet" sözcüğünden "-daş" ve "-lık" ekleriyle türeyerek oluşan "soydaşlık" sözcüğüdür. Sözcük cinsiyet anlamındaki anlamını günümüzde yitirmiş başka bir anlam içinde varlığını sürdürmektedir (Nişanyan, 2025). "Soydaşlık", bireylerin tür veya cins açısından aidiyet ve farklılıklarını vurgular. "Ayırtı" ise, toplumsal ve biyolojik farklılıkların belirlenmesini aktarır. Bu öneriler, cinsiyet

kavramının hem biyolojik hem de sosyal boyutunu koruyarak, bireyin toplum içindeki rolünü ve kimlik farkını güçlü biçimde aktarır.

Gülensoy, "soy" sözcüğü için "ırk" tanımını yaparak sözcüğü "<**sōy**" şeklinde tahlil etmiştir. "Ayır-" fiili için "bölmek; birbirinden uzaklaştırmak" tanımı yaparak Eski Türkçe "**adru-** 'ayırmak, seçmek'" fiiline bağlayarak "ağır-" şeklinin Dîvânu Lugâti't Türk'te de geçtiğine değinir (Gülensoy, 2011: 94, 801). Paçacıoğlu, "ayırtı" sözcüğü için "fark" tanımı yaparak sözcüğün Muhakemeti'l Lugateyn'de geçtiğini belirtmiştir (Paçacıoğlu, 2011: 90). Bayar, "ayırtı" sözcüğüne "nüans" karşılığını vermiş, "cinsiyet" anlamında değinilmemiştir (Bayar, 2006: 43).

Türkçe Sözlük'te "soydaşlık ve ayırtı" sözcükleri için "cinsiyet" anlamında bir tanım verilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Eren ise "soydaş ve ayırtı" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Cisim (Ar.): Yer tutan (T. + T.) (26 Mayıs 1933 – Vakit)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "doğada element, bileşik veya bunların karışımları hâlinde bulunan, kütlesi ve ağırlığı olan, duyularla algılanabilen şey" olarak tanımlanan Arapça "cisim" sözcüğü yerine anlamsal bakımından karşılığı olan Türkçe kökenli "yer tutan" ifadesi öneriye sunulmuştur. "Yer tutan", cisimlerin mekânsal varlığını ve somutluğunu doğrudan aktarır. Bu karşılık, cismin fiziksel özelliklerini, ölçülebilir alanını ve varlık niteliğini Türkçede güçlü biçimde yansıtır fakat ifade günümüzde yerleşmediği için "cisim" sözcüğünün varlığına devam edilmektedir.

Türkçe Sözlük'te "yer tutan" ifadesi bulunmamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023).

Cüret (Ar.): Atılganlık (T.) (24 Nisan 1933 – Vakit); **Atılmak (T.)** (24 Nisan 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "çekinmeden ortaya atılma, cesâret, atılganlık" şeklinde ifade edilen Arapça "cüret" sözcüğü için tanımda da var olan Türkçe "atıl-" fiilinden türeyen "atılganlık" ve aynı kökten türeyen "atılmak" sözcüğüyle ifade edilmesi teklif edilmiştir. "Atılganlık", bu eylemsel cesareti ve girişkenliği yansıtır; "atılmak" ise fiilen harekete geçmeyi vurgular. Bu anlamsal denkliğe rağmen kullanımda sözcükler yaygınlaşmamıştır.

İki önerinin de kökü olan "at-" fiili için Gülensoy, "<***at-** (DLT)" çözümlemesini yapmış. "Atılganlık" sözcüğü için ise "cüretkâr" tanımı yaparak "<***āt – ıl – gan**" şeklinde etimolojisini vermiştir (Gülensoy, 2011: 86, 87).

Türkçe Sözlük'te "atılganlık ve atılmak" sözcükleri için "cüret" anlamında bir tanım verilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Eren ise "atılganlık ve atılmak" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Çare (Far.): Ulak (T.) (16 Mart 1933 – Vakit); **Çıkaryol (T. + T.)** (10 Nisan 1933 – Vakit); **Çözge (T.)** (19 Mayıs 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "istenen noktaya varmak, bir engeli aşmak için tutulması gereken yol, çıkar yol" anlamına gelen Farsça "çare" sözcüğü için "çıkaryol", "çözge" ve "ulak" sözcükleri teklif edilmiştir. "Ulak", çözümü ulaştıran kişi veya araç; "çıkaryol", sorunu aşmak için kullanılan yol; "çözge", sorunları çözme yöntemi bağlamını yansıtır.

"Çıkar yol" ifadesi tanımda da geçmekte olup Eski Türkçe "çık-" fiilinden türeyen "çıkar" ve Eski Türkçe "yol" sözcüğünün birleşmesiyle oluşmuştur. "Ulak" sözcüğü eski Türkçe "ula-" fiilinden türemiş olup "haberci" anlamına gelse de 16 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde "çare" sözcüğü için karşılığı olarak verilmiş ve "Bu işin de ulağını buluruz." cümlesiyle örneklendirilmiştir (Nişanyan, 2025).

Gülensoy, "ulak" sözcüğü için "haberci, haber veren kimse" tanımı yaparak sözcüğün Eski Türkçe ve Orta Türkçede "ulaġ" şeklinde geçtiğini belirterek sözcüğü "ūl + ak – k" şeklinde tahlil etmiştir. "Çözge" sözcüğünün kökeni olan "**çöz-**" fiili için "çözmek" tanımı yapılarak Eski Türkçe ve Orta Türkçede geçtiği belirtilmiştir (Gülensoy, 2011: 256, 963, 964).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "ulak" sözcüğü "çare" anlamında kullanılmamıştır. "Çıkaryol ve çözge" ifadeleri ise sözlükte bulunmamaktadır. Eren, "ulak, çıkaryol ve çözge" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Çemen (Far.): Yeşerik (T.) (16 Mart 1933 – Vakit)

Eski Türkçe "çim" sözcüğünden türeyen "çimgen" sözcüğünün günümüzdeki kullanım şekli "çimen" şeklinde olup bu sözcük için 16 Mart 1933 tarihli Vakit

gazetesinde “yeşer-” fiilinden gelen “yeşerik” sözcüğü teklif edilmiştir. “Yeşerik” önerisi, bitkinin büyüme ve gelişim sürecini vurgular. Sözcük anlamsal açıdan “çimen” sözcüğüyle bağlantı kurmuş olsa da günümüz Türkçesinde tutunamamıştır (Nişanyan, 2025).

“Yeşerik” sözcüğünün kökeni “yeşer-” fiiline dayandırarak Eski Türkçede “yaşar- ‘yeşillenmek’” ve Orta Türkçede “yaşar- ‘yeşermek”” şeklinde kullanıldığını ifade ederek sözcüğü “1. (bitki) yaprak vermek, yapraklanmak; 2. yeşil renk almak” anlamlarıyla tanımlamıştır. Sözcüğü ise “**<yaşar- < yāş ‘taze, yeşillik, sebze’ + -(a)r**” şeklinde çözümlemiştir (Gülensoy, 1127).

“Yeşerik” ifadesi, Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde bulunmamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Çöp (T.): Süprüntü (T.) (6 Nisan 1935 – Ulus)

Eski Türkçe “çöp” sözcüğü için 6 Nisan 1935 tarihli Ulus gazetesinde Eski Türkçe “süpür-” fiilinden türeyen “süprüntü” sözcüğü kullanılmıştır (Kubbealtı, 2016). “Süprüntü” önerisi, atığın niteliğini, değersizliğini ve toplum içinde ayrıştırılması gereken nesneyi vurgular. Bu karşılık, çöp kavramının hem fiziksel hem de mecaz anlamlarını güçlü biçimde aktarır

Gülensoy, “süprüntü” sözcüğünü “süpürge ile temizlik yapıldığında toplanan çer çöp” şeklinde tanımlayarak Orta Türkçe “süprüntü ve süprük” şekillerinin Dîvânu Lugâti’t Türk’te de geçtiğini belirtmiş. Sözcüğü “<sü (/i)p ‘çöp’ + ür – üntü” şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 822).

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “temizlik yapıldığında toplanan toz ve çöp; çer çöp” anlamında tanımlanan “süprüntü” sözcüğünün teklifi günümüzde tutunamamış. Sıklıkla “çöp” şeklinde kullanılmaktadır. İkisinin de Türkçe kökenli olması sebebiyle bir problem teşkil etmemekte olup ek olarak teklifinin yapıldığı düşünülmektedir. Eren ise “süprüntü” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Dafia (Ar.): İtim (T.) (15 Mart 1933 – Vakit); **Püskü (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)

Arapça kökenli “dafia” sözcüğü “defeden, uzaklaştıran, kovan, savan (şey)” anlamlarına gelir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016). Bu sözcüğe karşılık olarak sürüklemek, kendinden uzaklaştırmak anlamındaki Eski Türkçe “it-” fiilinden türeyen “itim” sözcüğü;

şiddetle sürüklemek anlamındaki "püfkür-" fiilinden türeyen Eski Türkçe "püf" veya "püs" kökünden türeyerek oluşturulmuş "püskü" sözcüğü teklif edilmiştir (Nişanyan, 2025). Önerilen "itim" sözcüğü, doğrudan bir şeyi uzaklaştırma, geriye gönderme anlamı taşır. Böylece, "dafia" sözcüğünün savunma veya defetme yönü Türkçe bir eylem üzerinden anlatılmış olur. "Püskü" ise saldırıyı ya da tehlikeyi geri savmayı daha dinamik bir biçimde ifade etmektedir. Her iki öneri de, Arapça kökenli kelimenin soyut kullanımını somut Türkçe fiiller üzerinden anlaşılır hale getirir.

"İtim" sözcüğünün kökü olan "it-" fiilini Gülensoy, "bir şeyi güç uygulayarak ileri götürmek" şeklinde tanımlayarak Eski Türkçe "göndermek, yaymak, kaçırmak" anlamlarını karşılayan "ıd- ve ıt-" fiillerinin, Orta Türkçede ise Dîvânu Lugâti't Türk'te geçen "it-" fiilinin varlığından bahsederek sözcüğü "<it-" şeklinde tahlil eder (Gülensoy, 2011: 442).

Gülensoy, "püskü" sözcüğü için "***püs** 'yansıma'+**kür-**" çözümlemesi yaptığı için "püskü" önerisini de "<**püs+kü**" şeklinde tahlil edebiliriz (Gülensoy, 2011: 707).

"İtim ve püskü" ifadeleri, Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde bulunmamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Dâhi (Ar.): Özgeuslu (T. + T.) (15 Mart 1933 – Vakit)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "olağanüstü yeteneği ve yaratıcı gücü olan kimse; deha, öke" anlamındaki "dâhi" sözcüğü için Eski Türkçe "özgeuslu" ifadesi teklif edilmiştir. Bu sözcüğün etimolojik yapısı incelendiğinde, Eski Türkçe kendi anlamına gelen "öz" sözcüğüne yönelme eki +Ga ekinin getirilmesiyle "özge" başka ve öteki anlamlarını kazanmıştır. Ardından akıl anlamına gelen Eski Türkçe "us" sözcüğü ve yapım eki olan +lu ekinin eklenmesiyle "özgeuslu" biçimi oluşmuştur. "Alışılmışın dışında bir akla sahip olan" anlamına geldiği düşünülen bu sözcük, "dâhi" sözcüğüne Türkçe bir karşılık olarak önerilmiştir (Nişanyan, 2025). Bu önerilen sözcük, 15 Mart 1933 tarihli Vakit gazetesinde "Mimar Sinan özgeuslu bir yapıcımızdır." cümlesiyle örneklendirilmiştir.

Önerilen "özgeuslu" sözcüğü, "özge" ve "us" köklerinden türetilmiştir. Böylece, dâhilik kavramı yabancı bir kökten değil, Türkçe'nin kendi düşünsel terimlerinden hareketle açıklanır. "Özgeuslu", yalnızca akıllı olmayı değil, başkalarından farklı bir

anlayış ve derinlik taşımayı vurgular. Bu nedenle kavramın anlamsal yükünü daha yerli ve kavrayıcı biçimde aktarır.

Gülensoy, "özge" sözcüğü için "başka" tanımı yaparak sözcüğün kökünü "öz" sözcüğüne dayandırarak tahlilini "<öz+ge" şeklinde gerçekleştirir. "Us" sözcüğü için ise "akıl" karşılığını vererek sözcüğün Eski Türkçe ve Orta Türkçedeki varlığına değinir. Sözcüğün hem Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü'nde hem de Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini belirtir. Sözcüğün çözümlemesini de "***ū-** 'anlamak' + **-s**" şeklinde ifade eder (Gülensoy, 2011: 681, 971).

Şeyhî'nin Divanında "özge" sözcüğü için "başka, hayr" tanımı verilerek sözcüğün 15. Yüzyıldaki varlığını "*teslim-i candan özge tapuna duâsı yok*" beyitlerinden öğrenmekteyiz (Timurtaş, 1977: 307).

"Özgeuslu" ifadelesi, Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde bulunmamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Daire (Ar.): Değirmi (T.) (15 Mart 1933 – Vakit); **Dönen (T.)** (4 Mayıs 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "merkez kabul edilen bir noktadan aynı uzaklıktaki noktaların meydana getirdiği, bir çemberin içinde kalan düzlem parçası" ifadesiyle tanımlanan Arapça kökenli "daire" sözcüğü yerine, Eski Türkçede "yuvarlak" anlamını karşılayan "tegir-" fiilinden türeyen ve "tegirmi" şeklinden evrilen "değirmi" sözcüğü ve Eski Türkçe "dön-" fiilinden türeyen "dönen" sözcükleri karşılık olarak önerilmiştir (Kubbealtı, 2016). Türkçe karşılık olarak önerilen "değirmi", yuvarlaklığı doğrudan betimleyen, biçime odaklı bir sözcüktür. "Dönen" ise hareketi, dönüşü vurgulayan dinamik bir karşılıktır. Böylece Arapçadaki hem geometrik hem de işlevsel anlam, Türkçedeki biçimsel ve hareket odaklı karşılıklarla yakalanmaya çalışılmıştır.

Gülensoy, "değirmi" sözcüğü için "yuvarlak" tanımını yaparak sözcüğün Eski Türkçe "tägirmi" ve Orta Türkçe "tägirmä" şeklinde var olduğunu, Dîvânu Lugâti't Türk'te de geçtiğini belirtir. Sözcüğü "<**täg – ir – mi**" şeklinde tahlil eder. Türkiye Türkçesi Ağızları'nda da "değirmi, deermi, değermi" şekillerinin geçtiğini ifade eder (Gülensoy, 2011: 272, 273). Paçacıoğlu, sözcük için "yuvarlak" tanımı yaparak sözcüğün Kitab-ı Gunya, Eski Anadolu Türkçesinde Ekler ve Kıpçak Türkçesi Sözlüğü'nde geçtiğini belirtmiştir (Paçacıoğlu, 2011: 208). Teklifi yapılan "değirmi" sözcüğü için 15

Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde "Arabasile meydanlıkta bir değirmi çizdi." cümlesi örnek olarak verilmiştir.

"Dön-" fiilinin "dönmek" anlamında karşılandığını ve "<**tö:n-**" şeklinde tahlil edildiğini öğrenmekteyiz. Sözcüğün Kutadgu Bilig ve Dîvânu Lugâti't Türk'te de geçtiğini görmekteyiz (Gülensoy, 2011: 302).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "değirmi" sözcüğü için "daire" sözcüğüyle anlamsal bağdan uyumlu "yuvarlak olan" tanımı yapılmıştır. Fakat bu sözcük Arapça kökenli "daire" sözcüğüyle karşılanmakta "değirmi" ifadesi sık kullanılmamaktadır. "Dönen" sözcüğüne ise Türkçe Sözlük'te yer verilmemiştir (TDK, Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Eren, "değirmi" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiş. "Dönen" ifadesi için ise farklı bir anlama gelen "üç yaşını geçen at veya deve" tanımı yapmıştır (Eren, 2020: 149).

Dava (Ar.): Sorak (T.) (16 Mart 1933 – Vakit); **Soruk (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit); **Soruş (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit); **Aranç (T.)** (4 Mayıs 1933 – Vakit); **Aranılan (T.)** (4 Mayıs 1933 – Vakit); **Duyumlu (T.)** (6 Mayıs 1933 – Vakit); **Dilev (T.)** (1 Nisan 1935 – Ulus)

"Hakkını elde etmek veya korunmasını sağlamak yâhut bir anlaşmazlığın çözümü için mahkemeye baş vurma" anlamındaki Arapça "dava" sözcüğü için "aranç, aranılan, duyumlu, sorak, soruk, soruş, dilev" ifadeleri teklif edilmiştir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016). Bu sözcük için pek çok Türkçe karşılık önerilmiştir. "Sorak, soruk, soruş" türevleri doğrudan "sormak" fiilinden gelir ve davanın soruşturma, arama, sorgulama yönünü vurgular. "Aranç" ve "aranılan" kelimeleri, davayı hakikati arama, adaletin peşine düşme süreci olarak kavramsallaştırır. "Duyumlu", davanın toplumsal yönünü, kamuya yansıyan ve herkesçe hissedilen tarafını öne çıkarır. "Dilev" ise davanın bir istem, talep ve hak arama boyutunu yansıtır. Görüldüğü üzere öneriler, dava sözcüğünün farklı bağlamlarını Türkçe köklere dayandırarak çeşitlendirmiş fakat öneriler söz varlığına tutunamamıştır.

"Sorak, soruk ve soruş" sözcükleri için "sual etmek" anlamında "sor-" fiiline bakılmaktadır. Sözcük için "Orta Türkçe "sor-" fiilinin geçtiği bilinmektedir (Gülensoy, 2011: 799).

“Duyumlu” sözcüğü için Gülensoy, Eski Türkçe “duy-” fiiline işaret ederek fiili “duymak” şeklinde tanımlamış ve sözcüğü “<tuy-” şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 309).

“Aranılan ve aranç” sözcüklerinin kökü olan “ara-” fiili için Gülensoy, “aramak” tanımı vererek sözcüğü “<***arġa-** [**ārġa-** ‘yoklamak, arayıp taramak (DLT)] şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 74).

“Dilev” sözcüğü için “demek, söylemek > isteği ve dileği söylemek, dilemek” anlamlarındaki “dile-” sözücüğünden geldiği bilinir. Gülensoy, sözcüğün “<*til+e- / *tıl+a- / til+ä:-” şeklinde tahlilinin yapar (Gülensoy, 2011: 284). Önerilen “dilev” sözcüğü için 1 Nisan 1935 tarihli Ulus gazetesinde “Borcunu ödemediği için aleyhine dava açtım = Borcunu ödemediği için ona karşı dilev açtım.” cümlesi örnek olarak verilmiştir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “sorak, soruk, aranç, aranılan ve dilev” sözcükleri geçmemekte ve “soruş ve duyumlu” sözcükleri ise farklı anlamlarda karşılık bulmakta “dava” anlamında kullanılmamaktadır. Eren, “sorak, soruk, soruş, aranç, aranılan, duyumlu ve dilev” ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Davetiye (Ar.): Çağrılık (T.) (8 Haziran 1935 – Ulus)

Köken itibariyle Arapçaya dayanan “davetiye” sözcüğü, bir kişiyi bir toplantıya çağırmak için gönderilen kâğıt tanımını taşımaktadır. Türkçe karşılık olan “çağrılık” sözcüğü “çağırmak” fiilinden türetilmiş olup, çağırmayı sağlayan nesne olduğu için doğrudan işlevi vurgulamaktadır. Böylece Arapça kökenli sözcüğün anlamı basit, somut ve kolay anlaşılır bir Türkçe yapı ile verilmiştir. Fakat sözcük halk arası dışında çok yaygınlık sağlayamamıştır. Bu “çağırma” anlamını esas alarak Eski Türkçe “çağır-” fiilinden türemiş olan “çağrılık” sözcüğünün “davetiye” sözcüğü yerine teklif edildiği 8 Haziran 1935 sayılı Ulus gazetesinden öğrenmektedir (Kubbealtı, 2016).

Gülensoy, “çağrılık” sözcüğü için “çağrı” sözcüğüne işaret ederek “davet” tanımı yapmıştır. Sözcüğü ise “<***çā** ‘yansıma’ + **kır – ı**” şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 211). Tietze, “çağrılık” sözcüğüne değinmemiş fakat “çağrılı” ifadesi için “davetli” tanımı yaparak sözcüün “<çağır+ -ılı” çözümlemesini gerçekleştirmiştir (Tietze, 2016: 129).

"Çağrılık" sözcüğü TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "davetiye" anlamını karşılamıştır. Fakat sözcük için "çağrılık" ifadesi kullanılmamaktadır. Eren ise "çağrılık" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Debagat etmek (Ar. + T.): Sepilemek (T.) (15 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça "debagat" sözcüğü için Kubbealtı Sözlüğü (2016), "deriyi terbiye etme, hazırlama sanatı, tabaklık, sepicilik" tanımı yapmaktadır. Bu sözcük Türkçe "et-" fiiliyle birleşerek "debagat etmek" ifadesine 15 Mayıs 1935 sayılı Ulus gazetesinde "sepilemek" ifadesi teklif edilmiştir.

Türkçe karşılık olarak önerilen "sepilemek", bugün de kullanılan "sepicilik" mesleğiyle bağlantılıdır. Bu karşılık, hem işlevsel hem de halk dilinde kökleşmiş bir biçimdir; böylece yabancı kelimenin yerine kolayca benimsenebilecek doğal bir öneridir. Fakat önerinin çok sık kullanımı bulunmamaktadır. Gülensoy, "sepile-" fiilini "sepi yapmak, tabaklamak" anlamıyla tanımlayarak "<sep – i + le" şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 753).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "sepilemek" sözcüğü için "tabaklamak" tanımı yapılmıştır. Bu bağlamda "sepicilik" sözcüğü tarihî bir öneri olarak kalmış, günümüzde yaşayan karşılığı "tabakçılık"tır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Eren, "sepilemek" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Debdebe (Ar.): Bezenti (T.) (16 Mart 1933 – Vakit)

Köken itibariyle Arapçaya dayanan "debdebe" sözcüğü, "göz alıcı gösteriş, şatafat, tantana, haşmet, ihtişam" anlamlarını taşımaktadır (Kubbealtı Sözlüğü, 2016). Bu "gösteriş ve görkem" sözcüklerini esas alarak Eski Türkçe "süslemek" anlamındaki "beze-" fiilinden türeyen "beze – n – ti" sözcüğünün "ihtişam" sözcüğü yerine teklif edilmiştir (Nişanyan, 2025). Türkçe karşılık "bezenti" sözcüğü süslenmişlik, yapay ihtişam anlamlarını taşır. Bu öneri, kelimenin özündeki gösteriş unsurunu daha doğal bir Türkçe ifade ile aktarır. Fakat sözcük "bezenti" şeklinde günümüzdeki varlığına devam edememektedir.

Gülensoy, "bezen-" fiili için "süslenmek" tanımını yaparak sözcüğü "<bedze-n < ***bed(i)z + e – n –"** şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 138).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "bezenti" sözcüğü "debdebe" anlamını karşılamak için tanımlanmamıştır. Eren ise "bezenti" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Defa (Ar.): Nal (T.) (5 Nisan 1933 – Vakit); **Yol (T.)** (23 Nisan 1933 – Vakit)

Bir şeyin oluş, tekrarlanış sayısını bildiren, kez, sefer, kere anlamlarını taşıyan Arapça "defa" sözcüğü için Derleme Sözlüğü'nde geçmekte olan Türkiye Türkçesi Ağızları'nda varlığını sürdüren Eski Türkçe "nal" ve "yol" (TDK Derleme Sözlüğü, 2023) sözcükleri teklif edilmiştir. "Yol" önerisi, bir işin tekrarlanmasını, bir yolun gidilmesi gibi yorumlanır. Ancak "nal" önerisinin kökeni tartışmalıdır; muhtemelen adım atış veya vuruşla ilgili bir bağlantı kurulmak istenmiştir. Burada amaç, "defa" sözcüğünün tekrar ve sıra kavramını Türkçe köklerle anlatmaktır. "Nal" önerisi için 5 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde "Bu akşam bir nal bize gel!" şeklinde örneklendirilmesi yapılmıştır. Sözcüğün kökeni bağlamında bir netlik olmamakla birlikte teklifi yapılan gazetedeki anlamsal kavram ve örnek bu teklifi doğrular nitelikte olduğu için sözcüğün kökünü teklife dayanarak Türkçe olarak nitelendirmekteyiz. Bu iki ifade de öneri niteliğinde kalarak söz varlığında yaşamayan sözcükler arasına girmiştir.

Gülensoy, "yol" sözcüğü için halk ağzında "kez, defa" anlamında kullanıldığını belirterek sözcüğü "<***yōl**" şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 1156).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "nal" sözcüğü "defa" anlamında kullanılmamıştır. "Yol" sözcüğünün "kez" anlamında tanımı vardır. Eren ise "yol" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiş. "Nal" sözcüğü için ise farklı bir anlamı karşılayan "at, eşek, öküz vb hayvanlarının tırnaklarına çakılan, ayağın şekline uygun demir parçası" tanımını yapmıştır (Eren, 2020).

Defter (Ar.): Kütük (T.) (23 Nisan 1933 – Vakit); **Yazak (T.)** (5 Mayıs 1933 – Vakit)

Eski Türkçe "kütük" ve "yazak" sözcükleri, Arapça kökenli "Genellikle hafif bir kapak içerisinde, yazı yazmak için bir araya tutturulmuş kâğıt yaprakları" anlamına gelen "defter" sözcüğü için teklif edilmiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). "Kütük", Türkçede özellikle resmi kayıtların tutulduğu defter için kullanılır; nitekim günümüzde de "nüfus kütüğü" terimi yaşamaktadır. "Yazak" ise yazma işinden türetilmiştir ve defteri doğrudan yazılan nesne olarak tanımlar. Böylece her iki karşılık, kayıt ve yazma

işlevlerini yerli bir şekilde aktarır. Fakat sözcüğün varlığı Arapça kökenli "defter" sözcüğü ile devam etmektedir.

"Defter" sözcüğü için teklif edilen "kütük" sözcüğüne 23 Nisan 1933 tarihli Vakit gazetesinde "Adı sanı kütükte yazılıdır." cümlesi örnek olarak verilmiştir. "Kütük" için "kalın ağaç gövdesi" tanımı yapan Gülensoy, sözcüğü "defter" anlamında tanımlamamış. Ham maddesine inilerek bu sözcüğün teklifi yapıldığı düşünülmektedir. "Kütük" sözcüğünün 'tomruk' anlamındaki "kütek" sözcüğünden geldiğini iddia ederek "<**küt** 'kesik, kırık' + **(ü)k**" şeklinde tahlilini gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 593).

Gülensoy, "yazak" sözcüğü için halk ağzında "yazıhane" olarak geçtiğini belirterek sözcüğü "<**yaz – (a)k**" şeklinde tahlil etmiş. "Yaz-" fiilinin ise Eski ve Orta Türkçeye kadar uzandığını Dîvânu Lugâti't Türk'te de kullanıldığını belirtmiştir (Gülensoy, 2011: 1101).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "kütük" sözcüğü tanımlanmış fakat "defter" anlamında karşılığı verilmemiştir. "Yazak" ifadesine ise hiç değinilmemiştir. Eren, "kütük ve yazak" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Dehşet (Ar.): Ürküntü (T.) (15 Mart 1933 – Vakit); **Yılgı (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)

Köken itibariyle Arapçaya dayanan "dehşet" sözcüğünü Kubbealtı Sözlüğü (2016), "Korkunç bir şey veya bir tehlike karşısında insanın içini kaplayan büyük korku, telâş ve ürküntü, yılgı" şeklinde tanımlamaktadır. Bu tanımda da kullanılan Eski Türkçe "ürküntü" ve "yılgı" sözcükleri 1933 yılında "dehşet" sözcüğü için teklif edilmiş fakat günümüzde kullanımı sürdüren sözcükler arasına dâhil olamamışlardır.

Bu kavrama karşılık olarak önerilen "ürk-üntü" sözcüğü, Türkçe "ürk-" fiilinden türetilmiştir. "Ürk-" fiili "ani korkuya kapılmak, telaşla geri çekilmek" anlamındadır. Bu fiile "-üntü" isim yapım eki eklenerek, "ürkmenin sonucu, korku hâli" manası kazanır. "Yılgı" karşılığı ise Eski Türkçe "çekinmek, korkmak" anlamlarında "yıl-" kökünden türemiştir. Fiil, "-gı" ekini alarak "korku, dehşet uyandıran hâl" anlamı taşır. Her iki karşılık da, "dehşet" sözcüğünün duygu yoğunluğunu öz Türkçe kökenli fiillere yaslanarak açıklamaktadır. "Ürküntü" sözcüğü için "Herifi görünce içime ürküntü geldi." ifadesi 15 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde örnek olarak verilmiştir.

Gülensoy, "ürküntü" sözcüğü için "ürkme duygusu" tanımını yaparak sözcüğün kökünü "ürk-" fiiline dayandırarak "<ürk-ü+ntü" tahlilini yapmıştır. "Yılgı" sözcüğü için "yıl-" madde başında "1. Bir işten gözü korkup vazgeçmek; 2. Bıkmak, usanmak" tanımını yaparak sözcüğü "<? OT. yél- 'koşmak; *cin ve yel çarpmak'" şeklinde tahlil etmiş ve sözcüğün Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini ifade etmiştir (Gülensoy, 2011: 995, 1138). Paçacıoğlu, "ürkün-" fiili için "telaşa kapılmak" anlamını vererek sözcüğün Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini belirtmiştir (Paçacıoğlu, 2011: 712).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "ürküntü ve yılgı" sözcükleri verilmiş fakat "dehşet" anlamında varlığını sürdürmemektedir. Eren ise "ürküntü ve yılgı" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Delil (Ar.): Suç izi (T. + T.) (23 Nisan 1933 – Vakit); **Tanıt (T.)** (8 Nisan 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2023), "bir şeyin varlığını, aslını, ne olduğunu ispatlamaya yarayan şey, burhan, kanıt, beyyine" tanımı yapılan Arapça "delil" sözcüğü için Türkçeleştirme çabaları kapsamında "suç izi" ve "tanıt" sözcükleri teklif edilmiştir. Önerilen "suç izi", hem mecaz hem somut bağlamda bir olayın veya suçun izini gösterme anlamını taşır. "Tanıt" ise bir şeyin görünür hâle getirilmesini, açıklanmasını ifade eder. Bu iki öneri, "delil" sözcüğünün işlevi olan gösterme ve kanıtlama bağlamını Türkçe ifadelerle karşılamakta fakat bu ifadeler "delil" anlamında günümüzde kullanılmamaktadır.

"Suç izi" ifadesi anlamsal bakımdan denkliğe sahip olsa da kullanımı yaygınlaşmamıştır. Kökeni Eski Türkçe "tanu-" konuşmak fiiline dayanan "tanıt" sözcüğü için "Bir şeyi ispat etmeye yarayan belge, delil, hüccet" tanımı Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) verilmiş fakat teklif edilen sözcük günümüzde varlığını yitirmiştir.

Gülensoy, "suç" sözcüğü için "1. Törelere, ahlâk kurallarına aykırı davranış; 2. Yasalara aykırı davranış, cürüm" tanımı yaparak sözcüğün Eski Türkçede "suy" ve Orta Türkçede "suç" şeklinde geçtiğini ifade etmiştir. "İz" sözcüğü için ise "belirti, nişan, alâmet" tanımı yaparak sözcüğün Orta Türkçe "i:z" sözcüğüne dayandığını ifade ederek "<***i:z**" şeklinde tahlilini gerçekleştirir (Gülensoy, 2011: 444, 812).

"Tanıt" sözcüğü için Gülensoy, "tanıtlamaya yarayan belge veya herhangi bir şey" tanımını yaparak sözcüğün "<ta-nı-t" şeklinde tahlilinin gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 856).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "suç izi" ifadesi bulunmamakta olup "tanıt" sözcüğü "delil" anlamında kullanılmıştır. Fakat önerilen "tanıt" sözcüğü yerine "delil" sözcüğü yerleşmiş, öneri tutunamamıştır.

Derece (Ar.): Bölük (T.) (5 Nisan 1933 – Vakit)

"Bir çemberin 360'ta biri ölçüsündeki açı birimi" tanımındaki Arapça "derece" sözcüğü için Eski Türkçe "böl-" fiilinden türeyen "bölük" sözcüğü teklif edilmiş. "Bölük" önerisi, özellikle sayısal veya örgütsel ayrımı vurgular; bir bütünün parçalanmış ya da sıralanmış birimleri anlamını taşır. Bu karşılık, "derece" sözcüğünün sınıflama ve aşama bağlamını Türkçe bir biçimde aktarmakta fakat günümüzdeki varlığını sürdüremektedir (Kubbealtı, 2016). 5 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde bu karşılık için "Bir çevrim 360 bölüğe ayrılmıştır." örneği verilerek teklif edilen karşılık açıklanmış ve desteklenmiştir.

Gülensoy, "bölük" sözcüğünün Orta Türkçede geçtiğini ve Dîvânu Lugâti't Türk'te kullanıldığını belirterek Türkiye Türkçesi Ağızları'nda "bölük, parça, kısım" anlamlarında kullanılıdığını belirtmiştir. Bu sebeple parça parça bölünen "derece" sözcüğü düşünüldüğünde "bölük" sözcüğünün teklif edilmesi muhtemeldir (Gülensoy, 2011: 173). Paçacıoğlu da sözcük için "kısım, grup" şeklinde tanım yapmıştır. Bu tanımdan yola çıkarak derecenin de bir kısmı ifade ettiği düşünülürse anlam örtüşmesi yaşanmaktadır (Paçacıoğlu, 2011: 146).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "bölük" sözcüğü "derece" anlamında tanımlanmamıştır. Eren ise "bölük" ifadesi için "belik" ifadesine bakılmasını işaret ederek sözcüğü "saç örgüsü" şeklinde tanımlamış. "Derece" için teklifi yapılan "bölük" ifadesinden farklı bir anlamsal karşılığını vermiştir (Eren, 2020: 59, 76).

Derman (Far.): Em (T.) (5 Nisan 1933 – Vakit); **Ot (T.)** (10 Nisan 1933 – Vakit)

Farsça kökenli ilaç, şifa, deva anlamlarını taşıyan "derman" sözcüğüne karşılık olarak, ilaç, deva, derman anlamını karşılayan Eski Türkçe "ilaç, merhem" anlamındaki "em" sözcüğü ve ilaç tanımını karşılayan Eski Türkçe "ot" sözcüğü Türkçe karşılıkları olarak teklif edilmiştir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016). "Em" kısa ve öz bir Türkçe karşılık

olarak güç, hastalığın geçmesinde kullanılan nesnenin anlamını karşıladığı için derman manasını taşır. "Ot" ise şifalı bitki anlamında halk dilinde derman işlevi gören sözcüktür. Her iki öneri de "derman" sözcüğünün iyileştirici ve destekleyici bağlamını Türkçeye taşır. Fakat teklifler öneri niteliğinde kaldığı için günümüze ulaşamayan sözcükler arasında yerini almaktadır.

5 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde "em" sözcüğüne "Doktor iyi olmam için bir em verdi." cümlesi örnek verilerek "ilaç" anlamını karşıladığı öğrenilmektedir. 10 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde ise "ot" sözcüğüne örnek verilen "Yararlı otlar (ilâçlar) beni ayağa kaldırdı." ifadesinde de "ilaç" sözcüğünü anlam itibariyle karşıladığı bilinmektedir.

Gülensoy,"em" sözcüğü için "iläç, merhem" tanımını yaparak sözcüğün Eski ve Orta Türkçede "em" şeklinde geçtiğini, Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini belirtmiş sözcüğü "<**em**" şeklinde tahlil etmiştir. Türkiye Türkçesi Ağızları'nda ise "em, emce, emsem" sözcüklerinin "ilâç" anlamında karşılandığı bilinmektedir. Sözcüğün Türkmen, Nogay, Kazak, Kırgız, Altay ve Tuva Türkçesinde "em" kullanıldığını belirtir (Gülensoy, 2011: 330). Paçacıoğlu, "em" sözcüğü için "ilâç, derman" tanımı yaparak sözcüğün Dîvânu Lugâti't Türk, Atabetü'l Hakayık, Kutadgu Bilig, Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü, Eski Türkçenin Gramer ve Kuman Lehçesi Sözlüğü gibi eserlerdeki varlığından bahseder (Paçacıoğlu, 2016: 243).

Şeyhî Divan'ından edinilen "hicr semmine sora nedür devâ vü em" cümleden yola çıkarak "em" sözcüğü için "ilâç" tanımı verilmiş, ilacın derman olmasını sebebiyle de bu sözcüğün teklif açısından uygun görülmesini desteklemektedir (Timurtaş, 1977: 290).

"Ot" sözcüğü için ise Gülensoy, "ilâç, em" tanımı yaparak sözcüğün Orta Türkçede "ilâç, em, zehir" anlamlarında kullanıldığını belirterek Dîvânu Lugâti't Türk'te de "em" şeklinin geçtiğini belirtir. Sözcüğün "<**ot**, oot 'ot, yeşillik, ilâç'" tahlilini yapar. Türkiye Türkçesi Ağızları'nda ise "ot" sözcüğünün "göz hastalığını iyileştirmek için kullanılan ev ilâcı" tanımında varlığını sürdürdüğünü belirtir (Gülensoy, 2011: 634, 635). Paçacıoğlu, "ot" sözcüğünü "ilâç, zehir" şeklinde tanımlayarak sözcüğün Eski Türkçenin Grameri, Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü, Dîvânu Lugâti't Türk, Kutadgu Bilig, Kuman Lehçesi Sözlüğü ve Tarama Sözlüğü'nde geçtiğini belirtir (Paçacıoğlu, 2011: 484).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "em ve ot" ifadesi "derman" anlamını karşılık olan "ilaç" sözcüğüyle tanımlanmış fakat "em ve ot" sözcükleri tutunamayan sözcükler arasındadır.

Ders (Ar.): Uspayı (T. + T.) (5 Nisan 1933 – Vakit); **Bilik (T.)** (10 Nisan 1933 – Vakit); **Öğrenç (T.)** (5 Mayıs 1933 – Vakit)

Arapça kökenli "ders" sözcüğü "bir öğreticinin belli bir konuda öğrencilere verdiği bilgi" anlamına karşılık gelmektedir (Kubbealtı, 2016). Bu yabancı sözcük için teklif edilen Eski Türkçe sözcükler "bilik, öğrenç ve uspayı"dır. "Bil-" fiilinden türeyen "bilig" sözcüğü bilme durumu ve bilgi anlamına gelmektedir. 10 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde "Orta mekteplerde her gün altı bilik okunur." cümlesi teklif edilen sözcüğe örnek olarak verilmiştir. "Öğren-" fiilinden türeyen "öğrenç" sözcüğü öğrenilen şey, edinilen bilgi anlamlarını karşılamak için teklif edildiği bilinmektedir. Üçüncü öneri olan "uspayı" ifadesi, Eski Türkçe "us" ve hisse anlamını karşılayan "pay" sözcüklerinin birleşmesiyle "aklın payı, zihinsel edinim" anlamlarına karşılık gelerek oluşturulmuştur. Bu üç sözcük de Türkçenin öz yapısıyla ifade etme çabasının ürünüdür (Nişanyan, 2025). "Uspayı" sözcüğü, ders ve öğrenim bağlamında bilgi aktarımını ifade eder. "Bilik", bilginin kazanımı ve aktarımı ile ilgili bir karşılıktır. "Öğrenç" ise öğrenme sürecini ve eğitimi vurgular. Bu öneriler, ders kavramının öğretim ve bilgi edinme boyutunu Türkçe kökenlerle karşılamaktadır.

Gülensoy, "us" sözcüğü için "akıl" tanımını yaparak sözcüğün Eski ve Orta Türkçede "akıl" anlamında kullanıldığını belirterek Dîvânu Lugâti't Türk'te de geçtiğini ifade eder. Sözcüğün kökünü ise "anlamak" anlamındaki "ū-" fiiline dayandırarak "<***ū-** 'anlamak' + **-s**" şeklinde tahlilinin gerçekleştirir (Gülensoy, 2011: 971). Teklifi yapılan "uspayı" ifadesi için 5 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde "Bu bana uspayı olsun." örneği verilmiştir. Tietze, "pay" sözcüğü için Meninski'nin "hisse, pay" tanımı vermiştir (Tietze, 2018: 331).

"Bilik" sözcüğünün kökü olan "bil-" fiili için "bir şeyi anlamış ve öğrenmiş bulunmak" tanımı yapılarak sözcüğün Dîvânu Lugâti't Türk'te ve Kutadgu Bilig'de geçtiğini belirtir. "Öğrenç" sözcüğünün kökü olan "öğren-" fiili için ise "bilgi edinmek; bellemek; yetenek, beceri kazanmak" tanımı yapılarak sözcüğün Eski Türkçe ve Orta Türkçe "ögren-" fiileriyle karşılandığı belirtilmiş. Sözcük "<***ögür** 'sürü' +**A** –**n** – (**t-**)"

şeklinde tahlil edilmiştir (Gülensoy, 2011: 144, 653). "Bilik" ifadesinin "bilgi, ilim, akıl, anlayış" anlamlarına geldiğini dile getiren Paçacıoğlu, sözcüklerin Tarama Sözlüğü'nde, Kuman Lehçesi Sözlüğü'nde, Kıpçak Türkçesi Grameri'nde ve Dede Korkut Kitabı'ndaki varlığından bahseder (Paçacıoğlu, 2011: 128).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "uspayı, bilik ve öğrenç" sözcüklerinin tanımı bulunmamaktadır. Eren, "us" sözcüğü için "akıl" karşılığını vererek Orta Türkçede "hayır ve şerri ayırt ediş" anlamında var olduğunu söylerken Kâşgarlı Mahmud'a göre sadece Oğuzların kullandığı bir söz olduğunu belirtirek Eski Kıpçakda da "us" olarak geçtiğini dile getirir (Eren, 2020: 535).

Dert (Far.): Sağlıksızlık (T.) (5 Nisan 1933 – Vakit)

Eski Türkçe "saġ" sözcüğünden +lık ekiyle türeyen "sağlık" sözcüğü "+sız" ve "+lı" ekleri eklenerek "sağlıksızlık" sözcüğü oluşturulmuş ve bu sözcük "elem, keder, hastalık" anlamlarına gelen Farsça "dert" sözcüğü için teklif edilmiştir (Nişanyan, 2025). Önerilen "sağlıksızlık", hem fiziksel hem ruhsal bağlamda olumsuz durumları ifade eder. Böylece "dert" sözcüğünün olumsuzluk ve rahatsızlık teması Türkçe ifadeyle korunmuş olur.

Gülensoy, "sağlıksız" sözcüğü için "sağlık" maddesinde "vücudun hasta olmaması durumu, vücut esenliği, esenlik, sıhhat' şeklinde tanım yaparak sözcüğün "<**sağ + lık**" şeklinde tahlilini gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 714). Teklif edilen "sağlıksızlık" sözcüğü için "Sen asıl sağlıksızlıktan çekin!" cümlesi 5 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde örnek olarak verilmiştir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "sağlıksızlık" sözcüğü "dert" anlamında kullanılmamaktadır. Eren ise "sağlıksızlık" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Deva (Ar.): Onuk (T.) (11 Mayıs 1933 – Vakit)

Köken itibariyle Arapçaya dayanan "deva" sözcüğü, ilaç, şifa, çare anlamlarını taşımaktadır. Bu şifa ve çare sözcüklerini esas alarak Eski Türkçe "iyileşmek" anlamındaki "on-" fiilinden türeyen "onuk" sözcüğünün "dert" sözcüğü yerine teklif edildiğini 11 Mayıs 1933 sayılı Vakit gazetesinden öğrenmektedir (Nişanyan, 2025). "Onuk" sözcüğü tedavi edici veya çare sağlayan şifayı dile getirir. Bu karşılık, deva

kavramının iyileştirme ve şifa bağlamını Türkçede karşılamakta fakat sözcüğün günümüz Türkçesinde kullanımı bulunmamaktadır.

"Onuk" sözcüğünün kökeninin "(iş) düzeltmek" anlamındaki "on-" fiili olduğu düşünülmektedir. "On-" fiili için Gülensoy, Eski Türkçe ve Orta Türkçe "**oŋ-**" şeklinde kullanıldığını ifade ederek Kutadgu Bilig ve Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini belirtmiştir (Gülensoy, 2011: 625). Paçacıoğlu, "on-" fiilini "onarmak, tedavi etmek, şifa bulmak, iyi olmak" şeklinde tanımlayarak sözcüğün Yusuf ve Zeliha, Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü'nde ve Yunus Emre Divanı'nda geçtiğini belirtir (Paçacıoğlu, 2011: 478).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "onuk" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Devam (Ar.): Kesilmeme (T.) (26 Nisan 1933 – Vakit); **Sürme (T.)** (26 Nisan 1933 – Vakit); **Sürek (T.)** (27 Mayıs 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2023), "bir durum üzere sürüp gitme, sürme, kesilmeme" tanımı yapılan Arapça "devam" sözcüğü için Türkçeleştirme çabaları kapsamında "kesilmeme", "sürek" ve "sürme" sözcükleri teklif edilmiştir. Tanımda da geçtiğini bildiğimiz "kesilmeme" sözcüğü köken itibariyle Eski Türkçe "kes-" fiiline dayanmaktadır. Süreklilik arz etmesinden dolayı Eski Türkçe "sür-" fiilinden türeyen "sürek" ve "sürme" sözcükleri de teklif edilen diğer sözcüklerdir. "Kesilmeme" doğrudan işin sürekliliğini ifade eder. "Sürme", eylemin devamını, aksatmadan ilerlemesini anlatır. "Sürek" ise süreklilik ve devamlılık bağlamında kısa ve öz Türkçe karşılıktır.

"Kesilmeme" sözcüğünün kökeninin "kes-" fiilinden geldiği ve "devamlılığı sağlamak" adına bir işin kesilmemesi gerektiği göz önünde bulundurularak "kes – i – l – me – me" şeklinde etimolojisi olan bu sözcüğün teklifi yapılmıştır (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

"Sürek ve sürme" sözcüklerinin kökünü Gülensoy, "sür-" fiiline dayandırarak sözcüğü "1.yönetip yürütmek; 2. önüne katıp götürmek; 3. uzatmak; 4. dokundurmak, değdirmek" anlamlarında tanımlar. Sözcüğün Eski ve Orta Türkçedeki varlığına değinerek sözcüğü, "<***sӱ-r-**" şeklinde tahlil eder (Gülensoy, 2011: 823).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "sürme ve sürek" ifadeleri "devam" anlamını taşımamakla birlikte "kesilmeme" sözcüğü sözlükte yer almamaktadır. Eren ise

“kesilmeme, sürme ve sürek” ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Diğer (Far.): Öteygün (T.) (1 Mayıs 1935 – Ulus)

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023) “öteki ve başka” anlamlarında tanımlanan Farsça kökenli “diğer” sözcüğü yerine, anlam bakımından karşılık oluşturabilecek Eski Türkçe kökenli “öteygün” ifadesi önerilmiştir. “Öteygün”, özellikle zaman veya yer bağlamında “diğer, farklı gün” anlamını vererek, kavramın ayrım ve farklılık boyutunu Türkçe olarak karşılar.

Gülensoy, “öte” sözcüğünü “konuşanın temel olarak aldığı bir şeyden daha uzak olan yer veya şey” şeklinde tanımlayarak sözcüğün Eski Türkçe ve Orta Türkçe “bir şeye geçmek” anlamındaki “öt-” fiiline eklenen “-e ‘fiilfen ad yapan ek’” ekiyle tahlil eder. “Öt-” fiilinin de Dîvânu Lugâti’t Türk’te geçtiğini belirterek Türkiye Türkçesi Ağızları’nda “ötöğün” şeklinin olduğuna değinir. “Gün” sözcüğü için ise “<**ET., OT. kün** (DLT); <***kün̄** ‘gün, güneş’” şeklinde tahlilini yapmıştır. Teklif edilen sözcük de “bir başka gün” anlamındaki “diğer” sözcüğüne karşılık gelen “öteygün” ifadesi olmuş fakat sözcük günümüzde tutunamamıştır (Gülensoy, 2011: 395, 675).

“Öteygün” ifadesi, Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde bulunmamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Dikkat (Ar.): Bakış inceliği (T. + T.) (25 Nisan 1933 – Vakit); **İnce bakış (T. + T.)** (27 Mayıs 1933 – Vakit); **Ayay (T.)** (5 Mayıs 1935 – Ulus); **Derin bakma (T. + T.)** (5 Mayıs 1933 – Vakit)

“Düşünceyi bir nokta üzerinde toplama, bir şey üzerinde düşüncesini toplayarak durma” şeklinde Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016) tanımlanan Arapça kökenli “dikkat” sözcüğü için “bakış inceliği, ince bakış, ayay ve derin bakma” ifadeleri teklif edilmiştir. “Bakış inceliği” ve “ince bakış”, gözlem ve farkındalık bağlamını açıklar. “Ayay” ve “derin bakma”, aynı şekilde gözlem ve odaklanmayı Türkçe kökenlerle ifade eder. Bu öneriler, dikkatin hem zihinsel hem fiziksel boyutunu korur. “Ayay” sözcüğü için herhangi bir sözkükte etimolojisine ait bir ifade bulunmamakla birlikte sözcüğün 5 Mayıs 1935 sayılı Ulus gazetesinde “dikkat” sözcüğü için teklifinden dolayı Türkçe kökenli olduğu düşünülmektedir.

"Bakış inceliği, ince bakış, ayay ve derin bakma" ifadeleri, Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde bulunmamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Din (Ar.): Tapkı (T.) (25 Nisan 1933 – Vakit); **İnanış yolu (T. + T.)** (27 Mayıs 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2023), "İnsanların yaratıcı olarak kabul ettikleri üstün güce olan îmanlarını, ona yapacakları ibâdetlerin bütününü ve bu îmâna göre davranışlarının nasıl olması gerektiğini düzenleyen inanış yolu" şeklinde tanımını yaptığı Arapça "din" sözcüğü için Eski Türkçe "inanış" ve "yol" sözcüklerinin birleşimiyle oluşturulan "inanış yolu" ifadesi teklif edilmiştir. İnsanların inandıkları din onların kendi yollarını teşkil ettiği için inanış yolu ifadesi anlamsal açıdan uygunluk taşımaktadır. Bir diğer önerilen sözcük ise Eski Türkçe "tap-" fiilinden türeyen "tapkı" ifadesidir. Kabul edilen inanca tapma eylemi düşünüldüğünde eylemin soyutlaşmış hâli teklif edilen sözcükler arasındadır (Nişanyan, 2025).

"Tapkı" sözcüğünün kökenini "tap-" fiiline dayanmaktadır. Gülensoy, "tap-" fiili için "tanrı diye tanımak, kulluk etmek" şeklinde tanımlamış. Sözcüğün Eski Türkçede "hizmet etmek, kazanmak" anlamlarını karşılayan "tap-" şeklindeki varlığını ve Orta Türkçede "tapmak, hizmet etmek; bulmak, sezmek" anlamlarındaki "tap-" şeklindeki varlığını belirtmiştir. Sözcüğü "**<*tap-**" şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 858).

"Tapkı ve inanış yolu" ifadeleri, Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde bulunmamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Dirayet (Ar.): Usuğ (T.) (1 Mayıs 1935 – Ulus); **Bilgiçlik (T.)** (5 Mayıs 1933 – Vakit); **Kavrayışlık (T.)** (27 Mayıs 1933 – Vakit)

Arapça kökenli "dirayet" sözcüğü, "çabuk kavrama yeteneği, kavrayış, anlayış" gibi anlamlar taşır. Buna karşılık teklif edilen Türkçe sözcüklerden "bil-" fiilinden türeyen "bilgiçlik", yalnızca bilgiye sahip olmayı değil bilgiyi doğru zamanda kullanma yeteneğini ifade eder. Eski Türkçe "kavra-" fiilinden türeyen "kavrayışlık", olayları ya da durumları hızlıca anlayıp çözme becerisiyle doğrudan örtüşmektedir. Teklif edilen bir diğer sözcük Eski Türkçe akıl anlamındaki "us" sözcüğünden türeyen "usuğ" sözcüğüdür. Akıl yürütmeyi ve karar verebilme yeteneğini temsil ettiği için seçilmiştir. Bu üç sözcük

hem zihinsel hem davranışsal yönleriyle "dirayet" sözcüğünün karşılığı olsa da yaşayan Türkçede varlığını sürdürememiş sözcüklerdir.

Gülensoy, "us" sözcüğü için "akıl" karşılığını vererek sözcüğün Eski Türkçe ve Orta Türkçedeki varlığına değinmiş. Sözcüğün hem Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü'nde hem de Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini belirtmiştir. Sözcüğün çözümlemesini de "***ū-** 'anlamak' + **-s**" şeklinde ifade eder (Gülensoy, 2011: 971). Bu sözcüğe eklenen "-uğ" ekiyle türetilen biçim, "çabuk kavrama yeteneği" anlamı temelinde değerlendirilmiş ve bu doğrultuda "dirayet" sözcüğüne "us" kökünden hareketle bir Türkçe karşılık olarak önerilmiştir. Nitekim bu öneri, 1 Mayıs 1935 tarihli Ulus gazetesinde yer almıştır. Paçacıoğlu, "usug" şeklinde geçen "usuğ" olduğunu düşündüğümüz maddeyi "zekâ" şeklinde tanımlayarak İbni- Mühenna Lûgati'nde geçtiğini belirtir (Paçacıoğlu, 2011: 697).

"Bilgiç" sözcüğü için Gülensoy, "bilgili kimse" tanımını yaparak sözcüğü "<Tü. bil – gi + ç" şeklinde tahlil etmiş ve sözcüğün Kırgızistan Türkçesinde kullanıldığını belirtmiştir. Çabuk kavrama yeteneğine sahip kişilerin bilgili kimselerle özdeşleştirilmesi nedeniyle, bu teklifin bu bağlamda yapılmış olması muhtemeldir (Gülensoy, 2011: 146). Paçacıoğlu, "bilgiç" sözcüğü için "her şeyi bilen, anlayan" tanımı yaparak sözcüğün Tarama Sözlüğü'nde geçtiğini belirtmiştir (Paçacıoğlu, 2016: 128).

"Dirayet" sözcüğünün tanımında da geçen "kavrayış" sözcüğü "kavrayış" şeklinde teklif edilmiş. Gülensoy, "kavrayış" sözcüğüne "kavra-" maddesinde değinerek fiilin "1. elle sıkıca tutmak; 2. (mec.) her yönünü anlamak, iyice anlamak, tam anlamak" şeklinde tanımlanmış. Sözcüğün Eski Türkçe "ḳavra-" ve Orta Türkçe "kawra- ~ kawur" biçiminin Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini belirtirek "<*ḳavı- [>*ḳavıra-r > *ḳavr-ar (DLT)] şeklinde tahlil eder (Gülensoy, 2011: 478).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "usuğ ve kavrayışlık" sözcükleri bulunmamakla birlikte "bilgiçlik" sözcüğü "dirayet" anlamında tanımlanmamıştır.

Disiplin (Fr.): Yasav (T.) (29 Nisan 1935 – Ulus)

Fransızca kökenli "disiplin" sözcüğü yerine 29 Nisan 1935 sayılı Ulus gazetesinde Eski Türkçe "yasav" sözcüğü kullanılarak disiplin sözcüğü parantez içinde belirtilmiştir. "Bir toplulukta geçerli olan yasa ve kuralların bütünü" tanımı yapılan "disiplin" sözcüğü için teklif edilen Eski Türkçe "yasa" sözcüğünden türeyen Türkçe kökenli bir karşılık

olarak, kuralların ve düzenin uygulanması bağlamındaki "yasav" sözcüğü anlamsal açıdan uygunluk sağlamaktadır (Kubbealtı, 2016).

Gülensoy, "yasa" sözcüğünü "1. olayların gidişinde olağan dışına yer vermeyen, değişmezlik ve mecburiyet gösteren kural; 2. (huk.) kanun" şeklinde tanımlanarak Eski Türkçede "yasa, kanun" anlamlarında "yasa" şeklinde geçtiği belirtilmiştir (Gülensoy, 2011: 1079). Tietze, "yasa" sözcüğü için "adalet, kanun, ferman" tanımı yapılmıştır (Tietze, 2019: 243).

"Yasav" ifadesi, Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde bulunmamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Dost (Far.): Bilişik (T.) (25 Nisan 1933 – Vakit); **Öz arkadaş (T. + T.)** (5 Mayıs 1933 – Vakit); **Tanık (T.)** (27 Mayıs 1933 – Vakit)

Farsça "dost" sözcüğü, "birini riyâsız ve samîmî duygularla seven, her bakımdan kendisine güvenilir kimse, enis" anlamını karşılamaktadır (Kubbealtı, 2016). Bu sözcük için "bilişik, öz arkadaş ve tanık" sözcükleri Türkçeleşme çabası dâhilinde öneri haline gelmiştir. Eski Türkçe "bil-" kökünden türeyen "bilişik" sözcüğü, tanıdık ve bilinen anlamlarını cümleye yükleyerek anlamsal karşılığı sağlamıştır. Dostun arkadaşın özü olduğu düşüncesiyle sade ve halk diline yakın bir ifade olan Eski Türkçe "öz arkadaş" ifadesi ve şahit anlamında kullanılan "tanu-" fiilinden türeyen "tanık" sözcüğü de teklif edilen sözcükler arasındadır (Nişanyan, 2025).

Gülensoy, "tanık" sözcüğü için "şahit" tanımı yaparak sözcüğün Eski Türkçe ve Orta Türkçede "şahit, tanık" anlamında "tanuḳ" şeklinde geçtiğini belirterek Dîvânu Lugâti't Türk'teki varlığına değinerek sözcüğü "<ta-nı-k" olarak tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 856).

"Bilişik" sözcüğünün kökü olan "bil-" fiilini Gülensoy, "bir şeyi anlamış ve öğrenmiş bulunmak" şeklinde tanımlayarak Türkiye Türkçesinde kullanıldığını ifade etmiştir (Gülensoy, 2011: 144). Husrev ü Şirin'de geçen "yad u biliş" ifadesinden yola çıkılarak "biliş" ifadesinin "tanıdık, dost, yâr" anlamlarına geldiği öğrenilmektedir (Timurtaş, 1977: 283). Tietze, "biliş" sözcüğünü "tanıdık, dost" olarak tanımlamış ve Dîvânu Lugâti't Türk, Kutadgu Bilig, Tarama Sözlüğü ve Kıpçak Türkçesi Grameri eserlerinde geçtiğini belirtmiştir (Paçacıoğlu, 2016: 129).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) "bilişik ve öz arkadaş" ifadeleri bulunmamakta, "tanık" sözcüğü ise "dost" anlamında değil "gördüğünü ve bildiğini anlatan, bilgi veren kimse; şahit" anlamında tanımlanmıştır.

Eren, "bilişik ve arkadaş" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiş. "Tanık" sözcüğü için ise "tanımak" maddesine yönlendirermiş fakat "dost" anlamında tanımını yapmamaktadır (Eren, 2020: 494).

Dua (Ar.): Yum (T.) (25 Nisan 1933 – Vakit); **Yalvarma (T.)** (26 Nisan 1933 – Vakit); **Öğün (T.)** (5 Mayıs 1933 – Vakit); **Alkış (T.)** (3 Nisan 1935 Ulus)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "Allah'a yalvarma, bir şeyin olmasını veya olmamasını isteme; alkış" şeklinde tanımlanan Arapça "dua" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli halk ağızlarında da kullanılan hayır duası anlamında "alkış" sözcüğü teklif edilmiştir. Eski Türkçe "öğ-" fiilinden türeyen "öğün" sözcüğü ise yüceltme ve övme ifadelerinden dolayı Allah'ı yüceltme işlevi gördüğü için "dua" sözcüğüne karşılık olarak verilmiştir. Dua kavramı için önerilen ifadeler arasında, Eski Türkçe dua anlamını karşılayan "yalvarma" sözcüğü de yer almaktadır. Ayrıca, dua sırasında gözlerin sımsıkı kapatılmasıyla gerçekleşen içsel yoğunlaşmayı ve yakarışı ifade etmesi bakımından Eski Türkçe "yum-" fiilinden türeyen "yum" sözcüğünün teklif edildiği görülmektedir. Bu bağlamda, sözcüğün dua esnasında gerçekleştirilen fiziksel eylemle anlam bakımından örtüştüğü ve bu doğrultuda Türkçeleştirme çabaları kapsamında önerildiği düşünülmektedir (Kubbealtı, 2016).

Gülensoy, "yalvarma" sözcüğü için "yalvar-" fiilini işaret ederek "birinden ısrarla, kendine acındıracak sözlerle, saygılı bir biçimde bir şey istemek, niyaz etmek" anlamında tanımlamıştır. Sözcüğün Eski Türkçede "yalvar-, yalwar-, yalbar-", Orta Türkçede "dileğinin yapılmasını istemek" anlamındaki "yalwar-" şeklinin kullanıldığı bilinir. Tahlilini ise "***yala-*** 'töhmetlemek' + **w (b/f/v) + ar-**" şeklinde yapmıştır. "Öğün" sözcüğü için "dua" anlamı bulunmamakla birlikte "(yemek için) kez" anlamında karşılanmış. "E.T., O.T. **öd** (zaman, vakit) + (ü)**n**" şeklinde tahlilini yapmış. "Öd" sözcüğünün zaman anlamı göz önüne alındığında "dua" sözcüğüyle ilişkilendirildiği düşünülür (Gülensoy, 2011: 654, 1049).

"Alkış" sözcüğü günlük dilde karşılık bulamamakla birlikte edebi anlamda ve halk edebiyatı içinde sıklıkla kullanılan bir terimdir. Günümüzde bu sözcük yerine "dua"

sözcüğü karşılık olarak kullanılmaktadır. Gülensoy, "alkış" sözcüğü için "hayırdua; 'kargış' karşıtı" tanımını yaparak, "<***alka** - ~ (***alkı** –'övmek') + -ş" şeklinde tahlilini vermiştir (Gülensoy, 2011: 66).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "yum" sözcüğü karşılık bulmamaktadır. "Yalvarma ve öğün" sözcükleri ise "dua" anlamının dışında kullanılmıştır. "Alkış" sözcüğü için "dua, kargış karşıtı" tanımı yapılmış fakat sıklıkla "dua" sözcüğü tercih edilmekte, "alkış" ifadesi daha çok edebi metinlerde karşımıza çıkmaktadır.

Düşman (Far.): Yağı (T.) (28 Mart 1933 – Vakit)**; Yağın (T.)** (25 Nisan 1933 – Vakit)

"(Birine karşı) İyi duygular beslemeyen, kötülük etmek için fırsat kollayan kimse, yağı, hasım, adû" anlamını taşıyan Farsça "düşman" sözcüğü için Eski Türkçe "düşman" anlamını karşılayan "yaġı" kökünden türeyen "yağı" ve "yağın" sözcükleri karşılık olarak teklif edilen sözcükler arasındadır (Kubbealtı, 2016). "Yağı" ve "yağın", eski Türkçede düşman veya rakip anlamına gelen karşılıklardır. Hem kişisel hem toplumsal çatışmayı anlatan bir kavramı Türkçe kökenle aktarmaktadır.

Gülensoy, "yağı" sözcüğü için "(hlk.) 'düşman, hasım'" tanımı yaparak sözcüğün Eski Türkçe ve Orta Türkçe "yaġı" şeklinin varlığından bahsederek sözcüğün Dîvânu Lugâti't Türk'te de geçtiğini belirtmiştir. Tahlilini ise "**ya**- 'yaklaşmak' + **ġ[/k]** 'yakın' + **ı**" şeklinde gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 1027). "Yağın" sözcüğü ise "yağı" ismine eklenen "-n" ekiyle türetilerek "düşman" sözcüğü için teklifi yapılmıştır. Tietze, "yağı/yağ" sözcüğünü "savaş, düşman" şeklinde tanımını vererek sözcüğün Eski Türkçe "yagı" sözcüğünden evrildiğini ifade etmiştir (Tietze, 2019: 120). Paçacıoğlu da sözcüğü "düşman" şeklinde tanımlayarak Eski Türkçenin Grameri, Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü, Atabetü'l Hakayık, Dîvânu Lugâti't Türk, Kuman Lehçesi Sözlüğü ve Dede Korkut Kitabı gibi eserlerdeki varlığından bahseder (Paçacıoğlu, 2016: 724).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "yağın" sözcüğü bulunmamaktadır. Fakat bu sözcüğün "yağı" sözcüğünden geldiği ve teklif edilen diğer sözcük olduğu bilinmektedir. Türkçe Sözlük'te de "yağı" için "düşman" tanımı yapılmış ama sözcük söz varlığında tutunamamakta ve "düşman" ifadesiyle kullanılmaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023).

Ebad (Ar.): Yön (T.) (16 Mart 1933 – Vakit); **Iram (T.)** (19 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça kökenli "ebad" sözcüğü TDK Güncel Sözlük'te (2023) "boyut" anlamına gelmektedir. Bu sözcük için Eski Türkçe "yıra-" kökünden geldiğini düşündüğümüz "ıram" sözcüğü uzaklık ve genişlik anlamları esas alınarak teklif edilmiş olabilir. Eski Türkçe "yön" sözcüğü ise hem yönelme hem uzanım anlamlarıyla "ebad" sözcüğünü karşılayabilecek bir ifadedir. "Yön" karşılığı, fiziksel veya soyut ölçü ve yön kavramını ifade eder; "ıram" ise eski Türkçede yer, konum veya yön belirleme bağlamında kullanılır. Biçimbilimsel olarak, yön kavramı basit ve kök tabanlı bir isimle, ölçü ve alanın aktarımını sağlar. Fakat bu sözcükler günümüzdeki varlıklarını sürdürememişlerdir (Kubbealtı, 2016).

Gülensoy, "yön" sözcüğü için "<***yö (/ü)-** 'bir yere yönmek' + **-n**" tahlilini gerçekleştirmiştir. "Iram" ifadesi için ise "ebad" sözcüğünün uzunluk kavramı düşünüldüğünde "ıra-" fiilinin "uzaklaşmak, uzamak" tanımı teklifi yapılan sözcük için uyumlu bir öneriyi teşkile etmektedir. "Ira-" fiilinin Eski Türkçe ve Orta Türkçeden beri varlığı bilinmekle birlikte Dîvânu Lugâti't Türk'te "yıra-" ve Kutadgu Bilig'de "yırā" şeklinde kullanıldığı ifade edilir. Sözcüğün tahlili ise "<ıra- ~ yıra-" olarak gerçekleştirilmiştir (Gülensoy, 2011: 417, 1166). Teklifi yapılan "yön" sözcüğü için 16 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde "Dünyada üç yön vardır: en yönü, boy yönü, derinlik yönü." cümlesi örnek olarak verilmiştir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "yön" ifadesi "ebad" anlamında tanımlanmamış ve "ıram" sözcüğü sözlükte bulunmamaktadır. Eren ise "yön ve ıram" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Ebedi (Ar.): Bitimsiz (T.) (7 Mayıs 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü (2016), "ebedi" sözcüğünü "sonsuz, ölümsüz, bâkî" şeklinde tanımlar. Bu sözcük için Türkçeleştirme çabaları için Eski Türkçe "meŋgü" şeklindeki "ölümsüz, ebedi" anlamlarında Orhun Yazıtları'nda sıklıkla kullanılan bu sözcük sonsuzluk anlamı dâhilinde "ebedi" sözcüğü için teklif edilmiştir. Bu sözcüğü teklif edilen bir diğer sözcük Eski Türkçe "büt-" fiilinden türeyen "sonsuz, bitmeyen, ölümsüz" anlamlarındaki "bitimsiz" sözcüğüdür (Nişanyan, 2025).

Türkçe "sona ermek" anlamındaki "büt-" fiilinden türeyen "bit-" köküne "-im" ve "-siz" ekleri eklenerek oluşturulan bu karşılık, sonsuzluk kavramını vurgular. Böylelikle

zamanın sürekliliği ve kesintisizliği açık biçimde ifade edilir. Tietze, "bitim" sözcüğünü 'bir şeyin sona erdiği yer' şeklinde tanımlamış ve kökü "bit-" fiiline dayandırmıştır. Bu sözcüğün olumsuz biçimi ise 'bitmeyen' anlamı üzerinden ebedi karşılığı olarak önerilmiş, ancak günümüzde kullanımda yer bulmamıştır (Tietze, 2016: 736).

Gülensoy ise "bit-" fiilini, "tükenmek, son bulmak" şeklinde tanımlayarak "<ET. **büt-**; OT. **büt-** (DLT); EAT.: **bit-**" tahlilini gerçekleştirmiş. "Büt-" şeklinin Yakut Türkçesinde kullanıldığını, "bit-" şeklinin ise Azerî ve Türkmen Türkçesinde kullanıldığını belirtiştir (Gülensoy, 2011: 151).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "bitimsiz" sözcüğü için "ebedi" anlamını karşılayan "sonsuz" tanımı yapılmıştır. Fakat teklifi yapılan "bitimsiz" sözcüğü tutunamayan sözcükler arasındadır. Eren ise "bitimsiz" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Ecel (Ar.): Öleç (T.) (17 Mart 1933 – Vakit)

"Her canlı için takdir edilmiş olan ölüm zamânı, ömrün son demi" anlamında tanımlanan Arapça "ecel" sözcüğü için "ölme biçimi" anlamında Türkçe kökenli "öl-" fiilinden isim yapma ekiyle türeyen eski Türkçede ölüm zamanını ifade eden "öleç" sözcüğü teklif edilmiş. Bu karşılık, ölüm kavramının kesin ve kaçınılmaz doğasını vurgularmaktadır fakat günümüzdeki varlığını sürdürememiştir (Kubbealtı, 2016). Teklifi yapılan "öleç" sözcüğü için 17 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde "Öleç kanat açmıştı o kızın baş ucunda." cümlesi örnek olarak verilmiştir.

"Öleç" sözcüğünün kökeni olan "öl-" fiili için Gülensoy, "yaşamaz olmak, hayatı sona ermek, can vermek" anlamlarında tanımlayarak Eski Türkçe ve Orta Türkeçden beri kullanıldığını belirterek Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini ifade etmiştir (Gülensoy, 2011: 659).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "öleç" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Ecnebi (Ar.): Yat (T.) (16 Mart 1933 – Vakit)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) "yabancı" biçiminde tanımlanan Arapça kökenli "ecnebi" sözcüğü yerine, anlam bakımından karşılık oluşturabilecek Eski Türkçe kökenli "yat" sözcüğü önerilmiştir. "Yat", Eski Türkçede aynı bağlamda kullanılmıştır,

kültürel veya fiziksel olarak dışarıdan gelen kişi veya unsuru tanımlar. Anlamsal bağlamda, yabancılık ve farklılık temasını Türkçe kökenlerle aktarmaktadır.

"Yabancı" anlamına gelen "ecnebi" sözcüğü için "yabancı" anlamını karşılayan "yat" sözcüğünün teklifi yapılmış. Sözcükgün Eski ve Orta Türkçeden beri kullanıldığı bilinmekte olup Dîvânu Lugâti't Türk'te "**yat ve yad**" şekilleriyle geçtiği ifade edimiştir (Gülensoy, 2011: 1086). Paçacıoğlu, "yat" sözcüğü için "yabancı, yabancı diyarı" şeklinde tanım yaparak sözcüğün Eski Türkçenin Grameri, Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü, Kuman Lehçesi Sözlüğü ve Dîvânu Lugâti't Türk gibi eserlerde bu anlamda karşılandığı belirtilmiştir (Paçacıoğlu, 2016: 756).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "yat" sözcüğü tanımlanmış fakat "ecnebi" anlamında verilmemiştir. Eren, "yat" sözcüğü için "kalkan gibi korunma aracı" tanımı vererek kökeninin bilinmediğini belirtmiştir. Fakat bu ifade teklifi yapılan "ecnebi" sözcüğüyle uyuşmamaktadır (Eren, 2020: 562).

Ecr (Ar.): Öğdül (T.) (17 Mart 1933 – Vakit)

Arapça kökenli "ecr" sözcüğü, "bir iş karşılığında verilen ücret" şeklinde Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) tanımlanmıştır. Bu sözcük için Eski Türkçe "öğdül" sözcüğünün teklif edildiği bilinmektedir. "Öğdül", Türkçe kökenli bir sözcük olarak, bireyin emeğinin veya çabasının karşılığını ifade eder. Buradaki biçimbilimsel yapı, "öğ-" fiil kökü ve "-dül" isim yapma eki ile ödül ve karşılık kavramını somutlaştırır.

"Ödül" sözcüğü Türkiye Türkçesi Ağızları'nda "öğdül" şeklinde geçmekte olup "ödül" sözcüğünün "bir başarı karşılığında verilen armağan, mükâfat" şeklinde tanımı yapılmıştır. Bu bağlamda "ecr" sözcüğü için anlamsal bir karşılık sağlamaktadır. Sözcüğün tahlilinde de "öğdül" sözcüğü bulunmakta ve tahlil "<? ögdi 'alkış' (DLT) < ? öğdül (Z. Korkmaz)" şeklinde gerçekleştilmektedir fakat Gülensoy bu tahlilin uydurma olduğunu ifade etmektedir (Gülensoy, 2011: 648). Paçacıoğlu, "ögdül" sözcüğü için mükâfat anlamını vermiştir. Sözcüğün Tarama Sözlüğü'nde, Cem Sultan'ın Türkçe Divanı ve Orta Asya'da Bulunmuş Kur'an Tefsirinin Söz Varlığı eserlerinde "ögdül" sözcüğü kullanılmaktadır (Paçacıoğlu, 2016: 492).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "öğdül" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Ecza (Ar.): Ulam (T.) (17 Mart 1933 – Vakit)

Arapça kökenli "ecza" sözcüğü Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "cüzler, parçalar, kısımlar" olarak açıklanmıştır. Bunun yerine önerilen Eski Türkçe "ulam" ise hem köken itibarıyla Türkçedir hem de anlam bakımından tam bir denkliğe sahiptir. Bu teklif edilen sözcük için 17 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde "Ordunun bir ulamı savaşa girdi." cümlesi örnek olarak verilmiştir.

"Ulam" sözcüğü için Gülensoy, "(hlk.) "zümre, grup" tanımını yaparak sözcüğü "<**ūl+a-m**" tahlilini yapmıştır. "Ezca" sözcüğünün parçalar ve kısımlar tanımı göz önüne alındığında bir grubu temsil etmesi bağlamında "ulam" sözcüğünün teklifi uygunluk sağlamaktadır (Gülensoy, 2011: 964). Kubbealtı Sözlüğü (2016), "ulam" sözcüğü için "<ula-m" tahlilini vererek "aralarında herhangi bir yönden benzerlik bulunan şeylerin bütünü, rakım, bölük, grup, zümre" tanımı yapar.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "2023), "ulam" sözcüğü "ecza" anlamında tanımlanmamaktadır. Eren ise "ulam" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Edat (Ar.): Söz bağı (T. + T.) (7 Mayıs 1933 – Vakit)

Eski Türkçe "söz" ve "bağ" sözcüklerinin birleşimiyle oluşmuş "söz bağı" ifadesi Arapça kökenli bağlaç anlamında kullanılan "edat" sözcüğü yerine teklif edilmiştir. "Söz bağı" önerisi, sözcükleri ve cümleleri bağlama işlevini doğrudan Türkçe fiil ve isim yapısıyla ifade eder. Bu öneri, dilsel işlevi açıklama bağlamında anlamsal bütünlüğü sağlar. Fakat günümüzde "söz bağı" değil "edat" şeklinde kullanımına devam edilmektedir (Kubbealtı, 2016).

Gülensoy, "söz" sözcüğü için "bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan düşünce dizisi, lâkırdı, kelâm' şeklinde tanımını yapmış. Eski Türkçede "söz" şeklinde geçtiğini belirtmiş ve çözümlemesini "<***sö–z"** şeklinde yaparak kökenini "söylemek" anlamına gelen "**sö-**" fiiline kadar indirmiştir. "Bağ" sözcüğünü "bağ, düğüm, bağlanacak ip vb." anlamlarıyla tanımını yaparak Eski Türkçede "bāġ-, bāy- 'sarmak, bağlanmak'" şeklinde geçtiğini belirtmiştir. Sözcüğün çözümlemesi de "***bā-** 'bağlamak' (DLT) + **-ġ**" şeklinde yapar (Gülensoy, 2011: 100, 810).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "söz bağı" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Edebiyat (Ar.): Duyum (T.) (17 Mart 1933 – Vakit); **Ozu (T.)** (17 Mart 1933 – Vakit)

"Edep" sözcüğünden türeyen Arapça "edebiyat" sözcüğü "duygu, düşünce ve hayallerin sözlü veya yazılı olarak güzel ve etkili bir şekilde anlatılması sanatı, yazın" şeklinde tanımlanmaktadır (Kubbealtı, 2016). Yazılı ve sözlü anlatım sanatına karşılık olarak önerilen Eski Türkçe "duyum" sözcüğü duygusal ve estetik algıyı ifade ederken düşüncelerin aktarımını ifade eder; "ozu", eserin özünü ve temel anlatımını belirtir. Eski Türkçe "ozu" sözcüğünün "ozan" sözcüğünden getirildiği 17 Mart 1933 sayılı gazetede belirtilir. Biçimbilimsel olarak, "duy-" fiil kökü ve isim yapma ekleri, edebiyat kavramının içerik ve aktarım boyutunu Türkçe kökenlerle karşılamaktadır.

Gülensoy, "duyum" sözcüğü için "duy-" fiil köküne bakarak "duymak" karşılığını yapmıştır. Sözcüğü ise "<**tuy-**" şeklinde tahlil ederek Kutadgu Bilig ve Dîvânu Lugâti't Türk'teki varlığına değinmiştir (Gülensoy, 2011: 309).

"Ozu" sözcüğünün gazetede "ozan" sözcüğünden getirildiği yazmakta olduğu için "ozan" sözcüğüne baktığımızda Gülensoy'un sözcüğün kökenini "oz-" fiiline dayandırdığı "<? ET. **oz-** 'kurtulmak, uzaklaşmak' + **-an**" tahlilinden öğrenilmektedir (Gülensoy, 2011: 645). Tietze ise "halk şairi, gezgin halk aşığı, şair" tanımı yapmıştır (Tietze, 2018: 193).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "duyum" sözcüğü farklı anlamda verilmiş. "Ozu" sözcüğü ise yer almamakatadır. Eren, "duyum ve ozu" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Edep (Ar.): Türe (T.) (16 Mart 1933 – Vakit)

Köken itibariyle Arapçaya dayanan "edep" sözcüğü, nezaket, terbiye, zarafet anlamlarını taşımaktadır. Bu tanıma istinaden Eski Türkçe "töre" sözcüğünden evrilen "türe" sözcüğünün yasa ve ahlak anlamlarını karşılamasından dolayı teklif edildiği düşünülmektedir. "Türe", eski Türkçede bireyin davranış ve toplumsal uyumunu tanımlar. "Türe", kök ve eklerle davranış normlarını belirtir, bu da edep kavramının ahlaki ve sosyal boyutunu korur (Kubbealtı, 2016).

"Türe" sözcüğünü Gülensoy, "görenek, gelenek" şeklinde tanımlayarak Eski Türkçe ve Orta Türkçe "törü" sözcüğüne dayandırarak Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini belirtir. Sözcüğü "<**tö-r+e-** 'yaratılmak' (DLT)" şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 947). Paçacıoğlu, "türe" sözcüğü için "kural, örf" tanımı yaparak sözcüğün Tarama Sözlüğü ve Kuman Lehçesi Sözüğü'nde geçtiğini belirtir (Paçacıoğlu, 2016: 675).

"Türe" sözcüğü TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "edep" anlamında tanımlanmamaktadır. Eren ise "türe" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Efsane (Far.): Boş söz (T. + T.) (10 Nisan 1933 – Vakit); **Saçma sapan (T. + T.)** (23 Nisan 1933 – Vakit); **Uydurma (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)

"Asılsız, hayal mahsûlü hikâye, söylence, masal, fesâne" anlamlarını karşılayan Farsça "efsane" sözcüğü için Eski Türkçe "boş" ve "söz" sözcüklerinin birleşimiyle oluşmuş "boş söz" ifadesi efsanelerin gerçek dışı abartılı anlatılar olmasından kaynaklı olarak bu ifadenin teklifinin yapılması muhtemeldir. Buna ek olarak halk diline ve anlam içeriğine doğrudan hitap eden Eski Türkçe kökenli "saçma sapan" ve "uydurma" ifadeleri de teklifler arasındadır (Kubbealtı, 2016). "Boş söz" mantıksız veya gerçek dışı anlatımı, "saçma sapan" mantıksızlığı ve "uydurma" hikâyeyi açıklar. Biçimbilimsel olarak, her biri kavramın anlam yükünü ve işlevini Türkçe kökenle aktarır. Fakat teklifler öneri niteliğinde kalmış söz varlığına tutunamamıştır.

"Uydurma" sözcüğünü Gülensoy, "1. uydurmak işi; 2. uydurulmuş, yalan, sahte, asılsız, düzme'" şeklinde tanımlayarak "**uydur -[+-ma]**" tahlili yapılmıştır (Gülensoy, 2011: 977). Asılsız anlatılarak karşılık gelen "efsane" sözcüğü için de anlamsal bağdan yakınlık kuran bir öneri teşkil etmektedir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te, "boş söz" ifadesine yer verilmemiştir. Teklif edilen "saçma sapan" ifadesi ise Türkçe Sözlük'te "saçma" anlamıyla açıklanmış fakat efsane veya kurmaca anlatılar bağlamında kullanılmamıştır. Benzer biçimde, "uydurma" sözcüğü de "efsane" sözcüğünün karşılığı olarak değil, daha çok "gerçek dışı, yapma, düzme" anlamında karşılık bulmaktadır. Bu nedenle teklifi yapılan sözcüklerin, anlamsal bağın sağlanmasına rağmen TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "efsane" tanımıyla karşılanmadığı bilinmektedir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Eren ise "boş söz,

martaval, saçma sapan ve uydurma" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Ehemmiyet (Ar.): Değerlilik (T.) (28 Nisan 1933 – Vakit)

Arapça kökenli "ehemmiyet" sözcüğü, "maddî ve mânevî bakımdan üzerinde durulacak hâl ve değerde olma durumu, mühim oluş, önem" anlamı taşımaktadır (Kubbealtı, 2016). Bu sözcük yerine Türkçeleştirme çabası kapsamında Eski Türkçe "tegir-" fiilinden türeyen "değer" sözcüğüne eklenen isimden isim yapım eki olan "+li" ve ardından eklenen "+lik" ekiyle oluşturulan "değerlilik" ifadesi teklif edilmiştir (Nişanyan, 2025). "Değerlilik" sözcüğü bir nesnenin, olayın veya durumun değerini ve önemini belirtir. Buradaki Türkçe kök ve ekler, anlam yoğunluğunu korur ve anlamı somutlaştırır.

"Değerlilik" sözcüğünün kökü olan "değer" sözcüğü, Orta Türkçe "tegir" sözcüğüne dayandırarak Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini ifade ederek "<**teg-(i)r**" şeklinde tahlilini gerçekleştirir (Gülensoy, 2011: 271).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "değerlilik" sözcüğü için "ehemmiyet" tanımı yapılmamıştır. Eren ise "değer" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Elim (Ar.): Çok ağrıtan (T. + T.) (10 Nisan 1933 – Vakit)

"Çok ıztırap veren, çok acıklı, çok üzücü, çok elem verici" anlamında tanımlanan Arapça "elim" sözcüğü için "çok üzücü" anlamında Türkçe kökenli "çok" ve "ağrı" sözcüklerinin birleşimiyle oluşmuş "çok ağrıtan" ifadesi teklif edilmiştir (Kubbealtı, 2016). "Çok ağrıtan" ifadesi fiziksel veya mecaz bağlamda üzüntü ve sıkıntıyı aktarır. Biçimbilimsel olarak, fiil tabanlı Türkçe yapıyla olumsuzluk ve yoğunluk belirtilmiştir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "çok ağrıtan" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Emanet (Ar.): Bırakı (T.) (12 Nisan 1933 – Vakit)

Arapça kökenli, "güvenilir bir kimseye saklaması veya birine teslim etmesi için bırakılan şey veya kimse, vedîa" anlamını karşılayan "emanet" sözcüğü için bir kişiye bırakılan şey anlamına ithafen Eski Türkçe "bırak-" fiilinden türeyen "bırakı" sözcüğü teklif edilmiştir. (Kubbealtı Sözlüğü, 2016; Nişanyan, 2025). "Bırakı" sözcüğü teslim

etmek, korumak ve emaneti yerine ulaştırmak anlamını taşır. Bu öneri, kavramın işlevsel ve sosyal boyutunu Türkçe kökenle aktarır. Bu sözcüğün kökeni için Gülensoy, "bırak-" fiilini "bırakmak, koyuvermek" şeklinde tanımlayarak "<**bır-(a)k-"** şeklinde tahlilini gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 142). Teklifi yapılan sözcük için 12 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde "O bırakıyı aldıralım." cümlesi örnek olarak verilmiştir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "bırakı" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Emel (Ar.): Umay (T.) (1 Haziran 1935 – Ulus)

"Gönülde yaşayan ve gelecek zamanda olması istenen istek" tanımındaki Arapça "emel" sözcüğü için Eski Türkçe "umay" sözcüğü teklif edilmiştir. Önerilen "umay" sözcüğü, Türkçe köklerle geleceğe yönelik beklenti ve istek bağlamını ifade eder. "Um-" kökü umut ve bekleyiş anlamı taşır, ekler ise bu anlamı isimleştirir. Anlamsal olarak, bireyin geleceğe dair yönelimini ve motivasyonunu aktarır (Kubbealtı, 2016).

Umay sözcüğünün etimolojisi,

> *"Uygurca, ana anlamına gelen um/ uma ve eski Oğuzca'da inanmak anlamına gelen *um; yine eski Türkçe 'de ruh/ kuş anlamlarına gelen umi/umo ve *u, muktedir olmak, bilmek köklerinin protoTürkçe 'de ilah anlamına gelen ay ile birleşmesinden türeyerek; simgesi ay olan ana, çocukların koruyucusu ve doğurganlık ruhu; kudretli ilah olarak açıklanmaktadır."*[3]

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "umay" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Emin (Ar.): İnanılan (T.) (28 Nisan 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "güvenilir, inanılır, îtimat edilir (kimse), inak" anlamlarını karşılayan sözcük için Eski Türkçe "ına-" fiilinden türeyen "ina-n" sözcüğüne eklenen "-ıl" ve "an" ekleriyle oluşmuş "inanılan" sözcüğü teklif edilmiştir (Nişanyan, 2025). "İnanılan", doğruluğu kabul edilen ve güvenilen nesneyi ifade eder. Burada kök

[3] Detaylı bilgi için bk. Kayabaşı, O. A. (2022). Türk Mitolojisinin Kutsal Dişisi: Umay. Düşünce Dünyasında Türkiz, 7(38), 109-116.

“inan-” fiil kökü, güven ve doğruluk bağlamını aktarır; isimleşmiş haliyle emin kavramının işlevini korur.

Gülensoy, “inan” sözcüğü için “inanmak işi; iman itikat” anlamlarını vererek sözcüğü Eski Türkçe “inanmak” anlamındaki “**yınan- ~ ınan-**” sözcüklerine dayandırarak “<īna-n” şeklinde tahlilinin yapar (Gülensoy, 2011: 434).

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “inanılan” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Emniyet (Ar.): Korkusuzluk (T.) (28 Nisan 1933 – Vakit)

Köken itibariyle Arapçaya dayanan “emniyet” sözcüğü, inanma, güven itimat ve korkusuzluk anlamlarını taşımaktadır. Bu korkusuzluk anlamı sözcük itibariyle “emniyet” sözcüğü yerine köken itibariyle Türkçe olması sebebiyle teklif edilmiş fakat sözcük “emniyet” şeklinde günümüze ulaşmıştır (Kubbealtı, 2016).

Bu öneri, bireyin içsel cesaret ve korku duymama hâlini vurgulamakta, böylece halkın anlayabileceği kısa ve anlaşılır bir ifade sunmaktadır. Ancak anlamsal açıdan değerlendirildiğinde, “emniyet” sözcüğünün nesnel ve toplumsal boyutlu güvenlik anlamını tam olarak karşılamamaktadır; zira Arapça anlamda emniyet, fiziksel ve sosyal tehlikelerden korunma durumunu kapsarken, “korkusuzluk” daha çok bireysel ve psikolojik bir durumu ifade eder. Bu bağlamda, öneri biçim ve kullanım açısından başarılı olmakla birlikte, anlamın odak noktasını bireysel duygulara kaydırdığı için tam eşdeğerlik sağlamamaktadır; ancak Dil Devrimi’nin halkın anlayacağı sade Türkçe üretme amacına uygun bir tercih olarak değerlendirilebilir.

“Korkusuz” sözcüğü için “korku” sözcüğüne işaret eden Gülensoy, “bir tehlike veya tehlike düşüncesi karşısında uyanan kaygı duyugusu” şekinde tanımını gerçekleştirir. Sözcüğün Orta Türkçede “ḳorḳı ~ ḳorḳu (DLT)” şeklinde geçtiğini belirterek “<**kork-u**” tahlilini gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 542).

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “korkusuzluk” sözcüğü “emniyet” anlamında kullanılmamıştır. Eren ise “korkusuzluk” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Endam (Far.): Tay (T.) (1 Haziran 1935 – Ulus)

"Boy ve pos" anlamına gelen Farsça "endam" sözcüğü yerine Dil Devrimi döneminde bu kavram için önerilen öz Türkçe karşılık "tay"dır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). "Tay" sözcüğü, Eski Türkçede "genç at, yavru" anlamıyla bilinse de biçimbilimsel ve mecazî kullanım yoluyla "vücut, bedensel form" anlamını karşılamaya çalışır; bu bağlamda öneri, hem kısa hem de öz Türkçe kökenli bir ifade sunar. Gülensoy, "tay" sözcüğün tahlilini gerçekleştirirken "<***tāy** 'ince, genç, taze'" ifadesini kullanır. "İnce, genç, taze" anlamları düşünüldüğünde "endam" sözcüğü için bu anlamsal bağın oluşturulduğu düşünülmektedir (Gülensoy, 2011: 872).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "tay" sözcüğü "endam" anlamında kullanılmamıştır. Eren ise "tay" sözcüğünü iki madde şeklinde ele alarak; "üç yaşına kadar olan at yavrusu" ve "hayvanın bir yanındaki yük" şeklinde tanımlamış fakat teklifi gerçekleştirilen sözcükle anlamsal bir bağ oluşturmamaktadır (Eren, 2020: 502).

Engel (Far.): Önge (T.) (1 Mayıs 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "bir işin yapılmasını önleyen sebep, mâni" olarak tanımlanan Farsça kökenli "engel" sözcüğü için Eski Türkçe "önge" karşılığı önerilmiştir. "Engel" bir şeyin önünde durarak geçişi veya gerçekleşmeyi durduran unsuru ifade ederken, "ön" kökünden türetilen "önge" de "önünde duran, önleyen" anlamlarını karşılamaktadır. Bu yönüyle "önge", hem anlam bakımından örtüşmekte hem de Türkçeleştirme amacına uygun, özlü ve anlaşılır bir karşılık oluşturmaktadır. Fakat teklif edilen "önge" sözcüğü öneri şeklinde kalmış, günümüzde "engel" anlamında karşılık bulamamamıştır (Nişanyan, 2025).

"Önge" sözcüğü "engel" anlamında kullanıldığı için anlamsa açıdan bakıldığında "ön" sözcüğünden türetildiği bilinmektedir. Gülensoy, "ön" sözcüğü için "bir şeyin esas tutulan yüzü" tanımını yaparak Eski Türkçe ve Orta Türkçe "**öng**" sözcüğüne dayandırır. Dîvânu Lugâti't Türk'te de "öng" şeklinin kullanıldığını belirterek sözcüğü "<**öŋ**" şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 662). Bu teklif edilen sözcük de "engel" için teklif edilmiş olup "ön+ge" şeklinde oluşturulmuştur. Gülensoy'un "önge" sözcüğü için ayrı bir madde başı ifadesi bulunmakta fakat "heykel anlamında" karşılanmakta olup "engel" sözcüğüyle bir bağlantısı bulunmamaktadır (Gülensoy, 2011: 665).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "önge" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Esasi (Ar.): Köksel (T.) (8 Nisan 1935 Ulus)

Eski Türkçe kök "bitki kökü" sözcüğünden isimden isim yapan "-sel" ekiyle türeyen ve "temel" anlamına gelen sözcük, Arapça kökenli "başlıca, temel" anlamına gelen "esasi" sözcüğü için teklif edilmiştir (Kubbealtı, 2016). Önerilen Türkçe karşılık "köksel", kök ve esas anlamını doğrudan yansıtarak hem biçim hem de anlam açısından uyumludur. Böylece, dönem reformları bağlamında, hem halkın anlayacağı sade Türkçe ifadeler üretilmiş hem de orijinal kavramların temel anlamları korunmuş fakat günümüzde "esasi" şekli kalıplaştığı için "köksel" sözcüğü kullanılmamaktadır.

Gülensoy, "köksel" ifadesi için "kök" sözcüğünü işaret ederek sözcüğün "asıl, kök" anlamlarında Eski ve Orta Türkçe "**kök**" sözcüğüne dayandığını ve Dîvânu Lugâti't Türk'teki varlığından bahsederek "dip, temel, esas" tanımınıyla ifade eder (Gülensoy, 2011: 551).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "köksel" sözcüğü "esasi" anlamında tanımlanmamıştır. Eren ise "köksel" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Eser (Ar.): İzer (T.) (8 Nisan 1935 Ulus)

"İz" anlamında tanımlanan Arapça "eser" sözcüğü için "iz" anlamında Türkçe kökenli "iz" sözcüğünden türeyen "izer" sözcüğü teklif edilmiş fakat günümüzdeki varlığını sürdürememiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). "Eser" sözcüğünün temel anlamında, bir şeyin ardından kalan iz veya ortaya çıkan kalıcı etki anlamı vardır. "İzer" sözcüğü de "iz bırakan, iz olarak kalan şey" anlamıyla bu bağlamı korur. Böylece hem anlamsal örtüşme sağlanmakta hem de biçim olarak Türkçeleştirme hedeflenmektedir. Bu nedenle "izer", özellikle kalıcılık anlamlarında Arapça "eser" sözcüğünün işlevini öz Türkçe biçimde karşılayan uygun bir teklif olarak değerlendirilebilir (Nişanyan, 2025).

Gülensoy, "iz" sözcüğü için "belirti, nişan, alâmet" tanımı yaparak sözcüğün Orta Türkçe "i:z" sözcüğüne dayandığını ifade ederek "<***i:z**" şeklinde tahlilini gerçekleştirir (Gülensoy, 2011: 444).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "izer" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Esmer (Ar.): Karayağız (T. + T.) (30 Nisan 1933 – Vakit); **Karamsı (T.)** (6 Mayıs 1933 – Vakit)

"Koyu buğday renginde olan, karaşın" anlamını karşılayan ve koyu ten rengi için kullanılan Arapça "esmer" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "kara" sözcüğünden türeyen "karamsı" sözcüğü teklif edilmiştir. Yine aynı köke dayanan sözcük ve esmer anlamını karşılayan Eski Türkçe "yağız" sözcüklerinin birleşimiyle oluşan "karayağız" ifadesi teklif edilmiştir. "Karayağız" ifadesi, halk dilinde de karşılığı bulunan ve özellikle esmer tenli kimseleri tanımlayan bir sıfattır. "Karamsı" ise "kara" kökünden türetilmiş olup "kara gibi, koyu renkli" anlamını taşır. Böylece iki öneri de "esmer" sözcüğünün koyu renkli oluş niteliğini doğrudan yansıtmaktadır. Özellikle "karayağız", halk dilindeki doğal karşılığıyla, Türkçeleştirme sürecinin en uygun ve yaşatılabilir örneklerinden biridir. Fakat terimler günümüzdeki varlığını sürdüremediğinden dolayı Arapça kökenli "esmer" sözcüğü hayata tutunmaktadır (Kubbealtı, 2016).

Gülensoy, "kara" sözcüğü için "siyah" tanımı yaparak Orta Türkçede "kara, karanlık" anlamındaki "**ḳara** (DLT)" sözcüğünün kullanıldılğını ve Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini belirtmiştir (Gülensoy, 2011: 462).

Bu sözcüklere eklenen "yağız" sözcüğü ve "-msı" ekleriyle de "esmer" sözcüğü için teklifleri gerçekleştirilmiştir. "Yağız" sözcüğü de Eski Türkçe bir sözcük olup "yaġız, yağız" şeklinde geçmektedir. "Esmer; doru; yiğit" anlamlarında tanımlanan sözcüğün tahlili "<yaġ+(ı)z" şeklinde yapılmıştır (Gülensoy, 2011: 1029).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te, "karayağız" ifadesi bulunmamakta "karamsı" sözcüğü ise "rengi karayı andıran, karaya benzeyen, kara gibi" tanımıyla verilmiş. Direkt "esmer" tanımı olmamakla birlikte anlamsal bağı oluşturmaktadır. Fakat teklif edilen "karamsı" sözcüğü sözlükte var olmasına rağmen günümüzde tutunmuş bir sözcük değildir. Bu sözcüğün yerine Arapça kökenli "esmer" sözcüğü kullanılmaktadır (TDK Güncek Türkçe Sözlük, 2023).

Ezelî (Ar.): Önsüz (T.) (16 Mart 1933 – Vakit); **Önüç (T.)** (17 Mart 1933 – Vakit); **İlkince (T.)** (14 Nisan 1933 – Vakit)

Ezelî, yani başlangıcı olmayan anlamındaki Arapça sözcük için Eski Türkçe "ilk" sözcüğünden türeyen "ilkince", "ön" sözcüğünden türeyen "önsüz" yani önü olmayan ifadesi ve yine aynı kökten türeyen ilk olan anlamında kullanılan "önüç" sözcükleri teklif edilmiştir. Teklifi yapılan sözcükler, zamanın başlangıcına vurgu yapmaktadır (Nişanyan, 2025).

"Önsüz" ifadesi, "ön" sözcüğüyle başlangıcı, "-süz" ekiyle de yokluğu belirterek doğrudan "başlangıcı olmayan" anlamını verir. "Önüç", yine "ön" kökü ile "ilk, başlangıç" kavramını çağrıştırmaktadır. "İlkince" ise "ilk" kavramından türetilmiş olup, "başlangıca ait olan" anlamını taşır. Bu üç öneri de "ezelî" sözcüğünün başlangıçsızlık fikrini Türkçe kökler üzerinden karşılamaya yöneliktir. Özellikle "önsüz" biçimi, hem yapısal açıklığı hem de anlamsal doğruluğu nedeniyle en işlevsel karşılık olarak öne çıkmaktadır.

"Önsüz ve önüç" sözcüklerinin kökeni için "ön" sözcüğü esas alınacaktır. "Ezelî" sözcüğü için önerilen bu ifadeler, önü arkası olmayan sonsuzluk ifadesine karşılık geldiği için teklifi gerçekleştirilmiştir. "Ön" sözcüğü için Gülensoy, "bir şeyin esas tutulan yüzü" tanımını yaparak Eski Türkçe ve Orta Türkçe "**öng**" sözcüğüne dayandırır. Dîvânu Lugâti't Türk'te de "öng" şeklinin kullanıldığını belirterek sözcüğü "<**öŋ**" şeklinde tahlil etmiştir. "Önüç" için ayrıca bir madde başında "önce, ilkönce, başta" şeklinde tanımlayarak sözcüğün tahlilinin "<öŋ + uç" şeklinde gerçekleştirerek Dîvânu Lugâti't Türk'te de bu biçimin kullanıldığını belirtmiştir. Sözcük Türkiye Türkçesi Ağızları'nda ise "önüç, öŋüç, öğüç, öğüne, önüş, önüt" şekilleriyle varlığını sürdürmektedir (Gülensoy, 2011: 662, 665).

Gülensoy, "ilkince" sözcüğü için "ilkin, evvelâ" tanımını yaparak "<**ilk + (i)n**" <***il+k+(i)n**" şeklinde tahlilini yapmış ve "birinci, ilk" anlamındaki "ilk" sözcüğü için ise "<**il** 'ön taraf, doğu' +**k**" tahlilinin yaptığı için sözcüğün kökünün "il" sözcüğüne dayandığı öğrenilmektedir (Gülensoy, 2011: 432).

Teklifi yapılan "önsüz" sözcüğü için 16 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde "Madde önsüz ve sonsuzdur." cümlesi; "önüç" için ise "Size karşı sarsılmaz önüç saygılarım var." cümlesi örnek olarak verilmiştir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "önsüz, önüç ve önüç" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Faal (Ar.): İşçen (T.) (4 Nisan 1935 – Ulus); **İşçimen (T.)** (4 Nisan 1935 – Ulus)

Eski Türkçe "iş" kökünden türeyen çalışkan anlamlarındaki "işçen" ve "işçimen" sözcükleri, Arapça kökenli "çok hareketli, çok çalışkan, pek gayretli, etkin, aktif" anlamına gelen "faal" sözcüğü için teklif edilmiştir (Kubbealtı, 2016). "İşçen" sözcüğü, Türkçe "iş" kökünden türetilmiş olup "iş yapmaya yatkın, işleyen" anlamını verirken, "işçimen" benzer biçimde "işe meyilli, çalışkan" anlamını taşır. Her iki öneri de bireyin etkinlik gösterme hâlini Türkçe kökler üzerinden kurarak "faal" sözcüğünün içerdiği üretkenlik ve etkinlik vurgusunu karşılamaktadır. Özellikle "işçen" yapısı kısa, yalın ve anlaşılır bir karşılık olarak öne çıkar. Faket teklifler sadece öneri niteliğinde kalmış, günümüzde varlığı bulunmamaktadır.

4 Nisan 1935 sayılı Ulus gazetesinde "işçen ve işçimen" sözcüğü için "Faal bir adam = İçcen bir adam, O, pek faaldir = O, pek işçimendir." örnekleri verilmiştir.

Gülensoy, "iş" sözcüğü için "iş, görev, vazife" tanımı verilerek Eski ve Orta Türkçe "iş ~ ış (DLT)" şeklinde kullanıldığı bilinir ve "<*īş" şeklinde tahlil edilir. "İşçi" sözcüğü için ise Orta Türkçede "ışçı" biçiminde ve Dîvânu Lugâti't Türk'te kullanıldığı belirtilerek "<*īş+çi" şeklinde tahlil edilmiştir. "İş" sözcüğüne eklenen "+çen" ekiyle ve "işçi" sözcüğüne eklenen "-men" ekiyle önerilen sözcükler "faal" için gazetede teklifi belirtilmiştir (Gülensoy, 2011: 440).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "işçen" sözcüğüne yer verilmemiş. "İşçimen" ifadesi ise "işini çok seven, işini severek yapan kimse" şeklinde tanımlanmıştır. "Faal" sözcüğü için teklif edilen bu sözcük anlamsal açıdan tam bir karşılık sağlamamaktadır. Eren ise "işçen ve işçimen" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Faaliyet (Ar.): Kınav (T.) (9 Mayıs 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "faal olma durumu, çalışma, hareket, etkinlik, aktivite" anlamlarına karşılık gelen Arapça "faaliyet" sözcüğü yerine Eski Türkçe olduğunu düşündüğümüz "kınav" sözcüğünün teklifi yapılmıştır. Atatürk'ün birçok

konuşmasında "faaliyet" sözcüğü için "kınav" ifadesi kullanıldığı bilinmektedir (Tekin, 1988: 1035).[4]

Türkçeden Osmanlıcaya Cep Kılavuzun'ndan Kullanım Yaygınlığı adlı makalede de "kınav" sözcüğü için "faaliyet" tanımı verilmiş fakat anlamsal bağlam için bir sonuca ulaşılamamıştır. Bu sebeple 9 Mayıs 1935 sayılı Ulus gazetesindeki teklif ışığında bu değerlendirme gerçekleştirilmiştir (Vural, 2021: 94).[5]

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "kınav" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Facia (Ar.): Arın (T.) (23 Haziran 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "çok acıklı olay, musîbet, âfet" tanımı yapılan Arapça "facia" sözcüğü için "arın" sözcüğü teklif edilmiştir.

"Arın" sözcüğü, Türkçede genellikle "temizlenme, saf hâle gelme" anlamında bilinse de, Dil Devrimi döneminde mecazî genişletme yoluyla "arınma sonucu ortaya çıkan büyük değişim, yıkım" anlamında kullanılmıştır. "Arın-" fiili için Gülensoy, "temizlenmek" anlamını vererek sözcüğü "<ārın" şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 77). Bu kullanım, "facia" sözcüğünün toplumda yarattığı yıkıcı etkiyi bir tür dönüşüm ve arınma süreciyle bağdaştırmaya yöneliktir. Ancak bu öneri, anlam kaymasına sebep olduğu için "facia" sözcüğünün yıkıcılık ve felaket niteliğini doğrudan karşılamaktan uzaktır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "arın" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Faiz (Ar.): Artım (T.) (17 Mart 1933 – Vakit); **Ürem (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)

Köken itibariyle Arapçaya dayanan "faiz" sözcüğü, "belli şartlarla ödünç verilen paradan muayyen zaman sonunda alınan kâr, ribâ" anlamını taşımaktadır (Kubbealtı, 2016). Dil Devrimi döneminde, Arapça kökenli terimlerin öz Türkçe karşılıklarını üretme

[4] Detaylı bilgi için bk. Tekin, T. (1988). Atatürk ve Türk Dilinde Reform. Erdem, 5(12), 1023-1044.

[5] Detaylı bilgi için bk. Vural, H. (2021). Türkçeden Osmanlıcaya Cep Kılavuzu'ndan Kullanım Yaygınlığı Kazanmamış Kelimeler Üzerine. Karabük Türkoloji Dergisi, 4(4) 2021, s. 85-100, doi:10.7596/katud.31122021.006.

çabası içinde faiz sözcüğünün içerdiği "artan, çoğalan miktar" anlamları dikkate alınarak Türkçe sözcükler önerilmiştir. Bu sözcüklerden ilki "art-" fiilinden türeyen "artım" bir diğeri Eski Türkçe "üre-" fiilinden türeyen "ürem" sözcükleridir (Nişanyan, 2025). "Artım", Türkçe "art-" fiilinden türetilmiş olup, "çoğalma, fazlalık" anlamıyla faiz kavramının özünü, yani asıl paraya eklenen fazlalığı doğrudan karşılar. "Ürem" ise Türkçe "üre-" fiilinden türetilmiş olup, "çoğalma, üreme" anlamına gelir. Her iki öneri de faizin matematiksel ve ekonomik niteliğini yansıtırken, "artım" daha teknik ve kavramın özüne uygun bir karşılık olarak dikkat çekmektedir.

Gülensoy, "artım" sözcüğü için "çoğalma, bereket" tanımı yaparak "<**art-(ı)m**" şeklinde tahlilini gerçekleştirmiştir. Faiz tanımı içinde zamansal çizelgeye göre paranın artım yaşaması olayı düşünüldüğünde teklifi yapılan "artım" ve "üre-" fiilinden türeyen "ürem" sözcükleri anlamsal açıdan uyum sağlamaktadır. "Ürem" sözcüğü için Gülensoy, "fâiz" tanımı vererek "ürek" madde başına yönlendirmiş. "Çok üreyen; faiz" anlamlarıyla karşılanan sözcük "ürem" için karşılık oluşturmuştur. Sözcüğün tahlili ise "<üre- +k" şeklindedir (Gülensoy, 2011: 81, 993). 17 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde "artım sözcüğü için "Parasının artımı ile zengin oldu." cümlesi örnek olarak verilmiştir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "artım" sözcüğü "faiz" tanımıyla yapılmamış. "Ürem" sözcüğü için "faiz" karşılığı verilmiştir. Fakat günümüzde sıklıkla "faiz" sözcüğü kullanılmakta olup önerilen sözcük süreç bağlamında unutulmuştur. Eren ise "artım ve ürem" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Fani (Ar.): Geçkin (T.) (18 Mart 1933 – Vakit); **Bitecek (T.)** (13 Nisan 1933 – Vakit); **Göçücü (T.)** (27 Nisan 1933 – Vakit)

Arapça "fani" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "son bulucu, sonlu, ölümlü, kalımsız, bâkî olmayan" anlamını karşılar. Sözcük için Eski Türkçe "göç-" fiilinden türeyen ölümlü anlamını karşılayan "göçücü", Eski Türkçe kökenli "bit-" fiilinden türeyen son bulucu anlamını karşılayan "bitecek" ve Eski Türkçe "geç-" fiilinden türeyen kalıcı olmayan anlamını karşılayan "geçkin" sözcüğü teklif edilmiştir. Bu sözcüklerin teklifi öz Türkçe kapsamında uygunluk taşımakta ve anlasam açıdan daha anlaşılır, halk diline daha yakın ifadelerdir. Fakat günümüzdeki varlığını sürdürememiş sözcükler arasında yer alırlar (Nişanyan, 2025).

Gülensoy, “geç” sözcüğü için “geç” tanımını vermiş. Eski Türkçe “keç” ve Orta Türkçe “kéç” şeklinde geçtiğini belirterek sözcüğün “**ké:ç** [***kē** ‘sonra, sonraki’ +**ç**]” şeklinde tahlili yapılmıştır (Gülensoy, 2011: 358). Bu sözcüğe eklenen “-kin” ekiyle teklif yapılmıştır.

Son bulacak, bitip gidecek olan yaşam için “fani” tanımı yapılırken bu sözcük için teklif edilen bir diğer öneri ise “bitecek” sözcüğüdür. “Bit-” fiilinden türeyen bu ek için Gülensoy, “tükenmek, son bulmak” şeklinde tanımlayarak “<ET. **büt-**; OT. **büt-** (DLT); EAT.: **bit-**” tahlilini gerçekleştirmiş. “Büt-” şeklinin Yakut Türkçesinde kullanıldığını, “bit-” şeklinin ise Azerî ve Türkmen Türkçesinde kullanıldığını belirtmiştir (Gülensoy, 2011: 151).

“Göçücü” sözcüğü için “fani” sözcüğünün bakî olmayan anlamı göz önüne alındığında göçüp giden kişilerin “fani” olması anlamında teklifi gerçekleştirilmiştir. Gülensoy, “göç-” fiili için “göçmek” tanımı yaparak sözcüğü Eski Türkçe ve Orta Türkçe “köç-” fiiline dayandırarak sözcüğün Dîvânu Lugâti’t Türk’te de geçtiğini bildirerek sözcüğü “<**köç-**” şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 374).

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023); “bitecek” sözcüğü için bir karşılık bulunmamakta, “geçkin ve göçücü” sözcükleri ise “fani” anlamında karşılanmamaktadır. Eren ise “geçkin, bitecek ve göçücü” ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Fark (Ar.): Başkalık (T.) (13 Nisan 1933 – Vakit); **Ayrık (T.)** (15 Nisan 1933 – Vakit)

Türkçeleşme çabası içerisinde 1933 yılında, farklı ve değişik anlamlarını karşılayan Eski Türkçe “adır-” fiilinden evrilen “ayrı” sözcüğünden türeyen “ayrık” ve bilinenden farklı anlamını taşıyan Eski Türkçe “başka” sözcükleri Arapça “fark” sözcüğü yerine teklif edilmiştir (Nişanyan, 2025). Önerilen karşılıklardan “başkalık” sözcüğü farklı olma hâlini doğrudan tanımlar, bireyler veya kavramlar arasındaki ayrılığı yalın bir biçimde karşılar. “Ayrık” ise “ayrı olma, ayrılmış olan” anlamıyla “fark” sözcüğünün nesnel boyutunu ifade eder. Her iki öneri de, Arapça kökenli kavramın anlamsal çekirdeğini koruyarak Türkçe köklerden üretildiği için başarılıdır. Fakat anlam açısından uygunluk taşıyan sözcükler günümüz Türkçesinde varlığını sürdürememektedir.

“Ayrık” sözcüğü için Gülensoy, “başka, ayrı” tanımını vererek sözcüğün Eski Türkçe “ağruk ~ ayrık (DLT)” ve Uygurcada “farklı, çeşitli, ayrı, seçkin” anlamlarında “adruḳ” şeklinde kullanıldığı belirtilerek “<***adrı** ‘ayrı, eğri, çatal’ (DLT) + **k**” şeklinde tahlili yapılmıştır (Gülensoy, 2011: 96).

“Başkalık” sözcüğü başka” sözcüğüne eklenen “-lik” ekiyle oluşturulmuş ve Arapça kökenli “fark” için teklif edilmiştir. Gülensoy ise “başka” sözcüğü için “bilinenden ayrı, farklı” anlamlarını karşılayarak “<**başka+ka ‘**datif eki’” şeklinde tahlili yapılmıştır (Gülensoy, 2011: 119).

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te, “başkalık” sözcüğü “başka olma durumu” tanımıyla verilmiş ve “fark” sözcüğüyle anlamsal bir bağ kurmaktadır ancak yaygınlığı sınırlıdır. Yaşayan karşılığı daha çok Arapça kökenli “fark” sözcüğüdür. “Ayrık” sözcüğü ise Türkçe Sözlük’te yer etmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Eren ise “başkalık ve ayrık” ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Fesahat (Ar.): Söz düzgünlüğü (T. + T.) (19 Nisan 1933 – Vakit)

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2016) “kurallı, etkileyici, heyecan verici, inandırıcı, sanatlı söz söyleme” olarak tanımlanan Arapça kökenli “fesahat” sözcüğü için, anlamca denk düşen ve Eski Türkçe kökenli “söz” ve “düzgünlük” sözcüklerinin birleşmesiyle oluşmuş “söz düzgünlüğü” ifadesİ teklif edilmiştir. “Söz düzgünlüğü” ifadesi, tam Türkçe bir tamlamadır. Anlam bakımından doğrudan ve açıklayıcıdır, ancak tek sözcüklü bir karşılık üretilemediği için kavramın edebî-estetik boyutu zayıflamıştır. Yine de, halkın anlayacağı yalın bir ifade sunması bakımından Dil Devrimi’nin amaçlarıyla uyumludur. Fakat ifade günümüzde kullanılmamaktadır.

“Söz” sözcüğü için “bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan düşünce dizisi, lâkırdı, kelâm’ şeklinde tanımını yapılarak, Eski Türkçede “söz” şeklinde geçtiği belirtilmiştir. Gülensoy tahlilini “<***sö–z”** şeklinde yaparak kökenini “söylemek” anlamına gelen “sö-” fiiline kadar indirmiştir (Gülensoy, 2011: 810). “Düzgünlük” sözcüğünün kökü olan “düzgün” sözcüğü, “düzenlemek” anlamındaki “düz-” fiilinden “+gIn” ekiyle türeyerek oluşmuştur (Nişanyan, 2025).

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “söz düzgünlüğü” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Fatih (Ar.): Elbasan (T. + T.) (17 Mart 1933 – Vakit); **Açan (T.)** (18 Mart 1933 – Vakit); **Elalan (T. + T.)** (18 Mart 1933 – Vakit)

Arapça kökenli "fatih" sözcüğü, "fetheden, açan, ülkeler zapteden kimse" anlamına gelmektedir (Kubbealtı, 2016). Bunun için önerilen karşılıklardan "elbasan" sözcüğü "ülke, toprak" anlamlarında "el" ile "zorla almak" anlamında "bas-" köklerinden türetilmiş olup "toprak basan, ülke fetheden" anlamını verir. "Açan" sözcüğü "fethetmek" fiilinin öz Türkçe karşılığı olarak "yol açmak, kapalı olanı açmak" anlamından hareketle önerilmiştir. "Elalan" ise "ülke, memleket" anlamındaki "el" ile "zapt eden" anlamındaki "alan" sözcüklerinin birleşiminden türetilerek doğrudan "ülke alan" anlamını taşır. Bu üç öneri de "fâtih" sözcüğünün "zapt etme, fethetme" anlamını Türkçe kökler üzerinden korumaktadır. Fakat teklifler, öneri niteliğinde kalmış günümüze bu varyantları ulaşamamıştır.

"Elbasan ve elalan" sözcüklerindeki "el" ifadesi "ülke" tanımıyla verilerek Eski Türkçe olduğu belirtilerek "<ėl" şeklinde tahlil edilmiştir. "Bas-" fiili için "bir şeyin üstüne ağırlığını koymak" şeklinde tanımlanarak Clauson'un "<ET. bas-" tahlilini belirtmiştir. "Al-" fiili için "tutup bulunduğu yerden ayırmak, götürmek, yerini değiştirmek, nakletmek" şeklinde tanımlanmış ve Clauson'un "<ET. al-" çözümlemesiyle karşılık bulmuştur (Tietze, 2016: 318, 578, 595).

"Açan" sözcüğü de Eski Türkçe "aç-" fiiline "+an" eki eklenerek oluşmuştur (Nişanyan, 2025). "Fatih" sözcüğündeki tanımda da geçen "açan" sözcüğünün kökü "aç-" fiilinden gelir. Gülensoy bu fiil için "açmak" tanımını yaparak Eski Türkçe "aç-" şeklinde geçtiğini belirterek sözcüğün "<***haç**-" şeklinde tahlilini gerçekleştirir (Gülensoy, 2011: 47).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "elbasan ve elalan" ifadelerine yer verilmemiştir. "Açan" sözcüğü ise "fatih" anlamında kullanılmamıştır. Eren, "elbasan, açan ve elalan" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Fazıl (Ar.): Bilgiç (T.) (17 Mart 1933 – Vakit); **Tekin (T.)** (17 Mart 1933 – Vakit)

Arapça kökenli "fazıl" sözcüğünün Kubbealtı Sözlüğü'ndeki (2016) "ahlâkı, ilmi ve sâhip olduğu meziyetler bakımından üstün (kimse), fazîlet sâhibi, erdemli, fazîletli" tanımından yola çıkarak Eski Türkçe "bil-" fiilinden türeyen "bilgiç" sözcüğünün,

“dürüstlük, namus, yiğitlik” anlamları göz önüne alındığında ise Eski Türkçe “tek” sözcüğünden türeyen “tekin” sözcüğünün teklif edilmiş olduğu düşünülmektedir (Nişanyan, 2025).

Türkiye Türkçesinde kullanılan “bilgiç” sözcüğü için Gülensoy, “bil-” fiilini işaret ederek sözcüğü “bir şeyi anlamış ve öğrenmiş bulunmak” şeklinde tanımlar. Fiilin Kutadgu Bilig ve Dîvânu Lugâti’t Türk’te geçtiğini belirtir. Sözcük doğrudan “bilgili kimse” anlamını vererek, “fazıl” sözcüğünün bilgelik anlamını doğrudan karşılar (Gülensoy, 2011: 144). Paçacıoğlu, “bilgiç” sözcüğü için “her şeyi bilen, anlayan” tanımı yaparak sözcüğün Tarama Sözlüğü’nde geçtiğini belirtmiştir (Paçacıoğlu, 2016: 128).

“Tekin” sözcüğü Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016), “tek+i+n” şeklinde tahlil edilmiştir. Bu öneri Eski Türkçede “uğurlu, güvenilir” anlamlarına sahip bir sözcük olup, fazilet ve erdem kavramlarını güvenilirlik üzerinden karşılamaya çalışır. “Tekin” daha çok karakter ve kişilik özelliklerini öne çıkaran bir karşılık olarak değerlendirilir. Sözcükler hem anlam hem köken açısından Arapça “fazıl” sözcüğüne uygun düşmekte ve Türkçenin öz değeriyle uyumlu karşılıkları sunmaktadır. Fakat sözcükler, öneri niteliğinde kalmış ve söz varlığına tutunamamıştır.

Bu sözcüklerin teklifi sırasında 17 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde “fazıl” sözcüğüne karşılık olarak “tekin” ifadesi verilirken “Nasrettin hoca Türk zekâsının tekin bir ungundur.” örneklendirilmesi yapılarak anlamlandırma güçlendirilmiştir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “bilgiç” sözcüğü “fazıl” sözcüğünün tam olarak anlamını karşılamakla birlikte “tekin” sözcüğünün de farklı anlamda tanımlandığını bilinmektedir. Eren ise “bilgiç ve tekin” ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Feci (Ar.): Yılınç (T.) (18 Mart 1933 – Vakit)

Köken itibariyle Arapçaya dayanan “feci” sözcüğü, acıklı, korkunç, trajik anlamlarını taşımaktadır. Bu korkunç ve acıklı sözcüklerini esas alarak Eski Türkçe ürkeklik gelmek anlamını karşılayan “yıl-” fiilinden türeyen “yılınç” sözcüğünün “feci” sözcüğü yerine teklif edilmiş olduğu düşünülmektedir. Bu yapı korku uyandıran, dehşetli şey anlamını doğrudan karşılar. Böylece “feci” sözcüğünün içerdiği ürperticilik ve korkutuculuk, Türkçe kökten türetilmiş ve anlaşılır bir biçimde aktarılmıştır. Fakat

“yılınç” teklifi söz varlığına yerleşememiş bu sebeple Arapça kökenli “feci” sözcüğü günümüzde varlığını sürdürmektedir (Kubbealtı, 2016).

“Yılınç” sözcüğünün kökeni “yıl-” fiilinden gelmektedir. Gülensoy, “yıl-” fiili için “1.bir işten gözü korkup vazgeçmek; 2. bıkmak, usanmak” anlamlarında tanımlayarak “<? OT. **yél-**” şeklinde tahlili yapılmıştır (Gülensoy, 2011: 1138). Bu fiile eklenen “-ınç” ekiyle “yılınç” sözcüğü oluşturularak “feci” sözcüğüne teklifi yapılmıştır. Teklif edilen “yılınç” sözcüğü için 18 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde “Korkunç, yılın bir cinayet.” cümlesi örnek olarak verilerek önerinin anlamsal bağı güçlendirilmiştir.

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “yılınç” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Feda (Ar.): Yola verme (T. + T.) (18 Mart 1933 – Vakit); **Kıyılış (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016), “bir şey uğrunda değerli bir şeyden vazgeçme, uğruna verme” tanımı yapılan Arapça “feda” sözcüğü için Eski Türkçe “kıy-” fiilinden türeyen “kıyılış” sözcüğü ve Eski Türkçe sözcüklerden oluşan “yola verme” ifadesi teklif edilmiştir. “Yola verme” ifadesi deyimleşmiş bir Türkçe ifade olup, uğruna bir şeyi bırakma veya feda etme anlamını karşılar. “Kıyılış” ise “zarar vermek, kıymak” anlamındaki “kıy-” fiilinden türetilerek, bir şeyi gözden çıkarma eylemini karşılamaktadır. Her iki öneri de kavramın özünü yansıtmakta fakat söz varlığına tutunamamaktadır (Kubbealtı, 2016).

Gülensoy, “feda etmek” anlamında “kıy-” fiilinin “<**kıy-**” şeklinde tahlil etmiş. Sözcüğün Uygur Türkçesinde de kullanıldığını belirtmiştir (Gülensoy, 2011: 521).

Gülensoy, “yol” sözcüğünün Eski ve Orta Türkçede “yol” şeklinde geçtiğini ve Dîvânu Lugâti’t Türk’te kullanıldığını belirterek sözcüğü “**<*yōl**” şeklinde tahlil yapıldığını belirtir. “Ver-” fiilini de “**<*bé:(/ī)r-**” şeklinde çözümlenmiş, Eski Türkçede “ber-, bir-” ve Orta Türkçede “bér-” biçimleriyle karşılık gördüğünü belirtir (Gülensoy, 2011: 1155, 1156). 18 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde “yola verme” ifadesi için “Varımı, yoğumu yoluna verdim.” örneği verilerek anlam netleştirilmiştir.

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “yola verme ve kıyılış” ifadelerine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Fedakârlık (Ar. + Far.): Özverlik (T. + T.) (6 Haziran 1935 – Ulus)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "özveri" anlamını karşılayan "fedakârlık" sözcüğü için tanımı da karşılamakta olan Eski Türkçe "özveri" sözcüğünden türeyen "özverlik" ifadesi teklif edilmiştir. Önerilen karşılık Türkçe "öz" ve "vermek" köklerinden türetilmiştir. "Kendi özünü verme, kendinden bir şeyi başkası için feda etme" anlamıyla hem biçimsel hem de anlamsal açıdan son derece uygun bir karşılıktır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "özverlik" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Felaket (Ar.): Büyük kaygu (T. + T.) (15 Nisan 1933 – Vakit); **Karagün (T. + T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)

"Büyük sıkıntılara sebep olan çok üzücü durum, büyük dert, yıkım, belâ" anlamında Kubbealtı Sözlüğü'nde tanımlanan Arapça "felaket" sözcüğü için "büyük kaygu ve karagün" ifadeleri teklif edilmiştir (Kubbealtı, 2016). Önerilen "büyük kaygu" ifadesi doğrudan anlam aktarımıyla, toplum için ağır kaygı ve üzüntü doğuran büyük olayları karşılar. "Karagün" ise halk deyimlerinden türetilmiş olup, kötü gün, felaketli zaman anlamıyla "felaket" kavramını mecazî ve kültürel bir derinlikle karşılar. Her iki karşılık da Türk halk diline dayandığı için anlaşılır ve benimsenebilir nitelikte olmalarına rağmen Arapça kökenli "felaket" sözcüğü kalıplaştığı için "büyük kaygu ve karagün" teklifleri söz varlığında yer edinememiştir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "büyük kaygu ve karagün" ifadelerine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Feragat (Ar.): Kaçınlama (T.) (5 Mayıs 1935 – Ulus)

"Hakkından veya imkândan isteyerek vazgeçme, el çekme" anlamında tanımlanan Arapça "feragat" sözcüğü için "çekinmek, geri durmak" anlamındaki Türkçe kökenli "kaçın-" fiilinden türeyen "kaç – ın – la – ma" sözcüğü teklif edilmiş. Kendiliğinden geri durma, vazgeçme anlamını verir. Anlamsal olarak "feragat" sözcüğünün özünü karşılamaktadır ancak "hak bırakma" ifadesinin hukuki ve resmî boyutunu tam olarak yansıtmaz. Yine de öz Türkçe biçim ve anlaşılır anlamıyla dönemin Türkçeleştirme anlayışına uygundur. Fakat günümüzdeki varlığını sürdürememiştir (Kubbealtı, 2016).

"Kaçın-" fiili de "kaç-" fiilinden türer ve Gülensoy, "firar etmek" şeklinde tanımlayarak sözcüğün Eski ve Orta Türkçeden beri kullanıldığını ifade eder. Sözcüğü "<**kaç**-" olarak tahlilini gerçekleştirir (Gülensoy, 2011: 449).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "kaçınlama" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Fevkalade (Ar.): Üsnomal (T.) (13 Mayıs 1935 – Ulus)

"Her zaman görülen, yapılan veya süregelmekte olandan başka, alışılmışın dışında, olağanüstü" anlamıyla tanımlanan Arapça kökenli "fevkalade" sözcüğüne önerilen "üsnomal" sözcüğü, Türkçe "üst" ve Batı kökenli "normal" ifadesinin bir varyantı olan "nomal" sözcüklerinin birleştirilmesiyle türetilmiştir. Burada amaç, "normalin üstünde" anlamını doğrudan Türkçe kök ile ifade etmektir. Böylece kavramın olağanüstülük yönü Türkçe biçimleştirilmiş olur (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

13 Mayıs 1935 tarihli Ulus gazetesinde, Arapça kökenli "fevkalade" sözcüğü için "üsnomal" ifadesi teklif edilmiştir. Şu açıklama yapılmıştır;

> *"Mahmud Kâşgari'nin Divanı Lûgatittürk'ünde nom sözcüğünün anlamı ne ise, yunanca nomos ve latince norma kelimelerinin karşılığı da odur. Bundan 1000 tıl önce arabcadan türkçeye bir türk lügatinin almış olduğu bu kelime, en eski, en aik köklerimizdendir. O halde norma da bizimdir: Onu had, haddi meşru karşılığı kullanacağız. Nomal zamanlarda değiliz. Devrimler üsnomal çalışan insanlar elinde yürür." (13 Mayıs 1935 sayılı Ulus Gazetesi Sayfa 2)*

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "üsnomal" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Feyz (Ar.): Artma (T.) (9 Mayıs 1933 – Vakit)

Köken itibariyle Arapçaya dayanan "feyz" sözcüğü, verimlilik ve bolluk anlamlarını karşılamaktadır. Bu ifadeler esas alınarak Eski Türkçe "art-" "fiilinden türeyerek "artma" isim halini alan şekliyle "feyz" sözcüğü için teklifi yapılan sözcükler arasında yerini almaktadır. Hem niceliksel çoğalmayı hem de manevi anlamda yükseliş ve verimliliği kapsar. Böylelikle "feyz almak" ifadesi "artış görmek, bereketlenmek" anlamıyla Türkçe karşılığını bulur (Kubbealtı, 2016).

Gülensoy, “artma” sözcüğü için “art-” fiilini işaret ederek “çoğalmak” anlamında tanımını yapar. Sözcüğü “<***ārt-**” şeklinde tahlil eder (Gülensoy, 2011: 80).

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “artma” sözcüğü “feyz” anlamında tanımlanmamıştır. Eren ise “artma” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Fıkra (Ar.): Bölek (T.) (1 Mayıs 1935 – Ulus)

“Gazete veya dergilerin belirli sütunlarında gündelik konuları çeşitli bakımlardan ele alan, bunları çeşitli görüş ve yorumlarla anlatan kısa yazı türü” anlamında Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016) tanımlanan Arapça “fıkra” sözcüğü için Eski Türkçe “bir bütünü iki vey daha büyük parçaya ayırmak” anlamındali “böl-” fiilinden türeyen “bölek” ifadesi gazete içinde kullanılmıştır. Gülensoy fiili “<***bö:l-** (T.Tekin)” şeklinde tahlil edildiğini belirtmiştir (Gülensoy, 2011: 173). Öneri “fıkra” sözcüğünün hem asli hem de edebî anlamını Türkçede doğal bir şekilde karşılamıştır fakat sözcük “fıkra” anlamında söz varlığına tutunamamıştır.

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “bölek” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Fidye (Ar.): Kurtarım (T.) (27 Nisan 1933 – Vakit); **Ölüm savağı (T. + T.)** (10 Mayıs 1933 – Vakit); **Kurtuluş karşılığı (T. + T.)** (12 Mayıs 1933 – Vakit)

TDK Güncel Türkçe Sözlükte “tutsak edilen veya rehin alınan bir kimsenin serbest bırakılması için istenen para; kurtulmalık, fidyeinecat” şeklinde tanımlanan Arapça “fidye” sözcüğü için “kurtarım, ölüm savağı ve kurtuluş karşılığı” ifadeleri teklif edilmiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). “Kurtarım”, Türkçe “kurtar-” fiilinden türetilmiştir. “Ölüm savağı” ifadesi ise kişinin yaşamı karşılığında ödediği bedeli anlatır. Bir nevi ölümü savdığını ve defettiğini ifade eden bir ifadedir. “Kurtuluş karşılığı” da aynı şekilde “özgürlüğün bedeli” anlamını doğrudan ve açıklayıcı biçimde Türkçeleştirir. Bu alternatifler, kavramın hem bireysel hem de toplumsal yönünü kapsar fakat önerilen ifadeler günümüzde herhangi bir karşılık bulmamakta öneri niteliğinde varlıklarını sürdürmektedirler.

Tietze, “ölüm” sözcüğünün “<öl- + -üm” şeklinde çözümlendiğini ifade ederken; Gülensoy sözcüğü, “mevt, vefat” şeklinde tanımlayarak “<öl-(ü)m” şeklinde tahlilini

gerçekleştirir. Dîvânu Lugâti't Türk'te "ölüm" şeklinde kullanıldığını belirtmektedir (Tietze, 2018: 219; Gülensoy, 2011: 661). "Sav-" fiili için "istenmeyen birini başından uzaklaştırmak" tanımı yapılarak Orta Türkçede "saw-" fiilinden türediğini ve Dîvânu Lugâti't Türk'te geçmekte olduğunu belirtmiştir (Gülensoy, 2011: 741).

Gülensoy, "kurtarım" sözcüğü için "kurtar-" fiiline işaret ederek fiili "bir canlıyı felâketten, tehlikeden veya zor durumdan uzaklaştırmak" şeklinde tanımlar. Uygurca metinlerinde "ḳutġar-, ḳutar" şeklinin, Dîvânu Lugâti't Türk'te ise "ḳutġar-, ḳurar-" şekillerinin geçtiğini ifade ederek sözcüğü "<**ḳurtġar**-" şeklinde tahlil eder (Gülensoy, 2011: 575).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "kurtarım" sözcüğü "fidye" için tanımlanmamıştır. "Ölüm savağı ve kurtuluş karşılığı" ifadeleri de sözlükte yer etmemektedir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Eren, "kurtarım, ölüm savağı ve kurtuluş savağı" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Fitne (Ar.): Azdıran (T.) (12 Mayıs 1933 – Vakit)

Eski Türkçe kışkırtmak, tahrik etmek anlamlarını karşılayan "azdır-" fiilinden türeyen "azdıran" sözcüğü, Arapça kökenli "karışıklık, fesat" anlamına gelen "fitne" sözcüğü için teklif edilmiştir (Kubbealtı, 2016). "Azdıran" sözcüğü, Türkçe "az-" fiilinden gelmekte olup "yoldan çıkaran, kargaşa yaratan, baştan çıkarıcı" anlamlarını içerir. Böylece, Arapça kavramın ahlâkî ve toplumsal olumsuzluğu Türkçe bir kökle karşılanmış fakat Türkçeleşme çabası içinde önerilen sözcük günümüze kadar varlığını sürdürememiş öneri olarak kalmıştırç

"Az-dır-an" şeklinde oluşturulan sözcüğün kökeni "az-" fiilidir. Gülensoy, "yoldan çıkmak, şaşırmak" anlamlarında tanımlayarak sözcüğün Eski Türkçe ve Orta Türkçede kullanıldığını belirterek Dîvânu Lugâti't Türk'te "āz-" fiilinin kullanıldığını ifade eder. Sözcüğün tahlilini ise "<*hāz- (T. Tekin)" şeklinde gerçekleştirir (Gülensoy, 2011: 97).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "azdıran" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Gadir (Ar.): Kıyım (T.) (20 Mart 1933 – Vakit)

"Hâinlik, zulüm, kıyıcılık" ifadesiyle Kubbealtı Sözlüğü'nde tanımlanan Arapça "gadir" sözcüğü için Eski Türkçe "kıyım" sözcüğü teklif edilmiştir (Kubbealtı, 2016). "Kıyım" sözcüğü, Türkçede "toplu öldürme, zulüm, haksız yere yok etme" anlamlarını taşır. Hem adaletsizlik hem de şiddet içeren yıkıcılığı ifade etmesi bakımından "gadir" sözcüğünün anlam alanını doğrudan karşılamaktadır. Fakat sözcük "kıyım" şeklinde karşılık bulamamıştır.

Gülensoy, "feda etmek" anlamında "kıy-" fiilinin "<**kıy-**" şeklinde tahlil etmiş. Sözcüğün Uygur Türkçesinde de kullanıldığını belirtmiştir (Gülensoy, 2011: 521). Bu fiile eklenen "-ım" ekiyle de "gadir" sözcüğüne karşılık oluşturulmuştur.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "kıyım" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Galebe (Ar.): Yengin (T.) (18 Mart 1933 – Vakit)

Arapça kökenli "galebe" sözcüğü, "dövüşte ve savaşta yenme, gālip gelme, gālibiyet" gibi anlamlarda kullanılmaktadır (Kubbealtı, 2016). Bu anlam çerçevesinde, özellikle "yenme ve yengi" durumunu doğrudan ifade eden Eski Türkçe "yen-" fiilini temel alınarak üretilen "yengi" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "yenme, alt etme, gālip gelme" anlamı taşır. Bu sözcükten türeyen "yengin" sözcüğü "galebe" sözcüğüne karşılık olarak teklif edilmiştir. "Yengin" sözcüğü hem ses hem yapısal açıdan anlam yönüyle Türkçeye özgü bir karşılık olup, Türkçeleşme çabasının örneğini teşkil eder. Teklifi yapılan sözcük "zafer" veya "galip olma" durumunu doğrudan ifade eder. Bu öneri, kavramın yalnızca savaş bağlamında değil, toplumsal veya bireysel başarı anlamında da kullanılabilir olmasını sağlamaktadır. Öz Türkçe kökten türemiş olması, dilde yabancılaşmayı azaltırken aynı zamanda kavramın içsel mantığını korumayı amaçlamış fakat varlığını koruyamamıştır.

Gülensoy, "yen-" fiili için "1. Savaş veya yarışmada üstünlük sağlamak, üstün gelmek; 2.(mec.) tutmak, bastırmak" anlamını verir. Sözcüğü "<***yeng**-" kökünden gelişmiş olarak tahlil eder. Orta Türkçede "yenmek, alt etmek" anlamlarında "yeng-" sözcüğünün Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini belirtir (Gülensoyu, 2011: 1119).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "yengin" ifadesi bulunmamaktadır. Fakat bu sözcük "yengi" sözcüğünden türetildiği bilinir. Bu bağlamda Türkçe Sözlük'te "yengi" sözcüğü için "birçok emek ve tehlikeli uğraşma pahasına erişilen mutlu sonuç; galibiyet, galebe, zafer" tanımı yapılmıtır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023).

Ganimet (Ar.): Algı (T.) (12 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça kökenli "ganimet" sözcüğünün Kubbealtı Sözlüğü'ndeki (2016) tanımı "savaşta düşmandan alınan savaş esirleri, sivil esirler, menkul ve gayrimenkul mallar" şeklindedir. Bu tanıma istinaden "al-" fiiline "-gı" ekinin eklenmesiyle oluşturulan "algı" sözcüğünün "ganimet" yerine teklif edilmiştir. "Algı" burada yalnızca zihinsel kavrayış değil, somut olarak "ele geçirilen mal, elde edilen kazanç" anlamında önerilmiştir. Anlamsal olarak "ganimetin alınmış, ele geçirilmiş şey" yönünü öne çıkarır. Dil Devrimi döneminde bu tür türetmeler, Arapça soyut kavramları Türkçe fiil kökleriyle doğrudan somutlaştırmayı hedeflemiş fakat hedeflenen ifade günümüzdeki varlığını devam ettiremiştir.

Gülensoy, "algı" sözcüğü için "ganimet" tanımını verir ve "<**al-gı**" şeklinde tahlilini gerçekleştirir (Gülensoy, 2011: 65).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "algı" sözcüğü için "ganimet" tanımı yapılmamıştır. Eren ise "algı" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Garez (Ar.): Kuğ (T.) (19 Mart 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "birine karşı beslenen kötü niyet, gizli düşmanlık, hınç, kin" biçiminde açıklanan Arapça kökenli "garez" sözcüğünün karşılığı olarak, "kuğ" sözcüğü 19 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde teklif edilmiştir.

Bu öneri, söz konusu gazetede verilen bir teklif olarak tarihî bir belge niteliği taşımaktadır; ancak akademik kaynaklarda "kuğ" sözcüğünün kökeni veya anlamı üzerine geniş bir etimolojik bilgi bulunmamaktadır. Dolayısıyla, "kuğ" sözcüğü yalnızca dönemin dil reformu bağlamında, garez sözcüğünün taşıdığı "kin ve kötü niyet" anlamını karşılamak üzere gazetelerden edinilen bir teklif olarak Türkçe olarak değerlendirilmelidir. Sözcük öneri niteliğinde kalarak varlığını koruyamamıştır.

Anlamsal bağı güçlendirmek adına 19 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde “kuğ” sözcüğü için “Onun zaten bana kuğlu olduğunu bilirim.” cümlesi örnek olarak verilmiştir.

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “kuğ” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Garip (Ar.): Elgin (T.) (11 Haziran 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016) “kimsesiz, zavallı bîçâre (kimse); gurbet ellerde kalmış, kendi ilinden ayrılmış, bulunduğu yerde yabancı olan (kimse), yabancı” olarak tanımlanan Arapça kökenli “garip” sözcüğü için, anlamca denk düşen ve Eski Türkçe kökenli “elgin” sözcüğü teklif edilmiştir. Buradaki öneri, yalnızca yüzeysel bir eşdeğerlik değil, kök-anlam ilişkisine dayalı derin bir anlamsal karşılık bulma çabasını yansıtmaktadır. “Elgin” sözcüğü Eski Türkçe “yakın olmayan kimse, yabancı” anlamındaki “el” sözcüğüne eklenen “-gin” ekiyle türeyerek “yurttan ayrı düşmüş, yabancı, dışarıdan gelen, başka yurtta olan” anlamını kazanmaktadır. Bu yapı, “garip” sözcüğünün anlam alanıyla örtüşmekte olup günümüzde bu Türkçe ifadeyle karşılık bulamamaktadır.

Teklif edilen sözcük TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “garip” anlamında geçmekte olup günümüzdeki kullanımı “garip” sözcüğüyle karşılanmaktadır. Eren, “elgin” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Gasp (Ar.): Kapaç (T.) (11 Haziran 1935 – Ulus)

Arapça kökenli “gasp” sözcüğü Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016) “başkasına âit bir şeyi zor kullanarak ele geçirme, zorla zaptetme” olarak açıklanmıştır. Bunun yerine önerilen Eski Türkçe “kap-” fiilinden türeyen “kapaç” sözcüğü ise hem köken itibariyle Türkçedir hem de anlam bakımından tam bir denkliğe sahiptir. “Kapmak” ani ve hızlı bir hareketi, zorla el koymayı ifade eder. “Kapaç” ise bu fiilden türeyerek “zorla alan, zorla ele geçiren kişi veya eylem” anlamına gelir. Böylece “gasp” ifadesi Türkçede “kapaç” şeklinde karşılanabilir. Bu öneri, kavramın zorbalık ve haksızlık yönünü doğrudan ve güçlü bir Türkçe fiil üzerinden ifade etmekte olsa söz varlığına tutunamayan sözcükler arasında yerini almaktadır.

"Kapaç" fiilinin kökü olan "kap-" fiili için Gülensoy "birden bire yakalayarak, çekerek almak" şeklinde tanım yapar. Fiilin Orta Türkçede de kullanıldığını ifade edererek Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini belirtir (Gülensoy, 2011: 459).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "kapaç" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Gaye (Ar.): Varak (T.) (19 Mart 1933 – Vakit); **Son (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit); **Ulaşma (T.)** (12 Mayıs 1933 – Vakit)

Arapça kökenli "gaye" sözcüğü için 1930'lu yıllarda Türkçe karşılıklar önerilmiştir. Vakit gazetesinde yayımlanan tekliflerde bu sözcüğün yerine "varak, son ve ulaşma" sözcükleri öne sürülmüştür. "Gaye" sözcüğünün "ulaşılmak istenen, varılacak hedef, amaç" anlamı göz önünde bulundurulduğunda, önerilen bu karşılıkların anlamsal açıdan uygunluğu bulunmaktadır. Ancak söz konusu sözcükler, kullanım alanı bulamamış ve günümüze kadar yaşayamamıştır.

Gülensoy, "varak" sözcüğünü "varılacak son yer, durak, konak" şeklinde açıklamakta ve "<**var-(a)k**" biçiminde tahlil etmektedir (Gülensoy, 2011: 1011). Buna karşın TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) "varak" yalnızca "yazılı kâğıt; varaka" biçiminde tanımlanmakta, "gaye" anlamı verilmemektedir. Aynı şekilde Eren de "varak" sözcüğüne Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde yer vermemiştir (Eren, 2020).

"Son" sözcüğü için ise Gülensoy, "ilk karşıtı" biçiminde bir tanım yapmaktadır. Eski Türkçe'de "song" ve Orta Türkçe'de "songuk" biçimlerinde görülen sözcük, tarihsel süreklilik göstermektedir. Etimolojik çözümlemesi ise "<**son(g)**" biçiminde yapılmıştır (Gülensoy, 2011: 798).

"Ulaşma" sözcüğü, Türkçe "ulaş-" fiilinden türetilmiştir. Gülensoy bu fiili "varmak, gelmek" anlamlarıyla tanımlamaktadır. Bir amaca erişmek ya da varılacak yere gelmek anlamını karşılaması bakımından "ulaşma" sözcüğü, Dil Devrimi döneminde yerinde bir teklif olarak değerlendirilmiştir. Orta Türkçe döneminde "ulaş-" fiilinin "ulaşmak, bitişmek" anlamlarında kullanıldığı, Kaşgarlı Mahmud'un Divânü Lügati't-Türk adlı eserinde açıkça görülmektedir. Bu durum, fiilin tarihsel sürekliliğini ortaya koymakta ve Türkçedeki derin köklülüğünü kanıtlamaktadır. Etimolojik açıdan sözcük, "ūl + a-ş-" biçiminde çözülmektedir. Burada "ūl-" kökü "varmak, erişmek" anlamını taşırken, fiile eklenen "-a-" ses türetme unsurudur. Ardından gelen "-ş-" eki ise işteşlik

ekidir. Sonuç olarak "ulaşma" sözcüğü, hem köken hem de anlam açısından Türkçenin içyapısına uygun, tarihsel köklere dayalı ve semantik açıdan da "amaç doğrultusunda varılacak yere gelme" ifadesini karşılayan güçlü bir öneri olarak değerlendirilebilir (Gülensoy, 2011: 964).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) "amaç" karşılığıyla verilen Arapça "gaye" yerine, Türkçe kökene sahip "son" ve "ulaşma" sözcüklerinin önerilmiş olması ise, dilde süreklilik ve anlam uyumu açısından dikkate değer bir girişimdir. Ancak Eren, bu sözcüklere de etimolojik sözlüğünde değinmemiştir (Eren, 2020).

Gayrimeşru (Ar. + Ar.): Törümsüz (T.) (11 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça "gayri" ve "meşru" sözcüklerinin birleşimiyle oluşturulmuş "gayrimeşru" ifadesi için Kubbealtı Sözlüğü (2016), "meşrû olmayan, kānun ve nizâma aykırı, yasa dışı" tanımı gerçekleştirmiş. Bu ifade için Eski Türkçe "töre, örf, kanun, nizam" anlamını karşılayan "törü" sözcüğüne eklenen "-süz" ekiyle "törümsüz" sözcüğünün teklifi yapılmıştır (Gülensoy, 2011: 927). "Törümsüz" sözcüğü "kuralı olmayan, kanunsuz, meşruiyetten yoksun" anlamını doğrudan verir. Bu öneri, Arapça kavramın hukuksal ve toplumsal boyutunu Türkçe kök üzerinden aktararak, anlamın hem korunmasını hem de biçimsel olarak Türkçeleştirilmesini sağlamakta fakat teklif öneri niteliğine varlığını devam ettirmektedir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "törümsüz" sözcüğü bri karşılık bulmamaktadır.

Gelir (T.): Akar (T.) (11 Mayıs 1933 – Vakit)

Eski Türkçe "gel-" fiilinden türeyen "gelir" sözcüğü yerine Eski Türkçe "ak-" fiilinden türeyen "akar" sözcüğü teklif edilmiştir (Nişanyan, 2025). "Akar" sözcüğünün kökü "akmak; akın yapmak; yağma etmek" anlamındaki "ak-" fiilinden gelmekte ve Gülensoy fiili "(sıvı veya çok ince taneli maddeler için) bir yerden başka bir yere doğrugitmek" şeklinde tanımlar (Gülensoy, 2011: 58). Kazanılan gelirin bir tür para akışı olarak değerlendirileceği için "akar" sözcüğü bu sözcük için uygun bir sözcüktür. Tekif edilen sözcük, gelirin sürekliliğini ve hareketini vurgular. Böylece kavram hem işlevsel hem de biçimsel olarak Türkçe köklerle karşılanmış olur. Ayrıca "akar" sözcüğünün günümüzdeki kullanım şeklinin Eski Türkçeye dayanması sebebiyle terminolojik açıdan bir sorun teşkil etmemektedir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "akar" ifadesi için "kiraya verilerek gelir getiren ev, dükkân, tarla, bağ vb. mülk; akaret" tanımı yapılmıştır. Direkt "gelir" tanımı verilmemiş olsa da tanım anlamsal açıdan uygundur. Fakat günümüzde "gelir" sözcüğü devamlılığını korumakta teklifi yapılan "akar" sözcüğü daha farklı anlamlarda karşılık bulmaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Eren ise "akar" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Gıda (Ar.): Beslenti (T.) (18 Mart 1933 – Vakit); **Besleç (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)

Arapça kökenli "gıda" sözcüğü "canlıların yaşaması, beslenip gelişmesi için gerekli her türlü yiyecek ve içecek, besin" şeklinde Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) tanımlanmıştır. Bu sözcük için 20 Mart 1933 tarihli Vakit gazetesinde sözcüğe karşılık olarak Eski Türkçe "besle-" fiilinden türeyen "besleç" sözcüğü teklif edilerek "Süt çocukların beslecidir." örneklendirilmesi yapılmıştır. Bu sözcüğe ek olarak yine aynı kökten türeyerek oluşmuş "beslenti" sözcüğü de teklifler arasındadır (Nişanyan, 2025). Teklifler, gıdanın işlevini ve yaşamsal önemini vurgular. "Beslenti" teknik ve akademik bağlamda kullanılabilecek bir karşılık iken, "besleç" daha halk diline yakın, kısa bir öneridir. Her iki öneri de, kavramın hem işlevsel hem de besleyici anlamını doğrudan aktarmakta fakat günümüzde bir karşılık bulamamaktadır.

"Beslenti ve besleç" sözcüklerinin kökü "gıda vermek; yedirmek; semirtmek" anlamındaki "besle-" kökünden gelmektedir. Sözcük Eski Anadolu Türkçesi döneminde "bésle-" şeklinde karşımıza çıkmakta ve tahlilini Gülensoy "<bes(i)+le-" olarak okuyucuya sunmaktadır (Gülensoy, 2011: 134). "Besle-" fiiline eklenen "-n-ti" ekleri "beslenti" sözcüğünü ve "-ç" eki "besleç" sözcüğünü oluşturarak Arapça kökenli "gıda" sözcüğü için öneri oluşturmuş fakat günümüzdeki yaygınlığını koruyamamıştır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "beslenti ve besleç" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Gına (Ar.): Irlama (T.) (18 Mart 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "nağme ile okuma, şarkı söyleme, ırlama" biçiminde tanımlanan Arapça kökenli "gına" sözcüğü yerine, anlam bakımından karşılık oluşturabilecek tanımda da adı geçen Eski Türkçe kökenli "şarkı söylemek" anlamındaki "ırlama (~yırla-)" sözcüğü önerilmiştir. Sözcük "<**ır (~yır)+la-**" şeklinde tahlil edilerek

Türkiye Türkçesi Ağızları'nda "ırla-" fiilinin "şarkı söylemek" anlamında kullanıldığı belirtilmiştir (Gülensoy, 2011: 418).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "ırlama" sözcüğü için "ırlamak işi; yırlama" tanımı yapılmış. Arapça "gına" sözcüğüyle anlamsal bağ kurmakla birlikte günümüzde teklif edilen bicinde sıklıkla kullanılmamaktadır. Varlığını daha çok "şarkı söylemek" ifadesiyle devam ettirmektedir.

Eren, "ırlama" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Girdap (Far.): Buskuluç (T.) (19 Mart 1933 – Vakit); **Düden (T.)** (19 Mart 1933 – Vakit); **Kuyu (T.)** (18 Mart 1933 – Vakit); **Öyürme (T.)** (19 Mart 1933 – Vakit); **Su döneği (T. + T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit); **Surak (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "suyun kendi etrâfında fırdolayı burgu gibi dönmesi ve döndüğü yer, su çevrintisi, çevrinti, burgaç, eğrim" olarak tanımlanan Farsça kökenli "girdap" sözcüğü için, anlamca denk düşen ve Eski Türkçe kökenli "buskuluç, düden, kuyu, öyürme, su döneği ve surak" ifadeleri teklif edilmiştir.

"Buskuluç" sözcüğüne herhangi bir sözlükte rastlanılmamakta fakat gazete teklifinden dolayı dairesel hareketi ve içe çekişi ifade eden Eski Türkçe kökten türeyen bir ifade olduğu düşünülmektedir.

"Düden", yeraltı suları ve doğal dairesel akıntı bağlamında kullanılır. "Kuyu" sözcüğü daha dikey ve merkezden aşağıya yönelen akışı temsil eder. Tietze, "düden" sözcüğü için "suyu yer altına çeken delik, girdap, uçurum, bataklık" tanımlarını Derleme Sözlüğü'ne dayandırarak anlamlandırır. Radloff'un tahliliyle sözcüğün Çağatayca "<dödān" şeklinde olabileceğini belirtmiştir (Tietze, 2016: 508). Paçacıoğlu ise sözcüğü "bataklık, girdap" şeklinde tanımlayarak Tarama Sözlüğü ve Kıpçak Türkçesi Grameri'nde geçtiğini ifade eder (Paçacıoğlu, 2016: 228).

"Öyürme" ifadesi dönme ve çalkalama hareketini anlatırken, "su döneği" dairesel su hareketine karşılık gelmektedir. Tietze, "dönek" ifadesi için "dönülen yer, dönemeç" tanımını yaparak sözcüğü "<dön- + ek" şeklinde tahlilini gerçekleştirir (Tietze, 2016: 479).

Son olarak “surak” teklifi ise halk dilinde girdap ve yoğun su akışını ifade eden bir sözcüktür. Bu öneriler kavramın hem fiziksel hem mecazî anlamlarını Türkçe kökler ve yapılarla karşılamayı amaçlamakta fakat sözcük söz varlığına hâlâ Arapça kökenli “girdap” sözcüğüyle tutunmaktadır. Teklif edilen “surak” sözcüğü için 20 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde “Sandal surağa kapıldı.” cümlesi örnek olarak verilmiştir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “buskuluç, öyürme, su döneği ve surak” ifadeleri bulunmamaktadır. “Düden ve kuyu” sözcükleri ise “girdap” tanımından uzak bir açıklamayla tanımlanmıştır. Türkiye Türkçesi Ağızları’nda “düden ve surak” sözcüklerinin “girdap” tanımı yapıldığı bilinmekte, sözcükler ağızlardaki varlığını sürdürmektedir. Fakat sıklıkla Farsça kökenli “girdap” sözcüğüyle ifade edildiği için teklifi yapılan sözcükler süreç içindeki varlıklarını devam ettirememişlerdir (TDK Derleme Sözlüğü, 2023).

Giriş ücreti (T. + Ar.): Girimlik (T.) (26 Mayıs 1933 – Vakit)

26 Mayıs 1933 sayılı Vakit gazetesinde “giriş ücreti” ifadesi yerine günümüz Türkçesinde varlığını sürdürmeyen Eski Türkçe kökenli “girimlik” sözcüğü kullanılmıştır. “Giriş ücreti” bir mekâna veya etkinliğe katılım karşılığında ödenen bedeli ifade eder. Bunun karşılığı olarak önerilen “girimlik” sözcüğü, “gir-” fiilinden türetilmiş olup, giriş karşılığı ödenmesi gereken bedeli açık ve anlaşılır biçimde yansıtır. Fiil, Dîvânu Lugâti’t Türk’te “kir-” şeklinde geçmekte olup “<***ki:r- < *kī-r**-” şeklinde tahlili gerçekleştirilmiştir. Gülensoy, J. Hamilton’un “<***ki** ‘iç, arka’ + **-r-** ‘isimden fiil yapan ek’” tahliline de değinerek Türkmen Türkçesinde “~**gi:r-**” ve Yakut Türkçesinde “**ki:r-**” biçimlerinin olduğunu ifade etmektedir (Gülensoy, 2011: 371; Kubbealtı, 2016).

TDK Güncel Türkçe Sözlük (2023), “girimlik” sözcüğü için “giriş kartı” tanımı yapılmış fakat “giriş ücreti” ifadesiyle tanımlanmıştır. Eren ise “girimlik” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Girişim (T.): Girgi (T.) (10 Mayıs 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016), “bir işe girişme, yapmak niyetiyle başlama, teşebbüs” anlamına karşılık gelen Eski Türkçe “gir-” fiilinden türeyen “girişim” sözcüğü için 10 Mayıs 1935 tarihli Ulus gazetesinde Eski Türkçe yine aynı ekte türeyerek oluşturulan “başlatılan çabayı ve girişilen işi” ifade eden “**girgi**” sözcüğüyle karşılık bulmaktadır (Kubbealtı, 2016). Nişanyan (2025), sözcüğün kökünü kir- “(kapalı bir yere)

girmek" fiiline dayandırmaktadır. Gülensoy ise Eski Türkçe "gir-" fiilini "girmek" şeklinde tanımlayarak fiilin Dîvânu Lugâti't Türk'te "kir-" şeklinde geçtiğini söyler. Sözcüğü ise "<*ki:r- < *kī-r-" şeklinde tahlilini gerçekleştirir (Gülensoy, 2011: 371).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "girgi" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Girişken (T.): Girgin (T.) (19 Şubat 1929 – Cumhuriyet)

"İşe girişme husûsunda ve insanlarla ilişkilerinde cesur ve atak olan, müteşebbis" anlamlarını taşıyan Türkçe kökenli "girişken" sözcüğü 19 Şubat 1929 sayılı Cumhuriyet gazetesinde "girgin" sözcüğü şeklinde geçmektedir.

Sözcüğün kökü Eski Türkçe "gir-" fiilidir. Gülensoy, bu fiili "girmek" anlamıyla tanımlamakta ve Divânü Lügati't-Türk'te fiilin "kir-" biçiminde geçtiğini belirtmektedir. Etimolojik çözümlemesini ise "<*ki:r- < *kī-r-" şeklinde yapmaktadır. Buradan hareketle fiilin çok eski dönemlerden itibaren Türkçede kullanıldığı ve ses değişmeleriyle farklı varyantlara sahip olduğu anlaşılmaktadır (Gülensoy, 2011: 371).

Bu fiile eklenen "-gin" eki, Eski Türkçede isim ve sıfat türetme işlevi taşıyan bir ektir. Nitekim "girgin" biçimi, doğrudan "içeriye giren, girmeye eğilimli olan" anlamını karşılamaktadır. Anlamsal açıdan bu türetim, modern Türkçedeki "girişken" sözcüğünün işleviyle örtüşmektedir. Yani yalnızca fiziksel olarak bir yere girmek değil, aynı zamanda sosyal ve psikolojik bağlamda "insanlarla kolayca ilişki kurabilen, atak ve girişken kişi" anlamlarını da karşılayabilecek bir öneri olarak değerlendirilmiştir.

Bununla birlikte, "girgin" sözcüğü Cumhuriyet'in ilk yıllarında önerilmiş olmasına rağmen yaygınlık kazanmamış, "girişken" sözcüğü halk dilinde yerleşmiştir. Bu durum, Dil Devrimi döneminde önerilen pek çok türetmede görüldüğü gibi, dildeki doğal kullanım eğilimleriyle önerilerin her zaman örtüşmediğini göstermektedir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde ise "girgin" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Gurbet (Ar.): Yadel (T.) (11 Haziran 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "yabancı memleket, yad el" olarak tanımlanan Arapça kökenli "gurbet" sözcüğü için, anlamca denk düşen ve Eski Türkçe kökenli "yad

ve el" sözcüklerinin birlişimiyle oluşmuş "yadel" ifadesi Dil Devrimi sürecinde bu sözcüğe karşılık olarak 11 Haziran 1935 sayılı Ulus gazetesinde teklif edilmiştir.

Gülensoy, "yad" sözcüğünü "yabancı" anlamıyla tanımlamakta; Eski ve Orta Türkçede de aynı anlamda "yad, yat" biçimlerinin bulunduğunu belirtmektedir. Sözcüğün etimolojik çözümlemesini "<yāt" biçiminde yapmaktadır (Gülensoy, 2011: 1194). "El" sözcüğünü ise "yabancı" olarak tanımlayarak, Eski Türkçede "ülke, memleket, vilayet" anlamındaki él biçiminin varlığından bahseder ve bu sözcüğü "< é:l" şeklinde tahlil eder (Gülensoy, 2011: 280). Bu iki unsurun birleşimiyle oluşan "yadel", doğrudan "yabancı memleket" anlamına gelmektedir. Böylelikle Arapça "gurbet" sözcüğünün hem fiziksel (yurttan uzak olma) hem de sosyal (yabancı bir topluluk içinde bulunma) anlam boyutunu karşılayan yerinde bir öneri ortaya çıkmıştır. Ancak bu sözcük, halk arasında benimsenmeyerek günümüzde kullanılmayan, tutunamamış karşılıklar arasında yerini almıştır.

Tietze, direkt "yad el" ifadesi için "uzak yer, yabancı yer, gurbet" tanımını vererek sözcük tekifinin anlamsal karşılığına doğrudan cevap olmuştur. Bu sözcüğün 16. yüzyılın ilk yarısında varlığının olduğunu Zati'nin "*Bu yad èllerde be deryā-yı 'ışḳa āşinā oldum*" mısrasından öğrenmekteyiz (Tietze, 2019: 113).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "yad el" ifadesi için "yabancı yer" tanımı yapılmış. Türkiye Türkçesi Ağızları'nda "yad el" ifadesi için "yabancı yer ve gurbet" tanımı yapılmıştır (TDK Derleme Sözlüğü, 2023). Fakat bu ifade günümüzde Arapça kökenli "gurbet" sözcüğüyle karşılanmakta "yad el" ifadesi ise bu bağlamda varlığını koruyamadığı bilinmektedir. Eren ise "yadel" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Gurur (Ar.): Burun (T.) (20 Mart 1933 – Vakit)

Eski Türkçe "burun" sözcüğü, Arapça kökenli "boş şeylerle övünme, kibir, kendini beğenme" anlamlarına gelen "gurur" sözcüğü için teklif edilmiştir (Kubbealtı, 2016). Sözcük için 20 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde "Atta karın / Yiğitte burun (Ata sözü)" cümlesi örnek olarak verilmiştir.

Gülensoy, "burun" sözcüğü için "1. burun; 2. bazı şeylerin ön sivri bölümü" tanımını yaparak sözcüğün "burun" şeklinin Dîvânu Lugâti't Türk'te kullanıldığını belirterek sözcüğü "<bur-un" şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 187).

Bu teklif, mecazî bir aktarım üzerine kuruludur. TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "burun" sözcüğü "büyüklük taslama" anlamında kullanılmakta olup "gurur" sözcüğüne karşılık oluşturmaktadır. Burun organı Türkçede "burnu havada olmak" deyiminde olduğu gibi, kibir ve böbürlenmenin simgesi hâline gelmiştir. Dolayısıyla "gurur" sözcüğünün karşılığı olarak "burun" önerisi, Türkçedeki halk söyleyişine dayalı mecaz bir karşılıktır. Ancak bu kullanım yalnızca mecazî bağlamda işlevsel olup, tek başına "gurur" kavramını karşılamada yetersiz kalmış, yaygınlık kazanmamıştır. Günümüzde "burun" sözcüğü daha sık organı nitelemek için kullanılmaktadır.

Günah (Far.): Yazık (T.) (13 Nisan 1933 – Vakit)

Köken itibariyle Farsçaya dayanan "günah" sözcüğü, TDK Güncel Sözlük'te "vicdanı rahatsız edecek kötü davranış; yazık" ifadesiyle tanımlanmıştır. Sözcük için tanımda da geçmekte olan Eski Türkçe günah anlamındaki "yazuk" sözcüğünden evrilen "yazık" sözcüğü teklif edilmiştir. Halk dilinde hem "zayi olma, boşa gitme" hem de ahlâkî yanlış ve kayıp anlamlarını kapsar. "Yazık ettin" ifadesi, günahın bireysel ve toplumsal sonuçlarını anlamlı biçimde aktarır (Kubbealtı, 2016).

Gülensoy sözcük için "herkesi üzebilecek şey, günah" şeklinde tanım yaparak sözcüğün Eski Türkçe "günah, suç, hata, kusur" anlamlarını karşılayan "**yazuġ, yazuķ**" ve Orta Türkçede ise "yazuk" biçiminin kullanıldığını ifade ederek Divânü Lügati't-Türk'te geçtiğini belirtir. Sözcüğün tahlilini ise "<**yā-** 'yanlış bir şey yapmak'/ **[ā-]+-z-** 'sapmak; şaşmak, yanılmak' + **-(u)k** 'fiilden ad yapan ek'" şeklinde gerçekleştirir (Gülensoy, 2011: 1103).

Paçacıoğlu, "yazık" sözcüğünü "günah, cürüm, suç" şeklinde karşılayarak sözcüğün Tarama Sözlüğü, Kuman Lehçesi Sözlüğü ve Kutadgu Bilig İncelemesi eserlerinde geçtiğini belirtmektedir. Sözcüğün ayrıca "yazuk" şeklinin de "günah, hata, kötülük" anlamında süregeldiğini belirtmiştir (Paçacıoğlu, 2016: 763). 13 Nisan 1933 tarihli Vakit gazetesinde sözcük karşılığında "Ekmek ufaklarını düşürmeniz yazık olur." cümlesi örnek olarak verilmiştir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "yazık" sözcüğü için "günah" tanımı yapılmış. Önerilen sözcük Türkiye Türkçesi Ağızları'nda "yazık ve günah" şeklinde karşılık bulmakta fakat günümüzde sıklıkla "günah" şeklinde karşılanmaktadır. Eren ise "yazık" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Güzel sanatlar (T. + Ar.): Ar (T.) (10 Mayıs 1935 – Ulus)

Türkçe "güzel" ve Arapça "sanat" sözcüklerinin birleşmesiyle oluşturulmuş "güzel sanatlar" ifadesi için "ar" sözcüğünün etimolojik ve anlamsal zemini tartışmalıdır. Türkçede "ar" sözcüğü "utanılacak şey, ayıp" anlamında kullanılır (Kubbealtı Sözlüğü, 2016). Estetik anlamda bir karşılık oluşturma çabasıyla kullanılmış gibi görünse de, "güzel sanatlar" kavramının ifade ettiği estetik ve kültürel alanı doğrudan karşılayamamaktadır. Sözcük için "güzel sanatlar" anlamını karşılayacak bir etimoloji de bulunamamış. Bu nedenle söz varlığına tutunamamış ve yalnızca gazetede Atatürk Dördüncü Büyük Kurultayda kullandığı bilinmektedir.

Türkçe Sözlük'te "ar" sözcüğü için "güzel sanatlar" tanımı yapılmamıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Eren ise "ar" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Güzergâh (Far.): Geçek (T.) (11 Haziran 1935 – Ulus)

Farsça kökenli "güzergâh" sözcüğü, "tâkip edilen yol, yolun geçtiği yer, geçit yeri, geçilen yer" gibi anlamlarda kullanılmaktadır (Kubbealtı, 2016). Bu anlam çerçevesinde, özellikle "geçit yeri ve geçilen yer" ifadesini doğrudan karşılayan Eski Türkçe "keç-" fiilinden türetilen "geçek" sözcüğü, "güzergâh" sözcüğüne karşılık olarak teklif edilmiştir. "Geçek" sözcüğünün teklifi yabancı sözcükleri sınırlandırma ve yerli sözcükleri söz dağarcığına katmak amacıyla önem taşımaktadır. "Geçek" sözcüğü, yol boyunca izlenen çizgi veya yön kavramını basit ve anlaşılır biçimde ifade eder; böylece hem mekânsal hem de yönsel anlam korunmuş olur (Nişanyan, 2025).

"Geç" fiilinin, Eski Türkçede ve özellikle Uygurcada "geçmek" anlamlarında "keç" ve Orta Türkçede "kéç" şeklinde kullanılmıştır. Gülensoy, bu fiili "geçmek" şeklinde tanımlamakta ve sözcüğün etimolojisini "<**ké:ç** [***kē** 'sonra, sonraki' + ç]" şeklinde tahlil etmektedir (Gülensoy, 2011: 358). "Geçek" sözcüğü, hem biçimbilimsel hem de anlamsal bakımdan Farsça güzergâh sözcüğü için yerinde bir teklif olarak değerlendirilebilir. Ancak, dönemin birçok öz Türkçe karşılığı gibi bu sözcük de günümüz Türkçesinde tutunamamış ve kullanım dışı kalmıştır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "geçek" sözcüğü "çok geçilen yer, işlek yol" şeklinde tanımlanarak "güzergâh" tanımı verilmiştir. Fakat sözcük, günümüzde

sıklıkla “güzergâh” şeklinde kullanılagelmiştir. Eren ise “geçek” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Haber (Ar.): Sağlık (T.) (20 Mart 1933 – Vakit); **Salık (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit); **Söz salma (T. + T.)** (15 Nisan 1933 – Vakit); **Duyuk (T.)** (26 Nisan 1933 – Vakit); **Ses (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit); **Tınma (T.)** (13 Mayıs 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016), “olmuş veya olmakta bulunan bir şeye dâir orada olmayanlara erişen bilgi, ondan ona nakledilen söz” ifadesiyle tanımlanan Arapça “haber” sözcüğü için Eski Türkçe kökenli “duyuk, sağlık, salık, ses, söz alma ve tınma” sözcükleri teklif edilmiştir. Önerilen Türkçe karşılıklar kavramın farklı boyutlarını yansıtır. “Sağlık ve salık” duyurulan bilginin birey için yararlı ve güven verici yönünü vurgular; “söz salma”, bilginin aktarılmasını ve iletilmesini betimler; “duyuk ve ses”, haberin işitsel yönünü öne çıkarır; “tınma” ise haberin etkisinin duyulması, işitilmesi anlamını taşır. Bu öneriler, kavramın hem işlevsel hem de iletişimsel boyutlarını Türkçe köklerle aktarmaktadır. Fakat önerilen sözcükler gününüzde “haber” sözcüğüne karşılık olmamaktadır.

Eski Türkçe sezmek anlamındaki “tuy-” fiilinden evrilen işitmek anlamındaki “duy-” fiilinden türeyen “duyuk” sözcüğü, duyulan şey anlamına geldiği için “haber” sözcüğü için önerilmiştir (Nişanyan, 2025). Türkiye Türkçesi Ağızları’nda “duyuk” sözcüğü “haber” anlamında verilmiş, halk ağzında Bursa köylerinde, Trabzon, Kars ve Muğla yörelerinde kullanılmaktadır (TDK Derleme Sözlüğü, 2023). Gülensoy da fiilin tahlilini “<tuy-” şeklinde yaparak Dîvânu Lugâti’t Türk’te geçtiğini belirtir (Gülensoy, 2011: 309).

Eski Türkçe ve halk ağzında kullanılan “‘sal’ (haber) göndermek”ten türeyen “sal – ı – k” ve “sağ – lık” sözcükleri Arapça “haber” sözcüğü için teklif edilmiştir (Kubbealtı, 2016). 20 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde “sağlık” sözcüğü için “Ahmet Bey iyi hekimdir diye sağlık verdiler.” cümlesi örnek verilirken “salık” sözcüğü için ise “Kendisine topladığımız yeri salık verdim.” cümlesi örnek verilmiştir (Kubbealtı, 2016). Gülensoy “salık” sözcüğü için “olmuş ya da olacak bir olay, bir olgu ile ilgili verilen bilgi, haber” şeklinde tanım yaparak sözcüğü “<**sal- ‘**göndermek, *demek, söylemek’ + **ık**” olarak tahlilini gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 724).

Ses çıkarmak anlamındaki "tın-" fiilinden türeyen "tınma" sözcüğü "ses, haber" anlamı taşımaktadır. Gülensoy, "tın" sözcüğünü "<tī 'yansıma' +n" şeklinde tahlil etmektedir. Haberin ses yoluyla taşınmasından dolayı bu sözcük seçilmiş olup Eski Türkçe "kulağın duyabildiği titreşim" anlamındaki "ses" sözcüğü de ek olarak "haber" için önerilen sözcükler arasındadır. Gülensoy, sözcüğün tahlilini "***sē+s** 'yansıma'" şeklinde gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 757, 892; Kubbealtı, 2016).

Haber ifadesinin ağızdan çıkıp yayılması düşüncesinden hareketle eski Türkçe "söz" ve "salmak" sözcüklerinin birleşimiyle oluşmuş söz salma ifadesi "haber" sözcüğü için teklif edilmiştir. "Söz" sözcüğü dil ile ifade edilen anlam, konuşma anlamını taşırken "salmak" fiili "göndermek, yollamak" anlamlarını taşır. Bu birleşim, haberin aktarılması ve yayılması sürecini doğrudan betimleyen bir terimdir. Fakat ifadenin günümüzde kullanımı bulunmamaktadır (Kubbealtı, 2016).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "sağlık, salık, ses ve tınma" sözcükleri "haber" anlamında kullanılmamıştır. "Söz alma ve duyuk" ifadeleri ise sözlükte yoktur (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023).

Eren, "sağlık, salık, söz alma, duyuk, ses ve tınma" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Hacim (Ar.): Alır (T.) (13 Nisan 1933 – Vakit); **Dolar (T.)** (13 Nisan 1933 – Vakit); **Yer büyüklüğü (T. + T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit); **İç (T.)** (13 Mayıs 1933 – Vakit); **Oylum (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü (2016), Arapça kökenli "hacim" sözcüğünü "bir cismin mekânda kapladığı yerin üç boyutlu ölçüsü" olarak tanımlar. Bu sözcük için, özleştirme sürecinin uygulamalı yansımasını gösterir nitelikte Eski Türkçe kökenli "alır, dolar, iç, yer büyüklüğü" gibi sözcükler teklif edilmiştir. Önerilen Türkçe karşılıklar farklı bakış açılarını yansıtır. "Alır", madde veya nesnenin yer kaplama kapasitesini ifade eder; "dolar", günlük kullanımda hacim ve doluluk bağlamında mecazi anlam taşır; "yer büyüklüğü", nesnenin kapladığı alanı açıklayıcı biçimde verir; "iç", iç boşluk veya kapasiteyi ifade eder; "oylum", fiziksel hacmi veya nesnenin içyapısını betimler. Bu çeşitlilik, kavramın hem somut hem soyut boyutlarını Türkçe kök ve bileşiklerle aktarmaktadır.

Bir cismin içine aldığı, kapladığı miktarı belli etmesinden dolayı sözcüğe "alır" ismi teklif edilmiştir. Eski Türkçe "al-" fiiline "-ır" ekinin eklenmesiyle oluşmuş ve anlamsal bağı sağlamıştır (Nişanyan, 2025). Sözcük için 13 Nisan 1933 tarihli Vakit gazetesinde "Bu havuzun alırı yüz litredir." cümlesi örnek olarak verilmiştir.

"Hacim" sözcüğü bir kabın tamı tamına dolmasıyla ilişkilendirileceği için "tol-" fiilinden evrilerek "dol-" fiilinden türeyen "dolar" sözcüğünün teklifi yapılmıştır. Gülensoy, "dol-" fiilinin Eski Türkçe "tol-" ieklinde kullanıldığını belirterek sözcüğü "<***tō-** 'doldurmak, tıkmak' **+-l-**" şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 294). Dolar sözcüğü 13 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde "Bir mustatilin dolarını bulmak için en, boy ve yüksekliğini bilmelidir." örneği verilmiş.

Sözcük, bir nesnenin veya kabın iç kısmının büyüklüğünü ifade etmekte olduğu için bu doğrultuda 13 Mayıs 1933 tarihli Vakit gazetesinde karşılık olarak Eski Türkçe "iç" sözcüğü önerilmiştir. Anlamsal açıdan "hacim" kavramını karşılama potansiyeline sahip olan bu teklif, günümüzde söz konusu anlamda kullanılmamaktadır. Etimolojik açıdan iç sözcüğü Gülensoy tarafından "Eski Türkçe içre<iç-re 'içinde'" biçiminde açıklanmakta ve "<*içir+e" şeklinde tahlil edilmektedir (Gülensoy, 2011: 423; Nişanyan, 2025).

Önerilen bir diğer ifade de "yer büyüklüğü"dür. Hacim kavramı üç boyutlu bir büyüklüğü içerdiğinden ifade teknik açıdan açıklayıcı bir nitelik taşımaktadır.

"Oylum" sözcüğü TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "hacim" anlamını karşılamakta ve "içi oyulmuş, çukur duruma getilmiş" şeklinde ifade edilmektedir. Hacim için önerilen bu sözcük "oy-" fiiline dayanır. "Yontarak veya keserek girinti çıkıntı oluşturmak, delmek" anlamındaki fiile eklenen "-lum" eki eklenerek hacimin anlamsal karşılığını doğrudan karşılamaktadır. Kavramsal olarak derinlik ve genişlik boyutunu içerdiği için hacmin farklı yönlerini Türkçe taban üzerinden ifade edilmesi amaçlanmış fakat sözcük öneri olarak sözlükte ve gazete belgelerinde yaşamaktadır (Tietze, 2018: 184).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "alır ve yer büyüklüğü" ifadesi bulunmamaktadır. "Dolar ve iç" ifadesi "hacim" anlamını karşılamamakta, "oylum" ise "hacim" anlamında sözlükte geçmektedir. Fakat günümüzde önerilen "oylum" sözcüğü yerine "hacim" sözcüğü daha sık kullanılmaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023).

Eren, “alır, dolar, yer büyüklüğü, iç ve oylum” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Had (Ar.): Değer (T.) (28 Nisan 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016), “sınır, derece” ifadeleriyle tanımlanan Arapça “had” sözcüğü için Eski Türkçe kökenli “değ-” fiilinden türeyen “bir şeyin taşıdığı maddî varlığa göre değdiği karşılık” anlamına gelen “değer” sözcüğü teklif edilmiştir. Önerilen “değer” sözcüğü, hem nicel hem nitel sınırları ve ölçüleri ifade eder; kavramın anlam bütünlüğünü korur ve somutlaştırır. Sözcük için 28 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde “Herkes değerini bilse işler daha iyi yürürdü.” cümlesi örnek verilmiştir. Bu örnek “had” sözcüğünün doğrudan kişinin kıymetini, toplum içinde görmesi gereken saygınlığı tanımladığını ifade etmektedir. Bu bağlamda örnek, teklif edilen sözcüğün anlamsal bağlamını açıklamak için destekler nitelikte olmuştur.

Gülensoy, “değer” sözcüğünü Orta Türkçe “tegir” biçimine dayandırarak Dîvânu Lugâti’t Türk’te geçtiğini belirterek “<**teg-(i)r**” tahlilini gerçekleştirir (Gülensoy, 2011: 271).

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “değer” sözcüğü varlığını “had” anlamında sürdürmemektedir. Eren, “değer” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Hadise (Ar.): Olak (T.) (20 Mart 1933 – Vakit); **Olarak (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit); **Olağan (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016), “olan, ortaya çıkan, vukū bulan her türlü hal, keyfiyet ve oluş, vak’a, olay” olarak tanımlanan Arapça “hadise” sözcüğü için “olağan, olak ve olarak” sözcükleri teklif edilmiştir. Önerilen Türkçe karşılıklar kavramın farklı kullanımını yansıtır. “Olak ve olarak” sözcükleri olayın gerçekleşmesini ve somutlaşmasını aktarırken, “olağan” sözcüğü meydana gelen olayın sıradan veya normal durumunu ifade eder. Bu öneriler, kavramı Türkçe kökle karşılamayı amaçlamakta fakat sözcükler günümüzde “hadise” anlamında kullanılmamaktadır.

Eski Türkçe “ol-” fiilinden türeyen “olağan” sözcüğü, günümüzde daha çok “alışılagelmiş, doğal” anlamında kullanılsa da 1930’lu yıllarda “olağan” sözcüğü Arapça kökenli “hafıza” sözcüğü için teklif edilmiştir. Olan, ortaya çıkan anlamında varlığını

sürdüren “hadise” sözcüğü için “ol-” fiilinden türeyen “olak” ve “olarak” sözcükleri önerilen sözcükler arasındadır fakat günümüzde kullanımı bulunmamaktadır (Nişanyan, 2025). Önerilen sözcüklerin kökeni olan “ol-” fiili için Gülensoy, “varlık kazanmak, meydana gelmek, vuku bulmak” tanımını yaparak sözcüğün “**bol-**” şeklinin Eski Türkçe ve Orta Türkçedeki varlığına değinerek Dîvânu Lugâti’t Türk’te kullanıldığını dile getirmiştir. Fiilin tahlilini de **“*bōl-”** ifadesiyle gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 620).

Teklif edilen “olak” sözcüğü için 20 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde “Dünkü olağı duydun mu?” cümlesi örnek olarak verilmiştir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “olak ve olarak” ifadesi bulunmamakta olup “olağan” ifadesi “hadise” anlamında kullanılmamıştır. Eren ise “olak, olarak ve olağan” ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Hafıza (Ar.): Saya (T.) (19 Mart 1933 – Vakit); **Tutum (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit); **Unutmama yeri (T. + T.)** (22 Nisan 1933 – Vakit); **Saklayıcı (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit); **Saklanak (T.)** (14 Mayıs 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016), “idrak edilen, algılanan, öğrenilen şeyleri zihinde tutma ve hatırlama hassası, bellek” ifadesiyle tanımlanan Arapça “hafıza” sözcüğü için Eski Türkçe kökenli “saklanak, saklayıcı, saya, tutum ve unutmama yeri” ifadeleri teklif edilmiştir. Önerilen Türkçe karşılıklar, kavramın farklı işlevsel ve mekânsal boyutlarını aktarır. “Saya” hatırlama ve bilgi tutmayı ifade eder, “tutum” zihinsel veya bilişsel yönünü vurgular, “unutmama yeri” hafızanın saklama işlevini açıklayıcı biçimde belirtir, “saklayıcı ve saklanak” bilgiyi depolayan nesne veya mekân anlamında kullanılır. Bu öneriler, kavramın hem bireysel hem de işlevsel boyutlarını Türkçe köklerle kapsamlı şekilde aktarır. Fakat günümüzde hâlâ Arapça “hafıza” ifadesi varlığını sürdürmekte teklifi yapılan sözcükler kullanılmamaktadır.

Bilginin zihinde tutularak saklanması kavramına karşılık olarak Eski Türkçe “sakla-” fiilinden türeyen “saklanak” ve “saklayıcı” sözcükleri önerilmiştir. Bu sözcükler, bilginin korunması ve gizlenmesi anlamlarını taşıyarak, Arapça kökenli “hafıza” sözcüğü için karşılık oluşturulmuştur. Gülensoy “sakla-” fiili için “elinde bulundurmak, tutmak” tanımını yaptıktan sonra Eski Türkçede kullanıldığını ve Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü’nde kullanılmıştır. Orta Türkçe döneminden ise DLT’de geçtiğini belirtmiş ve

sözcüğü "<ET. **sak** 'özenli, dikkatli' [<***sa-** 'saymak'+ **-k** 'dikkat, dikkatli'] + **la-** 'dikkat etmek' şeklinde çözümlemiştir (Gülensoy, 2011: 720).

Önerilen "saya" sözcüğünün de Eski Türkçe olduğu görüşü benimsenmektedir. Sözcüğün Anadolu'nun bazı köylerinde ağıl ve hafıza manasında "saya" sözcüğünün kullanıldığı, 19 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde yazmaktadır. Bu ifadenin ardında "Kitaptan okuma, sayadan oku." örneği verilerek "hafıza" sözcüğünün yerine "saya" sözcüğünün teklif edildiği bilinmektedir.

Eski Türkçe "tut-" fiilinden türeyen "tutum" sözcüğü tutulan bilgi anlamını karşılayan "hafıza" sözcüğü için önerilmiş fakat anlamsal açıdan karşılığını teşkil etse de günümüz Türkçesinde "hafıza" anlamında kullanılmamaktadır (Kubbealtı, 2016). Sözcük için 20 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde "Sağlam tutumlu olanlar öğrendiklerini unutmazlar." cümlesi örnek olarak verilerek karşılığın anlamsal bağlamı güçlendirilmiştir. Gülensoy, "tut-" fiilini Eski Türkçe ve Orta Türkçeye dayandırarak "1.Elde bulundurmak, ele almak; 2. ele geçirmek; 3. avlamak; 4. anlamak, farkına varmak; alıkoymak; 5. tevkif etmek; 6. kaplamak vb." şeklinde tanımlayarak sözcüğün DLT'de geçtiğini belirtir (Gülensoy, 2011: 935). Zihinde tutulan ifadelere verilen Arapça "hafıza" sözcüğü için teklif edilen Türkçe "tutum" sözcüğü anlamsal açıdan uygunluk teşkil etmektedir.

Son olarak "hafıza" kavramına karşılık olarak, Eski Türkçe kökenli sözcüklerin anlam derinliğini ve duygusal çağrışımını ön planda tutan "unutamama yeri" ifadesi teklif edilmiştir. Bu öneri, sadece zihinsel alanda saklanan bilgiyi değil aynı zamanda duygusal anlamda da bir birikim yeri olduğunu savunur. Bu bağlamda teklif edilen sözcükler, hafızanın hem saklayıcı hem de duygusal açıdan zihni yaşatan bir işlevi olduğu yaklaşımıyla oluşturulmuş sözcüklerdir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "saya ve tutum" sözcükleri farklı anlamlarda kullanılmış "hafıza" anlamını karşılamamaktadır. "Unutamama yeri, saklayıcı ve saklanak" ifadeleri ise sözlükte yer almamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Eren ise "saya, tutum, unutmama yeri, saklayıcı ve saklanak" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Hak (Ar.): Emek akçası (T. + T.) (7 Mayıs 1933 – Vakit); **Doğruluk (T.)** (3 Haziran 1933 – Vakit)

Köken itibariyle Arapçaya dayanan "hak" sözcüğü, doğru, gerçek ve hisse anlamlarını taşımaktadır. Doğru anlamını esas alarak "doğruluk" sözcüğünün teklif edildiğini ve bir kişinin yaptığı işten aldığı maddi kazancın karşılığı olarak "emek akçası" ifadesinin teklif edildiği bilinmektedir. Teklif edilen sözcükler Eski Türkçe olup günümüze "hak" sözcüğüne karşılık olarak kullanılmamaktadır (Kubbealtı, 2016). "Emek akçası" ifadesi, hak kavramını somut ve toplumsal bir bağlama oturtma amacı taşır. Burada "emek akçası" ifadesi, hak kavramının sadece soyut bir doğruluk veya adalet olgusunu değil, çalışmanın ve emeğin karşılığı olarak somutlaşmasını vurgular. Dolayısıyla öneri, toplumsal ve bireysel sorumluluk bağlamında hak anlayışını pekiştirir. Aynı şekilde "doğruluk" ifadesi, hak kavramının evrensel ve etik boyutunu açıkça gösterir. Burada anlam, hukuki veya toplumsal adalet ile bireysel doğruluk arasında köprü kurar.

"Emek" sözcüğü için Tietze, "zahmet, uzun süren ağır iş" tanımını vererek sözcüğün Clauson tarafından Eski Türkçe "ağrı, sızı; ağır iş" anlamında tanımlanan "emgek" sözcüğüne dayandırmıştır. "Akça/akçe" şeklinde Tietze'nin belirttiği bu sözcük, "<ak+ sıfata eklenen –ça küçültme eki" şeklinde tahlili gerçekleştirilmiştir (Tietze, 2016: 298, 595).

Gülensoy "doğruluk" sözcüğünü "doğru" köküne dayandırarak sözcüğün Eski Türkçe ve Orta Türkçede "**toġru ~ toġrı**" biçiminde geçtiğini belirterek sözcüğü "<***toġ-ur-u** 'zarf fiil eki'" şeklinde çözümler (Gülensoy, 2011: 292).

Türkçe Sözlük'te "emek akçası" ifadesi bulunmamakta "doğruluk" ifadesi ise "hak" anlamında kullanılmamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Eren ise "emek akçası ve doğruluk" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Hakem (Ar.): Ara bulucu (T. + T.) (11 Haziran 1933 – Vakit); **Aracı (T.)** (11 Haziran 1933 – Vakit); **Yargucu (T.)** (11 Haziran 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "bir anlaşmazlığı halletmek üzere ilgili taraflarca seçilen kimse" ifadesiyle tanımlanan Arapça "hakem" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "ara bulucu, aracı ve yargucu" sözcükleri teklif edilmiştir.

Eski Türkçe “ara” ve “bulmak” sözcüklerinden türeyen “ara bulucu” ifadesi ve bununla birlikte “ara” sözcüğünden türeyen “aracı” sözcükleri doğrudan anlamları itibariyle taraflar arasındaki barışı sağlayan kişileri tanımlar. Günümüzdeki “hakem” mesleğini yapan kişilerin de iki takım arasındaki anlaşmazlıkları gidermek, aralarını bulmak anlamında mesleklerini iki taraf arasında yönettikleri için bu sözcüğün tercihi yapılmış olması muhtemeldir (Nişanyan, 2025).

Son olarak “hakem” kavramına karşılık olarak Eski Türkçe “ayırmak” anlamındaki “yar-” fiilinden türeyen ve “hüküm, dava” anlamlarını içeren “yarġu” sözcüğüne, isimden isim yapan “-cu” eki getirilerek oluşturulan “yargucu” sözcüğü teklif edilmiştir. Bu sözcük, karar verme yetkisini ve arabuluculuk işlevini dilsel olarak net ve özgün bir şekilde ifade eder (Kubbealtı Sözlüğü, 2016). Gülensoy, “yargı” sözcüğünün Eski Türkçe “karar, hüküm” anlamlarına gelen “yarġu” sözcüğünden geldiğini ve sözcüğe Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü’nde rastlandığını belirtmiştir. “Yargı” sözcüğünü ise “<***yār-** ‘hüküm vermek’ (DLT) + **-gı**” şeklinde çözümlemiştir (Gülensoy, 2011: 1074). Tietze, “yargu” sözcüğü için Meninski’nin “yargı, hüküm, kadının hükmü” tanımıyla sözcüğü açıkladıktan sonra Clauson’un “<yar- + -gu” şeklindeki tahliliyle sözcüğün köküne inmiştir (Tietze, 2019: 227).

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “ara bulucu ve aracı” ifadeleri “uzlaştırıcı” anlamında kullanılarak “hakem” anlamını karşılamadığı görülmektedir. “Yargucu” şekli bulunmamakta “yargıcı” ifadesi için “hakem” karşılığı verilmektedir. Günümüzde “yargıcı ve yargucu” biçimleri kullanılmamakta “ara bulucu ve aracı” sözcükleri ise iki durumun arasını yapmak için arayı bulan kişilere verilen isimdir. “Hakem” için teklifi yapılan ifadeler günümüzde hakem anlamında kullanılmakta olup “hakem” sözcüğü varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Eren ise “ara bulucu, aracı ve yargucu” ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Hâkim (Ar.): Buyuran (T.) (19 Mart 1933 – Vakit); **Bükü (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit); **Kalgay (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit); **Üstün buyurucu (T. + T.)** (15 Nisan 1933 – Vakit); **Söz kesen (T. + T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit); **Yasacı (T.)** (14 Mayıs 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016), “hükmeden, buyruğunu yürüten, hâkimiyet kurmuş olan, egemen” ifadesiyle tanımlanan Arapça “hâkim” sözcüğü için Eski Türkçe

kökenli “buyuran, bükü, kalgay, söz kesen, üstün buyurucu ve yasacı” sözcükleri teklif edilmiştir.

Dil Devrimi dönemi Türkçesinde bu kavram için önerilen karşılıklar, anlam açısından çok boyutlu bir yaklaşım sergiler. Örneğin, “buyuran ve üstün buyurucu” ifadeleri, hâkim kavramının sahip olduğu yetki ve otorite boyutunu ön plana çıkararak, karar vericinin toplum üzerindeki etkisini vurgular.

“Kalgay” sözcüğü, Eski Türkçe “kal-” fiilinden türemiştir ve üzerine eklenen Kıpçak Türkçesindeki “-gay” gelecek zaman ekiyle birleştiğinde “kalacak, geride kalacak olan” anlamını kazanır. Bu yapı hükümdarın ardından devleti sürdürecek, yönetimde kalacak olan kişiyi işaret eder. Anlamsal açıdan “hâkim” sözcüğünün karşılığı olarak düşünülmesi, “kalgay” sözcüğünün tarihsel bağlamda otorite sahibi, devletin ikinci en güçlü kişisi ve hükümdarlığa aday konumunda olmasından kaynaklanır (Ürekli, 1989: 71).[6]

Diğer yandan, “söz kesen”, hâkim kararlarının sözünü geçirme ve hükmetme niteliğini doğrudan ifade ederken, “yasacı” hukuki ve kural temelli bir işlevi vurgular. Yani hâkim, yalnızca yönetici değil, aynı zamanda kanun ve adaletin uygulanmasından sorumlu bir kişi olarak betimlenir. Bu karşılıkların ortak noktası, Arapça hâkim kavramının yalnızca hukuki veya yönetimsel bir rolü değil, aynı zamanda toplumsal otorite, söz üstünlüğü ve yetki boyutlarını da Türkçede somutlaştırmaya çalışmasıdır. Önerilen Türkçe karşılıklar, böylece kavramın çok katmanlı işlevini hem bireysel hem toplumsal hem de fiilî düzeyde ifade eden bir anlam haritası oluşturur. Fakat önerilen sözcükler “hâkim” anlamında günümüzde kullanımı bulunmayan sözcükler arasındadır.

“Buyuran” sözcüğünün kökü olan “buyur-” fiili için “emretmek” tanımı veren Tietze, sözcüğün Clauson tarafından Eski Türkçeye dayandırılarak “buyur-” şeklinde tahlil ettiğini belirtmiştir (Tietze, 2016: 823). Teklifi yapılan “buyuran” sözcüğü için 19 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde “Türk dünya milletleri arasında her zaman buyuran bir millettir.” cümlesi örnek olarak verilmiştir.

[6] Detaylı bilgi için bk. Ürekli, M. (1989), Kırım Hanlığının Kuruluşu ve Osmanlı Himayesinde Yükselişi (1441 - 1569), Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara.

“Bükü” sözcüğünün kökü “eğmek” anlamındaki “bük-” fiilinden gelmektedir. Clauson sözcüğü Eski Türkçeye dayandırarak “<bük-” etimolojisini gerçekleştirir (Tietze, 2016: 826). Burada türetilen “bükü” sözcüğü, “otorite karşısında eğilen, boyun büken” imgesine dayanarak hâkim kavramına anlamca yaklaştırılmıştır. Yani “hâkim” kişisinin otoritesi, kişinin karşısındakini “bükmeye”, onu iradesine boyun eğdirmeye kadir olmasıyla sembolize edilmiştir. “Bükü” sözcüğü için “Bükü bir bilgidir.” cümlesi 20 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde örnek olarak verilmiştir.

“Yasacı” sözcüğünün kökü olan “yasa” ifadesi için “adalet, kanun, ferman” tanımı yapılmıştır (Tietze, 2019:243).

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te “buyuran, bükü, üstün buyurucu, söz kesen ve yasacı” ifadesi bulunmamaktadır. “Kalgay” sözcüğü için “Kırım Hanlığı’nda veliahda verilen ünvan.” tanımı yapılmış ama “hâkim” sözcüğüyle bir ilişkisi bulunmamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Eren, ise “buyuran, bükü, kalgay, üstün buyurucu, söz kesen ve yasacı” ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Hâkimiyet (Ar.): Buyrukluk (T.) (19 Mart 1933 – Vakit); **Söz üstünlüğü (T. +T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016), “hâkim olma, buyruğunu yürütme durumu, hükümranlık, egemenlik” ifadesiyle tanımlanan Arapça “hâkimiyet” sözcüğü için Eski Türkçe “buyur-” fiilinden türeyen “buyrukluk” ve “söz üstünlüğü” ifadesi teklif edilmiştir.

Dil Devrimi döneminde önerilen Türkçe karşılıklar, bu soyut otorite kavramını hem fiilî hem de toplumsal boyutlarıyla somutlaştırma amacını taşır. “Buyrukluk” ifadesi, hâkimiyetin yetki ve otorite yönünü doğrudan ve fiilî bir biçimde ortaya koyar. Yani bir kişinin başkalarını yönetme, yönlendirme ve kararlarını uygulama kapasitesini Türkçede anlaşılır hâle getirir. “Buyrukluk” sözcüğünün kökü Eski Türkçe “buyruk” sözcüğüne dayanır. Gülensoy, bu sözcüğü “<buy(u)r- uk ‘emi, ferman’” şeklinde çözümlemiş. Sözcüğün Uygurcada “buryuk ~ buyruk” kullanılımının bulunmakta olduğu bilinir (Gülensoy, 2011: 189). “Hâkimiyet” sözcüğü bir otorite ve denetim kavramıdır, bir kişinin veya kurumun emir verme ve yönetme yetkisini ifade eder. “Buyrukluk” da aynı şekilde “buyruk verme, yönetme yetkisi” anlamını taşıdığı için “emir, talimat”

anlamlarıyla ilişkilendirilerek "buyruk sahibi" olma durumunu "hâkimiyet" sözcüğü ifade eder. Bu sebeple yerine teklifi yapılmış fakat sözcük günümüzde tutunamamıştır. 19 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde "buyrukluk" sözcüğü için "Devletimizin batıdan doğuya kadar buyrukluğu vardı." cümlesi örnek olarak verilmiştir.

"Söz üstünlüğü" karşılığı, hâkimiyetin toplumsal ve iletişim boyutunu vurgular. Yönetim yetkisinin yalnızca hukuki veya resmî bir güç olmadığını, aynı zamanda toplum içindeki sözlü aracılığıyla da işlediğini gösterir. "Söz" sözcüğü için "bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan düşünce dizisi, lâkırdı, kelâm" şeklinde tanımlayarak Eski Türkçede "söz" şeklinde ve Dîvânu Lugâti't Türk'te de "söz" sözcüğünün varlığına işaret edilmekte olup "sözleşmek" sözcüğü de sözlükte yer almaktadır. Gülensoy sözcüğü "<*sö-z" şeklinde tahlil ederken Nişanyan'ın "<?*sömek: söv-" tahlilinin yanlış olduğunu belirtir (Gülensoy, 2011: 810). "Üstünlük" sözcüğü "üst" sözcüğünden "üstün" şeklinde türeyerek "benzerlerine göre daha yüksek düzeyde olan; nitelik bakımından daha yüksek, daha elverişli olan" şeklinde tanımlanmış ve türetilerek "üstünlük" halini almıştır. "Üstün" sözcüğü Eski ve Orta Türkçeden bu yana kullanılmakta olup Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü'nde geçmektedir (Gülensoy, 2011: 999) Teklifi yapılan sözcük anlamsal bakımından uygun olmasına rağmen daha kısa ve işlevsel olan "hâkimiyet" sözcüğü kalıplaşmıştır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "buyrukluk ve söz üstünlüğü" ifadelerine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Hâkimlik (Ar.): Başad (T.) (23 Haziran 1935 – Ulus)

"Hâkim olma, sözünü geçirme, buyruğunu yürütme durumu" anlamındaki Arapça "hâkimlik" sözcüğü için Eski Türkçe "baş, kafa; başlangıç" anlamındaki "baş" sözcüğüne eklenen "-ad" ekiyle oluşan "başad" ifadesi teklif edilmiştir (Gülensoy, 2011: 118; Kubbealtı Sözlüğü, 2016). "Başad" önerisi, "başta olmak, liderlik yapmak" anlamını taşır. Bu öneri, "hâkimlik" kavramının soyut yönetim durumunu, yönetsel bir pozisyon olarak ifade eder.

Paçacıoğlu, "başad-" fiilini "idare etmek, liderlik etmek" anlamında tanımlar. Buradan türeyen isim biçimi "başad", hem fiil kökünün anlamını korumakta hem de hâkimlik kavramındaki otoriteyi üstlenme, yönlendirme ve baş olma işlevini karşılamaktadır. Anlamsal açıdan bakıldığında, "baş" unsurunun Türkçede yönetici,

önder ve liderlik ile doğrudan ilişkili olması; "-ad" unsurunun ise fiilden isim türetici bir yapı işlevi görmesi, sözcüğü "idare etme, hâkimiyet kurma durumu" anlamıyla bütünleştirir. Dolayısıyla, Arapça "hâkimlik" kavramı, Türkçede "baş olma ve idare etme yetkisi" anlamını karşılayan "başad" sözcüğüyle hem biçimbilimsel hem de anlamsal düzeyde örtüşmekte fakat teklifi yapılan sözcük günümüzde kullanılmamaktadır (Paçacıoğlu, 2016: 108).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "başad" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Hâl (Ar.): Şimdik (T.) (20 Mart 1933 – Vakit)

Eski Türkçe "şimdi" kökünden türeyen "şimdik" sözcüğü, Arapça kökenli "bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum" anlamına gelen "hâl" sözcüğü için teklif edilmiştir (Kubbealtı, 2016). Arapça hâl sözcüğü hem "vaziyet" hem de "an, zaman" anlamlarını kapsar. Buna karşılık Türkçede "şimdi" zaten "o an"ı ifade eder. "Şimdik" türetilerek hem "mevcut an" hem de "durum, hâl" karşılığı verilmek istenmiştir. Böylece "durum" anlamını da kapsayacak şekilde Türkçe bir eşleştirme yapılmış. Günümüze bakıldığında "şimdik" sözcüğü "hâl" anlamında karşılık bulmamaktadır.

Gülensoy, "şimdik" sözcüğü için "şimdi" ifadesine işaret ederek sözcüğü "şu anda, içinde bulunduğumuz zamanda" tanımıyla ifade eder. Tahlilini ise "<OT. **uş** 'şimdi, işte' (DLT) + **imdi** (DLT)" şeklinde gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 845).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "şimdik" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Halef (Ar.): Ardıl (T.) (28 Mayıs 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "sonradan gelen ve birinin yerine geçen kimse" ifadesiyle tanımlanan Arapça "halef" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "ardıl" sözcüğü teklif edilmiştir. "Ardıl" sözcüğü, hem zaman hem de görev bakımından ardıllık ilişkisini vurgular. Burada anlam ilişkisi, kavramın sıra ve süreklilik bağlamında somutlaştırılmasıdır. Arapça soyut kavram, Türkçede tarihsel ve toplumsal bağlamda karşılık bulur fakat teklif öneri niteliğinde kaldığı için günümüzde karşılığı bulunmamaktadır.

Gülensoy, “ardıl” sözcüğü için “halef” tanımı yaparak sözcüğü “<**art+(ı)l**” şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 76).

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te “ardıl” ifadesi için “halef, öncel karşıtı” tanımı yapılmış olmasına rağmen sık sık kullanılmayan bu sözcük tekliften öteye geçememektedir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Eren ise “ardıl” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Halihazır (Ar.) Şimdileyin (T.) (11 Mayıs 1935– Ulus)

“İçinde bulunulan hal, bugünkü durum” anlamındaki Arapça “halihazır” sözcüğü için “şimdileyin” ifadesi teklif edilmiştir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016). “Şimdileyin”, hem anlamı hem de zamanı vurgular. Burada amaç, kavramı sadece “var olan bir şey” olarak değil, aynı zamanda “şu anda, hemen mevcut olan durum” biçiminde somutlaştırmaktır. Böylece sözcük, Türkçede hem anlamın doğrudan iletilmesini sağlar hem de içinde bulunduğu zaman bağlamını taşır. Yani “halihazır” ifadesi, bir durumu anlatırken onun “şimdi”de var olduğunu da açıkça gösterir. Teklifi yapılan “şimdileyin” ifadesi kullanılmamakta olup anlamsal karşılığında “halihazır” ifadesi tercih edilmektedir.

Gülensoy, “şimdi” sözcüğü için “şu anda, içinde bulunduğumuz zamanda” tanımını yapmış. Sözcüğün tahlilini ise “<OT. **uş** ‘şimdi, işte’ (DLT) + **imdi** (DLT)” şeklinde gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 845). Bu sözcüğe eklenen “-leyin” ekiyle oluşturulan sözcük ise “halihazırda” ifadesi için teklif edilmiştir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “şimdileyin” sözcüğü için “şimdiki zamanda” tanımı verilmiş. Teklif edilen sözcük yerine “halihazır” ifadesinin daha sık kullanılığı bilinmektedir. Eren ise “şimdileyin” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Halis (Ar.): Eri (T.) (19 Mart 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016), “karışıksız, katkısız, saf, temiz ve samimi” anlamlarını taşıyan Arapça kökenli “halis” sözcüğü için Eski Türkçe “arı” sözcüğünün bir varyantı olarak teklif edildiğini düşündüğümüz “eri” sözcüğü teklif edilmiştir. “Eri” şekline sözlüklerde ulaşılamamış olup teklifi yapılan 19 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinden yola çıkarak bir değerlendirme yapılmıştır.

1930'lu yıllarda dilde özleşme çabaları sırasında bu sözcüğe karşılık olarak "eri" ifadesi önerilmiştir. "Eri" karşılığının, dönemin Vakit gazetesindeki 19 Mart 1933 tarihli sayısında yer aldığı görülmektedir. Burada "eri", Türkçede "arı, saf" anlamlarını çağrıştıran bir biçim olarak kullanılmak istenmiştir. Anlamsal bakımdan "halis" sözcüğünün temel özelliği olan "katışıksızlık" vurgusu, "eri" sözcüğüyle Türkçede yalın ve doğrudan ifade edilmeye çalışılmıştır. Ancak bu karşılık yaygınlık kazanamamış, daha çok "arı" ve "saf" gibi Türkçe kökenli sözcükler tutunmuştur. Önerilen bu sözcük için 19 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde "Eri buğday." örneği verilmiştir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "eri" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Halletmek (Ar. + T.): Kotarmak (T.) (19 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça "hall" ve Türkçe "etmek" sözcüklerinin birleşimiyle oluşmuş "halletmek" sözcüğü için "kotarmak" ifadesinin teklifi yapılmıştır. Arapça kökenli "halletmek" sözcüğü, bir işi çözmek, tamamlamak ve sonuçlandırmak anlamlarını taşır. Buna karşılık Türkçe "kotarmak" fiili, Gülensoy'un etimolojik incelemesine göre Eski Türkçe ḳot- "bırakmak" kökünden türetilmiş olup Türkiye Türkçesi Ağızları'nda "kotar-, katar-, kortar-, kurtar-" biçimlerinde yaşamaktadır (Gülensoy, 2011: 546). Bu kökten türeyen "kotarmak", mecazî olarak "bir işi başarıyla sonuçlandırmak, üstesinden gelmek" anlamını kazanmıştır. Dolayısıyla "halletmek" sözcüğünün işlevi, Türkçenin kendi köklerinden gelen ve halk dilinde yaygınlaşan "kotarmak" ile karşılanmak istenmiştir. Böylece yabancı kökenli bir sözcük, yerli bir fiilin somut ve eylem odaklı yapısı üzerinden yeniden üretilmiş olup sözcük söz varlığına tutunamamıştır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "kotarmak" sözcüğü "halletmek" için tanımlanmamıştır. Eren ise "kotarmak" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Hapis (Ar.): Tıkmak (T.) (23 Nisan 1933 – Vakit); **Kapanmak (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)

Arapça "hapis" sözcüğü "dışarı çıkmasına izin vermemek üzere bir yere kapatma" anlamına gelmektedir (Kubbealtı, 2016). Bu kavrama karşılık olarak önerilen Eski Türkçe "kap-" ve "tık-" fiillerinden türeyen "kapanmak ve tıkmak" sözcükleri teklif edilmiştir. "Tıkmak" sözcüğü bir kişi veya nesneyi sıkıştırarak bir yere koymak anlamında kullanılır.

“Kapanmak” sözcüğü ise bir şeyin kendi kendine ya da dış etkenlerle kapalı hale gelmesini ifade eder. Bu iki fiil de hapis sözcüğünü anlamsal açıdan doğrudan karşılamaktadır. Nişanyan (2025), “kapan” sözcüğü “kapğan ‘tuzak’” sözcüğünden evrildiğini ifade eder.

“Tıkmak” fiili, Türkçede somut olarak “bir şeyi bir yere sıkıca koymak, kapatmak, sığdırmak” anlamına gelir. Burada anlam, hapisin fiziki yönüyle doğrudan örtüşmektedir. Önerilen bir diğer karşılık olan “kapanmak” ise daha edilgen bir boyut taşır. Kişinin kendi iradesi dışında kapatılması veya kapalı bir yerde bulunma durumunu anlatır. Bu nedenle “hapis” sözcüğünün yerine getirilen Türkçe karşılıklar, kavramın temel işlevini gündelik dilde yaygın kullanılan fiiller aracılığıyla somutlaştırmış ve yabancı kökenli soyut bir kavramın Türkçe karşılığını halkın kolayca anlayabileceği biçimde kurmaya çalışmış fakat “hapis” sözcüğü kalıplaşmış ve teklifler öneri niteliğinde kalmıştır.

Gülensoy, “tık-” fiili için “bir şeyin ağzını, deliğini, içine konulan veya dışarıdan uygulanan bir nesne ile kapamak” şeklinde tanımlar. Eski Türkçe “tık-” fiilinin Dîvânu Lugâti’t Türk’te de birçok farklı şeklinin olduğunu belirterek sözcüğü “<**tīk-**” şeklinde tahlil eder. “Kapa-” fiili için ise “örtmek, tıkamak, geçişi engellemek, haspetmek” anlamlarıyla tanımlar ve “<***kap+-a-**” şeklinde tahlilini gerçekleştirir (Gülensoy, 2011: 459, 889).

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “tıkmak ve kapanmak” sözcükleri “hapis” anlamında kullanılmamıştır. Eren ise “tıkmak ve kapanmak” ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Harabe (Ar.): Yıkı (T.) (10 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça kökenli “harabe” sözcüğü için “eski devirlerden kalma şehir veya binâ yıkıntısı” olarak tanımlanmıştır (Kubbealtı, 2016). Bu sözcük için 10 Mart 1935 sayılı Ulus gazetesinde Eski Türkçe “yık-” fiilinden türeyen “yıkı” sözcüğü teklif edilmiştir. “Yıkı”, hem fiilden ad yapma yoluyla oluşmuş bir biçimdir hem de anlamı itibarıyla “yıkılmış şey, yıkıntı” kavramını karşılamaktadır. Böylece “harabe” sözcüğünün soyut ve Arapça kökenli yapısı, Türkçenin kendi köklerinden üretilen ve halkın kolayca kavrayabileceği yalın bir sözcükle ifade edilmek istenmiştir. Bu tercih, dilde sadeliği koruma çabası içinde üretilmiş fakat sözcük günümüzde “harabe” sözcüğüne karşılık gelmemektedir.

Gülensoy, "yıkı" sözcüğü için "yıkılan bir şehir veya yapıdan arta kalan taş, duvar gibi şeylerin hepsi, ören, harabe" şeklinde tanımlamış. "Yık-" fiilinden türeyen "yıkı" sözcüğü Arapça kökenli "bina yıkıntısı" anlamını karşılayan "harabe" sözcüğü için yerinde bir teklif olup varlığını sürdürememiştir (Gülensoy, 2011: 1136).

Türkçe Sözlük'te (2023) "yıkı" sözcüğü "harebe" tanımıyla verilmektedir. Fakat bu sözcüğün günümüzdeki sık kullanımı "harabe" sözcüğüyle sağlanmaktadır. Eren ise "yıkı" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Harç (Ar.): Katık (T.) (13 Nisan 1933 – Vakit); **Bozma (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "bir iş için harcanan para, masraf; resmî dâirelerce görülen işler için devlet veznesine ödenen para" anlamlarına karşılık gelen Arapça kökenli "harç" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "katık" ve "bozma" sözcüklerinin teklifi yapılmıştır.

1930'lu yıllarda bunun karşılığı olarak önerilen "katık", Türkçede "yemeğin yanına eklenen, birlikte karıştırılan şey" anlamını taşır. Buradaki anlam genişlemesi, harcın duvar yapımında taşları "bir araya katması" işleviyle ilişkilendirilmiştir. Yani "katık", yalnızca yiyecek bağlamından çıkarılarak "bağlayıcı, birleştirici" unsur olarak yeniden kurgulanmıştır. Öte yandan önerilen bir başka karşılık olan "bozma", malzemenin karıştırılarak hazırlanması ve şeklinin değiştirilmesi işlevine dayanır. Böylece "harç" sözcüğü için Arapça kavramın farklı yönleri Türkçeleştirme çabasıyla somutlaştırılmaya çalışılmış fakat başarılı sonuçlar elde edilememiştir.

"Katık" sözcüğünün kökeni "kat-" fiilinden gelmektedir. Gülensoy, "kat-" fiilini "eklemek, ilâve etmek, karıştırmak" şeklinde tanımlayarak sözcüğün Orta Türkçe "ḳat-" şeklinin "eklemek, ilâve etmek; karıştırmak" anlamlarında Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini belirtir. Türkiye Türkçesi Ağızları'nda "ḳatıġ, ḳatığ, ḳatık" ifadelerinin varlığına da değinmektedir (Gülensoy, 2011: 474). Sözcük için 13 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde "Entarisinin katık parası yüzünden artık geldi." örneği verilmiştir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "katık ve bozma" sözcükleri "harç" anlamını karşılmamaktadır.

Hareket (Ar.): Teprenme (T.) (28 Nisan 1933 – Vakit)

Eski Türkçe sarsılmak, oynamak anlamlarındaki "depre-" fiilinden evrilen "teprenme" sözcüğü, Arapça kökenli "bir nesnenin konumunun değişmesi, kımıldaması" anlamındaki "hareket" sözcüğü için teklif edilmiştir. Önerilen "teprenme", sözcüğün dinamik ve hareket boyutunu öne çıkarır (Nişanyan, 2025). Önerilen sözcük Türkiye Türkçesi Ağızları'nda "yerinden oynamak, kımıldamak" anlamlarında kullanılmaktadır (TDK Derleme Sözlüğü, 2023). 28 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde bu teklif karşılığı için "Tepreşip durma çocuğu uyandıracaksın." örneği verilmiştir.

"Teprenme" sözcüğünün kökeni için "tepren-" fiiline bakılmaktadır. Gülensoy bu fiil için "depren-" ifadesini belirterek sözcüğü "<**OT**. tepre-n- 'kımıldamak'" şeklinde tahlil eder. Dîvânu Lugâti't Türk'te "tepre-, tepreş-, tepretes…" gibi örneklerin varlığını işaret ederek Türkiye Türkçesi Ağızları'nda da "tepren-, tepreş-" sözcüklernin "yerinden oynamak, kımıldamak" anlamlarında kullanıldığını belirtmekte olup teklifi yapılan sözcük günümüzdeki varlığını koruyamamaktadır (Gülensoy, 2011: 883).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "teprenme" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Harika (Ar.): Şaşak (T.) (20 Mart 1933 – Vakit); **Şaşmaca (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "her zaman rastlanamayacak derecede hayret ve hayranlık uyandıran, alışılmışın üstünde olan (şey, hâdise veya kimse), fevkalâde, olağanüstü" ifadesiyle tanımlanan Arapça "harika" sözcüğüne karşılık "şaşak ve şaşmaca" sözcükleri önerilmiştir. Hayret uyandıran durumlarda ne yapacağını bilememe durumu "şaşmak" sözcüğü ile ifade edilir. Bu bağlamda anlamsal olarak "harika" sözcüğü ile bütünlük sağlamaktadır. "Umulmayan, beklenmeyen veya olağanüstü bir olay, bir olgun karşısında şaşkın bir duruma gelmek, hayret etmek' şeklinde tanımlanan "şaş-" kökünden türeyen "şaş –ak" ve "şaş – ma – ca" sözcükleri günümüzde "harika" anlamını karşılamamakta ama 1930'lu yıllarda teklife sunulmaktadır (Gülensoy, 2011: 840).

"Şaşak" daha kısa ve vurucu bir biçimde, olağanüstü durum karşısında duyulan ani hayreti doğrudan algıyla ilişkilendirir. Böylece "harika" sözcüğünün bireyde uyandırdığı etkileyici duyguyu yalın bir Türkçe ile karşılar. "Şaşmaca" ise olayın şaşırtıcı ve hayret verici yönünü hem eylem hem de "-maca" şeklindeki durum ekiyle ifade eder.

Bu sözcük, olağanüstü olanın yalnızca hayranlık değil, aynı zamanda beklenmediklik ve şaşkınlık yaratan boyutuna da işaret eder. Bu teklifi yapılan sözcükler öneri niteliğinde kaldığı için söz varlığında bu anlamı karşılamak üzere Arapça kökenli "harika" sözcüğü kullanılmaktadır. 20 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde "şaşak" sözcüğü için "Türk İnönünde şaşaklar yarattı." cümlesinin de örnek olarak verildiğini gazeteden öğrenilmektedir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "şaşak ve şaşmaca" ifadelerine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Hasar (Ar.): Yazıklık (T.) (13 Nisan 1933 – Vakit); **Yıkılan (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit); **Gedik (T.)** (13 Mayıs 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "dışarıdan gelen zorlayıcı etkinin bir şey üzerinde meydana getirdiği yıpranma, zarar, ziyan" ifadesiyle tanımlanan Arapça "hasar" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "gedik, yazıklık, yıkılan, günü" sözcükleri teklif edilmiş fakat sözcükler söz varlığına tutunamamıştır.

"Yazıklık", zarar görmüş olma durumunu, kayba uğrama ve olumsuz sonuç yaratma yönüyle ifade eder. Burada vurgu, bir nesne veya olayın uğradığı olumsuzluk üzerinde yoğunlaşır. "Yıkılan", hasarın doğrudan fiziksel veya somut etkisini vurgular; yani bir yapı veya nesnenin zarar görmesi, kullanılamaz hâle gelmesi anlamını taşır. "Gedik" ise küçük ama işlevsel bir zarar veya boşluk anlamında kullanılır, hasarın ölçüsünü ve boyutunu anlatmak için daha teknik veya gözle görülür bir kavram sağlar.

Eski Türkçe oymak, çentmek anlamına gelen "kert- veya ket-" fiiline eklenen +Uk ekiyle sözcük, kazılmış veya oyulmuş şey anlamını taşıyan "gedük" şeklinden "gedik" sözcüğüne evrilmiştir. Bu şekilde bir değişim seyri olan sözcük, anlam açıdan uyum sağlayan "hasar" sözcüğü için teklif edilmiştir (Nişanyan, 2025). Kubbealtı Sözlüğü (2016), "gedik" sözcüğünün Eski Türkçe "çentmek, delik açmak" anlamlarındaki "kēt-mek" sözcüğünden geldiğini ve sözcüğün etimolojisinin "*kēt-ük > gedük > gedik" şeklinde olduğunu belirtir. Gülensoy ise "gedik" sözcüğünü "kertik, gedik" anlamlarında tanımlayarak Talat Tekin'in "<kēt- 'gedik açmak'" şeklinde tahlil ettiğini belirtmiş. Kendisi ise "<*kēt-(ü)k" şeklinde sözcüğün tahlilini gerçekleştirmiştir. Türkiye Türkçesi Ağızları'nda "geduk ve güdük" şekillerinin geçtiği bilinir (Gülensoy, 2011: 359).

"Yazık" sözcüğünün Eski Türkçede "**yazuġ, yazuḳ**" ve Orta Türkçede "**yazuk**" şeklinde "günah, suç, hata" anlamlarında karşılanmakta olduğunu ve "**yā-** 'yanlış bir şey yapmak'/ **[ā-]+-z-** 'sapmak; şaşmak, yanılmak'+ **-(u)k** 'fiilden ad yapan ek'" şeklindeki tahlilini Gülensoy'un etimolojik sözlüğünden öğrenilmektedir (Gülensoy, 2011: 1103). Teklifi yapılan "yazıklık" sözcüğü için 13 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde "Yağan dolu ekinlere yazıklık verdi." cümlesi örnek olarak verilmiştir.

"Yıkılan" sözcüğü için "yıkıl-" fiiline bakılmaktadır. Gülensoy fiili "1.yıkmak işi yapılmak veya yıkmak işine konu olmak; 2. herhangi bir sebeple çökmek, gçömek; 3. devrilmek, yığılmak; 4. (mec.) (istenmeyen biri için) çekilip gitmek, defolmak; 5. (mec.) yok olmak; 6. (mec.) yüklenmek" anlamlarında tanımlamıştır. Orta Türkçede "yıkıl-" fiilinin varlığına Dîvânu Lugâti't Türk'te rastlanmaktadır. Bu fiil, "<yık-(ı)l-" şeklinde tahlil edilmiştir (Gülensoy, 2011: 1137).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "yazıklık ve yıkılan" sözcükleri bulunmamaktadır. "Gedik" ise "hasar" anlamında değil farklı bir anlamda karşılanmaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Eren ise "yazıklık, yıkılan ve gedik" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Haset (Ar.): Günü (T.) (18 Haziran 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "başkasında olan bir nîmeti çekememe, kendisine faydası olmadığı halde kıskançlık sebebiyle karşısındakinin sâhip olduğu nîmetten mahrum kalmasını isteme, çekememe, günüleme" ifadesiyle tanımlanan Arapça "haset" sözcüğü için tanımda da geçen Eski Türkçe kökenli "günü" sözcüğü teklif edilmiştir.

Kubbealtı Sözlüğü'nde "kuma" anlamını taşıyan Eski Türkçe "küni" sözcüğünden evrildiği söylenen "günü" sözcüğü için "kıskançlık ve haset" anlamlarıyla karşılık verilmiş (Kubbealtı Sözlüğü, 2016). Tietze, "güni/günü" sözcüğü için "kıskançlık, haset" tanımı yaparak sözcüğün Clauson tarafından Eski Türkçe olduğunu ve "**küni**" sözcüğünden geldiğini ifade eder (Tietze, 2016: 322). Paçacıoğlu da "güni" sözcüğünü kıskançlık anlamıyla tanımlar. Sözcüğün, Mecmu'atü'n-Nezâ'ir ve Tarama Sözlüğü'nde geçtiğini belirtir (Paçacıoğlu, 2016: 280).

Buradaki "günü", Türkçede "içten içe duyulan kin, kıskançlık veya başkasına karşı kötü dilek besleme" anlamını yansıtır. Anlamsal olarak bakıldığında, "günü" sözcüğü hem duygusal ve içsel bir durum olarak hasetin özünü yakalar hem de halkın

anlayabileceği yalın ve doğrudan bir biçimde kavramı somutlaştırır. Böylece Arapça "haset"in soyut ve psikolojik yönü, Türkçede tek kelimeyle ifade edilerek anlaşılır hâle getirilmek istenmiş fakat sözcük günümüzde sıklıkla kullanılmamaktadır.

Husrev ü Şirin eserinde "günü" sözcüğünün "günüsinden tutar idi gam ayı" mısrasında geçtiğini ve sözcüğün anlamının "hased, kıskançlık" olduğu belirtmiştir. Bu sözcüğün bu eserde geçmesi 15. yüzyıldan itibaren yaşadığını Dil Devrimi zamanında teklifinin yapıldığını ve şimdi ise sözcüğün yok olduğu bilinmektedir (Timurtaş, 1977: 294). Teklif edilen sözcük için 18 Haziran 1935 sayılı Ulus gazetesinde "Günü en çirkin huylardandır." örneği verilmiştir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "günü" sözcüğü için "kıskançlık" tanımı yapılmış fakat teklifi yapılan bu sözcük öneri bağlamında kalmış günümüzde sıklıkla kullanılmamakta olup "haset, kıskançlık" sözcükleriyle tanım karşılanmaktadır (TDK Günce Türkçe Sözlük, 2023). Eren ise "günü" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Hasılat (Ar.): Ürüt (T.) (13 Haziran 1935 – Ulus)

Köken itibariyle Arapçaya dayanan "hasılat" sözcüğü, "bir işten, bir yerden elde edilen gelir, semere, mahsul" anlamlarını taşımaktadır (Kubbealtı, 2016). Bu tanımdan mashsul ve ürün anlamları esas alındığından sözcük için Eski Türkçe "ürü-" fiilinden türeyen "ürüt" sözcüğünün "hasılat" sözcüğü yerine teklif edilmiştir (Nişanyan, 2025). Önerilen "ürüt", fiilden türemiş olup bir şeyin üretilmesi veya elde edilmesi sürecini vurgular. Bu, kavramın ekonomik ve üretim yönünü doğrudan ifade eden bir Türkçe karşılık olmasına rağmen teklif öneri niteliğinde kalmıştır.

Gülensoy, "ürü-" fiilini "çoğalmak, üremek" anlamlarıyla tanımlamış ve fiil için "üre-" fiilini işaret etmiştir. Bu fiile eklenen "-t" ekiyle de bir yerden çoğalarak elde edilen ürün tanımındaki Arapça kökenli "hasılat" sözcüğüne teklif yapılmıştır (Gülensoy, 2011: 996).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "ürüt" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Hasım (Ar.): Öç güden (T. + T.) (23 Nisan 1933 – Vakit); **Yav (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)

Arapça kökenli "hasım" sözcüğü, genel olarak bir anlaşmazlık içinde bulunan kişilerin düşmanlığı şeklinden tanımlanır. Bu kavrama karşılık önerilen "öç güden" ifadesi, Eski Türkçedeki "öç" intikam sözcüğüne dayanır. "Öç" kişinin kendisine yapılan haksızlığı veya saldırıyı karşılıksız bırakmama ve acısını çıkarma anlamlarına karşılık gelir. Bu anlam çerçevesinde türetilen "öç güden" ifadesi teklif edilmiş fakat günümüze kadar varlığını sürdürememiştir (Kubbealtı, 2016).

"Hasım" sözcüğü için teklif edilen diğer sözcük "yav" sözcüğüdür. Sözcük, Çağatay Türkçesi sözlüklerinden olan Kelür-nâme eserinde "düşman" anlamında geçmektedir.[7] Bu sebeple "düşman" anlamına karşılık gelen "hasım" sözcüğünün önerilmiş olması anlamsal ve Türkçeleştirme çabaları bakımından uygun bir sözcüktür.

Sonuç olarak "öç güden", sözcüğün temel anlamını doğrudan ve açıklayıcı bir biçimde ifade eder; yani bir kişiye karşı kin ve intikam duygusu besleyen, düşmanlık yapan kişi olarak kavramı somutlaştırır. Buradaki Türkçe karşılık, hem eylemsel hem de niteliksel bir tanım içerir. Hasım olan kişi sadece düşman değil, aynı zamanda öç almayı düşünen bir kişi olarak algılanır. Önerilen diğer karşılık "yav" ise halk dilinde düşman veya rakip anlamında kullanılan kısa ve vurucu bir ifadedir. "Yav" sözcüğü, günlük konuşma ve ağızlarda anlaşılır bir biçimde hasımın özünü yansıtır. Bu iki öneri, Arapça "hasım" kavramının hem sosyal hem de duygusal boyutunu Türkçede somutlaştırma çabasını göstermektedir. Yabancı kökenli bir sözcüğün anlamı, yerli sözcüklerle halkın kolayca anlayabileceği bir biçimde yeniden ifade edilmek istenmiş fakat teklifler öneri niteliğinde kalmıştır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "öç güden ve yav" ifadelerine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

[7] Detaylı bilgi için bak. Akdemir, Y., & İsi, H. (2018). Tarihî Türk Lehçelerinde yawlak~yavlak Sözcüğü. ***TÜRÜK Uluslararası Dil Edebiyat Ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi,*** 1(15), 21-37.

Hasret (Ar.): Göreceği gelme (T. + T.) (3 Haziran 1933 – Vakit); **Yanma (T.)** (3 Haziran 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "ayrı kalınan veya elden kaçırılan bir şeye karşı duyulan istek, tekrar görme ve kavuşma arzusu, özleyiş, özlem, iştiyak" anlamına karşılık gelen Arapça "hasret" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "göreceği gelme" ve "yanma" ifadeleri teklif edilmiştir.

Bir kişiye, yere, geçmişe, yaşanmış veya yaşanmamış durumlara duyulan aşırı özlem ve kavuşamama duygusu insana içsel açıdan hasret çektirir. Bu duygular içerisinde özlem duyulan olguyu görmek istemek, bu duyguyu arzulamak kaçınılmazdır. Bu bağlamda "hasret" sözcüğü, Eski Türkçe "gör-" ve "gel-" fiilinden türeyerek oluşan "göreceği gelme" ifadesiyle anlamsal açıdan uyuşmaktadır. Hasretin özünü doğrudan ve açıklayıcı bir biçimde ifade eder; yani kavuşulması beklenen, özlenen kişiyi veya nesneyi görme isteği ve bu arzunun eksikliği anlamına gelir.

Diğer öneri olan Eski Türkçe "yan-" fiilinden türeyen "yanma" sözcüğü, hasretin kişide yarattığı acıyı ve duygusal yakıcılığın mecazi anlamdaki karşılığıdır. "Yanma" sözcüğünü Gülensoy, "yanmak işi" şeklinde tanımlayarak "**<yā-n-** 'yanmak' +**-ma**" şeklinde tahlili yapılmıştır (Gülensoy, 2011: 1061). Özellikle sevilen veya özlenen şeye kavuşamamanın yol açtığı içten içe acı çekme, sıkıntı ve ruhsal sızıyı ifade eder (Kubbealtı, 2016). Her iki öneri de "hasret" sözcüğünün farklı yönlerini ele alacak şekilde Türkçeleştirme çabaları göz önüne alınarak oluşturulmuş fakat öneri niteliğinde kalmıştır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "göreceği gelme" ifadesi bulunmamakta, "yanma" sözcüğü ise "hasret" tanımına karşılık gelmemektedir. Eren, "göreceği gelme ve yanma" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Hassasiyet (Ar.): Duyganlık (T.) (9 Haziran 1935 – Ulus)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "duyarlılık" sözcüğüyle tanımlanan Arapça "hassasiyet" sözcüğü yerine terimsel bakımdan anlamını karşılayan Eski Türkçe "duyganlık" sözcüğü teklif edilmiştir.

"Duyganlık", bireyin çevresindeki olaylara ve insanlara karşı çabuk tepki verme, empati ve hissetme yeteneğini ifade eder. "Duyganlık" sözcüğü için "duy-" fiiline bakılmakta ve fiil "<**tuy-**" şeklinde tahlil edilmektedir (Gülensoy, 2011: 309). Bu fiile

eklenen “-gan” ve “+lık” ekleriyle “duy-gan+lık” sözcüğü, duyarlılık anlamında oluşturulmuştur. Burada vurgu, hassasiyetin yalnızca zihinsel bir farkındalık değil, aynı zamanda duygusal tepki ve içsel hislerle bağlantılı olduğunu gösterir. Bu öneri, Arapça “hassasiyet” sözcüğünün soyut ve bazen teknik bir anlamını, Türkçede günlük kullanımda daha anlaşılır ve doğal bir biçimde ifade etme çabası içine girilmiş fakat başarılı olunamadığı için ifade günümüzde karşılık bulmamaktadır.

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “duyganlık” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Hasta (Far.): Sayrı (T.) (13 Nisan 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016), “sağlığı bozuk olan, sıhhati yerinde olmayan kimse” şeklinde tanımlanan Farsça kökenli “hasta” sözcüğüne karşılık olarak, Eski Türkçede aynı anlamı taşıyan “sayru” kökünden evrilerek oluşmuş olan “sayrı” sözcüğü teklif edilmiştir. “Sayru” sözcüğü Gülşehri’nin Mantıku’t-Tayr eserinde geçmekte olup, zaman içinde değişimlere uğrayarak Anadolu’da kullanılmaya devam etmiş fakat günümüzde tutunamamıştır (Nişanyan, 2025). Anlamsal açıdan, “sayrı” hem bedensel hem de ruhsal rahatsızlık durumlarını kapsayarak, hastalığın kapsamını bütüncül bir biçimde ifade etse de sözcük öneri kapsamında kalmıştır

Gülensoy, “sayrı” sözcüğü için “(Eski) Hasta” tanımını vererek Eski Anadolu Türkçesinde “**sayru**” şeklinde kullanıldığı bilinmekte ve sözcük “<**? *sa-y-rı**” şeklinde tahlil edilmektedir (Gülensoy, 2011: 745). Paçacıoğlu, “sayrı” sözcüğünü “hasta” şeklinde tanımlar. Sözcüğün Tarama Sözlüğü, Kitab-ı Gunya ve Mecmu’atü’n-Nezair gibi eserlerdeki varlığına değinmiş. Ayrıca “sayru” biçiminin de “hasta” anlamını karşıladığını belirterek sözcüğün Eski Türkiye Türkçesi, Dede Korkut Kitabı, Yunus Emre Divanı, Süheyl ü Nevbahar ve Kıpçak Türkçesi Sözlüğü’ne geçtiğini ifade eder (Paçacıoğlu, 2016: 538). Teklif edilen sözcüğe örnek olarak 13 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde de “Sayrıyı yoklamağa gideceğim, beraber gelir misin?” örneklendirilmesi yapılmıştır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te “sayrı” sözcüğü “hasta” sözcüğüyle karşılanmakta olup günümüzde “hasta” sözcüğü kullanılmakta teklifi yapılan sözcük unutulagelmiştir. Eren ise “sayrı” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Hatıra (Ar.): Anak (T.) (20 Mart 1933 – Vakit); **Anım (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit); **Anınç (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit); **Gönüle gelen (T. + T.)** (22 Nisan 1933 – Vakit); **Gönülde kalan (T. + T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit); **Andıran (T.)** (14 Mayıs 1933 – Vakit)

Arapça kökenli "hatıra" sözcüğü Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "yaşanmış şeylerden zihinde kalan her türlü iz, hatırda kalan, hâfızada yaşamaya devam eden şey" ifadesiyle tanımlanır. Türk Dil Devrimi sürecinde bu kavrama karşılık önerilen Eski Türkçe kökenli "anak, andıran, anım, anınç, gönülde kalan ve gönüle gelen" gibi ifadeler yalnızca sadeleşmeyi değil aynı zamanda Türkçenin anlamsal derinliğiyle örtüşen karşılıklardır.

Önerilen sözcüklerin çoğu "hatırlamak, aklına gelmek" anlamını taşıyan "**aŋ-**" fiilinden türemiştir. Özellikle türeyen "anak" ve "anım" sözcükleri, zihinde beliren ve çağrışım yapan geçmiş izleri temsil eder. 20 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde "anak" sözcüğü için "Bu armağan sana anak olsun." örneği verilerek karşılığın anlaşılması için anlam güçlendirilmiştir. "Andıran" ise bir olayın, eşyanın veya sözün bir yaşantıyı hatırlatması durumunu ifade eder. Bu ifade, hatırayı çağrıştıracak nesnelerin veya sözlerin görüntüsü teşkil eder. "Anınç" sözcüğünün ise daha kalıcı anıları tanımlamak için önerildiği düşünülmektedir. Bu sözcük için 20 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde "Sözlerimiz anıncımı tazeledi." cümlesi örnek olarak verilmiştir. Bir eşya ya da söz aracılığıyla anımsanan anılar için bu sözcüklerin tercih edilmesi, "hatıra" kavramıyla anlamsal bir bütünlük oluşturmaktadır. Öte yandan "gönülde kalan ve gönüle gelen" ifadeleri hatıraların sadece zihinde değil gönülde de yer ettiğini vurgular. Bu sayede sözcüklere hem zihinsel hem de duygusal bağlamda ifadeler teklif edilmiş. İfadedeki sözcükler, Türkçenin içyapısına uygun zengin bir anlam dünyası sunmak amacıyla önerilmiş fakat günümüzde varlıklarını yitirmişlerdir (Nişanyan, 2025).

Gülensoy, "an-" fiili için "zikretmek, sözünü etmek" tanımını yaparak fiilin Dîvânu Lugâti't Türk'te ve Kutadgu Bilig'de "hatırlamak" anlamında "**aŋ-**" şeklinde kullanıldığını ifade etmiştir (Gülensoy, 2011: 68).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "anak, andıran, anım, anınç, gönülde kalan ve gönüle gelen" ifadelerine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Hatip (Ar.): Aytaçlar (T.) (1 Mayıs 1935 – Ulus)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "konuşmacı" anlamlarında tanımlanan Arapça "hatip" sözcüğü yerine terimsel bakımdan anlamını karşılayan Eski Türkçe "ayt-" fiilinden "aytaçlar" sözcüğü teklif edilmiştir.

"Aytaçlar", Eski Türkçe kökenli "**ayt-**" fiilinden türetilmiştir ve Gülensoy'a göre "söylemek" anlamına gelir. Orta Türkçe'de "<ay-ıt-" biçiminde kullanıldığı Dîvânu Lugâti't Türk'te de görülür ve fiil, söz söyleme eyleminin doğrudan ifadesi olarak işlev görür (Gülensoy, 2011: 95). "Söylemek" anlamında "ay-" ve "ayıt-" fiillerinin Orhun Yazıtları'nda da geçtiği bilinmektedir (Aydın, 2018: 144). Böylece "aytaçlar" kavramı, hatibin eylemini yani topluluk önünde söz söylemesini, hem kişi hem de işlev açısından Türkçede karşılayan bir terim olarak önerilmiştir.

"Ayt-" fiili için Paçacıoğlu da "söylemek; sormak" tanımı yaparak sözcüğün Eski Türkçenin Grameri, Gülistan Tercümesi, Orhun Türkçesi Grameri, Tarama Sözlüğü, Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi gibi eserlerdeki varlığına değinmiştir. Bu sebeple teklifi yapılan sözcüğün kökünün, geçmişinin köklü olduğu öğrenilmektedir (Paçacıoğlu, 2016: 91).

Anlamsal açıdan bakıldığında, bu karşılık hatibin yalnızca unvan veya statü olarak değil, yaptığı iş ile tanımlanması yönünde bir çaba içerir. "Aytaçlar" sözcüğü, konuşma eylemini somutlaştırır, hatibin rolünü ve işlevini doğrudan vurgular. Ayrıca bu öneri, yabancı kökenli bir kavramın yerine, halkın anlayabileceği ve dilde kökleri açık olan bir Türkçe ifade getirerek anlamın aktarımını hem anlaşılır hem de kültürel olarak yerli kılma hedefini yansıtır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "aytaç" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Hava (Ar.): Göklük (T.) (14 Haziran 1933 – Vakit)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "hava yuvarını oluşturan, bütün canlıların solunumuna yarayan, renksiz, kokusuz, akışkan gaz karışımı" tanımıyla verilen Arapça "hava" sözcüğü için "göklük" sözcüğü teklif edilmiştir.

"Göklük", Eski Türkçe kökenli "gök" sözcüğünden türetilmiştir. "Gök", yeryüzünün üstünü kaplayan kubbe biçimindeki mavi boşluk anlamına gelir ve

Gülensoy'a göre Eski Türkçede "kök" şeklinde kullanılmıştır. Dîvânu Lugâti't Türk'te ise "~kö:k" biçimiyle "mavi" anlamını karşılamaktadır (Gülensoy, 2011: 377). "+lük" eki eklenerek "göklük" sözcüğü oluşturulmuş ve böylece Arapça "hava" kavramının kapsamı, Türkçede hem görsel gökyüzü hem de fiziksel atmosfer anlamını kapsayacak şekilde ifade edilmiştir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

Anlamsal açıdan, bu karşılık soyut ve teknik bir kavram olan havayı, Türkçede gözlemlenebilir ve kültürel olarak yerleşik bir kavramla, yani "gök" ile ilişkilendirerek somutlaştırma çabası taşır. Böylece Arapça kökenli bir sözcüğün anlamı, halkın kolayca anlayabileceği ve zihinde canlandırabileceği yerli bir ifade aracılığıyla aktarılmış olur. Günümüzde "göklük" sözcüğü kullanımını yitirmiş olsa da, bu öneri dilde yerli karşılık geliştirme ve anlamın somutlaştırılması açısından önemli bir örnektir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "göklük" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Havuz (Ar.): Su çukuru (T. + T.) (14 Haziran 1933 – Vakit)

Eski Türkçe "su" ve "çukur" sözcüklerinin birleşimiyle oluşmuş "su çukuru" ifadesi Arapça kökenli "havuz" sözcüğü için 14 Haziran 1933 sayılı Vakit gazetesinde teklif edilmiştir (Kubbealtı, 2016). "Su çukuru", anlamı doğrudan ve açıklayıcı bir biçimde yansıtır. Kavram hem işlevsel hem de fiziksel boyutuyla somutlaştırılır. Buradaki Türkçe karşılık, havuzun sadece isim olarak değil içerdiği işlev ve kullanım amacıyla tanımlanmasını sağlar. "Havuz" kavramı, Türkçede hem işlevsel hem de görsel olarak kavranabilir hale gelir. Arapça kökenli kavramın anlamını somut ve anlaşılır bir biçimde Türkçeye taşıması amaçlanmış fakat başarı olunmamıştır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "su çukuru" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Hayalet (Ar.): Görümsü (T.) (18 Mayıs 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "maddî bir gerçekliği bulunmadığı ve gerçekte var olmadığı halde varmış gibi canlanan görüntü, hayâlî suret" şeklinde tanımlanan Arapça "hayalet" sözcüğü için Eski Türkçe "gör" fiilinden türeyen "gör-ü+m+sü" sözcüğü teklif edilmişti (Gülensoy, 2011: 383). TDK Güncel Türkçe sözlükte "görümsü" sözcüğü bulunmamakla birlikte "görüm" sözcüğü "görme yetisi" anlamında varlığını

sürdürmektedir. Hayalet sözcüğüne teklif edilen "görümsü" sözcüğü fiziksel olarak tam anlamıyla var olmayan, görünüyormuş hissi uyandıran varlığa işaret eder. Anlamsal açıdan hayaletin belirsiz ve gözle görünür gibi olan doğasını yansıtmak adına türetilmiş Türkçe bir karşılık olmayı amaçlamaktadır. Tietze, Eren ve Paçacıoğlu sözlüklerinde de sözcüğe rastlanmamıştır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "görümsü" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Hayat (Ar.): Dirlik (T.) (14 Haziran 1933 – Vakit)

Köken itibariyle Arapçaya dayanan "hayat" sözcüğü, sürüp giden yaşama anlamını karşılamaktadır. Bu sözcük için dirilik ve canlılık sözcüklerini esas alarak Eski Türkçe canlı ve diri anlamındaki "tirig" sözcüğünden evrilen "diri" sözcüğüne eklenen +lik ekiyle "dirilik" oluşturulmuş ve bu sözcük "dirlik" olarak evrildiği şekliyle "hayat" sözcüğü için teklif edilmiş. Fakat sözcük "hayat" anlamında kullanılmamaktadır (Nişanyan, 2025).

Gülensoy ise "**diri** [<ti:rig] + **lik**" şeklinde çözümlediği sözcüğü "yaşayış, düzen; sağlık, huzur; geçim, nafaka" anlamlarıyla tanımlar (Gülensoy, 2011: 289). "Dirlik" sözcüğünü Paçacıoğlu'da "huzur; hayat, yaşayış; canlılık" şeklinde tanımlayarak sözcüğün; Şeyhî ve Hüsrev ü Şirin, Tarama Sözlüğü'nde, Dede Korkut Kitabı'nda, Süheyl ü Nevbahar'da ve Kıpça Türkçesi Sözlüğü'nde varlığını sürdürdüğünü belirtmiştir (Paçacıoğlu, 2016: 219). Eren ise "dirlik" sözcüğü için "sağlık, varlık, geçim" tanımı yaparak sözcüğü "<dir+ -lik" şeklinde tahlilini gerçekleştirmektedir (Eren, 2020: 142). Tietze, "sağlık, huzur" şeklinde tanımı yaptığı "dirlik" sözcüğü için "<dirlik" çözümlemesini gerçekleştirmiştir (Tietze, 2016: 434).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "dirlik" sözcüğü için "yaşayış, hayat, sağlık, varlık, geçim" tanımı yapılmış fakat sıklıkla "hayat" sözcüğü kullanılmış "dirlik" önerisi "hayat" sözcüğü kadar sık kullanımı bulunmamaktadır.

Hayıflanmak (Far.): Yazıklanmak (T.) (9 Haziran 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "üzülmek, yerinmek, esef etmek" ifadesiyle tanımlanan Farsça "hayıflanmak" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "yazıklanmak"

sözcüğü teklif edilmiş. Fakat "hayıflanmak" sözcüğünün kullanımına devam edilmektedir.

"Yazıklanmak", anlam açısından hayıflanmanın temel duygusal boyutunu yansıtır: bireyin kendi davranışları veya başkalarının davranışları nedeniyle içten bir üzüntü, pişmanlık ve içsel sıkıntı hissetmesi. Bu öneri, sözcüğün hem psikolojik hem de duygusal yönünü kapsar; yani hayıflanma yalnızca zihinsel bir farkındalık değil, aynı zamanda gönülde hissedilen bir durumdur.

Gülensoy, "yazıklan-" sözcüğü için "üzülmek, acınmak, esef etmek, teessüf etmek" tanımları yaparak "**yazık+la-n-**" şeklinde tahlili gerçekleştirilmiştir. "Acımak" anlamlarına karşılık gelen "yazık-" kökü ise "<**yaz-(ı)k-**" şeklinde tahlil edilmiştir (Gülensoy, 2011: 1103).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "yazıklanmak" sözcüğü için "çok üzülmek, acınmak; teessüf etmek" tanımı yapılarak anlamsal bağın sağlanığı bilinmektedir. Fakat önerilen sözcüğün kullanım sıklığı "hayıflanmak" kadar fazla değildir. Eren ise "yazıklanmak" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Hayvan (Ar.): Diri nesne (T. + T.) (15 Haziran 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "hareket edip yer değiştirebilme ve hissetme yeteneği olan canlı yaratık" ifadesiyle tanımlanan Arapça kökenli "hayvan" sözcüğü için Eski Türkçe canlı anlamını karşılayan "tirig" sözcüğünden evrilen "diri" ve Eski Türkçe "ne ise" sözcüğünden evrilen "nesne" sözcüklerinin birleşimiyle oluşmuş "yaşayan şey" anlamında "diri nesne" ifadesi teklif edilmiştir (Nişanyan, 2025).

"Diri nesne", hayvanın temel özelliğini, yani canlı ve hareket edebilen bir varlık olduğunu doğrudan vurgular. Buradaki öneri, Arapça "hayvan" kavramının canlılık ve hareketlilik boyutunu öne çıkararak, kavramı Türkçede anlaşılır ve somut bir biçimde ifade etme çabasını yansıtır. Sözcük, hayvanın yalnızca biyolojik bir varlık değil, aynı zamanda düşünebilen, hissedebilen ve çevresiyle etkileşimde bulunabilen canlı bir nesne olduğunu da çağrıştırır.

Eren, "diri" sözcüğü için "yaşamakta olan, yaşayan, canlı" tanımı yaparak sözcüğün Eski çağlarda "tirig" şeklinde kullanıldığını ve o zamandan bugüne

kullanıldığını belirterek Orta Türkçede de "tirig" şeklinde geçtiğini vurgulayarak kökenini "*tir-" olduğunu ifade eder. Azerbaycan Türkçesinde "diri", Türkmen Türkçesinde "dīri", Tatar ve Başkurt Türkçesinde "tĕrĕ", Nogay Türkçesinde "tiri", Özbek Türkçesinde "tirik", Kırgız Türkçesinde "tiri" ve Karakalpak Türkçesinde "tiri" kullanımının olduğuna değinir (Eren, 2020: 142). "Nesne" sözcüğü için Tiezte, "her ne ise, şey" anlamında tanım yaparak sözcüğün "<ne ise/nese + ne" şeklinde tahlil etmiştir (Tietze, 2018: 325).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "diri nesne" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Hazan (Far.): Biten (T.) (28 Nisan 1933 – Vakit); **Döküm (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit); **Yaprak dökümü (T. + T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "güz, sonbahar" ifadesiyle tanımlanan Arapça "hazan" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli sürecin özüne dair betimsel adlandırmalar yapılarak oluşturulan "biten, döküm ve yaprak dökümü" ifadeleri teklif edilmiştir. Bu sözcük için önerilen Eski Türkçe "bit-" fiilinden türeyen "biten" ifadesi sona eren tamamlanan bir süreci temsil ederken, baharın bitmesini ifade eder. "Döküm" ve "yaprak dökümü" ifadeleri ise sonbahar mevsiminde oluşan görüntünün yansımasını oluşturmaktadır. Yaprakların düşüşü hem soyut hem somut anlamda ifadelerde yaşatılmak istense de günümüzde sözcük "hazan" veya "sonbahar" sözcükleriyle ifade edilmektedir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

"Biten" sözcüğünün kökü olan Eski Anadolu Türkçesinde kullanılagelen "bit-" fiili için Gülensoy "tükenmek, son bulmak" tanımını yapmış, Eski Türkçe ve Orta Türkçe "**büt-**" şeklinde kullanıldığından bahsederek Dîvânu Lugâti't Türk'teki varlığına değinilmiştir. "Döküm" sözcüğü için ise "**dök-**" fiiline işaret ederek fiili "dökmek" şeklinde tanımlar. Orta Türkçedeki varlığından bahsederek Dîvânu Lugâti't Türk'te "tök-" şeklinde geçtiğine değinir (Gülensoy, 2011: 151, 301).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "biten ve döküm" sözcükleri bulunmamaktadır. "Yaprak dökümü" ifadesi için ise "sonbaharda ağaçların yaprak dökmesi" şeklinde tanımlanmış fakat mevsimsel isimsel bir karşılık olmamaktadır. Eren ise "biten, döküm ve yaprak dökümü" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Hazine (Ar.): Varlık kuyusu (T. + T.) (28 Nisan 1933 – Vakit)

Eski Türkçe "var" sözcüğünden türeyen "varlık" sözcüğü ile Eski Türkçe kuyu anlamına gelen "kuduġ" sözcüğünden evrilen "kuyu" sözcüğünün birleşimiyle oluşturulmuş "varlık kuyusu" ifadesi Arapça kökenli "hazine" sözcüğü için teklif edilmiştir. "Hazine" sözcüğünün "değerli şeylerin saklandığı yer; hazne" anlamını ifade etmesi dolayısıyla Türkçeleştirme çabalarına bağlı kalarak bu ifadenin önerilmesi anlamsal açıdan uygunluk sağlamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023).

"Varlık" sözcüğü "var" sözcüğünde türeyerek oluşturulmuş. Gülensoy, "var" sözcüğü için "mevcut, evrende ve düşüncede yer alan, **yok** karşıtı" şeklinde tanım yaparak sözcüğün "**bar (~ par)**" şeklinin Eski Türkçede ve "bar" şeklinin Orta Türkçede geçtiğini ve Dîvânu Lugâti't Türk'te kullandıldığını belirtmiş. Sözcüğün "<**bar <*bār <barır** 'varır, ulaşır'" şeklinde tahlilini gerçekleştirirken tahlilin "<***bā-** 'bağlamak' **+-r** 'geniş zaman eki'" şeklinde de olabileceğini belirtmiştir (Gülensoy, 2011: 1010). "Kuyu" sözcüğü için ise "su katmanına varıncaya kadar derinliğine kazılan, çevresine duvar örülen, suyundan yararlanılan çukur" tanımını yapan Eren, sözcüğün Eski ve Orta Türkçede "kuδug" şeklinde geçtiğini, Orta Kıpçakçada ise "kuyu ve kuyı" biçiminde kullanıldığını belirtmiştir (Eren, 2020: 339).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "varlık kuyusu" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Hedef (Ar.): Erek (T.) (3 Haziran 1933 – Vakit); **Vargı (T.)** (3 Haziran 1933 – Vakit); **Varım (T.)** (3 Haziran 1933 – Vakit); **Vuruk (T.)** (3 Haziran 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "amaç, maksat, meram, varılmak istenen nokta" ifadesiyle tanımlanan Arapça "hedef" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "erek, vargı, varım ve vuruk" sözcükleri teklif edilmiştir.

Varılmak istenen noktayı tanımlayan "hedef" sözcüğü için Eski Türkçe "bar" sözcüğünden evrilen "var-" fiili, türeyerek "vargı ve varım" şekliyle teklifleri yapılmıştır. "Varmak" anlamına gelen "er-" fiiline eklenen +ek ekiyle "erek" sözcüğü de teklif edilen sözcükler arasındadır. Nişan alınan yer anlamında da kullanılan "hedef" sözcüğü için hedefin vurulacak nesne olduğunu vurgulayan "vuruk" sözcüğü daha çok eylemsel odaklı olarak önerilen sözcükler arasında yerini almıştır. Bu sözcüklerin hepsi Türkçe olup hem

teknik hem gündelik dilde kullanılması için teklif edilmiş fakat günümüzde bu sözcüklerin kullanımı mevcut değildir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

Gülensoy, "er-" fiili için "ulaşmak, varmak, erişmek; yetişmek; olmak, olgunlaşmak; anlamak" tanımını vererek sözcüğün Talat Tekin tarafından "<*ēr-" şeklinde tahlil edildiğini belirtmiştir (Gülensoy, 2011: 336).

"Vargı ve varım" sözcüklerinin kökü olan "var-" fiili için ise "1.erişilmek istenen yere ayak basmak, ulaşmak, vasıl olmak; 2. belli bir duruma veya düzeye gelmek…" gibi anlamlarda tanımlayarak sözcüğün Eski ve Orta Türkçe döneminde "bar-" şeklinde kullanıldığını Dîvânu Lugâti't Türk'te var olduğunu dile getirmiş. Çözümlemesini ise "<bar-" şeklinde gerçekleştirmiştir. "Vargı" sözcüğü için ayrıca "verilen bir önermeden çıkarsama yoluyla varılan sonuç" tanımı yaparak sözcüğün Orta Türkçede "**barguçı**" şeklinin Dîvânu Lugâti't Türk'te kullanıldığını belirterek sözcüğün tahlilini "**<var-ıcı** [<bar-ġuçı]" şeklinde gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 1010, 1011).

"Vuruk" sözcüğünün kökü ise "vur-" fiilindne gelmektedir. Vurulan hedefe işaret edilerek bu sözcük teklif edilmiş. Gülensoy "vur-" fiili için "1. elini veya elinde tuttuğu bir şeyi bir yere hızla indirmek…" şeklinde tanımlayarak fiilin Eski ve Orta Türkçede "ur-" şeklinde geçtiğini ifade ederek Dîvânu Lugâti't Türk'teki örneklere değinmiş ve fiili "<ūr- (<*hūr-)" şeklinde tahlilini gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 1018).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "varım" sözcüğü bulunmamakta "vuruk" sözcüğ ise farklı anlamda karşılık bulmaktadır. "Erek ve vargı" ifadeleri "hedef" anlmında karşılanmış olup sözcüklerin günümüzdeki kullanım sıklıklı Arapça kökenli "hedef" sözcüğü kadar fazla değildir. Eren ise "erek, vargı, varım ve vuruk" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Helecan (Ar.): Yürek oynaması (T. + T.) (28 Nisan 1933 – Vakit)

Arapça "çarpıntı, titreme, yürek çarpıntısı" anlamını karşılan "helecan" sözcüğü yerine "yürek oynaması" ifadesi 28 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde teklif edilmiştir. "Helecan" anlamını karşılamak üzere "yürek oynaması" ifadesi türetilmiş olsa da günümüzde tutunamamıştır.

"Yürek oynaması", kavramın duygusal ve bedensel boyutunu aynı anda yansıtır. Burada önerilen Türkçe ifade heyecan, korku, sevgi ya da endişe gibi çeşitli duygular nedeniyle kalpte meydana gelen hızlı ve düzensiz hareketi doğrudan aktarır.

Gülensoy, "yürek" sözcüğü için "kalp" tanımı yaparak sözcüğün Eski ve Orta Türkçede "**yürek(g)**" şeklinde, Eski Kıpçak ve Çağatay Türkçesinde de "**yürek**" şeklinde kullanıldığını belirterek "<***yür '*iç, öz, benlik' + (e)k**" şeklinde tahlilini gerçekleştirir (Gülensoy, 2011: 1193). "Oyna-" fiilini için "eğlenmek, dans etmek; kımıldamak, hareket etmek" tanımı yapan Tietze sözcüğü Clauson'un "<ET. oyna-" çözümlemesini gerçekleştirir (Tietze, 2018: 187).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "yürek oynaması" ifadesine değinilmemiştir. Eren "yürek" ifadesi için "kalp" tanımı yaparak sözcüğün Türkçe "hareket etmek" anlamındaki "yür-" fiilinden geldiğini ve Eskİ Türkçeden beri kullanıldığını belirtir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020: 538).

Hiddet (Ar.): Keskinlik (T.) (28 Nisan 1933 – Vakit)

Arapça kökenli öfke, kızgınlık, keskinlik anlamlarını karşılayan "hiddet" sözcüğüne karşılık olarak Eski Türkçe "kes-" fiilinden türeyen "keskinlik" ifadesi mecazi anlamda duyguların sivriliğini ifade etmek için önerilmiştir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

"Keskinlik" sözcüğü hiddetin taşıdığı sertlik, yoğunluk ve ani tepki özelliklerini somut bir biçimde yansıtır. Buradaki öneri, Arapça kavramın yalnızca öfke veya şiddet anlamını değil, aynı zamanda duygusal yoğunluk ve etki gücünü de Türkçede aktarabilme çabasıdır. Sözcük, hiddetin bir kişilik özelliği veya duygusal durum olarak algılanmasını kolaylaştırarak günlük kullanımda anlaşılır bir karşılık sağlamayı amaçlamış fakat başarılı olunmamıştır.

Gülensoy, "keskin" sözcüğü için "çok kesici, iyi kesen" tanımı yaparak sözcüğü "<**kes- kin** 'fiilden sıfat/ad yapan ek" şeklinde tahlil etmiştir. "Kes-" fiili için ise "bıçak, makas gibi araçla bir şeyi ikiye ayırmak" tanımı yapmış. Eski ve Orta Türkçede "kes-" fiilinin varlığına değinerek Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini belirtmiştir (Gülensoy, 2011: 501, 503).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "keskinlik" ifadesi "hiddet" anlamında yer etmemektedir. Eren ise "keskinlik" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde hiç değinmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Hikâye (Ar.): Anlatış (T.) (3 Haziran 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "belli bir yer ve zamanda geçmiş olan olayların anlatıldığı romandan daha küçük edebî tür, öykü" tanımı yapılan Arapça "hikâye" sözcüğü için edebi metnin icrasını temsil eden Eski Türkçe kökenli "anla-" fiilinden türeyen "anlatış" sözcüğünün teklifi 3 Haziran 1933 sayılı Vakit gazetesinde yapılmıştır (Nişanyan, 2025).

"Anlatış" sözcüğü hikâyenin temel işlevini, yani bir olay veya durumu sözlü veya yazılı biçimde ifade etme eylemini doğrudan yansıtır. Buradaki öneri, Arapça kavramın yalnızca isimsel boyutunu değil, aynı zamanda eylemsel yönünü de Türkçede somutlaştırır. Sözcük, hikâyenin hem anlatan hem de dinleyen üzerindeki etkisini göz önüne alarak, kavramın özünü Türkçede anlaşılır bir biçimde aktarmayı amaçlasa da söz varlığında "hikâye" şeklinde yer edinmiştir.

"Anla-" fiili için Gülensoy, "anlamak, idrak etmek" tanımlarını yaparak sözcüğün çözümlemesini "<ET. **āŋla-** [<***āŋ** 'düşünce, idrak, anlayış' **+la-**] şeklinde yaparak Dîvânu Lugâti't Türk'te "**aŋla-**" fiilinin kullanıldığını belirtir. Kutadgu Bilig'de "aŋla-", Türkmen Türkçesinde "ān-", Çağatay Türkçesinde "anlayış, anlama" anlamlarını karşılayan "aŋ" ve Eski Anadolu Türkçesinde "bilmek, hatırlamak" anlamlarında "aŋla-" fiilinin karşılandığını belirterek fiilin çok eskiye dayandığı bilinir. Fakat "hikâye" sözcüğü için Dil Devrimi döneminde teklif edilen Türkçe "anlatış" sözcüğü bu kavramsal çerçevede dilimize yerleşmemiş farklı anlamlarda karşılanmaya devam edilmektedir (Gülensoy, 2011: 71).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "anlatış" ifadesi tanımlanmış fakat "hikâye" anlamında geçmemektedir. Eren, ise "anlatış" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Hitap (Ar.): Söz yöneltme (T. + T.) (28 Nisan 1933 – Vakit)

Eski Türkçe "söz" ve "yöneltme" sözcüklerinin birleşimiyle oluşan "söz yönetme" ifadesi "sözü veya yazıyı bir kimseye yöneltme, tevcih etme" anlamlarını

taşıyan Arapça "hitap" sözcüğü için 28 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde teklif edilmiştir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

"Söz yöneltme", kavramın eylemsel boyutunu vurgular. Yani hitabın yalnızca bir ad veya unvan olarak değil, bir eylem olarak anlaşılması sağlanır. Buradaki öneri, hitabın iletilmek istenen sözün muhataba doğru yönlendirilmesi işlevini Türkçede açık ve somut bir biçimde ifade eder. Sözcük, hem günlük kullanımda anlaşılır hem de kavramın iletişim bağlamındaki işlevini koruyan bir yerli karşılıktır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "söz yöneltme" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Hukuk (Ar.): Tüze (T.) (21 Nisan 1935 – Ulus); **Türe (T.)** (11 Mayıs 1935– Ulus)

"Toplumun yaşayışını düzenleyen, devlet müeyyidesiyle güçlendirilmiş yasa ve kuralların bütünü" anlamındaki Arapça "hukuk" sözcüğü yerine "tüze ve türe" ifadeleri Ulus gazetelerindeki metinlerde geçmektedir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

"Tüze", Eski Türkçe kökenli "tüz-" fiilinden türetilmiştir; bu fiil "düzeltmek, düzenlemek" anlamına gelir. Gülensoy'a göre, "tüze" sözcüğü bu fiil üzerinden "düzene uygun davranan, adil, yasaya uygun" anlamlarını taşır ve Eski Türkçede de "düz, doğru, kusursuz" biçiminde kullanılmıştır (Gülensoy, 2011: 951). Bu öneri, hukuk kavramının düzenleyici işlevini Türkçede somut bir kök üzerinden ifade etme çabasını yansıtır.

Diğer taraftan, "türe" sözcüğü Gülensoy'a göre "görenek, gelenek" anlamındadır ve Eski Türkçe ile Orta Türkçe'deki "töre, örf, kanun" kavramlarıyla tanımlanan "törü" sözcüğüyle doğrudan ilişkilidir. Dîvânu Lugâti't Türk'te de yer alan bu sözcük, "<**tö-r+e-** 'yaratılmak'" biçiminde tahlil edilmiştir (Gülensoy, 2011: 947). Bu bağlamda "türe", hukukun toplumsal ve kültürel kökenini, yani normların ve kuralların gelenek ve örf temelinde oluştuğunu Türkçede somutlaştırır.

Anlamsal açıdan, "tüze" ve "türe" karşılıkları, Arapça "hukuk" kavramının hem normatif-düzenleyici hem de geleneksel-toplumsal boyutlarını Türkçede yerli köklerle ifade etme çabasını gösterir. Böylece kavram, hem adalet ve yasa sistemi hem de toplumsal örf ve töre bağlamında anlaşılır ve somut bir biçimde aktarılmış olur.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "türe" sözcüğü için "hukuk" ve "türe" sözcüğü için "adalet" tanımları yapılmıştır. Ancak bu anlamsal bağa rağmen sözcükler günümüz Türkçesinde yaygınlık kazanamamış, önerilen sözcükelerin yerine Arapça kökenli "hukuk" sözcüğü kullanılmaya devam edilmiştir. Eren ise "tüze ve türe" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Hurafe (Ar.): Sanıka (T.) (25 Haziran 1935 – Ulus); **Urasa (T.)** (25 Haziran 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "islâmiyet'ten önceki dinlerden kalan veya dinde olmadığı halde sonradan uydurulmuş, asılsız, gerçekle alâkası bulunmayan bâtıl inanç, efsâne, hikâye, rivâyet vb" tanımı yapılan Arapça "hurafe" sözcüğü için Türkiye Türkçesi Ağızları'nda kullanılan Eski Türkçe kökenli "urasa" sözcüğü teklif edilmiştir. Yerli ağızdan önerilen bu sözcük, kültürel bağlamda güçlü bir örnek teşkil etmekte olup günümüz Türkçesinde kullanılmamaktadır (TDK Derleme Sözlüğü, 2023). Teklifin yapıldığı 25 Haziran 1935 tarihli Vakit gazetesinde sözcük için "Halkı urasalardan kurtarmak lâzımdır." cümlesi örnek olarak verilmiştir. Eski Türkçe "san-" fiilinden türeyen "sanıka" sözcüğü de uydurulan bu hikâyelerin insanlar tarafından uydurulduklarını şeklinde sanılmasından dolayı bu sözcüğün teklifi yapılmıştır (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

"Sanıka", anlam açısından hurafenin içerdiği yanlış veya uydurma inancı doğrudan yansıtır; sözcük, bir olay veya iddia karşısında duyulan yanlış sanı veya varsayımı ifade eder. Böylece hurafenin taşıdığı gerçek dışılık ve inanç temelli hatalı yargı boyutu Türkçede somut bir biçimde aktarılmış olur. "Urasa", daha eski Türkçe kökenli bir sözcük olarak, hurafenin toplumsal ve kültürel olarak benimsenmiş batıl inançlar boyutunu yansıtır. Buradaki öneri, kavramın yalnızca bireysel yanlış düşünce değil, aynı zamanda toplumsal olarak kabul gören yanlış inanışlar anlamını da Türkçede ifade etme çabasıdır.

"Urasa" sözcüğü için Tietze, "tılsım, hastalığa karşı okuyup üfleme" şeklinde tanımı Derleme Sözlüğü'nden alarak açıklamıştır (Tietze, 2019: 338).

"Sanık" sözcüğü için "san-" fiilini işaret eden Gülensoy, "sanıka" sözcüğü için de "san-" fiiline bakılması gerektiğiyle eş değer bir tespittir. "San-" fiili için "zannetmek, gibi gelmek" tanımı yapılarak fiilin Orta Türkçede "**san-; sağın-**" şekillerinin Dîvânu

Lugâti't Türk'te kullanıldığını dile getirerek fiili "**<*sa-n-**" şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 729).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "sanıka ve urasa" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020). Türkiye Türkçesi Ağızları'nda "sanıka" sözcüğü için "boş inan, efsane" tanımı yapılmış. "Urasa" için ise "hastalığı, kocakarı ilaçlarıyla sağaltma çabası, işi" tanımıyla karşılık bulmaktadır. Gerçekle alakası olmaması, boş inançların olduğu düşünülen bu yaptırımlara "hurafe" olabileceği için teklifi yapılmıştır. Fakat sözcükler sadece ağızlardaki varlığını sürdürmekte. Günümüz Türkçesinde "hurafe" olarak adlandırılmaktadır (TDK Derleme Sözlüğü, 2023).

Huy (Far.): Alışıntı (T.) (11 Haziran 1933 – Vakit)

"Alış-" fiiline, fiilden isim yapan "-ıntı" ekinin eklenmesiyle oluşan "alışıntı" sözcüğü Arapça kökenli "huy" sözcüğü için önerilmiştir. Eski Türkçede "alış-" fiili "huy edinmek" anlamlarında kullanıldığı için bu kökten türeyen "alışıntı" sözcüğü anlam bakımından Farsça kökenli "huy" sözcüğü ile uyuşmaktadır (Kubbealtı, 2016). Gülensoy ise bu fiil için "sürekli ister olmak" tanımını yaparak "<al-ış-" şeklinde tahlilini gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 66). Kişinin alıştığı bir zaman içinde huy edinmesi veya alışkanlık haline getirmesi gibi anlamsal süreçleri göz önüne aldığımızda "huy" sözcüğü yerine "alışıntı" sözcüğünün teklif edilmesi yerinde bir öneri olarak tarafımızca değerlendirilmiştir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "alışıntı" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Hüküm (Ar.): Son söz (T. + T.) (11 Haziran 1933 – Vakit)

Bir şey hakkında verilen son karara "hüküm" denir. Arapça kökenli bu sözcük için Eski Türkçe "son ve söz" sözcüklerinin birleşimiyle oluşan "son karar" ifadesinden yola çıkarak "son söz" teklifi 11 Haziran 1933 sayılı Vakit gazetesinde yapılmıştır. "Son söz" ifadesi hükmün temel işlevini, yani tartışma veya sürecin sonunda yetkili kişi tarafından verilen nihai kararı doğrudan aktarır. Burada önerilen ifade, Arapça kavramın karar verici ve belirleyici niteliğini somut bir biçimde Türkçede ifade etme çabasını yansıtır. Sözcük, hukuki veya sosyal bağlamda bir tartışma veya uyuşmazlık sırasında son noktayı koyma işlevini anlaşılır şekilde aktarır. Anlamsal açıdan sözcükle uyum sağlayan bu ifade

günümüzde kullanılmamakta söz varlığında "hüküm" olarak süregelmektedir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

"Son" sözcüğü için "uç, son, bitim" tanımı yapılarak Clauson'un "<ET. soŋ" tahlili yapılmış, "söz" için ise Clauson Eski Türkçeye dayandırarak "<söz" çözümlemesini yapmıştır (Tietze, 2019: 416, 454).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "son söz" ifadesi "hüküm" anlamında karşılık bulmamaktadır. Eren ise "son söz" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Istırap (Ar.): Sıkınç (T.) (9 Haziran 1935 – Ulus)

Arapça "ıstırap" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "maddî veya mânevî acı, azap, eziyet, zahmet, sıkıntı" anlamını karşılar. Bu sözcük için Eski Türkçe "sıkınç" sözcüğü teklif edilmiş fakat günümüzde kullanılmamaktadır.

"Sıkınç", Arapça ıstırap kavramının içerdiği duygusal ve bedensel rahatsızlık halini Türkçede somut bir şekilde ifade eder. Buradaki öneri, yalnızca fiziksel acıyı değil, aynı zamanda ruhsal ve psikolojik sıkıntıyı da kapsar; böylece kavramın duygusal yoğunluğu ve zorlayıcı etkisi Türkçede anlaşılır biçimde aktarılmış olur.

"Sıkınç" sözcüğü için Gülensoy, "sığın-" fiiline işaret etmiş. Paçacıoğlu'da "sıkın-" fiili için "sıkılmak, üzülmek; sığınmak" anlamlarını vermiştir. "Sık-ın-ç" şeklinde tahlili gerçekleştirilen sözcüğün "sıkın-" kökünün Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü'nde, Eski Türkçenin Grameri ve Orhun Abideleri'nde geçtiği belirtilmiştir (Gülensoy, 2011:767; Paçacıoğlu, 2016: 549).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "sıkınç" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

İbadet (Ar.): Tapınç (T.) (10 Mayıs 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "İnsanın tek Tanrılı dinlerde Allah'a, diğer din ve inanışlarda ise inanıp bağlandığı kudrete kulluğunu göstermek üzere yaptığı hareketler, tapma, tapınma" ifadesiyle tanımlanan Arapça "ibadet" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "tap-" fiilinden türeyen "tapınç" sözcüğü teklif edilmiştir.

“Tapınç”, ibadetin hem ruhsal yönünü hem de eylemsel ifadesini Türkçede somutlaştırır. Sözcük, bireyin Tanrı’ya veya kutsal olana yönelerek gösterdiği saygı, bağlılık ve itaatin ifadesi olarak kullanılır. Böylece Arapça kavramın hem dini ritüel boyutu hem de manevi bağlılık yönünü Türkçeye somut bir biçimde aktarmayı amaçlamış fakat sözcük Arapça “ibadet” sözcüğüyle karşılık bulmaya devam etmektedir.

Gülensoy, “tap-” fiilini “tanrı diye tanımak, kulluk etmek” şeklinde tanımlayarak “hizmet etmek, kazanmak” anlamlarında Eski Türkçe “tap-” fiilinin kullandıldığına değinir. Orta Türkçe ise “tap-” fiili “tapmak, hizmet etmek, bulmak, sezmek” anlamlarında kullanılarak Dîvânu Lugâti’t Türk’teki varlığı bilinmektedir. Fiilin “<*tap-” şeklinde tahlili gerçekleştirilmiş ve Özbek Türkçesinde “tåpin-” şeklinde kullanıldığını ifade etmiştir (Gülensoy, 2011: 858).

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “tapınç” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

İbadethane (Ar. + Far.): Tapınca (T.) (6 Haziran 1935 – Ulus)

Arapça “ibadet” ve Farsça “hane” sözcüklerinin birleşimiyle oluşmuş “ibadethane” sözcüğü için Eski Türkçe “tap-” fiilinden türeyen “tapın-” biçimi “+ca” ekiyle de türetilerek “tapınca” sözcüğü oluşturulmuş ve “ibadethane” sözcüğü için teklif edilmiştir.

Arapça kökenli “ibadethane” kavramının Türkçe karşılığı olan “tapınca”, Eski ve Orta Türkçe dil geleneğiyle anlam açısından güçlü bir bağ kurar. Gülensoy’a göre, “tap-” fiili Eski Türkçede “tanrı diye tanımak, kulluk etmek” anlamında kullanılmış; ayrıca “hizmet etmek, kazanmak” gibi yönleriyle de işlevsel olmuştur. Orta Türkçede ise fiil, “tapmak, hizmet etmek, bulmak, sezmek” gibi anlamlarla genişlemiş ve Dîvânu Lugâti’t Türk’te belgelenmiştir. “Tapınca” sözcüğü, bu fiilin taşıdığı ibadet, bağlılık ve kutsallık boyutlarını mekânsal bir kavrama taşır; yani ibadet edilen yeri, aynı zamanda bireyin Tanrı’ya yönelme ve kulluk etme pratiğiyle ilişkilendirir (Gülensoy, 2011: 858).

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “tapınca” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

İbda (Ar.): Yaratı (T.) (13 Haziran 1935 – Ulus)

Arapça "ibda" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "meydana getirme, îcat etme, yaratma" anlamını karşılar. Bu sözcük için Eski Türkçe "yaratı" ifadesinin teklifi yapılmıştır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) "yaratı" sözcüğünün karşılığı olarak "yaratım" yer almaktadır. "Yaratı" sözcüğü, "yarat-" fiiline getirilen "-ı" isim yapma ekiyle türetilmiş olup "yaratılan şey, eser" anlamını taşır. Buna karşın, sözcük günümüz Türkçesinde yaygınlık kazanamamış ve daha çok edebiyat çevrelerinde sınırlı ölçüde kullanılmaktadır. Günlük dilde ve akademik bağlamda ise "ibda" kavramı karşılığında "yaratma", "icat", "eser" ya da "özgünlük" gibi sözcükler tercih edilmektedir. Böylece, dilde özleştirme çabaları içinde önerilmiş olmakla birlikte, "yaratı"nın kullanım alanı sınırlı kalmıştır. Gülensoy, "yaratı" sözcüğü için "özel bir yetenekten yararlanılarak ortaya konulmuş şey, kreasyon" tanımı yaparak sözcüğü "yarat-ı" şeklinde çözümlemiştir. "Yarat-" fiili için ise "<**yār-a-t-**" çözümlemesi yaparak sözcüğün Eski Türkçe ve Orta Türkçede "yarat-" şeklinde kullanıldığını ve Dîvânu Lugâti't Türk'te geçmekte olduğuna değinir (Gülensoy, 2011: 1072, 1073).

Eren ise "yaratı" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

İcrâ (Ar.): İş girimi (T. + T.) (21 Mart 1933 – Vakit)

"Bir şeyi fiil hâline getirme, yapma, yürütme, uygulama" şeklinde Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) tanımlanan Arapça "icrâ" sözcüğü için Eski Türkçe "iş" ve "giriş" sözcüklerinin birleşiminden oluşmuş "iş girişimi" ifadesi teklif edilmiştir.

"İş girimi", icrâ kavramının taşıdığı uygulama ve yürütme eylemini Türkçede somutlaştırır. Buradaki öneri, yalnızca bir işin başlatılması değil, aynı zamanda sürecin aktif olarak yürütülmesi ve tamamlanması anlamlarını kapsar.

Tietze, "iş" sözcüğü için, Clauson'un "<ET. iş" tahlilini vermiş. "Girim" sözcüğünün kökü olan "gir-" fiili için ise "içeri dalmak, bir şeyin içine girmek" tanımını yaparak sözcüğü Clauson'un "<ET. kir-" tahliline dayandırmıştır (Tietze, 2016: 233, 658).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "iş girimi" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

İcra dairesi (Ar. + Ar.): Yürütge (T.) (13 Haziran 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "icra dairesi" ifadesi "mahkemelerin verdiği icrâ kararlarını uygulayan dâire" anlamını karşılar. Bu ifade için Eski Türkçe "yürü-" fiilinden türeyen "yürütge" sözcüğü icra kararlarının işleyişe girmesi maksadıyla teklif edilmiştir.

"Yürütge", icra dairesinin işlevini doğrudan Türkçede karşılamayı amaçlar. Sözcük, "yürüt-" fiilinden türetilmiş olup, bir işlemi başlatma, sürdürme ve tamamlamayı ifade eden fiilî anlamı mekânsal ve kurumsal bağlama taşır. Gülensoy'a göre, "yürüt-" fiili; "1. yürümek işini yaptırmak, yürümesini sağlamak; 2. gerektiği gibi yapmak, uygulamak; 3. kabul edilmesi veya tartışılması için bildirmek, açıklamak, öne sürmek; 4. (mec.) işinden veya bulunduğu yerden çıkarmak; 5. (argo) habersiz almak, çalmak" anlamında tanımlanır. Sözcük "<yürü-t-" biçiminde tahlil edilmiştir ve bu fiile getirilen "-ge" ekiyle oluşturulan "yürütge" sözcüğü, icra işinin yürütülmesi işlevini somutlaştırarak Arapça kavramın karşılığı olarak önerilmiştir (Gülensoy, 2011: 1195).

Anlamsal açıdan, "yürütge" önerisi, Arapça "icra dairesi" kavramının uygulama, yönetim ve resmî yürütme boyutlarını Türkçede yerli köklerle ifade etme çabasını gösterir. Bu sayede kavram, hem dilsel olarak sadeleştirilmiş hem de toplumsal ve idari bağlamda işlevsel bir biçimde aktarılmış olur.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "yürütge" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

İcmal (Ar.): Kısak (T.) (21 Mart 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "kısaltma, özetleme, ihtisar etme" ifadesiyle tanımlanan Arapça "icmal" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "1. boyu, uzunluğu az olan; 2. kestirme; 3. ayrıntısı çok olmayan; 4.(zf.) kısaca" anlamlarında karşılanan "kısa" sözcüğünden türeyen "kısak" sözcüğü teklif edilmiştir.

"Kısak", Eski Türkçe kökenli bir sözcüktür ve anlamları arasında boyu veya uzunluğu az olan, kestirme, ayrıntısı çok olmayan, kısaca gibi kavramlar yer alır. Bu yönüyle "kısak", icmalin taşıdığı özetleme ve kısa tutma işlevini Türkçede somutlaştırır. Kökeni Eski ve Orta Türkçede "ḳısġa" şeklinde belgelenmiş olup, Dîvânu Lugâti't

Türk'te de kullanıldığı bilinmektedir; tahlili ise *"<**ḳıs-ġa/ḳa**" şeklindedir (Gülensoy, 2011: 515).

Anlamsal açıdan, "kısak" önerisi, Arapça "icmal" kavramının bilgiyi kısa ve öz biçimde sunma, gereksiz ayrıntılardan arındırma işlevini Türkçede yerli köklerle ifade etme çabasını gösterir. Bu öneri, kavramın hem fiilî hem de sıfatî işlevlerini kapsayarak anlamın bütünselliğini sağlamaya çalışır. Ancak, sözcük günümüzde kullanılmadığı için dilsel yaşantısını sürdürememiş ve kaybolmuş örneklerden biri olarak değerlendirilir.

Bu teklif edilen "kısak" sözcüğü için 21 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde "Şu raporun bana kısağını çıkarır mısınız?" örneği verilmiştir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "kısak" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

İddia (Ar.): Dinelme (T.) (21 Mart 1933 – Vakit)

Köken itibariyle Arapçaya dayanan "iddia" sözcüğü, "ileri sürülen ve savunulan düşünce" anlamını taşımaktadır (Kubbealtı Sözlüğü, 2016). Bu sözcük için önerilen Eski Türkçe "din-" fiilinden "din-el-me" şeklinde türeyen "dinelme" sözcüğü "ayakta durmak" anlamına gelmektedir. Bu sözcüğe ağızlarda "diklenmek" anlamını karşıladığından dolayı mecazi anlamda "kararlı durmak, bir görüş için diklenmek" anlamı yüklenmiştir. Bu sebeple "iddia" sözcüğü yerin teklifi yapılmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Nişanyan, 2025). Gülensoy, "dinel-" fiili için "ayakta durmak" tanımını yaparak "<**ding** [<*ting] + **el-**" şeklinde tahlilini gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 285).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "dinelme" ifadesi "iddia" anlamında karşılık bulmamaktadır. Eren ise "dinelme" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

İdman (Ar.): Güçalma (T. + T.) (21 Mart 1933 – Vakit)**; Güçleşme (T.)** (27 Nisan 1933 – Vakit)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "vücudun gücünü ve dayanıklılığını artırmak, taktik çalışmaları yapmak, maçlara hazırlanmak için yapılan uygulama; çalışım, hazırlık çalışması, antrenman" anlamında tanımlanan Arapça "idman" sözcüğü yerine

terimsel bakımdan anlamını karşılayan Eski Türkçe "güçalma ve güçleşme" sözcükleri teklif edilmiştir.

"Güçalma", fiil kökenli bir sözcük olup, bir eylem sürecini ve bu süreçte ortaya çıkan bedensel veya zihinsel çabayı vurgular; idmanın uygulamalı ve etkin yönünü Türkçede karşılamayı amaçlar. "Güçleşme" ise daha çok sonuç odaklıdır; belirli bir uğraş veya çalışmanın sonunda ortaya çıkan kuvvetlenme, dayanıklılık ve yetenek artışını ifade eder. Anlamsal açıdan bu iki öneri, Arapça "idman" kavramının hem çalışma ve alıştırma süreci hem de bu süreçten doğan güçlenme sonucu gibi iki boyutunu Türkçede somutlaştırır. Böylece kavram, dilsel olarak sadeleştirilmiş ve işlevsel bir biçimde aktarılarak teklifi gerçekleşmiş. Fakat söz varlığını tutunamayan sözcükler arasında yerlerini almaktadırlar.

İki teklifin de kökeni olan "güç" sözcüğü için Gülensoy, "yardım, destek; kuvvet" tanımı yaparak sözcüğün Eski ve Orta Türkçede "kūç" şeklinde varlığını sürdürdüğünü ifade etmiştir (Gülensoy, 2011: 393). "Güçleşme" teklifi yapılan sözcük "güç+leş-me" tahlili yapılır. "Güçalma" ifadesi için de "güç" sözcüğünün yanı sıra "al-" fiiline bakılmalıdır. "Al-" fiili "tutup bulunduğu yerden ayırmak, götürmek, yerini değiştirmek" anlamında tanımlanır ve Clauson'un "<ET. al-" çözümlemesi Tietze tarafından verilir (Tietze, 2016: 318).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "güçalma" ifadesi bulunmamakta "güçleşme" sözcüğü ise "idman" anlamında kullanılmamaktadır. Eren, "güçalma ve güçleşme" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

İdrak (Ar.): Ermek (T.) (20 Mart 1933 – Vakit)

Eski Türkçe "ir-" fiilinden türeyen ve "istenen bir duruma ulaşmak, erişmek" anlamlarını ifade eden "ermek" sözcüğü, Arapça kökenli ve "bir şeyi anlamak, algılamak" anlamlarını karşılayan "idrak" sözcüğü için teklif edilmiştir. "Ermek" sözcüğü hem fiziksel hem zihinsel bir amaca ulaşmayı hedeflediği için "idrak" sözcüğü yerine kullanılmış olabileceği düşünülmektedir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

"Ermek" fiili, Gülensoy'a göre; ulaşmak, varmak, erişmek, yetişmek, olmak, olgunlaşmak ve anlamak anlamlarını içerir. Talat Tekin tarafından *"<ēr-" şeklinde tahlil edilen bu fiil, hem mecazî hem de fiilî boyutlarıyla kavrama denk gelir. Böylece Arapça

“idrak” kavramının taşıdığı kavrama, erişme ve olgunlaşma işlevi, Türkçe kökenli bir fiille somutlaştırılmış olur (Gülensoy, 2011: 336). Anlamsal açıdan, “ermek” önerisi, idrakın hem zihinsel süreç olarak anlama hem de eylemsel olarak ulaşma, erişme boyutlarını karşılamayı amaçlar ve Arapça kavramın işlevselliğini Türkçede yeniden kurar. Fakat teklifler günümüzde kullanılmamaktadır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “ermek” sözcüğü “idrak” anlamda karşılık bulmamaktadır. Eren ise “ermek” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

İfade (Ar.): Deyim (T.) (8 Nisan 1935 Ulus); **Diyem (T.)** (2 Haziran 1935 – Ulus)

Arapça “ifade” sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016) “zihinde tasarlanan bir şeyi söz veya yazı ile anlatma, söyleme, bildirme” anlamını karşılar. Bu sözcük için Eski Türkçe “deyim ve diyem” sözcükleri teklif edilmiştir. Tekliflerin kökü “de-” fiilinden gelmektedir.

Gülensoy, bu fiili *“**ET. té:- / tē- < tī-**” biçiminde çözümleyerek, Eski Türkçede “ti-” şeklinde geçtiğini ve Dîvânu Lugâti’t Türk’te “~ti: ~té-” formlarıyla kaydedildiğini belirtir (Gülensoy, 2011: 270). Anlamsal açıdan, “deyim” ve “diyem” önerileri, ifadenin sözlü ve yazılı anlatım işlevini Türkçe köklerle somutlaştırmayı amaçlar; buna karşın her iki sözcük de günümüzde kullanımını sürdürememiştir. Bu bağlamda, öneriler dil tarihi açısından anlamın Türkçeleştirilme çabasını yansıtan önemli örneklerdir. Fakat Tükçeleşme çabası dâhilinde öneri niteliğinde kalmış günümüzde kullanımı bulunmamaktadır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “deyim” ifadesi için “ifade” tanımı yapılmamış “diyem” sözcüğü ise sözlükte yer almamıştır. Eren, “deyim ve diyem” ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

İfşa edilmiş (Ar. + T.): Gizaçılmış (T.) (1 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça kökenli “ifşa” sözcüğü “(Gizli bir şeyi) Açığa vurma, ortaya dökme, fâşetme” anlamına gelir. Bu sözcük ve Türkçe “et-” fiilinden oluşan “ifşa edilmiş” ifadesi için Eski Türkçe Türkçe “kutu, sandık” anlamını karşılayan “kiz” sözcüğünden evrilen “giz” sözcüğü “sır, gizem” anlamlarını taşır (Kubbealtı Sözlüğü, 2016). Bu sözcüğe

eklenen Türkçe "aç-" fiiliyle de sözcük "ifşa edilmiş" ifadesine karşılık türetilmiştir. "Giz" sözcüğü için Gülensoy, "sır" anlamını karşılık olarak vererek sözcüğün Eski ve Orta Türkçede "kiz" biçiminde kullanıldığını ve Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini belirtir. Sözcüğü ise "<**kiz** 'kasa, misk kutusu'" şeklinde çözümlemiştir. "Aç-" fiili için Tietze, "kapamanın aksi" tanımını vererek sözcüğün Clauson tarafından "<ET. aç-" şeklinde tahlilini verdiğini belirtir (Gülensoy, 2011: 47; Tietze, 2016: 237).

"Gizaçılmış", Türkçe köklerden türetilmiş bir sözcüktür; burada "giz-" kökü "saklamak, gizlemek" anlamını taşırken, "-açılmış" eki "açığa çıkarılmış, ortaya konmuş" işlevini üstlenir. Bu birleşimle kavram, örtülü olanın açığa çıkarılması anlamını Türkçede somutlaştırır. Anlamsal açıdan, "gizaçılmış" önerisi, Arapça "ifşa" kavramının taşıdığı saklı olanın açığa vurulması işlevini Türkçe yerli sözcüklerle ifade etme çabasıdır. Böylece hem anlam bütünlüğü korunmuş hem de kavramın işlevi Türkçeleştirilmiştir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "gizaçılmış" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

İhâle (Ar.): Üste bırakma (T. + T.) (21 Mart 1933 – Vakit); **Üsterme (T.)** (8 Haziran 1935 – Ulus)

"Devlete veya bir kuruluşa âit olup arttırma veya eksiltmeye çıkarılan bir işi en uygun şartları teklif edene bırakma" anlamında tanımı Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) yapılan Arapça "ihâle" sözcüğü için "üste bırakma ve üsterme" ifadelerinin teklifi yapılmıştır. Teklif edilen "üste bırakma" ifadesi için 21 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde "Bu satış onun üstüne bırakıldı." cümlesi örnek olarak verilerek anlamsal bağ güçlendirilmeye çalışılmıştır.

"Üste bırakma", söz dizimiyle durumu açıklayan bir birleşik ifade olup, görev veya sorumluluğun bir başkasına devredilmesini doğrudan anlatır. "Üsterme" ise fiil kökenli ve daha özlü bir biçimde, "bir işi başkasının üstüne bırakma, devretme" anlamını taşır. Anlamsal açıdan, bu öneriler Arapça "ihâle" kavramının sorumluluk ve görev devri işlevini Türkçede somutlaştırmayı amaçlar. Her iki ifade de, kavramın başkasına bırakma, devretme yönünü Türkçe köklerle ifade ederek, hem anlamın açıklığını hem de işlevselliğini koruma çabası taşır. Fakat başarılı olunmamış ifadeler öneri niteliğinde kalmıştır.

İki ifade de "üst" sözcüğünden türemiş. "Üsterme" ifadesi "üst+er-me" şeklinde tahlil edilir. "Üste bırakma" ifadesi ise "üst" sözcüğü ve "bırak-" fiilinin birleşimiyle oluşturulmuştur. "Üst" sözcüğünün Eski Türkçe olduğunu belirterek Clauson'un "<ET. üst" tahlilini gerçekleştirir. (Tietze, 2019: 387). Gülensoy, "bırakma" sözcüğünü "bırak-" fiiline indirgeyerek "<**bır-(a)k**" şeklinde çözümlemesini yapar ve "bırakmak, koyuvermek" anlamlarına karşılık geldiğini belirtir (Gülensoy, 2011: 142). Tietze, "bırak-" fiili için "elde tutulan şeyi salıvermek" tanımı yaparak Türk dillerinde yaygın olduğunu ve izahının zor olduğunu vurgulamış, "terketmek, atmak" anlamlarındaki "**bır**" köküne indirmiştir (Tietze, 2016: 688).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "üste bırakma ve üsterme" ifadelerine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

İhracat (Ar.): Çıkat (T.) (17 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça kökenli "ihracat" sözcüğü, "bir ülkeden başka bir ülkeye ürün veya mal satma işi, dış satım" anlamını taşır ve temel olarak malların dışa çıkarılması, gönderilmesi eylemini ifade eder (Kubbealtı Sözlüğü, 2016). Bu kavrama karşılık olarak önerilen Türkçe ifade "çıkat", Eski Türkçe "çık-" fiilinden türetilmiştir ve "dışarı çıkarmak, göndermek" anlamını taşır. Orta Türkçede de "çık-" fiilinin Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiği bilinmektedir; fiilin tahlili ise "[<*taş (>tış) 'dış' + ık- > tı- > şık- > çık-]" şeklinde yapılmıştır (Gülensoy, 2011: 235).

Anlamsal açıdan, "çıkat" önerisi, Arapça "ihracat" kavramının taşıdığı dışa gönderme, ihraç etme işlevini Türkçe köklerle somutlaştırmayı amaçlar. Hem ekonomik hem fiilî yönüyle kavramın anlam bütünlüğünü koruma çabası olarak değerlendirilebilir ve böylece Arapça kavramın işlevi yerli bir sözcükle ifade edilmiştir. Ancak bu ifade, günümüze kadar kullanımını sürdürememiştir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "çıkat" ifadesine değinilmemiştir. Eren çıkmak sözcüğü için "içeriden dışarıya varmak, gitmek" tanımını yaparak Eski Türk yazıtlarında "çık-" yerine "taşık-" biçiminin geçtiğini belirterek Clauson'un bu görüşü inandırıcı bulmadığını ifade eder (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020: 110).

İhtar (Ar.): Kulak bükme (T. + T.) (30 Nisan 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "hatırlatma; dikkat çekme, uyarma" anlamlarını taşıyan Arapça kökenli "ihtar" sözcüğü Eski Türkçe "kulġak" biçiminden evrilen "kulak" sözcüğü ve "bük-" fiilinin birleşiminden oluşmuş "kulak bükme" ifadesi teklif edilmiştir (Nişanyan, 2025) Bu ifade uyarı ve nasihat amacında halk ağızlarında kullanılmakta olsa da günümüz Türkçesinde çok yaygınlaşmamış bir ifadedir.

"Kulak" sözcüğü için Eren, "başın her iki yanında bulunan işitme organı" tanımını yaparak sözcüğün Eski Türkçeden beri kullanıldığını belirtirken "kulgak, kulkak" biçimlerinin olduğunu, Orta Türkçede "kulak" ve Eski Kıpçakçada "kulağ ve kulak" olarak geçtiğini ifade eder (Eren, 2020: 328). "Bükme" sözcüğünn kökü "bük-" fiilinden gelmektedir. "Bük-" fiili için Tietze, "eğmek" anlamını vererek Clauson tarafından "<ET. bük-" şeklinde tahlil edildiğini ifade eder (Tietze, 2016: 826).

"Kulak bükme", mecazî olarak bir uyarı veya ikaz eylemini ifade eder; kişinin dikkatini çekmek, hatalı davranışa karşı uyarıda bulunmak anlamına gelir. Buradaki öneri, Arapça "ihtar" kavramının uyarma ve dikkat çekme işlevini Türkçe mecaz yoluyla somutlaştırma amacını taşır. Anlamsal açıdan, bir fiilin somut davranışla gösterilmesini sağlayarak kavramın işlevini Türkçe köklerle ifade etme çabasını yansıtır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "kulak bükme" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

İhtiyaç (Ar.): Yokluk (T.) (28 Nisan 1933 – Vakit)

"İhtiyaç" sözcüğü "gerekli olan, elde bulunmayan bir şeyin eksikliğini duyma" ifadesiyle Kubbealtı Sözlüğü'de (2016) tanımlanır. İhtiyaç duyulan şeylerin var olmaması yani "yokluk" durumu bu sözcük için teklif edilmiştir. "Yokluk", bir şeyin eksik veya bulunmadığı durumu doğrudan ifade eder ve bu yönüyle Arapça "ihtiyaç" kavramının gereksinim ve eksiklik boyutunu somutlaştırır. Bu öneri ihtiyacın soyut anlamını Türkçede daha yalın ve doğrudan bir şekilde aktarır. Teklifi yapılan sözcük Eski Türkçe olmasına ve anlamsal denkliğe rağmen söz varlığına tutunamamaıştır.

"1. Bulunmayan, mevcut olmayan nesne, kimse vb., var karşıtı; 2. yasaklanmış olan şey, yasak; 3. olmayan, bulunmayan şey…" anlamlarında tanımlanan ve "<*yō-k" şeklinde çözümlenen "yok" sözcüğü "+luk" ekiyle türetilerek "yokluk" sözcüğü

oluşturulmuştur. Oluşturulan sözcük için de "yok olma, bulunmama durumu, adem" tanımı yapılmıştır (Gülensoy, 2011: 1153, 1154).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "yokluk" sözcüğü için "ihtiyaç" tanımı yapılmamıştır.

İkramiye (Ar.): Ağırlama (T.) (13 Haziran 1933 – Vakit)

Eski Türkçe "ağırla-" fiili ikram etmek, onurlandırmak anlamlarına gelmektedir. Fiil "+lA-" ekiyle türüyerek "ağırla-" fiili elde edildikten sonra fiilden isim yapım eki eklenerek "ağırlama" şekline gelmiştir. Divân – ı Lügat –it Türk'te de "ağırladı" şekli mevcuttur (Nişanyan, 2025). İkram etmek anlamına gelen bu sözcüğün karşılığı günümüzde "ikramiye" sözcüğüyle ifade edilmektedir. "İkramiye" sözcüğü Arapça kökenli olup "ağırlama" sözcüğünden +īya(t) ekiyle türemiştir. Sözcüğün kökeninin "ağırlama" sözcüğünden gelmesinden dolayı "ikramiye" sözcüğü için "ağırlama" sözcüğünün karşılığı olarak teklif edilmiş olması anlam ve köken bakımından uygundur. (Nişanyan, 2025).

"Ağırlama", anlamsal açıdan misafire gösterilen saygı, ikram ve özen davranışıyla doğrudan ilişkilidir. Böylece Arapça "ikramiye" kavramının hem maddi hem de manevi değer boyutunu Türkçede somutlaştırır. Gülensoy'a göre, "ağırlama" sözcüğü *"<**aġ-ır+la- (<āġ-ır+la-)**" biçiminde çözümlenmiş olup, burada kök fiil "ağır-" hem önem ve değer anlamını hem de birine özen gösterme işlevini taşır. Bu yapı, kavramın Arapça kökenli anlamını Türkçe köklerle karşılamaya yönelik bilinçli bir anlamsal uyarlama çabasıyla oluşturulmuş fakat sözcük söz varlığına tutunamamıştır (Gülensoy, 2011: 54).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "ağırlama" sözcüğü için "ikramiye" tanımı yapılmamıştır.

İktidar mevkii (Ar. + Ar.): Erke (T.) (3 Haziran 1935 – Ulus)

Arapça "iktidar ve mevkii" sözcüklerinin birleşimiyle oluşmuş "iktidar mevkii" ifadesine karşılık olarak Eski Türkçe "güç, kuvvet" anlamlarındaki "erk" sözcüğünden türeyen "erke" ifadesinin teklif edildiğini 3 Haziran 1935 sayılı Ulus gazetesinden öğrenilmektedir.

"Erke" sözcüğü anlamsal açıdan yetki, güç ve otoriteyi doğrudan ifade eder; bir kişinin veya kurumun yönetim ve hükmetme kapasitesini vurgular. Böylece Arapça

kavramın hem fiilî hem de sosyal otorite boyutu Türkçede somutlaştırılmış olur. Gülensoy, "erk" sözcüğü için "<er+k" çözümlemesini yaparak sözcüğün Eski Türkçe ve Orta Türkçe'de "erk" şeklinde kullanıldığını belirtmiş ve sözcüğün Dîvânu Lugâti't Türk ile Kutadgu Bilig'de geçtiğini ifade etmiştir (Gülensoy, 2011: 338). Bu bağlamda "erke", Arapça "iktidar" kavramının anlamsal denkliğini Türkçe'de sağlamaya yönelik bilinçli bir öneri olarak değerlendirilebilir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "erke" sözcüğü için "iktidar mevkii" ifadesiyle karşılık bulmamaktadır. Eren ise "erke" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

İmalathane (Ar. + Far.): Yapevi (T. + T.) (23 Haziran 1935 – Ulus)

Arapça "imalat" ve Farsça "hane" sözcüklerinin birleşmesiyle oluşmuş, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "kumaş, eşyâ, âlet vb. şeylerin yapıldığı, işlenmiş duruma getirildiği yer" anlamını taşıyan "imalathane" sözcüğü için Eski Türkçe "yap" ve "ev" sözcüklerinin birleşimiyle oluşmuş "yapevi" ifadesi teklif edilmiştir.

"Yapevi", anlamsal açıdan, üretim veya yapım işlevini somutlaştıran bir mekânı ifade eder; yani bir şeyin ortaya konduğu, gerçekleştirildiği ve meydana getirildiği yeri vurgular. Gülensoy, "yap-" fiili için "ortaya koymak, gerçekleştirmek, oluşturmak, meydana getirmek; uygulamak, ifa etmek; üretmek" tanımını yapmış ve sözcüğün Eski Türkçede "yap-" şeklinde kullanıldığını belirterek sözcüğü "<ya-p-" şeklinde çözümlemiştir (Gülensoy, 2011: 145). Öte yandan, "ev" sözcüğü için "yalnız bir ailenin oturabileceği biçimde yapılmış yapı; konut" tanımı verilmiş ve sözcüğün kökeni **"<eb [>ew, Oğuzlar]" şeklinde tahlil edilmiştir. Bu bağlamda "yapevi", Arapça-Farsça kökenli "imalathane" kavramının anlamsal ve işlevsel denkliğini Türkçe köklerle karşılamaya yönelik bilinçli bir öneri olarak değerlendirilebilir. Günümüzde bu sözcük kullanılmamaktadır, ancak dönemin Türkçeleştirme çabalarını somut biçimde yansıtmaktadır. (Gülensoy, 2011: 347).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "yapevi" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

İmtihan (Ar.): Sınaç (T.) (18 Mayıs 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "tecrübe etme, tecrübeden geçirme, sınama, deneme" anlamlarını karşılayan Arapça "imtihan" sözcüğü için "denemek, tecrübe etmek" anlamındaki Eski Türkçe "tecrübe etmek, denemek, imtihan etmek" anlamlarına gelen "sına-" fiilinden türeyen "sınaç" sözcüğü anlamsal bakımdan karşılığı olduğu için teklif edilmiştir.

Anlamsal bağ açısından, Arapça "imtihan" sözcüğünün özünde bir kimsenin bilgi, güç veya sabrını denemek vardır. Türkçe "sına-" fiili de aynı şekilde, bir şeyin sağlamlığını ya da kişinin bilgisini deneyerek sınamak anlamına gelir. "-aç" ekiyle türetilmiş "sınaç" ise, "denemeye konu olan şey, sınama işleminin kendisi" demektir. Böylece, "imtihan" sözcüğünün kavramsal içeriği Türkçe kök üzerinden yeniden üretildiği için, iki sözcük arasında tam bir anlam paralelliği kurulmuştur. Bu nedenle "sınaç" yalnızca biçimsel bir uydurma değil, aynı zamanda "imtihan" sözcüğünün içerdiği deneme-yoklama sürecini Türkçe kökenli bir ifade ile karşılayan yerli bir türetimdir. Fakat türetilen sözcük günümüzde kullanılmamaktadır.

Gülensoy, sözcüğün Eski Türkçe ve Orta Türkçede "sına-" fiilinin kullanıldığımı ve Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini belirtir. Fiili "<**sī-** 'bozmak; kırmak; yenmek" + **-n** 'gözlem, deneme' + **a-**" şeklinde çözümlemesini gerçekleştirir (Gülensoy, 2011: 768).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "sına." ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

İnfial (Ar.): Küsü (T.) (30 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça kökenli "infial" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "gücenme, dargınlık duyma, kırılma" olarak açıklanmaktadır. Bu kavramın, Eski Türkçe kökenli "küs-" fiilinden türeyen "küsü" sözcüğüyle karşılanması; hem Türkçe söz varlığıyla uyum hem de anlamsal örtüşme bakımından yerinde bir tercih olarak değerlendirilmektedir.

Anlamsal bağ açısından, Arapça "infial" sözcüğünün temelinde yer alan duygu yoğunluğu, bir kimsenin öfke veya kırgınlık sonucu verdiği tepkisel davranışı anlatır. Türkçe "küs-" fiili de benzer şekilde, kişinin kırılması, öfkelenmesi ve içsel bir tepkisini ortaya koyması anlamını taşır. Dolayısıyla "küsü", yalnızca "darılma" anlamını değil,

aynı zamanda öfke ve içten gelen duygusal patlamayı da kapsayan bir sözcük olarak "infial" kavramıyla örtüşmektedir. Bu nedenle, "infial"in içerdiği şiddetli duygu durumunu Türkçe kökenli bir karşılıkla ifade etmek üzere "küsü" uygun bir öneri olarak ortaya çıkmıştır. Ancak bu sözcük, Dil Devrimi döneminde teklif edilmiş olmakla birlikte günümüzde tutunamamış ve kullanılmamaktadır.

"Küsü" sözcüğünün kökü "küs-" fiilinden gelmektedir. Gülensoy fiili "1. darılmak; 2. gelişememek, büyüyememek" şeklinde tanımlayarak Eski ve Orta Türkçe "küs-" şeklindeki varlığını dile geitirerek sözcüğün Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini belirtmiştir (Gülensoy, 2011: 592). Paçacıoğlu, "küsü" sözcüğü için "küsme, dargınlık" tanımı yaparak sözcüğün Tarama Sözlüğü'nde ve Süheyl ü Nevbahar'da geçtiğini belirtir (Paçacıoğlu, 2016: 452).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "küsü" ifadesi için "küskünlük" tanımı yapılmıştırç fakat sözcük günümüz Türkçesinde varlığını "küsü" olarak sürdürememektedir. Eren ise "küsü" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

İnkâr (Ar.): Yadısa (T.) (23 Mayıs 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "kabul ve tasdik etmeme, tanımama" ifadesiyle tanımlanan Arapça "inkâr" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "yadısa" sözcüğü teklif edilmiştir.

Gülensoy, "yadsıma" sözcüğü için "1. yadsımak işi, inkâr; 2. bir yargıdan onun karşıtı olan yargıya geçme" anlamlarında tanım yaparak sözcüğü "<**yāt+sı-ma**" şeklinde tahlil etmiştir. "Yadsı-" sözcüğü için de "1. Yaptığı bir işi, söylediği sözü veya tanık olduğu bir şeyi yapmadığını, bilmediğini söylemek, yaptığını saklamak, inkâr etmek; 2. İlgili, bağlı bulunduğu bir şeye yabancı kalmak; 3. (tanrı'nın varlığını) tanımamak" şeklinde tanımlanarak "**<yāt+sı-ma**" şeklinde çözümlenmiştir (Gülensoy, 2011: 1024). Bu sözcük teklifi yapılan "yadısa" sözcüğüyle anlamsal açıdan uygunluk göstermekte olduğu için "yadısa" sözcüğünün çözümlemesinin "yad+ı-sa" şeklinde yapılması uygundur.

Anlamsal açıdan bakıldığında, "inkâr" sözcüğünün temelinde bir şeyi tanımama, yok sayma eylemi yer alır. "Yadısa" önerisi, bir şeyi bilerek görmezden gelme veya reddetme anlamlarını kapsayarak Arapça "inkâr" kavramına denk düşmektedir. Ancak bu

teklif edilen sözcük, Dil Devrimi sürecinde ortaya atılmış olmasına rağmen günümüze kadar varlığını sürdürememiştir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "yadısa" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

İrade (Ar.): İrde (T.) (11 Mayıs 1935 – Ulus)

"Bir şeyi yapıp yapmama husûsunda karar verebilme ve bunu uygulama gücü" anlamındaki Arapça "irade" sözcüğü için Eski Türkçe "irde" ifadesi teklif edilmiştir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

Önerilen "irde" ise Türkçe "irdele-" fiiline dayalıdır. "İrde-" fiilinin temel anlamı araştırmaktır. Tietze fiili "<irde- + -ele-" şeklinde çözümlemiştir (Tietze, 2016: 629). Bu fiilden türeyen "irde" isim biçimi, bireyin kendi içini yoklaması, eğilimini araştırması ve sonucunda karar vermesi sürecine işaret eder. Böylece, Arapça "irade" sözcüüğünün içerdiği istemek, seçmek, karar vermek anlamları Türkçedeki "irde" ile örtüşür. Anlamsal açıdan, kişi bir eylemi seçmeden önce onu irdeler yani yoklar, tartar, araştırır ve sonra karar verir. Bu da "irade" sözcüğünün özündeki içsel sorgulama ve seçim boyutuyla paralellik oluştur. Ancak bu teklif edilen sözcük, Dil Devrimi döneminde ortaya konulmuş olmasına rağmen günümüzde tutunamamış ve kullanım dışı kalmıştır

Teklifi yapılan "irde" sözcüğü için 11 Mayıs 1935 sayılı Ulus gazetesinde, "Devrim, eksinlerin işi değildir. En büyük eksinlik, irde eksikliğinden gelir." cümlesi örnek olarak verilerek anlamsal bağ güçlendirilmiştir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "irde" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

İspat (Ar.): Varetme (T. + T.) (28 Nisan 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "var etme, meydana çıkarma, izhar etme" anlamına karşılık gelen Arapça "ispat" sözcüğü için Eski Türkçe "bār" sözcüğünden türyen "var" ve "et-" sözcüklerinin birleşiminden oluşan "varetme" sözcüğü teklif edilmiştir (Nişanyan, 2025).

Gülensoy, "var" sözcüğü için "mevcut, evrende ve düşüncede yer alan, **yok** karşıtı" şeklinde tanım yaparak sözcüğün "**bar (~ par)**" şeklinin Eski Türkçede ve "bar" şeklinin Orta Türkçede geçtiğini ve Dîvânu Lugâti't Türk'te kullandıldığını belirtmiş.

Sözcüğün "<**bar <*bār <barır** 'varır, ulaşır'" şeklinde tahlilini gerçekleştirirken tahlilin "<***bā-** 'bağlamak' +**-r** 'geniş zaman eki'" şeklinde de olabileceğini belirtmiştir (Gülensoy, 2011: 1010). "Et-" fiili için Tietze, "yapmak, kılmak" anlamlarını vererek sözcüğün "<**ėt-/ėd**" tahlinin yapıldığını belirtmiştir (Tietze, 2016: 657).

Anlamsal açıdan, Arapça "ispat" sözcüğü bir düşünce ya da iddianın doğruluğunu ortaya koyma ve varlığını kanıtlama işlevine sahiptir. Türkçe "varetme" ifadesi de benzer biçimde "ortaya koyma, meydana getirme, varlığını gösterme" anlamını içerir. Bu nedenle, "ispat" kavramı için "varetme" önerisi, kavramın temelinde yer alan gerçekliği görünür ve somut hale getirme işlevini Türkçe köklerle ifade etmeyi amaçlamaktadır. Ancak bu öneri, Dil Devrimi döneminde ortaya konulmuş olmasına rağmen günümüzde yaygınlık kazanamamış ve kullanım dışı kalmıştır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "varetme" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

İstifa (Ar.): Çekilim (T.) (1 Haziran 1935 – Ulus)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "kendi isteğiyle işten veya bir hizmetten ayrılma; çekilme" anlamında tanımlanan Arapça "istifa" sözcüğü yerine terimsel açıdan anlamını karşılayan Eski Türkçe "çekil-" fiilinden türeyen "çekilim" sözcüğü 1 Haziran 1935 sayılı gazetedeki bir yazıda kullanılmıştır.

Anlamsal açıdan, Arapça "istifa" bir kişinin makam ya da görevini bırakmasını, yani "görevden ayrılma iradesini" ifade eder. Türkçe "çekilim" sözcüğü de benzer şekilde, "bir görevden kendi isteğiyle çekilme, uzaklaşma, bırakma" anlamlarını kapsar. Dolayısıyla, önerilen karşılık, istifa eyleminin temelinde bulunan kişisel irade ile görevden ayrılma anlamını Türkçe köklerle yansıtır. Ancak, Dil Devrimi döneminde önerilmiş olmasına rağmen "çekilim" sözcüğü günümüzde yerleşmemiş ve kullanılmayan tekliflerden biri olmuştur.

Gülensoy, "çekil-" fiilini "geri çekilmek, ricat" anlamlarında tanımlayarak "<**çek-il-**" şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 227). İşten çekilme olayı göz önüne alındığında Arapça kökenli "istifa" sözcüğü yerine "çekilim" ifadesi Türkçeleşme çabası kapsamında uygun bir sözcük olup günümüzde hâlâ "istifa" sözcüğü kullanılmakta olup "çekilim" sözcüğü öneri niteliğinde kalan sözcükler arasındadır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "çekilim" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

İstilâ (Ar.): Salgınma (T.) (1 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça "istilâ" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "bir yeri kuvvet kullanarak ele geçirme" anlamını karşılar. Bu sözcük için "salgınma" sözcüğü 1 Mayıs 1935 sayılı Ulus gazetesinde teklif edilmiştir.

Teklif edilen "sal-gın+ma" sözcüğü için kökeni olan "sal-" fiiline değinilmektedir. Gülensoy, "sal-" fiili için "bırakmak, koyuvermek" şeklinde tanımlayarak Eski ve Orta Türkçede "sal-" şekillerinin olduğunu ve fiilin Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini belirterek "<*sā-l-" şeklinde çözümlemesini yapar (Gülensoy, 2011: 722).

Anlamsal açıdan, Arapça "istilâ" bir gücün ya da topluluğun başka bir alanı kendi hâkimiyeti altına alarak orada yayılması ve yerleşmesi anlamını ifade eder. Türkçe "salgınma" sözcüğü ise "yayılma, her tarafa doğru taşma" anlamlarını kapsayarak, istilâ kavramının dinamik ve genişleyen yönünü Türkçe köklerle somutlaştırır. Böylece, "salgınma" önerisi istilâ kavramını hem yayılma hareketi hem de egemenlik kurma eylemi üzerinden karşılamaya çalışmıştır. Bununla birlikte, Dil Devrimi döneminde teklif edilmesine rağmen "salgınma" günümüzde kullanılmayan ve unutulan sözcükler arasında yer almıştır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "salgınma" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

İstihkak (Ar.): Kazanç alacağı (T. + T.) (4 Haziran 1933 – Vakit)

"Hak kazanma" anlamına karşılık gelen Arapça "istihkak" sözcüğü için Eski Türkçe "elde etmek, kazanmak" anlamını karşılayan "kazġan-" fiilinden evrilen "kazanç" sözcüğü ve Eski Türkçe "al-" fiilinden türeyen "alacak" sözcüğünün birleşiminden oluşan "kazanç alacağı" hakkın karşılığı olarak Türkçeleşme çabası göz önünde bulundurularak teklif edilmiştir (Nişanyan, 2025).

Gülensoy'a göre "kazanç" sözcüğü, Eski ve Orta Türkçede "satılan bir mal, yapılan bir iş veya harcanan emek karşılığında elde edilen para" anlamında kullanılmıştır. Sözcüğün kökeni "ḳazġa-" (kazanmak, zorla elde etmek) fiiline dayanır ve "+nç" ekiyle

türetilerek “ḳazġanç” biçiminde çözümlemesi yapılmıştır (Gülensoy, 2011: 540). Böylece “kazanç” fiili, Arapça “istihkak”sözcüğünün taşıdığı hak edilen veya kazanılmış olma anlamını Türkçede somut bir biçimde ifade eder.

“Alacağı” ise “al-” fiilinden türemiştir ve “bir kimsenin hak ettiği, ödenmesi gereken şey” anlamını taşır. “Kazanç alacağı” birleşimi, hem kazanç kavramını hem de bu kazancın kişiye hak edilmiş olduğunu gösteren bir anlam bütünlüğü oluşturur. Böylece, Arapça “istihkak” sözcüğünün hak etme ve elde etme boyutları, Türkçede somut ve anlaşılır bir şekilde yansıtılmış olur.

Anlamsal açıdan, bu öneri, bir kişinin hakkı olan kazancı somutlaştırmak, Arapça soyut kavramı Türkçede daha net bir bağlamla sunmak amacını taşır. Ancak, bu ifade günümüzde kullanılmayan ve tarihsel bir öneri olarak kalmış bir Türkçe karşılıktır.

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “kazanç alacağı” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

İstikamet (Ar.): Yönet (T.) (25 Nisan 1935 – Ulus)

Arapça “istikamet” sözcüğü için Kubbealtı Sözlüğü (2016), “yön, cihet” tanımını vermiştir. “Yön” sözcüğü Eski Türkçe olup “cihet, cephe” anlamlarını karşılayan “öŋ” sözcüğü ile aynı kökenlidir. Bu sözcüğe eklenen “at-” ekiyle sözcük “yönet” şeklini alıp “istikamet” sözcüğü için teklif edilmiştir (Nişanyan, 2025).

Gülensoy’a göre “yön” sözcüğü, Eski ve Orta Türkçede bir noktanın veya yerin konumu tarafı bir yere gitmek için izlenen yol ve mecazî olarak izlenecek tutum anlamlarında kullanılmıştır. Sözcüğün tahlili ise ***“**yö (/ü)-** ‘bir yere yönelmek’ + **-n**” şeklindedir (Gülensoy, 2011: 1166). Bu çözümleme, Türkçe kökenli fiilin hem fiziksel hem de mecazî yönlendirme anlamlarını kapsayacak şekilde yapılandırılmıştır.

Anlamsal açıdan, “yönet” önerisi, Arapça “istikamet” sözcüğünün ifade ettiği doğrultu, yol veya tutum belirleme işlevini Türkçede somut bir eylemle karşılamaktadır. Bu sayede kavram, hem yön gösterme hem de bir hareket veya davranış planını belirleme boyutuyla anlaşılır hale gelmiştir. Ancak bu öneri, günümüzde yaygın kullanım bulmamış ve tarihsel bir Türkçe karşılık olarak kalmıştır.

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “yönet” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

İstiklal (Ar.): Erkinlik (T.) (25 Nisan 1935 – Ulus)

"Maddî veya mânevî bakımdan kimseye bağlı ve tâbi olmama, kimsenin buyruğu altında bulunmama, bağımsızlık" anlamındaki Arapça kökenli "istiklal" sözcüğü yerine Eski Türkçe "güç, kuvvet" anlamına gelen "erk" sözcüğüne eklenen "+in" ve "+lik" ekleriyle oluşan "özgür ve kuvvetli olma" anlamlarına karşılık gelen "erkinlik" sözcüğü teklif edilmiştir (Nişanyan, 2025).

Gülensoy'a göre "erk" sözcüğü Eski ve Orta Türkçede güç, kuvvet ve yetki anlamlarında kullanılmıştır. Sözcüğün çözümlemesi ise "**er+k**" şeklinde yapılmıştır (Gülensoy, 2011: 338). Buradaki "erk" kavramı, bağımsız hareket etme gücünü ve özgür olma yetisini doğrudan ifade etmektedir. Anlamsal açıdan, "erkinlik" önerisi, Arapça "istiklal" sözcüğünün taşıdığı bağımsızlık ve özgürlük anlamlarını Türkçe kökenli bir sözcükle karşılamayı hedefler. Böylece kavram, hem bireyin kendi iradesiyle hareket edebilme yetisini hem de toplumsal düzeyde bağımsızlık anlayışını yansıtmaktadır. Ancak bu terim de, tarihsel bir öneri olarak kalmış ve günümüzde yaygın kullanım bulamamıştır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "erkinlik" sözcüğü "istiklal" anlamını karşılamamaktadır. Eren ise "erkinlik" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

İstikrar (Ar.): Durluk (T.) (15 Mayıs 1935 – Türk Dili)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "belli bir noktada karar kılma, karar ve sebat üzere bulunma" anlamını karşılayan Arapça kökenli "istikrar" sözcüğü için belirlenen olay üzerinde kararlılıkla durma eylemi için Eski Türkçe "tur" sözcüğünden evrilen "dur" sözcüğü "+luk" ekiyke türeyerek "durluk" sözcüğü, "istikrar" için teklif edilmiştir (Nişanyan, 2025).

Gülensoy'a göre, "dur-" fiili Eski ve Orta Türkçede "hareketsiz kalmak, yürümez olmak" anlamlarında kullanılmıştır. Sözcüğün etimolojik çözümlemesi ise "< ET. OT. **tur- ~ turuġ-**" şeklinde yapılmıştır (Gülensoy, 2011: 307). Buradaki fiil, değişmezlik ve sabitlik kavramlarını dil açısından doğrudan aktarır. Anlamsal açıdan, "durluk" önerisi, Arapça "istikrar" sözcüğünün taşıdığı süreklilik, sarsılmazlık ve kararlılık anlamlarını Türkçe kökenli bir sözcükle yansıtarak kavramın somut ve fiil temelli yönünü ortaya

koyar. Ancak, bu sözcük de tarihsel bir öneri olarak kalmış ve günümüzde kullanılmamaktadır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "durluk" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

İstisna (Ar.): Ayra (T.) (14 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça "istisna" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "ayrı tutma, ayrı tutulma, benzerlerinden ayırma, ayrılma" anlamını karşılar. Bu sözcük için Eski Türkçe "ayra" sözcüğü 14 Mayıs 1935 sayılı Ulus gazetesinde teklif edilmiştir.

Gülensoy'a göre, "ayır-" fiili, "bölmek; birbirinden uzaklaştırmak" anlamlarında kullanılmış olup, Eski Türkçede "ayırmak, seçmek" anlamlarıyla "adru-" biçiminde geçmektedir. Dîvânu Lugâti't Türk'te ise "ađır" şeklinde kaydedilmiştir (Gülensoy, 2011: 95). Bu yapı, Arapçadaki soyut ayrılma kavramını, Türkçe kök ve fiil temelli bir biçimde aktarmayı hedeflemektedir. Anlamsal açıdan, "ayra" sözcüğü, istisnanın içerdiği özel durumu, genel bütünlükten ayrılma eylemiyle doğrudan ilişkilendirerek Türkçede somut bir karşılık oluşturur. Ancak bu öneri, zaman içinde günlük kullanımda tutunamamış ve günümüzde kullanılmamaktadır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "ayra" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

İstişare (Ar.): Soruşma (T.) (7 Mayıs 1933 – Vakit)

"Fikir sorma, bir husus hakkında başkalarının görüşünü alma, danışma" anlamındaki Arapça "istişare" sözcüğü için fikir sorma eyleminden dolayı Eski Türkçe "sor-" fiilinden türeyen "soruşma" sözcüğü teklif edilmiştir (Nişanyan, 2025).

Gülensoy'a göre, "sor-" fiili, "sual etmek" anlamında kullanılmış olup, Orta Türkçede de aynı biçimde geçmektedir. Dîvânu Lugâti't Türk'te ise "sor-" fiili, "soru" anlamında yer alır (Gülensoy, 2011: 308). Bu bağlamda "soruşma" sözcüğü, Arapçadaki soyut danışma ve fikir alışverişi kavramını, Türkçe kök üzerinden somut ve anlaşılır bir biçimde aktarmayı amaçlar. Anlamsal açıdan, "soruşma", istişarenin taşıdığı eylemsel ve süreçsel yönü vurgulayarak Türkçede karşılık bulmuştur. Ancak bu ifade, zaman içinde günlük kullanımda tutunamamış ve günümüzde kullanılmamaktadır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "soruşma" ifadesi "soruşmak işi" şeklinde tanımlanmış fakat sıklıkla "istişare" şekli kullanılmaktadır. Eren ise "soruşma" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

İstitale (Ar.): Uzatı (T.) (4 Haziran 1935 – Ulus)

Arapça kökenli "istitale" sözcüğü Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "uzama" olarak açıklanmıştır. Bunun yerine önerilen Eski Türkçe "uza-" fiilinden türeyen "uzatı" sözcüğü hem köken itibariye Türkçedir hem de anlam bakımından tam bir denkliğe sahiptir.

Gülensoy'a göre, "uzat-" fiili, "1. uzamasına sebep olan, uzamasına sağlamak; 2. başı, kolları ve bacakları bir yere yönelmek; 3. bir şeyi vermek için birine yönelmek; 4. germek; 5. konuşmayı sürdürmek; 6. vermek, göndermek; 7. süreyi artırmak" anlamıyla tanımlanmaktadır. Orta Türkçede "uzat-, uzut- 'uzatmak; geciktirmek' (DLT)" şeklinde kullanılmakta ve "<uz-a-t-" çözümlemesini yapmaktadır (Gülensoy, 2011: 983).

Bu bağlamda, "uzatı" sözcüğü Arapçadaki soyut değişim veya süreç kavramını, Türkçede eylemsel ve somut bir biçimde yansıtır. Anlamsal açıdan, "uzatı", istitalenin değişim ve gelişim yönünü, Türkçe kök üzerinden somutlaştırır. Ancak bu ifade, günümüzde günlük dilde kullanılmamaktadır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "uzatı" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

İsyan (Ar.): Azı (T.) (27 Mayıs 1935 – Ulus)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) "başkaldırı" olarak verilen Arapça kökenli "isyan" sözcüğü yerine, Türkçe kökene sahip "azı" sözcüğünün önerilmesi; dilde süreklilik ve anlam uyumluluğu açısından dikkate değerdir. Fakat sözcük günümüzde "isyan" sözcüğü yerine kullanılmadığı gibi TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) de "isyan" anlamında varlığını sürdürmemektedir.

Gülensoy, "az-" fiilini "yoldan çıkmak, şaşırmak" şeklinde tanımlamış ve Dîvânu Lugâti't Türk'te "āz-" formunun kullanımını göstermiştir. Sözcüğün etimolojik çözümlemesi ise "<*hāz- (T. Tekin)" şeklinde yapılmıştır (Gülensoy, 2011: 97). Anlamsal açıdan "azı" başkaldırma ve itaatsizlik bağlamını, kişinin sınırları aşma eylemi

üzerinden aktarır. Bu nedenle hem davranışsal hem toplumsal anlam yönünden "isyan" kavramının Türkçe karşılığı olarak değerlendirilebilir. Ancak bu kullanım günümüzde yerleşmemiş ve sözcük, modern Türkçede artık yaygın olarak kullanılmamaktadır.

Eren "azı" sözcüğüne "köpek dişlerinden sonra içeriye doğru, alt ve üst çenenin iki yanında beşer tane bulunan dişlerin ortak adı" tanımını vererek sözcüğün Eski Türkçe, Orta Türkçe ve Eski Kıpçakça da "azığ" şeklinde geçtiğini ifade etmiştir (Eren, 2020: 37).

İtham (Ar.): Suçatma (T. + T.) (14 Nisan 1933 – Vakit)

Arapça "itham" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "suçlama, suç ve kabahat yükleme" anlamını karşılar. Bu sözcük için Eski Türkçe "suç" ve "atma" sözcüklerinin birleşimiyle oluşmuş "suçatma" ifadesi 14 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde teklif edilmiştir.

Önerilen Türkçe karşılık "suçatma", kavramın anlamını iki öğe üzerinden somutlaştırır: "suç" ve "atma". Burada "suç", Gülensoy'a göre, "1. Törelere, ahlâk kurallarına aykırı davranış; 2. Yasalara aykırı davranış, cürüm" olarak tanımlanır ve Eski Türkçede "suy", Orta Türkçede "suç" biçiminde geçmektedir. "Atma" sözcüğünün kökü olan "at-" fiili ise Dîvânu Lugâti't Türk'te de görülen bir yapıdır ve "<*at- (DLT)" şeklinde çözümlemesi yapılmıştır (Gülensoy, 2011: 86, 812). Eren, "suç" sözcüğü için "yasalara aykırı davranış, cürüm" tanımı yaparak sözcüğün Azerbaycan Türkçesinde "suç" ve Nogay Türkçesinde "şüş" şeklinde geçtiğini belirterek Orta Türkçede ve Eski Türkçede "suç" olarak kullanıldığını ifade eder. Eski Kıpçakçada ise "suç" biçimine ek olarak "yazuk" sözcüğünün de var olduğu bilgisini verir (Eren, 2020: 474).

Anlamsal olarak "suçatma", Arapça "itham" kavramının taşıdığı suçlama eylemini, Türkçede somut ve fiil yönü güçlü bir biçimde aktarır; bir kişiye yüklenen olumsuz eylemi ve sorumluluğu doğrudan ifade eder. Bu kullanım, hem hukuki hem de toplumsal bağlamda itham etme işlevini karşılamaktadır. Ancak, "suçatma" günümüzde günlük Türkçede kullanılmayan, tarihî bir öneri olarak kayıtlarda yer almaktadır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "suç atma" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

İttifak (Ar.): Bağlaşma (T.) (18 Haziran 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "fikir birliğine varma, uyuşma, anlaşmaya varma" ifadesiyle tanımlanan Arapça "ittifak" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "bağla-" fiilinden türeyen "bağlaşma" sözcüğü teklif edilmiştir. Önerilen Türkçe karşılık "bağlaşma", kavramın temel anlamını somut bir fiil üzerinden aktarır. Burada "bağla-" fiili, Gülensoy'a göre "bağ veya başka bir araçla tutturmak" anlamında kullanılır ve Eski Türkçe ile Orta Türkçede "bā-" biçiminde görülmektedir. Sözcüğün çözümlemesi ise "<***bā- + -ġ + la-"** şeklinde yapılmıştır (Gülensoy, 2011: 104).

Eren, "bağ" için "bir şeyi başka bir şeye veya birçok şeyi birbirine tutturmak için kullanılan ip, sicim, tel gibi düğümlenebilir nesne" tanımı yaparak sözcüğün Eski Türkçeden beri kullanıldığını belirtirken Orta Türkçede ve Eski Kıpçakçada da "bağ" şeklinde geçtiğini ifade eder. Tahlilini ise "bağlamak" anlamındaki "ba-" fiiline indirerek "-ğ" ekiyle türediğini belirtir (Eren, 2020: 41).

Anlamsal açıdan "bağlaşma", Arapça "ittifak" kavramının taşıdığı işbirliği ve ortaklık anlamını Türkçede somutlaştırır; tarafların birbirine bağlanması ve ortak hareket etmesi fiilini doğrudan ifade eder. Bu öneri, hem sosyal hem de hukuki bağlamdaki birlik ve dayanışma işlevini karşılamak üzere seçilmiştir. Günümüzde ise "bağlaşma" sözcüğü günlük kullanımda yerini korumamaktadır ve tarihî bir Türkçe öneri olarak kayıtlarda bulunmaktadır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "bağlaşmak işi; ittifak" anlamında kullanılan "bağlaşma" sözcüğü günümüzde sıklıkla "ittifak" sözcüğüyle karşılanmakta olup öneri varlığını sürdürememiştir.

İyileşmez (T.): Onulmaz (T.) (2 Nisan 1935 Ulus)

Eski Türkçe'de "onmak/unmak" (E.T. ong-mak) fiili, geçişsiz olarak kullanılır ve "iyileşmek, şifa bulmak" anlamını taşır (Kubbealtı Sözlüğü, 2016). Bu kökten türetilen Türkçe karşılık "onulmaz", Türkçe kökenli "iyileşmez" kavramı yerine 2 Nisan 1935 sayılı Ulus gazetesinde kullanılmıştır. "Onulmaz", tedavi edilemez veya iyileştirilemez durumları ifade ederek, hem fizyolojik hem mecazî anlamda bir kalıcılığı ve çaresizliği anlatır. Günümüzde "onulmaz" sözcüğü "iyileşmez" sözcüğü gibi yaygın kullanılmadığı için sözcük öneri niteliğinde kalmıştır.

Husrev ü Şirin eserinde "onul-" fiili için "iyileşmek" tanımı verilerek sözcüğün 15. Yüzyıldaki varlığını "*gamzen hadenginün çekerem içi yarası / onulmadı meğer ki lebün ola çâresi*" beyitlerinden öğrenmekteyiz (Timurtaş, 1977: 306).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "onulmaz" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Kabiliyet (Ar.): Yatıklık (T.) (22 Mart 1933 – Vakit); **Uygun (T.)** (18 Mayıs 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "herhangi bir şeye karşı doğuştan gelen yatkınlık, beceriklilik, yetenek, istidat" tanımı yapılan Arapça kökenli "kabiliyet" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "uy-" fiilinden türeyen "uygun" sözcüğü kişinin bir işi yapmaya yapısının elverişli olduğunu anlatmak için teklif edilmiştir. Bu sözcük için teklif edilen "yatıklık" sözcüğü de tanımdaki "yatkınlık" sözcüğüyle aynı ve Eski Türkçe kökenli olup "yat-" fiilinden türemiştir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

Arapça "kabiliyet" sözcüğü, bir kişinin yapabildiği işler, beceriler ve yetenekler anlamını taşır. "Yatıklık", yetenek veya eğilim sahibi olmayı vurgularken, Eski Türkçe kökenli "uygun" sözcüğü, bir iş veya durum için "yakışır, yaraşır" anlamını taşır. Gülensoy, "uygun" sözcüğ için "1. yakışır, yaraşır, uz, mutabık, mütenasip; 2.elverişli, yarar, müsait, muvafık; 3. (mec.) oranlı, orantılı" tanımını yapmış ve sözcüğü "<**uy- KIn** 'fiilden sıfat yapan ek" şeklinde tahlilini gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 977).

Bu iki öneri, Arapça kavramın hem bireysel yetenek hem de toplumsal uygunluk boyutunu Türkçede somutlaştırma çabasını yansıtır. Anlamsal olarak, "uygun" sözcüğü özellikle yetenek ve davranışın duruma, işe veya role uygunluğunu ifade ederek kavramın işlevsel yönünü ön plana çıkarır. Ancak günümüzde bu kullanım, tarihî bir öneri niteliğinde olup günlük dilde "kabiliyet" ifadesi hâlâ daha yaygındır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "yatıklık" sözcüğü karşılık bulamamış "uygun" sözcüğü ise "kabiliyet" anlamında kullanılmamıştır. Eren, "yatıklık ve uygun" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Kabir (Ar.): Kurgan (T.) (21 Mart 1933 – Vakit); **Gor (T.)** (22 Mart 1933 – Vakit)

Mezar anlamına gelen Arapça kökenli "kabir" sözcüğü için teklif edilen "kurgan" sözcüğü Eski Türkçe "korumak" anlamındaki "korı-" fiilinden +(g)An ekiyle türeyen "korıġan" sözcüğün evrilmiştir (Nişanyan, 2025). Bu sözcük 21 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde teklif edilmiş olup "Eski Türkler mezarlarına kurgan derlerdi."cümlesi örnek olarak verilmiştir. TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "kurgan" sözcüğü için "İlk Çağ'da mezar üzerine toprak yığılarak yapılan küçük tepe." ve "tepe biçiminde mezar" tanımı yapılmıştır. Bir diğer teklif edilen sözcük ise "gor/gör" sözcüğüdür. "Gor" şeklinde teklif edilen sözcüğün "gör" olduğu düşünülmektedir. "Gör" sözcüğü de Derleme Sözlüğü'nde "mezar, mezarlık" anlamında karşılanmaktadır. Ancak bu sözcükler günümüz Türkiye Türkçesinde yaygın bir kullanım alanı bulamamış, özellikle de gündelik dilde "mezar" sözcüğü varlığını sürdürmüştür. "Kurgan" sözcüğü, tarih ve arkeoloji çalışmalarında teknik bir terim olarak varlığını korusa da, günlük dilde karşılık bulamamış; "gör/gor" ise Türkiye Türkçesi Ağızları'nda sınırlı biçimde yaşamış ve standart dile aktarılamamıştır (TDK, Derleme Sözlüğü, 2023).

Eren, "kör" sözcüğü içn "mezar" tanımı yaparak Türkiye Türkçesi Ağızları'nda "gör" biçiminin olduğunu ifade eder. Bu da "gor" şeklinin teklif edilmesiyle bağlantı kurduğu için öneriyi desteklemekte fakat öneri anlamsal bağa rağmen günümüze ulaşamamaktadır (Eren, 2020: 322).

Gülensoy, "kurgan" sözcüğü için "ilk çağda mezar üzerine toprak yığılarak yapılan küçük tepe" tanımını yapmaktadır. Sözcüğün çözümlemesi ise "<**koru-ġan**" şeklinde gerçekleştirmiştir. Azerbaycan Türkçesinde "kurgan", Başkurt ve Kazan Tatar Türkçesinde "kurğan", Kazak ve Uygur Türkçesinde "korğan", Özbek Türkçesinde "korğån", Kırgız Türkçesinde "korğon" ve Uygur Türkçesinde "gorğan" biçimlerinin kullanıldığı bilinmektedir (Gülensoy, 2011: 572).

Kader (Ar.): Olacak (T.) (21 Mart 1933 – Vakit)

Arapça "kader" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "Allah tarafından ezelde tâyin ve tespit edilmiş hükümlerin bütünü, alın yazısı" anlamını karşılar. Bu sözcük için Eski Türkçe "ol" fiilinden türeyen "olacak" sözcüğü teklif edilmiştir.

Gülensoy'a göre, bu kullanım "ol-" fiiline dayanmaktadır; Eski Türkçe ve Orta Türkçede "bol-" fiili olarak geçmekte olup, Dîvânu Lugâti't Türk'te de bu şekliyle yer almaktadır. Uygur Türkçesi ve Çağdaş Kıpçak şivelerinde de benzer biçimlerde kullanıldığı görülür. Talat Tekin, bu fiilin dönüşümünü "*bol- > *vol- > ol-" şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 620).

Anlamsal açıdan, "olacak" sözcüğü, Arapça kader kavramının taşıdığı "önceden belirlenmiş, kaçınılmaz olay" anlamını Türkçede fiilsel ve gelecek zaman vurgusuyla somutlaştırır. Bu sayede soyut kavram, günlük dilde anlaşılır ve doğrudan deneyimlenebilir bir eylem boyutuna kavuşmaktadır. Günümüzde ise "kader" sözcüğü hâlâ daha yaygın olarak kullanılmakta, "olacak" önerisi tarihî bir dil çalışması örneği olarak değerlendirilmektedir. 21 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde "Olacakla öleceğin önüne geçilemez." cümlesi örnek olarak verilmiştir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "olacak" sözcüğü "kader" anlamında kullanılmamıştır. Eren ise "olacak" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Kadit (Ar.): Arık (T.) (22 Mart 1933 – Vakit); **Kurgaz (T.)** (22 Mart 1933 – Vakit)

Günümüzde kullanılan "çok zayıf ve iskelet" sözcüklerine karşılık olarak, Arapça kökenli ve zayıf, kurumuş kalmış, iskelet anlamlarına gelen "kadit" sözcüğünün yerine "arık" ve "kurgaz" sözcükleri teklif edilmiştir. "Arık" sözcüğü, Eski Türk "ar-" yorulmak, bitkin düşmek fiiline eklenen +Uk ekiyle oluşan "yorgun, bitkin" anlamlarına gelen "aruk" sözcüğünden evrilmiştir (Kubbealtı, 2016).

Gülensoy'a göre, "arık" sözcüğü Dîvânu Lugâti't Türk'te "zayıf, cılız" anlamında yer almakta ve "<arı-k" biçiminde tahlil edilmektedir. Eski Anadolu Türkçesinde de "zayıf ve cılız anlamında "arık, aruk" şekilleriyle benzer anlamları taşımaktadır; Karay/Karayim Türkçesinde ise aynı biçimde kullanılmaktadır (Gülensoy, 2011: 77).

"Kurgaz" ise Eski Türkçe "kuruġ" sözcüğünden türetilmiş olup, TDK Derleme Sözlüğü'ne göre "kuru, zayıf, cılız" anlamlarını karşılamaktadır (TDK Derleme Sözlüğü, 2023).

Anlamsal açıdan, “arık” ve “kurgaz” önerileri, Arapça “kadit” kavramının ifade ettiği fiziksel veya güçsüzlük durumunu Türkçede somutlaştırmakta ve bu zayıflık kavramını doğrudan gözlemlenebilir niteliklerle ilişkilendirmektedir. Her iki sözcük de hem bedensel hem de mecazî anlamda güçsüzlük ve azlık durumunu aktarabilmekte, böylece kavramın anlamsal bütünlüğünü Türkçe köklerle korumaktadır. Günümüzde ise bu sözcükler günlük kullanımda varlıklarını sürdürmemektedir; tarihî ve dilbilimsel çalışma örnekleri olarak değerlendirilmektedir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “arık” sözcüğü “zayıf” anlamında kullanılmakta olup “kurgaz” sözcüğüne yer verilmemiştir.

Kafiye (Ar.): Uygu (T.) (21 Mart 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016), “manzum yazılarda mısrâ sonlarındaki –aynen tekrar edilen kelime ve eklerle olmamak şartıyle– ses benzerliği, mısrâ sonlarında tekrarlanan, anlamları ayrı, sesleri birbirine benzer kelimelerden her biri, uyak” anlamını karşılayan Arapça kökenli “kafiye” sözcüğü için seslerin birbirine benzemesi durumuna karşılık “uy-” sözcüğünden türeyen “uygu” sözcüğü teklif edilmiştir (Nişanyan, 2025).

“Uygu” sözcüğünün kökü Eski Türkçe “uy-” fiilinden gelmekte ve “kafiye” sözcüğünün tanımıyla anlamsal bir bağ oluşturmaktadır. Fakat sözcük günümüzde “kafiye” terimiyle kullanımına devam etmekte “uygu” sözcüğü sadece öneri niteliği taşımaktadır. Gülensoy, “uy-” sözcüğü için “1. ölçüleri birbirinin tutmak; 2. renk, biçim vb. yönünden bir birbirini tutmak; 3. zevke, anlayışa uygun düşmek; 4. bir inanca, bir anlayışa bir duruma veya egemen güce uygun davranışta bulunmak; 5. bağlı olmak, tabi olmak; 6. uygun düşmek, münasip olmak” şeklinde tanımlanarak Eski Türkçe ve Orta Türkçede “uy-” fiilinin kullanıldığı belirtilerek sözcük **“<*uđ-”** şeklinde çözümlenmiştir (Gülensoy, 2011: 974).

Anlamsal açıdan, “uygu” sözcüğü, şiirde veya söz sanatlarında birbirini tamamlayan sesleri ve ritmi ifade ederek Arapça “kafiye” kavramının işlevini karşılamaktadır. Ancak günümüzde bu sözcük kafiye anlamında yaygın olarak kullanılmamaktadır; tarihî ve dilbilimsel çalışmalar kapsamında örnek teşkil etmektedir.

Teklif edilen “uygu” sözcüğü için 21 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde “Bu manzumenin uyguları denk değildir.” cümlesi örnek olarak verilmiştir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "uygu" sözcüğü "kafiye" anlamında kullanılmamıştır. Eren ise "uygu" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Kaide (Ar.): Türe (T.) (21 Mart 1933 – Vakit); **Oturak (T.)** (22 Mart 1933 – Vakit)

Arapça "kaide" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "bir ilim kolunda istenen sonuca varabilmek, doğru sonuç alabilmek için uyulması gereken ve önceden bulunup belirlenmiş olan esaslardan her biri, kural" anlamını karşılar. Bu sözcük için Eski Türk "türe ve oturak" sözcüklerinin teklifi yapılmıştır.

"Türe" sözcüğü, Gülensoy tarafından "görenek, gelenek" anlamında tanımlanmış ve Eski Türkçe ile Orta Türkçe'deki "törü" sözcüğüne dayandırılmıştır. Ayrıca, sözcüğün Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiği belirtilmiştir. Gülensoy, bu sözcüğü "<**tö-r+e-** 'yaratılmak' (DLT)" şeklinde çözümlemiştir (Gülensoy, 2011: 947). Teklifi yapılan "türe" sözcüğü için "Bu işi nasıl yapayım türesi nedir anlat?" cümlesi 21 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde örnek olarak verilmiştir.

Arapça kökenli "kaide" sözcüğü "kural" anlamını taşımaktadır. Türkçeleştirme çalışmaları kapsamında bu kavrama karşılık olarak, toplumun kurallar bütününü teşkil eden görenek ve geleneklerin yaşatılmasına dayanan "türe" ifadesi teklif edilmiştir. Kuralların topluma dayatılan, oturtulan kalıplar niteliğinde olması nedeniyle, aynı bağlamda önerilen bir diğer karşılık da "oturak" sözcüğüdür.

Gülensoy, "otur-" fiili için "vücudun belden yukarısı dük duracak biçimde ağırlığı kaba etlere vererek bir yere yerleşmek" şeklinde tanımlar. Fiilin Eski Türkçe "**oltar- ~**" şeklinin Uygurcada, "**olur- ~ olġur-**" şeklinin ise Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü'nde, "**oltur- ~ oldur-**" şeklinin Dîvânu Lugâti't Türk'te ve "**olġurt-**" şeklinin Uygurcada geçtiğini belirterek sözcüğün "<**ol(ġ)ur-**" çözümlemesini yapar (Gülensoy, 2011: 636).

Anlamsal açıdan, "türe" ve "oturak" sözcükleri, "kaide" kavramının hem soyut hem de somut boyutlarını Türkçede karşılamayı amaçlar. Günümüzde her iki sözcük de bu bağlamda yaygın kullanılmamaktadır; daha çok tarihî ve dilbilimsel çalışmalar kapsamında değerlendirilmektedir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "türe" sözcüğü farklı anlamda tanımlanmıştır. "Oturak" sözcüğü ise "oturulacak yer veya şey" tanımı yapılmış bu sebeple "kaide" için teklif edilmiştir. Fakat "oturak" sözcüğü günümüzde sıklıkla "kaide" anlamı için kullanılmamaktadır. Eren, "türe ve oturak" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Kalem (Ar.): Yazgaç (T.) (6 Haziran 1933 – Vakit); **Yazgan (T.)** (6 Haziran 1933 – Vakit); **Yazgı (T.)** (6 Haziran 1933 – Vakit); **Yazgıç (T.)** (6 Haziran 1933 – Vakit); **Yazı çubuğu (T. + T.)** (6 Haziran 1933 – Vakit)

Arapça kökenli "kalem" sözcüğü için "yaz-" fiiline eklenen "+gAç" ekiyle "yazgaç"; "+gAn" ekiyle yazgan; "+gı" ekiyle "yazgı"; "+gıç" ekiyle "yazgıç" sözcüğü ve "-ı" eki ve "çubuk" sözcüklerinin eklenmesiyle "yazı çubuğu" ifadesi teklif edilmiştir.

Önerilen Türkçe karşılıklar hem işlevsel hem de anlamsal açıdan çeşitli boyutlar sunar. "Yazgaç", yazma işlevini doğrudan ifade ederek kalemin kullanım amacını somutlaştırırken, "yazgan" sözcüğü yazmayı sağlayan, yazma işlemini mümkün kılan araç olarak kavramı işler. "Yazgı" daha kısa ve öz bir biçimde, yazma işlevini taşıyan nesneyi ifade ederken, "yazgıç" yazmayı gerçekleştiren araç anlamını mecazlı biçimde taşır. "Yazı çubuğu" ise kavramın somut tarihî karşılığı olarak, yazı yazmakta kullanılan fiziksel nesneyi açıkça belirtir. Bu öneriler, Arapça "kalem" kavramının yazma işlevini Türkçede kök ve eklerle somutlaştırma çabasını yansıtır; anlamsal olarak her bir sözcük, kalemin işlevini farklı yönleriyle aktarmakta ve kavramın somut, eylemsel ve işlevsel boyutlarını Türkçeye taşımaktadır. Günümüzde bu sözcüklerin günlük kullanımda yerini "kalem" sözcüğüne bıraktığı görülmekte, ancak tarihî ve dilbilimsel bağlamda önem taşımaktadır.

Gülensoy bu anlamsal bağlamlarda "yaz-" fiili için "1. sözü, düşünceyi özel işaret veya harflerle anlatmak; 2. yazı ile anlatmak, yazıya dökmek; 3. yazar olarak görev yapmak; 4. yazı ile bildirmek, haber vermek; 5. bir bilim ve edebiyat eseri oluşturmak" şeklinde tanım yaparak sözcüğün Eski ve Orta Türkçede "**yaz-**" şeklinde kullanıldığını ve Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini ifade ederek "<**yāz-**" şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 1100).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "yazgaç, yazgan, yazgıç ve yazı çubuğu" ifadeleri sözlükte bulunmamaktadır. "Yazgı" sözcüğü ise farklı anlamda sözlükte

geçmektedir. Türkiye Türkçesi Ağızları'nda Konya yöresinde "kalem" ifadesi için "yazgaç" sözcüğü kullanılmaktadır. Çanakkale'de ise "kalem" sözcüğü için "yazgıç" ifadesi kullanılagelmiştir (TDK, Derleme Sözlüğü, 2023). "Yaz-" fiiliyle ilgili bir madde Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde bulunmamaktadır (Eren, 2020).

Kamus (Ar.): Söz kütüğü (T. + T.) (21 Mart 1933 – Vakit); **Sözbilik (T. + T.)** (22 Mart 1933 – Vakit)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "sözlük" anlamında tanımlanan Arapça "kamus" sözcüğü yerine terimsel bakımdan anlamını karşılayan Eski Türkçe "söz kütüğü ve sözbilik" ifadeleri teklif edilmiştir.

Bu kavram için önerilen "söz kütüğü" ifadesi, kelimelerin düzenli biçimde kaydedildiği bir kayıt veya defter niteliğini vurgular; kavramın işlevini, yani sözcükleri toplama, düzenleme ve açıklama görevini somutlaştırır. Benzer şekilde "sözbilik" de sözlük işlevini yansıtarak, dildeki sözcüklerin bir araya getirildiği ve anlamlarının gösterildiği yapı olarak kavramı Türkçeleştirir. Bu öneriler, Arapça "kamus" kavramının işlevsel ve anlamsal yönünü Türkçede kök ve eklerle ifade etme çabasını yansıtır. Günümüzde bu terimler yaygın olarak kullanılmamış olup, yerlerini modern "sözlük" ifadesine bırakmıştır.

Gülensoy, "söylemek" anlamında "sö-" fiiline dayandırdığı "söz" sözcüğü için "bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan düşünce dizisi, lâkırdı, kelâm' şeklinde tanımını yapmış. Sözcüğün Eski Türkçede "söz" şeklinde geçtiğini belirterek çözümlemesini "<***sö–z"** şeklinde gerçekleştirmiştir. "Kütük" için "kalın ağaç gövdesi" tanımı yapan Gülensoy, sözcüğü "defter" anlamında tanımlamamış. Ham maddesine inilerek bu sözcüğün teklifi yapıldığı düşünülmektedir. Tahlilini ise "<**küt** 'kesik, kırık' + **(ü)k**" şeklinde gerçekleştirmiştir. "Bilik" sözcüğünün kökü olan "bil-" fiili için ise "bir şeyi anlamış ve öğrenmiş bulunmak" tanımı yapılarak sözcüğün Dîvânu Lugâti't Türk'te ve Kutadgu Bilig'de geçtiğini belirtir. (Gülensoy, 2011: 144, 593, 810).

21 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde "kamus" sözcüğü için teklif edilen "söz kütüğü" ifadesine örnek olarak "Kelimeleri, sözlükte ara asli söz kütüğünde böyledir." cümlesi; 22 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde teklif edilen "sözbilik" ifadesi için de "Bu kelimenin karşılığını sözbilikte bulamadım." cümlesi örnek olarak verilmiştir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "söz kütüğü ve sözbilik" ifadelerine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Kanun (Ar.): Tüzük (T.) (22 Mart 1933 – Vakit)

Arapça "kanun" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "devletçe konan ve her vatandaşın uyması gereken yazılı hukuk kuralı, yasa" anlamını karşılar. Bu sözcük için "tüzük" sözcüğü teklif edilmiştir.

"Tüzük" sözcüğü Eski Türkçede "**tüz-ü-k**<Eski Türk. tüz-mek 'düzmek'" kökünden türetilmiş olup "herhangi bir kurumun veya kuruluşun tutacağı yolu ve uygulayacağı hükümleri sırasıyla gösteren maddelerin hepsi; nizamname, statü" anlamı taşımaktadır (Kubbealtı Sözlüğü, 2016; TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Ancak bu öneri, "kanun" sözcüğünün tüm anlam alanını karşılamada yetersiz kalmıştır. Zira "kanun" hem genel olarak yasaları hem de devletin temel hukuk düzenini ifade ederken, "tüzük" daha çok bir kurum, kuruluş veya topluluğun işleyişini düzenleyen alt hukuk metinlerini karşılamak üzere sınırlı bir bağlamda kullanılmaktadır. Günümüz Türkçesinde "kanun" sözcüğü varlığını sürdürmekte; "tüzük" ise hukuk terminolojisinde dar ve teknik bir alana indirgenmiş olarak kullanılmaktadır. Dolayısıyla, "tüzük" sözcüğü gündelik dilde "kanun" sözcüğünün yerini alamamış, fakat hukukî terminoloji içerisinde "yönetmelik" benzeri alt düzenleyici metinler için kalıcı bir terim hâline gelmiştir. Gülensoy, "tüzük" sözcüğünü "nizamnâme, statü" şeklinde tanımlayarak "<**tüz-(ü)k**" şeklinde çözümlemesini yapmıştır (Gülensoy, 2011: 951).

Eren, "tüzük" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Karar (Ar.): Düzü (T.) (16 Nisan 1933 – Vakit); **Sürek (T.)** (16 Nisan 1933 – Vakit); **Söz kesimi (T. + T.)** (17 Nisan 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "bir iş veya mesele hakkında verilen kesin hüküm" ifadesiyle tanımlanan Arapça "karar" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "düzü, sürek ve söz kesimi" sözcükleri teklif edilmiştir.

"Düzü", Eski Türkçede "düz" sözcüğünden türetilmiş olup, "düzgün, eksiksiz, doğru" anlamlarını taşır ve bir işin doğru ve kesin şekilde sonuçlanmasını simgeler. Böylece "karar" sözcüğünün kesinlik işlevi Türkçe kökenli bir sözcükle karşılanmış olur.

Gülensoy fiili, "1. düzenlemek, düzeltmek; 2. dizmek" anlamlarında tanımlamıştır. Sözcüğün Eski ve Orta Türkçede "tüz-" şeklinde kullanıldığını ve Dîvânu Lugâti't Türk'te "tüz-" şeklinde geçtiğini ifade ederek "<**tüz-**" tahlilini gerçekleştirmiştir. "Sürek" sözcüğü için "sür-" fiilini işaret etmekte olan Gülensoy, fiili "1. yönetip yürütmek; 2. Önüne katıp görürmek; 3. Uzatmak; 4. Dokundurmak, değdirmek" şeklinde tanımlayarak Eski ve Orta Türkçe "sür-" fiilinin kullanımının olduğunu belirterek "**<*sü̈-r-**" şeklinde tahlilini gerçekleştirir (Gülensoy, 2011: 316, 823).

"Sürek", fiil kökü "sür-" ile bağlantılı olarak "bir işin belirli bir yolda ilerlemesi, sonucu belli bir noktaya varması" anlamını taşır; bu öneri, kararın sürecin tamamlanması ve neticeye ulaşması boyutunu somutlaştırır. Gülensoy, "sür-" fiilini "1.yönetip yürütmek; 2. önüne katıp götürmek; 3. uzatmak; 4. dokundurmak, değdirmek" anlamlarında tanımlar. Sözcüğün Eski ve Orta Türkçedeki varlığına değinerek sözcüğü, "<***sü̈-r-**" şeklinde tahlil eder (Gülensoy, 2011: 823).

Söz kesimi ise bir ikileme ve birleşik ifade yöntemiyle, "bir konuda tartışmayı sonlandırma, hükmü açıklama" anlamında kullanılmıştır; burada kararın iletişimsel ve toplumsal yönü, yani sözün bağlanması, Türkçe kökenli bir tamlama ile yansıtılmıştır. Anlamsal olarak, bu öneriler Arapça "karar" kavramının hem süreç hem de sonuç boyutunu Türkçe köklerle karşılamayı hedeflemiş, ancak günümüzde bu sözcüklerin kullanımının yerleşmediği görülmektedir.

16 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde "düzü" sözcüğü için "Bu işe bir düzü verelim de bitsin." cümlesi ve "sürek" sözcüğü için "Mart ayında havada sürek yoktur." cümlesi; 17 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde ise "söz kesimi" ifadesi için "Ne oldu? Söz kestiniz mi?" cümlesi örnek olarak teklif edilen sözcükleri destekler nitelikte gazetelerde belirtilmiştir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "düzü" sözcüğü bulunmamaktadır. "Sürek ve söz kesimi" ifadeleri ise "karar" anlamında kullanılmamıştır. Eren, "düzü, sürek ve söz kesimi" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Kararsız (Ar.): İkircim (T.) (4 Haziran 1935 – Ulus)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "karar vermekte güçlük çeken; duruksun, ikircikli, ikircimli, tereddütlü, bikarar, müteredditˮ anlamıyla verilen Arapça "kararsız"

sözcüğü için anlamda da adı geçen Eski Türkçe tereddüt anlamındaki "ikirçgün" sözcüğü evrilerek "ikircim" sözcüğünün teklifi yapılmıştır (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

Önerilen Türkçe karşılık "ikircim", anlamsal olarak kararsızlık hâlini somutlaştırmayı amaçlamaktadır. Gülensoy, "ikircim" sözcüğünü "ikircik" maddesine yönlendirerek, sözcüğü "1. işkil, şüphe; 2. kararsızlık" anlamlarıyla tanımlamıştır. Dîvânu Lugâti't Türk'te "**ikirçkün**" biçiminde görülen sözcük, "**iki [<*ēki] + r-ç-kün**" şeklinde çözümlemiş, burada "iki" unsuru, zihindeki iki yönlü belirsizliği; ekler ise bu belirsizlik ve şüphe hâlini belirtir. Böylece "ikircim" önerisi, Arapça "kararsız" kavramının hem anlamsal hem de işlevsel yönünü Türkçe köklerle karşılamış, ancak günümüzde kullanımını "kararsız" sözcüğü kadar sürdürememiştir (Gülensoy, 2011: 428).

"İkircim" sözcüğü TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) "kuşku" ve "kararsızlık" anlamlarında geçmekte olup sözcüğün günümüzde çok sık kullanımı bulunmamaktadır.

Kast (Ar.): Tasarlama (T.) (28 Nisan 1933 – Vakit)

Arapça "kast" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "öldürme, yaralama veya zarar vermeye teşebbüs etme" anlamını karşılar. Bunun sözcük yerine önerilen Türkçe karşılık "tasarlama", kavramın niyet ve bilinç boyutunu ön plana çıkarır. "Tasarlama", bir işin önceden planlanması, üzerinde düşünülmesi ve amaçlanması anlamını içerir; böylece Arapça "kast" sözcüğünün taşıdığı maksatlılık ve bilinçli yön Türkçede somut bir şekilde ifade edilmiş olur. Bu öneri, hem anlamsal denkliği hem de fiil kökenli bir Türkçe karşılığı öne çıkarması açısından yerinde bir tespit olarak değerlendirilebilir. Ancak günümüzde "tasarlama" sözcüğü bu bağlamda kullanılmamaktadır.

Gülensoy, "tasarlama" sözcüğünü "tasar" sözcüğüne dayandırarak "tas" köküne kadar iner. "Bir iş, bir düşünce sırasını, düzeyini gösteren resim, yazı, plân" şeklinde tanımını yaptığı "tasar" sözcüğünü "<tas+ar" şeklinde çözümler (Gülensoy, 2011: 864)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "tasarlama" sözcüğü "kast" anlamında kullanılmamıştır. Eren ise "tasarlama" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Kayıt (Ar.): Bağlama (T.) (7 Haziran 1933 – Vakit)

Arapça kökenli "kayıt" sözcüğü TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "bir yere mal ederek deftere geçirme" anlamını karşılamaktadır. Bu sözcük için Eski Türkçe "bağla-" fiilinden türeyen "bağlama" sözcüğü teklif edilmiştir.

"Bağlama" teklifi, kavramın tutma ve kayda geçirme işlevini somut bir fiil köküyle ifade eder. "Bağlama", burada soyut olarak bir bilgiyi veya durumu bir yere iliştirme, koruma anlamını içerir; böylece Arapça "kayıt" sözcüğünün işlevsel yönü Türkçede anlaşılır bir biçimde aktarılmış olur. Önerilen sözcük, anlamsal bağlamda denkliği sağlasa da günümüzde bu kullanım artık geçerli değildir.

Gülensoy "bağla-" fiili için "bağ veya başka bir araçla tutturmak" tanımını yapmış, sözcüğün Eski Türkçe ve Orta Türkçede "bā-" şeklinde kullanıldığından bahsetmiştir. "<***bā- (T. Tekin; J. Hamilton) + -ġ + la-**" şeklinde ise çözümlemesini yapmıştır (Gülensoy, 2011: 104). Eren, "bağ" için "bir şeyi başka bir şeye veya birçok şeyi birbirine tutturmak için kullanılan ip, sicim, tel gibi düğümlenebilir nesne" tanımı yaparak sözcüğün Eski Türkçeden beri kullanıldığını belirtirken Orta Türkçede ve Eski Kıpçakçada da "bağ" şeklinde geçtiğini ifade eder. Tahlilini ise "bağlamak" anlamındaki "ba-" fiiline indirerek "-ğ" ekiyle türediğini belirtir (Eren, 2020: 41).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "bağlama" sözcüğü "kayıt" anlamında kullanılmamıştır.

Kaza (Ar.): İlçebaylık (T. + T.) (19 Mayıs 1935 – Türk Dili)

Arapça "kaza" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "eskiden memleketin idârî taksîmâtında bir kadının hükmü ve idâresi altında bulunan, daha sonra bir kaymakam tarafından yönetilen yer, kaymakamlık, ilçe" anlamını karşılar. Bu sözcük için "ilçebaylık" ifadesi teklif edilmiştir.

Türkçe karşılık olan "ilçebaylık", kavramın idari ve coğrafi işlevini açıkça aktarır. "İlçe" bir yönetim birimini, "baylık" ise yönetim yetkisini ifade ederek, Arapça "kaza"nın hem yer hem yönetim yönünü Türkçe kökenli sözcüklerle somutlaştırır. Bu öneri, anlamsal olarak denkliği sağlamaktadır; ancak günümüzde "ilçebaylık" ifadesi kullanılmamaktadır.

Gülensoy, “ilçe” sözcüğü için “kaza” tanımı yaparak “<il+çe” şeklinde tahlilini gerçekleştirmiştir. “Bay” için de “zengin” tanımı yaparak sözcüğü “<*bāy (T. Tekin)” şeklinde çözümlemiştir (Gülensoy, 2011: 120, 430).

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “ilçebaylık” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Kin (Far.): Yürek düğümü (T. + T.) (7 Haziran 1933 – Vakit)

“Kendisine yapılan bir şeyi hazmedememekten doğan devamlı ve gizli düşmanlık, garaz, buğz” anlamını karşılayan Farsça kökenli “kin” sözcüğü için “yürek düğümü” ifadesinin teklifi yapılmıştır (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

“Kin” sözcüğü için önerilen “yürek düğümü” ifadesi, Arapça kökenli kavramın duygusal ve psikolojik boyutunu Türkçede somutlaştırmayı amaçlamaktadır. Buradaki “yürek” sözcüğü, Eski Türkçe ve Orta Türkçede “yürek(g)” biçiminde geçmekte olup, kökeni “<***yür** ‘iç, öz, benlik’ + **(e)k**” şeklinde tahlil edilmiştir (Gülensoy, 2011: 1193–1194). Eren, “yürek” sözcüğü için “kalp” tanımı yaptıktan sonra sözcüğün “hareket etmek” anlamındaki “yür-” kökünden “-(e)k” ekiyle türediğini belirtir. Sözcüğün Eski Türkçe, Orta Türkçe ve Eski Kıpçakçada da “yürek” biçiminde kullanıldığını belirtir (Eren, 2020: 583). Bu kullanım, kavramın duygusal merkeze, yani insanın iç dünyasına işaret ettiğini gösterir. “Düğüm” sözcüğü ise “bağ, büzülme” anlamında olup, Eski ve Orta Türkçede “tügün” olarak yer almakta ve tahlili “<tüg-(ü)n” şeklinde yapılmıştır (Gülensoy, 2011: 310). Eren ise “düğüm” sözcüğünü “iplik, ip, halat gibi kolay bükülen şeyleri kıvırıp kendi üzerine veya birbirine dolayarak yapılan boğum” şeklinde tanımlayarak sözcüğün “bağlamak, düğümlemek” anlamındaki “düğ-” fiilinden “-(ü)m” ekiyle türediğini belirtir. Kaşgarlı Mahmud’un bu sözcüğü “tüg- ‘bağlamak, düğümlemek’” şeklinde ifade ettiğini vurgulamıştır (Eren, 2020: 155).

Anlamsal açıdan “yürek düğümü” ifadesi, kin duygusunun bireyde yarattığı içsel sıkışma ve psikolojik gerilimi doğrudan aktarır. “Yürek” ile “düğüm” arasındaki bileşim, kin kavramının soyut etkisini somutlaştırarak Türkçe köklerle ifade etmektedir. Bu nedenle, “yürek düğümü” yalnızca sözcüklerin toplam anlamı değil, aynı zamanda duygusal durumun içsel deneyimini de kapsayan bir anlamsal denkliği temsil eder. Günümüzde bu ifade kullanılmamaktadır ve tarihî bir niteliğe sahiptir. TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “yürek düğümü” ifadesi tanımlanmamıştır.

Köşe (Far.): Bucak (T.) (4 Nisan 1935 – Ulus)

Köken itibariyle Farsçaya dayanan "köşe" sözcüğü, TDK Güncel Sözlük'te "birbirini kesen iki çizginin, iki düzlemin oluşturduğu açı; zaviye" ifadesiyle tanımlanmıştır. Sözcük için Eski Türkçe "köşe, kenar" anlamındaki "buçġāk" sözcüğünden evrilen "bucak" sözcüğü teklif edilmiştir (Kubbealtı, 2016).

"Köşe" sözcüğü için önerilen "bucak" ifadesi, Arapça kökenli kavramın Türkçede mekânsal anlamını karşılamayı hedefler. Buradaki "bucak" sözcüğü, Orta Türkçe'de "buçġak" biçiminde geçmekte olup, Dîvânu Lugâti't Türk'te de kullanıldığı belirtilmiştir. Sözcüğün tahlili "<***būç-ġa-ḳ**" şeklinde yapılmıştır. Bu kökensel çözümleme, sözcüğün "açı, zaviye, kenar, köşe, yer" anlamlarını kapsadığını gösterir. Anlamsal olarak "bucak" kavramı, "köşe" sözcüğünün yalnızca mekânsal yönünü değil, aynı zamanda bir alanın sınır veya uç noktalarını ifade eden işlevini de karşılamaktadır. Türkiye Türkçesi Ağızları'nda "bucak, becek, becik, beçek, bıçak, bıcaklık, bıcırık, bıcırik, bidik, bucerek, buçuk, buç, bücek, bürücük ve büvek" gibi çeşitlenmiş biçimlerde kullanımının devam etmesi, kavramın Türkçedeki köklü varlığını ve anlam zenginliğini göstermektedir. Bu nedenle, "bucak" sözcüğü hem kökensel hem de anlamsal açıdan "köşe" sözcüğünün Türkçedeki karşılığı olarak işlevsel bir tespit teşkil etmektedir (Gülensoy, 2011: 175).

Eren de sözcüğü "kenar, köşe, yer" anlamıyla tanımlayarak Azerbaycan Türkçesinde "bucag" şeklinde geçtiğini, Orta Türkçede "buçgak" biçiminin olduğunu söyler. Sözcüğün Türkçe "bıç-" fiilinden "-gak" ekiyle türediğini ifade eder (Eren, 2020: 77).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "bucak" ifadesi için "kenarda köşede kalmış yer" tanımı yapılmıştır. Tanım, direkt "köşe" anlamını vermemekte. Yazı dilinde ve günlük hayatta "köşe bucak" ikilemesiyle kullanıldığı bilinmektedir.

Kudret (Ar.): Dayanış (T.) (14 Nisan 1933 – Vakit); **Yapabilmek (T.)** (14 Nisan 1933 – Vakit); **Erk (T.)** (4 Haziran 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "kuvvet, güç, tâkat, iktidar" ifadesiyle tanımlanan Arapça "kudret" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "dayanış, yapabilmek ve erk" sözcükleri teklif edilmiştir.

"Kudret" sözcüğü için önerilen Türkçe karşılıklar, hem anlamsal hem de kökensel açıdan Arapça kökenli kavramı Türkçeleştirme amacını taşır. "Dayanış" sözcüğü, Eski Türkçe'de "daya-" fiilinden türetilmiş olup, "bir şeyi bir yere dokunur duruma getirmek ve bu durumda bırakmak veya tutmak" anlamında kullanılmıştır. Bu fiilin "taya-" biçimi Dîvânu Lugâti't Türk'te geçmekte ve sözcüğün tahlili "<***tay** 'eş, destek, denk' + **a-**" şeklinde yapılmaktadır (Gülensoy, 2011: 268).

Anlamsal olarak "dayanış" kavramı, kudretin yani gücün bir nesne veya duruma etkili bir biçimde uygulanmasını, bir şeyi yönlendirme ve kontrol etme kapasitesini ifade eder. Bunun yanı sıra "yapabilmek" ve "erk" sözcükleri de kudretin farklı boyutlarını Türkçede karşılamaktadır. Gülensoy, "erk" sözcüğünü "güç, kuvvet" olarak tanımlamış ve Eski Türkçe ile Orta Türkçede kullanımını "**er+k**" şeklinde çözümlemiştir (Gülensoy, 2011: 338). "Yapabilmek" sözcüğünün kökü olan "yap-" fiilin Tietze, "etmek, eylemek, hâle getirmek, yerine getirmek, ortaya koymak" şeklinde tanım yaparak Clauson'un "<ET. **yap**-" tahlilini gerçekleştirir (Tietze, 2019: 201). Bu bağlamda, "dayanış", "yapabilmek" ve "erk" kavramları, kudretin hem fiilî hem de soyut yönlerini Türkçede karşılayacak şekilde önerilmiştir. Bu teklifler öneri niteliğinde kalarak, yerlerini modern Türkçede Arapça kökenli "kudret" veya "güç" ifadelerine bıraktığı gözlemlenmektedir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "dayanış, yapabilmek ve erk" sözcükleri tanımlanmış fakat "kudret" anlamında karşılanmamaktadır. Eren ise "dayanış, yapabilmek ve erk" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Kurban (Ar.): Suçsuz ölen (T. + T.) (26 Nisan 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "bir amaç uğruna kendini fedâ eden veya fedâ edilen kimse" olarak tanımlanan Arapça kökenli "kurban" sözcüğü için, anlamca denk düşen ve Eski Türkçe kökenli "suçsuz ölen" ifadesi teklif edilmiştir.

"Kurban" sözcüğü için önerilen Türkçe karşılık "suçsuz ölen", Arapça kökenli kavramın anlamını doğrudan yansıtmaktadır. Arapça "kurban", ibadet veya adak amacıyla feda edilen, zararsız veya masum varlık anlamındadır. Türkçe öneride ise sözcüğün anlamsal vurgusu, feda edilenin masumiyetinde toplanmıştır; yani kişinin veya canlının herhangi bir suçu olmaksızın hayatını kaybettiğini ifade eder. Bu bağlamda

“suçsuz ölen” ifadesi, kavramın hem dini hem de etik boyutunu Türkçe köklerle karşılamakta fakat bu önerilen Türkçe karşılık kullanılmamaktadır.

Gülensoy, “suç” sözcüğü için “1. törelere, ahlâk kurallarına aykırı davranış; 2. yasalara aykırı davranış, cürüm” tanımı yaparak sözcüğün Eski Türkçede “suy” ve Orta Türkçede “suç” şeklinde geçtiğini ifade etmiştir (Gülensoy, 2011: 444). Eren, “suç” sözcüğü için “yasalara aykırı davranış, cürüm” tanımı yaparak sözcüğün Orta Türkçede ve Eski Türkçede “suç” olarak kullanıldığını ifade eder. Eski Kıpçakçada ise “suç” biçimine ek olarak “yazuk” sözcüğünün de var olduğu bilgisini verir (Eren, 2020: 474). “Ölen” sözcüğünün kökü “öl-” fiili için Gülensoy, “yaşamaz olmak, hayatı sona ermek, can vermek” şeklinde tanımlayarak Eski ve Orta Türkçede “öl-” şeklinde geçtiğini belirtmiştir (Gülensoy, 2011: 659).

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “suçsuz ölen” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Kuvvet (Ar.): Gücü yetme (T. + T.) (6 Haziran 1933 – Vakit)

Arapça “kuvvet” sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016) “maddî güç, canlı bir organizmanın faâliyetini sağlayan güç” anlamını karşılar. Bu sözcük için “gücü yetme” ifadesi teklif edilmiştir.

Gülensoy, “güç” sözcüğü için “yardım, destek; kuvvet” tanımı yaparak sözcüğün Eski ve Orta Türkçede “kūç” şeklinde varlığını sürdürdüğünü belirtmiştir. Ayrıca, Gülensoy “yet-” sözcüğü için “bir ihtiyacı karşılayacak, gidecek nitelikte olmak” tanımını yaparak, Orta Türkçede “yét-, yet-, çet-” biçiminde “yeterli olmak” anlamında kullanıldığını ifade etmiştir (Gülensoy, 2011: 393, 1129).

Anlamsal açıdan, “gücü yetme” ifadesi, kavramın hem kapasite hem de fiilî etkinlik boyutunu Türkçe köklerle karşılamayı amaçlamış, yani bir işin yapılabilmesi veya bir eylemin başarılabilmesi için gerekli güç ve yeterliliğin varlığını vurgulamıştır. Ancak bu önerilen karşılık günümüzde kullanılmamış ve kavram hâlen “kuvvet” biçimiyle günlük ve resmi dilde yerini korumaktadır.

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “gücü yetme” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Külfet (Ar.): Ağrılık (T.) (7 Haziran 1933 – Vakit)

Arapça "külfet" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "sıkıntı, zahmet, meşakkat, yorgunluk" anlamını karşılar. Bu sözcük için teklifi yapılan sözcük Eski Türkçe "ağrı" sözcüğünden türeyen "ağrılık" ifadesidir.

Gülensoy "ağrılık" sözcüğünün kökü olan "ağrı" sözcüğü için "ağrı, sızı" tanımı yaparak sözcüğün Eski ve Orta Türkçede "***aġrıġ,*** OT. **aġrıġ** (DLT)" biçiminde geçtiğini belirtmiştir (Gülensoy, 2011: 57).

Anlamsal açıdan, "ağrılık" önerisi, külfetin hem fiziksel hem de mecazî olarak yük veya sıkıntı boyutunu Türkçe köklerle ifade etmeye çalışmış, yani bir yükümlülüğün veya zorunluluğun getirdiği baskıyı somutlaştırmıştır. Ancak bu sözcük günümüzde kullanılmamış ve kavram hâlen "külfet" biçimiyle günlük ve resmi dilde varlığını sürdürmektedir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "ağrılık" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Kütük (T.): Tomruk (T.) (19 Mayıs 1935 – Ulus)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "kesilmiş ağaç gövdesi" olarak ifade edilen "kütük" sözcüğü Türkçedir. Buna rağmen Dil Devrimi döneminde aynı kavrama karşılık olarak Eski Türkçe "**tomur-**" fiilinden türeyen "**tomur + uk**" sözcüğü zamanla "tomruk" biçimini alarak "kütük" sözcüğü yerine 19 Mayıs 1935 sayılı Ulus gazetesinde kullanılmıştır.

Gülensoy, "1. kesilmiş ağacın silindir biçimindeki gövdesi; 2.işlenmek veya biçilmek üzere hazırlanmış taş kütlesi" şeklinde tanımlamış. Orta Türkçede "tomrum" şeklinde kullanıldığını belirterek sözcüğü <***to-m+ur-(u)k**" şeklinde çözümlemiştir (Gülensoy, 2011: 909). Eren ise "tomruk" sözcüğü için "kesilmiş ağaç gövdesi" tanımı yaparak ağızlarda "domruk" şeklinde geçtiğini belirterek "**<tomur- + -(u)k**" şeklinde tahlil etmiştir (Eren, 2020: 517).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "tomruk" sözcüğü "ağacın kesilerek silindir biçimine getirilmiş gövdesi" olarak tanımlanmıştır. İki sözcüğün Türkçe olmaasına rağmen "tomruk" sözcüğü teklif edilmiş olup günümüzde "kütük" sözcüğünün kullanımı daha yaygındır.

Lâkap (Ar.): San (T.) (22 Mart 1933 – Vakit)

Arapça "lâkap" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde "bir kimse veya âileye herhangi bir münâsebetle asıl adından başka sonradan takılan ad, takma ad" anlamını karşılar. Bu sözcük için "unvan" anlamındaki Eski Türkçe "san" sözcüğü teklif edilmiştir (Kubbealtı, 2016).

Gülensoy, "san" sözcüğü için "ün, şöhret, san, addü itibar" tanımını yaparak sözcüğün Dîvânu Lugâti't Türk'te "san" şeklinde geçtiğini belirterek "<***sā-** 'saymak' +**-n**" çözümlemesini yapmıştır (Gülensoy, 2011: 729). Bu bağlamda, "san" kavramı hem köken olarak Türkçe fiilden türemekte hem de anlamsal olarak "lâkap" kavramının taşıdığı ünlü, tanınmış olma durumunu somutlaştırmaktadır. Günümüzde ise "san" sözcüğü, tarihî metinler ve edebî bağlamlar dışında günlük dilde kullanılmamaktadır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "san" sözcüğü "ünvan ve ün" anlamına gelmektedir. Bu sebeple "lâkap" sözcüğü için önerilmiş fakat günümüzde "san" sözcüğünün kullanım alanı çok az olduğu için sözcük "lâkap" şeklinde varlığını sürdürmektedir.

Eren, "san" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Lamise (Ar.): Dokuntu (T.) (22 Mart 1933 – Vakit)

Günümüzde kullanılan dokunma duyusu ifadesi 1930'lu yıllarda Arapça kökenli "lamise" sözcüğü ile karşılanmaktadır. Bu Arapça kökenli sözcük için "dokun-" fiilinden türeyen "dokuntu" sözcüğü teklif edilmiş fakat günümüzde varlığını "dokunma" şeklinde sürdürmektedir (Kubbealtı, 2016).

Gülensoy, "dokuntu" sözcüğünün kökünü "dokun-" fiiline dayandırarak, Orta Türkçede "tokın-" şeklinde geçtiğini ve Dîvânu Lugâti't Türk'te de kullanıldığını belirtir. Sözcüğün tahlili "<**tokī-n**-" şeklinde yapılmıştır (Gülensoy, 2011: 294). Buradan hareketle, "dokuntu" hem biçimbilimsel hem de anlamsal olarak Arapça "lamise" sözcüğüne denk düşmektedir; çünkü fiilin kökü olan "dokun-" teması ve etkileşimi ifade ederken, "-tu/-tı/-nti" gibi ekler nesneye etkiyi somutlaştırmaktadır.

Günümüzde "dokuntu" sözcüğü günlük Türkçede kullanılmamaktadır, ancak anlam ve yapı olarak tarihî metinlerde ve dil çalışmaları bağlamında önem taşımaktadır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "dokuntu" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Lanet (Ar.): Ilınç (T.) (23 Mart 1933 – Vakit); **İlenme (T.)** (23 Mart 1935 – Vakit)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "Tanrı'nın merhametinden yoksun olma" anlamında tanımlanan Arapça "lanet" sözcüğü yerine terimsel bakımdan anlamını karşılayan Eski Türkçe "ılınç ve ilenme" sözcükleri teklif edilmiştir.

"İlenç" sözcüğünü Gülensoy, "ilenmek amacıyla söylenen söz" şeklinde tanımlayarak beddua amacıyla söylendiğini ifade etmiştir. "İlenç" ifadesinin Dîvânu Lugâti't Türk'te ve Kutadgu Bilig'de "ayıplama, tekdir, çıkışma" anlamlarında kullanıldığını ifade etmiştir (Gülensoy, 2011: 430). Aynı ifade için "beddua, sızlanma, şikâyet" anlamlarında tanım yapılarak sözcük için Vasiyyet-i Nûşirvan eserinde "halkun ilenci" ifadesinin varlığından bahsedilmiştir (Timurtaş, 1977: 296). Bu sözcükten yola çıkarak "ılınç" sözcüğünün asıl biçiminin "ilenç" olduğu düşünülmektedir.

"İlenme" sözcüğü "beddua etmek" tanımındaki "ilen-" fiilinden gelmektedir. Gülensoy, Eski ve Orta Türkçede fiilin "ilen-" şeklinde geçtiğini belirterek Dîvânu Lugâti't Türk ve Kutadgu Bilig eserlerindeki varlığından bahseder (Gülensoy, 2011: 430).

Teklifi yapılan "ilenme" sözcüğü için 23 Mart 1935 sayılı Vakit gazetesinde "Gönlümü kırarsan sana ilenirim" cümlesi örnek olarak verilmiş ve parantez içinde Ankara ağzı olduğu belirtilmiştir.

Türkçe Sözlük'te "ılınç" sözcüğü bulunmamakta olup "ilenme" sözcüğü "lanet" anlamında kullanılmaktadır. Fakat "ılınç" sözcüğü sözlükte geçmesine rağmen yazı dilinde ve günlük hayatta kalıplaşmamış. Sözcük "lanet" anlamında varlığını sürdürmektedir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Eren, "ılınç ve ilenme" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Lehçe (Ar.): Dil kolu (T. + T.) (18 Mayıs 1933 – Vakit)

"Bir dilin târihî ve siyâsî sebeplerle veya bölge farklılığından dolayı ses yapısı ve söz dizimi bakımından ayrılan kolu, diyalekt" anlamıyla Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) tanımlanan Arapça "lehçe" sözcüğü için Eski Türkçe "dil" ve "kol" ifadelerinin

birleşimiyle oluşmuş “dil kolu” ifadesinin teklif edildiğini Ulus gazetesinin 18 Mayıs 1933 tarihli sayısından öğrenmekteyiz. Önerilen “dil kolu” sözcüğü, bir dilin dallanma işlevini Türkçe kökenli olarak aktarır. Anlamsal açıdan işlevi doğru yansıtmaktadır; günümüzde “lehçe” kullanımı yaygındır.

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “dil kolu” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Levha (Ar.): Takı (T.) (23 Mart 1933 – Vakit)

Köken itibariyle Arapçaya dayanan “levha” sözcüğü, TDK Güncel Sözlük’te “bir yere asılmak için yazılmış yazı” ifadesiyle tanımlanmıştır. Sözcük için Eski Türkçe “tak-” fiilinden türeyen “takı” sözcüğü teklif edilmiştir. Önerilen “takı” sözcüğü, levhanın kullanım işlevini, özellikle işaret veya yazı taşı olarak, Türkçe kökenli ifade eder. Anlamsal olarak doğru yansıtmaktadır. Günümüzde ise “takı” bu bağlamda kullanılmamaktadır; sözcük güncel Türkçede genellikle süs eşyası anlamında yerleşmiştir.

Gülensoy, “takı” sözcüğünü “tak-” fiil köküne dayandırarak fiili “iliştirmek, geçirmek” şeklinde tanımlayarak Eski ve Orta Türkçede “tak-” fiilinin varlığından bahsederek “<*tak-” şeklinde tahlilini gerçekleştirir (Gülensoy, 2011: 851). 23 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde “Şu kapının üstündeki takıda ne yazıyor?” cümlesi örnek verilerek teklif edilen sözcüğün anlaşılması güçlendirilmiştir.

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “takı” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Macera (Ar.): Serüncem (T.) (5 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça “macera” sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016) “yaşanan olaylar dizisi, baştan geçen, vukū bulan hal ve olay” anlamını karşılar. Bu sözcük için “serüncem” sözcüğü teklif edilmiştir.

“Serüncem” sözcüğü, Türkçe kökenli bir biçimle aynı anlamı taşımayı amaçlamıştır. Anlamsal açıdan bakıldığında “serüncem”, maceranın taşıdığı sıra dışı, öyküleştirilmiş olay anlamını Türkçe bir sözcükle ifade etme çabasını yansıtır. Ancak bu öneri tarihsel bir deneme olarak kalmış ve modern Türkçede kullanılmamıştır; günümüzde aynı anlam için hâlâ “macera” veya “serüven” sözcükleri tercih edilmektedir.

Dolayısıyla "serüncem" kelimesi, hem kökensel hem de anlamsal olarak doğru bir Türkçe karşılık denemesi olsa da, günlük dilde yerleşmemiştir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "serüncem" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Madde (Ar.): Bitik (T.) (24 Mart 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "bir şeyi meydana getiren unsurlardan her biri" ifadesiyle tanımlanan Arapça "madde" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "bitik" sözcüğü teklif edilmiştir.

"Bitik" kelimesi biçimbilimsel olarak, Türkçe "bitmek" fiilinden türetilmiş olup, "bütün, ayrılmamış, tek parça" anlamını çağrıştıracak şekilde önerilmiştir. Gülensoy sözcüğü "<**büt-(ü)k**" şeklinde tahlil etmiştir. Sözcüğün Türkiye Türkçesi Ağızları'nda "bitik, bitav ve bitev" şekillerinde kullanıldığına değinmiştir (Gülensoy, 2011: 152). Burada anlamsal gerekçe, madde kelimesinin somut ve ölçülebilir özünü Türkçe bir biçimde ifade etmektir. Fakat öneri günümüzde kullanılmamaktadır; modern Türkçede "madde" sözcüğü hem bilimsel hem de günlük bağlamda hâlâ yaygın şekilde tercih edilmektedir. Dolayısıyla "bitik" anlamsal olarak doğru bir karşılık denemesi olmalarına rağmen, Türkçede yerleşmemiştir. Teklif edilen "bitik" sözcüğü için "Yasanın dördüncü bitiğinde açıkça yazılıdır." cümlesi 24 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde örnek olarak verilmiştir.

TDK Güncel Türkçe Sölük'te (2023), "bitik" sözcüğü "madde" anlamında karşılık bulmamaktadır. Eren de "bitik" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Mağlubiyet (Ar.): Düşkü (T.) (9 Haziran 1935 – Ulus)

"Mağlûp olma, yenilme, yenilgi" anlamlarıyla Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) verilen Arapça kökenli "mağlubiyet" sözcüğü için Eski Türkçe "düşmek; yüksekten yere inmek" anlamındaki "düş-" fiilinden türeyen "düşkü" sözcüğü teklif edilmiştir. Kökenini "**tüş-**" fiiline indirgeyerek "<**tüş-**" şeklinde tahlilini gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 314).

Anlamsal açıdan, "düşkü" sözcüğü mağlubiyetin taşıdığı yenilgi ve başarısızlık durumunu öz Türkçe bir sözcükle ifade etme çabasını yansıtır. Ancak bu öneri tarihsel

bir deneme olarak kalmış ve günümüzde kullanılmamaktadır; modern Türkçede hâlâ "mağlubiyet" kelimesi, hem günlük hem de resmi bağlamlarda yaygın şekilde tercih edilmektedir. Dolayısıyla "düşkü", anlamsal olarak doğru bir Türkçe karşılık denemesi olsa da, Türkçede yerleşmemiştir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "düşkü" sözcüğü "mağlubiyet" anlamında kullanılmamıştır. Eren, "düşkü" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Mağsub (Ar.): Kapık (T.) (11 Haziran 1935 – Ulus)

Köken itibariyle Arapçaya dayanan "mağsub" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde "sâhibinden zorla alınmış, gasbedilmiş" ifadesiyle tanımlanmıştır. Sözcük için Eski Türkçe "birdenbire çekip almak, yakalayıp tutmak" anlamındaki "kap" fiilinden türeyen "kapık" sözcüğü teklif edilmiştir (Kubbealtı, 2016).

Gülensoy, "kap-" fiili için "1. birden bire yakalayarak, çekerek almak; 2. ısırıp parçalamak; 3. koparmak, ısırmak; 4. işitir işitmez veya görür görmez bellemek, öğrenmek; 5. (yer için) ayırmak, tutmak; 6. bulaşmış olmak, gelmek" tanımlarını yapmış. Sözcüğü Orta Türkçeye dayandığını "kap-" şeklinde kullanıldığını belirtirken Dîvânu Lugâti't Türk'teki varlığından bahsetmiştir (Gülensoy, 2011: 459).

Anlamsal açıdan "kapık", mağsub sözcüğünün taşıdığı "elinden alınmış olma, kayıp" anlamını öz Türkçe bir sözcükle ifade etme çabasıdır. Ancak bu öneri tarihsel bir deneme olarak kalmış ve günümüzde kullanılmamaktadır; modern Türkçede hâlâ "mağsub" veya "zarar görmüş" gibi ifadeler tercih edilmektedir. Dolayısıyla "kapık", anlamsal olarak doğru bir Türkçe karşılık denemesi olsa da günlük dilde yerleşmemiştir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "kapık" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Mahalle (Ar.): Uram (T.) (10 Mayıs 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "şehir, kasaba, nâhiye ve büyük köylerin, çeşitli isimlerle birbirinden ayrılan ve idârî yönden bir muhtarlığa bağlı olan kısımlarından her biri" anlamıyla tanımlanan Arapça köke dayanan "mahalle" sözcüğü için "uram" ifadesi teklif edilmiştir.

"Uram" Eski Türkçedeki "ura-/uram" kökünden türetilmiş olup, yerleşim yeri veya bölge anlamına karşılık gelirken, "ora" da Gülensoy tarafından aynı kavramı ifade eden yalın ve kısa bir biçim olarak sunulmuştur (Gülensoy, 2011: 969). Anlamsal açıdan her iki öneri de mahallenin taşıdığı yerleşim, komşuluk ve topluluk ilişkisi anlamlarını öz Türkçe sözcüklerle ifade etme çabasını yansıtır. "Uram" önerisi tarihsel deneme olarak kalmış ve günümüzde kullanılmamaktadır; modern Türkçede hâlâ "mahalle" sözcüğü, hem günlük hem de resmi bağlamlarda yaygın şekilde tercih edilmektedir. Dolayısıyla bu öneri anlamsal olarak mantıklı bir karşılık denemesi olsa da, Türkçede yerleşmemiştir.

Paçacıoğlu, "uram" sözcüğü için "köy" tanımı yaparak sözcüğün "oram" şeklininde olduğunu ifade etmiştir (Paçacıoğlu, 2016: 693). Bu bağlamda "mahalle" sözcüğü için önerilmesi anlamsal açıdan uygunluk teşkil etmektedir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "uram" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Maharet (Ar.): Uzellik (T.) (2 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça "maharet" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "bir işteki ustalık, beceriklilik, mârifet, hüner, meleke" anlamıyla tanımlanmaktadır. Bu sözcüğün karşılığı olarak Eski Türkçede "becerikli" anlamına gelen "uz" sözcüğünden türetilerek "uzellik" ifadesi teklif edilmiştir. Kubbealtı Sözlüğü "uz elli" ifadesine karşılık olarak "marifetli" sözcüğü vermektedir. Bu ifade birleştirilerek "uzellik" şeklinde teklif edilmiş fakat günümüzdeki varlığını sürdürememiştir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

"Uzellik" sözcüğünün kökeni "uz" sözcüğünden gelmektedir. Gülensoy, "uz" sözcüğü için "1. iyi, güzel; 2. işe yatkın, becerikli; 3. uygun, elverişli, muvafık" tanımlarını gerçekleştirerek sözcüğü "<***ū-** 'yeterlik göstermek' **+ {-z}**" şeklinde tahlilini vermiştir. Orta Türkçede "usta, mâhir" anlamlarında "uz" sözcüğünün kullanıldığını ve Dîvânu Lugâti't Türk'te "*uz kişi* 'eli işe yaraşıklı, eli uz, udumlu kişi'" şeklinde geçtiği bilinir (Gülensoy, 2011: 982). Bu sözcüğe eklenen "+el" ve "+lik" ekleriyle de anlamsal açıdan tanımı karşılayan "uzellik" sözcüğü oluşturularak "maharet" sözcüğü için teklif edilmiş fakat günümüzdeki varlığını sürdüremeyen sözcük teklif olarak kalmıştır.

Paçacıoğlu, "uz" sözcüğünü "usta, becerikli" şeklinde tanımlayarak Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü, Dîvânu Lugâti't Türk, Kutadgu Bilig, Süheyl ü Nevbahar, Kuman Lehçesi Sözlüğü ve Tarama Sözlüğü'nde geçtiğini belirtir (Paçacıoğlu, 2016: 703).

Husrev ü Şirin eserinde "uz" sözcüğü için "marifetli şekilde, mâhirâne, dikkatli; uygyn, muvafık" tanımı verilerek sözcüğün 15. Yüzyıldaki varlığını "*degüldi hâtırı Behrâm ile uz*" mısrasından öğrenmekteyiz (Timurtaş, 1977: 316).

Anlamsal açıdan "uzellik", maharet sözcüğünün taşıdığı beceri ve ustalık anlamını Türkçe bir sözcükle ifade etme çabasını yansıtır. Ancak bu öneri tarihsel bir deneme olarak kalmış ve günümüzde kullanılmamaktadır; modern Türkçede hâlâ "maharet" kelimesi, hem günlük hem de resmi bağlamlarda yaygın şekilde tercih edilmektedir. Dolayısıyla "uzellik", anlamsal olarak doğru bir Türkçe karşılık denemesi olsa da, Türkçede yerleşmemiştir

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "uzellik" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Mahfil (Ar.): Çeven (T.) (17 Mayıs 1935– Ulus)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) "toplantı yeri" olarak verilen Arapça kökenli "mahfil" sözcüğü yerine, Türkçe kökene sahip "çeven" sözcüğünün önerilmesi anlam uyumluluğu açısından dikkate değerdir.

Biçimbilimsel olarak "çeven" sözcüğü tahlili "<**çevü(>i)r-e**" şeklinde yapılan "çevre" sözcüğünün kökünden türetilmiş olup, bir topluluk etrafında toplanma veya belirli bir alanı kapsama anlamını yansıtmaktadır (Gülensoy, 2011: 234). Anlamsal açıdan "çeven", mahfilin taşıdığı topluluk etrafında toplanma, toplantı veya belirli bir yerde buluşma anlamlarını Türkçe bir sözcükle ifade etme çabasını göstermektedir. Ancak bu öneri tarihsel bir deneme olarak kalmış ve günümüzde kullanılmamaktadır; modern Türkçede hâlâ "mahfil" kelimesi, özellikle edebî veya dini bağlamlarda tercih edilmektedir. Dolayısıyla "çeven", anlamsal olarak mantıklı bir karşılık denemesi olsa da, Türkçede yerleşmemiştir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "çeven" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Mahkûm (Ar.): Kasanık (T.) (2 Mayıs 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'de (2016), "bir mahkemede yargılanıp hakkında hüküm verilmiş olan, hükümlü" cümlesiyle tanımlanan Arapça "mahkûm" sözcüğü için 2 Mayıs 1935 sayılı Ulus gazetesinde "kasanık" sözcüğü kullanılmıştır. Biçimbilimsel olarak

“kasanık”, “kas-” fiil kökünden türetilmiş olup bir duruma bağlanmış, sıkışmış veya zorlanmış olma durumunu vurgular; sonundaki “-anık” eki ise isimleştirerek kavramı soyut hâle getirir. Anlamsal açıdan “kasanık”, mahkûmun taşıdığı zorunluluk, bağlılık ve boyun eğmişlik anlamlarını Türkçe bir sözcükle ifade etme çabasını yansıtır. Ancak bu öneri tarihsel bir deneme olarak kalmış ve günümüzde kullanılmamaktadır. Modern Türkçede hâlâ “mahkûm” sözcüğü, hem resmi hem de günlük bağlamlarda yaygın şekilde tercih edilmektedir. Dolayısıyla “kasanık”, anlamsal olarak doğru bir Türkçe karşılık denemesi olsa da, Türkçede yerleşmemiştir.

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “kasanık” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Mahkûmiyet (Ar.): Kasınlık (T.) (11 Haziran 1935 – Ulus)

Arapça kökenli “mahkûmiyet” sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016) “mahkûm olma durumu” olarak açıklanmaktadır. Bu kavramın Eski Türkçe kökenli “kasınlık” sözcüğüyle karşılanarak teklifinin yapılması, anlamsal örtüşme bakımından yerinde bir tercih olarak değerlendirilmektedir.

Biçimbilimsel olarak “kasınlık”, “kas-” fiil kökünden türetilmiş olup, zorunluluk, bağlılık veya sıkışmışlık durumunu ifade etmektedir; sonundaki “-lık” eki kavramı isimleştirerek soyut hâle getirir. Anlamsal açıdan “kasınlık”, mahkûmiyetin taşıdığı zorunluluk, boyun eğme ve sınırlı olma durumlarını Türkçe bir sözcükle ifade etme çabasını yansıtır. Ancak bu öneri tarihsel bir deneme olarak kalmış ve günümüzde kullanılmamaktadır.

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “kasınlık” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Mahmi (Ar.): Korunuk (T.) (9 Haziran 1935 – Ulus)

Arapça “mahmi” sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016) “korunan, gözetilen, birinin himâyesi altında bulunan (kimse veya şey)” anlamını karşılar. Bu sözcük için Eski Türkçe “korı-” fiilinden türeyen “koru-n-uk” sözcüğü türetilmiştir (Kubbealtı, 2016). Anlamsal açıdan “korunuk”, mahmî kelimesinin taşıdığı koruma, saklama ve muhafaza etme anlamlarını öz Türkçe bir sözcükle ifade etme çabasını yansıtır.

Gülensoy, “koru-” fiili için “bir kimseyi veya bir şeyi dış etkilerden, tehlikeden veya zor bir durumdan uzak tutmak” anlamında kullanılmıştır. Eski ve Orta Türkçe dönemlerinde “**ḳorı-**” şeklinde kullanılan fiil Kutadgu Bilig ve Dîvânu Lugâti’t Türk’te geçmektedir (Gülensoy, 2011: 543). Bu fiile eklenen “+nuk” ekiyle “mahmi” sözcüğü için teklifi gerçekleşmiş fakat sözcük günümüzde tutunamamıştır.

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “korunuk” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Mahreç (Ar.): Çıkağ (T.) (5 Haziran 1935 – Ulus); **Sürüt (T.)** (5 Haziran 1935 – Ulus)

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “ses veya harfin ağızdan çıkış şekli, söyleyiş, telaffuz” anlamında tanımlanan Arapça “mahreç” sözcüğü yerine terimsel bakımdan anlamını karşılayan Eski Türkçe “çıkağ ve sürüt” sözcükleri teklif edilmiştir.

“Çıkağ”, “çık-” fiil kökünden türetilmiş olup, ortaya çıkma veya çıkış yeri anlamını doğrudan yansıtır. “Sürüt” ise, çıkış veya iletim eylemini çağrıştıracak şekilde, bir nesnenin veya sesin bir noktadan bir yere sürülerek çıktığını ifade eden bir soyutlama denemesidir. Anlamsal olarak her iki öneri de mahreç sözcüğünün temel anlamı olan “çıkış noktası ve çıkış yeri” kavramını öz Türkçe biçimde aktarmayı amaçlamaktadır.

“Çıkağ” sözcüğünün kökeni olan “çık-” fiili için “dışarı çıkmak” tanımı yapılmıştır. Dîvânu Lugâti’t Türk’te de “çık-” fiiinin kullanıldığı bilinmekte ve sözcük “[**<*taş (>tış) ‘dış’ + ık- > tı- şık- > çık-**]” şeklinde tahlil edilmektedir (Gülensoy, 2011: 235).

“Sürüt” sözcüğünün kökü olan “sür- fiili için Gülensoy, “1.yönetip yürütmek; 2. önüne katıp götürmek; 3. uzatmak; 4. dokundurmak, değdirmek” anlamlarında tanım yapmış. Sözcüğün Eski ve Orta Türkçedeki varlığına değinerek sözcüğü, “<***sṻ-r-**” şeklinde tahlil eder (Gülensoy, 2011: 823).

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “çıkağ ve sürüt” ifadelerine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Mahrem (Ar.): Saklı (T.) (28 Mayıs 1933 – Vakit)

Arapça kökenli “mahrem” sözcüğü TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023) “gizli” sözcüğüyle karşılık bulmuştur. Dil Devrimi döneminde bu sözcüğe karşılık olarak “saklı”

önerilmiştir. “Saklı” sözcüğü Türkçede “saklanmış olan; başkalarından gizlenen, gizli tutulan” anlamlarını taşımakta olup, semantik açıdan “mahrem” sözcüğüyle örtüşmektedir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Bununla birlikte “mahrem” sözcüğünün taşıdığı “özel alan, kişisel gizlilik, aile içi ilişkiler” gibi toplumsal ve kültürel çağrışımlar, “saklı” sözcüğüyle tam anlamıyla karşılanamamıştır.

Gülensoy, “saklı” sözcüğü için “saklanmış olan; elde tutan, mahfuz; başkalarından gizlenen, gizli tutan” şeklinde tanımlanmış. Eski Türkçe “özenli, dikkatli” anlamında “**saḳ**” sözcüğüne eklenen “**+lı**” ekiyle oluşturulmuş sözcüğün “mahrem” için teklif edildiği bilinmektedir. Fakat sözcük, sıklıkla “mahrem” ifadesiyle karşılık bulmaktadır (Gülensoy, 2011: 720).

Günümüz Türkçesinde “mahrem” sözcüğü özellikle “mahremiyet, mahrem alan, mahrem ilişki” gibi kalıplar içerisinde kullanılmaya devam etmektedir. Buna karşılık “saklı” ise Türkçede yaşamaya devam eden bir sözcük olmakla birlikte daha çok “gizlenmiş, ortaya çıkarılmamış” nesneleri ifade etmek için tercih edilmiştir. Dolayısıyla “saklı” sözcüğü “mahrem”in tam karşılığı olamamış, ancak dilde başka bağlamlarda varlığını sürdürmüştür. Bu durum, Dil Devrimi sürecinde önerilen bazı sözcüklerin anlam kaymasıyla farklı bir kullanım alanına yöneldiğini göstermektedir.

Eren, “saklı” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Mahrum (Ar.): Yokluk (T.) (28 Mayıs 1933 – Vakit)

Arapça kökenli “mahrum” sözcüğü Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016), “iyi ve güzel bir şeyden hissesi, payı olmayan, yoksun olan, istediğini elde edemeyen (kimse), nasipsiz” tanımıyla verilmiştir. Dil Devrimi döneminde bu sözcüğe karşılık olarak “yokluk” önerilmiştir. “Yokluk” sözcüğü TDK Güncel Türkçe Sözlük’te “yok olma, bulunmama durumu; âdem, ademiyet, fıkdan” tanımını ifade etmekte ve biçimsel açıdan Eski Türkçe “yok” sözcüğünden “-luk” ekiyle türemektedir. (Gülensoy, 2011: 1153, 1154). Anlamsal olarak bakıldığında, “mahrum” bir kişinin bir şeye ulaşamaması, yani yaşadığı öznel bir yoksunluk hâlini anlatırken; “yokluk” daha çok nesnel bir bulunmama, var olmama durumunu ifade ediyor. Bu nedenle “mahrum” sözcüğünün taşıdığı kişisel eksiklik ve dışlanmışlık boyutu, “yokluk” sözcüğüyle tam olarak karşılanamıyor. Günümüz Türkçesinde “mahrum” hâlâ özellikle “bir şeyden mahrum kalmak” biçimiyle

sıkça kullanılırken, “yokluk” kendi anlam alanında, yani varlığın karşıtı olarak yerini koruyor. Böylece, önerilen karşılık yeterince yerleşememiş; “mahrum” kendi kullanımını sürdürürken, “yokluk” yalnızca özgün anlamıyla sınırlı kalmış oluyor.

Gülensoy, “yokluk” sözcüğü için “1.yok olma, bulunmama durumu, âdem; 2. (mec.) fakirlik” şeklinde tanımlanmış ve “<**yok [+luk**]” şeklinde tahlili gerçekleştirilmiştir (Gülensoy, 2011: 1154).

Eren, “yokluk” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Mahsul (Ar.): Yerden biten (T. + T.) (28 Mayıs 1933 – Vakit)

“Buğday, arpa, tütün, meyve vb. topraktan elde edilen şey, ürün” şeklinde Kubbealtı Sözlüğü’nde tanımı yapılan Arapça kökenli “mahsul” sözcüğü için topraktan elde edilen ürünlere verilen isimden dolayı “yerden biten” ifadesi teklif edilmiştir.

Anlamsal olarak “yerden biten”, mahsulün temel özünü; yani toprakta yetişen ve elde edilen ürün kavramını doğrudan ve açıklayıcı bir biçimde ifade etmektedir. Bu öneri, mahsul kelimesinin üretim ve yetişme anlamını kaybetmeden, Türkçe kökenli bir açıklama sunma çabasıdır. Mahsulün üretim ve fiziksel işlevini Türkçe kökenli olarak ifade eder ancak bu ifade günlük dilde yerleşmemiştir; modern Türkçede hâlâ “mahsul” sözcüğü hem tarım hem de edebî bağlamlarda yaygın olarak kullanılmaktadır.

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “yerden biten” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Mahsus (Ar.): Bölünmüş (T.) (8 Haziran 1933 – Vakit)

Arapça “mahsus” sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016) “yalnız bir kimse, bir nesne veya bir yere âit olan, başkasında bulunmayan, husûsîleşmiş, has, özgü” anlamını karşılar. Bu sözcük için Eski Türkçe “böl” fiilinden türeyerek “taksim edilmek” anlamında kullanılan “bölün-” fiilinin geçmiş zamanda çekimlenmesiyle oluşmuş “bölünmüş” sözcüğü teklifi edilmiştir (Tietze, 2016: 781, 782).

Anlamsal açıdan “bölünmüş”, hem fiziksel hem de soyut anlamda bir parçalanmışlık veya ayrılmışlık durumunu yansıtır; tıpkı mahsus sözcüğünün ifade ettiği “bir bütünün belirli bir kısmı, özel olarak ayrılmış veya belirlenmiş” anlamına denk düşer. Ancak “bölünmüş” sözcüğü, yalnızca bir parçalanma veya ayırma durumunu belirtirken,

mahsus sözcüğü taşıdığı "özel amaç ve seçilmişlik" anlamlarını tam olarak karşılayamaz. Bu nedenle, önerilen karşılık anlam derinliği açısından sınırlı kalmakta, modern Türkçede "mahsus" hâlâ hem resmi hem de edebî bağlamlarda tercih edilmektedir.

Gülensoy fiili için "bir bütünü iki veya daha büyük parçaya ayırmak" şeklinde tanımlayarak "<***bö:l-** (T.Tekin)" şeklinde tahlil edildiğini belirtmiştir (Gülensoy, 2011: 173).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "bölünmüş" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Mahzur (Ar.): Çekinme (T.) (28 Mayıs 1933 – Vakit); **Çekinek (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "sakınılacak, çekinilecek şey, sakınca, engel, mâni" ifadesiyle tanımlanan Arapça "mahzur" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "çekinme ve çekinek" sözcükleri teklif edilmiştir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) "çekinme" için "çekinmek işi, ihtiraz, imtina, taharrüs" tanımı yapılmıştır. "Çekinek" sözcüğü ise sözlükte bulunmamaktadır. Ancak bu sözcükler, "mahzur"un yerleşik anlam alanını tam olarak karşılayamamış; nitekim TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) "sakınca" için verilen "çekinilmesi, dikkatli olunması gereken, sakınmayı gerektiren durum; beis, mahzur" tanımı, günümüzde "mahzur"un karşılığı olarak Eski Türkçe "sakın-" fiilinden türeyen "sakınca" sözcüğünün kabul gördüğünü göstermektedir. Dolayısıyla, "çekinme" günümüzde daha çok bireysel davranışta tereddüt anlamıyla yaşarken, "çekinek" standart dile yerleşmemiş; "mahzur" sözcüğünün yerini ise kalıcı biçimde "sakınca" almıştır (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

"Çekinme ve çekinek" sözcüklerinin kökü olan "çekin-" fiili için "saygı, korku, utanma gibi duygularla bir şeyi yapmak istememek, kaçınmak" anlamlarıyla tanımlanmış ve "<**çek-(i)n-**" şeklinde tahlili gerçekleştirilmiştir (Gülensoy, 2011: 228).

Eren, "çekinme ve çekinek" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Makale (Ar.): Betke (T.) (11 Mayıs 1935 – Ulus)

"Bir fikri, bir görüşü savunmak, desteklemek veya bilgi vermek amacıyle yazılıp gazete, dergi vb. yayın organlarında yayımlanan yazı" anlamında Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) tanımlanan Arapça "makale" sözcüğü için Eski Türkçe olduğu düşünülen "betke" ifadesinin teklifi 11 Mayıs 1935 tarihli Ulus gazetesinde kullanılmıştır. Sözcüğün kökeni için bir etimoloji tespit edilememiş gazetedeki teklifine istinade değerlendirmeye alınmıştır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "betke" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Makam (Ar.): Orun (T.) (1 Temmuz 1935 – Ulus)

Köken itibariyle Arapçaya dayanan "" sözcüğü, TDK Güncel Sözlük'te "devlet kademesinde yüksek ve önemli memuriyet; kat (I), huzur, mansıp, mevki, post" ifadesiyle tanımlanmıştır. Bu sözcük yerine Eski Türkçe "makam, taht" anlamındaki "oron veya orun" sözcüğünden evrilen "orun" sözcüğü 1 Temmuz 1935 sayılı Ulus gazetesinde kullanılmıştır. Clauson sözcüğün Moğolcadan, Anna V. Dıbo Çinceden alıntı olduunu savunur. O. F. Sertkaya, sözcüğü Türkçe analiz eder, S. Tezcan Eski Türkçe "oturmak" anlamındaki "olur-" fiilinden türetir (Nişanyan, 2025).

"Orun" sözcüğü 16. Yüzyıl öncesinde Anadolu-Rumeli Türkçesinde kullanılmıştır. Süregelen zamanda kullanım sıklığı azalarak sözcük günümüzdeki varlığa tutunamamıştır. Tezcan sözcüğün "olur-maḳ (~ olor-maḳ)" fiilinden –Xn ekiyle türetme aldığını ifade ederek "*olur-un" ifadesinden bahseder. Sözcüğün içindeli "l, r ve n" ünsüzlerinin birlikte bulunmasından dolayı r- düşmesi ve hece yutumuyla sözcüğün "*olur-un > *olrun > *orrun > orun" şeklinde bir etimolojisi olduğunu savunur. Sözcüğün en eski anlamının "oturulan yer" olduğunu devamında "ikamet edilen yer" ve sonunda "yer" için kullanılmış olduğunu vurgular (Tezcan 2010: 825, 826).[8]

[8] Detaylı bilgi için bk. Tezcan, S. (2010). Etimoloji Önerileri. *Orhon Yazıtlarının Bulunuşundan 120 Yıl Sonra Türklük Bilimi ve 21. Yüzyıl: 3. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu*, 819-829.

Talat Tekin, “oturmak, (tahta) oturmak” anlamındaki “olor-” fiilinin “olgurt- ‘oturmak’” anlamındaki “ol-” sözcüğüne dayandırmış. Bunu da Kırgızcadaki “oturacak yer, sandalye” anlamındaki “olut” sözcüğüne bağlamıştır (Tekin, 2020: 92).[9]

Gülensoy, “orun” sözcüğü için “yer, mevki” tanımı yaparak Eski ve Orta Türkçe “orun” ifadesinin “yer, mahal, taht, mesken” şeklinde Dîvânu Lugâti’t Türk’te geçtiğini dile getirerek sözcüğü “<**ET. *or + un**” şeklinde çözümler (Gülensoy, 2011: 633).

Anlamsal açıdan bakıldığında “orun”, makamın “yer, konum” boyutunu güçlü biçimde karşılar; özellikle somut düzlemde işlevseldir. Bununla birlikte “makam” sözcüğünün taşıdığı resmiyet, toplumsal otorite veya manevî yücelik anlamları, “orun” sözcüğüyle tam olarak yansıtılamamıştır. Nitekim “makam” sözcüğü günümüz Türkçesinde hem idarî hem de sembolik düzlemde yaşamaya devam ederken, “orun” daha çok eski metinlerde ya da sınırlı bir bağlamda yer bulmuştur.

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “orun” sözcüğü “özel yer; makam, mansıp, mesnet, mevki” şeklinde tanımlanmıştır. Türkiye Türkçesi Ağızları’nda da “yer, oturulacak yer” ifadesiyle tanımlanan “orun” sözcüğü gündelik ve resmî dilde tutunamamış. Daha çok ağız malzemesi ve tarihî dil verisi olarak kalmış, günümüz Türkiye Türkçesinde işlekliğini kaybetmiştir.

Eren ise “orun” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Maksat (Ar.): Erge (T.) (27 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça “maksat” sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016) “istenilen, kastedilen şey, niyet, amaç, gāye” anlamını karşılar. Bu sözcük için “erge” sözcüğü teklif edilmiştir.

“Erge” sözcüğünün kökü olan “er-” fiili için “ulaşmak, varmak, erişmek; yetişmek; olmak, olgunlaşmak; anlamak” tanımı yapılmış ve sözcük için Talat Tekin’in “**<*ēr-**” çözümlemesi verilmiştir (Gülensoy, 2011: 336).

Anlamsal açıdan bakıldığında “erge”, maksat sözcüğünün özündeki “ulaşma, yönelme, hedefe varma” boyutunu yansıtmaktadır. Böylece önerilen karşılık, maksat

[9] Detaylı bilgi için bk. TEKİN, Talat (2022), Orhon Türkçesi Grameri, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

kavramının hedefe yönelik dinamik niteliğini Türkçe kökenli bir biçimde aktarmaya çalışmıştır. Ancak bu öneri günlük kullanımda yaygınlık kazanmamış, "maksat" sözcüğü hem yazılı hem sözlü dilde yaşamayı sürdürmüştür.

Sözcük için 27 Mayıs 1935 sayılı Ulus gazetesinde "Kültür işlerinde ergemiz, bütün yurttaşları yüksek bir bilgi düzeyine çıkarmaktır." örneği verilerek teklifin anlamsal bağlamı kuvvetlendirilmiştir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "erge" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Manevî (Ar.): Tinel (T.) (10 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça "manevî" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "gözle görülüp elle tutulamayan, madde ve cisimle ilgisi bulunmayan, içe, öze, rûha âit" anlamını karşılar. Bu sözcüğe karşılık olarak önerilen "tinel" ise kökünü Eski Türkçe "ruh, nefes, soluk" anlamındaki "tin" sözcüğünden almaktadır. "Tin" sözcüğü Orta Türkçe'de de yaşarken, Dîvânu Lugâti't Türk'te "**tın ~ tınıġ**" biçimlerinde "ruh, soluk" karşılıklarıyla kayıtlı olup tahlili "<**tīn**" şeklinde yapılmıştır (Gülensoy, 2011: 899). Bu kökten türetilen "tinel" ifadesi, ruh ve içsel olana dair nitelik bildiren bir sıfat olarak işlevlendirilmiştir. Anlamsal olarak bakıldığında, "tinel" sözcüğü "manevî" sözcüğünün ruhsal, soyut, içsel boyutunu doğrudan karşılamakta ve Türkçe kökenli bir alternatif sunmaktadır. Ancak buna rağmen, günlük dilde "manevî" Arapça kökenli biçimiyle yaşamaya devam etmiş, "tinel" sözcüğü ise teklif düzeyinde kalmıştır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "tinel" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Mani (Ar.): Önge (T.) (15 Mayıs 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "bir işin yapılmasını önleyen şey, engel" tanımı yapılan Arapça "mani" sözcüğü için Eski Türkçe "önge" ifadesinin teklifi 15 Mayıs 1935 sayılı Ulus gazetesinde yapılmıştır.

"Ön" sözcüğü, hem yön ve mekân bildirir hem de bir şeyin ilerleyişine engel olan, karşısına çıkan unsuru ifade edebilir. "Ön" sözcüğü için Gülensoy, "bir şeyin esas tutulan yüzü" tanımını yaparak Eski Türkçe ve Orta Türkçe "**öng**" sözcüğüne dayandırır. Dîvânu Lugâti't Türk'te de "öng" şeklinin kullanıldığını belirterek sözcüğü "<**öŋ**" şeklinde tahlil

etmiştir (Gülensoy, 2011: 662). Buradan hareketle türetilen "önge", anlamsal olarak "önüne çıkan, ilerleyişi durduran, engel teşkil eden şey" manasında "mânî" sözcüğünü karşılamaya yöneliktir. Bu açıdan bakıldığında öneri, Arapça kökenli sözcüğün anlamını Türkçe kök üzerinden semantik olarak başarıyla yansıtmaktadır. Ancak günlük dilde yerleşiklik kazanamamış, "mani" sözcüğü hem yazılı hem de sözlü Türkçede yaşamaya devam etmiştir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "önge" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Manzara (Ar.): Görey (T.) (23 Mayıs 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "gözle görülen, bakılıp seyredilen yer, mevki" ifadesiyle tanımlanan Arapça "manzara" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "gör" fiilinden türeyen "görey" sözcüğü teklif edilmiştir.

Anlamsal açıdan bakıldığında, "görey" sözcüğü "manzara"nın özünde yer alan "gözle algılanan görünüm" boyutunu başarılı bir biçimde karşılamaktadır. Ancak bu öneri, günlük dilde benimsenmemiş; "manzara" sözcüğü hem edebî hem de gündelik Türkçede yaşamaya devam etmiştir.

"Görey" sözcüğünün kökü olan "gör-" fiili, Türkçenin en eski dönemlerinden beri varlığını sürdüren temel fiillerden biridir. Gülensoy, bu fiili "görmek" anlamıyla tanımlayarak kökenini Eski ve Orta Türkçedeki "kör-" fiiline bağlar. Kutadgu Bilig ve Dîvânu Lugâti't Türk gibi temel kaynaklarda fiilin farklı tanıklıklarına rastlanmaktadır. Dîvânu Lugâti't Türk'te ise "köð-" biçiminde kaydedilen varyantın "gözlemek, görmek" anlamlarında kullanıldığı belirtilmektedir (Gülensoy, 2011: 383). Bu tarihsel süreklilik, "gör-" fiilinden türetilen "görey" önerisinin semantik dayanağını güçlendirmekte; "manzara"nın anlamındaki "gözle algılanan görünüm" boyutunu Türkçe kökenli bir taban üzerinden karşılamasını sağlamaktadır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "görey" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Masraf (Ar.): Saypa (T.) (3 Mayıs 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "sarfedilen, harcanan para, gider, harcama" olarak tanımlanan Arapça kökenli "masraf" sözcüğü için, Dil Devrimi döneminde buna karşılık

olarak önerilen “saypa” sözcüğü Türkçe kökenli “say-” fiilinden türetilmiş görünmektedir. Gülensoy, “say-” fiilini “sayıları arka arkaya söylemek” şeklinde tanımladıktan sonra “**<*sā-y-**” çözümlemesini vermiştir (Gülensoy, 2011: 744). “Say-” kökü, “hesap etmek, ölçmek, değerini belirlemek” anlamlarıyla, bir şeyin miktarını veya değerini ifade etmektedir. Buradan türetilen “saypa”, anlamsal açıdan harcamanın ölçülmesi, hesaplanması ve belirli bir değere bağlanması fikrini yansıtmaktadır. Dolayısıyla “saypa”, masraf sözcüğünün temelinde bulunan “hesaplanabilir gider” boyutunu Türkçe bir kök üzerinden yeniden kurma girişimidir. Ancak bu teklif gündelik dilde kabul görmemiş, “masraf” kelimesi hem yazılı hem de sözlü dilde yaşamaya devam etmiştir.

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “saypa” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Meblağ (Ar.): Akçe tutarı (T. + T.) (16 Nisan 1933 – Vakit)

Arapça “meblağ” sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016) “para miktârı, akçe, para, tutar” anlamını karşılar. Bu sözcük için “akçe tutarı” ifadesi teklif edilmiştir. Burada “akçe” Osmanlı döneminde temel para birimini karşılamakta, “tutar” ise miktar ve değer boyutunu vurgulamaktadır. Böylece “meblağ” sözcüğünün ifade ettiği parasal miktar kavramı, tarihsel Türk parası üzerinden yeniden tanımlanmıştır. Fakat sözcük günümüzde yaygınlık kazanamamıştır.

Eski Türkçe “aġı” sözcüğünden “+ça” ekiyle türeyen “para, nakit” anlamlamlarındaki “akçe” sözcüğü ve “tut-” fiilinden türeyen “para miktarı, meblağ” anlamımdaki “tutar” sözcüklerinin birleşimiyle oluşmuş bu ifade günümüzde kullanılmamakta sadece öneri olarak geçmektedir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

Sözcük için 16 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde “Bu evi büyük bir akçe tutarı karşılığı al-” örneği verilmiştir.

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “akçe tutarı” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Mecal (Ar.): Dayanma (T.) (2 Mayıs 1933 – Vakit); **Güç yetirme (T. + T.)** (27 Mayıs 1933 – Vakit)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "takat" anlamlamında tanımlanan Arapça "mecal" sözcüğü yerine terimsel bakımdan anlamını karşılayan Eski Türkçe "dayanma ve güç yetirme" ifadeleri teklif edilmiştir. "Dayanma", doğrudan "dayan-" fiilinden türetilerek bir şeye karşı koyabilme anlamını taşımaktadır. "Dayanma" sözcüğü için "daya-" fiiline işaret eden Gülensoy, "bir şeyi bir yere dokunur duruma getirmek ve bu durumda bırakmak veya tutmak" anlamında tanımlamış. Eski ve Orta Türkçe "taya-" fiiline işaret edilerek "<***tay** 'eş, destek, denk' +**a-**" şeklinde çözümlemesini yapmıştır (Gülensoy, 2011: 268). Bu da mecal sözcüğünün "direnç ve kuvvet" boyutuna karşılık gelir. "Güç yetirme" ise daha çok "bir şeyi yapabilme kudreti"ni vurgular ve mecalin işlevsel, pratik yönünü ifade eder. "Güç" sözcüğü için de Gülensoy, "yardım, destek; kuvvet" tanımı yaparak sözcüğün Eski ve Orta Türkçede "**kūç**" şeklinde varlığını sürdürdüğünü ifade etmiştir (Gülensoy, 2011: 393). "Yetirme" sözcüğü de "yet-i-r-me" şeklinde tahlili yapılır ve "yeterli olmak" anlamlarına denk düşer (Kubbealtı, 2016). Anlamsal açıdan her iki teklif de Arapça kökenli sözcüğün taşıdığı anlamı Türkçe kökler üzerinden karşılamakta başarılıdır. Ancak bu ifadeler söz varlığına tutunamadıkları için öneri niteliğinde kalmışlardır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "dayanma" sözcüğü için farklı bir tanım yapılmış. "Güç yetirme" ifadesine ise sözlükte yer verilmemiştir. Eren "dayanma, güç yetirme ve güçlülük" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Mecburi (Ar.): Yükümsel (T.) (5 Haziran 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2023), "İsteğe bırakılmayan, ister istemez yapılan, kaçınılmaz, zarûrî, zorunlu" anlamlarında tanımlanan Arapça "mecburi" sözcüğü için Eski Türkçe "yapılması zorunlu olan işi veya bir işi yapma zorunluluğu, mecburiyet, mükellefiyet" anlamındaki "yüküm" sözcüğünden türeyen "yükümsel" ifadesinin teklifi yapılmıştır. Gülensoy sözcüğü "<**yü-k+(ü)m**" şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 1191). Bu sözcüğü eklenen "+**sel**" ekiyle "yükümsel" ifadesi oluşturulmuş ve sözcük "mecburi" anlamıyla anlamsal bağını karşılamıştır. Fakat söz varlığına tutunamayan sözcükler arasında olduğu için "mecburi" teriminin kullanımına devam edilmektedir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "yükümsel" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Mehaz (Ar.): Bulak (T.) (24 Mart 1933 – Vakit); **Çıkak (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)

"Bir şeyin alındığı, çıkarıldığı yer, kaynak, memba" anlamındaki Arapça "mehaz" sözcüğü için "bulak ve çıkak" sözcükleri teklif edilmiştir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016). "Bulak", Eski ve Orta Türkçede "su kaynağı, pınar" anlamıyla bilinir ve doğal olarak mehaz sözcüğünün "kaynak, çıkış noktası" boyutunu karşılar. "Çıkak" ise "çık-" fiil kökünden türetilmiş olup, "ortaya çıkan yer, çıkış noktası" anlamını vurgular. Anlamsal açıdan her iki öneri de mehazın temel anlamını, yani bir şeyin başladığı veya ortaya çıktığı yer kavramını Türkçe kökler üzerinden yansıtmaktadır. Ancak bu terimler tarihsel deneme olarak kalmış, günümüzde kullanılmamaktadır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "bulak" sözcüğü "pınar" anlamında tanımlanış olup Derleme Sözlüğü'nde de "kaynak" şeklinde geçmektedir. Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "kaynak, pınar, memba" tanımı yapılarak sözcüğün Eski Türkçeden beri kullanıldığını ve kökünün belli olmadığı ifade edilmiştir. Nişanyan, Kutadgu Bilig eserinde de geçtiği bilinen bu sözcüğün Eski Türkçe "kaynama, kaynaşma" anlamına gelen "bulġak" sözcüğünden evrildiğini, sözcüğün "bula-" veya "kaynamak" anlamına gelen "**bulġa-**" fiilinden Eski Türkçe +Uk ekiyle türetildiğini savunur (Nişanyan, 2025). Eren, "bulak" sözcüğünü "pınar" ifadesiyle tanımlayarak Anadolu'da yer adı olarak "Bulak, Bulakbaşı, Bulaklı, Karabulak" ifaderinin kullanıldığını belirtmiştir. Sözcüğün; Azerbaycan Türkçesinde "bulag", Türkmen Türkçesinde "bulak", Nogaycada "bulak 'kaynak'", Karakalpakçada "bulak 'pınar'" ve Kırgızcada "bulak 'pınar, küçük su'" şeklinde kullanıldığını söyler. Türkçede daha çok "pınar" sözcüğünün kullanıldığını ve "bulak" bicinin dar bir alanda kaldığını belirtir (Eren, 2020: 79).

"Çıkak" ifadesi için Türkçe Sözlük'te (2023) "çıkış yeri; çıkıt, mahreç" tanımı yapılmış olup anlamsal açıdan bağı sağlamasına rağmen direkt "mehaz" tanımı vermemektedir. Sözcüğün "çık-" fiilinden +Ak ekiyle türetildiği bilinir. Eren, Eski Türkçe yazıtlarında "çık-" yerine "taşık-" bicinin geçtiğini belirterek sözcüğün "çık-" biçiminin "***tışık – (<taşık-)'tan**" geldiğini savunur (Eren, 2020: 110). Gülensoy ise "çık-" için "dışarı çıkmak" tanımını yapmaktadır. Orta Türkçede "çık-" fiilinin Dîvânu

Lugâti't Türk'te kullanıldığına değinilmiştir. Fiilin tahlilini ise "[<***taş** (>tış) 'dış' + **ık- > tı- > şık- > çık-**] şeklinde yapmıştır (Gülensoy, 2011: 235).

Memur (Ar.): Buyru (T.) (24 Mart 1933 – Vakit); **İşmen (T.)** (2 Nisan 1935 – Ulus)

Arapça "memur" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "devlet hizmetinde çalışan maaşlı kimse" anlamını karşılar. Bu sözcük için Eski Türkçe "buyru ve işmen" sözcüklerinin teklifi yapılmıştır. "Buyru" sözcüğü, "buyur-" fiilinden türetilmiş olup, görev ve yetki bağlamında emir alan veya yerine getiren kişi anlamını taşır. "İşmen" sözcüğü, "iş" kökünden türetilerek, işi yapan, görevli kişi anlamını vurgular; burada odak, kişinin fiilî rolü üzerinedir. Anlamsal açıdan iki öneri de memur sözcüğünün taşıdığı "görevli, yetkili" anlamını Türkçe kökenli biçimlerle aktarmaya çalışmıştır. Ancak bu sözcükler günlük kullanımda yerleşmemiş, "memur" sözcüğü yaygınlığını sürdürmüştür.

"Buyur" sözcüğü "<**buyur-u**" şeklinde tahlil edilir. "Buyur-" fiili için de "buyurulan, emredilen şey, emir, hüküm" tanımı yapılır (Kubbealtı Sözlüğü, 2016). "İşmen" sözcüğünün kökü "iş" sözcüğüne dayanır. Gülensoy, "iş, görev, vazife" şeklinde tanım yaparak sözcüğün Eski ve Orta Türkçe "iş ~ ış" şeklinin Dîvânu Lugâti't Türk'te geçmekte olduğunu belirterek "<**ış**" tahlilini yapar (Gülensoy, 2011: 440).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "buyru ve işmen" sözcükleri için tanım yapılmamış. Eren, "buyru, işmen ve bayındır" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Memuriyet (Ar.): Buyrultu (T.) (24 Mart 1933 – Vakit); **Buyruluk (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit); **Kapıkulluğu (T. + T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "memurluk" anlamında tanımlanan Arapça "memuriyet" sözcüğü yerine terimsel bakımdan anlamını karşılayan Eski Türkçe "buyrultu, buyruluk ve kapıkulluğu" sözcükleri teklif edilmiştir.

"Buyrultu" sözcüğü, muhtemelen "buyur-" fiilinden türetilmiş olup, bir kişinin kendisine verilen görevi yerine getirme süreci veya durumu anlamını taşır. "Buyrultu" sözcüğü Kubbealtı Sözlüğü'nde "<**buyurul-tu**" şeklinde çözümlenir (Kubbealtı, 2016).

"Buyruluk" ise benzer biçimde, görev ve emir alma boyutunu vurgulayan, isimleştirilmiş bir biçimdir. "Kapıkulluğu" ise Osmanlı kökenli bir terimle, devlete bağlı

olarak görev yapan kişi veya görevin bütününü ifade ederek hem hiyerarşik hem de resmî bağlamı içerir. Anlamsal açıdan bakıldığında, her üç öneri de memuriyet sözcüğünün taşıdığı "resmî görev, yetki ve hizmet durumu" anlamını Türkçe kökenli biçimlerle yansıtmayı amaçlamıştır. Ancak günlük kullanımda bu sözcükler yerleşmemiş; "memuriyet" sözcüğü hem resmî hem de yazılı dilde kalıcı olmuştur.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "buyrultu" sözcüğü "memuriyet" anlamının dışında tanımlanmış olup "buyruluk ve kapıkulluğu" ifadelerine ise yer verilmemiştir. Eren, "buyrultu, buyruluk ve kapıkulluğu" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Menfaatperest (Ar. + Far.): Asığcıl (T.) (9 Haziran 1935 – Ulus)

"Kendi çıkarından başkasını düşünmeyen, yalnız kendi menfaatini gözeten (kimse), menfaatçi" anlamında tanımlanan "menfaatperest" sözcüğü için Dil Devrimi döneminde buna karşılık olarak "asığcıl" sözcüğü teklif edilmiştir.

Kökünü Eski ve Orta Türkçede "ası" sözcüğünden alır; Gülensoy, "ası" sözcüğünü "fayda" olarak tanımlamakta ve Dîvânu Lugâti't Türk'te asığ "fayda", asığlıġ ise "faydalı" anlamında geçmektedir Türkiye Türkçesi Ağızları'nda ise "ası, asıg, asığ, asık, assı" biçimlerinin kullanıldığı bilinmektedir (Gülensoy, 2011: 82). Bu köke eklenen sıfatlaştırıcı "-cıl" ekiyle türetilen "asığcıl" sözcüğü, anlamsal olarak "faydacı, kendi çıkarını ön planda tutan" kişi anlamını kazanmakta ve böylece "menfaatperest" sözcüğünün taşıdığı çıkarcılık ve bencillik anlamını Türkçe kökenli bir biçimde aktarmaktadır. Ancak günlük kullanımda "asığcıl" yerleşmemiş, modern Türkçede hem yazılı hem sözlü dilde hâlâ "menfaatperest" sözcüğü yaygın biçimde kullanılmaktadır. 9 Haziran 1935 sayılı Ulus gazetesinde teklifi yapılan bu sözcük için "Memleket işlerinde asığcıl olmayınız, özgeci (feragat) gösteriniz." örneği verilmiştir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "asığcıl" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Merasim (Ar.): Ünlüleme (T.) (12 Haziran 1933 – Vakit)

Arapça "merasim" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "tören" anlamını karşılar. Bu sözcük için Eski Türkçe "ünlüleme" sözcüğü teklif edilmiştir. Sözcüğün kökü Eski Türkçeden beri kullanılan şöhret ve tanınmış olma durumlarına karşılık gelen "ün"

sözcüğüne dayanır. Hasan Eren sözcüğün Orta Türkçede de "ün" olarak geçmekte olduğunu ve Eski Kıpçakçada da "ün" şeklinde kullanıldığını belirterek Türkmence "üyn", Nogayca "ün", Kırgızca "ün" ve Kazakça "ün" şeklinde kullanıldığını belirtir. Sözcüğün bu anlamının 19. Yüzyıldan itibaren kullanıldığını da madde sonunda ifade etmiştir (Eren, 2020: 540). Paçacıoğlu "ün" sözcüğünün Dîvânu Lugâti't Türk'te, Tarama Sözlüğü'nde ve Kutadgu Bilig'de geçtiğini ifade eder (Paçacıoğlu, 2016: 710).

Merasim sözcüğünün amacı bir olayı, kişiyi veya başarıyı resmi bir törenle ilan etmek ve kutlamaktır. Bu sebeple "şöhret" anlamını taşıyan "ün" sözcüğüne eklenen "ün+lü+le-me" ekleriyle "şöhretlendirme, duyurma, herkesin önünden tanıtma" anlamlarını karşılamakta olduğu için "merasim" sözcüğü için Eski Türkçe "ünlüleme" sözcüğü teklif edilmiştir. Anlamsal açıdan mecazi olarak "merasim" sözcüğünün bir olayı toplum önünde "ün" kazandırarak tanıtma anlamındaki işlevini tanımlar.

Gülensoy, "ün" sözcüğü için "1. Ses; 2. İyi bir nitelikte bilinip tanınmış olma durumu" şeklinde tanımlama yapar. Sözcüğün Dîvânu Lugâti't Türk'te "ses; ün, şan" anlamlarında "ün" şeklinde kullanıldığını ifade ederek "<**ün [<*ün̄(/ī)- 'yansıma' + -n]**" şeklinde tahlil eder. Eski Kıpçak Türkçesinde de "ün" sözcüğünün varlığına rastlandığını da belirtir (Gülensou, 2011: 991).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "ünlüleme" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Merdane (Far.): Yuvgu (T.) (9 Haziran 1935 – Ulus)

Köken itibariyle Farsçaya dayanan "merdane" sözcüğü, TDK Güncel Sözlük'te "kalın oklava" ifadesiyle tanımlanmıştır. Sözcük için Eski Türkçe "yuvarlamak" anlamındaki "yuv" evrilen "yuvgu" sözcüğü teklif edilmiştir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

Dil Devrimi döneminde önerilen Türkçe karşılık "yuvgu", Gülensoy'a göre "yuvak, merdane, silindir" anlamlarını taşımakta ve sözcük fiilden ad yapma eki üzerinden türetilmiştir: yuv-gu. Buradaki kök fiil olan "yuv-", "yuvarlamak" anlamına gelir ve Eski ile Orta Türkçede **yuw-, yuv-** biçimleriyle kullanılmıştır; Dîvânu Lugâti't Türk'te de yer alır. Fiilin etimolojik çözümlemesi ise "<*yū- 'yuvarlamak, döndürmek' + -w-" şeklinde yapılmıştır (Gülensoy, 2011: 1184, 1186). Anlamsal açıdan "yuvgu", merdane sözcüğünün taşıdığı hem işlevsel hem de biçimsel anlamı, yani yuvarlama ve düzleme eylemiyle bağlantılı nesne kavramını Türkçe kök üzerinden karşılamaktadır.

Ancak bu öneri günlük dilde kalıcı olmamış ve “merdane” sözcüğü hem yazılı hem sözlü kullanımda yerini korumuştur.

9 Haziran 1935 sayılı Ulus gazetesinde bu sözcüğün teklifi için “En güzel cümleler bile sokak dıvarlarında iki güneş gördükten, iki üç defa basım yuvgusu altında ezildikten sonra, ölü ve donuk klişeler haline gelir.” örneği verilmiştir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “yuvgu” sözcüğü “merdane” tanımını karşılamamaktadır. “Loğ” tanımı verilmiş, o da “yollarda, tarlalarda toprağı ezmek veya toprak damlı evlerin üstündeki killi toprağı sert bir katman durumuna getirmek için dam üzerinde yuvarlanan, silindir biçimindeki ağır taş; loğ taşı, yuvgu, yuvak” şeklinde tanımlanmış anlamsal bir bağ sağlamakta fakat “merdane” için tam bir karşılık gelmemektedir. Eren ise “yuvgu” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Merhale (Ar.): Yüğrüm (T.) (26 Nisan 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016), “değeri ve önemi bakımından kademe kademe yükselen mevki ve derecelerden her biri, aşama, mertebe, basamak, pâye” anlamında tanımı yapılan Arapça “merhale” sözcüğü içi Eski Türkçe “yüğrüm” sözcüğünün teklifi 26 Nisan 1935 sayılı Ulus gazetesinde yapılmıştır.

“Yüğrüm” sözcüğü, Kaşgarlı Mahmud’un Dîvânu Lugâti’t-Türk’ünde “bir koşuluk yer” anlamıyla kaydedilmiştir. Buradaki “yüğrüm”, Eski Türkçe “koşmak” anlamındaki “**yügür-**” fiilinden türetilmiş olup, bir koşuda kat edilebilecek mesafeyi işaret eder. Anlamsal açıdan bakıldığında, Arapça “merhale” sözcüğünde zaten yolun bir bölümünü, belirli bir mesafeyi karşılar. Dolayısıyla “yüğrüm” ile “merhale” arasında bire bir örtüşen bir anlam bağı kurulur: Her ikisi de yolculuğun mesafe birimini, yani yol üzerinde kat edilen aşamayı belirtir. Böylece, yabancı kökenli bir kavram, Türkçedeki fiil tabanlı ölçü anlayışıyla doğal bir karşılık bulmuş fakat söz varlığında yaşayamamıştır.

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “yüğrüm” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Mesafe (Ar.): Uza (T.) (14 Mayıs 1935 – Türk Dili)

Arapça kökenli “mesafe” sözcüğü TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “ara” sözcüğüyle karşılık bulmuştur. Bu sözcük için teklif edilen Eski Türkçe “uza” sözcüğü

“uza-” fiilinden gelmekte olup Gülensoy fiili “1. uzun duruma gelmek, boyu büyümek; 2. çok zaman tutmak, uzun sürmek” anlamlarıyla tanımlayarak sözcüğün “**<*uz-a-**” şeklinde tahlilini gerçekleştirmiştir. Dîvânu Lugâti’t Türk’te “geçmiş zaman” anlamlarında “uza” sözcüğünün kullanıldığı bilinmektedir (Gülensoy, 2011: 982).

Anlamsal açıdan “uza”, mesafe sözcüğünün temel anlamını, yani iki nokta arasındaki uzunluk veya aralık kavramını doğrudan Türkçe kök üzerinden aktarmayı amaçlamaktadır. Ancak günlük kullanımda bu öneri yerleşmemiş; modern Türkçede hem yazılı hem sözlü dilde hâlâ “mesafe” sözcüğü yaygın olarak kullanılmaktadır.

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “uza” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Meselâ (Ar.): Netekim (T.) (28 Nisan 1933 – Vakit)

Arapça “meselâ” sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016) “misal olarak, örnek olarak, söz gelişi” anlamını karşılar. Bu sözcük için Türkçe “ne” ve “kim” sözcüklerinin birleşimiyle oluşmuş “netekim” sözcüğü teklif edilmiştir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016). Anlamsal açıdan “netekim”, meselâ sözcüğünün taşıdığı örnekleme işlevini ve açıklayıcı bağlaç niteliğini karşılamaya çalışmıştır. Ancak bu öneri günlük kullanımda yaygınlık kazanamamış ve modern Türkçede hem yazılı hem sözlü dilde hâlâ “meselâ” sözcüğü tercih edilmektedir.

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “netekim” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Mesken (Ar.): Otru (T.) (19 Haziran 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016) “oturulan, ikāmet edilen yer, ev, konut, ikāmetgâh” biçiminde açıklanan Arapça kökenli “mesken” sözcüğünün karşılığı olarak, Eski Türkçe “otur-” fiiline eklenen “-u” ekiyle türetilen “otru” sözcüğü önerilmiştir. Bu türetme süreci, dilin öz kaynaklarına dönüş ve anlamsal uyumluluk açısından isabetli bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Anlamsal açıdan “otru”, mesken sözcüğünün taşıdığı temel anlamı, yani “bir yerde ikamet etme, oturma ve yaşam alanı” boyutunu Türkçe kök üzerinden karşılamaktadır. Ancak pratik kullanımda “otru” yaygınlaşmamış ve modern Türkçede hem yazılı hem sözlü dilde hâlâ “mesken” sözcüğü tercih edilmektedir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "otru" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Meslek (Ar.): Ertik (T.) (3 Mayıs 1935 – Ulus)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) "belli bir eğitim ile kazanılan, sistemli bilgi ve becerilere dayalı, insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, kuralları belirlenmiş iş" biçiminde tanımlanan Arapça kökenli "meslek" sözcüğü yerine, anlam bakımından karşılık oluşturabilecek Eski Türkçe kökenli "ertik" sözcüğü önerilmiştir. Sözcüğün kökenine herhangi bir sözlükten ulaşılamamış olup 3 Mayıs 1935 sayılı Ulus gazetesinden edinilen teklif bağlamında değerlendirme anlamsal bağlamda gerçekleştirilmiştir. Anlamsal açıdan "ertik", meslek kavramının özünü, yani bireyin uzmanlık veya çalıştığı alanı yalın ve kökensel Türkçe bir biçimde ifade etmekteyi amaçlamıştır. Günümüzde "meslek" yaygın olarak kullanılmakta olduğu için önerilen sözcüklerin varlığını koruyamadığı bilinmektedir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "ertik" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Meslekdaş (Ar.): Ertikdeş (T.) (14 Haziran 1935 – Ulus)

Arapça kökenli "meslekdaş" sözcüğü Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "aynı meslekten olan, aynı meslekte çalışan kimselerden her biri" şeklinde açıklanmıştır. Bunun karşılığı olarak önerilen Eski Türkçe "ertikdeş" sözcüğü önerilmiştir. Sözcüğün etimolojik bir kaynağa dayandıramadığımız için 14 Haziran 1935 sayılı Ulus gazetesindeki teklif esasına göre anlamsal bir değerlendirme yapılmıştır.

"Ertikdeş", Türkçe köklerden türetilmiştir. Buradaki ertik "meslek, uğraş" anlamını taşırken, "-deş" eki "birlikte olan, aynı özelliği paylaşan" anlamı verir. Böylece "ertikdeş", aynı mesleği icra eden kişiler arasındaki ilişkiyi, hem topluluk hem de ortak uğraş bağlamında Türkçe biçimde karşılamaktadır. Anlamsal açıdan, teklif Arapça "meslekdaş" kavramının hem mesleki hem de sosyal boyutunu yansıtmış fakat sözcük öneri niteliğinde kalmıştır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "ertikdeş" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Mesul (Ar.): Sorav (T.) (3 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça "mesul" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "yaptığı veya üstüne aldığı işlerden ve davranışlardan hesap vermeye mecbur olan, sorumluluk yüklenen (kimse), sorumlu" anlamını karşılar. Bu sözcük için "sual etme" anlamındaki "sor" fiilinden türeyen "sorav" sözcüğü teklif edilmiştir. Sözcüğün kökeni Orta Türkçe kullanılmakta olup Dîvânu Lugâti't Türk'te "sor-" şeklinde geçmektedir (Gülensoy, 2011: 799). "Sorgu" sözcüğü için Kazakçada "surav" sözcüğünün kullanılığını Paçacıoğlu'ndan (2016: 800) öğrenilmektedir. "Sorav" sözcüğünün Nogaycada da "soru, sorgu, sorma; mesele, problem vs." anlamlarına geldiği bilinmektedir.[10] Bu bağlamda "sorav" sözcüğü sorumluluk sahibi anlamında "mesul" sözcüğü için teklif edilmiştir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "sorav" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Meşale (Ar.): Işımak (T.) (16 Haziran 1935 – Ulus)

Köken itibariyle Arapçaya dayanan "meşale" sözcüğü, TDK Güncel Sözlük'te "ucunda alev çıkarabilen yanıcı bir madde bulunan, aydınlatmaya yarayan değnek; çırakma, çırakman, yanarca" ifadesiyle tanımlanmıştır. Sözcük için Eski Türkçe "ışıklanmak, aydınlanmak" anlamındaki "ışı-" sözcüğünden evrilen "ışımak" sözcüğü teklif edilmiştir. Dîvânu Lugâti't Türk'te "ışımak, parlamak" anlamlarında Orta Türkçe "yaşu-" fiilinin kullanıldığı bilinir ve Gülensoy sözcüğü "<ET. **yaşu-** [yaru- yaşu-; yaltrı- yaşu- birlikte] < **yışı-** ara şekli ile, **<yaşu-/yaşı-**] şeklinde çözümlemiştir (Gülensoy, 2011: 421). Anlamsal açıdan "ışımak", meşale sözcüğünün özünde taşıdığı "ışık verme, aydınlatma" işlevini doğrudan Türkçe kök üzerinden yansıtmaktadır. Ancak "ışımak" sözcüğü daha çok eylemsel bir fiil olarak kaldığından, somut nesne olan "meşale" sözcüğünün hem fiziksel hem mecazî yönünü tam karşılayamamıştır; bu nedenle modern Türkçede "meşale" hâlâ yaygın olarak kullanılmaktadır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "ışımak" sözcüğü "aydınlanmak, ışık saçmak" anlamlarında tanımlanmış "meşale" sözcüğüyle anlamsal bir bağ kurmaktadır

[10] https://www.academia.edu/107023350/NOGAY_T%C3%9CRK%C3%87ES%C4%B0_S%C3%96ZL%C3%9C%C4%9E%C3%9C_NOGAYCA_%C3%9CZER%C4%B0NE_YAPILAN_%C3%87ALI%C5%9EMALARDA_GE%C3%87EN_S%C3%96Z_VE_ANLAMLARDAN_DERLENM%C4%B0%C5%9ET%C4%B0R

fakat direkt terimsel anlamını karşılamamaktadır. Eren ise "ışımak" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Meşru (Ar.): Törümlü (T.) (11 Mayıs 1935– Ulus)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) "yasal" olarak verilen Arapça kökenli "meşru" sözcüğü yerine, Türkçe kökene sahip "törümlü" sözcüğünün önerilmesi dildeki özleştirme çabaları için uygun bir tekliftir.

"Törümlü" sözcüğü kökenini Eski ve Orta Türkçedeki "törü" sözcüğünden alır. Gülensoy, "törü" sözcüğünü "görenek, gelenek" olarak tanımlamakta ve Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini belirtmektedir; sözcüğün tahlili ise "<tö-r+e- 'yaratılmak' (DLT)" şeklinde yapılmıştır (Gülensoy, 2011: 947). Buradan hareketle, "törü" köküne eklenen "+m" ve "+lü" ekleriyle türetilen "törümlü" sözcüğü, anlamsal olarak "geleneklere uygun, kurallara uygun" gibi bir anlam kazandırarak meşru sözcüğünün taşıdığı yasal ve sosyal uyumluluk boyutunu Türkçe kök üzerinden yansıtmaya çalışmıştır. Ancak bu öneri yalnızca teklif niteliğinde kalmış; günlük ve resmî kullanımda modern Türkçede hâlâ "meşru" sözcüğü tercih edilmektedir.

Teklifi yapılan "törümlü" sözcüğü için 11 Mayıs 1935 sayılı gazetede şu açıklamalar verilmiştir: "Tören size hemen Türe'yi hatırlatacaktır. O zaman Törümlü'nün nasıl meşru anlamını karşıladığını da sezeceksiniz. Meşru karşılığının şeriat yerine Türk Türe'sine benzemesinden daha tabiiğ ne olabilir?"

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "törümlü" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Metin (Ar.): Ana yazı (T. + T.) (15 Nisan 1933 – Vakit); **Kütük (T.)** (15 Nisan 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "basılmış veya elle yazılmış yazı, yazı parçası, tekst" ifadesiyle tanımlanan Arapça "metin" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "ana yazı ve kütük" sözcükleri teklif edilmiştir.

"Ana yazı" önerisi, metnin temel ve esas bölümünü vurgulayan doğrudan karşılıklardır. "Kütük" sözcüğü ise Gülensoy'a göre esasen "kalın ağaç gövdesi" anlamında kullanılmış olup, metin anlamında kullanımı söz konusu edilmemiştir. Bu nedenle önerinin kökenine inilerek, sözcüğün dolaylı olarak metin anlamında teklif

edildiği düşünülmektedir. Gülensoy, "kütük" sözcüğnü 'tomruk' anlamındaki "kütek" sözcüğünden türediğini belirterek, "<**küt** 'kesik, kırık' + **(ü)k**" şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 593). Anlamsal açıdan bakıldığında, "kütük" sözcüğü metin anlamını doğrudan karşılamamakta, daha çok dolaylı bir öneri niteliği taşımaktadır; günlük kullanımda ise modern Türkçede "metin" hâlâ tercih edilen sözcük olarak yaşamını sürdürmektedir.

"Kütük" için "kalın ağaç gövdesi" tanımı yapan Gülensoy, sözcüğü "metin" anlamında tanımlamamış. Ham maddesine inilerek bu sözcüğün teklifi yapıldığı düşünülmektedir. "Kütük" sözcüğünün 'tomruk' anlamındaki "kütek" sözcüğünden geldiğini iddia ederek "<**küt 'kesik, kırık' + (ü)k**" şeklinde tahlilini gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 593).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "ana yazı" ifadesi kullanılmamakta "kütük" sözcüğü de "metin" anlamında geçmemektedir. Eren, "ana yazı ve kütük" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Mevkuf (Ar.): Tutak (T.) (1 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça "mevkuf" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "tutuklu, tutuklanmış, tevkif edilmiş (kimse)" anlamını karşılar. Bu sözcük için Eski Türkçe "tut" fiilinden türeyen "tutak" sözcüğü teklif edilmiştir.

Önerilen "tutak" sözcüğü, Eski ve Orta Türkçedeki "tut-" fiilinden türetilmiştir. Gülensoy, "tut-" fiilini "1. elde bulundurmak, ele almak; 2. ele geçirmek; 3. avlamak; 4. anlamak, farkına varmak; alıkoymak; 5. tevkif etmek; 6. kaplamak vb." anlamlarıyla tanımlamış, fiilin Dîvânu Lugâti't Türk'te "tut-" şeklinde geçtiğini ve sözcüğün "**<tut-[~tuta-]**" olarak tahlil edildiğini belirtmiştir (Gülensoy, 2011: 935). Bu köke eklenen "-ak" ekiyle türetilen "tutak" sözcüğü, mevkufun taşıdığı "tutuklu, alıkonulmuş kişi" anlamını aktarmayı amaçlamıştır. Anlamsal açıdan bakıldığında, öneri mevkuf sözcüğünün temel anlamını, yani bir kişinin yetkili makamlarca geçici olarak alıkonulması durumunu Türkçe kök üzerinden aktarmayı amaçlamıştır. Ancak "tutak" sözcüğü günlük dilde yerleşmemiş ve modern Türkçede hâlâ "mevkuf" veya "tutuklu" sözcükleri yaygın biçimde kullanılmaktadır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "tutak" sözcüğü "mevkuf" anlamında tanımlanmamıştır. Eren ise "tutak" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Meyil (Ar.): Eğğin (T.) (23 Mayıs 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "eğilme veya bir yana eğilmiş olma, eğik durma hâli, eğim, eğiklik" ifadesiyle tanımlanan Arapça "meyil" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "eğmek" anlamındaki "eğ-" fiilinden türeyen "eğğin" sözcüğü teklif edilmiştir. Gülensoy fiili "<*ēk-" şeklinde tahlil ederek, sözcüğün Kutadgu Bilig ve Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğine değinmiştir. Fiil, Kazan Tatar Türkçesinde "i-", Karakalpak, Nogay, Kazan Tatar ve Kırgız Türkçesinde "iy-", Yakut Türkçesinde "ieh-", Özbek Türkçesinde "eg-", Uygur Türkçesinde "äg-", Türkmen Türkçesinde "eğ-", Başkurt Türkçesinde "ey-" ve Azerbaycan Türkçesinde "äy-" şeklinde varlığını sürdürmüştür (Gülensoy, 2011: 319). Anlamsal açıdan "eğğin", "meyil" sözcüğünün temel anlamını, yani bir yön veya eğilim ifade etme işlevini Türkçe kök üzerinden aktarmayı amaçlamaktadır. Ancak "eğğin" sözcüğü günlük kullanımda yaygınlaşmamış; modern Türkçede hem yazılı hem sözlü dilde hâlâ "meyil" sözcüğü tercih edilmektedir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "eğğin" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Meylettirmek (Ar. + T.): Akıntırmak (T.) (14 Mayıs 1935 – Ulus)

"Meyletmek" sözcüğü için Kubbealtı Sözlüğü'nde, "bir yöne doğru yönelmek, eğilmek, eğik duruma gelmek" tanımı verilmiş ve bu sözcüğün türevi olan "meylettirmek" ifadesi için Eski Türkçe "akıntırmak" sözcüğünün teklifi 14 Mayıs 1935 sayılı Ulus gazetesinde yapılmıştır. "Eski Türkçe akın "sel" sözcüğünden evrilmiştir. Bu sözcük Eski Türkçe ak- fiilinden Eski Türkçe +In ekiyle türetilmiştir. "Akın+tı+r-mak" sözcüğü "herhangi bir tarafa meyil almak" şeklinde düşünülürse "meylettirmek" sözcüğü yerine teklif edilmiş olup kelimenin kökeninin Arapça olduğu tespit edilmiştir (Nişanyan, 2025). Gülensoy da "akın" sözcüğü için "sel, akıntı" tanımı yaparak Dîvânu Lugâti't Türk'teki varlığından bahsederek sözcüğü "<ak-ın" şeklinde tahlil eder (Gülensoy, 2011: 59).

Anlamsal açıdan "akıntırmak", meylettirmek sözcüğünün temel işlevini, yani bir eğilim veya yönlendirme yaratma anlamını Türkçe kök üzerinden aktarmayı

amaçlamıştır. Ancak bu öneri günlük kullanımda yaygınlaşmamış; modern Türkçede hem yazılı hem sözlü dilde hâlâ "meylettirmek" sözcüğü tercih edilmektedir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "akıntırmak" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Millet Meclisi (Ar. + Ar.): Kamutay (T.) (19 Mayıs 1935 – Türk Dili)

Arapça "millet" ve "meclis" sözcüklerinin birleşimiyle oluşmuş "millet meclisi" ifadesi için Eski Türkçe "kamutay" sözcüğü teklif edilmiştir. "Millet Meclisi", halkın temsilcilerinden oluşan yasama organı anlamına gelir. Dil Devrimi döneminde buna karşılık olarak önerilen Türkçe sözcük "kamutay", köken olarak "kamu" ve "tay" unsurlarından türetilmiştir. Burada "kamu" halk, toplum anlamına gelirken, "tay" eklemesi de topluluğu veya meclisi ifade etmektedir. Anlamsal açıdan "Kamutay", Millet Meclisi'nin taşıdığı "halkın temsilcilerinden oluşan resmî organ" işlevini Türkçe kök ve eklerle aktarmayı amaçlamıştır. Ancak bu öneri günlük kullanımda yerleşmemiş; modern Türkçede hem yazılı hem sözlü dilde hâlâ "Millet Meclisi" ifadesi kullanılmaktadır.

Gülensoy, "kamu" sözcüğünü "hep, bütün" olarak tanımlayarak "<ET. **ḳama~ḳamuġ** 'bütün, hep, hepsi'" şeklinde tahlilini gerçekleştirir. Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü'nde ve Dîvânu Lugâti't Türk'te "**ḳamıġ ~ ḳamaġ ~ ḳamġaġ**" biçimleriyle Kutadgu Bilig'de ise "**ḳamuġ**" biçiminde kullanıldığı bilinir (Gülensoy, 2011: 457).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "kamutay" için "Türkiye Büyük Millet Meclisinin genel kurulu" tanımı yapılarak "kamutay" sözcüğü eskimiş olarak nitelendirilmiştir. Teklifi yapılan sözcük zaman içinde kullanılmış fakat günümüzdeki söz varlığına tutunamamıştır. Eren ise "kamutay" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Milletvekillik (Ar. + Ar.): Saylavlık (T.) (2 Nisan 1935 – Ulus)

Arapça "millet" ve "vekil" sözcüklerinin birleşimiyle oluşturulmuş "milletvelliği" sözcüğü yerine 2 Nisan 1935 sayılı Ulus gazetesinde "saylavlık" sözcüğü kullanılmıştır.

Arapça kökenli "milletvekilliği" sözcüğü, halkı temsil eden kişi olma durumunu, yani meclisteki temsilcilik görevini ifade eder. Buna karşılık olarak önerilen Türkçe sözcük "saylavlık", "sayla-" fiilinden "-v" ekiyle türetilmiş ve "Cumhûriyetin ilk yıllarında milletvekili, mebus karşılığı olarak kullanılmıştır" şeklinde açıklamayla

tanımlanmıştır (Kubbealtı Sözlüğü, 2016). Anlamsal açıdan "saylavlık", milletvekilliği kavramının temel işlevini, yani halk tarafından seçilmiş temsilci olma durumunu Türkçe kök ve eklerle aktarmayı amaçlamıştır. Ancak bu öneri günlük kullanımda yerleşmemiş; modern Türkçede hem yazılı hem sözlü dilde hâlâ "milletvekilliği" sözcüğü kullanılmaktadır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "saylav" için "milletvekili" tanımı yapılarak "saylav" sözcüğü eskimiş olarak nitelendirilmiştir. Teklifi yapılan sözcük zaman içinde kullanılmış fakat günümüzdeki söz varlığına tutunamamıştır. Eren ise "saylavlık" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Miras (Ar.): Kalığ (T.) (1 Haziran 1935 – Ulus)

Arapça "miras" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "ölen bir kimseden yakınlarına kalan mal, mülk, para vb." anlamını karşılar. Bu sözcük 1 Haziran 1935 sayılı Ulus gazetesinde "kalığ" şeklinde geçmektedir. Sözcük "kalmak, bırakmak" anlamlarındaki "kal-" fiilinden türeyerek "kalığ" şeklini aldığı düşünülmektedir. Orta Türkçe "kāl-" şeklinde kullanıldığı bilinir ve sözcük "<***kā-** 'yığmak, biriktirmek' +**-l** 'edilgenlik eki'" şeklinde tahlil edilmiştir (Gülensoy, 2011: 454).

"Kalığ", miras sözcüğünün temel işlevini, yani bir kişinin vefatından sonra hak ve mal varlığının devri kavramını Türkçe kök üzerinden aktarmayı amaçlamıştır. Geride kalan, devredilen mal veya hak ifadelerini Türkçeleşme çabası doğrultusunda tanımlamış. Ancak "kalığ" önerisi günlük kullanımda yaygınlaşmamış; modern Türkçede hem yazılı hem sözlü dilde hâlâ "miras" sözcüğü tercih edilmektedir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "kalığ" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Montaj (Fr.): Kurma (T.) (2 Mayıs 1935 – Ulus)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) "kurma" sözcüğüne karşılık gelen Fransızca kökenli "montaj" sözcüğü yerine, anlam bakımından karşılık oluşturabilecek Eski Türkçe kökenli "kur-" fiilinden türeyen "kurma" sözcüğü önerilmiştir. Gülensoy fiili "bir şeyin oluşmasına yardım eden parçaları birleştirerek bütün durumuna getirmek" şeklinde tanımlayarak sözcüğün Eski ve Orta Türkçe "kurmak, gemek, toplamak"

anlamlarında “ḳur-” fiilinden geldiğini ve Dîvânu Lugâti’t Türk’te kullanıldığı bilinir (Gülensoy, 2011: 570).

Türetilen sözcük “bir şeyi oluşturmak, düzenlemek, bir araya getirmek” anlamını taşır. Anlamsal açıdan “kurma”, montaj sözcüğünün temel işlevini, yani parçaların düzenli ve işlevsel bir bütün hâline getirilmesi eylemini Türkçe kök üzerinden aktarmayı amaçlamıştır. Ancak günlük kullanımda bu öneri yaygınlaşmamış ve kullanımına “montaj” sözcüğüyle devam edilmektedir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “kurma” sözcüğü “montaj” anlamında kullanılmamıştır. Eren ise “kurma” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Muayene (Ar.): Bakı (T.) (27 Mayıs 1935 – Ulus)

“Ne olduğunu ve nasıl olduğunu anlamak için görerek inceleme, dikkatle bakma, yoklama, gözden geçirme” anlamındaki Arapça “muayene” sözcüğü için “bakı” sözcüğü teklif edilmiştir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

“Bakı” sözcüğünün kökü “bak-” fiilinden gelmektedir. Gülensoy, fiili “bakışı bir şeyin üzerine çevirmek” anlamında tanımlamış ve “**<*ba-k-**” şeklinde tahlilinin gerçekleştirerek Dîvânu Lugâti’t Türk’te kullanıldığına değinmiştir (Gülensoy, 2011: 105).

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “bakı” sözcüğü “muayene” anlamında kullanılmamıştır. Eren ise “bakı” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Mucit (Ar.): Bulman (T.) (2 Mayıs 1935 – Ulus)

“Var olan nesnelerden yepyeni bir şey ortaya koyan, yeni bir buluş yapan, îcat eden kimse” anlamıyla tanımlanan Arapça kökenli “mucit” sözcüğü için Dil Devrimi döneminde buna karşılık olarak önerilen Türkçe sözcük “bulman”, köken olarak Eski Türkçe “bul-” fiilinden türetilmiştir. Gülensoy’a göre “bul-” fiili, Moğolca “tutmak, yakalamak, zorla almak” anlamındaki “buli-” fiili ile bağlantılı olarak değerlendirilmiş ve “<bul- [=Moğ. buli- ‘tutmak, yakalamak, zorla almak’]” şeklinde tahlil edilmiştir (Gülensoy, 2011: 179). Bu fiile eklenen “-man” eki ile “bir buluşu bulan kişi” anlamını karşılayan “bulman” sözcüğü oluşturulmuştur. Anlamsal açıdan “bulman”, mucit

sözcüğünün taşıdığı yaratıcı ve ortaya çıkarıcı işlevi Türkçe kök ve eklerle aktarmayı amaçlamıştır. Ancak günlük kullanımda bu öneri yaygınlaşmamış, modern Türkçede hâlâ "mucit" sözcüğü tercih edilmektedir.

2 Mayıs 1935 sayılı Ulus gazetesinde teklif edilen sözcük için "Büyük mucit ve muhterilerinin isimleri tarihde hürmetle anılır = Büyük bulmanların adları tarihde saygı ile anılır." örneği verilmiştir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "bulman" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Mucize (Ar.): Tansı (T.) (31 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça "mucize" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "inanılması, anlaşılması, açıklanması çok güç olan, akla sığmayan, akıl almaz iş ve durum" anlamını karşılar. Dil Devrimi döneminde buna karşılık olarak Türkçe "tansı" sözcüğü önerilmiştir; bu sözcüğün aslının "tansık" olduğu düşünülmektedir. Gülensoy, "tansık" sözcüğünü "insan aklının alamayacağı, şaşırtıcı, olağanüstü olay, mucize" olarak tanımlamış ve sözcüğü "<OT. **tang** 'şaşacak, şaşılacak nesne' + **sık** (<+suk)" şeklinde tahlil ederek, Dîvânu Lugâti't Türk'teki "tangsuk" varlığına atıfta bulunmuştur (Gülensoy, 2011: 857,858). Anlamsal açıdan "tansı", mucize sözcüğünün taşıdığı olağanüstü ve akıl almaz olay anlamını Türkçe kök ve eklerle aktarmayı amaçlamıştır. Ancak bu öneri günlük kullanımda yerleşmemiş, modern Türkçede hâlâ "mucize" sözcüğü yaygın biçimde kullanılmaktadır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "tansı" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Muhabir (Ar.): Duyukçu (T.) (8 Haziran 1933 – Vakit); **Sözcü (T.)** (8 Haziran 1933 – Vakit); **Aytar (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "basın ve yayın organlarına haber toplayan, bildiren veya yazan kimse" anlamında tanımlanan Arapça "muhabir" sözcüğü yerine terimsel bakımdan anlamını karşılayan Eski Türkçe "duyukçu, sözcü ve aytar" sözcükleri teklif edilmiştir.

"Duyukçu" sözcüğünün kökü Eski Türkçe "duy-" fiilinden gelmektedir. Gülensoy, fiili "duymak" şeklinde tanımlamış ve sözcüğü "<**tuy-**" şeklinde tahlil etmiştir

(Gülensoy, 2011: 309). “Duy-uk+çu” sözcüğünün “muhabir” anlamındaki teklifi haberi duyan ve yayan kişiler olmasından ötürü anlamsal bağı karşılamakta olup sözcük teklif niteliğinde kalmıştır.

“Sözcü” sözcüğü de aynı şekilde söz söyleyen ve haberi bildiren kişiler olmalarından dolayı “muhabir” terimi için teklif edilmiş fakat söz varlığında “muhabir” şeklinde kullanımına devam edilmektedir. Gülensoy, “söz” sözcüğü için “bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan düşünce dizisi, lâkırdı, kelâm” şeklinde tanımlamış ve Eski Türkçe olduğunu vurgulamıştır (Gülensoy, 2011: 810).

Mubabirlerin “haberleri, söz söyleyerek ve konuşarak anlatan kişiler” olarak tanımlandığı düşünülürse bu bağlamda teklif edilen “aytar” sözcüğü, “konuşan, konuşarak o işi yapan” anlamını karşılamaktadır. Bu sebeple “aytar” sözcüğünün kökeninin “söylemek” anlamındaki Orta Türkçe “ay-ıt-”tan geldiği bilinir. Gülensoy “ayıt-” sözcüğünü “söylemek” anlamında tanımlayarak sözcüğün kökünü “ay-” ifadesine kadar indirmiş. “Ayıt-” şeklinin ise Dîvânu Lugâti’t Türk’te geçtiğinden bahsetmiştir (Gülensoy, 2011: 95).

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “duyukçu ve aytar” sözcüğü bulunmamakta “sözcü” ise “muhabir” anlamını karşılamamaktadır. Eren, “duyukçu, sözcü ve aytar” ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Muhakeme (Ar.): Ökem (T.) (25 Nisan 1935 – Ulus)

Arapça kökenli “muhakeme” sözcüğü Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016) “bir konuyu dikkatle inceleme, iyice düşünme, akıl süzgecinden geçirerek karar verme” olarak açıklanmıştır. Bunun yerine önerilen Eski Türkçe “**ök**” sözcüğünden türeyen “ökem” ise hem köken itibarıyla Türkçedir hem de anlam bakımından tam bir denkliğe sahiptir.

Gülensoy, “ök” sözcüğünü “akıl” olarak tanımlayarak, sözcüğün Eski ve Orta Türkçede “akıl” anlamında kullanıldığını belirtmiştir (Gülensoy, 2011: 656). Bu kökten türetilen “ökem” sözcüğü, muhakeme kavramının taşıdığı akıl yürütme ve düşünerek değerlendirme işlevini Türkçe kök üzerinden aktarmayı amaçlamıştır. Ancak bu öneri günlük kullanımda yaygınlaşmamış, Türkçede hâlâ “muhakeme” sözcüğü tercih edilmektedir.

Kutadgu Bilig'de "akıl" sözcüğü "ög" şeklinde geçmektedir (Dilâçar, 2016: 85). Husrev ü Şirin eserinde ise "ög" sözcüğü için "akıl" tanımı verilerek sözcüğün 15. Yüzyıldaki varlığını "*habîrem sırrına geçmedim ögden*" beyitlerinden öğrenmekteyiz (Timurtaş, 1977: 306).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "ökem" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Muhalefet (Ar.): Ayrış (T.) (2 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça "muhalefet" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "karşı olma, karşı çıkma, aksini savunma" anlamını karşılar. Bu sözcük için "ayrış" sözcüğü teklif edilmiştir.

Gülensoy, "ayrış" sözcüğü için "ayrı" sözcüğünü işaret ederek "başka" anlamında kökeni tanımlamıştır. Sözcüğün kökü Orta Türkçe "ayru" sözcüğünde gelmekte olup Dîvânu Lugâti't Türk'te bu şekilde kullanılmıştır. Sözcüğün tahlili de "<ađruk" şeklinde gerçekleştirilmiştir (Gülensoy, 2011: 96). "Ayrış" ifadesi karşı taraftan başka bir fikri savunma bağlamında ayrıştığı için bu teklifin yapıldığı bilinir. Anlamsal açıdan bütünlük sağlayan bu teklif söz varlığına tutunamadığı için varlığını hâlâ sürdüren Arapça kökenli "muhalefet" sözcüğüyle karşı karşıya kalınmaktadır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "ayrış" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Muhalif (Ar.): Karşın (T.) (1 Mayıs 1935 – Ulus); **Ayrışık (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "uygun olmayan, uymayan, benzemeyen (şey), aykırı, zıt" ifadesiyle tanımlanan Arapça "muhalif" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "karşın ve ayrışık" sözcükleri teklif edilmiştir.

"Karşın", köken olarak "karşı" sözcüğünden türetilmiş olup, "bir duruma veya görüşe karşı olan kişi" anlamını taşır. "Ayrışık" ise "ayır-" fiilinden türetilmiş ve "bir gruptan veya düşünceden farklılaşmış, karşıt tutum almış kişi" anlamını ifade eder. Anlamsal açıdan bu Türkçe öneriler, muhalif sözcüğünün taşıdığı karşıtlık ve itiraz işlevini aktarmayı amaçlamıştır. Ancak günlük kullanımda bu öneriler yerleşmemiş,

modern Türkçede hem yazılı hem sözlü dilde hâlâ "muhalif" sözcüğü yaygın olarak kullanılmaktadır.

Gülensoy, "karşı" sözcüğünü "bir şeyin, bir yerin, bir kimsenin önü" şeklinde tanımlayarak sözcüğün Eski Türkçede "**ḳarşı**" biçiminin Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü'nde ve Orta Türkçede "**karşı ~ karşu 'karşı, zıt'**" biçimlerinin Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini ifade etmiş. Tahlilini ise "<**kar-** 'karşı durmak' + **-ış-ı**" şeklinde gerçekleştirmişir (Gülensoy, 2011: 471).

Gülensoy, "ayrışık" sözcüğü için "ayrı" sözcüğünü işaret ederek "başka" tanımıyla fiili tanımlamıştır. Sözcüğün kökü Orta Türkçe "ayru" sözcüğünde gelmekte olup Dîvânu Lugâti't Türk'te bu şekilde kullanılmıştır. Sözcüğün tahlili de "<**ağruk"** şeklinde gerçekleştirilmiştir (Gülensoy, 2011: 96).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) "karşın" sözcüğü için "bir şeyin gerekenin veya mantığın tersine olarak yapıldığını anlatan bir söz; rağmen, mukabil" anlamı verilmektedir. Anlamsal açıdan bakıldığında, "karşın" sözcüğü bazı durumlarda "muhalif" anlamına yakınlaşsa da, modern Türkçede çoğunlukla bağlaç veya yön belirten anlamda kullanıldığı için tam olarak "muhalif" sözcüğünü ifade etmemektedir. Önerilen "ayrışık" sözcüğü ise ise "muhalif" anlamının dışında farklı bir anlatımla tanımlanmaktadır.

Eren, "karşın ve ayrışık" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Muhatap (Ar.): Sözü alan (T. + T.) (8 Haziran 1933 – Vakit); **Aytıç (T.)** (23 Haziran 1935 – Ulus)

Köken itibariyle Arapçaya dayanan "muhatap" sözcüğü, TDK Güncel Sözlük'te "kendisine söz söylenen, kendisiyle konuşulan, hitap edilen kimse" ifadesiyle tanımlanmıştır. Sözcük için "sözü alan ve aytıç" ifadesi teklif edilmiştir.

"Sözü alan" ifadesiyle doğrudan anlam aktarımı yapılırken Gülensoy, "söz" sözcüğü için "bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan düşünce dizisi, lâkırdı, kelâm' şeklinde tanımını yapmış. Sözcüğün Eski Türkçede "söz" şeklinde geçtiğini belirtmiş ve tahlilini "***sö–z**" şeklinde yaparak kökenini "söylemek" anlamına gelen "sö-" fiiline kadar indirmiştir (Gülensoy, 2011: 810). "Al-" fiili için "tutup bulunduğu yerden

ayırmak, götürmek, yerini değiştirmek, nakletmek" şeklinde tanımlanmış ve Clauson'un "<ET. al-" çözümlemesiyle karşılık bulmuştur (Tietze, 2016: 318).

"Sözü alan" ifadesi için 8 Haziran 1933 sayılı Vakit gazetesinde "Bu meselede siz benim aytıcım olamazsınız." örneği verilmiştir. Kendisine söz söylenen anlamında tanımlanan "muhatap" sözcüğü için Türkçe "ayıt-" fiilinden türeyen "aytıç" sözcüğünün teklifi anlamsal açıdan uygunluk sağlamış olsa da günümüzde tutunamayan sözcükler arasında yerini almıştır. Gülensoy, "ayıt-" fiilini "söylemek" şeklinde tanımlayarak Orta Türkçe "***ay-ıt-** 'söylemek' (DLT)" şeklinde tahlil eder. Fiilin Dîvânu Lugâti't Türk'te "söylemek" anlamında "ay-" şeklinde kullanıldığı bilinir (Gülensoy, 2011: 95).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "sözü alan ve aytıç" ifadelerine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Musibet (Ar.): Sınat (T.) (11 Haziran 1935 – Ulus)

Arapça "musibet" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "insanın başına ansızın gelen belâ, felâket, dert, sıkıntı" anlamını karşılar. Dil Devrimi döneminde buna karşılık olarak önerilen Türkçe sözcük "sınat", köken olarak "sın-" fiilinden türetilmiş olup, "zorluk, sıkıntı, uğraştırıcı durum" anlamını taşır. Anlamsal açıdan "sınat", musibet sözcüğünün taşıdığı olumsuz ve zorlayıcı durum anlamını Türkçe kök üzerinden aktarmayı amaçlamıştır. Ancak bu öneri günlük kullanımda yerleşmemiş; modern Türkçede hem yazılı hem sözlü dilde hâlâ "musibet" sözcüğü tercih edilmektedir. "Sına-" fiili için Gülensoy, "tecrübe etmek, denemek, imtihan etmek' tanımını verdikten sonra Eski Türkçe ve Orta Türkçede kullanıldığını ifade ederek sözcüğü "**sī-** 'bozmak; kırmak; yenmek'+ **-n** 'gözlem, deneme' + **a-**" şeklinde çözümlemesini vermiştir (Gülensoy, 2011: 768).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "sınat" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Mutekit (Ar.): İnanlı (T.) (15 Haziran 1935 – Ulus)

"Dinine bağlı, imanlı, dindar (kimse)" şeklinden TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) tanımlanan Arapça "mutekit" sözcüğü için anlamsal bakımdan karşılığı olan Eski Türkçe "inan-" fiilinden türeyen "inanlı" sözcüğünün teklifi yapılmıştır. Kişinin benimsediği doğru kabul ettiği yargıların bütünü onun inancını oluşturduğu ve "inançlı"

yaptığı için “mutekit” sözcüğü için “inanlı” ifadesi uygun görülmüştür. “İnanlı” sözcüğü için “inan-” fiiline işaret edilerek fiil için “bir şeyi doğru olarak beninsemek” tanımı yapılarak sözcük “<**ına-n-** (dönüşlülük)” şeklinde çözümlenmiştir. Orta Türkçe “ınan-” biçiminin de Dîvânu Lugâti’t Türk’te geçtiği bilinir (Gülensoy, 2011: 434).

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “inanlı” sözcüğü için “inançlı” ifadesi verilmiş. Sözcük “mutekit” sözcüğünün anlamsal bağını karşılamakta fakat teklif edildiği şekli günümüzde kullanılmamaktadır. “İnanlı” yerine “inançlı” sözcüğünün tercih edildiği bilinir. Eren, “inanlı” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Mutemet (Ar.): İnal (T.) (15 Haziran 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016) “inanılır, güvenilir, emin, îtimâda şâyan (kimse)” biçiminde açıklanan Arapça kökenli “mutemet” sözcüğünün karşılığı olarak, Eski Türkçe “inal” sözcüğünün kullanılması, dilin öz kaynaklarına dönüş bakımından uygunluk taşımaktadır.

“İnanılan” anlamında teklif edilen “inal” sözcüğünün kökü “īna-” fiilinden gelmektedir. “İnan” sözcüğü için “inanmak işi; iman itikat” tanımını yapan Gülensoy, sözcüğün “inanmak” anlamındaki “**yınan-~ınan**-” biçiminin Eski Türkçede kullanıldığını belirtmiştir (Gülensoy, 2011: 434).

Anlamsal açıdan “inal”, mutemet sözcüğünün taşıdığı güven ve emanet işlevini Türkçe kök üzerinden aktarmayı amaçlamıştır. Ancak bu öneri günlük kullanımda yerleşmemiş, modern Türkçede hem yazılı hem sözlü dilde hâlâ “mutemet” sözcüğü kullanılmaktadır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “inal” ifadesi için “kendisine inanılan kimse” tanımı yapılarak “mutemet” sözcüğünün anlamsal bağını karşılamakta olup teklifi yapılan sözcüğün söz varlığına tutunamadığı bilinmektedir. Eren, “inal” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Muvafık (Ar.): Uydaşık (T.) (1 Mayıs 1935 – Ulus); **Oydaşık (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "uygun, münâsip" ifadesiyle tanımlanan Arapça "muvafık" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "uydaşık ve oydaşık" sözcükleri teklif edilmiştir.

"Uydaşık" sözcüğü, "uydaş" kökünden türetilmiştir. Gülensoy'a göre "uydaş" sözcüğünün kökü "uy-" fiiline dayanır ve "kolay uzlaşılabilen, uysal, geçimli" anlamını taşır; sözcük "<uy-daş" şeklinde tahlil edilmiştir. Türkiye Türkçesi Ağızları'nda "uydeş, uyga, uygal ve uylaş" biçimleriyle karşılık bulduğu belirtilmiştir. Ayrıca "uy-" sözcüğü Eski ve Orta Türkçede "<***uđ**-" biçiminde kullanılmıştır (Gülensoy, 2011: 974, 977). Anlamsal açıdan "uydaşık" ve "oydaşık", muvafık sözcüğünün taşıdığı uyum ve uygunluk işlevini Türkçe kök ve eklerle aktarmayı amaçlamıştır. Ancak bu öneriler günlük kullanımda yerleşmemiş; modern Türkçede hâlâ "muvafık" sözcüğü yaygın olarak kullanılmaktadır.

"Oydaşık" sözcüğü için 1 Mayıs 1935 sayılı Ulus gazetesinde "Bu mesele hakkındaki düşüncelerimizde muvafık değiliz. = Bu mesele hakkındaki düşüncelerimizde oydaşık değiliz." örneği verilerek teklif edilen anlam güçlendirilmiştir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "uydaşık ve oydaşık" ifadesine değinilmemiştir. Türkçe Sözlük'te "oydaş" ifadesi için "aynı düşüncede, aynı inançta olan, aynı düşünceyi savunanlardan her biri; düşündeş, fikirdeş" tanımı yapılmıştır. Bu sözcüğe eklenen "-Ik" ekiyle türetilen sözcüğün önerisi yapılmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Muvaffakiyet (Ar.): Başarık (T.) (12 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça "muvaffakiyet" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "başarılı olma, başarı" anlamını karşılar. Bu sözcük için "başarık" ifadesi teklif edilmiş fakat günümüzde "başarı veya muvaffakiyet" olarak kullanılagelmiştir.

Dil Devrimi döneminde buna karşılık olarak önerilen Türkçe sözcük "başarık", köken olarak "başar-" fiilinden türetilmiştir. Gülensoy, "başarı" sözcüğünü "<baş+ar-ı" şeklinde tahlil etmiş ve Türkiye Türkçesi Ağızları'nda bunun karşılığı olarak "başarı, başarığçı, başarık" biçimlerinin kullanıldığını belirtmiştir (Gülensoy, 2011: 119). Bu

çerçevede, "başarık" önerisi yalnızca sözde değil, Türkiye Türkçesi Ağızları'nda da karşılığı bulunan bir sözcüktür. Anlamsal açıdan "başarık", muvaffakiyet sözcüğünün taşıdığı amaçlanan hedefe ulaşma ve olumlu sonuç elde etme işlevini Türkçe kök üzerinden aktarmayı amaçlamıştır. Ancak günlük kullanımda bu öneri yerleşmemiş, modern Türkçede hâlâ "muvaffakiyet" sözcüğü yaygın biçimde kullanılmaktadır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "başarık" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Muvakkat (Ar.): Geçeğen (T.) (17 Haziran 1935 – Ulus)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) "geçici" biçiminde tanımlanan Arapça kökenli "muvakkat" sözcüğü yerine, anlam bakımından karşılık oluşturabilecek Eski Türkçe kökenli "geç" sözcüğünden türeyen "geçeğen" sözcüğü önerilmiştir. Gülensoy, "geç" sözcüğü için "geç" tanımını vermiş. Eski Türkçe "keç" ve Orta Türkçe "kéç" şeklinde geçtiğini belirterek sözcüğün "**ké:ç** [***kē** 'sonra, sonraki' +**ç**]" şeklinde tahlili yapılmıştır (Gülensoy, 2011: 358). Bu sözcüğe eklenen "-eğen" ekiyle geçen süreye vurgu yapılarak "muvakkat" sözcüğüyle anlamsal bir bağ oluşturularak teklif yapılmıştır.

Bu öneri anlamsal bakımdan son derece isabetlidir; çünkü Arapça "muvakkat" sözcüğünün ifade ettiği "geçicilik" düşüncesini Türkçenin kendi köklerinden, yalın ve açık bir şekilde karşılamaktadır. Ancak "geçeğen" sözcüğü günlük dile yerleşmemiş, yerine daha doğal bulunan "geçici" sözcüğü kullanılmaya başlanmıştır. Böylece "geçeğen", 1930'lu yıllarda önerilmiş fakat bugün unutulmuş, yalnızca dönemin sözlüklerinde ve arşivlerinde rastlanabilen bir karşılık olarak kalmıştır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "geçeğen" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Mübalağa (Ar.): Aşkınlık (T.) (24 Mart 1933 – Vakit); **Taşkınlık (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "bir şeyi gerçekte olduğundan daha fazla, daha büyük gösterme, abartma" anlamlarında tanımlanan Arapça "mübalağa" sözcüğü yerine terimsel bakımdan anlamını karşılayan Eski Türkçe "aşkınlık ve taşkınlık" sözcükleri teklif edilmiştir.

Gülensoy, “aşkın” sözcüğü için “aşmış olan; çok, fazla” tanımı yaparak sözcüğü “<**aş-kın**” şeklinde çözümlemiştir. “Taşkın” sözcüğü için ise “taşmış bir durumda olan” tanımı yaparak sözcüğün “**<taş-kın**” şeklinde tahlilini gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 86, 867).

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “aşkınlık ve taşkınlık” sözcükleri “mübalağa” anlamında kullanılmamaktadır. Eren ise “aşkınlık ve taşkınlık” ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Müdafa (Ar.): Savga (T.) (1 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça kökenli “müdafa” sözcüğü Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016) “düşman hücûmuna karşı koyma, savunma, direnme” olarak açıklanmıştır. Bunun yerine önerilen Eski Türkçe “istenmeyen birini başından uzaklaştırmak” anlamındaki “sav-” fiilinden türeyen “savga” sözcüğü hem köken itibarıyla Türkçedir hem de anlam bakımından tam bir denkliğe sahiptir. Gülensoy’a göre sözcük Orta Türkçede “saw-” biçiminde Dîvânu Lugâti’t Türk’te geçmekte olup, “<**sa-v**-” şeklinde tahlil edilmiştir (Gülensoy, 2011: 741, 742). Anlamsal açıdan “savga”, müdafa sözcüğünün taşıdığı “koruma, savunma ve direnme” işlevini Türkçe kök üzerinden aktarmakta ve özellikle fiilin eylemsel niteliği ile savunma eyleminin öznel yönünü vurgulamaktadır. Bu bağlamda “savga”, hem kökensel hem anlamsal olarak müdafa kavramına yakın bir karşılık sunmaktadır. Ancak modern Türkçede günlük kullanımda hâlâ Arapça “müdafa” sözcüğü tercih edilmektedir.

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “savga” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Müeyyide (Ar.): Berkite (T.) (15 Haziran 1935 – Ulus)

Köken itibariyle Arapçaya dayanan “müeyyide” sözcüğü, TDK Güncel Sözlük’te “insanların kānun, ahlâk kuralları vb.ne uymalarını sağlayan güç, yaptırma gücü, yaptırım” ifadesiyle tanımlanmıştır. Sözcük için Eski Türkçe “sağlam, kuvvetli” anlamındaki “berk” sözcüğünden evrilen “berk+i-t-e” sözcüğü teklif edilmiştir. Sağlam anlamındaki “berk” sözcüğü, sağlamlaşmak anlamındaki “berki-” fiili ve “berkid- veya berkit-” fiileri sağlamlaştırılmak anlamına gelmektedir. “Berk” sözcüğünün Dîvânu Lugâti’t Türk, Kutadgu Bilig, Atebetü’l-Hakayık, Marzuban-nâme Tercümesi, Şecere-i Terâkime, Dede Korkut, Kıssasü’l Enbiyâ ve Nehçü’l Ferâdis gibi eserlerde geçtiğini Paçacıoğlu’ndan öğrenilmektedir (Paçacıoğlu, 2016: 120).

Gülensoy, "berk" sözcüğü "katı, sağlam, sert" şeklinde tanımlayarak "<**ET. berk, bek** 'güç, kuvvet, güçlü, kuvvetli, sık' (R.R. Arat)" şeklinde çözümlemesini vermiştir. Bu sözcüğün yanı sıra "**berki-(t-)**" sözcüğü için "sağlamlaş(tır)mak, kökleş(tir)mek" tanımını vererek "<***be(r)k +i-**" şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 133).

Husrev ü Şirin eserinde geçmekte olan "silâh u sâzını berkitdi katı" ifadesi "berkit-" fiilinin "sağlamlaştırmak, pekitmek" anlamına geldiğinin kanıtıdır (Timurtaş, 1977: 282).

Anlamsal açıdan "berkite", müeyyide sözcüğünün taşıdığı yaptırım ve bağlayıcılık işlevini Türkçe kök üzerinden aktarmayı amaçlamıştır. Burada özellikle yaptırımın katı ve bağlayıcı niteliği vurgulanmıştır. Bu bağlamda "müeyyide" sözcüğü yerine anlamsal açıdan uygun olan sağlamlaştırma anlamındaki "berkite" sözcüğünün teklifi 15 Haziran 1935 sayılı Ulus gazetesinde yapılmış fakat sözcük günümüzde varlığını sürdürememiştir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "berkite" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Müfsitlik (Ar.): Bozutçu (T.) (26 Nisan 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "müfsit olma durumu, ara bozuculuk, bozgunculuk, fitnecilik" anlamında tanımlanan Arapça "müfsitlik" sözcüğü için "bir şeyi işleyemez hâle getirmek" anlamında Türkçe kökenli "boz-" fiilinden türeyen fesat anlamını karşılayan "bozutçu" sözcüğü teklif edilmiş fakat günümüzdeki varlığını sürdürememiştir (Kubbealtı, 2016). Bozutçu sözcüğü "düzene, kurallara veya ahlâka zarar veren kişi; yıkıcı, düzen bozucu" anlamında karşılık bularak anlamsal anlamda "mufsitlik" sözcüğünün taşıdığı olumsuz, yıkıcı ve düzen bozucu işlevi Türkçe kök üzerinden aktarmayı amaçlamış. Fakat sözcük öneri niteliğinde kalmıştır.

Gülensoy, "boz-" fiili için "1. bir şeyi kendisinden beklenilen işi yapamayacak duruma getirmek; 2. bir yerin, bir şeyin düzenini karıştırmak" şeklinde tanımlamış. Eski Türkçede sözcük "buz-" ve Orta Türkçede "boz-" şeklinde kullanıldığını belirterek, sözcüğün tahlilini ise "**<*buz- [<*bur-]**" şeklinde Talat Tekin'in yaptığını ifade etmiştir (Gülensoy, 2011: 166).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "bozutçu" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Mükâfat (Ar.): Öden (T.) (30 Nisan 1935 – Ulus)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) "ödül ve değerlendirici, sevindirici davranış" olarak tanımlanan Arapça kökenli "mükâfat" sözcüğü için, anlamca denk düşen ve Eski Türkçe kökenli "öde-" fiilinden türeyen "öden" sözcüğü teklif edilmiştir. "Verilen ödül, hak edilen karşılık" anlamına karşılık gelerek anlamsal açıdan mükâfat sözcüğüyle karşılık, hak ve ödül işlevini Türkçe kök üzerinden aktarmayı amaçlamıştır.

"Öden" sözcüğünün kökü olan "<ö:te" şeklinde tahlili yapılan "öde-" fiili için Gülensoy, "tediye etmek" tanımı yaparak sözcüğün Eski ve Orta Türkçede "öte-" sözcüğüyle karşılandığını belirterek Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini ifade eder (Gülensoy, 2011: 647).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "öden" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Mükemmel (Ar.): Tükel (T.) (9 Haziran 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "olabileceği en üstün, en kusursuz şekilde olan, eksiksiz, kusursuz, tam" biçiminde açıklanan Arapça kökenli "mükemmel" sözcüğünün karşılığı olarak, Eski Türkçe "tüke-" fiilinden türeyen "tükel" sözcüğünün kullanılması; dilin öz kaynaklarına dönüş ve anlamsal uyumluluk bakımından isabetli görülmektedir.

"Tükel" sözcüğü Eski Türkçe'de "tügäl ~ tükäk" biçimleriyle "tam, tamamiyle, iyi bir halde" anlamında kullanılmıştır ve sözcük "<tüke-l" şeklinde tahlil edilmiştir (Gülensoy, 2011: 942). Anlamsal açıdan bakıldığında, "mükemmel" olarak nitelendirilen şeylerin tam ve bütün olduğu düşünüldüğünde, "tükel" sözcüğü hem kökensel hem de anlam bakımından doğrudan bir karşılık sunmaktadır. Yani, "mükemmel" kavramının taşıdığı eksiksizlik ve bütünlük işlevi, "tükel" ile Türkçe kök üzerinden aktarılmıştır. Ancak modern Türkçede bu öneri yerleşmemiş, hâlâ "mükemmel" sözcüğü yaygın olarak kullanılmaktadır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "tükel" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Mülahaza (Ar.): Düşün (T.) (15 Haziran 1935 – Ulus)

Günümüzde kullanılan "düşünce" sözcüğüne karşılık olarak, Arapça kökenli ve iyice düşünce anlamına gelen "mülahaza" sözcüğünün yerine Eski Türkçe "düşün" sözcüğü teklif edilmiştir. TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "düşün" ifadesi "duyularla değil, zihinsel olarak tasarlanan, biçim verilen, canlandırılan nesne veya olay; düşünüm, fikir" tanımıyla geçmekte olup, sözcüğe eklenen "-ce" ekiyle "düşünce" şeklini alarak teklifi gerçekleşmiş. Fakat "düşün" şeklinde kullanılmamaktadır (Kubbealtı, 2016). Eren, "düşün" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

"Düşün" sözcüğü "*tüş-" fiilinden evrilmiştir. Gülensoy, "düşün-" fiili için "muhakeme etmek, aklından geçirmek" tanımını yaparak sözcüğü "<Çağ. *tüşün-" şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 315). Sözcük anlamı olarak akıl yormak, bir konuyu akıl ve sezgi ile değerlendirmek anlamınlarını taşır. Anlamsal açıdan "düşün", mülahaza sözcüğünün taşıdığı zihinsel değerlendirme, akıl yürütme ve dikkatle ele alma işlevini Türkçe kök üzerinden aktarmayı amaçlamıştır. Ancak günlük kullanımda bu öneri yerleşmemiş öneri niteliğinde kalmıştır.

Mülahham (Ar.): Etleç (T.) (15 Haziran 1935 – Ulus)

Arapça "mülahham" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "şişman, toplu, kilolu, bu yüzden hareketleri ağırlaşmış, hamlamış (kimse)" anlamını karşılar. Bu sözcük için "etleç" ifadesi teklif edilmiştir.

"Et" sözcüğü için Gülensoy, "et" karşılığını vererek sözcüğün Eski ve Orta Türkçede de aynı biçimde kullanıldığını ifade ederek "<et" tahlilinin gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 345). "Mülahham" sözcüğünün kilolu anlamında etine dolgun ifadesine dayanarak "et" sözcüğüne eklenen "etleç" ifadesi sözcük için teklif edilmiş fakat günümüzdeki varlığını sürdüremeyen sözcükler arasında yerini almıştır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "etleç" ifadesine değinilmemiştir. Eren "et" sözcüğü için "insanlarda, hayvanlarda deri ile kemik arasındaki kas ve yağdan oluşan tabaka" tanımını yaparak sözcüğün Orta Türkçede ve Eski Kıpçakçada "et" şeklinde geçtiğini belirtir (Eren, 2020: 172). (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Mümessil (Ar.): Oruntak (T.) (17 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça kökenli "mümessil" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "bir kimse veya topluluk adına konuşma, karar verme yetkisine sâhip kimse, temsilci" olarak açıklanmaktadır. Bu kavramın, Eski Türkçe kökenli "oruntak" sözcüğüyle karşılanması, anlamsal örtüşme bakımından yerinde bir tercih olarak değerlendirilmektedir.

Sözcük "orun" kökünden gelmekte olup Gülensoy, "orun" sözcüğünü "yer, mevki" tanımı yaparak Eski ve Orta Türkçe "orun" ifadesinin "yer, mahal, taht, mesken" şeklinde Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini dile getirerek sözcüğü "<**ET. *or + un**" şeklinde çözümlemektedir (Gülensoy, 2011: 633). Temsilcilerin, yetki sahibi insanlar olması ve makam sahibi olmaları hasebiyle "yer, mevki" anlamındaki "orun" sözcüğüne eklenen "+tak" ekinin makamdaki kişinin varlığına işaret ettiği düşünülmektedir. Bu sebeple teklif gerçekleşmiş fakat varlığı günümüze kadar gelememiştir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "oruntak" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Münakaşa etmek (Ar. + T.): Aytışmak (T.) (26 Nisan 1935 – Ulus)

Arapça "münakaşa" ve Türkçe "etmek" sözcüklerinin birleşimiyle oluşmuş "münakaşa etmek" ifadesi için Eski Türkçe "ay-" fiilinden evrilen "ayıt-" sözcüğü türeyerek "aytışmak" hâlini alarak "münakaşa etmek" ifadesi için teklif edilmiştir.

Sözlü bir tartışma ve ağız kavgası olarak tanımlanan "münakaşa" sözcüğü için "söylemek" anlamını taşıyan "ayıt-" sözcüğünden türeyen "aytışmak" ifadesi yerinde bir teklif olup sözcük günümüzdek varlığını yitirmiştir. Gülensoy sözcüğün kökünü "ay-" ifadesine kadar indirmiş. "Ayıt-" şeklinin ise Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğinden bahsetmiştir (Gülensoy, 2011: 95). "Ayt-" fiili için Paçacıoğlu da "söylemek; sormak" tanımı yaparak sözcüğün Eski Türkçenin Grameri, Gülistan Tercümesi, Orhun Türkçesi Grameri, Tarama Sözlüğü, Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi gibi eserlerdeki varlığına değinmiştir (Paçacıoğlu, 2016: 91).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "aytışmak" sözcüğü için "atışmak" tanımı yapılmış. Önerilen sözcük için anlamsal bağ sağlanmış fakat söz varlığına tutunmasına yarar sağlayamamıştır.

Eren, “aytışmak” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Münasebet (Ar.): Değet (T.) (5 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça “münasebet” sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016) “yakınlık, ilgi, ilişki, alâka” anlamını karşılar. Bu sözcük için “değet” sözcüğünün teklifi yapılmıştır.

Gülensoy, “değ-” fiili için “yaklaşmak, değmek, dokunmak, ermek, erişmek, varmak, düşmek; olgunlaşmak” anlamlarıyla tanımlamıştır. Eski Türkçe “täg-” ve Orta Türkçe “teg-” şeklinde kullanımının olduğunu, Dîvânu Lugâti’t Türk’te de geçtiğini ifade eder (Gülensoy, 2011: 271). Sözcük anlam olarak “bağlantı kurmak, ilişkilendirmek, birbirine uygun hâle getirmek” anlamını taşır. “Değet” sözcüğü, münasebet sözcüğünün taşıdığı ilişkisel ve bağlantı kurma işlevini Türkçe kök üzerinden aktarmayı amaçlamıştır. Ancak bu öneri günlük kullanımda yerleşmemiş, “münasebet” sözcüğü yaygın biçimde kullanılmaktadır.

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “değet” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Münavebe (Ar.): **Sıralaşma (T.)** (15 Haziran 1935 – Ulus)

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te “nöbetleşme” anlamında kullanılan Arapça kökenli “münavebe” sözcüğü için Eski Türkçe “sıra” sözcüğünden türeyen “sıralaşma” sözcüğünün teklifi 15 Haziran 1935 sayılı Ulus gazetesine yapılmıştır.

Nöbetleşme işi sıra sıra ve düzenli gittiği için “sıra sıra geçiş” anlamında “sıralaşma” sözcüğünün teklifi anlamsal açıdan yerinde bir tespittir fakat sözcüğün kullanımı bulunmamaktadır. Gülensoy, “sıra” sözcüğü için “dizi; düzen” tanımı yapmış ve sözcüğü Zeynep Korkmaz’ın “**<?* sır-a**” tahliliyle desteklemiştir (Gülensoy, 2011: 770).

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “sıralaşma” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Müphem (Ar.): Örtünç (T.) (7 Haziran 1935 – Ulus)

Köken itibariyle Arapçaya dayanan “müphem” sözcüğü, TDK Güncel Sözlük’te “belirsiz” ifadesiyle tanımlanmıştır. Sözcük için “korumak, gizlemek veya görünmez

duruma getirmek için üstüne bir şey koymak, örtülü duruma getirmek" anlamındaki Eski Türkçe "ört-" fiilinden türeyen "örtünç" sözcüğü teklif edilmiştir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016). Sözcük, "gizli, saklı, açıkça belli olmayan" anlamını taşır. Anlamsal açıdan "örtünç", müphem sözcüğünün taşıdığı belirsizlik ve açıklıktan uzak olma işlevini Türkçe kök üzerinden aktarmayı amaçlamıştır. Ancak bu öneri günlük kullanımda yerleşmemiş öneri niteliğinde kalan sözcükler arasındadır.

Gülensoy, tahlilini "<**ET., OT. *ör-t-**" şeklinde gerçekleştirdiği "ört-" fiili için "1. korumak, görünmez duruma getirmek veya gizlemek için üstüne bir şey koymak; 2. kapamak; 3. kaplamak" anlamlarıyla tanımlanmış. Sözcüğün Eski ve Orta Türkçede de aynı biçimde varlığını sürdürmekte olduğu öğrenilmektedir (Gülensoy, 2011: 671).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "örtünç" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Mürekkep (Ar.): Katın (T.) (6 Haziran 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "yazı yazmakta, desen çizmekte, baskı işlerinde kullanılan, çeşitli renk ve kıvamda sıvı hâlindeki birleşik" anlamında tanımı yapılan Arapça "mürekkep" sözcüğü için Eski Türkçe "kat-" fiilinden türeyen "katın" ifadesinin teklifi yapılmıştır (Kubbealtı Sözlüğü, 2016). Gülensoy, "kat-" fiili için "eklemek, ilâve etmek, karıştırmak" tanımını yaparak sözcüğün Orta Türkçede "ḳat-" biçiminde kullanıldığını ve Dîvânu Lugâti't Türk'teki varlığına değinmiştir (Gülensoy, 2011: 474). Anlamsal açıdan "katın", mürekkep sözcüğünün taşıdığı karıştırılmış, birleşik ve yoğun sıvı işlevini Türkçe kök üzerinden aktarmayı amaçlamış; burada özellikle maddenin birden çok unsurdan oluştuğunu ve yazıya uygun hâle getirildiğini vurgulamaktadır. Ancak günlük kullanımda bu öneri yerleşmemiş, modern Türkçede hâlâ "mürekkep" sözcüğü yaygın olarak kullanılmaktadır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "katın" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Mürteci (Ar.): Kaytak (T.) (23 Haziran 1935 – Ulus)

Arapça "mürteci" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "gerici" anlamını karşılar. Bu sözcük için "kaytak" sözcüğü teklif edilmiştir. TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "kaytak" sözcüğü için "mürteci" ifadesine ait bir tanım verilmemiştir. Eren ise

“kaytak” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020). Herhangi bir sözlükte sözcüğün etimolojisine rastlanmamış sadece 23 Haziran 1935 sayılu Ulus gazetesindeki teklif doğrultusunda değerlendirilmeye eklenmiş, “mürteci” sözcüğü “kaytak” şeklinde varlığını günümüzde sürdürmemektedir.

Müstacel (Ar.): Evgin (T.) (10 Mayıs 1935– Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016), “acele olması, süratle yapılması istenen veya gereken, acele, âcil, ivedi” anlamlarını karşılayan Arapça “müstacel” sözcüğü için TDK Güncel Sözlük’te de “acil ve aceleci” anlamlarında varlığını sürdüren Türkçe “evgin” sözcüğü teklif edilmiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Sözcük, Eski Türkçe “hızlı gitmek, acele etmek” anlamındaki “év-” fiilinden “-gin” ekiyle türemiştir. Sözcüğe, Dîvânu Lugâti’t Türk’te “acele etti” anlamında “iwdi” sözcüğünün kullanıldığı bilinmektedir. Günümüz Türkçesinde “ivme” sözcüğünün kökünün de aynı kökten geldiği öğrenilmektedir. (Nişanyan, 2025).

Gülensoy, “ev-” fiili için “acele etmek” tanımını vererek sözcüğün tahlilini Talat Tekin’in “**<*ēb-**” ifadesiyle gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 347).

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “evgin” sözcüğü için “acil, aceleci” tanımları verilerek “müstacel” sözcüğü için anlamsal bağ sağlanmış fakat “evgin” sözcüğü söz varlığına tutunamamıştır. Bu sözcüğün yerine anlamsal bağı karşılayan Arapça “acele” sözcüğü varlığını sürdürmektedir.

Eren, “evgin” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Müstakil (Ar): Erkin (T.) (19 Mayıs 1935 – Türk Dili)

Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016) “bağımsız” anlamını karşılan ve kökeni Arapçaya dayanan “müstakil” sözcüğü için Eski Türkçe “kuvvet ve iktidar” anlamlarını karşılayan “erk” sözcüğünden türeyen “erkin” ifadesi teklif edilmiştir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

Gülensoy, “erkin” sözcüğü için “hür, serbest” tanımı yaparak sözcüğü “<**erk+(i)n**” şeklinde tahlil etmiştir. Kırgızistan ve Özbekistan Türkçesinde “**erkin**”, Uygur Türkçesinde “**ärkin**”, Kazak Türkçesinde “**erikti**” ve Başkurt ve Kazan Tatar Türkçesinde “**irikli**” biçimlerinde kullanıldığı bilinmektedir (Gülensoy, 2011: 339).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "erkin" sözcüğü "müstakil" anlamında tanımlanmamış farklı bir anlamda anlamlandırılmıştır. Eren ise "erkin" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Müstehlik (Ar.): Yoğaltman (T.) (11 Haziran 1935 – Ulus)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) "tüketici" biçiminde tanımlanan Arapça kökenli "müstehlik" sözcüğü yerine, anlam bakımından karşılığı olarak önerilen Eski Türkçe kökenli "tükenmek" nalamındaki "yoğal-" fiilinden türeyen "yoğaltman" sözcüğü teklif edilmiştir (Nişanyan, 2025).

"Yoğalt-" fiili için Gülensoy, "kullanarak, harcayarak yok etmek, tüketmek" tanımını yapmış ve sözcüğün "<**yoğal- [t-]**" şeklinde tahlilini gerçekleştirmiştir. "Yoğal-" fiili için ise "varlığı ortadan kalkmak, yok olmak" şeklinde tanımlayarak tahlilini "<***yok ol-**" olarak gerçekleştirmiştir. Bu fiile eklenen "+man" ekiyle "yoğaltman" sözcüğü oluşturulmuş ve "yok eden, tüketen, tüketici" anlamlarında "müstehlik" sözcüğü için teklifi yapılmıştır. Fakat sözcük, öneri niteliğinde kalarak günümüzde varlığını sürdüremeyen sözcükler listesine eklenmiştir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "yoğaltman" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Müstesna (Ar.): Ayram (T.) (3 Mayıs 1935 – Ulus); **Ayral (T.)** (14 Mayıs 1935– Ulus)

Arapça "müstesna" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "genel kurallara uymayan, kural dışı, kāide hârici (şey)" anlamını karşılar. Sözcük için "ayram ve ayral" ifadeleri teklif edilmiştir.

"Ayram ve ayral" sözcüklerinin kökü olan "ayır-" fiili için Gülensoy, "bölmek; birbirinden uzaklaştırmak" tanımı yaparak Eski Türkçe "**adru-** 'ayırmak, seçmek'" fiiline bağlayarak "ağır-" şeklinin Dîvânu Lugâti't Türk'te de geçtiğine değinir (Gülensoy, 2011: 94, 801). "Ayır-" fiili, "bir şeyi ötekilerden farklı kılmak, ayırmak, ayrı tutmak" anlamı taşır; bu bakımdan "müstesna" sözcüğünün işaret ettiği "genel kurala dahil olmama, istisna oluşturma" düşüncesiyle doğrudan örtüşmektedir.

"Ayram" biçimi, "ayır-" fiil köküne getirilen ad yapma ekiyle türetilmiş olup "ayrılan şey, ayrı tutulan" anlamına gelmektedir. Benzer şekilde "ayral" da "ayrı olan,

ayrık, ötekiyle aynı olmayan" şeklinde tanımlanır. Bu nedenle her iki teklif de anlamsal açıdan doğru ve Türkçenin kendi köklerine yaslanan çözümler olarak değerlendirilebilir. Günümüzde "müstesna" sözcüğünün yerine "ayrıcalık" gibi ifadeler tercih edilmekte, "ayram" ve "ayral" ise unutulmuş teklifler arasında kalmaktadır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "ayram ve ayral" ifadelerine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Müsteşar (Ar.): As bakanı (T. + T.) (3 Mayıs 1935 – Ulus); **Yönetger (T.)** (11 Haziran 1935 – Ulus)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "bakan veya büyükelçilerin yardımcısı durumunda olan üst düzey yönetici" anlamlarında tanımlanan Arapça "müsteşar" sözcüğü yerine terimsel bakımdan anlamını karşılayan Eski Türkçe "as bakanı ve yönetger" ifadeleri teklif edilmiştir.

"As bakanı" ifadesi, "bakan" kavramına eklenen "as" ögesinden türetilmiş olup hiyerarşik olarak bakanın hemen altında veya ona bağlı bir makamı karşılamaya yönelik bir kullanım denemesidir. Diğer teklif olan "yönetger" ise Türkçe "yönet-" fiilinden türetilmiş, "-ger" ekiyle isimleştirilmiş bir sözcüktür. "Yönetger", "yöneten, idare eden, düzenleyici" anlamlarını taşır ve aslında "müsteşar" sözcüğünün asıl işlevi olan "yönetime yol göstermek, düzenlemek, danışmanlık yapmak" boyutunu karşılamaya daha yakındır.

"Yönetger" sözcüğünün kökü olan "yönet-" fiili için Nişanyan "yönelt-" fiilinden evrildiğini söyler; Tietze ise "yönelt-" fiili için "yönlendirmek" tanımını vererek sözcüğü "<yönel-" şeklinde tahlil eder (Nişanyan, 2025; Tietze, 2019: 430).

Her iki karşılık da dönemin resmî söylemine yerleşmemiş, halk tarafından benimsenmemiştir. Günümüzde "müsteşar" sözcüğünün yerini resmî dilde "bakan yardımcısı" veya "danışman" gibi ifadeler almıştır. Böylece "as bakanı" ve "yönetger" sözcükleri, Dil Devrimi'nin unutulmuş, arşivlerde kalmış tekliflerinden biri olarak dikkat çekmektedir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "as bakanı ve yönetger" ifadelerine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Müşterek (Ar.): Birge (T.) (17 Mayıs 1935 – Türk Dili)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "birden çok kimse veya şeyi ilgilendiren, onlara has olan, onların katılmasıyla meydana gelen, ortak" olarak tanımlanan Arapça kökenli "müşterek" sözcüğü için, anlamca denk düşen ve Eski Türkçe kökenli "bir" sözcüğünden türeyen "birge" sözcüğü teklif edilmiştir.

"Ortak paydada bütünü ve biri" teşkil eden "müşterek" sözcüğüne teklif edilen "birge" sözcüğü için "bir" sözcüğüne bakılmaktadır. Gülensoy, "bir" sözcüğü için "bir" tanımı yaparak sözcüğün Eski ve Orta Türkçede de "bir" biçiminde kullanıldığını ifade ederek sözcüğün "<***bi:r** (T. Tekin)" şeklinde tahlilini gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 148).

Anlamsal açıdan bakıldığında "müşterek" sözcüğünün işaret ettiği "ortaklık, birlikte bulunma" düşüncesiyle "birge" tam bir örtüşme göstermektedir; çünkü "bir" kökünün kendisi zaten "tek olma, birlikte olma" kavramını taşır ve "-ge" ekiyle bir araya geliş, birliktelik vurgusu yapılır. Bu yönüyle "birge", yalnızca yapay bir türetme değil, köklü tarihî kullanımına dayanan, Türkçenin kendi söz varlığından gelen güçlü bir karşılıktır. Ancak 1930'lu yıllarda teklif edilmiş olmasına rağmen "birge" sözcüğü günümüz Türkçesinde yerleşmemiş, halk dilinde kullanılmamıştır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "birge" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Müteahhit (Ar.): Üstenci (T.) (8 Haziran 1935 – Ulus)

Köken itibariyle Arapçaya dayanan "müteahhit" sözcüğü, TDK Güncel Sözlük'te "yüklenici" ifadesiyle tanımlanmıştır. Sözcük için Eski Türkçe "üs" sözcüğünden evrilen "üstenci" sözcüğü teklif edilmiştir. "<üs+t+enci" şeklinde tahlili yapılan sözcük "müteahhit" anlamında tanımlanmıştır (Gülensoy, 2011: 998). Buradaki "-en/-ci" ekiyle birlikte "üzerine alan kimse, yüklenen kişi" anlamı verilmek istenmiştir. Anlamsal açıdan bakıldığında "müteahhit" sözcüğünün özünde barındırdığı "sorumluluk üstlenme, bir işi yüklenme" düşüncesi, Türkçedeki "üstlenmek" fiiliyle oldukça uyumlu bir biçimde karşılanmıştır. Dolayısıyla "üstenci" önerisi, kavramın asli işlevini karşılaması bakımından başarılı bir çözüm olarak görülebilir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "üstenci" ifadesi için "yüklenici" tanımı yapılmış. Fakat önerilen bu sözcük günümüzde "üstenci" değil de sıklıkla "müteahhit" olarak kullanılagelmektedir. Eren ise "üstenci" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Nabız (Ar.): Damar vurması (T. + T.) (26 Mart 1933 – Vakit)

Arapça "nabız" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "kalbin dakîkadaki atış sayısı" anlamını karşılar. Bu sözcük için "damar vurması" ifadesi teklif edilmiş fakat ifade günümüzde kullanılagelmemiştir. Bu teklif, Türkçenin kendi sözcükleriyle anlamı doğrudan ve açıklayıcı biçimde yansıtma çabasının bir ürünüdür. "Nabız" sözcüğünün işaret ettiği olgu aslında kalbin pompaladığı kanın damarlarda ritmik bir şekilde vurmasıdır; dolayısıyla "damar vurması" tanımlaması, kavramın fizyolojik doğasını oldukça yalın biçimde aktarmaktadır.

"Damar" sözcüğü "tamır" sözcüğünden evrilmiş, damlamak anlamındaki "tam-" fiilinden türetilmiştir. "Vur-" fiili ise darp etmek anlamını karşılayan "ur-" fiilinden evrilerek "vur-ma+sı" şeklini alarak "damar" sözcüğüyle birleştirilmiş ve "nabız" sözcüğüne teklif edilmek üzerek oluşturulmuştur (Nişanyan, 2025). "Damar vurması" ifadesi dönemin gazetelerinde görülse de yaygınlaşmamış, halkın diline yerleşmemiştir. Günümüzde hâlâ "nabız" kullanılmakta, "damar vurması" ise unutulmuş teklifler arasında kalmaktadır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "damar vurması" ifadesine değinilmemiştir. Eren "damar" sözcüğünün "tam-" kökünden geldiğini belirtip sözcük için "canlı varlıklarda kanın veya besleyici sıvıların dolaştığı kanal" tanımı yapmış, sözcüğün Eski Türkçede "tamar, tamır"; Orta Türkçede "tamur"; Oğuzlarda "tamar"; Eski Kıpçakçada "tamar" şeklinde geçtiğini ifade etmiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020: 130).

Nafiz (Ar.): Etger (T.) (28 Haziran 1935 – Ulus)

Günümüzde kullanılan "etkili" sözcüğü için "içe işleyen, etkili" anlamını taşıyan Arapça "nafiz" sözcüğü kullanılmaktaydı. Bu sözcük için Eski Türkçe "etki" sözcüğüne eklenen "-ger" ekiyle oluşturulmuş "etger" sözcüğü teklif edilmiş. Fakat bu sözcük günümüze gelmemiş, kullanımına "etkili" sözcüğüyle devam etmektedir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016). "Etki" sözcüğünün de köküne bakılacak olursa "et-" fiil köküne

dayanmaktadır. “Etki, tesir” anlamlarında tanımlanan sözcük, “<et-ki” şeklinde tahlil edilmiştir (Gülensoy, 2011: 346).

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “etger” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Nağme (Ar.): Tatlı ses (T. + T.) (1 Mayıs 1933 – Vakit)

Arapça “nağme” sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016) “kulağa hoş gelen âhenkli ses, ezgi” anlamını karşılar. Bu sözcük için “tatlı ses” ifadesi 1 Mayıs 1933 sayılı Vakit gazetesinde teklif edilmiştir.

“Nağme” sözcüğünün özünde müzikle ilişkili, kulağa hoş gelen, tatlılık ve estetik barındıran bir anlam vardır. Türkçe karşılıkta seçilen “tatlı” sıfatı bu estetik ve hoşluk boyutunu, “ses” ise işitsel doğasını yansıtır. Böylece “tatlı ses” ifadesi, kavramın temel niteliğini doğrudan ve anlaşılır biçimde ortaya koyar. Halk arasında ve edebiyatta “nağme” sözcüğü varlığını sürdürmüş, modern Türkçede ise daha çok “ezgi” sözcüğü benimsenmiştir. Dolayısıyla “tatlı ses” ifadesi, dönemin özleştirme çabaları içinde yer alan fakat kullanılmayan, unutulmuş teklifler arasında kalmıştır.

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “tatlı ses” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Namus (Ar.): Doğruluk (T.) (24 Mart 1933 – Vakit); **Söz erliği (T. + T.)** (25 Mart 1933 – Vakit); **Unur (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016), “insanın ahlâk kurallarına uymasını sağlayan, onu şerefli kılan mânevî duygu; güzel haslet” ifadesiyle tanımlanan Arapça “namus” sözcüğü için Eski Türkçe kökenli “doğruluk, söz erliği ve unur” sözcükleri teklif edilmiştir.

“Doğruluk” karşılığı, namusun özellikle dürüstlük ve doğru davranma yönünü öne çıkarır. Bu öneri, ahlaklı olmanın temelini “doğru sözlü ve doğru davranışlı olmak” şeklinde tanımlar. Gülensoy “doğruluk” sözcüğünü “doğru” köküne dayandırarak sözcüğün Eski Türkçe ve Orta Türkçede “toġru ~ toġrı” biçiminde geçtiğini belirterek sözcüğü “<***toġ-ur-u** ‘zarf fiil eki’” şeklinde çözümler (Gülensoy, 2011: 292). Teklifi yapılan “doğruluk” sözcüğü için 24 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde “Bu doğru bir adamdır ne rüşvet alır ne de iltimas yapar.” cümlesi örnek olarak verilmiştir.

Aynı dönemde önerilen "söz erliği" ifadesi, Türk kültüründe köklü bir değer olan "sözünde durmak, verdiği söze sadık kalmak" anlayışıyla doğrudan örtüşür. Burada "namuslu olmak" yalnızca bireysel ahlak değil, toplumsal güven ilişkisini de içerir. Bu nedenle "söz erliği", namusun toplumsal güvenilirlik ve sadakat boyutunu güçlü biçimde yansıtır.

Bir diğer teklif olan "unur" sözcüğüne etimolojik sözlüklerde rastlanmamış. 25 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesindeki teklife istinaden sözcüğün Eski Türkçeden gelmiş, "onur, haysiyet, şeref" anlamına sahip bir sözcük olduğu düşünülmektedir. "Unur", namusun hem bireysel değer hem de toplumsal saygınlık boyutunu karşılayan, tarihî köklere dayalı bir Türkçe karşılık olarak dikkat çeker. "Onur" sözcüğüyle de ilişkilendirirsek sözcüğün teklifinin doğru olduğu düşünülebilir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "doğruluk" sözcüğü "namus" anlamında kullanılmamıştır. "Söz erliği ve unur" ifadeleri ise sözlükte yer edinmemiştir. Eren, "doğruluk, söz erliği ve unur" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Nasihat (Ar.): Öğütçen (T.) (17 Haziran 1935 – Ulus)

Arapça "nasihat" sözcüğü "bir kimseye doğru yolu göstermek, yapması ve yapmaması gereken şeyler üzerine dikkatini çekmek için söylenen söz, öğüt, pend" anlamlarında Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) tanımlanmıştır. Bu sözcük için Eski Türkçe düşünmek anlamını karşılayan "ö-" fiilinden türeyen "öğüt" sözcüğü "+çen" ekiyle türeyerek "öğütçen" halini almış ve "nasihat" sözcüğü için teklif edilmiştir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016). "Öğütçen" ifadesi "öğüt veren kişi, yol gösteren" anlamına gelir. Anlamsal açıdan bakıldığında, "nasihat" sözcüğünün özünde taşıdığı bilgilendirme, yol gösterme ve akıl verme işlevi, Türkçede "öğütçen" ile doğrudan karşılanmıştır. Ancak günlük kullanımda "öğütçen" benimsenmemiş, yerini daha kısa ve anlaşılır Türkçe ifadeler veya Arapça kökenli "nasihat" kelimesi almıştır.

Gülensoy, "<***ö-** 'düşünmek'+ **-g-(ü)t**" olarak tahlil ettiği "öğüt" sözcüğü için "nasihat" tanımı yaparak sözcüğün Eski Türkçe ve Orta Türkçede "**ögüt**" şeklinde geçtiğini belirterek Dîvânu Lugâti't Türk'teki varlığına değinmiştir (Gülensoy, 2011: 655). Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "öğütçen" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Nazım (Ar.): Dizilen söz (T. + T.) (24 Mart 1933 – Vakit); **Ölçülü söz (T. + T.)** (25 Mart 1933 – Vakit); **Düzek (T.)** (26 Mart 1933 – Vakit); **Dizin (T.)** (17 Haziran 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2013) "vezinli, kāfiyeli söz dizisi" anlamlarında tanımlanan Arapça "nazım" sözcüğü yerine terimsel bakımdan anlamını karşılayan Eski Türkçe "dizilen söz, ölçülü söz, düzek ve dizin" ifadeleri teklif edilmiştir.

"Nazım" sözcüğü, şiir türünü ifade etmek için kullanılır ve sözlerin belirli bir ölçü ve düzen içinde dizilerek söylenmesiyle oluşur. Bu nedenle, bu anlamı karşılayacak Türkçe sözcükler teklif edilmiştir.

"Dizilen söz" ifadesi, doğrudan "nazım" sözcüğünün temel işlevini, yani sözlerin belli bir düzen ve sıralama içinde olması kavramını yansıtır. Burada "diz-" fiili, sıralama ve düzenleme eylemini, "-ilen" sıfat-fiil eki ise eylemin nesnesini ifade ederek kavramın anlamsal yapısını korur.

"Ölçülü söz" teklifi, nazımın özellikle ölçü ve ritim boyutunu vurgular; yani sadece sıraya dizilmiş söz değil, aynı zamanda belli bir ölçüye göre düzenlenmiş, uyumlu söz anlamı taşır. Bu, şiirsel yapıyı ve edebî niteliği ön plana çıkaran bir yaklaşımdır.

"Düzek" sözcüğünün kökü olan "düz-" fiili, Dîvânu Lugâti't Türk'te de <tūz-> biçiminde geçmekte olup, "1. düzenlemek, düzeltmek; 2. dizmek" anlamlarını taşır (Gülensoy, 2011: 316). "Düzek" bu kökten türetilmiş kısa ve tek kelimelik bir öneri olarak "düzene konmuş, sıralı" anlamını karşılar. Anlamsal açıdan kavramı tek kelimeyle ifade etmeye çalışsa da, "nazım" sözcüğünün ritmik ve ölçülü boyutunu yeterince yansıtmakta sınırlı kalır.

"Dizin" sözcüğünün kökü olan "diz-" fiili için Gülensoy, "dizmek" tanımı yaparak sözcüğün Eski ve Orta Türkçede tiz- ~ tüz- biçiminde geçtiğini ve Dîvânu Lugâti't Türk'te de aynı şekilde kullanıldığını belirtir (Gülensoy, 2011: 291). "Dizin" ise bu kökten türetilmiş olup "sıralanmış, düzenlenmiş şey" anlamını taşır. Anlamsal açıdan bakıldığında, bu öneri "nazım" için hem sözlerin düzenlenmiş yapısını hem de belli bir sistematikliği vurgulaması yönünden kavramsal olarak doğru ve işlevsel bir karşılık oluşturur.

Anlamsal açıdan bakıldığında, bu dört öneri "nazım" kavramının farklı boyutlarını yansıtmak üzere düşünülmüş. Fakat bu karşılıklar günlük dile yerleşmediği için günümüzde hâlâ Arapça kökenli "nazım" sözcüğü kullanılmaktadır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "dizilen söz, ölçülü söz ve düzek" ifadeleri bulunmamaktadır. "Dizin" sözcüğü ise "nazım" anlamında kullanılmamaktadır. Eren, "dizilen söz, ölçülü söz, düzek ve dizin" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Nesil (Ar.): Damar (T.) (24 Mart 1933 – Vakit); **Döldüş (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit); **Döl (T.)** (26 Mart 1933 – Vakit); **Döldöş (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)

Arapça "nesil" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "bir kimsenin zürriyeti, evlât ve torunları, soy, sülâle, döl" anlamını karşılar. Bu sözcük için Eski Türkçe "döldüş, döl ve döldöş" sözcükleri teklif edilmiştir.

"Damar" önerisi, mecazî olarak kan bağı ve soy bağını vurgulamakta, "nesil" sözcüğünün biyolojik ve ailevi yönünü ifade etmeye çalışmaktadır. "Damar" sözcüğü için Gülensoy, "canlı varlıklarda kanın veya besleyici sıvının ulaştığı kanal" şeklinde tanım yaparak, sözcüğü "<**tāmar**" şeklinde tahlili gerçekleştirilmiştir. Dîvânu Lugâti't Türk'te de "tamar, tamır ve tamur" biçimlerinde kullanıldığı bilinmektedir (Gülensoy, 2011: 264).

Önerilen "döl, döldüş ve döldöş" sözcüklerinin kökeni "döl" sözcüğüdür. Gülensoy sözcüğü "döl; nesil, yavru" şeklinde tanımlayarak Eski ve Orta Türkçe "**töl**" sözcüğüne dayandırarak "<***tö:l**" tahlilini gerçekleştirir. Dîvânu Lugâti't Türk'te de bu şekilde geçmektedir (Gülensoy, 2011: 302).

"Döldüş" ifadesi "doğma, meydana gelme, yeni bireyler" anlamını taşır; böylece neslin sürekliliğini ve ardışıklığını kavramsal olarak yansıtır. "Döl" tek sözcük olarak daha kısa bir öneri olup, biyolojik ve soy anlamını direkt biçimde verir; bu nedenle hem yalın hem de işlevsel bir karşılıktır. "Döldöş" ise yine "döl" kökünden türetilmiş bir biçim olup, kuşaklar arası süreklilik ve ardışıklık anlamını öne çıkarır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "döldüş ve döldöş" ifadeleri bulunmamaktadır. "Damar ve döl" sözcükleri ise "nesil" anlamında karşılık bulmamıştır.

Eren, “damar” sözcüğünün “tam-” kökünden geldiğini belirtip sözcük için “canlı varlıklarda kanın veya besleyici sıvıların dolaştığı kanal” tanımı yapmış, sözcüğün Eski Türkçede “tamar, tamır”; Orta Türkçede “tamur”; Oğuzlarda “tamar”; Eski Kıpçakçada “tamar” şeklinde geçtiğini ifade etmiştir. “Döl” sözcüğü için ise “canlıların üremesi sonucu ortaya çıkan yeni birey veya bireylerin bütünü” tanımı yapılarak sözcüğün Eski Türkçede “töl” şeklinde kullanıldığına değinmiştir (Eren, 2020: 130, 149).

Nesir (Ar.): Ölçüsüz söz (T. + T.) (25 Mart 1933 – Vakit); **Düz söz (T. + T.)** (26 Mart 1933 – Vakit); **Serpin (T.)** (17 Haziran 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016), “belli bir ölçü ve âhenge bağlı olmaksızın söz dizimi kurallarına uygun anlatım şekli, manzum olmayan yazı, düz yazı” ifadesiyle tanımlanan Arapça “nesir” sözcüğü için Eski Türkçe kökenli “ölçüsüz söz, düz söz ve serpin” ifadeleri teklif edilmiştir.

“Ölçüsüz söz” ifadesi, nesrin şiir gibi belirli bir ölçüye bağlı olmamasını vurgular; yani kelimelerin serbest biçimde, ritmik veya kafiyeli düzen olmaksızın aktığı yazıyı tanımlar. “Düz söz” önerisi ise nesrin en temel özelliğini, yani ölçü ve uyum aranmaksızın yazılmış, anlaşılır ve doğal anlatımı açık biçimde yansıtır. “Serpin” ise Türkçe kökenli kısa bir sözcük olarak önerilmiş olup, “serpiştirilmiş, yayılmış sözler” anlamını taşır; nesrin sözcük ve düşünce örgüsünün serbest yapısını vurgular.

“Serpin” sözcüğünün kökü “serp-” fiilinden gelmektedir. “Serp-” fiili de “bir şeyi dağıtacak biçimde dökmek, saçmak” anlamında tanımlanmış ve “<ET., OT. **sep-** (/-r-/ türemedir.)” şeklinde tahlil edilmiştir (Gülensoy, 2011: 756).

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “ölçülü söz, düz söz ve serpin” ifadelerine yer vermemiştir. Eren, ise “ölçülü söz ve düz söz” ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir. “Serpin” sözcüğü ise “nesir” anlamında değil “1. tahıl kuyusu, zahire ambarı, silo. 2. ekmeği koymaya yarayan dört gözlü sandık” anlamında kullanılmıştır (Eren, 2020: 450, 458).

Neşe (Ar.): İç açılma (T. + T.) (24 Mart 1933 – Vakit)

Kökeni Arapçaya dayanan ve TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “mutlu olmaktan doğan ve dışa vurulan sevinç; şetaret” anlamını karşılayan “neşe” sözcüğü için “iç açılma” ifadesinin teklifi yapılmıştır.

“İç” sözcüğü “dış zıddı, dahil” şeklinde tanımlanmış; “aç-” fiili ise ““açmak, çözmek, açığa çıkarmak, yaymak, ortaya çıkarmak, açıklamak” anlamlarıyla tanımlanmıştır (Nişanyan, 2025). “İç açılma” ifadesi, sözcüğün taşıdığı duygusal ve ruhsal boyutu doğrudan yansıtmayı amaçlamıştır. “Neşe” sözcüğünün hem içsel hem de duygusal yönünü açıklayıcı biçimde Türkçe köklerden türetir. Günümüzde “iç açılma” ifadesi unutulmuş, “neşe” sözcüğü hâlâ yaygın olarak kullanılmaktadır.

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “iç açılma” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Neşir (Ar.): Salma (T.) (26 Mart 1933 – Vakit)

Arapça “neşir” sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016) “yayma, dağıtma, saçma” anlamını karşılar. Sözcük için Eski Türkçe “sal” fiilinden türeyen “salma” sözcüğü teklif edilmiştir. Gülensoy “sal-” fiilinin Eski Türkçe ve Orta Türkçede var olduğunu belirterek Dîvânu Lugâti’t Türk’te geçtiğini vurgulamış. Sözcüğü “sā-l-ma” şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 722, 726). Yayma, saçma anlamlarını karşılayan “neşir” sözcüğü için “salma” ifadesi anlamsal açıdan bütünlük sağlamakla birlikte günümüzde tutunmaya sözcükler arasında yerini almıştır.

Gülensoy, “sal-” fiili için “bırakmak, koyuvermek” tanımı yaparak sözcüğn Eski ve Orta Türkçe “sal-” sözcüğe dayandığını ve Dîvânu Lugâti’t Türk’te geçtiğini belirterek “<***sā-l-**” tahlilini gerçekleştirir (Gülensoy, 2011: 722).

Bu bağlamda “salma” sözcüğü bir şeyi serbest bırakma veya yayma eylemini ifade ederek, “neşir” kavramının özünü yani bilgiyi, haberi veya içeriği başkalarına iletme işlevini Türkçeye aktarır. Bu teklif anlam ve köken bakımından karşılık sağlasa da günümüzde tutunamayan sözcükler arasında girmiştir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “salma” sözcüğü için “nesir” tanımı yapılmamıştır. Eren, “salma” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Nezahet (Ar.): Örüklük (T.) (25 Mart 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016), “ahlâk temizliği, temizlik, saflık” anlamlarında karşılanan Arapça kökenli “nezahet” sözcüğü için Eski Türkçe “örük” sözcüğünden türeyen “örüklük” sözcüğünün teklifi yapılmıştır.

Gülensoy, "örük" ifadesini "örülmüş olan yer" şeklinde tanımlamış, sözcüğün Orta Türkçede "örük" biçiminde geçtiğini ve Dîvânu Lugâti't Türk'te kullanıldığını belirterek "<ör-ük>" şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 672). Burada "-lük" eki ile soyut isim hâline getirilen "örüklük", nezahetin temel işlevini, yani ahlaki veya fiziksel saflık ve temizlik durumunu doğrudan karşılar.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "örüklük" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Nezaket (Far.): Çelebilik (T.) (25 Mart 1933 – Vakit)

Köken itibariyle Farsçaya dayanan "nezaket" sözcüğü, TDK Güncel Sözlük'te "başkalarına karşı saygılı ve kibar davranma; naziklik" ifadesiyle tanımlanmıştır. Sözcük için Eski Türkçe "Tanrı" anlamındaki "çelep" sözcüğünden türeyen "görgülü, terbiyeli, olgun (kimse)" anlamını karşılayan "çelebi" sözcüğüne eklenen "+lik" ekiyle teklif gerçekleştirilmiştir. Gülensoy, "<**çelep/çalap** 'Tanrı, yüce kişi' [<*çala+apa] + Ar. **î**" şeklinde tahlil etmiştir. Sözcüğün Türkiye Türkçesi Ağızları'nda "çelebi, celba, celeba, çelba, çeleba, çelebağa, çelebiağa, çeleğağa, çeliba" şeklinde kullanıldığı bilinmektedir (Gülensoy, 2011: 229).

Anlamsal açıdan bakıldığında, "çelebilik" önerisi, nezaketin anlamını doğru ve Türkçe kökenli biçimde karşılamaktadır. Ancak günlük kullanımda kısa ve öz Farsça kökenli "nezaket" hâlâ yaygın biçimde tercih edilmekte, "çelebilik" ise halk arasında benimsenmemiş ve günümüzde unutulmuş bir öneri olarak kalmıştır.

Şeyhî Divanı'nda geçen "*kamu sebeple Çalupdur müsebbibü'l-esbâb*" ifadesinden yola çıkarak "çalap" sözcüğü için "Tanrı, Allah" tanımının verildiği bilinmektedir (Timurtaş, 1977: 285).

"Efendi" sözcüğü, tarih boyunca özellikle "çelebi" kelimesiyle eş anlamlı olarak veya onun yerine kullanılmıştır. Zamanla eğitim ve ilim sahibi kişiler için ısrarla "efendi" denmiş, böylece kelime, toplumda saygı ve kültürel prestij ifade eden yaygın bir unvan hâline gelmiştir (Banarlı, 1988: 124).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "çelebilik" sözcüğü için "çelebice davranış" tanımı yapılmıştır. "Çelebi" ise "görgülü, terbiyeli, olgun (kimse)" şeklinde

tanımlanmış, “nezaket” sözcüğüyle uyumlu olmasına rağmen günümüzde “çelebilik” sözcüğü sık sık kullanılmayıp “nezaket” sözcüğü tercih edilmektedir.

Eren, “çelebilik” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Nezaret (Ar.): Görü (T.) (28 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça kökenli “nezaret” sözcüğü Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016) “bakma, bakış, etrâfı görme, seyir” şeklinde açıklanmıştır. Bunun karşılığı olarak önerilen Eski Türkçe “gör-” fiilinden türeyen “görü”, anlam bakımından uygun bir karşılık teşkil etmektedir. “Görü” sözcüğü, Türkçe kökenli olup hem “bakma” eylemini hem de gözetim işlevini yansıtır. Anlamsal açıdan bakıldığında, “görü” önerisi, nezaretin temel işlevi olan “denetim ve gözetim” kavramını kısa ve öz biçimde ifade etmeye yöneliktir. Ancak günlük kullanımda yerleşmiş Arapça kökenli “nezaret” hâlâ tercih edilmekte, “görü” önerisi ise yaygınlaşmamış ve günümüzde unutulmuş bir kavram olarak kalmıştır.

Görü sözcüğünün kökü “gör-” fiilinden gelmektedir. “Gör-” fiili için Gülensoy, “görmek” tanımı yaparak sözcüğün Eski ve Orta Türkçe “**kör-**” fiilinden geldiğini belirterek Kutadgu Bilig ve Dîvânu Lugâti’t Türk’te geçtiğine değinirken DLT’te “gözlemek, görmek” anlamlarında “**köd-**” fiilinin kulanıldığını belirtir (Gülensoy, 2011: 383).

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “görü” sözcüğü “nezaret” şeklinde tanımı yapılmıştır. Fakat söz varlığına “görü” sözcüğü tutunamamıştır. Eren ise “görü” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde yer vermemiştir (Eren, 2020).

Nısfet (Ar.): Ekit (T.) (23 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça “nısfet” sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016) “hak ve adâlete uygunluk, insaf, hakkāniyet” anlamını karşılar. Bu sözcük için “ekit” sözcüğü teklif edilmiştir. Türkçe Sözlük’te “ekit” sözcüğü tanımlanmakta fakat “nısfet” anlamını karşılamamaktadır. Eren ise “ekit” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020). Anlamsal bir karşılığını bulamadığımız bu sözcüğü 23 Mayıs 1935 sayılı Vakit gazetesindeki teklife dayarak Türkçe olduğunu düşünmekte ve bu sebeple değerlendirmeye almaktayız.

Nifak (Ar.): Bozuşukluk (T.) (3 Mayıs 1933 – Vakit)

Arapça "nifak" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "insanlar arasında anlaşmazlıktan gelen ayrılık, ara bozukluğu" anlamını karşılar. Bu sözcük için "bozuşukluk" ifadesi teklif edilmiştir. "Bozuşukluk", Türkçe kökenli olup "boz-" fiilinden türetilmiş ve "-uk/-lük" eki ile soyut isim hâline getirilmiştir; bu sayede "bozulmuş olma durumu, uyumsuzluk, çatışma hali" anlamını taşır. "Bozuş-" fiilini "araları açılmak, dostlukları bozulmak" anlamında tanımlayan Gülensoy, sözcüğün "**<boz-(u)ş-**" şeklinde çözümlemesi yapmıştır (Gülensoy, 2011: 168). Anlamsal açıdan bakıldığında, "bozuşukluk" önerisi "nifak" sözcüğünün temel işlevini, yani kişiler veya gruplar arasındaki uyumsuzluk ve geçimsizlik durumunu doğru biçimde karşılamaktadır. Ancak günlük kullanımda Arapça kökenli "nifak" hâlâ tercih edilmekte; "bozuşukluk" önerisi yaygınlaşmamış ve günümüzde unutulmuş bir kavram olarak kalmaktadır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "bozuşukluk" sözcüğü "araları açılmış, bozulmuş olan" şeklinde tanımlanmış. Bu sebeple "ara bozukluğu" anlamını karşılamamaktadır. Eren ise "bozuşukluk" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Nizam (Ar.): Tözük (T.) (16 Nisan 1933 – Vakit); **Çözük (T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit); **Düzenlik (T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit); **Uygunluk (T.)** (25 Nisan 1933 – Vakit)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "başkalarına karşı saygılı ve kibar davranma; naziklik." anlamlarında tanımlanan Arapça "nizam" sözcüğü yerine terimsel bakımdan anlamını karşılayan Eski Türkçe "tözük, çözük, düzenlik ve uygunluk" sözcükleri teklif edilmiştir.

"Tözük" için Gülensoy, "töz" sözcüğünü "asıl, kök, cevher" olarak tanımlamış ve Eski Türkçe ile Orta Türkçede "töz" biçiminde kullanıldığını belirtmiştir (Gülensoy, 2011: 928). "Çözük" sözcüğünün kökü olan "çöz-" fiili ise "çözmek" anlamında Eski ve Orta Türkçede geçmekte olup, düzen ve çözümleme işlevini yansıtır. "Düzenlik" sözcüğünün kökü olan "düz-" fiili, "1. düzenlemek, düzeltmek; 2. dizmek" anlamlarına sahiptir; Eski ve Orta Türkçede "tüz-" biçiminde kullanılmış ve Dîvânu Lugâti't Türk'te "<tṻz->" şeklinde tahlil edilmiştir. "Uygunluk" önerisinin kökü olan "uy-" fiili ise, ölçü, biçim, renk, anlayış veya inanç açısından birbirine tutmak; bir duruma veya egemen güce bağlı olmak; münasip ve yerinde davranmak anlamlarını taşır; Eski ve Orta Türkçede

“<*uđ->” şeklinde kullanılmıştır. “Uygun” sözcüğü için de “yakışır, yaraşır” anlamları verilmiştir (Gülensoy, 2011: 256, 316, 974, 977).

Bu öneriler, “nizam” kavramının farklı boyutlarını Türkçe köklerden türeterek kavramsal olarak doğru biçimde yansıtmaya çalışmaktadır. Ancak günlük kullanımda Arapça kökenli “nizam” hâlâ yaygın biçimde tercih edilmekte, bu Türkçe karşılıklar ise çoğunlukla kullanılmamış ve günümüzde unutulmuş durumdadır.

TDK Güncel Türkçe Sözük’te (2023), “tözük ve düzenlik” sözcükleri bulunmamaktadır. “Çözük ve uygunluk” ifadeleri ise farklı anlamda karşılanmıştır. Eren, “tözük, çözük, düzenlik ve uygunluk” ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Nüans (Fr.): Belirsi (T.) (2 Haziran 1935 – Ulus)

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023) “ayırtı” biçiminde tanımlanan Fransızca kökenli “nüans” sözcüğü yerine, anlam bakımından karşılık oluşturabilecek Eski Türkçe kökenli “belirsi” sözcüğü önerilmiştir.

“Ayırtı” anlamındaki sözcük için “belirsi” ifadesi teklif edilmiştir. Farklı ayırtıları belli etmek için “nüans” sözcüğü sıklıkla kullanılmaktadır. Bu sebeple sözcüğün kökünün “*bel” olduğu düşünülmektedir. Gülensoy, “belirti” sözcüğü için “belir-” fiilini işaret ederek fiili “belirmek” şeklinde tanımlayarak Eski Türkç ve Orta Türkçede “bälgürä-r” biçiminde kullanıldığını ifade eder. Fiili ise “<bel+gü+r-” şeklinde çözümlemesini yaptığı için “belirsi” sözcüğü “bel+ ir +si” şeklinde tahlil edilmektedir. Teklifi yapılan bu sözcük kullanılmamakta olup “nüans” terimi varlığını günümüzde de göstermektedir (Gülensoy, 2011: 130).

Anlamsal açıdan bakıldığında, “belirsi” önerisi, nüansın temel işlevini, yani ince ve göze veya kulağa çarpan farkları, küçük ayrıntıları ve tonları doğru biçimde karşılamaktadır. Ancak günlük kullanımda kısa ve yaygın Fransızca kökenli “nüans” hâlâ tercih edilmekte; “belirsi” önerisi yaygınlaşmamış ve günümüzde unutulmuş bir kavram olarak kalmıştır.

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “belirsi” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Okyanus (Ar.): Okan (T.) (27 Haziran 1935 – Ulus)

Arapça "okyanus" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "karaları birbirinden ayıran engin deniz, bahr-i muhit, umman" anlamını karşılar. Arapça kökenli "okyanus" kavramı için Dil Devrimi döneminde önerilen Türkçe karşılık "okan" sözcüğüdür. Anlamsal açıdan bu öneri, dönemin gazetelerinde yayımlanarak sunulmuştur. Bu sözcük de 27 Haziran 1935 sayılı ulus gazetesinde teklif edilerek "Büyük Okan üzerindeki sömürgeler hiç gelir getirmiyorlardı." cümlesi örnek olarak verilmiştir.

"Okan" sözcüğü, büyük su kütlelerini ve engin denizi ifade etmesi açısından "okyanus" sözcüğünün anlamını kavramsal olarak karşılamayı amaçlamaktadır. Ancak bu öneri, yalnızca gazetelerde yayımlanan listeler üzerinden belgelenmiş olup, başka yazılı kaynaklarda veya günlük kullanımda kayıt bulmak mümkün değildir. Bu durum, önerilen kavramın anlam açısından doğru olsa da, kullanım alışkanlıkları nedeniyle yerleşmediğini göstermektedir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "okan" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Ordu (T.): Sü (T.) (1 Nisan 1935 – Ulus)

"Bir devletin silâhlı kuvvetlerinin bütünü" anlamına karşılık gelen "ordu" sözcüğü, Türkçe kökenli olmasına rağmen 1935'li yıllarda dilde özleştirme amacıyla 1 Nisan 1935 sayılı Ulus gazetesinde Eski Türkçe "asker, ordu" anlamınaki "sü" karşılığıyla kullanılmıştır (Kubbealtı, 2016).

"Sü" sözcüğü, Türkçe kökenli olup Eski ve Orta Türkçede "ordu, birlik" anlamında kullanılmıştır; böylece sözcüğün temel işlevini, yani askerî topluluk ve düzeni yansıtmayı amaçlar. Sözcük Dîvânu Lugâti't Türk'te de "askerler, savaş birliği, ordu" anlamlarında "sū" madde başıyla bulunmaktadır (Ercilasun ve Akkoyunlu, 2018: 839).

Anlamsal açıdan bakıldığında, "sü" önerisi, "ordu" kavramının hem topluluk hem de askerî düzen boyutunu kavramsal olarak doğru biçimde karşılamaktadır. Ancak günlük kullanımda uzun yıllardır yerleşmiş olan "ordu" sözcüğü hâlâ tercih edilmekte, "sü" önerisi yaygınlaşmamış ve günümüzde unutulmuş bir kavram olarak kalmıştır

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "sü" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Örf (Ar.): Törü (T.) (11 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça "örf" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "yasalarla belirlenmediği halde halkın kendiliğinden uyduğu âdet, gelenek" anlamını karşılar. Bu sözcük için Eski Türkçe "törü" sözcüğü teklif edilmiştir.

Gülensoy, "türe" fiilini "görenek, gelenek" biçiminde açıklayarak Eski Türkçe ve Orta Türkçe'de kullanılan "**törü**" sözcüğüne bağlar ve bu kelimenin Dîvânu Lugâti't Türk'te de geçtiğini belirtir. "Törü" biçimi için "töre, kanun, düzen, görenek, âdet" anlamlarını verir ve kökenini "<tö-r+e- 'yaratılmak' (DLT)" şeklinde tahlil eder (Gülensoy, 2011: 947).

Bu açıdan bakıldığında, "örf" ile "törü" arasında güçlü bir anlamsal bağ vardır; her ikisi de toplumsal düzenin, kuralların ve alışkanlıkların ifadesi olarak kullanılır. Ancak önerilen "törü" sözcüğü tarihî bir Türkçe kavramı yeniden canlandırmayı amaçlasa da, günümüzde günlük dilde yerleşmemiş, Arapça kökenli "örf" sözcüğü ise hâlen yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu durum, Dil Devrimi'nin kavramsal uygunluk taşıyan önerilerinin, toplumsal alışkanlık ve süreklilik sebebiyle her zaman dilde tutunamadığını göstermektedir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "törü" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020). Türkiye Türkçesi Ağızları'nda "törü" sözcüğü "töre; yol, düzen" ifadeleri için kullanılmaktadır (TDK Derleme Sözlüğü, 2023).

Eren, "bir toplulukta yerleşmiş davranış ve yaşama biçimlerinin, kuralların, görenek ve geleneklerin, alışkanlıkların, tutulan yolların bütünü" şeklinde tanım yapmış. Moğolca "töre" sözcüğünün "kural, norm, âdet" anlamında olduğunu ve bu sözcüğün Türkçeden alındığını belirtmektedir. Ona göre Eski Türkçe "törü" daha sonra Moğolcadan geri alınan "töre" tarafından hemen hemen bütünüyle ortadan kaldırılmıştır. Türkiye Türkçesinde törenin "âdet ve alışkanlıklar" anlamında varlığını sürdürdüğünü, ancak Osmanlı Türkçesinde görülen kullanımın doğrudan Eski Türkçe biçimin bir kalıntısı olup olmadığının kesin olarak bilinmediğini ifade etmektedir (Eren, 2020: 523).

Özgünlük (T.): Ayrıksınlık (T.) (22 Mayıs 1935 – Ulus)

"Özgünlük" sözcüğü, öz Türkçe bir kelime olmasına rağmen, 22 Mayıs 1935 sayılı Ulus gazetesinde kavramı karşılamak üzere ayrıca "ayrıksınlık" sözcüğü önerilmiştir. Burada temel alınan "ayrık" sözcüğü, Gülensoy tarafından "başka, ayrı" biçiminde tanımlanır ve Eski Türkçe'de "**aḏruk ~ ayrık**" (DLT) ile Uygurcada "adruḳ" biçiminde "farklı, çeşitli, ayrı, seçkin" anlamlarında kullanıldığı belirtilir. Sözcüğün kökeni ise "<***adrı** 'ayrı, eğri, çatal' (DLT) + **k**" şeklinde tahlil edilmiştir (Gülensoy, 2011: 96).

Bu bağlamda "ayrıksınlık", hem kök anlamıyla hem de türetim biçimiyle "özgünlük" kavramını karşılamaya yöneliktir. Anlamsal açıdan "öteki, farklı, seçkin olan" düşüncesini taşır; böylece özgünlüğün başkalık ve farklılık vurgusunu kavramsal olarak yansıtır. Ancak kullanımda "özgünlük" sözcüğü yerleşmiş, "ayrıksınlık" ise daha yapay ve teknik bir öneri olarak kalmıştır. Bu durum, Dil Devrimi'nde türetilen kelimelerin halk diline geçişinde alışkanlık ve estetik algının önemli rol oynadığını göstermektedir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "ayrıksınlık" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Özür (Ar.): Eksiklik (T.) (17 Nisan 1933 – Vakit); **Takıntı (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "kusur, hatâ, eksiklik" anlamlarıyla tanımlanan Arapça kökenli "özür" sözcüğü için Dil Devrimi döneminde bu kavram için önerilen karşılıklar arasında "eksiklik" ve "takıntı" yer alır.

"Eksiklik" sözcüğü, kökü olan "eksik" üzerinden türetilmiştir. Gülensoy, "eksik" sözcüğünü doğrudan "eksik" tanımıyla açıklamış ve sözcüğün Eski ve Orta Türkçede "**ek(g)sük**" biçiminde geçtiğini belirtmiştir. Ayrıca, Azerbaycan Türkçesinde "**äskik**", Türkmen Türkçesinde "**eğsik**", Kırgız Türkçesinde ise "**öksük**" biçiminde kullanıldığını aktararak, kelimenin kökenini **"<*eg-sü/eksü +k** veya **eksü-k**" şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 326). Bu yönüyle "eksiklik" önerisi, "özür" sözcüğünün kusur ve noksanlık anlamını doğrudan karşılar.

Buna karşılık “takıntı” önerisi, kökü olan “takın-” fiiline dayanır. Gülensoy bu fiili “1. kendine takmak; 2. (mec.) bir nitelik veya durum almak” biçiminde açıklayarak kökenini “<tak-(ı)n-” şeklinde çözümlemiştir (Gülensoy, 2011: 852). “Takıntı” önerisi, özrün kişinin üstüne alınması, bir çeşit zihinsel veya davranışsal yük gibi taşınması anlamından hareketle türetilmiş görünmektedir.

Her iki öneri de “özür” kavramının farklı yönlerini yansıtır: “eksiklik” daha çok noksanlık ve kusur boyutuna, “takıntı” ise özrün kişisel olarak yüklenilen, üstlenilen tarafına odaklanır. Ancak günlük kullanımda bu öneriler yaygınlık kazanmamış, Arapça kökenli “özür” sözcüğü yaşamaya devam etmiştir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “eksiklik ve takıntı” sözcükleri sözlükte “özür” anlamında geçmemektedir. Eren ise “eksiklik ve takıntı” ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Parça (Far.): Tike (T.) (21 Mayıs 1935 – Ulus)

Kökeni Farsçaya dayanan “parça” sözcüğü Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016), “bir bütünden ayrılan, ayrı sayılan veya artakalan şey; pare” şeklinde tanımlanmıştır. 21 Mayıs 1935 sayılı Ulus gazetesinde bu sözcüğün Eski Türkçe “tike” şeklinde geçtiği bilinmektedir.

Gülensoy, “tike” sözcüğünü “lokma, parça” anlamıyla açıklamış ve kökenini “**tiki**” maddesine bağlamıştır. “Tiki” sözcüğünün Orta Türkçede “tikim, tikü, tikkü” biçimleriyle kullanıldığını ve Dîvânu Lugâti’t Türk’te geçtiğini belirtmiştir. Ayrıca sözcüğü “<**ti:k+ü**” şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 897, 898). Bununla birlikte kelimenin Çağdaş Türk lehçelerinde de yaşadığı görülür: Azerbaycan Türkçesinde “tikə”, Kırgız Türkçesinde ise “tike” biçiminde kullanılmaktadır (Eren, 2020: 513).

Bu bağlamda “tike” sözcüğü, tarihî kökeni ve yaşayan Türk lehçelerindeki sürekliliği ile “parça” kavramına yerli bir karşılık sunar. Anlamsal açıdan da “bütünün ayrılmış kısmı” düşüncesini bire bir yansıtır. Fakat sözcük sıklıkla tercih edilmemekte olup Farsça kökenli “parça” sözcüğüyle karşılanmaya devam etmektedir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “tike” sözcüğü “et, ekmek, peynir vb.nde parça, lokma, dilim” anlamını taşımaktadır. Sözcük Türkiye Türkçesi Ağızları’ndaki varlığını sürdürmekte olup, halk dilinde özellikle “et tikesi” veya “ekmek tikesi”

biçiminde kullanımını korumaktadır. Ancak yazı dili açısından bakıldığında, Dil Devrimi sürecinde "parça" sözcüğünün yerine önerilen "tike" Türkçede kalıcı bir yaygınlık kazanamamış, daha çok ağızlarda sınırlı biçimde yaşamaya devam etmiştir (TDK Derleme Sözlüğü, 2023).

Pây (Far.): Düşerge (T.) (28 Mayıs 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "bir bütünden bir kimseye düşen kısım, hisse" ifadesiyle tanımlanan Farsça "pây" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "düşerge" sözcüğü teklif edilmiştir.

Bir kişinin hissesine düşen kısıma verilen isim için "düşerge" sözcüğü uygun görülmüş. Kişi başına düşen kısmın bu ifadeyle karşılık bulması Türkçeleşme çabası dâhilinde başarılı bir öneriyi karşılasa da sözcük varlığını koruyamamıştır. "Düş-er+ge" şeklinden tahlili yapılan sözcüğün "düş-" kökeni için "düşmek; yüksekten yere inmek" tanımı yapılarak Dîvânu Lugâti't Türk'te "tüş- ~ tüş" biçimleri kullanılmıştır. Gülensoy fiilin tahlilini ise "<**tüş-**" şeklinde tahlilini gerçekleştirmiştir. "**Düşerge**" sözcüğü için "pay, miras payı" tanımı yaparak Türkiye Türkçesi Ağızları'nda da "düşerge" şeklinin var olduğunu belirterek "<**düş- [<tüş-]+ -er+ge**" şeklinde çözümlemiş. Fakat yukarıda da belirttiğimiz gibi anlamsal açıdan karşılık olmasına rağmen sözcük öneri şeklinde kalmış, "pây" şeklinde kullanılmaya devam edilmektedir (Gülensoy, 2011: 314).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "düşerge" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Paye (Far.): Basak (T.) (26 Mart 1933 – Vakit)

Köken itibariyle Farsçaya dayanan "paye" sözcüğü, TDK Güncel Sözlük'te "aşama" ifadesiyle tanımlanmıştır. Sözcük için Eski Türkçe "bas-" fiilinden türeyen "basak" sözcüğü teklif edilmiştir. "Bas-" fiili "ayak tabanını bir yere koymak" şeklinde tanımlanış. Dîvânu Lugâti't Türk'te ve Kutadgu Bilig'de "basmak, yıkmak, çökmek, kahretmek" anlamlarında "bas-" fiilinin kullanıldığı vurgulanmıştır. Bu fiile eklenen "+ak" ekiyle "**basak**" sözcüğü oluşturularak "basamak" anlamına gelen "paye" sözcüğü için teklifi yapılmıştır. Aşamaların basamak basamak çıkılan yollar olduğuna ve adım adım ilerlenmesi gereken bir olgu taşıdığı için Dil Devrimi döneminde Türkçe bir sözcüğün teklifi Farsça bir sözcük için yapılmış fakat günümüzde hâlâ Farsça biçimindeki sözcük kullanılmaya devam edilmektedir (Gülensoy, 2011: 115).

Banarlı, “merdiven” sözcüğünün Türkçe olduğunu vurgular ve bu sözcüğün yerine uydurma sözcükler üretilmesinin gereksiz ve yersiz olduğunu belirtir. Ona göre Türkçedeki kelimeler, hem somut hem de mecaz anlamlarıyla zenginleşmiş, dilin doğal serveti hâline gelmiştir. Örneğin “kırkına merdiven dayamak” gibi deyimler, sözcüğün Türkçe kimliğini koruduğunu ve dilin esnekliğini gösterir; bu nedenle “çıkak” veya “çıkaç” gibi yapay alternatifler üretmeye gerek olmadığını vurgular (Banarlı, 1988: 144).

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “basak” sözcüğü “merdiven” anlamında geçmektedir. “Paye” sözcüğüyle anlamsal bir bağ kurmasına rağmen direkt anlamsal karşılığını vermemekte ve dilde “basak” sözcüğü kullanılmamaktadır. Eren ise “basak” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Pejmürde (Far.): Soluk (T.) (25 Mart 1933 – Vakit)

Kökeni Farsçaya dayanan “pejmürde” sözcüğü Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016) “eski püskü, pis, yıpranmış, yırtık” anlamını karşılamaktadır. Bu sözcük için Eski Türkçe “sol-” fiilden türeyen “soluk” ifadesinin teklifi yapılmıştır.

Gülensoy, “sol-” fiili için “1. rengini yitirmek, rengi uçmak; 2. tazeliğini veya parlaklığını yitirmek” anlamlarında tanımlayarak sözcüğün Eski ve Orta Türkçede “sol-” şeklinde kullanıldığını söyler ve “**<sō-l-**” tahlilini yapar (Gülensoy, 2011: 795).

Anlamsal açıdan bakıldığında, “soluk” önerisi “pejmürde” sözcüğünün renk ve canlılık kaybı yönünü yansıtsa da, sözcüğün “dağınıklık, yıpranmışlık” gibi yan anlamlarını kapsamada sınırlı kalır. Bu nedenle halk dilinde “soluk” yalnızca renk ve nefes bağlamında yaşamaya devam etmiş, “pejmürde” sözcüğünün yerine geçme işlevi kazanmamıştır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “soluk” sözcüğü için “pejmürde” anlamı kullanılmamıştır. Eren, “soluk” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Pençe (Far.): Cınak (T.) (26 Mart 1933 – Vakit); **Kavrak (T.)** (26 Mart 1933 – Vakit); **Tırnaklı el (T. + T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)

“Yırtıcı hayvanların ön ayaklarının parmaklarıyla tırnakları” şeklinde TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023) tanımı yapılan Farsça “pençe” sözcüğü için “cınak, kavrak ve tırnaklı el” ifadeleri teklif edilmiştir.

"**Kavrak**" karşılığı, Türkçedeki "kavramak" fiilinden türetilmiştir. Fiil, "1. Elle sıkıca tutmak; 2. (mec.) her yönünü anlamak, iyice anlamak, tam anlamak" şeklinde tanımanmıştır. Fiil, Eski Türkçede "ḳavra-" ve Orta Türkçede ise "kawur- ~ kawur-" şekline geçmektedir. Gülensoy fiilin çözümlemesini "***ḳavı- [>*ḳavıra-r > *ḳavr-ar (DLT)**] olarak yapmakta. Türkmen Türkçesinde "**garba-**" biçiminde kullanıldığını ifade etmektedir (Gülensoy, 2011: 478). Sözcük, pençenin işlevini yani avını ya da nesneyi kavrama özelliğini doğrudan yansıtmaktadır. Aynı şekilde önerilen "**tırnaklı el**" ifadesi ise sözcüğün biçimsel özelliğini esas alır. Pençe, hayvanların ya da kuşların sivri tırnaklı organını karşıladığından, bu öneri yabancı kökenli bir sözcüğün yerine anlamı şeffaf ve açıklayıcı bir birleşik adla karşılık bulma çabasını yansıtır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "çinak, cınak ve tırnaklı el" ifadeleri yoktur. "Kavrak" sözcüğü ise "pençe" anlamı dışında kullanılmıştır. Türkiye Türkçesi Ağızları'nda "**cınak**" ifadesi "tırnak ve pençe" anlamındaki "cırnak" ifadesiyle tanımlanmakta ve halk arasında varlığını sürdürmektedir. Fakat teklif edilen sözcükler günümüzde sıklıkla kullamadığı için söz varlığına tutunamamış bu sebeple Farsça kökenli "pençe" sözcüğünün kullanımına devam edilmektedir (TDK Derleme Sözlüğü, 2023; Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

Eren, "cınak, kavrak ve el" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir. "Tırnak" sözcüğü için "insanda ve birçok omurgalı hayvanda parmak uçlarının dış bölümünü örten boynuzsu tabaka" tanımı vererek tırnak sözcüğünün yerel ağızlarda "dırnak" biçiminde de kullanıldığını, eski kaynaklarda da aynı biçimin geçtiğini belirtmektedir. Ona göre bu sözcük Türkmen Türkçesinde dırnak, Nogaycada tırnak, Kırgızcada tırmak, Özbekçede tirnok, Kazakçada tırnak, Karakalpakçada tırnak, Altay ve Şor Türkçelerinde tırmak, Tuvacada dırbak, dırgak ve Çuvaşçada çĕrne biçimleri görülmektedir. Sözcüğün kullanımının Eski Türkçeden başladığını, Orta Türkçede tırŋak biçiminde geçtiğini ve Eski Kıpçakçada ise dırgak (dırŋak?) ve tırnak şekilleriyle kullanıldığını ifade etmektedir. Ayrıca sözcüğün kökenini, "tırna-" "kaşınmak, tırmalamak" fiiline getirilen "-k" eki ile açıklamaktadır (Eren, 2020: 512).

Perhiz (Far.): Çekinme (T.) (25 Mart 1933 – Vakit); **Yemek kesimi (T. + T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)

"Beslenme düzeninde sağlığın gerektirdiği kısıtlamayı yapma, bâzı yiyecekleri hiç yememe veya belli miktarlarda yeme, diyet, rejim" anlamındaki Farsça "perhiz" sözcüğü için "çekinme ve yemek kesimi" ifadeleri teklif edilmiştir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

"**Çekinme**" sözcüğünün kökü olan "çekin-" fiili için "saygı, korku, utanma gibi duygularla bir şeyi yapmak istememek, kaçınmak" anlamlarıyla tanımlanmış ve "<**çek-(i)n-**" şeklinde tahlili gerçekleştirilmiştir (Gülensoy, 2011: 228). Bu fiile getirilen "-me" olumsuzluk isim fiil eki ile "çekinme" sözcüğü oluşmuş ve öneri gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda yemek yemekten geri durmak, kendini sınırlamak anlamlarıyla "perhiz" sözcüğünün özünü yansıtır. Öte yandan "**yemek kesimi**" ifadesi, doğrudan anlam aktarması yoluyla oluşturulmuş, bire bir "yemeği kesme, sınırlandırma" şeklinde somut bir karşılıktır. Anlamsal açıdan "çekinme" daha soyut ve mecazî bir bakış açısıyla kaçınmayı vurgularken, "yemek kesimi" ise davranışı doğrudan tanımlayan somut bir ifade sunar. Her iki öneri de dönemin dilde özleşme çabalarını yansıtsa da kalıcı olamamış ve yerini bugün hâlâ kullanılan "perhiz" sözcüğüne bırakmıştır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "çekinme ve yemek kesimi" ifadelerine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Pervane (Far.): Gece kelebeği (T. + T.) (25 Mart 1933 – Vakit); **Döngü (T.)** (26 Mart 1933 – Vakit); **Işık tutkunu (T. + T.)** (26 Mart 1933 – Vakit); **Dönek (T.)** (2 Nisan 1933 – Vakit); **Döner kanat (T. + T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "geceleri ışık etrâfında dönerek uçan küçük kelebek" ifadesiyle tanımlanan Farsça "pervane" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "gece kelebeği, döngü, ışık tutkunu, dönek ve döner kanat" ifadeleri teklif edilmiştir.

"Gece kelebeği" ifadesi, pervanenin özellikle gece aktif olan ve ışığa çekilen türünü betimleyerek doğrudan gözleme dayalı bir açıklama sunar. "Döngü" ve "döner kanat" önerileri, pervanenin dönen hareket özelliğine odaklanarak kavramsal ve mekanik yönünü vurgular. "Dönek" biçimi de dönen hareketi kısa ve öz bir şekilde ifade etmeye çalışır. "Döngü, dönek ve döner" sözcüklerinin kökü olan "dön-" fiili için "dönmek" tanımını yapan Gülensoy, fiili "**<tö:n-**" şeklinde tahlil eder. Dîvânu Lugâti't Türk'te

"döndürmek, altını üstüne getirmek" anlamlarında "**töngder-**" fiilinin kullanıldığı bilinir. Fiil için Türkmen Türkçesinde "dö:n-" ve Karaçay – Balkar Türkçesinde "tönşü-" ifadelerinin varlığı bilinmektedir (Gülensoy, 2011: 302). "Işık tutkunu" ise hem pervanenin ışığa yönelme davranışını hem de mecazî çağrışımını yansıtan daha edebi bir öneridir. Bu karşılıkların tümü pervaneyi davranışsal, fiziksel ve mecazî özellikleri üzerinden açıklama amacı taşımaktadır. Ancak halk dilinde kalıcılık kazanamamış ve bugün hâlâ Arapça kökenli "pervane" sözcüğü yaygın olarak kullanılmaktadır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "gece kelebeği, ışık tutkunu ve döner kanat" ifadeleri bulunmamaktadır. "Döngü ve dönek" sözcükleri ise "pervane" anlamının dışında sözlükteki varlığını sürdürmektedir.

Peşiman (Far.): Cayık (T.) (25 Mart 1933 – Vakit)

"Pişman" sözcüğünün eski metinlerdeki kullanımı olan "peşiman" sözcüğü köken itibariyle Farsçaya dayanır. "Pişman" sözcüğü, TDK Güncel Sözlük'te "yaptığı bir işin veya davranışın olumsuz sonucunu görerek üzülen; nadim." ifadesiyle tanımlanmıştır. Sözcük için Eski Türkçe "<? çav-" şeklinde tahlili yapılan ve "sözünden, kararından dönmek, vazgeçmek" anlamındaki "cay-" fiili "+ık" ekiyle türeyerek "cayık" sözcüğü oluşturulmuş. Böylece "cayık", hem fiilin anlamını hem de pişmanlık duygusunu yansıtmaya çalışmıştır. Anlamsal açıdan bakıldığında, "cayık" sözcüğü pişmanlık ve geri dönme eylemini ifade etse de, günlük dilde yerleşmemiş ve modern kullanımda "peşiman / pişman" sözcüğü hâlen tercih edilmektedir (Gülensoy, 2011: 200).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "cayık" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Peşin (Far.): Öndül (T.) (25 Mart 1933 – Vakit)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) "bir alışverişte, alışveriş yapıldığı anda, alınan şeyin tesliminden önce veya teslimiyle birlikte ödenen; tirink, veresiye karşıtı" şeklinde tanımı yapılan Arapça kökenli "peşin" sözcüğü yerine, anlam bakımından karşılık oluşturabilecek Eski Türkçe "ön" sözcüğüne "-dül" eki eklenerek oluşturulan "öndül" sözcüğü önerilmiştir. Özellikle önceden verilen para veya ödeme anlamını belirtmek için bu sözcük tercih edilmiştir.

Bu sözcüğün tahlilini Gülensoy, "<**öŋ**" şeklinde tahlil etmiş ve Eski ile Orta Türkçede "**öng**" biçiminde kullanıldığını vurgulamıştır. Ayrıca Dîvânu Lugâti't Türk'te "öngdüng, öndüngki, öngeyük" gibi biçimlerin geçtiği belirtilmiştir (Gülensoy, 2011: 662). Anlamsal olarak "öndül", peşin ödemeyi ya da önceden verilmiş değeri ifade etmeye yönelik yerli bir öneri olarak dikkat çekmiş, ancak günlük kullanımda kalıcılık kazanamamıştır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "öndül" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Peygamber (Far.): Yalvaç (T.) (25 Mart 1933 – Vakit); **Ulak (T.)** (2 Nisan 1933 – Vakit)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "Allah'ın, buyruklarını insanlara iletmek için elçi olarak görevlendirdiği kimse; elçi, yalvaç, yalavaç" anlamlarında tanımlanan Farsça "peygamber" sözcüğü yerine terimsel bakımdan anlamını karşılayan Eski Türkçe "yalvaç ve ulak" sözcükleri teklif edilmiştir. 25 Mart 1933 sayılı Vakit teklifi yapılan "yalvaç" sözcüğü için "İslâmların yalvacı Muhammettir." örneği verilmiştir.

Gülensoy, "yalvaç" sözcüğü için "yalavaç" maddesini işaret etmiş ve sözcüğün Orta Türkçede "elçi, peygamber" anlamında "**yalawaç, yalavaç**" şeklinde kullanılmış ve Dîvânu Lugâti't Türk'te de geçmekte olduğunu ifade etmiştir. Sözcüğün tahlilini ise "<OT. **yala-** 'töhmetlemek' (DLT)+ **-w(/v)aç**" olarak gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 1043, 1049).

Buyrukları insanlara iletmekle görevli olan peygamberlerin, haber getirici olmalarından dolayı "**ulak**" sözcüğü teklif edilmiş. "Ulak" sözcüğü için "haberci, haber veren kimse" tanımı yapılarak sözcüğün Eski ve Orta Türkçede "**ulaġ**" şeklinde geçtiği belirtilir (Gülensoy, 2011: 963).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "yalvaç" sözcüğü "peygamber" anlamında geçmekte olup söz varlığına tutunamayan sözcükler arasındadır. "Ulak" sözcüğü ise "haberci" anlamını taşıyıp "peygamber" anlamında kullanılmamıştır. Allah'ın emirlerimi kullarına haber vermekle görevli kişi olmasından dolayı, "ulak" sözcüğü anlamsal açıdan "peygamber" sözcüğüyle uyuşmaktadır. Fakat söz varlığında "ulak" sözcüğü kullanım dışı kalmıştır. Eren ise "yalvaç ve ulak" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Rağmen (Ar.): Acığına (T.) (28 Mart 1933 – Vakit); **Dikine (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)

Eski Türkçe āçıġ sözcüğü "acımak" fiilinden Eski Türkçe +I(g) ekiyle türetilmiştir. Arapça kökenli "Rağmen" sözcüğüne karşılık olarak, duygusal acı anlamındaki "acı" sözcüğüne "(ğ)ı" iyelik eki ve "na" yönelme eki eklenerek "acığına" sözcüğü teklif edilmiştir (Nişanyan, 2025). Sözcüğün "kişinin acısına karşı, inadına" anlamını karşıladığı görüşünde olduğumuz için "rağmen" sözcüğü yerine "acığına" teklifinin verilmesinin uygun olduğu düşünülmektedir.

"Dikine", anlamsal açıdan karşıtlık ve ters yönde hareket etme özelliğini vurgular. Sözcük, bir duruma veya olaya zıt bir tavır veya yön göstermeyi ifade eder; böylece Arapça kökenli "rağmen" sözcüğünün engel tanımama ve karşıtlık anlamını Türkçeye aktarmayı amaçlar.

İki öneri de günlük kullanımda kalıcılık kazanamamış, Arapça kökenli "rağmen" sözcüğünün kullanımı devam etmektedir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "acığına" sözcüğü bulunmamaktadır. "Dikine" sözcüğü ise "rağmen" anlamında kullanılmamaktadır. Eren, "acığına ve dikine" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Rahat (Ar.): Baş dinçliği (T. + T.) (17 Nisan 1933 – Vakit); **Dirlik (T.)** (19 Mayıs 1933 – Vakit)

Arapça "rahat" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "üzüntüsüz ve sıkıntısız olma durumu, huzur" anlamını karşılar. Bu sözcük için "baş dinçliği ve dirlik" ifadelerinin teklifi yapılmıştır. Teklif edilen "baş dinçliği" ifadesi için de Vakit gazetesinin 1933 yılı 17 Nisan sayısında "İnsanın başı dinç olunca her şey vızgelir." örneği verilerek anlamsal bağ güçlendirilmiştir.

"Baş dinçliği" ifadesi, bireyin zihinsel ve bedensel açıdan dinç, rahat bir durumda olmasını vurgulayan açıklayıcı bir öneridir. Tietze, "baş" sözcüğünü "vücudun vazgeçilmez kısmı olarak, hayat tecellisi" şeklinde tanımlayarak "<baş" tahlilini gerçekleştirmiştir. "Dinç" ifadesi için ise "dinlenmiş, sağlam, güçlü, dayanıklı" tanımlarını vererek sözcüğün Clauson tarafından "<ET. tınç" şeklinde tahlil ettiğini belirterek sözcüğün "tınç" sözcüğünden geldiğini savunmuştur (Tietze, 2016: 422, 605).

Öte yandan "dirlik" sözcüğü, hem bedensel hem de toplumsal düzeni ve huzuru çağrıştıran daha kısa ve kavramsal bir öneri sunar. Gülensoy "dirlik" sözcüğünü "**diri** [<ti:rig] + **lik**" şeklinde çözümler ve "yaşayış, düzen; sağlık, huzur; geçim, nafaka" anlamlarıyla tanımlar (Gülensoy, 2011: 289). "Dirlik" sözcüğünü Paçacıoğlu'da "huzur; hayat, yaşayış; canlılık" şeklinde tanımlayarak sözcüğün; Şeyhî ve Hüsrev ü Şirin, Tarama Sözlüğü'nde, Dede Korkut Kitabı'nda, Süheyl ü Nevbahar'da ve Kıpça Türkçesi Sözlüğü'nde varlığını sürdürdüğünü belirtmiştir (Paçacıoğlu, 2016: 219). Eren ise "dirlik" sözcüğü için "sağlık, varlık, geçim" tanımı yaparak sözcüğü "<dir+ -lik" şeklinde tahlilini gerçekleştirmektedir (Eren, 2020: 142).

Her iki karşılık da "rahat" sözcüğünün içsel huzur, dinginlik ve refah anlamlarını Türkçe köklerle aktarmayı amaçlamış, ancak modern kullanımda kalıcılık kazanamamış ve halk arasında Arapça kökenli "rahat" hâlâ yaygın biçimde kullanılmaktadır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "baş dinçliği" ifadesi bulunmamakta ve "dirlik" ifadesi ise "rahat" anlamında tanımlanmamaktadır.

Rakip (Ar.): Yarışgan (T.) (27 Mart 1933 – Vakit); **Öndüre (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus); **Önürdeş (T.)** (23 Mayıs 1935 – Ulus)

"Aynı şeyi elde etmek isteyenlerden, aynı amaca varmak için uğraşanlardan her biri" anlamındaki Arapça "rakip" sözcüğü için "yarışgan ve öndüre" ifadeleri teklif edilmiştir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016). "Önürdeş" sözcüğü ise "rakip" sözcüğünü karşılamak amacıyla 23 Mayıs 1935 sayılı Ulus gazetesinin bir yazısında geçmektedir.

"Yarışgan" ifadesi, doğrudan rekabet ve yarışma eğilimini vurgulayan açıklayıcı bir öneridir. "Yarışgan" sözcüğünün kökü olan "yarış-" fiili için gülensoy, "1. üstünlük kazanmak amacıyla bir yarışmaya katılmak; 2. bir yarışmada başkalarından üstün olmak için çaba göstermek; 3. başkalarından üstün olmaya çalışmak" tanımını yaparak sözcüğün Orta Türkçede "yārış-" biçiminde kullanıldığını belirtir (Gülensoy, 2011: 106).

"Öndüre" ve "önürdeş" ise daha çok bir yarış veya mücadelede karşılıklı konum ve üstünlük ilişkisine odaklanarak kavramsal bir yaklaşım sunar; öndürücü veya önde olan kişi anlamını taşır. Sözcüklerin kökü "ön" sözcüğünden gelmekte olup "ön+dür-e" ve "ön+ür+deş" şeklinde türetilmiştir. "Ön" sözcüğü için Gülensoy, "bir şeyin esas tutulan yüzü" tanımını yaparak Eski Türkçe ve Orta Türkçe "öng" sözcüğüne dayandırır.

Dîvânu Lugâti't Türk'te de "öng" şeklinin kullanıldığını belirterek sözcüğü "<öŋ" şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 662).

Bu karşılıklar, "rakip" kavramının hem eylemsel hem de konumsal boyutlarını Türkçe köklerle ifade etmeye çalışsa da, halk arasında günlük dilde köklü kullanım nedeniyle öneriler kalıcı olamamış ve "rakip" sözcüğü yaygın biçimde kullanılmaya devam etmiştir.

TDK Güncel Türkçe Sözlüğü'nde "yarışgan, öndüre ve önürdeş" ifadelerine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023).

Raptiye (Ar.): Bağlaç (T.) (17 Haziran 1935 – Ulus)

"Kâğıt, karton vb. şeyleri bir yere tutturmak için kullanılan düz geniş başlı, elle bastırılacak kadar hafif, çok kısa bir nevi çivi" tanımı yapılan Arapça kökenli "raptiye" sözcüğü için Eski Türkçe "bağlaç" ifadesinin teklifi 17 Haziran 1935 sayılı Ulus gazetesinde yapılmıştır.

Gülensoy "bağla-" fiili için "bağ veya başka bir araçla tutturmak" tanımını yapmış, sözcüğün Eski Türkçe ve Orta Türkçede "bā-" şeklinde kullanıldığından bahsetmiştir. "<***bā-** (T. Tekin; J. Hamilton) + **-ġ + la-**" şeklinde ise çözümlemesini yapmıştır (Gülensoy, 2011: 104). Fiile eklenen "-ç" ekiyle "bağlaç" sözcüğü oluşturulmuş ve iğne aracılığıyla bir şeyi tutturma işlevini temsil eden raptiye nesnesine karşılık olarak teklif edilmiştir. Anlamsal açıdan, "bağlaç" sözcüğü raptiyenin işlevini doğrudan açıklamayı amaçlasa da, günlük kullanımda kalıcılık kazanamamış ve modern Türkçede hâlen "raptiye" sözcüğü yaygın olarak kullanılmaktadır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "bağlaç" sözcüğü "raptiye" anlamında tanımlanmamıştır.

Rasathane (Ar. + Far.): Göyet (T.) (17 Haziran 1935 – Ulus)

Arapça "rasat" ve Farsça "hane" sözcükleriyle oluşmuş "rasathane" sözcüğü için "göyet" ifadesi teklif edilmiştir.

Bu öneri, rasathanenin gökyüzünü gözlemleme ve inceleme işlevini doğrudan yansıtmaya yöneliktir; "göy" kökü Türkçede gökyüzü anlamına gelir ve eklenen "-et" ile kurum veya yer adını ifade eden bir türetme sağlanmıştır. "Göy" sözcüğü için Gülensoy, "gök" maddesinin altında Türkiye Türkçesi Ağızları'nda "göy" şeklinin kullanıldığını

belirterek sözcüğün anlamını "gök, hava, sema" anlamlarında vermiştir (Gülensoy, 2011: 377). Derleme Sözlüğü'nde de "göy" maddesi için "mavi, mavimsi; yeşil, yemyeşil; gök" anlamları verilmiştir (TDK Derleme Sözlüğü, 2023).

Anlamsal açıdan "göyet", rasathanenin işlevini kısa ve öz bir biçimde ifade etmeyi amaçlamış olsa da, modern kullanımda bu öneri kalıcılık kazanamamış ve halk arasında hâlen "rasathane" sözcüğü yaygın olarak kullanılmaktadır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "göyet" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Rasıt (Ar.): Göymen (T.) (17 Haziran 1935 – Ulus)

Arapça "rasıt" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "gözetleyen, gözleyen kimse" anlamını karşılar. Bu sözcük için "göymen" sözcüğünün teklifi yapılmıştır.

Bu öneri, "rasıt" kavramının temel işlevi olan gök olaylarını ve gökyüzünü gözlemleme işlevini Türkçe köklerle ifade etmeyi amaçlamaktadır. "Göy" sözcüğü, Gülensoy'a göre Türkiye Türkçesi Ağızları'nda "gök, hava, sema" anlamlarında kullanılmıştır (Gülensoy, 2011: 377). Ayrıca TDK Derleme Sözlüğü'nde "göy" maddesi için "mavi, mavimsi; yeşil, yemyeşil; gök" anlamları verilmiştir (TDK Derleme Sözlüğü, 2023). Eklenen "-men" ekiyle kurum veya meslek ifade eden bir türetme sağlanmış ve böylece "göymen", rasıt sözcüğünün işlevini kısa ve öz bir biçimde anlatan Türkçe bir karşılık olarak önerilmiştir. Anlamsal olarak kavramsal açıdan uygun olsa da, modern kullanımda kalıcılık kazanamamış ve sözcük kaybolmuştur.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "göymen" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Rasyonel (Fr.): Usal (T.) (14 Mayıs 1935 – Ulus)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) "akla uygun, aklın kurallarına dayanan; ölçülü, ussal, hesaplı" biçiminde tanımlanan Fransızca kökenli "rasyonel" sözcüğü yerine, anlam bakımından karşılık oluşturabilecek Eski Türkçe kökenli "usal" sözcüğü önerilmiştir. Bu öneri, "rasyonel" kavramının temel özelliği olan akıl ve mantık süzgecinden geçirilmiş düşünme, uslu davranış veya mantıklı olma niteliklerini Türkçe köklerle ifade etmeyi amaçlamaktadır. Gülensoy'a göre, "us" sözcüğü Eski ve Orta Türkçede varlığını sürdürmüş, hem Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü'nde hem de Dîvânu

Lugâti't Türk'te geçmiştir ve çözümlemesi *"**ū-** 'anlamak' + **-s**" şeklinde yapılmıştır (Gülensoy, 2011: 971). Bu kök, akıl ve anlayış anlamlarını taşıyarak "usal" sözcüğünün anlamsal temelini oluşturur. Eklenen "-al" ekiyle sıfatlaştırılmış ve kavramın mantıksal ve akılcı yönünü vurgulayan bir biçim elde edilmiştir. Anlamsal olarak, "usal" rasyonel kavramının mantıksal ve akılcı yönünü Türkçe köklerle karşılamayı amaçlamış olsa da, modern kullanımda kalıcılık kazanamamış ve hâlen "rasyonel" sözcüğü yaygın olarak kullanılmaktadır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "usal" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Razı (Ar.): Dilekli (T.) (27 Mart 1933 – Vakit); **Uyar (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit); **Boyun eğici (T. + T.)** (28 Mart 1933 – Vakit); **Uyuntu (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit); **Gönül alma (T. + T.)** (28 Mart 1933 – Vakit); **Uyar oğlu (T. + T.)** (29 Mart 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "kabul eden, uygun bulup benimseyen, olana boyun eğip rızâ gösteren" ifadesiyle tanımlanan Arapça "razı" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "dilekli, uyar, boyun eğici, uyuntu, gönül alma ve uyar oğlu" ifadeleri teklif edilmiştir.

Bu öneriler, "razı" sözcüğünün temel anlamı olan hoşnutluk, onaylama ve istek doğrultusunda davranma kavramlarını Türkçe köklerle aktarmayı amaçlamıştır. Örneğin, "dilekli" hoşnut ve arzu eden kişi anlamını doğrudan aktarırken, "boyun eğici" kavramın irade boyutunu vurgular. "Gönül alma" ise, razı olmanın sosyal ve duygusal yönünü, bir kişinin rızasını kazanmayı ifade eder. "Uyar" ve "uyuntu" sözcükleri ise daha eski Türkçe kökler üzerinden razı olma ve kabul etme durumunu dile getirir. Anlamsal olarak bu karşılıklar kavramın farklı boyutlarını açıklamayı amaçlamış olsa da, günlük kullanımda kalıcılık kazanamamış ve halk arasında hâlen Arapça kökenli "razı" sözcüğü yaygın biçimde kullanılmaktadır.

"Dilekli" sözcüğünün kökü "demek, söylemek > isteği ve dileği söylemek, dilemek" anlamlarındaki "dile-" fiilinden gelmektedir. Fiili "<***til+e- /*tıl+a-/ til+ä:-"** şeklinde tahlil eden Gülensoy "dilek" sözcüğünün Eski ve Orta Türkçede "tilek" şeklinde ifade edildiğini söyleyerek "**<dil [<til+e-k /*tıl+a-k]**" şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 284).

“Uyar, uyuntu ve uyar oğlu” ifadelerinin kökeni olan “uy-” fiili “1. ölçüleri birbirinin tutmak; 2. renk, biçim vb. yönünden bir birbirini tutmak; 3. zevke, anlayışa uygun düşmek; 4. bir inanca, bir anlayışa bir duruma veya egemen güce uygun davranışta bulunmak; 5. bağlı olmak, tabi olmak; 6. uygun düşmek, münasip olmak” şeklinde tanımlanarak Eski Türkçe ve Orta Türkçede “uy-” fiilinin kullanıldığı belirtilerek sözcük **“<*uđ-”** şeklinde çözümlenmiştir (Gülensoy, 2011: 974).

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “dilekli, boyun eğici, gönül alma ve uyar oğlu” ifadesi bulunmamaktadır. “Uyar ve uyuntu” sözcükleri ise farklı bir anlamda tanımlanmaktadır. Eren, “dilek, uyar, eğmek, uyuntu, alma ve uyar” ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Refah (Ar.): Genlik (T.) (16 Haziran 1935 – Ulus)

Köken itibariyle Arapçaya dayanan “refah” sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016) “varlık ve bolluk içinde rahat ve kolay yaşama, geçim rahatlığı ve bolluğu” ifadesiyle tanımlanmıştır. Sözcük için Eski Türkçe “geniş” anlamındaki “gen” sözcüğünden evrilen “genlik” sözcüğü teklif edilmiştir. “Genlik” sözcüğünün kökü olan “gen” sözcüğü için Gülensoy, “geniş” tanımı yaparak sözcüğün Eski ve Orta Türkçe “king” şeklinde geçtiğini ve Dîvânu Lugâti’t Türk’te kullanıldığını belirtir. Türkiye Türkçesi Ağızları’nda da “gen, genk, gere” ifadelerinin geniş anlamında kullanıldığı ifade edilir. Teklif anlamsal açıdan ve Türkçeleşme çabalarına karşı iyi bir öneri olup teklif başarısız olmuş. Söz varlığında “refah” sözcüğüyle varlığına devam edilmektedir (Gülensoy, 2011: 364).

Timurtaş’ın sözcüğün yanlış olmasına rağmen kullandıldığını belirten görüşünü Bayar “genlik” maddesine ifade ederek sözcüğü “<gen+lik” şeklinde tahlilini gerçekleştirmiştir (Bayar, 2006: 133).

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “genlik” sözcüğü için “bolluk, refah” tanımı yapılmış. Fakat sözcük, söz varlığına tutunamamadığı için günümüzde “refah” sözcüğünün kullanım sıklığı daha fazladır. Eren ise “genlik” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Rekabet (Ar.): Ölçüşme (T.) (28 Mart 1933 – Vakit); **Önürdeşme (T.)** (23 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça "rekabet" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "aynı işi yapan, aynı amacı güden kimseler arasındaki yarışma, çekişme" anlamını karşılar. Bu sözcük için "ölçüşme" teklif edilmiş, "önürdeşme" sözcüğü de gazetelerde "rekabet" sözcüğü yerine kullanılmıştır.

"Ölçüşme", doğrudan karşılıklı kıyaslama ve eşitlik temelinde bir mücadele veya yarış durumunu ifade ederek rekabetin eylemsel boyutunu Türkçe köklerle aktarır. "Ölçüşme" sözcüğü "ölç-" fiilinden gelmektedir. Gülensoy, "en, boy, hacim süre gibi nicelikleri kendi cinslerinden seçilmiş bir biçimde karşılaştırıp kaç birim geldiklerini belirtmek" şeklinde tanımlamış ve "<***öl-** [<? ö 'düşüntükten sonra anlamak' (DLT)+ **-l-**] **ç**" şeklinde tahlilini gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 659).

"Önürdeşme" ise, yarış veya mücadelede karşılıklı konum ve üstünlük ilişkisini vurgular; önde olma ve birbirini geçme anlamlarını içerir. "Ön+ür+deş" şeklinde tahlili yapılan sözcüğün kökü "ön" ifadesine dayanmaktadır. "Ön" sözcüğü için Gülensoy, "bir şeyin esas tutulan yüzü" tanımını yaparak Eski Türkçe ve Orta Türkçe "öng" sözcüğüne indirger. Dîvânu Lugâti't Türk'te de "öng" şeklinin kullanıldığını belirterek sözcüğü "<**öŋ**" şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 662).

Bu karşılıklar, rekabet kavramını açıklamayı amaçlamış olsa da, modern Türkçede kalıcılık kazanamamış ve halk arasında Arapça kökenli "rekabet" sözcüğü yaygın biçimde kullanılmaktadır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "ölçüşme ve önürdeşme" sözcüğü direkt "rekabet" anlamını karşılamamaktadır. Eren, "ölçüşme ve önürdeşme" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Remiz (Ar.): Ungun (T.) (27 Mart 1933 – Vakit); **Çıtlatma (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit); **İm (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit); **Tutan (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "simge" sözcüğüyle tanımlanan Arapça "remiz" sözcüğü yerine terimsel bakımdan anlamını karşılayan Eski Türkçe "ungun, çıtlatma, im ve tutan" sözcükleri teklif edilmiştir.

"Ungun" sözcüğü için 27 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde "Türk bodunun ungunu Bozkurttur." cümlesi örnek olarak verilmiştir. Gülensoy, "ungun" sözcüğü için "im, belirti" tanımı yaparak "ongun" maddesini işaret etmiş fakat o sözcüğün "işaret" anlamında bir tanımı yoktur (Gülensoy, 2011: 626, 968).

"Çıtlatma", işaret verme eyleminin somutlaştırılmış biçimi olarak uyarıcı bir anlam taşır. "İm" sözcüğü Eski ve Orta Türkçede işaret, alâmet veya parola anlamlarında kullanılmış olup, Dîvânu Lugâti't-Türk'te de "imlel-, imle-, imleş- ve imlet-" biçimleriyle kayıt altına alınmıştır (Gülensoy, 2011: 432). "Tutan" ise kök olarak "tut-" fiilinden türetilmiş olup "**<tut- [~tuta-]**" şeklinde tahli edilmiş, "elde bulundurmak, anlamak, farkına varmak" gibi anlamları içerir ve böylece remizin işlevini hem somut hem de mecazî olarak karşılamayı hedefler (Gülensoy, 2011: 935).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "ungun ve tutan" sözcükleri bulunmamaktadır. "Çıtlatma" sözcüğü farklı anlamda karşılık bulmakta, "im" sözcüğü ise "işaret" anlamında tanımlanmaktadır. Fakat "im" sözcüğü yerine Arapça kökenli "işaret" sözcüğünün kullanımı daha sıktır. Türkiye Türkçesi Ağızları'nda ise "ungun" sözcüğü "im, belirti" anlamlarını karşılamakta sözcüğün halk arasında bazı bölgelerde yaşadığı bilinmektedir.

Renk (Far.): Bet (T.) (27 Mart 1933 – Vakit); **Don (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)

"Cisimler tarafından aksettirilen ışığın gözde yaptığı etki sonucu meydana gelen duyum" anlamındaki Farsça "renk" sözcüğü için "bet ve don" ifadeleri teklif edilmiştir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

Gülensoy, "bet" sözcüğü için "yüz, surat" tanımı yaparak "<ET. **bét**" şeklinde çözümlemesini yapar. Türkiye Türkçesi Ağızları'nda "bét bétge 'yüz yüze" ifadesinin kullanıldığını belirtir. Yüz veya dış görünüş anlamıyla bağlantılı olarak, bir şeyin niteliğini veya dış görünüş rengini ifade etmeyi amaçlamıştır. "Don" sözcüğü için ise "at kılının rengi" tanımını yaptığı için "renk" sözcüğü için önerildiği düşünülmektedir. Fakat söz varlığına tutunamadan kaybolmuş bir ifadedir (Gülensoy, 2011: 135, 298).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "bet" sözcüğü farklı anlamda kullanılmıştır. Eren ise "bet" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiş. "Don" sözcüğünü ise "renk" anlamında tanımlamıştır (Eren, 2020: 148).

Resim (Ar.): Çizi (T.) (28 Mart 1933 – Vakit)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) "varlıkların, doğadaki görünüşlerinin kalem, fırça gibi araçlarla kâğıt, bez vb. üzerinde yapılan biçimleri" şeklinde tanımlanan Arapça kökenli "resim" sözcüğü yerine, anlam bakımından karşılık oluşturabilecek Eski Türkçe kökenli "çizi" sözcüğü önerilmiştir.

"Çizi" sözcüğü için Gülensoy, "çiz-" fiilini işaret eder. "Çiz-" fiilini ise "çizmek" şeklinde tanımlayarak Eski ve Orta Türkçede "çız-" biçiminde kullanıldığını belirterek sözcüğü "<çız-" şeklinde tahlilini gerçekleştirir (Gülensoy, 2011: 246). Somut olarak bir nesnenin veya olayın kalem ya da başka araçlarla kâğıda aktarılmasını, yani çizim yapmayı ifade eder. Anlamsal olarak, "çizi" sözcüğü resmin eylemsel ve görsel boyutunu yansıtarak kavramın özünü Türkçe biçimde karşılamaya çalışmıştır. Ancak modern kullanımda kalıcılık kazanamamış ve halk arasında hâlen Arapça kökenli "resim" sözcüğü yaygın olarak kullanılmaktadır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "çizi" sözcüğü "resim" anlamında tanımlanmamıştır. Eren ise "çizi" sözcüğüne değinmemiştir (Eren, 2020: 40).

Resmî (Ar.): Beylik (T.) (26 Mart 1933 – Vakit); **Türeli (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit); **Yasalı (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)

Arapça "resmî" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "devletle ilgili veya devlet adına olan" anlamını karşılar. Bu sözcük için "türeli ve yasalı" sözcükleri teklif edilmiştir.

Anlamsal açıdan bu öneriler, "resmî" sözcüğünn devlet veya kurum düzeyinde kabul görmüş, kurallara ve hukuka bağlı niteliklerini Türkçe köklerle aktarmayı amaçlamıştır.

"Beylik", idari otoriteyi çağrıştırarak resmî statüyü yansıtır. Gülensoy, "beylik" sözcüğü için "1. bey olma durumu; 2. devletle ilgili; 3. çok bilinen, basmakalıp" anlamlarında tanımlanmış. "<**bey [<*beg] +lik**" şeklinde tahlilini yapmıştır (Gülensoy, 2011: 136).

"Türeli", kanun ve düzen bağlamında, belirli kurallara göre düzenlenmiş veya türe uygun anlamını verir. "Türe" sözcüğünü Gülensoy, "görenek, gelenek" şeklinde tanımlayarak Eski Türkçe ve Orta Türkçe "törü" sözcüğüne dayandırarak Dîvânu Lugâti't

Türk'te geçtiğini belirtir. Sözcüğü "<tö-r+e- 'yaratılmak' (DLT)" şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 947). 27 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde teklif edilen "türeli" sözcüğü için "Bugün türeli bir tel yazısı aldım." cümlesi örnek olarak verilmiştir.

"Yasalı" ise doğrudan hukuki veya kurumsal onaylı, kanunla belirlenmiş anlamını taşır. Sözcüğün kökü olan "yasa" için Gülensoy, "1. olayların gidişinde olağan dışına yer vermeyen, değişmezlik ve mecburiyet gösteren kural; 2. (huk.) kanun" şeklinde tanımlanarak Eski Türkçede "yasa, kanun" anlamlarında "yasa" şeklinde geçtiği belirtilmiştir (Gülensoy, 2011: 1079).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "beylik" sözcüğü "resmî" anlamında tanımlanmamıştır. "Türeli" sözcüğü sözlükte bulunmamaktadır. "Yasalı" sözcüğü ise "yasaya uygun veya yasanın buyurduğu; kanuni" tanımıyla "resmî" ifadesiyle anlamsal açıdan örtüşmekte fakat "yasalı" sözcüğü yerine "resmî" sözcüğü tercih edildiği bilindiği için teklifin başarısız olduğu bilinmekedir. Eren ise "beylik, türeli ve yasalı" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Rivayet (Ar.): İşidilmiş (T.) (3 Mayıs 1933 – Vakit); **Anlatış (T.)** (19 Mayıs 1933 – Vakit); **Duyultu (T.)** (19 Mayıs 1933 – Vakit); **Geçmiş laf (T. + T.)** (19 Mayıs 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "bir haberi, söz veya olayı nakletme, anlatma" ifadesiyle tanımlanan Arapça "rivayet" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "işidilmiş, anlatış, duyultu ve geçmiş laf" ifadeleri teklif edilmiştir.

Anlamsal açıdan bu öneriler rivayetin temel işlevi olan bir olayı, sözü veya bilgiyi başkasına aktarma ve duyurma kavramını Türkçe köklerle ifade etmeyi amaçlamıştır. "**İşidilmiş**", duyulmuş veya aktarılmış bir söz anlamını doğrudan aktarırken, "**anlatış**" ve "**duyultu**" sözcükleri, eylemsel boyutu vurgulayarak aktarma sürecini öne çıkarır. "**Geçmiş laf**" ifadesi ise rivayetin hem zaman boyutunu hem de sözlü aktarıma dayalı niteliğini ortaya koyar.

"İşidilmiş" sözcüğünün kökü olan "işit-" fiili için "iştimek, duymak" tanımları yapılmış. Eski Türkçe "éşid-, eşid-, éşit-" ve Orta Türkçede "işit- ~ işit-" biçimlerinin olduğu bilinir ve sözcük "<**éşit**-" şeklinde çözümlenmiştir. "Anlatış" sözcüğünün kökü olan "anla-" fiili için ise "anlamak, idrak etmek" tanımlarını yaparak sözcüğün çözümlemesini "<ET. **āŋla-** [<***āŋ** 'düşünce, idrak, anlayış' **+la-**] şeklinde yaparak

Dîvânu Lugâti't Türk'te "**aŋla-**" fiilinin kullanıldığını belirtir. Kutadgu Bilig'de "aŋla-", Türkmen Türkçesinde "ān-", Çağatay Türkçesinde "anlayış, anlama" anlamlarını karşılayan "aŋ" ve Eski Anadolu Türkçesinde "bilmek, hatırlamak" anlamlarında "aŋla-" fiilinin karşılandığını belirterek fiilin çok eskiye dayandığı bilinir. "Duyultu" sözcüğü için "duy-" fiiline bakılmaktadır. Gülensoy, "duy-" fiili için "duymak" tanımı yapılmış, sözcük "**<tuy**-" şeklinde çözümlenmiştir (Gülensoy, 2011: 71, 309, 441).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "işidilmiş ve geçmiş laf" ifadeleri yoktur. "Anlatış" sözcüğü farklı bir anlamda tanımlanmış, "duyultu" ise "yayılmış haber, yaygın söylenti, duyultu" anlamlarını ifade eden "şayia" sözcüğüyle tanımlanmıştır. Fakat önerisi yapılan "duyultu" sözcüğü yerine hâlâ "rivayet" sözcüğünün kullanımı önerinin unutulduğunu ispatlamaktadır.

Eren, "işidilmiş, anlatış, duyultu ve geçmiş laf" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Ruh (Ar.): Öz (T.) (17 Nisan 1933 – Vakit)

Köken itibariyle Arapçaya dayanan "ruh" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "insan ve hayvanda vücûdu canlı kılan, bilen, duyan ve idrak eden hayat gücü, hayat cevheri, can" ifadesiyle tanımlanmıştır. Sözcük için Eski Türkçe "öz" sözcüğü teklif edilmiştir.

Gülensoy, "öz" sözcüğünü, "bir kimsenin benliği, kendi manevî varlığı, kendisi" anlamında tanımlamış ve sözcüğün Eski ve Orta Türkçede de aynı biçimde kullanıldığını belirtmiştir. Sözcüğün köken çözümlemesi ise *"<**ö-** 'yükselmek' + **-z**" şeklinde yapılmıştır (Gülensoy, 2011: 679). Bu bağlamda, "öz" sözcüğü ruhun içsel, manevî ve bireysel varlık boyutunu kavramsal olarak Türkçe köklerle karşılamayı amaçlamaktadır. Modern Türkçede ise "ruh" sözcüğü hâlen yaygın olarak kullanılmaktadır.

Eren, "öz" sözcüğünün Türk lehçelerindeki varyantlarını şöyle sıralamaktadır: Azericede öz, Türkmencede ȫz, Tatarcada üz, Nogaycada öz, Başkurtçada üs, Karakalpakçada öz, Kazakçada öz, Kırgızcada öz, Yakutçada üös şekillerini belirtir. Sözcüğün Eski Türkçeden başlayarak kullanıldığını, Orta Türkçede ȫz biçiminde geçtiğini ve Eski Kıpçakçada da öz olarak kullanıldığını ifade etmektedir. Ayrıca Brockelmann'ın görüşüne de değinerek, sözcüğün Türkçe ö- "anlamak, kavramak" kökünden -z ekiyle türetilmiş bir biçim olduğunu aktarır (Eren, 2020: 403).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "öz" sözcüğü için "ruh" tanımı olmamaktadır. Dil Devrimi zamanında teklif edilen bu sözcük günlük dile yerleşmemiştir. Yaygın olarak "ruh" sözcüğü hem edebî hem de konuşma dilinde kullanılmaktadır.

Ruhani (Ar.): Özük (T.) (18 Nisan 1933 – Vakit); **Candan (T.)** (19 Mayıs 1933 – Vakit)

Arapça "ruhani" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "ruhla ilgili, rûha âit" anlamını karşılar. Bu sözcük için "özük ve candan" sözcükleri teklif edilmiştir.

Anlamsal açıdan bu öneriler, "ruhani" kavramının manevî, içsel ve özsel boyutlarını aktarmayı hedeflemiştir. "Özük", kök olarak "öz" kavramına dayandırılmış ve içsel, benliğe ait nitelikleri ifade eder. "Öz" sözcüğü için Gülensoy, "bir kimsenin benliği, kendi manevî varlığı, kendi" tanımını yaparak sözcüğün Eski Türkçe ve Orta Türkçede "öz" şeklinde kullanıldığını belirterek sözcüğü "<***ö-** 'yükselmek'+ **-z**" şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 679). "Candan" önerisi ise bireyin içtenliği ve manevî varlığına vurgu yaparak, ruhani olmanın samimi yönünü yansıtır. Bu öneriler, modern Türkçede kalıcılık kazanamamış ve halk arasında Arapça kökenli "ruhani" sözcüğü yaygın biçimde kullanılmaktadır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "özük" ifadesi bulunmamakta "candan" sözcüğü ise "ruhani" anlamında kullanılmamaktadır. Eren, "can ve özük" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Rutubet (Ar.): Yaşaklık (T.) (29 Mayıs 1935 – Ulus)

"Nem" anlamını karşılan Arapça kökenli "rutubet" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "yaş" sözcüğünden evrilen "yaşaklık" sözcüğü teklif edilmiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023).

Önerilen "yaşaklık" sözcüğü ise kök olarak "yaş" fiilinden türetilmiş olup, nemli veya ıslak olma durumunu anlatır. Burada Türkçe kök üzerinden kavramın fiziksel ve çevresel nemlilik boyutu aktarılmak istenmiştir. Gülensoy, "yaşak" sözcüğü için "nemli" tanımını yaparak sözcüğü "<**yaş** 'ıslak, nem' **+(a)k**" şeklinde çözümlenmiştir (Gülensoy, 2011: 1084). "Yaşaklık" ifadesi, rutubetin somut ve günlük deneyimle algılanabilir niteliğini yansıtarak, anlamsal olarak doğru bir karşılık sunmayı hedeflemiştir. Fakat

sözcük söz varlığına yerleşemediği için hâlâ Arapça kökenli "rutubet" sözcüğü kullanılmaktadır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "yaşaklık" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Rüşvet (Ar.): Yutu (T.) (18 Nisan 1933 – Vakit)

Köken itibariyle Arapçaya dayanan "rüşvet" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "bir görevliye, kānûnen yapması veya yapmaması gereken bir işte yasa dışı bir kolaylık sağlaması için verilen para yâhut sağlanan menfaat" ifadesiyle tanımlanmıştır. Sözcük için Eski Türkçe "yut-" fiilinden türeyen "yutu" sözcüğü teklif edilmiştir.

"Yut-" fiili için Gülensoy, "1.ağızda bulunan bir şeyi yutağa geçirmek; 2. (mec.) haksız olarak kendine mal etmek, zorbalıkla elinden almak; 3.dayanıp sesini çıkarmamak, katlanmak; 4. tam ve doğru söylememek; 5. inanmak, aldanmak, kanmak; 6. türlü anlamlara gelen sözü anlayamamak; 7. söylemek istediği bir sözü kendini tutarak söyleyememek; 8. (oyunda bir şey) kazanmak; 9. iyice, eksiksiz olarak öğrenmek; 10. (mec.) (ışık, ses) gücünü, parlaklığını azaltmak" anlamında tanımlanmış. Eski Türkçe ve Orta Türkçe "yut-" şeklinde kullanılmaktadır. Dîvânu Lugâti't Türk'te de "yut-" fiiline yer verilmiştir (Gülensoy, 2011: 1183).

Bu bağlamda, "yutu", rüşvetin temel işlevi olan bir şeyin gizlice veya haksız biçimde elde edilmesi olgusunu Türkçe kök üzerinden mecazî biçimde karşılar. Yani, maddî çıkarı "yutmak" eylemi ile özdeşleştirerek, hem somut hem de mecazî anlamı içerir. Türkiye Türkçesinde "rüşvet" sözücüğü kullanılmakta olup teklif edilen "yutu" ifadesi ulaşılamayan sözcükler arasında yerini almıştır. Bu teklifi yapılan "yutu" sözcüğü için "Yutuyu alınca işi çabuk gördü." cümlesi 18 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde örnek olarak verilmiştir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "yutu" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Sabah (Ar.): Doğu (T.) (27 Mart 1933 – Vakit); **Ergün (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit); **Güner (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit); **Gün başı (T. + T.)** (28 Mart 1933 – Vakit); **Gündoğumu (T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit); **Gündüz başı (T. + T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit); **Gündüzün başlangıcı (T. + T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit); **Gün ağarma (T. + T.)** (1 Nisan

1933 – Vakit); **Gün başlangıcı (T. + T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit); **Günönü (T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit); **Güne eriş (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit); **Ağan (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)**; Erten (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit); **Günaç (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit); **Günburnu (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit); **Işık önü (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "güneşin doğduğu andan öğleye kadar geçen zaman dilimia" tanımıyla ifade edilen Arapça kökenli "sabah" sözcüğü için "doğu, ergün, güner, gün başı, gündoğumu, gündüzün başlangıcı, gün ağarma, gün başlangıcı, günönü, güne eriş, ağan, erten, günaç, günburnu ve ışık önü" ifadelerinin teklifi yapılmıştır.

"Ergün, erten, gün başı, gün başlangıcı, gündüz başı, gündüzün başlangıcı, günönü, günaç" gibi ifadeler, günün başlangıcını ve gece ile gündüz arasındaki geçişi vurgulayarak zaman boyutunu ön plana çıkarır. Buna karşılık "gündoğumu, gün ağarma, günburnu, ışık önü" gibi ifadeler, sabahın doğa ve ışık olaylarıyla ilişkili görsel deneyimini aktarmakta ve sabahın sadece saat değil aynı zamanda gün ışığının ortaya çıkışıyla simgelenen algısal boyutunu dile getirmektedir. Ayrıca, "doğu, güner, güne eriş" gibi öneriler ise sabahı yeni başlangıç, tazelik ve umut gibi mecazî anlamlarla birleştirerek hem fiziksel hem ruhsal bir boyut kazandırır.

Bu şekilde Dil Devrimi, sabah kavramının zaman, ışık ve başlangıç boyutlarını Türkçe köklerle ifade etme çabası göstermiştir. Ancak, modern kullanımda çoğu öneri söz varlığında kalıcı olamamış ve halk arasında hâlen Arapça kökenli "sabah" sözcüğü yaygın olarak kullanılmaktadır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük (2023) de "sabah" sözcüğünü günün ilk saatleri ve güneşin doğuşu anlamında kaydetmiş, böylece Dil Devrimi'nin önerdiği zengin karşılıkların günlük kullanımda yerleşmediğini göstermiştir.

"Doğu" sözcüğü "<**doğ-u** [<ET. **tuġ-**] şeklinde çözümlenmiştir. "Ergün" ifadesinin kökü "er" sözcüğüdür ve "<**ET. er < *é:r**" şeklinde çözümlenmiştir. Teklifi yapılan sözcüklerin içinde "gün" sözcüğünden türeyen birçok sözcük ve ifade vardır. Gülensoy "gün" sözcüğü için "<**ET., OT. kün** (DLT); <***kūn** 'gün, güneş'" şeklinde tahlilini yapmıştır (Gülensoy, 2011: 293, 336, 395).

Eski Türkçe aġ- “yukarı kalkmak, çıkmak, yükselmek” fiilinden türemiş. Güneşin doğması, yükselmesine dayanarak “ağ-“ fiiline “+an” eki eklenerek “ağan” sözcüğü Arapça kökenli “sabah” sözcüğü yerine teklif edilmiştir (Nişanyan, 2025).

“Erten” sözcüğünün kökü de “sabah, erken, yarın” anlamını karşılayan “erte” kökünden gelmektedir. Sözcük Dîvânu Lugâti’t Türk’te, Tarama Sözlüğü’nde, Kutadgu Bilig’de ve Atabetü’l Hakayık eserinde geçmektedir (Paçacıoğlu, 2016: 252).

Türkçe Sözlük’te “doğu” sözcüğü tanımlanmakta fakat “sabah” anlamını karşılamamaktadır. Diğer teklif edilen “ergün, güner, gün başı, gündoğumu, gündüzün başlangıcı, gün ağarma, gün başlangıcı, günönü, güne eriş, ağan, erten, günaç, günburnu ve ışık önü” ifadeleri ise sözlükte yer almamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023).

Sabık (Ar.): Öndüç (T.) (28 Mart 1933 – Vakit); **Önkü (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “önceki” anlamında tanımlanan Arapça “sabık” sözcüğü yerine terimsel bakımdan anlamını karşılayan Eski Türkçe “öndüç ve önkü” sözcükleri teklif edilmiştir.

Öndüç” sözcüğü “ön” kökünden türetilmiş olup, zaman bakımından önde gelmiş olanı, yani geçmişte yaşanmış veya önce gerçekleşmiş şeyi ifade eder. “Önkü” de benzer biçimde “ön” kökünden üretilmiş olup “önceden, daha önce olan” anlamını verir. Bu öneriler, “sabık” sözcüğünün taşıdığı “geçmişlik” ve “öncelik” anlam alanını Türkçe köklerle karşılamaya yöneliktir.

“Ön” sözcüğü için Gülensoy, “bir şeyin esas tutulan yüzü” tanımını yaparak Eski Türkçe ve Orta Türkçe “**öng**” sözcüğüne dayandırır. Dîvânu Lugâti’t Türk’te de “öng” şeklinin kullanıldığını belirterek sözcüğü “<**öŋ**” şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 662).

TDK Güncel Türkçe Sözlüğü’nde “öndüç ve önkü” ifadelerine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023).

Sabır (Ar.): Çıdam (T.) 28 Mart 1933 – Vakit); **Çıdama (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit); **Dayama (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit); **Uğunma (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016), “katlanılması zor olan haksızlık, sıkıntı, acı, hastalık, yoksulluk, felâket vb. durumlar karşısında umutsuzluğa kapılmayıp şikâyet

etmeden, sızlanmadan dayanma, tahammül gösterme" ifadesiyle tanımlanan Arapça "sabır" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "çıdam, çıdama ve uğunma" sözcükleri teklif edilmiştir.

Gülensoy, "çıdam" sözcüğünün "sabır, tahammül" anlamlarına geldiğini ifade eder ve "<Tü. **çıda-** 'sabretmek' (Eren, TD 637,30) + **m**" şeklinde etimolojini verir. Türkiye Türkçesinde, Kırgız Türkçesinde, Türkmen Türkçesinde "çıdam" biçiminin; Uygur Türkçesinde "çidam", Özbek Türkçesinde "çidäm", Kazan Tatar Türkçesinde "çıdamlık" ve Başkurt Türkçesinde "sızamlık" biçiminin kullanıldığını belirtir. Moğolcadaki çidān ile ses ve anlam farklılıklarının olduğunu dile getirir. (Gülensoy, 2011: 234). "Çıdam" sözcüğün kökenin Moğolca olduğu ve "sabır, dayanıklı olma" anlamlarında kullanıldığını TDK Güncel Türkçe Sözlük'ten edinmekteyiz (TDK Güncel Sözlük, 2023). Sözcüğün kökeni hakkında kesin bir sonuca varılamamakta Gülensoy sözcüğün kökenin Türkiye Türkçesi olduğunu belirtirken, TDK Güncel Sözlük'te Moğolca olarak geçmektedir. Tietze, "çidān" sözcüğünün "sabır" anlamında kullanıldığını ve Moğolca olduğunu ifade eder (Tietze, 2016: 203). Bu bağlamda "çidān" sözcüğnün Moğolca, "çıdam" sözcüğünün yani "çıda-" fiilinin kökünün Eski Türkçe olduğu ifade edilmektedir. "Çıdam" sözcüğü TDK Tarama Sözlüğü'nde de "sabır" ifadesiyle geçmektedir (TDK Tarama Sözlüğü, 2023). Hasan Eren ise sözcüğe Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde yer vermemiştir.

Paçacıoğlu, "çıdam" sözcüğüne Türkçenin Sözcük Dağarcığı eserinde yer vermiş. Sözcüğü "sabır" anlamında tanımlayarak Tarama Sözlüğü ve Lehçe-i Osmânî eserlerindeki varlığından bahsetnmiştir (Paçacıoğlu, 2016: 185;).

"Dayama" sözcüğünün kökü olan "daya-" fiili için "bir şeyi bir yere dokunur duruma getirmek ve bu durumda bırakmak veya tutmak" anlamında tanımlanmıştır. Sözcük Eski ve Orta Türkçe "taya-" fiiline dayanmaktadır. Çözümlemesini ise "<***tay 'eş, destek, denk' +a-**" şeklinde gerçekleştirir (Gülensoy, 2011: 268).

"Sabır" sözcüğü için türetilen "çıdam ve çıdama" sözcüklerinin "çıda-" fiilinden geldiğini öğrenilmektedir. Bir diğer teklif edilen sözcük ise "uğunma"dır. "Uğunmak" ifadesi Kubbealtı Sözlüğü'nde kökü bulunamamış fakat Eski Türkçe ve halk ağızlarından "üzüntü, çaresizlik ve acıdan kıvranmak" anlamlarında kullanılmıştır. "Sabır" sözcüğünün gerçekleştirildiği bir ortamda insanların üzüntülü ve çaresiz olma durumları

göz önüne alınarak "uğunma" sözcüğü teklif edilmiş olabilir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016). TDK Güncel Türkçe Sözlük'te de "uğunma" ifadesi "uğunmak işi" ifadesiyle tanımlanmış ve Kubbealtı Sözlüğü'ndeki anlam gibi üzüntü anlamını teşkil etmektedir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "çıdam" ifadesi "sabır" anlamında geçmekte olup sözcüğün Moğolca olduğu vurgulanmıştır. "Çıdama ve uğunma" sözcükleri sözlükte bulunmamakta ve "dayama" ifadesi sözlükte "sabır" anlamında kullanılmamaktadır.

Eren, çıdam sözcüğünün "sabır" anlamında olduğunu ve özellikle Balkarca çıdam biçiminin aynı anlamla kullanıldığını belirtmektedir. Ayrıca Balkarcada "sabır" karşılığında tözüm sözcüğünün de bulunduğunu ifade eder. Eren, çıdamın kökenini Moğolca çidan "dayanma gücü, dayanıklılık" sözcüğüne bağlamaktadır (Eren, 2020: 109).

Sadaka (Ar.): Verinti (T.) (28 Mart 1933 – Vakit); **Yardımlık (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit); **Başbacı (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit); **Gözetme (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit); **Korum (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit); **Yürek vergi (T. + T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)

Arapça "sadaka" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "karşılık beklenmeden sâdece Allah rızâsı için fakirlere verilen para, mal vb." anlamını karşılar. Bu sözcük için "verinti, yardımlık, başbacı, gözetme, korum ve yürek vergi" ifadeleri teklif edilmiştir.

Türkçe karşılıklar, "sadaka" sözcüğünün farklı anlam katmanlarını yansıtmaktadır. "Verinti" sözcüğü, "ver-" fiilinden türemiş olup doğrudan "verilen şey" anlamına gelir ve sadakanın özünde bulunan bağış unsurunu karşılar. "Verinti" sözcüğünün kökü olan "ver-" fiili, "**<*bé:(/ī)r-**" şeklinde çözümlenmiş. Eski Türkçede "ber-, bir-" ve Orta Türkçede "bér-" biçimleriyle karşılık görmektedir (Gülensoy, 2011: 1013).

"Yardımlık" ise toplumsal dayanışma yönünü öne çıkararak sadakanın yalnızca bireysel bir eylem değil, ihtiyaç sahibine destek olma aracı olduğunu vurgular. "Yardımlık" teklifi için "yardım" sözcüğüne bakılmaktadır. Sözcüğün tanımını Gülensoy, "1. kendi gücünü ve imkânlarını başka birinin iyiliği için kullanma, muavenet; 2. etki; 3 bağış, iane; 4. bir ülkeye bağış veya ödünç olarak verilen para, ihtiyaç

maddeleri" şeklinde gerçekleştirmiştir. Sözcüğün tahlilini "<yār-a-t-(ı)m" şeklinde yapılmıştır (Gülensoy, 2011: 1073). "Gözetme" sözcüğü için "gözet-" fiili için "gözetmek" anlamlarını karşılamaktadır. Sözcük için Eski Türkçe ve Orta Türkçe "**közet-, küzet-**" şekilleriyle kullanılmış. Çözümlemesi "<***küzä-** "göz kulak olmak, beklemek, kollamak' +**d-**" şeklinde yapılmıştır (Gülensoy, 2011: 390).

Daha mecazî bir karşılık olan "başbacı", "himaye eden, sahip çıkan" anlamlarıyla sadakanın koruyucu yönünü ifade ederken; "gözetme" sözcüğü, sadakayı yalnızca maddî bir bağış değil, aynı zamanda başkasını önemseme ve kollama sorumluluğu olarak kavrar.

"Korum" önerisi, yoksulu himaye etme işlevine odaklanırken; "yürek vergi" ifadesi, sadakanın gönülden ve içtenlikle verilen bir değer olduğunu duygusal bir boyutla ortaya koyar. "Korum" sözcüğü için "koru-" fiile bakılmaktadır. "Bir kimseyi veya bir şeyi dış etkilerden, tehlikeden veya zor bir durumdan uzak tutmak" şeklinde tanımlanmış. Eski Türkçe ve Orta Türkçede "**ḳorı-**" şeklinde geçmektedir (Gülensoy, 2011: 543).

Bu yönleriyle teklif edilen karşılıklar, sadakanın yalnızca dinî değil, aynı zamanda insani ve toplumsal işlevini de çok boyutlu biçimde karşılamayı amaçlamaktadır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "verinti ve gözetme" sözcükleri "sadaka" anlamında tanımlanmamıştır. "Yardımlık, başbacı, korum ve yürek vergisi" ifadeleri ise sözlükte yer almamaktadır.

Sade (Far.): Bezensiz (T.) (4 Nisan 1933 – Vakit)

Farsça kökenli "sade" sözcüğü için renksiz anlamına gelen "alacasız ve bezensiz" sözcükleri teklif edilmiştir.

"Bezensiz" sözcüğü, "bezen-" fiilinden türetilmiştir. Gülensoy, "bezen-" fiilini "süslenmek" anlamıyla açıklamakta ve kökenini "<**bedze-n**- <***bed(i)z+e-n**-" şeklinde çözümlemektedir (Gülensoy, 2011: 138). Bu köke eklenen "-siz" olumsuzluk ekiyle birlikte sözcük "süssüz, süslenmemiş" anlamını kazanmakta, böylece "sade" kavramını doğrudan karşılamaktadır. Anlamsal açıdan bakıldığında, "sade" sözcüğünün içerdiği "gösterişten, süsten uzak olma" niteliği Türkçe kökenli "bezensiz" ile bire bir örtüşmektedir. Bu nedenle önerilen karşılık, hem biçimbilimsel hem de anlamsal bakımdan uygun bir teklif olarak değerlendirilebilir.

Türkçe Sözlük'te "bezen" sözcüğü "süs" anlamına gelmektedir. "Bezensiz" ifadesi sözlükte olmamakla birlikte olumsuz halinin "süssüz" yani "sade" anlamında kullanıldığı bilinmektedir.

Eren, "bezensiz" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Sadeleştirmek (Far.): Arıtmak (T.) (1 Nisan 1935 Ulus)

Arapça kökenli "sadeleştirmek" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "sâde ve süssüz duruma getirmek" olarak açıklanmaktadır. Bu kavram için 1 Nisan 1935 sayılı Ulus gazetesinde Eski Türkçe kökenli "arıtmak" sözcüğü kullanılmıştır. "Arıtmak" sözcüğü, "temizlemek" anlamındaki "arı-" fiilinden gelmektedir. Sözcüğün çözümlemesi ise "<**ārı-**" şeklindedir (Gülensoy, 2011: 76). Eski Türkçeden itibaren "katışıksız, temiz, saf" anlamlarında kullanılmıştır. Bu köke getirilen "-t-" ettirgenlik ekiyle "arıtmak", "temizlemek, saflaştırmak, yabancı unsurlardan ayıklamak" anlamını kazanmıştır. Anlamsal açıdan bakıldığında, "sadeleştirmek" kavramının özünde bulunan "fazlalıklardan arındırarak yalınlaştırmak" düşüncesi, "arıtmak" sözcüğünde de aynı şekilde mevcuttur. "Arıtmak" önerisi, hem köken hem de anlam bakımından oldukça yerinde ve işlevsel bir karşılık olarak değerlendirilebilir fakat "sadeleştirmek" anlamında değil "temiz duruma getirme" anlamında günümüzde kullanılmaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük).

Eren, "arıtmak" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Sadık (Ar.): Bayrı (T.) (17 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça "sadık" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "dostluğunda samîmî ve vefâlı olan, dostluk bağlarının gerektirdiği vefâyı gösteren, sadâkatli (kimse)" anlamını karşılar. Bu sözcük için "bayrı" ifadesi teklif edilmiştir.

İlk bakışta iki kavram farklı görünse de, öneri sırasında anlamsal bir yakınlık kurulmaya çalışıldığı açıktır. Çünkü "sadık" kişiden beklenen en temel özellik, istikrarlı, değişmeyen, sarsılmayan bağlılık göstermesidir. "Bayrı" da "eski, öteden beri süregelen, kalıcı" anlamıyla sürekliliğe, köklülüğe ve değişmezliğe işaret eder. Dolayısıyla, "sadık" için "bayrı" teklifinin ardındaki mantık, kişinin dostlukta veya bağlılıkta köklü, kadim ve

sarsılmaz oluşunu Türkçe kök üzerinden karşılamaktır. Ancak modern Türkçede "bayrı" bu bağlamda kullanılmadığı için teklif yalnızca dönemsel bir deneme olarak kalmıştır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "bayrı" sözcüğü "kadim" şeklinde tanımlanmaktadır. Bu da geçmişteki bağı gösteren bir ifade olduğu için "sadık" sözcüğüyle ilişkilendirilmiştir. Fakat direkt "sadık" anlamıyla sözlükte karşılık bulmamakla birlikte "bayrı" sözcüğünün de günümüzde sıklıkla kullanılmadığı bilinmektedir.

Eren, "bayrı" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Saf (Ar.): Düzgü (T.) (1 Nisan 1933 – Vakit)

Köken itibariyle Arapçaya dayanan "saf" sözcüğü, TDK Güncel Sözlük'te "sıra" ifadesiyle tanımlanmıştır. Sözcük için Eski Türkçe "bir şeyi, onun için gerekli hususları hazırlayarak meydana getirmek, bir bütün hâlinde hazırlamak, tertip etmek" anlamındaki "tüz- 'düzene sokmak'" sözcüğünden evrilen "düzmek" sözcüğü teklif edilmiştir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

Teklifi yapılan "düzgü" ifadesi, "ardışık diziliş, düzgün sıra" anlamını kazanır. Anlamsal açıdan bakıldığında, sıra, dizi anlamındaki "saf" ile "düzgü" arasında bire bir örtüşme vardır. Her iki sözcük de nesnelerin düzgün, düzenli ve ardışık biçimde dizilmesi kavramını karşılamaktadır. Türkçeleştirme çabaları kapsamında teklifi yapılan bu sözcük öneri niteliğinde kalarak günümüze taşınmamıştır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "düzgü" sözcüğü "saf" anlamında kullanılmamıştır. Eren ise "düzgü" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Saf (Ar.): Arık (T.) (27 Mart 1933 – Vakit)

Arapça kökenli "saf" sözcüğü Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "içine temizliğini bozacak bir şey karışmamış olan, temiz, duru, arı, berrak, hâlis" tanımıyla verilmiştir. Bu sözcük için Eski Türkçe "arık" sözcüğü teklif edilmiştir.

Önerilen "arık" sözcüğü Eski Türkçede "temiz, katışıksız, saf" anlamıyla kullanılır. Kaşgarlı Mahmud'un Dîvânu Lugâti't Türk'ünde de geçmektedir (DLT, III: 10). Ayrıca Derleme Sözlüğü'nde "arı, saf, temiz" biçiminde Türkiye Türkçesi

Ağızları'nda kullanıldığı görülmektedir (TDK Güncel Türkçe Sözlük; Derleme Sözlüğü). Eski Türkçe "temiz, tertemiz, pak, tâhir" anlamındaki "arı" sözcüğüne eklenen "-k" ekiyle "arık" sözcüğü oluşturulmuş ve "saf" sözcüğü için teklifi yapılmıştır (Kubbealtı Sözlüğü, 2016). Teklifi yapılan bu "arık" sözcüğü için 27 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde "İstanbulda arık koyun sütü bulmak kuş sütünü bulmaktan daha güçtür." cümlesi örnek olarak verilmiştir. Bu nedenle "arık", hem tarihsel hem de yaşayan bir Türkçe kökene dayandığından, "saf" sözcüğünün karşılığı olarak güçlü bir aday olmuştur.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "arık" sözcüğü "zayıf" anlamında tanımlanmış. Türkiye Türkçesi Ağızları'nda ise varlığını "temiz, tertemiz, saf, iyi" anlamında sürdürmektedir. Önerilen bu sözcük söz varlığına tutunamamış günümüzdeki varlığını Arapça "saf" sözcüğüyle devam ettirmektedir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023).

Sahil (Ar.): Deniz eteği (T. + T.) (28 Mart 1933 – Vakit); **Kırak (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit); **Su kenarı (T. + T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)

Arapça "sahil" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "deniz, nehir veya göl kenarı, kıyı, yalı" anlamını karşılar. Bu sözcük için "deniz eteği, kırak ve su kenarı" ifadeleri teklif edilmiştir.

İlk olarak "Deniz eteği" ifadesi dikkat çekicidir. Türkçedeki etek sözcüğü, dağ veya tepe gibi yükseltilerin alt bölümü için kullanılır. Burada benzetme yoluyla denizin alt sınırını, yani kıyı kesimini belirtmek üzere kullanılmıştır. "Deniz eteği" birleşimi, halkın kolayca kavrayabileceği somut bir tasvire dayalıdır.

İkinci öneri "kırak" sözcüğüdür. Eski Türkçede "kıyı, yaka, sahil" anlamlarıyla kullanılan bu sözcük, Kaşgarlı Mahmud'un Dîvânu Lugâti't Türk'ünde de geçmektedir. Buradaki anlam doğrudan "sahil" kavramıyla örtüşmektedir. Dolayısıyla "kırak", tarihî ve köklü bir karşılık olarak seçilmiş fakat söz varlığına tutunamamıştır. Üçüncü öneri ise "su kenarı" ifadesidir. Bu birleşik yapı, Türkçe iki yalın sözcüğün doğrudan anlam ilişkisiyle kurulmuştur. Anlamı, yalnızca deniz değil, göl ve ırmak kıyılarını da kapsayacak genişliktedir. Bu bakımdan "sahil" sözcüğünün yalnızca denizle sınırlı kullanımına kıyasla daha genel ve kapsayıcı bir karşılıktır. Sonuç olarak, "sahil" için önerilen karşılıklar üç farklı yöntemle geliştirilmiştir. Tarihî bir kökten üretilen "kırak", halkın gündelik benzetme kapasitesinden türeyen "deniz eteği" ve yalın birleşik

anlatımdan “su kenarı” ifadesi önerilmişitr. Ancak halk arasında yaygınlık kazanmamış, “sahil” sözcüğü Arapça kökenli biçimiyle yaşamaya devam etmiştir.

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “deniz eteği, kırak ve su kenarı” ifadelerine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Sahip (Ar.): Issı (T.) (27 Mart 1933 – Vakit); **Tutak (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit); **Tutucu (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit); **İye (T.)** (19 Mayıs 1935 – Ulus)

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “herhangi bir şey üstünde mülkiyeti olan, onu yasaya uygun bir biçimde dilediği gibi kullanabilen kimse; iye, malik” anlamlarında tanımlanan Arapça “sahip” sözcüğü yerine terimsel bakımdan anlamını karşılayan Eski Türkçe “ıssı, tutak, tutucu ve iye” sözcükleri teklif edilmiştir.

İlk olarak “ıssı”, Eski Türkçeden beri “bir şeyin sahibi, aidiyet kurulan kişi” anlamında kullanılan bir sözcüktür. Halk ağızlarında da yaşayan bu kullanım, sahiplik ilişkisini en yalın hâliyle Türkçe kök üzerinden yansıtmaktadır. Anlamsal açıdan, “ıssı” sözcüğü, varlıkla özdeşleşmiş bir sahiplik biçimini ifade eder. “Issı” şeklindeki ifade Husrev ü Şirin eserinde bu şekilde geçmekte olup “ısı” için “sâhib” tanımı yapılmıştır (Timurtaş, 1977: 295). Bu eserde geçen ifade teklifi yapılan sözcüğün anlamsal uyumunu güçlendirmekte ve doğruluğunu kanıtlamaktadır.

İkinci öneri olan “tutak”, “tut-” fiilinden türetilmiş olup, “tutan, elinde bulunduran” anlamını taşır. Bu sözcük, sahip olma eylemini, nesne üzerinde fiilî bir hâkimiyet ile ilişkilendirmektedir. Böylece, “tutak” kavramın dinamik, eylem temelli boyutunu vurgular. Diğer öneri de tut- fiilinden türeyen “tutucu” sözcüğüdür. Oluşturulan bu biçim, sahipliği süreklilik ve nitelik boyutunda tanımlar. Yani “tutucu”, bir şeyi geçici olarak değil, kalıcı ve sürekli olarak elinde bulunduran, koruyan kimseyi ifade etmektedir.

Son olarak “iye”, Eski Türkçeden beri kullanılan kadim bir sözcüktür. “Koruyucu ruh, bir şeyin sahibi, hâkimi” anlamlarıyla Orhun Yazıtları’na kadar uzanan bir geçmişe sahiptir. Halk inançlarında da dağ iyesi, su iyesi gibi kullanımlar görüldüğünden, sözcük hem “sahip” hem de “koruyucu” anlamlarını taşımaktadır. Anlamsal açıdan, “iye” sözcüğü, sahipliğin yalnızca maddi değil, manevi ve koruyucu boyutunu da kapsamaktadır. Genel olarak bu öneriler, “sahip” kavramının farklı katmanlarını Türkçe kökler üzerinden yeniden üretme çabasıyla ortaya konmuştur.

"İye" sözcüğü için "sahip" tanımı yapılarak Eski Türkçe "**igé, ié**" ve Orta Türkçe "sahip, efendi; Tanrı" anlamlarında "**iđi**" şeklinde geçmektedir (Gülensoy, 2011: 444). "Tutak ve tutucu" sözcüklerinin kökü olan "tut-" fiili için "1. elde bulundurmak, ele almak; 2. ele geçirmek; 3. avlamak; 4. anlamak, farkına varmak; alıkoymak; 5. tevkif etmek; 6. kaplamak vb." anlamlarında tanımlama yapılmış. Eski ve Orta Türkçede "tut-" şeklinde geçmekte olup "**<tut- [~tuta-]**" olarak çözümlenmiştir (Gülensoy, 2011: 935).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023); "ıssı" sözcüğü bulunmamakta, "tutak ve tutucu" sözcükleri farklı anlamda kullanılmakta ve "iye" sözcüğü "sahip" anlamında varlığını sözlükte korumaktadır. Fakat "sahip" sözcüğüne önerilen bu sözcüklerin kullanımı tespit edilmemiştir. Eren ise "ıssı, benimdir, tutak, tutucu ve iye" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Sahne (Ar.): Orta (T.) (27 Mart 1933 – Vakit); **Açıkyer (T. + T.)** (28 Mart 1933 – Vakit); **Oyunluk (T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit); **Düz yer (T. + T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "oyun, konser vb. gösterilerde seyircilerin kolayca görebilecekleri şekilde zeminden yüksek yer" ifadesiyle tanımlanan Arapça "sahne" sözcüğü için "orta, açıkyer, oyunluk ve düz yer" ifadeleri teklif edilmiştir.

Dil Devrimi döneminde bu kavrama karşılık olarak birden fazla Türkçe öneri getirilmiştir. Bunlardan ilki olan "orta", hem geleneksel Türk seyirlik oyunlarında "orta oyunu" teriminde görüldüğü gibi, halk kültüründe oyunun icra edildiği yeri ifade etmektedir. Bu bağlamda "orta", sahnenin toplumsal ve kültürel algısını yansıtan köklü bir Türkçe karşılık olarak anlamlıdır. İkinci öneri olan "açıkyer", sahnenin izleyiciye doğrudan görünür olma özelliğini vurgulamaktadır. Anlamsal açıdan, "açık" sıfatı ile "yer" adının birleşmesi, sahneyi gizli olmayan, herkesin göz önünde gerçekleşen bir gösteri alanı olarak tanımlar. Bu da tiyatronun doğrudanlık ve görünürlük özelliğini yansıtmaktadır. Üçüncü öneri olan "oyunluk", Türkçe oyun köküne eklenen "-luk" yapım eki ile türetilmiştir. Bu sözcük, sahneyi doğrudan "oyunun oynandığı yer" olarak tanımlar ve kavramın işlevsel boyutunu ön plana çıkarır. Anlamsal açıdan bu öneri, sahnenin gösteri ile olan ayrılmaz ilişkisini güçlü bir biçimde ifade etmektedir. Son olarak "düz yer" ifadesi, sahnenin fiziksel özelliğine gönderme yapar. Gösterilerin icra edildiği alanın genellikle düz bir zemin üzerinde kurulmuş olması, bu öneriyi doğrudan mekânsal bir tanımlama hâline getirmiştir. Böylece "düz yer", sahnenin yapısal niteliğini vurgulayan

yalın ve somut bir Türkçe karşılık sunmaktadır. Genel olarak bu öneriler, "sahne" kavramını farklı yönleriyle ele alarak (kültürel bağlam, görünürlük, işlevsellik ve mekânsallık), sahnenin çok boyutlu anlamını Türkçe kökler üzerinden yeniden üretme çabasını ortaya koymaktadır.

"Orta" sözcüğü için "1. iki uçtan eşit uzaklıkta olan yer; yer ve zaman bildiren zarf; 2. vasat" şeklinde tanımlanmış. Sözcük Eski Türkçede "urtu" ve Orta Türkçede "ortu~otra, otru, utru 'önce: karşı; orta'" şekillerinde karşılanmaktaydı. Çözümlemesi ise "**or** 'merkez; *yer; *taht + **ta** 'yön eki'" olarak yapılmıştır (Gülensoy, 2011: 631).

Eski Türkçe "aç-" fiilinden Eski Türkçe "+Uk" ekiyle türetilen "açık" sözcüğü ile Eski Türkçe "yeryüzü, dünya, zemin" anlamındaki yer sözcüğü birleştirilmiş. Tiyatro, konser vb. gösterilerin genellikle açık bir alanda yapıldığı göz önüne alınırsa Arapça kökenli "sahne" sözcüğüne "açıkyer" sözcüğünün teklif edilmiş olması anlamsal açıdan uygundur (Nişanyan, 2025).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "orta" sözcüğü farklı anlamda kullanılmaktadır. "Açıkyer ve düz yer" ifadeleri ise sözlükte bulunmamaktadır. "Oyunluk" sözcüğü için ise "sahne" tanımı yapılmış olup sözcük günümüzde "sahne" anlamında kullanılagelmektedir.

Sahte hassasiyet (Far. + Ar.): Duymacık (T.) (9 Haziran 1935 – Ulus)

Farsça "sahte" ve Arapça "hassasiyet" sözcüklerinin birleşimiyle oluşmuş "sahte hassasiyet" ifadesi için Eski Türkçe "duymacık" sözcüğünün teklifi 9 Haziran 1935 sayılı Ulus gazetesinde yapılmıştır. Farsça ve Arapça kökenli "sahte hassasiyet", bir kişinin gerçek duygularını gizleyerek gösterdiği yapay veya abartılı duyarlılık anlamını taşır. Dil Devrimi döneminde bu kavrama karşılık olarak önerilen "duymacık", Türkçe kökenli "duy-" fiiline dayanmaktadır. Duymak fiili hem fiziksel hem de duygusal algı ve farkındalık anlamını taşır, buna eklenen küçültme ve türetme eki "-cık" eki kavramı hem hafifleterek yapay bir nitelik kazandırmış.

Anlamsal açıdan, "duymacık" sözcüğü, sahte hassasiyetin temel özelliği olan yapay, abartılı ve samimiyetsiz duyarlılık boyutunu Türkçe kökler üzerinden somutlaştırır. Bu öneri, kavramın hem davranışsal hem de duygusal yönünü ifade ederek, Arapça ve Farsça kökenli terimin Türkçeleştirilmesi çabasıyla uyumlu bir biçimde, halk tarafından anlaşılabilir ve doğal bir karşılık sunmaktadır. Dolayısıyla, "duymacık", sahte

hassasiyetin anlamsal derinliğini koruyan, Türkçe kökenli işlevsel bir öneri olarak değerlendirilebilir. Fakat teklif, günümüzdeki geçerliliğini koruyamamıştır.

"Duymacık" sözcüğünün kökü "duy-" fiilinden gelmektedir. "**<tuy**-" şeklinde çözümlenen sözcük Dîvânu Lugâti't Türk'te geçmekte olup Eski Türkçede kullanılmaktadır (Gülensoy, 2011: 309).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "duymacık" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Sakınma (T.): Saknı (T.) (3 Haziran 1935 – Ulus)

"Sakınma" sözcüğü, öz Türkçe bir kelime olmasına rağmen, 3 Haziran 1935 sayılı Ulus gazetesinde bu kavramı karşılamak üzere ayrıca "saknı" sözcüğü kullanılmıştır. "Sakınma" sözcüğü, bir tehlikeden, zarardan veya olumsuz durumdan korunma, uzak durma veya dikkat etme anlamını taşır. Dil Devrimi döneminde bu kavrama karşılık olarak önerilen "saknı", Türkçe kökenli "sak-" fiiline dayanmaktadır. "Sak-" fiili, "korumak, uzak durmak, muhafaza etmek" anlamını içerir. Buna eklenen "-nı" yapım ekiyle türetilen "saknı", "sakınma eylemi, korunma, tedbir alma" anlamını kazanır. Anlamsal açıdan, "saknı" sözcüğü, sakınma kavramının özündeki korunma, dikkat ve tedbir alma unsurlarını Türkçe kökler üzerinden doğrudan ifade eder. Bu öneri, hem fiili hem de eylemsel boyutu kapsayarak kişinin bilinçli olarak tehlikelerden uzak durma davranışını somutlaştırır. Türkçe bir fiilden türetilmiş olması, "saknı" sözcüğünü halkın kolayca anlayabileceği ve benimseyebileceği bir karşılık hâline getirir. "Sakınma" sözcüğü zaten kökensel olarak Türkçedir. Bu nedenle, Dil Devrimi döneminde Türkçe bir karşılık olarak "saknı" önerilmiş olsa da, bu sözcüğün günümüze ulaşmamış olması bir sorun teşkil etmemektedir. Zira söz konusu kavramın özgün biçimi, yani "sakınma", zaten Türkçe köklere dayandığından, yeni bir Türkçe türevin varlığına gerek bulunmamaktaydı. Anlamsal açıdan bakıldığında, "saknı" sözcüğünün kullanılmaması, Türkçeleştirme çabaları açısından bir eksiklik yaratmamış, mevcut Türkçe formun kalıplaşması ve anlaşılabilirliği bu ihtiyacı ortadan kaldırmıştır. Dolayısıyla, önerilen sözcüğün kullanımda kalmaması, kavramın yerli Türkçe köklerle ifade edilmiş olmasından dolayı dilin özünü koruma açısından herhangi bir problem teşkil etmemektedir.

"Sakın-" fiili için "herhangi bir korku veya düşünce ile bir şeyi yapmaktan uzak durmak" tanımı yapılmış. Sözcüğün Eski Türkçede "düşünmek" anlamınd "sakın-"

şeklinde geçmektedir. Çözümlemesi "<OT. *sak 'işte uyanık ve zeyrek olmak' **[<*sa-** 'saymak, sanmak, düşünmek, arzu etmek' **+k**] **+(ı)n-** 'dönüşlülük eki'" şeklinde yapıldığı için "saknı" sözcüğünün kökü "sa-" fiiline dayanır ve "sa-k+nı" şeklinde tahlili yapılmaktadır (Gülensoy, 2011: 718).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "saknı" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Saldırı (T.): Azı (T.) (1 Nisan 1935– Ulus)

"Saldırı" sözcüğü, Türkçe kökenli olmasına rağmen, 1935'li yıllarda dilde özleştirme amacıyla Eski Türkçe "azı" karşılığının 1 Nisan 1935 sayılı Ulus gazetesinde kullanıldığı tespit edilmiştir. Türkçedeki "saldırı" sözcüğü, bir kişiye, gruba veya hedefe yönelik, genellikle ani ve güç kullanılarak yapılan eylem anlamını taşır. Dil Devrimi döneminde bu kavrama karşılık olarak önerilen "azı", kökensel olarak Türkçe "az-" fiil köküne dayanmaktadır. "Az-" fiili, geleneksel kullanımlarda "harekete geçmek, yönelmek, saldırmak" anlamlarını içerir. Bu fiile eklenen "-ı" eki ile türetilen "azı" biçimi, "saldırma eylemi, yönelme, ani hamle" anlamını kazanır.

Anlamsal açıdan, "azı" sözcüğü, "saldırı" kavramının özündeki temel unsurları Türkçe kökler üzerinden somutlaştırır. Bu bağlamda öneri, sadece fiili bir karşılık sunmakla kalmaz, aynı zamanda saldırının niteliğini de yansıtır. Yani eylemin planlı veya plansız, kuvvetli veya zayıf olabileceği çeşitlilikleri de kapsayacak şekilde esnek bir anlam taşır. Ayrıca, "azı" sözcüğü, tarihsel ve günlük Türkçe kullanımda bilinen ve anlaşılır bir kök üzerinden türetilmiş olduğundan, halk tarafından kolaylıkla benimsenebilecek bir karşılık olarak değerlendirilecekken söz varlığına yerleşemeyen sözcükler arasındadır.

Gülensoy, "azı" sözcüğü için "azı dişi" tanımı yapmış ve sözcüğün Eski ve Orta Türkçede "**azığ**" şeklinde kullanıldığını belirterek Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiği ifade edilmiştir. Sözcük saldırı anlamında tanımlanmamış fakat "azı dişi" tanımı "saldırı" anlamıyla uyum sağlamaktadır. Sözcük "<?***ağ-ız** (göçüşme ile)" şeklinde tahlil etmiştir (Gükensoy, 2011: 97).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "azı" sözcüğü "saldırı" anlamında kullanılmamaktadır.

Satır (Ar.): Yazı arası (T. + T.) (29 Mayıs 1933 – Vakit); **Yazı dizisi (T. + T.)** (29 Mayıs 1933 – Vakit); **Yazı sırası (T. + T.)** (29 Mayıs 1933 – Vakit)

Arapça "satır" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "bir sayfa üzerine enine yazılan veya dizilen kelimelerin meydana getirdiği yazı sıralarından her biri" anlamını karşılar. Bu Arapça sözcük için "yazı arası, yazı dizisi ve yazı sırası" ifadeleri teklif edilmiştir. Anlamsal açıdan, metindeki her bir satırın fiziksel ve işlevsel özelliğini doğrudan tanımlar. Yazının dizilişi, birbiri ardına gelen yazı birimleri ve satırların düzenlenmesi "satır" ifadesi için uyumlu karşılıklar olarak bilinmektedir. Böylece Arapça kökenli sözcüğün anlamsal boyutu Türkçe ifadelerle somutlaştırılmış fakat ifadeler söz varlığında yer edinememişlerdir.

Gülensoy, "yazı" sözcüğü için "1. yazmak işi; 2. alfabe; 3. harfleri yazma biçimi; 4. herhangi bir harf düzeninde biçim ve sanat bakımından özellik gösteren tür; 5. herhangi bir konuda yazılmış bilim, düşünce ve sanat ürünü; 6.makale; 7. bilinen yazıdan ayrı olan anlatım aracı; 8. metal paraların üzerinde değeri yazılan yüzü" şeklinden tanımlar yapararak sözcüğü "<**yaz-ı(g)**" şeklinde tahlil eder (Gülensoy, 2011: 1102).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "yazı arası, yazı dizisi ve yazı sırası" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Savunma bakanı (T. + T.): Sü bakanı (T. + T.) (2 Mayıs 1935 – Ulus)

Türkçe "savunma" ve "bakan" sözcüklerinin birleşimiyle oluşmuş "savunma bakanı" ifadesi, 2 Mayıs 1935 sayılı Ulus gazetesinde Eski Türkçe "sü" ve "bakan" sözcüklerinin birleşimiyle oluşmuş "sü bakanı" ifadesiyle geçmektedir.

"Savunma Bakanı" unvanı, devlet yönetiminde ordunun ve savunma işlerinin sorumluluğunu üstlenen kişiyi ifade eder. Buna karşılık olarak önerilen "Sü Bakanı", Türkçe "sü" kökünden türetilmiş olup, "savunmak, korumak" anlamına gelir. Anlamsal açıdan, bu öneri bakanın temel işlevi olan ülkeyi ve orduyu koruma görevini doğrudan ifade etmekte fakat günümüzde kullanılmamaktadır.

Türkçe kökenli "sü" sözcüğü, Eski ve Orta Türkçe dönemlerinde 'ordu, topluluk' anlamında kullanılmıştır. Bu kullanım, kelimenin esasen askerî düzeni ve savaşçı birlikleri ifade eden işlevine işaret eder. Nitekim Dîvânu Lugâti't-Türk'te de 'asker, savaş birliği, ordu' karşılıklarıyla sū maddesi altında yer almaktadır (Ercilasun & Akkoyunlu,

2018: 839). “Bakan” sözcüğü de “bak-” fiilinden “+(g)An” ekiyle türemiştir (Nişanyan, 2025).

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “sü bakanı” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Saye (Far.): Güzey (T.) (18 Haziran 1935 – Ulus)

Köken itibariyle Farsçaya dayanan “saye” sözcüğü, TDK Güncel Sözlük’te “gölge” ifadesiyle tanımlanmıştır. Sözcük için Eski Türkçe “az güneş alan, çok gölgeli kuzey yamaç” anlamındaki “güzey” sözcüğü teklif edilmiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Bu bağlamda “kuzey” sözcüğünün kökü olan “gölgede kalan, güneş almayan (yer)” anlamındaki “kuz” sözcüğünden evirilerek “güz” şekline getirilerek teklif edilmiş olabilir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

Gülensoy, “<**güz** [<ET. küz]+ **ey**” şeklinde çözümlediği “güzey” sözcüğünü “az güneş alan yer” şeklinde tanımlamış. “Gölge” sözcüğünü anlamsal karşılığını oluşturmakta fakat söz varlığında “güzey” şeklinde değil “saye” anlamında tanımlanmaktadır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “güzey” sözcüğü “saye” anlamında tanımlanmamaıştır. Eren ise “güzey” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Sayfa (Ar.): Yüz (T.) (27 Mart 1933 – Vakit)

Arapça kökenli “sayfa” sözcüğü Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016) “bir defter veya kitap yaprağının iki yüzünden her biri” şeklinde açıklanmıştır. Bunun karşılığı olarak önerilen Eski Türkçe “yüz”, anlamsal bakımdan uygun bir karşılık teşkil etmektedir. Türkçedeki hem “insan veya nesnenin önde görünen tarafı” anlamı hem de “tek bir yüzey” anlamını taşır. Anlamsal açıdan, “yüz” sözcüğü sayfanın işlevsel ve fiziksel özelliğini doğrudan karşılamakta, yazı veya basılı metnin bir birimini ifade etmektedir. Fakat “sayfa” sözcüğü için “yüz” ifadesi kullanılmamakta, kitapların yüzeyi için bu ifadenin kullanımı bulunmaktadır.

“Yüz” sözcüğü için “<***yūz** [<*yü-/*ü- ‘yayılmak’ +-z ‘fiilden ad yapan ek (Hamilton)] çözümlemesi yapılmış. Yapılan teklif anlamsal açıdan uygunluk sağlasa da “sayfa” sözcüğü için “yüz” ifadesi tercih edilmemektedir (Gülensoy, 2011: 1196, 1197).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "yüz" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020). Türkiye Türkçesi Ağızları'nda "yüz" sözcüğü için "sayfa" tanımının yapıldığı görülmektedir. Kırşehir Kaman bölgesinde ağızlarda yaşamakta fakat dilimizde "sayfa" anlamında çok kullanılmamaktadır.

Sebat (Ar.): Dura (T.) (4 Haziran 1935 – Ulus)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) "sözünden veya kararlarından dönmeme; direşme" biçiminde tanımlanan Arapça kökenli "sebat" sözcüğü yerine, anlam bakımından karşılık oluşturabilecek Eski Türkçe kökenli "dur-" fiilinden türeyen "dura" sözcüğü önerilmiştir. Bu biçimle "sarsılmazlık, kararlılık" kavramını karşılar. Anlamsal açıdan bakıldığında, "dura" sözcüğü, sebatın özünü, yani kişinin veya nesnenin değişmezliğini ve kararlılığını Türkçe kökler üzerinden ifade etmeyi amaçlamaktadır.

Gülensoy, "dur-" fiili için "hareketsiz kalmak, yürümez olmak" tanımını yaparak sözcüğün çözümlemesini "<**ET. OT. tur- ~ turuġ-**" şeklinde gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 307). Bu fiile eklenen "-a" eki, sözünde durmak anlamını taşıyan "sebat" sözcüğü için anlamsal açıdan uygunluk sağlamakta fakat sözcük söz varlığına tutunamamaktadır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "dura" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Sebep (Ar.): Dürtük (T.) (19 Mayıs 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "bir şeyin olmasına yol açan şey, durum yâhut kimse, neden, bâis, âmil" olarak tanımlanan Arapça kökenli "sebep" sözcüğü için, anlamca denk düşen ve Eski Türkçe kökenli "dürtük" sözcüğünün teklifi 19 Mayıs 1933 sayılı Vakit gazetesinde yapılmıştır.

"Dürtük" sözcüğünün kökü "dürt-" fiilinden gelmektedir. Gülensoy, "dürtü" sözcüğü için "içten gelen gerilim" tanımı yaparak sözcüğü "dürt-" fiiline indirgemiştir. "Dürtükle-" fiili için ise "<dürt-(ük)+le-" çözümlemesini vermiştir. Bu bağlamda "dürtük" sözcüğünün de "<dürt-ük" şeklinde tahlili gerçekleştirilir (Gülensoy, 2011: 313).

Anlamsal açıdan düşünüldüğünde, sebep sözcüğünün temel işlevi olan etken ile sonuç arasındaki ilişki Türkçede "dürtmekten harekete geçmek" bağı üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır. Böylece soyut bir kavram, Türkçe kökenli bir fiilden türetilerek karşılanmak istenmiştir. Fakat "dürtük" sözcüğü halk dilinde daha çok fiziksel ve somut bir hareketi çağrıştırdığı için, "sebep" sözcüğünün ifade ettiği soyut ve mantıksal nedenselliği tam olarak karşılayamamıştır. Bu nedenle öneri kalıcı olamamış, günümüzde ise sebep sözcüğü kullanılmaya devam etmiştir. "Dürtük" ise dönemsel bir teklif olarak kalmış ve yaşayan dilde yerleşmemiştir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "dürtük" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Secde (Ar.): Yere kapanma (T. + T.) (18 Nisan 1933 – Vakit); **Yüz sürme (T. + T.)** (19 Nisan 1933 – Vakit); **Yüzenme (T.)** (19 Nisan 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "Allah'ın büyüklüğü, yüceliği önünde hiçliğini göstermek ve O'nu ululamak maksadıyle vücûdu alın, burun, el ayaları, dizler ve ayak parmakları yere değecek duruma getirme, bu durumda yere kapanma" ifadesiyle tanımlanan Arapça "secde" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "yere kapanma, yüz sürme ve yüzenme" ifadeleri teklif edilmiştir.

Anlamsal açıdan bu karşılıklar, secdenin fiziksel hareketini doğrudan betimlemektedir. "Yere kapanma" ifadesi, eylemin en belirgin özelliğini, yani kişinin bedenini yere kapatmasını açıklar. "Yüz sürme", dini bağlamda secdenin yüzün toprağa veya yere temas etmesini ifade eden yönünü öne çıkarır. "Yüzenme" ise yüz- fiilinden türetilmiş olup, "yüzü yere sürmek, yüzüyle temas etmek" anlamı üzerinden secde hareketini adlandırmaya çalışmıştır. Ancak bu önerilerin hiçbiri, Arapça "secde" sözcüğünün dini terminolojideki derin, kültürel ve teolojik anlamını tam olarak karşılayamamıştır. Bu nedenle günlük dilde de, dini metinlerde de yerleşmemiş, "secde" sözcüğü kullanılmaya devam etmiştir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "yere kapanma, yüz sürme ve yüzenme" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Seciye (Ar.): Ira (T.) (10 Mayıs 1935– Ulus)

Arapça "seciye" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "yaratılış, tabiat, tıynet, karakter, ıra" anlamını karşılar. Bu Arapça sözcük için Eski Türkçe "ıra" sözcüğünün teklifi yapılmıştır.

Gülensoy da "ıra" sözcüğü için "karakter" tanımı yaparak sözcüğü Orta Türkçe "ıra (~ır ~ırra)" şekillerinin olduğunu ve Dîvânu Lugâti't Türk'te "utanma" anlamında "~yır" biçiminde varlığını sürdürmektedir. Çözümlemesi ise "**<ıra- ~yıra-**" şeklinde yapılmıştır (Gülensoy, 2011: 417).

Teklif için aynı anlam alanına sahip ve Türkçe kökene dayanan bir kelime seçilmiştir. Anlamsal açıdan bakıldığında bu teklif oldukça isabetlidir; çünkü her iki kelime de "kişinin doğuştan getirdiği veya zamanla kazandığı içsel özellikleri" ifade etmektedir. Ancak "ıra" sözcüğü, dönemin çabalarına rağmen yaygınlık kazanmamış, günümüzde standart Türkiye Türkçesinde kullanılmamaktadır. Yerine huy, karakter gibi kelimeler kullanılmakta, "seciye" ise sınırlı da olsa eski metinlerde karşımıza çıkmaktadır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "ıra" sözcüğü için "karakter" tanımı yapılmış. Sözcük "seciye" ifadesiyle anlamsal açıdan örtüşmekte olup varlığını önerildiği şekilde devam ettirememiş. Sıklıkla "karakter" şeklinde varlığını sürdürmektedir. Eren ise "ıra" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Selam (Ar.): Esen (T.) (28 Mart 1935 – Türk Dili)

Köken itibariyle Arapçaya dayanan "selam" sözcüğü, TDK Güncel Sözlük'te "bir kimseyle karşılaşıldığında, birinin yanına gidildiğinde veya yanından uzaklaşıldığında kendisine söz ve işaretle bir nezaket gösterisi yapma; esenleme, merhaba" ifadesiyle tanımlanmıştır. Sözcük için Eski Türkçe "sağ sâlim, âfiyette, sıhhatte, selâmette, sıhhatli, sâlim" anlamındaki "esen" sözcüğü teklif edilmiştir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016). Nişanyan, kökeni Türkçe olan "esen" sözcüğünün makul bir etimolojisinin olmadığını belirtir (Nişanyan, 2025).

Gülensoy, "esen" sözcüğü için "sağ, salim, selâmet" tanımı yaparak sözcüğün Orta Türkçede "esen" şeklinde geçtiğini Dîvânu Lugâti't Türk'te varlığını sürdürdüğünü

dile getirir. Sözcüğün tahlilini ise "<**esen [<eseŋü]**" şeklinde gerçekleştirir (Gülensoy, 2011: 341).

Bu teklifte anlamsal gerekçe açıktır, "selam vermek" aslında "esenlik dilemek"tir. Bu yüzden "esen" sözcüğü doğrudan "selam"ın temel işlevini karşılayacak şekilde seçilmiştir. Ancak bu öneri, kalıcı olmamıştır. Günlük dilde "selam" sözcüğü yaşamaya devam etmiş; esenlik dilemek ise farklı bağlamlarda kullanılmaktadır.

Husrev ü Şirin eserinden edinilen "baş esen olıcağız tiz bulır börk" mısrasında "esen" sözcüğünün "sağ, sağlam, sıhhatle" anlamları verilerek anlamsal açıdan bakılıdığında "esen" sözcüğünün kullanımda olduğu görülmektedir (Timurtaş, 1977: 291).

Teklifi yapılan "esen" sözcüğü için 28 Mart 1935 sayılı Türk Dili gazetesinde "Selâm sana = Esen sana!" cümlesi örnek verilerek anlamsal bağın güçlendirilmesi amaçlanmıştır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "esen" sözcüğü "selam" anlamında tanımlanmamıştır. Eren ise "esen" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Selaset (Ar.): Akkınlık (T.) (18 Haziran 1935 – Ulus)

Günümüzde kullanılan "açıklık" sözcüğüne karşılık olarak, Arapça kökenli ve akıcılık anlamına gelen "selaset" sözcüğünün yerine "akkınlık" sözcüğü teklif edilmiştir (Kubbealtı, 2016).

"Akkınlık" sözcüğü, "**ak-**" fiilinden hareketle akışkan olma ve kolayca ilerleme düşüncesini verir. Burada suyun akışıyla sözün ya da üslubun akıcılığı arasında bir benzetme kurulmuştur. Ancak "akkınlık" daha çok fiziksel bir akış çağrıştırdığı için, dilde "selaset"in edebî ve soyut havasını tam karşılamamış, bu yüzden tutunamamıştır. Bu sözcüğü Eski Türkçe "**ak**" sözcüğüne de dayandırabiliriz. "**ak-kın-lık**" şeklinde tahlilini yaptığımız sözcük beyaz anlamının yanı sıra saf ve açıklık gibi soyut anlamları da teşkil etmektedir. Bu bağlamda açıklık anlamını ve anlaşılabilir olması ifadesini karşılamak amacıyla "akkınlık" sözcüğü "açıklık ve selaset" terimine karşılık teklif edilmiş olabilir (Nişanyan, 2025). "Akkınlık" sözcüğünün kökü olan "ak" ifadesi için Gülensoy, "ak,

beyaz" tanımı yaparak sözcüğü "<**āk** (ET., DLT)." şeklinde tahil etmiştir (Gülensoy, 2011: 58).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "akkınlık" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Serap (Far.): Ilgım (T.) (19 Mayıs 1933 – Vakit); **Pusarık (T.)** (19 Mayıs 1933 – Vakit)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) "atmosferde ışık ışınlarının kırılmasından doğan ve çöllerde kolaylıkla gözlemi yapılabilen göz yanılması, uzaktaki bir cisme bakarken sanki bir su yüzeyinden yansıyormuş gibi cisimle birlikte ters görüntünün oluşumu; ılgım, yalgın, pusarık" biçiminde tanımlanan Farsça kökenli "serap" sözcüğü yerine, anlam bakımından karşılık oluşturabilecek Eski Türkçe kökenli "ılgım ve pusarık" sözcüğünün teklifi yapılmıştır.

Buna karşılık önerilen "ılgım" ve "pusarık" daha çok doğa olaylarıyla ilgili Türkçe köklerden türetilmiştir. "Ilgım" dalgalanma, titreşim hissiyle serabın görsel yanılgısını anlatmaya çalışır. "Pusarık" ise buğu, sis gibi bulanık hava durumlarını çağrıştırır. Her ikisi de doğa benzetmeleri üzerinden serabın görsel aldatıcılığını yakalamaya çalışmıştır; fakat halk arasında kökleşmemiş, "serap" sözcüğü yaşamaya devam etmiştir.

Gülensoy, "ılgım" sözcüğü için "serap" tanımını yaparak sözcüğün kökünü "ıl-" fiiline dayandırarak "<***ıl-gı-m**" şeklinde tahlilini gerçekleştirmiştir. Türkiye Türkçesi Ağızları'nda da "ılgım" şeklinde kullanılmakta olup "serap, hayal" anlamında "ılgıt, ılkım, ılkıt" şekilleri de mevcuttur (Gülensoy, 2011: 415).

"Pusarık" sözcüğünün kökü olan "pus" için "görüş uzaklığını çok azaltmayan bir tür hafif sis" tanımı yapılarak "sis, duman" anlamında Orta Türkçede "pus" şeklinde kullanıldığını ve Dîvânu Lugâti't Türk'te de bu şekilde geçtiği ifade edilmiş. Sözcüğün tahlilini Gülensoy, "<*OT. **bu** 'buğ, buğu" (DLT) + **s**" şeklinde gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 704).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "ılgım" sözcüğü için "serap" tanımı yapılmıştır. Türkiye Türkçesi Ağızları'nda "ılgım" sözcüğü için "serap" ifadesinin Gaziantep bölgesinde varlığını sürdürdüğü bilinmektedir. "Pusarık" ifadesi de

sözlüktükte “serap” sözcüğüne karşılık olmuş. Fakat önerilen bu sözcükler yerine “serap” sözcüğünün varlığı devam etmektedir. Öneriler günümüzdeki varlığını koruyamamışlardır.

Eren, “ılgım” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Serbest (Far.): Başı buyruk (T. + T.) (29 Mayıs 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016), “herhangi bir kısıtlamaya, şarta ve zorlamaya bağlı olmadan davranabilen, istediği gibi karar verip istediği gibi hareket edebilen” ifadesiyle tanımlanan Farsça “serbest” sözcüğü için Eski Türkçe kökenli “başı buyruk” ifadesi teklif edilmiştir.

“Başı buyruk” ifadesi doğrudan halk dilinden alınmış bir deyimdir ve başkasına bağlı olmadan davranmayı ifade eder. Olumsuz bir ton taşıdığı için kalıcı bir karşılık olamadı. Bu sebeple “serbest” sözcüğü günümüzde hâlâ kullanılmakta teklif ise öneri niteliğinde kaldığı için varlığını “serbet” anlamında sürdürememektedir.

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “başı buyruk” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Serbest meslek (Far. + Ar.): Özgür ertik (T. + T.) (6 Haziran 1935 – Ulus)

Farsça “serbest” ve Arapça “meslek” sözcükleriyle oluşmuş “serbest meslek” ifadesi, 6 Haziran 1935 sayılı Ulus gazetesinde Eski Türkçe kökenli sözcüklerin birleşmesiyle oluşmuş “özgür ertik” ifadesiyle karşılık bulmaktadır.

1930’lu yıllardaki gazetelerde “meslek” sözcüğü için “ertik” önerisi verilmiş bu bağlamda “serbest meslek” ifadesi için “özgür ertik” ifadesi kullanılmış. “Özgür ertik”, Türkçe kökenli bir ifade olarak benzer anlamsal alanı karşılamayı amaçlar. Buradaki özgür sıfatı bağımsızlık ve sınırlardan özgür olma anlamını vurgularken, ertik sözcüğü “meslek, uğraş” anlamına gelir. Anlamsal açıdan “özgür ertik”, serbest meslek kavramının özünü, yani bireyin bağımsız olarak icra ettiği meslek veya uğraşı, Türkçe köklerle ifade etmektedir. “Serbest meslek” Türkçeleştirilmek istenmiş ve “özgür ertik” önerisi ortaya çıkmıştır. Ancak günlük dile uzaklığı nedeniyle yerleşmemiştir.

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “özgür ertik” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Sertlik (Far.): Peklik (T.) (21 Mayıs 1933 – Vakit)

Köken itibariyle Farsçaya dayanan "sertlik" sözcüğü, TDK Güncel Sözlük'te "sert, katı olma durumu; berklik" ifadesiyle tanımlanmıştır. Sözcük için Eski Türkçe "sağlam, kuvvetli" anlamındaki "berk" sözcüğünden "r" düşmesiyle "bek > pek" evrilen "pek" sözcüğüne eklenmiş olan "-lik" ekiyle oluşturulmuş "peklik" sözcüğü teklif edilmiştir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016). "Pek" sözcüğü, sağlamlık ve dayanıklılık anlamı taşır. Burada sert olan şeyin kırılmaz ve güçlü olması düşüncesiyle eşleştirilmiştir. Ancak halk arasında "peklik" daha çok sindirim ve bağırsakla ilgili bir çağrışım kazandığından, istenilen karşılığı bulamamış ve yerleşmemiştir.

Gülensoy, "pek" sözcüğü için "çok" tanımı yaparak "<bek" ifadesinden geldiğini bildirir (Gülensoy, 2011: 691).

Teklif edilen sözcük TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "sağlamlık, dayanıklılık, direnç" anlamlarında geçmekte olup sözcük günümüzde sıklıkla "sertlik" ifadesiyle kullanılmaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Eren ise "peklik" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Sır (Ar.): İç yüz (T. + T.) (21 Mayıs 1933 – Vakit)

Arapça "sır" sözcüğü, "bilinmesi, duyulması, açığa vurulması istenmeyen, gizli tutulan şey" anlamında Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) tanımlanmıştır. Bu sözcük için "iç yüz" ifadesinin teklifi yapılmıştır. "Sır" sözcüğü Arapçadan geçmiş olup gizli bilgi anlamında kullanılır. Buna karşılık "iç yüz" ifadesi, bir şeyin arkasındaki asıl gerçeği gizli tarafı anlatmaya yöneliktir. Yani gizemin örtüsünü kaldırarak "sırrın iç yüzü" vurgulanmak istenmiştir. Ancak "iç yüz" açıklayıcı bir tamlama olduğu için, sözcükleşip "sır"ın yerini alamamıştır.

"İç" sözcüğü için "dış zıddı, dâhil" tanımı yapılmış; "yüz" sözcüğü için ise "1.bir şeyin üzeri, satıh, yüzey, 2. çehre" tanımı gerçekleştirilmiştir (Nişanyan, 2025).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "iç yüz" ifadesi "sır" anlamında kullanılmamıştır. Eren ise "iç yüz" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Sihir (Ar.): Göz bağı (T. + T.) (19 Nisan 1933 – Vakit)

Arapça "sihir" sözcüğü, Bu sözcük için "göz bağı" ifadesi teklif edilmiş. Teklif edilen ifade için 19 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinden "Göz bağıcılığı, el çabukluğundan başka bir şey değildir." cümlesi örnek olarak verilerek anlamsal bağ güçlendirilmiştir.

Dil Devrimi sürecinde Arapça "sihir" sözcüğüne karşılık olarak önerilen "gözbağı" ifadesi, kavramın temelinde yer alan "aldatma ve yanılsama" anlam alanına yaslanmaktadır. Nitekim "göz" ve "bağ" ögelerinin birleşiminden oluşan bu türetme, sihrin insanın duyularını yanıltarak doğruları farklı göstermesi yönünü ön plana çıkarmaktadır. Sözcük Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "büyü, efsun" anlamını karşılamaktadır.

Tietze ise "göz bağ-" ifadesi için "büyü ile veya hokkabazlıla birisinin gözlerini bağlamak" tanımı yaparak Yakup Kadrikaraosmanoğlu'nun 1939 yılında yazılmış bir eserinden "Birkaç zamandan beri genç adamın cepleri bir gözbağcının torbaları gibi manâları ve kıymetleri yalnız ikisi arasında malûm olan bir sürü acayip ufak tefeklerle doludur" cümlesini örnek olarak vermiştir (Tietze, 2016: 276). Bu bağlamda "göz bağı" ifadesi 1933 yılında teklif edilmiş olup 1939 yıllarda da varlığını sürdürmüştür.

Günümüzde ise "göz bağı" ifadesi, Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük'te "el çabukluğu ve ustalıkla gerçekte olmayan bir şeyi oluyor gibi gösterme işi; bağı, illüzyon" anlamıyla kayıtlı olmakla birlikte, gündelik dilde yaygın olarak kullanılmamakta, daha çok edebî veya mecazî bağlamlarda yaşamını sürdürmektedir. Burada görme duyusunun aldatılması, yanılsama yaratılması vurgulanmıştır. Halk arasında da kullanılan "gözbağı" sözü aslında yaygın bir deyimdi, fakat sihir gibi kapsayıcı bir kavramın tüm alanlarını karşılamadığı için kalıcı olamamıştır. Dolayısıyla bu karşılık, Dil Devrimi'nin önerdiği birçok sözcük gibi sözlüklerde varlığını korusa da kullanım sıklığı bakımından "sihir" sözcüğünün gerisinde kalmıştır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023).

Siper (Far.): Kalkan ters (T. + T.) (20 Mayıs 1933 – Vakit)

Farsça kökenli "siper" sözcüğü, savaşlarda askeri korunak ya da engel anlamında kullanılagelmiştir. Dil Devrimi sürecinde bu kavrama karşılık olarak önerilen "kalkan ters" bileşik ifadesi, Türkçe kökenli iki unsurun birleşiminden oluşmaktadır. Burada

“kalkan” düşman saldırısını karşılayan araç iken, “ters” ögesi koruma yönünü işaret etmektedir. Dolayısıyla “kalkan ters” birleşimi, savaş alanında kullanılan engel ve koruma işlevini betimleyici bir karşılık olarak geliştirilip teklif edilmiş. Doğrudan savaş aletinden yola çıkarak koruyucu işlevi tanımlamıştır. Ancak bu öneri halk arasında benimsenmemiş, “siper” sözcüğü modern Türkçede varlığını sürdürmüş. Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “kalkan ters” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

“Kalkan” sözcüğü için “eskiden oktan ve kılıçtan korunmak için kullanılan savaş aleti” şeklinde tanım yapan Tietze, sözcüğün Clauson tarafından “<ET. kalkan” şeklinde tahlilinin olduğunu ve Doerfer’e göre sözcüğün aslının Türkçe olup Moğolcada Türkçeden alınma olduğunu vurguladığını belirtmiştir (Tietze, 2016: 79).

Tietze, "ters" sözcüğü için Clasuson’un “<ET. ters ‘false’” etimolojisini verip sözcüğü “ters, aksi, yanlış, bozuk” olarak tanımlamıştır (Tietze, 2019: 171).

Sitem (Far.): Çıkışma (T.) (19 Nisan 1933 – Vakit); **Söz atma (T. + T.)** (19 Mayıs 1933 – Vakit)

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “bir kimseye, yaptığı bir hareketin veya söylediği sözün üzüntü, alınganlık, kırgınlık vb. duygular uyandırdığını öfkelenmeden belirtme” anlamında tanımlanan Farsça “sitem” sözcüğü Türkçeye yerleşmiş bir sözcüktür. Vakit gazetesinde 19 Nisan 1933’te önerilen “çıkışma”, dilsel olarak birine karşı yöneltilen ani tepkiyi ve serzenişi karşılamaktadır. “Çıkış-” fiili için Gülensoy, “birine sert sözler söylemek” şeklinde tanımlanmış ve “<**çı(ı)ş**-” şeklinde tahlil edilmiştir (Gülensoy, 2011: 236). Doğrudan Türkçe kökenli bir fiilden türetilmiş olup kızgınlıkla söze başlama eylemini yansıtır. Aynı şekilde 19 Mayıs 1933 tarihli Vakit’te geçen “söz atma” önerisi ise sitemin dilsel yönünü, yani kırgınlıkla yöneltilen sözlü tepkiyi vurgulamakta, karşıdakine kırgınlık ya da serzeniş dolu söz yöneltme anlamını taşımaktadır. Her iki karşılık da anlamsal açıdan işlevsel olsa da, Türkçede “sitem” sözcüğünün yerine geçmeyi başaramamış, yalnızca dönemsel öneri olarak kalmıştır. Günümüz dilinde “sitem” sözcüğü hâlâ yaygın biçimde kullanılmaktadır.

Türkçe Sözlük’te (2023); “çıkışmak” sözcüğü “sitem” anlamında tanımlanmamakta, “söz atma” ifadesi ise bulunmamaktadır. Eren, “çıkışma ve söz atma” ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Söz (T.): Diyev (T.) (23 Nisan 1935 Ulus); **Sav (T.)** (29 Nisan 1935 – Ulus)

Türkçe kökenli "söz" için 1930'lu yıllarda bazı alternatif önerilerde bulunulmuştur. Ulus gazetesinde 23 Nisan 1935'te geçen "diyev" sözcüğü "söylenen şey" anlamını karşılamayı amaçlamış ve gazetede bu şekilde geçmektedir. Yine Ulus'un 29 Nisan 1935 tarihli sayısında teklif edilen "sav", Köktürkçe döneminden beri "söz, sav, düşünce" anlamlarıyla var olan köklü bir Türkçe sözcüktür. Gülensoy, "sav" sözcüğü için "1. iddia, tez; 2. (eski) haber, söz; 3. atasözü" şeklinde tanımlamış ve "<***sāw [<*sāb]**" olarak çözümlemesini gerçekleştirir. "Sav", Eski Türkçe metinlerde de görülen, düşünce, önerme ya da iddia anlamını taşıyan bir sözcüktür. Ancak halkın dilinde "söz" zaten köklü ve yerleşik bir kullanımda olduğundan bu öneri tutunmamış, "söz" varlığını sürdürmüştür (Gülensoy, 2011: 741).

"Diyev" sözcüğü "de-" fiilinin arkeik hali olan "di-" fiilinden türeyerek, söylenen şey anlamında kullanılmak istenmiştir. Gülensoy, fiili "ET. ***té:- / tē- < tī-**" şeklinde çözümleyerek Eski Türkçede "ti-" şeklinde geçtiğini ve Dîvânu Lugâti't Türk'te "**~ti: ~té-**" şekillerinde geçmektedir. Biçimbilimsel ve anlamsal bakımdan güçlü birer aday olmalarına rağmen "söz" sözcüğünün köklü kullanımı karşısında yaygınlık kazanamamışlardır. Bugün "sav" yalnızca "iddia, tez" anlamında sınırlı bir akademik kullanıma sahiptir; "diyev" ise tamamen kullanım dışı kalmıştır. (Gülensoy, 2011: 270).

Türkçe Sözlük'te, "diyev" sözcüğüne yer verilmemekte ve "sav" sözcüğü "söz" anlamına karşılık gelmemektedir. Eren ise "diyev ve sav" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Statü (Fr.): Tüzük (T.) (2 Mayıs 1935 – Ulus)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) "bir kimsenin, bir kurum veya bir toplum içindeki durumu" biçiminde tanımlanan Fransızca kökenli "tip" sözcüğü yerine, anlam bakımından karşılık oluşturabilecek Eski Türkçe "düzene sokmak" anlamındaki "tüz-" fiilinden türeyerek "tüzük" sözcüğü teklif edilmiştir. Buradaki öneri, Batı kökenli "statü" sözcüğünün resmî bağlamını karşılamak üzere yapılmıştır. Ancak anlam kayması sebebiyle, "tüzük" günümüzde yalnızca "kanun ve yönetmelik" karşılığında kullanılmakta, "statü"nün toplumsal konum ve mevki anlamlarını karşılamamaktadır. Böylece öneri kısmen tutunmuş, fakat kapsam açısından daralmıştır.

Gülensoy, “tüzük” sözcüğünü “nizamnâme, statü” şeklinde tanımlayarak “<**tüz-(ü)k**” şeklinde çözümlemesini yapmıştır (Gülensoy, 2011: 951).

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “herhangi bir kurumun veya kuruluşun tutacağı yolu ve uygulayacağı hükümleri sırasıyla gösteren maddelerin hepsi; nizamname, statü” anlamıyla tanımlanmış olsa da söz varlığında “statü” şeklinde geçmeye devam etmektedir. Eren ise “tüzük” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Suikast (Ar.): Yağınç (T.) (2 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça “suikast” sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016) “bir devlet büyüğünü, tanınmış bir kimseyi önceden planlayarak öldürme” anlamını karşılar. Bu Arapça sözcüğü için Eski Türkçe “yağınç” sözcüğü teklif edilmiştir.

Türkçe “yağ-” kökünden türetilmiştir. Buradaki yağ- fiili, geleneksel kullanımlarda “ani ve yoğun biçimde düşman üzerine yönelmek, saldırmak” anlamını taşır. Fiile eklenen “-ın” ve “-ç” yapım ekleriyle birlikte ise “ani ve planlı saldırı, saldırı eylemi” anlamı kazanır. Anlamsal açıdan bakıldığında, “yağınç”, suikastin temel özelliği olan gizlilik, planlılık ve ani saldırı unsurlarını Türkçe kökler üzerinden ifade etmeye yöneliktir. Böylece Arapça “suikast” kavramının hem eylem boyutu hem de stratejik gizlilik niteliği Türkçe bir türev aracılığıyla karşılanmış olur. Bu teklif, kavramın anlam derinliğini koruyarak Türkçeleştirme çabasının somut bir örneğini sunmakta fakat sözcük söz varlığına tutunamamaktadır.

Gülensoy, “yağma” sözcüğü için “talan” ifadesini vermiş ve sözcüğün kökünü Orta Türkçedeki “yagu-” fiiline dayandırarak “yag-ma” şeklinden geldiğini ifade etmiştir. Buna istinaden “yağınç” sözcüğün kökünü “yag” fiiline dayandırmak mümkündür (Gülensoy, 2011: 1031). Tietze, “yağan-/yağın-” fiilleri için “tehdit etmek, düşmanlık etmek, kin bağlamak; yapmak istediği kötülüğü şurda burda söylemek” şeklinde tanımlamış (Tietze, 2019: 118). Bu ifadelere dayanarak sözcüğün “<yağ-ın-ç” şeklinde tahlili yapılmaktadır. TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “yağınç” sözcüğü bulunmamaktadır.

Surat (Ar.): Dışarıdan görünü (T. + T.) (10 Haziran 1933 – Vakit)

Arapça "surat" sözcüğü, TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) "yüz, çehre" anlamıyla kullanılmaktadır. Dil Devrimi döneminde buna karşılık olarak 10 Haziran 1933 tarihli Vakit gazetesinde önerilen "dışarıdan görünü", tamamen Türkçe ögelerden oluşmuş bileşik bir ifadedir. Burada "dışarıdan" unsuruyla bedensel yüzün dışa vuran yönü, "görünü" ise kişinin görülen yüz hattı vurgulanmaktadır. Böylelikle kavram, yabancı kökenli bir kelimeden arındırılarak açıklayıcı bir Türkçe bileşik ile karşılanmaya çalışılmıştır. Ancak bu öneri halk arasında tutunamamış, "surat" sözcüğü günümüzde de yaygın olarak kullanılmaya devam etmiştir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "dışarıdan görünü" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Suret (Ar.): Dış yüz (T. + T.) (10 Haziran 1933 – Vakit)

Arapça "suret" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "gözün ilk bakışta gördüğü şey, dış görünüş, şekil, biçim" anlamıyla kullanılmaktadır. Vakit gazetesinde 10 Haziran 1933'te önerilen "dış yüz" karşılığı, kavramın görsel yönünü doğrudan Türkçe ögelerle ifade etmektedir. "Dış" ve "yüz" bileşimi, özellikle "bir şeyin dıştan görülen kısmı" anlamını karşılamaktadır. Bu öneri, yabancı kökenli kelimenin yerine daha yalın bir Türkçe ifade koyma çabasını göstermektedir. Ancak "suret" sözcüğünün hem yazı-doküman bağlamında "kopya, nüsha" anlamlarını, hem de "biçim" yönünü karşılayamaması nedeniyle, öneri kullanımda daralmış ve yaygınlık kazanmamıştır. Günümüzde "suret" sözcüğü, özellikle resmî dilde hâlâ yaşamakta "dış yüz" ifadesi kullanılmamaktadır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "dış yüz" ifadesi "suret" anlamında kullanılmamış. Eren ise "dış yüz" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde yer vermemiştir (Eren, 2020).

Sürekli (T.): Sürel (T.) (23 Mayıs 1935 – Ulus)

"Sürekli" sözcüğü, öz Türkçe bir kelime olmasına rağmen, dönem kaynaklarında kavramı karşılamak üzere ayrıca "sürel" sözcüğü önerilmiştir.

Türkçe kökenli "sürekli", "devamlı, aralıksız" anlamıyla günümüzde de oldukça yaygın bir sözcüktür. 23 Mayıs 1935 tarihli Ulus gazetesinde bu sözcüğe karşılık olarak

"sürel" önerilmiştir. Burada amaç, daha yalın bir biçim elde etmek olmalı. Ancak halk dilinde "sürekli" zaten yerleşmiş olduğu için, "sürel" yapay bulunmuş ve kalıcı olamamıştır. "Süre" kökünden türetilen bu sözcük, aslında sürekliliği "zamana bağlı" olarak ifade etmeye yöneliktir. Biçimbilimsel açıdan "süre+l" yapısı, "zamana ilişkin, zamana bağlı" anlamı yüklemektedir. Günümüz Türkçesinde "sürekli" sözcüğü yaşamını sürdürürken "sürel" yalnızca sözlüklerde kayıtlı, kullanım dışı bir örnek olarak kalmıştır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "sürel" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Şafak (Ar.): Gün ışıması (T. + T.) (19 Nisan 1933 – Vakit); **Tan atmak (T. + T.)** (2 Mayıs 1933 – Vakit); **Göz ağarması (T. + T.)** (3 Mayıs 1933 – Vakit); **Günbeliri (T.)** (3 Mayıs 1933 – Vakit); **Gün açılması (T. + T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit); **Günönü (T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit); **İlkışık (T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit); **Kızıl aydınlık (T. + T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)

"Güneş doğmadan önce ufukta görülen aydınlık" anlamıyla tanımlanmış Arapça "şafak" sözcüğü için "gün ışıması, tan atmak, göz ağarması, günbeliri, gün açılması, günönü, ilkışık ve kızıl aydınlık" ifadeleri teklif edilmiştir. "Şafak" sözcüğü temel olarak "gün doğmadan önceki ilk ışık, gün ışıması" anlamını taşır. Dil Devrimi döneminde bu kavrama karşılık olarak yukarıda adı verilen Türkçe öneriler geliştirilmiştir. "Gün ışıması" ve "gün açılması", sözcüğün temel anlamını doğrudan yansıtarak günün ilk ışığının belirmesini ifade ederken, "tan atmak" ve "ilkışık", edebî ve günlük kullanımda daha fiilî ve canlı bir anlatım sunar. "Göz ağarması", şafak ışığının gözle algılanma sürecini somutlaştırır; "günbeliri" ve "günönü" ise günün başlaması ve ışığın görünür hâle gelmesi anlamını türetimsel ve birleşik biçimlerle karşılar. Öte yandan "kızıl aydınlık", şafak vakitlerinde gökyüzünde beliren kırmızımsı ışığı betimleyerek sözcüğün görsel ve duygusal boyutunu öne çıkarır. Anlamsal açıdan bakıldığında, bu öneriler şafak kavramının hem fiziksel hem de estetik yönlerini Türkçe kökler ve birleşik sözcükler aracılığıyla ifade etmeye yöneliktir. Bu çoklu teklif, kavramın çeşitli boyutlarını somutlaştırarak Arapça kökenli "şafak" sözcüğünün özünü Türkçeleştirme çabasını göstermekte fakat öneriler başarılı olamamaktadır.

Teklif edilen "gün ışıması" ifadesi için 19 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde "Gün ışırken yola çıkarsak iyi olur." cümlesi örnek olarak verilmiştir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "gün ışıması, tan atmak, göz ağarması, günbeliri, gün açılması, günönü, ilkışık ve kızıl aydınlık" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Şahit (Ar.): Gören (T.) (28 Mart 1933 – Vakit); **Bildirici (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit); **Gözcü (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "bir şeyin olduğu yerde hazır bulunup olanları gören kimse" ifadesiyle tanımlanan Arapça "şahit" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "gören, bildirici ve gözcü" sözcükleri teklif edilmiştir.

"Gören", doğrudan gözlem yapan kişi olarak anlamı verir. "Bildirici" ise tanık olduğu bilgiyi başkalarına ileten kişi anlamına odaklanır; şahitliğin işlevsel yanını öne çıkarır. "Gözcü" da olayları dikkatle izleyen ve gerektiğinde haber veren kişi anlamını taşır. Anlamsal açıdan bakıldığında bu üç öneri şahit kavramının farklı boyutlarını yakalamaya çalışmıştır. Ancak halk dilinde "şahit" sözcüğü hem resmi hem de günlük kullanımda yerleştiği için bu Türkçe karşılıklar yaygınlaşmamıştır.

"Gören" sözcüğünün kökü olan "gör-" fiili için Gülensoy, "görmek" tanımı yaparak sözcüğün Eski ve Orta Türkçe "**kör-**" fiilinden geldiğini belirterek Kutadgu Bilig ve Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğine değinirken DLT'te "gözlemek, görmek" anlamlarında "**köđ-**" fiilinin kulanıldığını belirtir (Gülensoy, 2011: 383).

"Gözcü" sözcüğünün kökü "**göz** [<ET. kö:z] + **gü**" şeklinde tahlil edilerek, Eski Türkçede "**közüngü ~ küsüngü**" ve Orta Türkçede "**közüngü, közngü**" biçimlerinin kullanıldığı ifade edilmiştir. "Gözcü" sözcüğü için ise Gülensoy, "gözetleyen kimse" tanımı yaparak sözcüğü "<**göz+cü**" şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 390, 391).

"Bildirici" sözcüğünün kökü, "şahit" olan kişinin her şeyi bilmesinden dolayı "**bil-**" fiiline dayandırılmaktadır. Gülensoy, "bil-" fiili için "bir şeyi anlamış ve öğrenmiş bulunmak" tanımını yaparak fiilin Kutadgu Bilig ve Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini ifade eder (Gülensoy, 2011: 144).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "gören ve bildirici" sözcükleri bulunmamakta ve "gözcü" sözcüğü "şahit" anlamında tanımlanmamaktadır. Eren ise "gören, bildirici ve gözcü" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Şaibe (Ar.): Kir (T.) (3 Nisan 1933 – Vakit)

Arapça "şaibe" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "leke" anlamını karşılar. Bu sözcük için "vücûdun veya nesnelerin üzerinde oluşan pislik" anlamında ifade edilen ve Eski Türkçeden beri kullanılan "herhangi bir şeyin veya vücudun üzerinde oluşani biriken pislik" şeklinde tanımı yapılan "kir" sözcüğünün teklifi yapılmıştır. Dîvânu Lugâti't Türk'te "kīr" biçiminde geçtiği belirtilerek "<*kīr" şeklinde tahlili gerçekleştirilmiştir (Gülensoy, 2011: 526).

Önerilen "kir" sözcüğü, doğrudan bir leke veya pislik çağrışımı taşır. Anlam açısından "kir", şaibenin fiziksel boyutunu yansıtır, ama şaibe kavramının mecaz, itibar ve soyut lekelenme boyutunu tam karşılamaz. Bu nedenle, anlamı birebir örtüşmese de mecazi çağrışım açısından yakın bir eşdeğer denemesi olarak değerlendirilebilir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "kir" sözcüğü "şaibe" anlamında değil de "herhangi bir şeyin veya vücudun üzerinde oluşan, biriken pislik; kir pas, pasak" anlamında ifade edilmiştir. Günümüzde de "şaibe" sözcüğünü sıklıkla kullanmakta olup onun yerine "kir" sözcüğü çok tercih edilmemektedir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023).

Şair (Ar.): Düzücü (T.) (5 Nisan 1933 – Vakit)

Köken itibariyle Arapçaya dayanan "şair" sözcüğü, TDK Güncel Sözlük'te "şiir söyleyen veya yazan kimse; ozan" ifadesiyle tanımlanmıştır. Sözcük için Eski Türkçe "düzene sokmak; düzleştirmek" anlamındaki "tüz-" fiilinden evrilen "düz-" fiilinden türeyen "düzücü" sözcüğü teklif edilmiştir. Gülensoy fiilin Eski Türkçe ve Orta Türkçede "tüz-" şeklinde kullanıldığını ifade etmiş. Bu fiilin "tüz-" şeklindeki halinin DLT'de geçtiğini belirtmiştir (Gülensoy, 2011: 316).

Bu önerideki temel fikir, şairin sözü belli bir ölçü ve ahenk içinde düzenleyen, uyumlu bir biçimde ortaya koyan kişi olduğu kavramına dayanır. Türkçedeki "düz-" kökü, "doğrultmak, düzenlemek, sıraya koymak" anlamını taşır; buna eklenen "-ücü" yapım ekiyle "düzenleyen, uyum sağlayan kişi" anlamı elde edilmektedir. Böylece "düzücü", şairin temel işlevi olan sözleri ölçülü, ritimli ve ahenkli bir biçimde düzenleme eylemini somut bir şekilde karşılamaktadır. Anlamsal açıdan bakıldığında, bu teklif şairin yaratıcılık ve estetik boyutunu doğrudan ifade etmese de, şiir yaratımının teknik ve biçimsel yönünü vurgulayan Türkçe köklü bir karşılık olarak değerlendirilebilir. Şairin

yaratıcı yönü ve sözü işleme becerisiyle örtüşse de, estetik ve ilham boyutunu yeterince ifade etmez. Bu nedenle kavramın tüm nüanslarını karşılamakta yetersiz kalmış ve söz varlığına tutunamamıştır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "düzücü" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Şart (Ar.): Bağ (T.) (28 Mart 1933 – Vakit); **Bağlı söz (T. + T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) "olması başka durumların gerçekleşmesini gerektiren şey; koşul, kayıt (I)" biçiminde tanımlanan Arapça kökenli "şart" sözcüğü yerine, anlam bakımından karşılık oluşturabilecek Eski Türkçe kökenli "bağ ve bağlı söz" ifadeleri önerilmiştir.

"Bağ" sözcüğü, iki tarafı birbirine bağlayan ilişkiyi çağrıştırır. "Bağlı söz" ise, bir kişinin üzerine düşen yükümlülüğü ifade eden ifadedir. Anlamsal açıdan bu öneriler, şart kavramının esasını yani zorunluluk ve bağlılık ilişkisini Türkçe kökenli sözcüklerle ifade etmeye çalışmıştır. Fakat soyut bir kavram olan "şart", günlük ve resmi dilde zaten yerleştiği için öneriler yaygınlaşmamıştır.

"Bağ" sözcüğü için Gülensoy, "bağ, düğüm, bağlanacak ip vb." tanım yaparak sözcüğün Eski Türkçede "bāġ-, bāy" biçimlerinde kullanıldığını ifade ederek sözcüğü "<***bā-** 'bağlamak' (DLT) + **-ġ**" şeklinde çözümlemiştir (Gülensoy, 2011: 100).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "bağ" sözcüğü farklı bir anlamda karşılık bulmakta "bağlı söz" ifadesi ise tanımlanmamaktadır.

Şebeke (Ar.): Örü (T.) (2 Haziran 1935 – Ulus)

Arapça "şebeke" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "ağ gibi yayılmış hat veya yolların bütünü" anlamını karşılar. Bu sözcük için "örü" ifadesi teklif edilmiştir. Temel olarak "ağ, örgü, tellerin veya çizgilerin birbirine geçmesiyle oluşan düzen" anlamına gelmektedir. Dil Devrimi sürecinde bu kavrama karşılık olarak önerilen "örü" sözcüğü ise doğrudan Türkçe "ör-" fiiline dayanmaktadır. "Ör-" fiili "örmek işi; yama olarak yapılan örgü" şeklinde tanımlanmış ve "<ör- 'örmek'+ -ü" şeklinde tahlili Gülensoy tarafından yapılmıştır (Gülensoy, 2011: 672). "Ör-" fiili, "iplik, tel veya benzeri unsurları birbirine geçirerek bütün hâline getirmek" anlamını taşır; buradan türeyen "örü"

biçimi, "örme işi, örülmüş olan şey" demektir. Bu bağlamda "örü", şebekenin tanımladığı kavramı hem somut hem de kökensel açıdan daha yalın biçimde karşılamaktadır. Çünkü şebeke, özünde "örülmüş bir ağ sistemi"dir. Anlamsal açıdan bakıldığında, Arapça şebeke kelimesinin soyut ve teknik çağrışımlarına karşın "örü", kavramın en temel işlevi olan "örülme" eylemini vurgulamakta, dolayısıyla hem biçimsel hem de içeriksel olarak doğrudan Türkçe karşılık oluşturma çabası olarak değerlendirilmektedir. Fakat sözcük öneri niteliğinde kalmış, söz varlığına tutunamamıştır."

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "örü" sözcüğü "şebeke" anlamını karşılamamaktadır. Eren ise "örü" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Şeffaf (Ar.): Işık geçiren (T. + T.) (19 Nisan 1933 – Vakit)**; Gösterici (T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)**; Ötegeçe (T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "ışığı içinden geçirdiği için arkasındaki cisimlerin net olarak görülmesine engel olmayan, transparan, saydam" ifadesiyle tanımlanan Arapça "şeffaf" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "ışık geçiren, gösterici ve ötegeçe" sözcükleri teklif edilmiştir. "Işık geçiren" ifadesi, fiziksel anlamıyla birebir karşılık verir. Teklifi yapılan "ışık geçiren" ifadesi için "Cam, su ışık geçiren nesnelerdir." örneği 19 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde verilmiştir.

"Gösterici" ise daha çok şeffaflığın ortaya koyma veya gizlememe yönünü vurgular. "Ötegeçe" de ışığın veya görüntünün öbür tarafa geçebildiğini anlatan bir öneridir. Anlamsal açıdan tüm bu karşılıklar, şeffaflık kavramının fiziksel ve işlevsel yönlerini yakalamaya çalışmıştır, fakat günlük dilde uzun ve açıklayıcı yapılar tercih edilmediği için kalıcı olamamıştır.

"Gösterici" sözcüğünün kökü "göster-" fiilinden gelmektedir. Gülensoy fiili "göstermek" şeklinde tanımlayarak Eski Türkçe "körkit-, körtgür-, körtur-" ve Orta Türkçede "körküt-" biçimlerinin olduğu bilinir (Gülensoy, 2011: 386).

"Ötegeçe" ifadesi Türkiye Türkçesi Ağızları'nda "ötağaçe 'öte geçe' ve öte geçe" şeklinde kullanılmakta olup geçen gün anlamlarını karşılamaktadır. "Öte" sözcüğü "konuşanın temel olarak aldığı bir şeyden daha uzak olan yer veya şey" anlamıyla tanımlanarak "ET., OT., **öt-** 'bir şeye geçmek' (DLT) + **-e** 'fiilden ad yapan ek'" olarak çözümlenmektedir (Gülensoy, 2011: 675).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "ışık geçiren, gösterici ve ötegeçe" ifadelerine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Şefkat (Ar.): Sevim (T.) (3 Mayıs 1933 – Vakit); **Sevgenlik (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "koruma, acıma ve esirgeme duygusu ile karışık olan sevgi" olarak tanımlanan Arapça kökenli "şefkat" sözcüğü için, anlamca denk düşen ve Eski Türkçe kökenli "sevim ve sevgenlik" sözcüğü teklif edilmiştir.

"Sevim" sözcüğü, sevimlilik ve sıcak yakınlık duygusunu, "sevgenlik" ise sevgi dolu olma durumunu vurgular. Anlamsal olarak her iki öneri şefkatin duygusal yönünü yakalamaya çalışmıştır. Fakat "şefkat" sözcüğü hem edebî hem günlük dilde köklü kullanıma sahip olduğundan öneriler yerleşememiştir.

"Sevim ve sevgenlik" sözcükleri "sev-" fiilinden gelmektedir. Gülensoy fiil için "sevgi ile bağlılık duymak" şeklinde tanım yaparak Eski Türkçede "**säv-**" ve Orta Türkçede "**sew-**" şeklinde geçtiği bilinir (Gülensoy, 2011: 758).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "sevim" sözcüğü "şefkat" anlamında kullanılmamakta olup "sevgenlik" ifasine yer verilmemiştir. Eren ise "sevim ve sevgenlik" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Şehir (Far.): Ulu yurt (T. + T.) (30 Mayıs 1933 – Vakit)

Farsça "şehir" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "insanların toplu olarak yaşadığı yerleşim yerlerinden, idârî ve mülkî bakımdan köy ve kasabadan sonra en büyük olanı; halkının büyük kısmı ticâret, sanâyi ve idâre işleriyle uğraşan, tarım alanı olmayan kalabalık yerleşim merkezi, kent" anlamını karşılar. Bu sözcük için "ulu yurt" ifadesi teklif edilmiştir. Öneri, hem fiziksel yerleşim hem de büyüklük, önem anlamını vurgular. Anlamsal açıdan, şehir kavramının hem mekânsal hem de prestij boyutunu ifade etmeye çalışmıştır. Ancak günlük ve resmi dilde "şehir" sözcüğü yerleşmiş olduğundan öneri yaygınlaşmamıştır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "ulu yurt" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Şekil (Ar.): Kılık taslak (T. + T.) (30 Mayıs 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "dış görünüş, dış çizgiler, biçim" olarak tanımlanan Arapça kökenli "şekil" sözcüğü için, anlamca denk düşen ve Eski Türkçe kökenli "kılık taslak" ifadesi teklif edilmiştir. "Şekil" Arapçadan gelmiş, biçim, görünüm ve tasarım anlamlarını içerir. "Kılık taslak" ise, bir nesnenin veya kavramın görünüş ve düzenleniş biçimini Türkçe kökenli ifadeyle anlatmaya çalışır. Anlamsal olarak şeklin dış ve görünür boyutunu açıklasa da, kısa ve etkili bir kelime olarak "şekil" sözcüğünün yerini tutamamıştır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "kılık taslak" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Şeref (Ar.): Öğün (T.) (29 Mart 1933 – Vakit); **Ululuk (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)

"Bir kimseye gösterilen saygının dayandığı mânevî yücelik, mânevî ululuk, onur, haysiyet" anlamındaki Arapça "şeref" sözcüğü için "öğün ve ululuk" ifadeleri teklif edilmiştir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

"Öğün" sözcüğü, kişiyi gururlandıran değer ve davranışı ifade ederken, "ululuk" daha soyut olarak yüksek mevki veya yücelik anlamı taşır. Anlamsal açıdan her iki öneri de şerefin hem bireysel hem toplumsal boyutunu yakalamaya çalışmıştır. Fakat günlük dilde itibarlı bir kavram olarak "şeref" kullanımı sürmüştür.

Gülensoy, "öğün-" fiili için "övünmek, kendi kendini yüceltmek" anlamlarında tanım yaparak "<**ög-**'övmek, yüceltmek' + **(ü)n-**'dönüşlülük eki'" tahlilini gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 654).

Teklif edilen "öğün" sözcüğü için "Türkün geçmişi gibi bugünü de öğünlüdür." cümlesi 29 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde örnek verilmiştir.

"Ululuk" sözcüğünün kökeni olan "ulu" sözcüğü için gülensoy, "1. erdemleri bakımından çok büyük, yüce; 2. (somut şeyler için) çok büyük; 3. saygı duyulan büyük" tanımı yapılmış. Eski Türkçe ve orta Türkçede "**uluġ**" biçiminin kullanıldığını ve Dîvânu Lugâti't Türk'te geçmekte olduğu bilinir. Sözcüğün tahlili ise "<***ūl** 'temel, asıl, kök' + **lug** 'sıfat yapım eki'" şeklinde yapılmıştır (Gülensoy, 2011: 965).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "öğün ve ululuk" sözcükleri "şeffaf" anlamına karşılık gelmemektedir. Eren ise "öğün" ifadesine "yemek için 'kez'" anlamınında kullanmış. "Ululuk" sözcüğüne ise Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020: 396).

Şerir (Ar.): Kötügen (T.) (20 Haziran 1935 – Ulus)

Arapça kökenli "şerir" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "kötü işler işleyen (kimse), kötü (kimse)" olarak açıklanmaktadır. Bu kavramın, Eski Türkçe kökenli "kötügen" sözcüğüyle karşılanması; hem tarihî Türkçe söz varlığıyla uyum hem de anlamsal örtüşme bakımından yerinde bir tercih olarak değerlendirilmektedir.

Önerilen "kötügen" sözcüğü, doğrudan kötü olan kişi anlamını taşır. Anlamsal açıdan bakıldığında, şerir kavramının olumsuzluğu ve zararlılık boyutunu yakalamaya çalışmıştır. "Kötügen" sözcüğünün kökeni olan "kötü" sözcüğü için "(nesneler için) istenilen, beğenilen nitelikte olmayan" tanımı yapılarak sözcüğün kökü "köt" sözcüğüne indirgenmiştir. Orta Türkçede "köti" biçiminin geçtiği bilinen sözcük, "<**köt+i**" şeklinde tahlili yapılmış. Sözcüğe eklenen "+gen" ekiyle "kötü işler yapan" anlamındaki "şerir" ifadesi için uygun bir karşılık sağlamakta fakat teklif öneri niteliğinde yaşamaktadır (Gülensoy, 2011: 561).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "kötügen" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Şevk (Ar.): Gönül akması (T. + T.) (28 Mart 1933 – Vakit); **İmrek (T.)** (29 Mart 1933 – Vakit); **Özük (T.)** (29 Mart 1933 – Vakit)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "aşırı heves, aşırı istek" anlamlarında tanımlanan Arapça "şevk" sözcüğü yerine terimsel bakımdan anlamını karşılayan Eski Türkçe "gönül akması, imrek ve özük" sözcükleri teklif edilmiştir.

Önerilen "gönül akması" ifadesi, bir şey yapma arzusunun içten ve sürekli aktığını vurgular. Teklif edilen "imrek" sözcüğü, TDK Derleme Sözlüğü'nde "seven, düşkün" anlamıyla kayıtlıdır ve Türkiye Türkçesi Ağızları'nda arzu, eğilim ve sevgi bildiren bir nitelik olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle şevkin "bir şeye gönülden yönelme, düşkünlük ve arzu" boyutunu karşıladığı görülür. Teklif edilen gazetede "imrek" sözcüğünün yanında "Çağatay" notunun bulunması, bu ifadenin yalnızca Türkiye

Türkçesi Ağızları'nda değil, Çağatay Türkçesi geleneğinde de bilindiğini göstermektedir (TDK Derleme Sözlüğü, 2023).

Öte yandan "özük" ise "öz-" köküne dayanır ve "gönül, içtenlik, benlik" alanıyla bağlantılıdır; "-ük" ekiyle türetilerek "içten gelen arzu, gönül isteği" anlamı kazanır. Böylece şevkin duygusal ve içsel niteliğini vurgular. Anlamsal açıdan bakıldığında, her iki teklif de şevk sözcüğünün özündeki "istek ve gönülden gelen coşku" anlamlarını Türkçe köklere dayalı biçimde karşılamaya yöneliktir. Öneriler, şevkin his ve içtenlik boyutunu yakalamaya çalışsa da, halk dilinde "şevk" hem klasik hem de edebî anlamıyla köklü olduğu için kalıcı olamamıştır. Gülensoy, "öz" sözcüğü için "bir kimsenin benliği, kendi manevî varlığı, kendi" tanımını yaparak sözcüğün Eski Türkçe ve Orta Türkçede "öz" şeklinde kullanıldığını belirterek sözcüğü "<***ö-** 'yükselmek'+ **-z**" şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 679).

Teklif edilen "özük" sözcüğü için 29 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde "Kulak işitse gönül bilir / Göz görse özük bilir. DLT" şeklinde örnek cümle verilmiştir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "gönül akması, imrek ve özük" ifadelerine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Şiddet (Ar.): Yavuzluk (T.) (19 Nisan 1933 – Vakit)

Arapça "şiddet" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "bir güç, hareket veya kuvvetin derecesi" anlamını karşılar. Bu sözcük için "yavuzluk" sözcüğü teklif edilmiştir. "Yavuzluk" önerisi, sert ve güçlü olma, etkili davranış anlamını taşır. Anlamsal açıdan şiddet kavramının güç ve etkinlik boyutunu yansıtmaya çalışsa da, şiddetin hem fiziksel hem sosyal bağlamdaki evrensel kullanımını karşılamada yetersiz kalmıştır.

"Yavuz" sözcüğü için Gülensoy, "1. Kötü, fena; 2. Güçlü, çetin; 3. İyi, güzel" şeklinde tanım yaparak sözcüğün Eski Türkçede "kötü" anlamından "yabız, yavaz, yavuz" ve Orta Türkçede "her şeyin kötüsü" anlamında "yafuz, yawuz" biçimlerinin kullanıldığı bilinir. Sözcüğün tahlili ise "<***yav** 'kötülemek' + **-(ı)z**" şeklinde gerçekleştirmektedir (Gülensoy, 2011: 1093).

Teklif edilen sözcük için 19 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde "Bizim kumandan yavuz adamdı." cümlesi örnek verilmiştir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "yavuzluk" sözcüğü "şiddet" anlamında kullanılmamıştır. Eren ise "yavuzluk" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Şifa (Ar.): Çorluktan kurtulma (T. + T.) (21 Mayıs 1933 – Vakit)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) "bedensel veya ruhsal bir hastalığın son bulması, hastalıktan kurtulma; onma" biçiminde tanımlanan Arapça kökenli "şifa" sözcüğü yerine, anlam bakımından karşılık oluşturabilecek Eski Türkçe kökenli "çorluktan kurtulma" ifadesi önerilmiştir.

"Çor" sözcüğü için Gülensoy, "hastalık, dert" tanımını vererek "<OT. **çor** 'avret yeri bitişik olan kadın; sarılgan bitki' (DLT)" şeklinde çözümlemesi yapılmıştır (Gülensoy, 2011: 250). Önerilen "çorluktan kurtulma" ifadesi, doğrudan hastalık ve acıdan kurtulmayı anlatır. Anlamsal açıdan doğru ve açıklayıcı olsa da, günlük kullanımda uzun ve karmaşık bulunduğu için halk dilinde "şifa" kısa ve kalıcı bir şekilde yerleşmiştir.

Paçacıoğlu, "çor" sözcüğü için "hastalık, dert" tanımı yaparak sözcüğün Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü ve Kıpçak Türkçesi Sözlüğü'ndeki varlığından bahseder (Paçacıoğlu, 2016: 198). Eren, "çor" sözcüğünün "hastalık, dert" anlamında kullanıldığını belirtmektedir. Ona göre Azerbaycan Türkçesinde çor, genellikle pamukta ve bazen diğer bitkilerde görülen hastalıkları ifade etmek için kullanılır. Eren, bu sözcüğün kökenini Ermeniceye dayandırır (Eren, 2020: 120).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "çorluktan kurtulma" ifadesi olmamakla birlikte "çor" ifadesi için "hastalık, sığır vebası" tanımları verilmiştir.

Şifahî (Ar.): Ağızdan (T.) (21 Mayıs 1933 – Vakit)

Arapça "şifahî" sözcüğü için Kubbealtı Sözlüğü'nde, "sözlü" tanımı yapılmıştır. Beslenme ve seslenme organı olan ağız, Eski Türkçe "aġuz" sözcüğünden gelmektedir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016). Bu sözcüğe "+dan" eki eklenerek Arapça kökenli "şifahî" sözcüğünün yerine kullanılması teklif edilmiştir (Nişanyan, 2025). Şifanın ağızdan geldiğine inanıldığı ve dua edilerek sağlığa kavuşulacağı inanç doğrultusunda "şifahî" sözcüğü için "ağızdan" sözcüğü anlam bakımında uygun görülmüştür. "Ağızdan" ifadesi doğrudan bu işlevi açıklar: sözün ağız yoluyla iletilmesini vurgular. Anlamsal açıdan

anlamı birebir karşılıyor, fakat resmi ve teknik kullanımda "şifahî" daha yaygın olduğundan "ağızdan" sözcüğü yerleşmemiştir.

"Ağızdan" sözcüğünün kökü olan "ağız" sözcüğü için Orta Türkçede "**aġız** (DLT)" şekli kullanılmış. Sözcük, "<*āġız" şeklinde tahlil edilmiştir (Gülensoy, 2011: 55).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "ağızdan" ifadesi için "sözlü olarak; ağız yoluyla" tanımları yapılmış fakat sözcük söz varlığında hâlâ "şifahî" şeklinde kullanılmaktadır.

Şiir (Ar.): Koyak söz (T. + T.) (29 Mart 1933 – Vakit); **Ozu (T.)** (29 Mart 1933 – Vakit); **Ozuk (T.)** (29 Mart 1933 – Vakit); **Duyuk (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "duygu ve heyecanları, güzellikleri, seslerin uyumundan ve âhenginden faydalanarak etkili bir şekilde anlatma sanatı ve bu sanat yoluyle verilen edebî eser" ifadesiyle tanımlanan Arapça "şiir" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "koyak söz, ozu, ozuk ve duyuk" ifadeleri teklif edilmiştir.

"Şiir" için teklif edilen "koyak söz" karşılığı, mevcut kaynaklarda yaygın biçimde doğrulanmamaktadır. TDK Tarama Sözlüğü, Derleme Sözlüğü ve Nişanyan gibi etimolojik sözlüklerde bu ifadenin şiir anlamında yer aldığına dair bir kayıt bulunmamaktadır. Bu nedenle "koyak söz" ifadesinin, Dil Devrimi döneminde ortaya atılmış ancak yerleşmemiş, sınırlı bir öneri olarak değerlendirilmesi gerekir. Anlamsal açıdan bakıldığında ise şiirin temel niteliği olan ölçü ve ahengi karşılamayı amaçladığı düşünülebilir; ancak sağlam bir sözlük tanığı olmadığı için teklif, daha çok dönemsel ve deneysel bir öneri niteliği taşımaktadır. 2 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde "koyak söz" ifadesi için "Bu koyak söz bana koydu." cümlesi örnek olarak verilmiştir.

"Şiir" kavramına karşılık olarak teklif edilen "ozu" ve "ozuk" sözcükleri, kökensel olarak Türkçedeki oz- fiiline dayandırılmaktadır. Gülensoy, ozan sözcüğünü "1. halk şairi; 2. şiir yaza kimse, şair" şeklinde tanımlamakta ve bunu "<? ET. **oz-** 'kurtulmak, uzaklaşmak' + -an'" biçiminde çözümlemektedir (Gülensoy, 2011: 645). Bu bağlamda, ozu için "<oz-u" tahlili yapılabilmekte, ozuk ise aynı kökten türemiş bir varyant olarak değerlendirilmektedir. Anlamsal açıdan, "ozu" ve "ozuk" sözcükleri, ozanın işleviyle bağlantılı olarak şiiri ifade etmeyi amaçlamaktadır. Kurulan yaratıcı söyleyiş, şiir kavramının özünü karşılamak için Türkçe kökten türetilmiştir. Bu teklif, şiirin "duygu ve

hayal aracılığıyla dünyadan uzaklaşma" niteliğini Türkçe bir fiil tabanı üzerinden karşılamaya yöneliktir. Böylece Arapça şiir kavramı yerine, Türkçede köklü bir biçimsel ve anlamsal dayanağı bulunan "ozu" ve "ozuk" karşılıkları önerilmiştir.

"Şiir" kavramına karşılık olarak önerilen "duyuk" sözcüğü, Türkçe "duy-" fiil köküne dayanmaktadır. Duy- fiili, "işitmek, sezmek, hissetmek" anlamlarını taşır; buna eklenen "-uk" isim yapım ekiyle "duyulan, hissedilen şey" anlamı elde edilmektedir. "Duy-" fiil için Gülensoy "duymak" karşılığını vermiştir. Sözcüğü ise "<**tuy-**" şeklinde tahlil ederek Kutadgu Bilig ve Dîvânu Lugâti't Türk'teki varlığına değinmiştir (Gülensoy, 2011: 309). Anlamsal açıdan bu türetim, şiirin özünü doğrudan karşılar niteliktedir. Çünkü şiir, temelde bireyin duygularını, sezgilerini ve hayallerini ölçülü söz aracılığıyla dışa vurmasıdır. Bu bağlamda "duyuk", şiiri "hissedilen ve duyular aracılığıyla sezdirilen söz" olarak tanımlamaya imkân tanır. Arapça şiir sözcüğünün yerine Türkçe bir kökten türetilmiş olan "duyuk", şiirin özündeki duygu ve sezgi yönünü vurgulayarak hem biçimsel hem de anlamsal açıdan güçlü bir karşılık önerisi oluşturur.

Anlamsal açıdan tüm bu öneriler, şiirin estetik ve duygusal yönünü yakalamaya çalışsa da, halk ve edebî dilde "şiir" sözcüğü köklü ve yerleşmiş olduğundan öneriler kalıcı olamamıştır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "koyak söz, ozu, ozuk ve duyuk" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Şikâyet (Ar.): Yanı (T.) (1 Haziran 1935 – Ulus)

Köken itibariyle Arapçaya dayanan "şikâyet" sözcüğü, TDK Güncel Sözlük'te "hoşnutsuzluk belirten söz veya yazı; yakınma (II), yakıntı, ağlantı, şekva" ifadesiyle tanımlanmıştır. Sözcük için Eski Türkçe "yakınmak" anlamına karşılık olabilecek "yan-" fiilinden türeyen "yanı" sözcüğü teklif edilmiştir.

Önerilen "yanı", gündelik bir Türkçe sözcük olarak kullanılmıştır. Anlamsal açıdan "yanı" bir yakınlık veya ifade anlamı verse de, şikâyetin resmi ve duygusal yönünü karşılamada yetersiz kalmış. Söz varlığında hâlâ "şikâyet" sözcüğü kullanılmaktadır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "yanı" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Şube (Ar.): Budak (T.) (21 Mayıs 1933 – Vakit)

Arapça "şube" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "bir kurumun, bir kuruluşun alt bölümlerindeki iş yerlerinden her biri; büro" anlamını karşılar. Bu sözcük için "budak" ifadesinin teklifi yapılmıştır.

"Budak" sözcüğü ağaç kolu, dallanma anlamından türetilmiş olup, bir bütünün parçalanmasını ve ayrılmasını çağrıştırır. Anlamsal açıdan şube kavramının somut ve soyut yönünü bir nebze yakalasa da, resmi kullanımda "şube" sözcüğü işlevsel olarak daha uygundur.

"Budak" sözcüğü için "budak" ifadesi verilerek Orta Türkçede "butak, butık" biçiminin geçtiğini ve Dîvânu Lugâti't Türk'teki varlığını belirtirerek sözcüğü "<**būta-<*būt+{+ı-k** 'küçültme eki'}" şeklinde çözümler (Gülensoy, 2011: 175).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "budak" sözcüğü "şube" anlamında kullanılmamıştır. Eren ise "budak" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Şuur (Ar.): Us (T.) (19 Nisan 1933 – Vakit)

Arapça kökenli "şuur" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "insanın kendini bilmesi ve içinde yaşadığı zamandan ve mekândan haberdar olabilmesi melekesi, bilinç" olarak açıklanmaktadır. 19 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde bu ifade için "us" sözcüğünün teklifi yapılmıştır. Bu kavramın, Eski Türkçe kökenli "us" sözcüğüyle karşılanması; hem tarihî Türkçe söz varlığıyla uyum hem de anlamsal örtüşme bakımından yerinde bir tercih olarak değerlendirilmektedir.

"Us" sözcüğü eski Türkçe kökenli olarak akıl ve mantık anlamını verir. Anlamsal olarak benzer bir yön taşımakta ve kavramın mantıksal boyutunu karşılamaktadır. Fakat şuurun hem psikolojik hem sosyal bilinç anlamını karşılamakta "us" yetersiz kalmıştır.

Gülensoy, "us" sözcüğü için "akıl" karşılığını vererek sözcüğün Eski Türkçe ve Orta Türkçedeki varlığına değinmiş. Sözcüğün hem Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü'nde hem de Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini belirtmiştir. Sözcüğün çözümlemesini de "***ū-** 'anlamak' + **-s**" şeklinde ifade eder (Gülensoy, 2011: 971).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "us" sözcüğü "şuur" anlamında kullanılmamıştır. Eren, "us" sözcüğü için "akıl" karşılığını vererek Orta Türkçede "hayır

ve şerri ayırt ediş" anlamında var olduğunu söylerken Kâşgarlı Mahmud'a göre sadece Oğuzların kullandığı bir söz olduğunu belirtirek Eski Kıpçakda da "us" olarak geçtiğini dile getirir (Eren, 2020: 535).

Şüphe (Ar.): Sezek (T.) (21 Mayıs 1933 – Vakit)

Arapça "şüphe" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde "bir hususla ilgili gerçek veya doğrunun ne olduğuna kesin biçimde karar verememe durumu, bu kararsızlıktan doğan ve tam bir hüküm vermeyi engelleyen tereddüt, kuşku, şek" anlamını karşılar. Bu sözcük için Eski Türkçe "açık bir delil olmadığı halde bir şeyin varlığını, ne olduğunu veya ne olacağını duygu yoluyla anlamak" anlamındaki "siz-" fiilinden evirilen "sez-" fiili türeyerek "sezek" sözcüğü oluşturulmuş ve "şüphe" sözcüğü için teklif edilmiştir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016). "Sezek" önerisi, sezmek ve kuşkuyla bakmak eylemlerini çağrıştırır. Derleme Sözlüğü'nde de "sezek" sözcüğü için "tez sezen" anlamını verilmiştir (TDK Derleme Sözlüğü, 2023). Anlamsal olarak şüphenin temel mantığını ifade etse de, günlük ve resmi kullanımda "şüphe" sözcüğü daha işlevseldir.

"Sezek" sözcüğünün kökü olan "sez-" fiilini Gülensoy, "açık bir kanıt olmaksızın, olmuş veya olacak bir şeyi anlamak, kestirmek, hissetmek" anlamlarında tanımlanmıştır. Eski ve Orta Türkçede "sezin-" şeklinde fiilin geçmekte olduğu bilinir ve sözcük "<***sē-** 'seçmek, ayırmak' +**-z-**" şeklinde tahlil edilmiştir (Gülensoy, 2011: 760).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "sezek" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Taahhüt (Ar.): Yüken (T.) (9 Haziran 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "(bir şeyi) yapmak üzere üstüne alma, üstlenme, deruhte etme" olarak tanımlanan Arapça kökenli "taahhüt" sözcüğü için, anlamca denk düşen ve Eski Türkçe kökenli "yüken" sözcüğü teklif edilmiştir.

"Yüken" önerisi, yüklenmek ve sorumluluk almak anlamını taşır. Anlamsal açıdan, taahhüdün yükümlülük boyutunu yakalamaya çalışmıştır. Ancak resmi ve halk dilinde "taahhüt" sözcüğü yerleşmiş olduğundan öneri kalıcı olamamıştır.

"Yüken" sözcüğünün kökü olan "yük" sözcüğü için gülensoy, "1. araba, hayvan vb.nin taşıdığı şeylerin hepsi; 2. araba, hayvan vb.nin taşıyabildiği miktar; 3. eşya; 4. (mec.) birinin üzerine almak zorunda kaldığı ağır görev; 5. bir cismin yüzeyinde biriken

elektrik miktarı; şarj; 6. yüklük; 7. (hlk.) doğacak bebek, cenin; 8. (mec.) tedirginlik veren şey, engel" anlamlarında tanımlamış. Sözcüğün tahlilini ise "<***yü-k**" şeklinde gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 1188).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "yüken" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Tâbi (Ar.): Uyucu (T.) (1 Nisan 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "birine veya bir şeye uyan, onun arkası sıra giden" ifadesiyle tanımlanan Arapça "tâbi" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "uyucu" sözcüğü teklif edilmiştir. "Uyucu" sözcüğü doğrudan itaat eden, uyan kişi anlamına gelir. Anlamsal açıdan bağlılık ve itaat boyutunu yansıtmaya çalışsa da, günlük dile yerleşmiş "tâbi" sözcüğü hâlâ kullanımdadır.

"Uyucu" sözcüğünün kökü olan "uy-" fiili için Gülensoy, "1. ölçüleri birbirini tutmak; 2. renk, biçim vb. yönünden bir birini tutmak; 3. zevke, anlayışa uygun düşmek; 4. bir inanca, bir anlayışa bir duruma veya egemen güce uygun davranışta bulunmak; 5. bağlı olmak, tabi olmak; 6. uygun düşmek, münasip olmak" şeklinde tanımlanmıştır. Sözcük, Eski Türkçe ve Orta Türkçe "uy-" fiiline dayanmakta ve "**<*uđ**" şeklinde tahlil edilmektedir (Gülensoy, 2011: 974).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "uyucu" ifadelerine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Tabut (Ar.): Dört kollu (T. + T.) (29 Mart 1933 – Vakit); **Sal (T.)** (29 Mart 1933 – Vakit); **Ölü kutusu (T. + T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "ölünün içine konulduğu sandık biçiminde araç; sal (II), ölü salı, dört kollu, imamkayığı" anlamında tanımlanan Arapça "tabut" sözcüğü yerine terimsel bakımdan anlamını karşılayan Eski Türkçe "dört kollu, sal ve ölü kutusu" ifadeleri teklif edilmiştir.

Önerilen "dört kollu" ifadesi, tabutun geleneksel şekline, yani dört köşe ve kollarıyla taşınabilir yapısına dikkat çekmektedir. "Sal" ise halk arasında uzun ve ahşap bir taşıma aracı olarak bilinen tabut anlamındadır. "Ölü kutusu" ifadesi ise doğrudan işlevi açıklayan bir tamlamadır. Anlamsal açıdan, tüm bu öneriler tabutun fiziksel ve

işlevsel yönünü açıklamaya çalışmıştır, fakat halk dilinde köklü bir sözcük olarak "tabut" kullanımı daha kalıcı olmuştur.

29 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde teklif edilen "dört kollu" ifadesi için "Seni de dört kolluya bindirirler." cümlesi; "sal" ifadesi için ise "Ölüyü salla götürdüler." cümlesi örnek olarak verilmiştir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "dört kollu ve sal" ifadeleri "tabut" anlamında tanımlanmış. "Ölü kutusu" ifadesi sözlükte yer almamaktadır. Önerilen sözcüklerin bir kısmı sözlükte yer alsa da söz varlığında tutunamamış, "tabut" şeklinde kullanıma devam edilmektedir.

Tadilat (Ar.): Değişke (T.) (3 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça "tadilat" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "değişiklikler" anlamını karşılar. Bu sözcük için "değişke" ifadesi teklif edilmiştir. Önerilen "değişke" sözcüğü, değişiklik yapma eylemini ve sonuçta oluşan farklılığı Türkçe kökenli bir sözcükle ifade etmeye çalışır. Anlamsal açıdan doğru bir karşılıktır, değişikliğin yapılması ve işlevin iyileştirilmesi yönünü yansıtır. Ancak "tadilat" resmi ve teknik dilde köklü bir kavram olduğundan, "değişke" halk dilinde kullanılmamış ve yerleşmemiştir.

"Değişke" şeklinde teklif edilen sözcüğün kökü "değiş-" fiilinden gelmektedir. Gülensoy, "değiş-" fiili için "değişmek" tanımı yaparak sözcüğün Eski Türkçe "*teŋiş-/tegiş-" şeklinde kullanıldığını ifade ederek sözcüğü "<***teg-** 'ulaşmak, erişmek' **+(i)ş-"** şeklinde tahlil etmiştir. Fiil Uygur Türkçesinde "tägiş" ve Dîvânu Lugâti't Türk'te "tegiş-" şeklinde geçmektedir (Gülensoy, 2011: 273). Bu fiile eklenen "-ke" ekiyle "değişke" sözcüğü "tadilat" sözcüğü yerine teklif edilse de söz varlığına "değişke" sözcüğü yerleşememiştir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "değişke " ifadesi "tadilat" anlamında kullanılmamıştır. Eren ise "değişke" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Tahkikat (Ar.): Gerçinler (T.) (10 Mayıs 1935– Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "belli bir maksatla yapılan araştırma, soruşturma" olarak tanımlanan Arapça kökenli "tahkikat" sözcüğü için, anlamca denk düşen ve Eski Türkçe kökenli "gerçinler" sözcüğü teklif edilmiştir.

Önerilen “gerçinler” sözcüğü, olayları ve gerçekleri araştıran, inceleyen kişi veya çalışmalar anlamında düşünülmüş olabilir. Anlamsal açıdan tahkikatın araştırma ve doğrulama yönünü yakalamaya çalışmıştır. Ancak “gerçinler” sözcüğü hem günlük hem resmi dilde alışılmış bir kullanım bulamadığı için yerleşmemiştir.

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “gerçinler” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Taklit (Ar.): Benzet (T.) (11 Haziran 1935 – Ulus)

“Belli birine veya bir şeye benzemeye veya benzetmeye çalışma” anlamındaki Arapça kökenli “taklit” sözcüğünün yerine Eski Türkçe “benze-” fiilinden türeyen “benzet” sözcüğü teklif edilmiştir. Bu sözcük için 11 Haziran 1935 sayılı Ulus gazetesinde “Para benzetliyenlerin cezaları ağırdır.” cümlesi örnek olarak verilerek anlamsal bağ güçlendirilmiştir. Gülensoy, “benze-” fiili için “benzemek” tanımı yaparak sözcüğü “**beŋze-** (<**beŋiz** ‘yüz rengi’+e) <***meng(i)z+e-**” şeklinde tahlilini gerçekleştirmiş (Gülensoy, 2011: 132). Bu fiile eklenen “-t” ekiyle “benzet” ifadesi oluşturularak “belli birine veya bir şeye benzetmeye çalışma” anlamını karşılayan “taklit” sözcüğü için teklif edilmiştir. Anlamsal açıdan bağlantıyı karşılayan bu teklif günümüzde tutunamayan sözcükler arasında yerini almaktadır.

Önerilen “benzet” sözcüğü, şekil veya davranış açısından benzerlik kurmayı ifade eder. Anlamsal açıdan taklidin bir yönünü yakalasa da, özellikle teknik ve sanatsal bağlamdaki kopyalama işlevini tam karşılamaz. Bu nedenle “taklit” sözcüğü resmi ve halk dilinde yerleşmiş durumdadır.

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “benzet” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Taksitlendirme (Ar.): Bölülendirme (T.) (16 Haziran 1935 – Ulus)

Köken itibariyle Arapçaya dayanan “taksitlendirme” sözcüğü, TDK Güncel Sözlük’te “taksitlendirmek işi” ifadesiyle tanımlanmıştır. Sözcük için Eski Türkçe “böl-” fiilinden türeyen “bölülendirme” sözcüğü teklif edilmiştir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

Önerilen “bölülendirme” sözcüğü, parçalama ve kısım kısım ödeme yapma anlamını açıklar. Anlamsal olarak birebir karşılıktır; her iki kelime de ödeme sürecinin

bölünmesini anlatır. Ancak "taksitlendirme" teknik ve ekonomik bağlamda yerleşik bir terim olduğundan, öneri halk dilinde tutunmamıştır.

"Bölülendirme" sözcüğünün kökeni "böl-" fiilinden gelmektedir. "Böl-ü+len+dir+me" şeklinde çözümlenen sözcüğün kökeni için Gülensoy, "<***bö:l-** (T.Tekin)" olarak tahlili gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 173).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "bölülendirme" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Talebe (Ar.): İrdem (T.) (11 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça "talebe" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "tâlipler, istekliler" anlamını karşılar. Bu sözcük için "irdem" sözcüğü teklif edilmiştir. Öğrencilerin her şeyi irdeleyerek öğrenme isteğinden dolayı "talebe" sözcüğü için "irdele-" sözcüğünün kökü olan "aramak, bakmak" anlamındaki "**irte-**" fiilinden "irdem" şeklini aldığı düşünülmektedir (Gülensoy, 2011: 438). Önerilen "irdem" sözcüğü, öğrenen kişi anlamına yöneliktir. Anlamsal açıdan bakıldığında öğrenci kavramının temel işlevini karşılamaya çalışır. Fakat "talebe" köklü bir kullanım olduğundan "irdem" günlük dilde yerleşememiştir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "irdem" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Tarafgir (Ar. + Far.): Yantaz (T.) (5 Haziran 1935 – Ulus)

Arapça "taraf" ve Farsça "gir" ifadelerinin birleştirilmesiyle oluşturulmuş "tarafgir" ifadesi için "yantaz" sözcüğü teklif edilmiştir. "Tarafgir" Arapça ve Farsça karışımı olup, belirli bir tarafa önyargılı davranan kişi anlamına gelir. Önerilen "yantaz" sözcüğü, taraflılık veya önyargılı davranma anlamını ifade etmeye çalışır. Anlamsal açıdan doğru bir deneme olsa da, halk dilinde alışılmış bir kelime olmadığı için yerleşmemiştir.

"Yantaz" sözcüğünün kökü "yan" sözcüğünden gelmektedir. "Yanlı, taraflı" anlamlarındaki "tarafgir" sözcüğü için "<yan+taz" şeklinde tahlil edilen sözcük önerilmiş. Gülensoy da "yan" sözcüğü için "1. (bir şeyin) ön, arka, alt ve üst dışında kalan bölümü; 2. yön, sağ ve solun ortak adı, taraf; 3. yer; 4. üst; 5. birlikte, beraberinde olmak; 6.bedenin bir bölümü; 7. üstte, altta, arkada veya önde olmayan; 8. (mec.) istekleri karşıt

olan iki kişiden veya topluluktan biri; 9. tali" anlamlarında tanımlamış. Eski Türkçe "taraf, kalça, yan" anlamlarında "yan" sözcüğünün Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü'ndeki varlığından bahseder. Dîvânu Lugâti't Türk'te "yān" şeklinde geçtiğini belirterek sözcüğün çözümlemesini "<yān" olarak tahlil eder (Gülensoy, 2011: 1052).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "yantaz" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Tarih (Ar.): Ötgünç (T.) (1 Nisan 1933 – Vakit); **Geçmişler (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "toplumların, milletlerin başından geçen olayları zaman ve yer göstererek anlatan, bunların sebep ve sonuçlarını, birbirleriyle olan ilişki ve bağlantılarını inceleyen ilim" ifadesiyle tanımlanan Arapça "tarih" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "ötgünç ve geçmişler" sözcükleri teklif edilmiştir. Teklifi yapılan "ötgünç" ifadesi için 1 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde "Ötgünç Türklerin akınları ile doludur." cümlesi örnek olarak verilmiştir.

Önerilen "ötgünç" sözcüğü, geçmişe dönük kayıt ve olayları hatırlatma anlamını taşımaya çalışır. "Geçmişler" ise doğrudan geçmiş olaylar anlamını verir. Anlamsal açıdan, her iki öneri de tarihin zaman boyutunu ve olayları kaydetme işlevini ifade etmeye çalışmıştır. Ancak teknik kullanımda köklü olan "tarih" sözcüğü halk ve resmi dilde kalıcı olmuş "ötgünç ve geçmişler" sözcükleri "tarih" anlamında kullanıma karşılık bulmamışlardır.

Tarih ifadesi toplumların başından geçen olayları anlatan ve geçmişte kalan ilişkiler için kullanılan bir ifade olduğu için Türkçeleşme çabası kapsamında "geçmişler" sözcüğünün teklifi anlamsal açıdan yerinde bir terimdir. Fakat günümüzde "tarih" sözcüğü kullanılmakta teklifi yapılan sözcükle karşılanmamaktadır. "Geçmişler" sözcüğünün kökü olan "geç" fiili, Eski Türkçede ve özellikle Uygurcada "geçmek" anlamlarında "keç" ve Orta Türkçede "kéç" şeklinde kullanılmıştır. Gülensoy, bu fiili "geçmek" şeklinde tanımlamakta ve sözcüğün etimolojisini "<**ké:ç** [***kē** 'sonra, sonraki' + ç]" şeklinde tahlil etmektedir (Gülensoy, 2011: 358).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "ötgünç ve geçmişler" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Derleme Sözlüğü'nde, "ötgünç" ifadesi "tarih" anlamında geçmekte olup Elazığ bölgesinde halk ağızdan kullanılmaktadır. Fakat "tarih" sözcüğü kalıplaşmış diğer önerilen varlığını sürdürememişlerdir.

Tavaf (Ar.): Çevrin (T.) (19 Haziran 1935 – Ulus)

Köken itibariyle Arapçaya dayanan "tavaf" sözcüğü, TDK Güncel Sözlük'te "bir şeyin çevresini dolaşma" ifadesiyle tanımlanmıştır. Sözcük için Eski Türkçe "**çew**" kökünden türeyen "çevrin" sözcüğü teklif edilmiştir (Gülensoy, 2011: 233).

Önerilen "çevrin" sözcüğü, dönme ve etrafında dolaşma eylemini Türkçe kökenli bir sözcükle karşılamaya yönelmiştir. Anlamsal açıdan tavafın temel işlevini yansıtsa da, özellikle dini ve ritüel bağlamlarda "tavaf" sözcüğü yerleşik olduğu için öneri tutunamamıştır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "çevrin" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Taviz (Ar.): Değişit (T.) (3 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça "taviz" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "bir uzlaşma noktası bulabilmek için hak, istek ve iddialarından karşı taraf yararına vazgeçme, ödün" anlamını karşılar. Bu sözcük için "değiş-" fiilinden türeyen "değişit" sözcüğü teklif edilmiştir. Gülensoy, "değiş-" fiili için "değişmek" tanımı yaparak sözcüğün Eski Türkçe "*teŋiş-/tegiş-" şeklinde kullanıldığını ifade ederek sözcüğü "<***teg-** 'ulaşmak, erişmek' **+(i)ş-**" şeklinde tahlil etmiştir. Fiil Uygur Türkçesinde "tägiş" ve Dîvânu Lugâti't Türk'te "tegiş-" şeklinde geçmektedir (Gülensoy, 2011: 273).

"Değişit" sözcüğü, değişiklik yapma ve karşılık verme işlevini anlatmaya çalışır. Anlamsal olarak tavizin özünü, yani bir davranış veya karar değişikliğini ifade etmeye yöneliktir. Fakat köklü bir bağlamı olan "taviz" sözcüğü dilde yerleştiği için Türkçeleştirme çabası dâhilinde önerilen "değişit" sözcüğü kullanılmamıştır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "değişit" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Tazmin (Ar.): Ödem (T.) (14 Mayıs 1935– Ulus)

Köken itibariyle Arapçaya dayanan "tazmin" sözcüğü, TDK Güncel Sözlük'te "zararı ödeme" ifadesiyle tanımlanmıştır. Sözcük için Eski Türkçe "tediye etmek" anlamındaki "**öde-**" fiilinden türeyen "ödem" sözcüğü teklif edilmiştir. Gülensoy, fiilin Eski ve Orta Türkçede "öte-" sözcüğüyle karşılandığını belirterek Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini ifade eder. Çözümlemesi de "<**ö:te-**" şeklinde gerçekleştirilmiştir (Gülensoy, 2011: 647).

"Ödem" sözcüğü, işlevsel olarak birebir karşılık verir. Anlamsal açıdan tazminin ekonomik ve hukuki boyutunu basitçe ifade eder. Ancak "tazmin" resmi ve teknik dilde yerleşik olduğu için "ödem" günlük ve resmi dilde kullanım bulamamıştır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "ödem" ifadesi tanımlanmış fakat "tazmin" anlamında kullanılmamaktadır. Eren, "ödem" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Teberru (Ar.): Almağa (T.) (10 Mayıs 1935– Ulus); **Verit (T.)** (5 Haziran 1935 – Ulus)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "bir kimsenin, kuruluşun veya ülkenin ayni veya nakdi varlıklarını kendi iradesi ile bir başka kişi, kurum veya tüzel kişiliklere karşılıksız olarak devretmesi; hibe, teberru" şeklinde tanımlanan Türkçe "bağış" ifadesi için 1935 yılında "teberru" sözcüğü kullanılmaktaydı. Bu sözcüğün yerine Eski Türkçe "verit" sözcüğü anlamı karşılamak üzere teklif edilmiş fakat sözcük dilsel sürekliliği sürdüremediği için standart dile yerleşemeyen sözcükler arasında yer almaktadır. Günümüz Türkçesinde "teberru" kavramı "bağış" sözcüğüyle karşılanmaya devam etmektedir.

Teklifi yapılan bir diğer sözcük ise "almağa" sözcüğü teklif edilmiş fakat "bağışlama" şekli günümüzdeki varlığını devam ettirmektedir. Bir kişinin bir şeyi affetme eylemine bağışlama denir. "almağa" sözcüğünün teklifi için bağışlamanın karşılıklı içsel bir alma düşüncesi olduğu düşünülürse bu sözcük uygun görülmüş olabilir. Bir kişiyi affetmek konusunda içsel hesaplaşma verilir, karşıdaki kişiyi tekrar gönlünüze alıp almadığınız affetme eyleminin gerçekleşip gerçekleşmeyeceğiyle doğru orantılıdır. Bu bağlamda sözcük anlamsal bakımından karşılığına uymaktadır.

Anlamsal olarak teberruyun iki yönünü de yakalamaya çalışmıştır; yani gönüllü alış ve veriş işlevini. Fakat kısa ve teknik kullanımda "teberru" daha köklü olduğu için öneriler halk dilinde yaygınlaşmamıştır.

"Almağa" sözcüğünün kökü olan "al-" fiili için Gülensoy, "almak" tanımı yaparak sözcüğün tahlilinin "<**ET. al-** (Tuny)" şeklinde gerçekleştirmiş (Gülensoy, 2011: 61). "Verit" sözcüğünün kökü olan "ver-" fiilini Gülensoy, "**<*bé:(/ī)r-**" şeklinde çözümlenmiş. Eski Türkçede "ber-, bir-" ve Orta Türkçede "bér-" biçimleriyle karşılık görmektedir (Gülensoy, 2011: 1013).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "almağa" sözcüğü bulunmamakta "verit" ifadesi ise "teberru" anlamında kullanılmamaktadır. Eren, "almağa ve verit" Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Teb'id etmek (Ar. + T.): Bengileştirmek (T.) (5 Haziran 1935 – Ulus)

Arapça "teb'id" ve Türkçe "etmek" sözcüklerinin birleşmesiyle oluşturulmuş "teb'id etmek" ifadesi için Eski Türkçe "bengi" sözcüğünden türeyen "bengileştirmek" sözcüğü teklif edilmiştir. Önerilen "bengileştirmek" sözcüğü, anlam açısından "ebedileştirmek" ifadesini karşılamayı amaçlamıştır. Ancak bu Eski Türkçe sözcük alışılmamış bir sözcük olduğu için halk dilinde yerleşmemiştir.

"Bengileştirmek" sözcüğü, ebedi anlamındaki "**bengi~bengü**" sözcüğünden gelmektedir. Eski Türkçe "**bengü**" ve Uygur Türkçesindeki "**meŋgü, meŋü; mängi~mänigi**" biçimlerinin geçtiği bilinmektedir. Sözcük ise "**<*meŋ(g)ü**" şeklinde tahlil edilmiştir. "Bengi" sözcüğüne eklenen "bengi+leş-tir-mek" sözcüğü "teb'id etmek" ifadesi için teklif edilmiştir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "bengileştirmek" ifadesi "bengileşmesini sağlamak" şeklinde tanımlanmış. "Bengi" sözcüğü için ise "sonsuz; ölümsüz" tanımı yapılarak "ebedileştirmek" anlamını karşılaması için teklif edilse de öneri niteliğinde kalmıştır. Eren, "bengileştirmek" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Tebliğ (Ar.): İriştirme (T.) (21 Nisan 1933 – Vakit); **Bildirik (T.)** (14 Mayıs 1935 – Ulus); **Yetiştirme (T.)** (23 Mayıs 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "eriştirme, ulaştırma, nakletme" ifadesiyle tanımlanan Arapça "tebliğ" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "eriştirme, iriştirme, bildirik ve yetiştirme" sözcükleri teklif edilmiştir.

Önerilen "iriştirme" sözcüğü ulaştırma işlevini, "bildirik" doğrudan bildirme işlevini, "yetiştirme" ise mesajı zamanında ulaştırmayı vurgular. Anlamsal olarak her öneri, tebliğin temel işlevini farklı boyutlarıyla ifade etmeye çalışmıştır. Ancak "tebliğ" resmi kullanımda köklü olduğundan, öneriler yaygınlaşmamıştır.

"Eriş-" fiili için "1. varmak, ulaşmak; 2. belirli bir olgunluk durumuna varmak" tanımı yapılmış. Sözcüğün tahlili "<ET. **ér-(i)ş-**" şeklinde yapılmış ve Kazan Tatar Türkçesinde "iriş-" şeklinde kullanılmıştır. Bu teklif için de "iriş-" fiilinden türeyen "iriş-tir-me" sözcüğü "tebliğ" için teklif edilmiştir (Gülensoy, 2011: 338).

Tebliğ anlamını karşılayan "bildiri" sözcüğünden türeyen "bildirik" sözcüğünün kökü için Gülensoy, "**<bil-dir-i**" tahlilini yapmıştır (Gülensoy, 2011: 144).

"Yetiştirme" sözcüğü "yetiş-tir-me" şeklinde tahlili yapılır ve "yetişmesini, ulaşmasını sağlamak" anlamlarına karşılık oluşturur. Arapça kökenli "tebliğ" sözcüğü için teklifi yapılan bu sözcük anlamsal açıdan uygun olsa da günümüzde "tebliğ etmek" ifadesi sıklıkla kullanılmaktadır (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "iriştirme ve bildirik" sözcükleri bulunmamaktadır. "Yetiştirme" ifadesi ise farklı bir anlamda sözlükte karşılık bulmaktadır. Eren, "iriştirme, bildiri ve yetiştirme" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Tecemmu (Ar.): Birikit (T.) (2 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça "tecemmu" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "toplanma, yığılma" anlamını karşılar. Bu sözcük için "bir" sözcüğünden türeyen "birik-" fiili türeyerek "birikit" hâlini alarak "tecemmu" için teklifi yapılmıştır. Gülensoy, "birik-" fiili için "birleşmek, bir olmak" tanımını vererek Eski Türkçe "birik-" fiiline dayandırarak tahlili "**<bi:r+ik-**" şeklinde gerçekleştirir (Gülensoy, 2011: 149).

Önerilen “birikit” sözcüğü, parçaların veya insanların birikerek bir araya gelmesini ifade eder. Anlamsal olarak topluluk oluşturmayı ve birleşmeyi yakalamaya çalışsa da, “tecemmu” sözcüğü için teklif edilen bu Türkçe ifade söz varlığına tutunamamıştır.

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “birikit” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Tecil (Ar.): Alıkoymak (T.) (29 Mart 1933 – Vakit); **Geriletmek (T.)** (15 Nisan 1933 – Vakit)

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “erteleme” anlamında tanımlanan Arapça “alıkoymak” sözcüğü yerine terimsel bakımdan anlamını karşılayan Eski Türkçe “alıkoymak ve geriletmek” sözcükleri teklif edilmiştir. Teklifi yapılan “alıkoymak” sözcüğü için 29 Mart 1933 tarihinde Vakit gazetesinde “Bu sene 927 liler askere alınacaktı fakat bu yıllık alıkondular.” cümlesi örnek olarak verilmiştir.

“Alıkoymak” sözcüğü, bir şeyi bekletmek anlamına gelirken, “geriletmek” ise süreci geri çekmek anlamını taşır. Anlamsal olarak tecilin ertelenme ve geciktirme işlevini ifade etmeye yöneliktir. Fakat “tecil” sözcüğü yaygın ve yerleşik olduğu için öneriler kullanılmamıştır. “Al-ı+koy-mak” şeklinde tahlili yapılan sözcük Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016), “bir kimseyi) Bir süre için bir yerde tutmak, orada kalmasını isteyip gitmesine engel olmak, hapsetmek” şeklinde tanımlanmış fakat “tecil” anlamında karşılık bulmamaktadır.

“Geriletmek” sözcüğünün kökeni “geri” sözcüğünden gelmektedir. “Geri+le-t-mek” şeklinde tahlili yapılır. Gülensoy, Eski Türkçe “kerü, kirü” ve Orta Türkçe “kirü, kérü” şekillerinin olduğunu belirterek **“<*kerü/*kirü**” şeklinde tahlilini gerçekleştirmiş. Talat Tekin’in de “geri” sözcüğü için “[<***ké:d** ‘arka, geri, son’] şeklindeki tahliline değinmiştir (Gülensoy, 2011: 366).

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “alıkoymak ve geriletmek” sözcükleri için “tecil” tanımı verilmemiştir. Eren, “alıkoymak ve geriletmek” ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Tecrübe (Ar.): Deneme (T.) (21 Nisan 1933 – Vakit); **Sınama (T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit); **Deneç (T.)** (26 Nisan 1935 – Ulus)

Arapça kökenli "tecrübe" sözcüğü Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "deneme" şeklinde açıklanmıştır. Bunun karşılığı olarak önerilen Eski Türkçe "deneme, sınama ve deneç" hem anlam hem de köken bakımından uygun bir karşılık teşkil etmektedir. Teklif edilen "deneç" sözcüğü için 26 Nisan 1935 sayılı Ulus gazetesinde "denizaltı gemilerinde deneç (tecrübe) gören 700 genç…" ifadesi örnek verilmiştir.

Önerilen "deneme" ve "sınama" sözcükleri doğrudan test ve uygulama yönünü vurgular. "Deneç" ise aynı işlevi kısa ve Türkçe kökenli bir biçimde ifade etmeye çalışır. Anlamsal olarak tecrübeyi uygulamalı öğrenme ve deneyim kazanma boyutlarıyla karşılamaya yönelmiştir. Ancak "tecrübe" hem teknik hem günlük dilde köklü ve yerleşik olduğu için öneriler kalıcı olamamıştır.

"Sınama" sözcüğünün kökü olan "sına-" fiili için Gülensoy, "tecrübe etmek, denemek, imtihan etmek' tanımını verdikten sonra Eski Türkçe ve Orta Türkçede kullanıldığını ifade ederek sözcüğü "**sī-** 'bozmak; kırmak; yenmek'+ **-n** 'gözlem, deneme' + **a-**" şeklinde çözümlemesini vermiştir (Gülensoy, 2011: 768).

"Deneme ve deneç" sözcüğünün kökü "dene-" fiilinden gelmektedir. Gülensoy fiilin "<ET. **teŋ** 'eşit, eşdeğer' **+e-**" şeklinde tahlilini gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 276).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) "deneme ve sınama" sözcükleri "tecrübe" anlamında karşılanmamakta, "deneç" sözcüğü ise yer almamaktadır. Eren, "deneme, sınama ve deneç" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Tedavi (Ar.): Emleme (T.) (4 Mayıs 1933 – Vakit); **Sağırtma (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus); **Diriltme (T.)** (1 Haziran 1933 – Vakit); **Sağaltma (T.)** (1 Haziran 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "iyileştirmek için ilâç vererek, tıbbî bakımdan gerekeni yaparak bakma" ifadesiyle tanımlanan Arapça "tedavi" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "emleme, sağırtma, diriltme ve sapaltma" sözcükleri teklif edilmiştir.

Önerilen “emleme” sözcüğü, doğrudan “em” köküne, yani “ilaç, merhem” anlamına dayanır. Bu bağlamda “emleme”, iyileştirme eylemini ilacın uygulanması üzerinden somutlaştırır; hastalığın giderilmesi, merhem sürme veya ilaç verme işlemiyle özdeşleştirilir. “Sağırtma” sözcüğü hastalığı gidermek veya güçsüzlüğü ortadan kaldırmak bağlamında teklif edilmiş. “Diriltme” ve “sağaltma” ise iyileştirme ve canlandırma işlevini doğrudan ifade eder. Anlamsal açıdan, tüm bu öneriler tedavinin temel işlevini, yani sağlığı yeniden kazandırmayı açıklamaya çalışmıştır. Ancak “tedavi” halk dilinde köklü kullanımıyla kalıcı olduğu için diğer sözcükler tutunamamıştır.

“Emleme” sözcüğünün kökü olan “em” için Gülensoy, “iläç, merhem” tanımını yaparak sözcüğün Eski ve Orta Türkçede “em” şeklinde geçtiğini, Dîvânu Lugâti’t Türk’te geçtiğini belirtmiş sözcüğü “<**em**” şeklinde tahlil etmiştir. Türkiye Türkçesi Ağızları’nda ise “em, emce, emsem” sözcüklerinin “ilâç” anlamında karşılandığı bilinmektedir. Sözcüğün Türkmen, Nogay, Kazak, Kırgız, Altay ve Tuva Türkçesinde “em” kullanıldığını belirtir (Gülensoy, 2011: 330).

“Diriltme” sözcüğünün kökü olan “diri” sözcüğü için Gülensoy, “canlı” şeklinde tanım yapmış. Eski Türkçe ve Orta Türkçe “canlı” anlamını karşılayan “tirig” sözcüğüyle karşılandığını belirterek sözcüğün etimolojisini “<**tir-** ‘yaşamak, diri olmak’ +**-°g <-ti: r-**” şeklinde çözümlemiştir. “Canlı” anlamını karşılayan sözcük Türkmen Türkçesinde, “di:ri”, Azerbaycan Türkçesinde “diri” ve Tuva Türkçesinde “dirig” şeklinde geçmektedir (Gülensoy, 2011: 288).

“Sağırtma ve sağaltma” sözcüklerinin kökü olan “sağ” sözcüğü için Gülensoy, “1. sağlam, esen; 2. yaşamakta olan; diri” tanımı yaparak sözcüğün Orta Türkçede “sağlık, esenlik” anlamında “saġ” şeklinde Dîvânu Lugâti’t Türk’te geçtiğini belirtir. Bu sözcüğe “sağ+ırt+ma” ve “sağ+alt+ma” ekleriyle “tedavi” sözcüğü için teklifler gerçekleştirilmiştir (Gülensoy, 2011: 711).

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te “emleme ve sağaltma” sözcükleri “tedavi” anlamını karşılayacak biçimde bulunmaktadır. “Diriltme” sözcüğü farklı bir anlamda varlığını sürdürürken, “sağırtma” ifadesi sözlükte bulunmamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023).

Tedavül (Ar.): Dönen (T.) (1 Haziran 1933 – Vakit)

"Sürümde bulunma, geçerli olma" anlamındaki Arapça "tedavül" sözcüğü için "dönen" ifadesi teklif edilmiştir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

"Dönen" sözcüğü hareket ve geçiş işlevini doğrudan açıklar. Anlamsal olarak tedavülün hareket ve dolaşım boyutunu yakalamaya çalışmıştır. Fakat "tedavül" sözcüğü yerleşmiş olduğundan öneri halk dilinde tutunamamıştır. "Dön-" fiili "dönen" sözcüğünün kökenidir ve bu fiil için Gülensoy, "dönmek" tanımı yaparak "<**tö:n-**" tahlilinin vermiştir. Dîvânu Lugâti't Türk'te de "tö:n" şeklinde geçmekte olan bu fiil, Türkmen Türkçesinde "**dö:n-**" biçiminde kullanılmaktadır (Gülensoy, 2011: 302).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "dönen" ifadesine yer verilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Eren de "dönen" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Tedhiş (Ar.): Yıldırgı (T.) (2 Mayıs 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "dehşet verme, korku verme, ürkütme, yıldırma, terör" ifadesiyle tanımlanan Arapça "tedhiş" sözcüğü için Eski Türkçe "yıl-" fiilinden türeyen "yıl-dır-gı" sözcüğünün teklifi yapılmıştır. Gülensoy, "yıldır-" fiili için "korkutmak, sindirmek, yılgınlığa uğratmak, yılmasına sebep olmak" şeklinde tanımlayarak sözcüğü "**yıl-[dır]**" şeklinde tahlil eder (Gülensoy, 2011: 1138).

Önerilen "yıldırgı" sözcüğü, fiilen yıldırma işlevini doğrudan açıklar. Tanımda da geçen kökene eklenen eklerle yeni bir sözcük türetilerek tekif edilmiştir. Anlamsal olarak her iki sözcük de korkutma ve caydırma işlevini ifade eder. Ancak resmi ve edebî kullanımda Türkçeleştirme çabası içinde teklif edilen "yıldırgı" sözcüğü kullanılmamıştır.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "yıldırgı" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Teessür (Ar.): Üzün (T.) (22 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça "teessür" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "üzülme, esef etme" anlamını karşılar. Bu sözcük için Eski Türkçe "üzün" ifadesi teklif edilmiştir.

Önerilen “üzün” sözcüğü, duygusal yoğunluğu ve kederi doğrudan anlatır. Anlamsal açıdan teessürün içsel keder boyutunu yakalasa da, edebî ve resmi bağlamda “teessür” sözcüğü güçlü bir anlam olarak kalıcı olmuş, teklif edilen sözcükler öneriden öteye geçememiştir.

“Üzün” sözcüğünün kökü olan “üz-” fiilini Gülensoy, “kırmak, koparmak, kesmek” anlamlarıyla tanımlamıştır. Eski Türkçe ve Orta Türkçede “**üz-**” şeklinde geçmekte. Sözcük, “<***(h)üŕ**” şeklinde tahlil edilmektedir (Gülensoy, 2011: 1005). Bu fiile eklenen “-ün” ekiyle “üzün” sözcüğü oluşturulmuş ve “üzülme” anlamı taşıyan “teessür” sözcüğü için teklif edilmiş. Fakat öneri, söz varlığına tutunamayarak yok olan sözcükler arasına girmiştir.

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “üzün” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Tefsir (Ar.): Yora (T.) (19 Mayıs 1935 – Ulus); **Açık anlatış (T. + T.)** (1 Haziran 1933 – Vakit); **Açma (T.)** (1 Haziran 1933 – Vakit); **Genişletme (T.)** (1 Haziran 1933 – Vakit)

Eski Türkçe aç- fiilinden Eski Türkçe +Uk ekiyle türetilen “açık” sözcüğü ile Eski Türkçe aŋla- fiiline eklenen “-t” ve “–ış” ekiyle oluşturularak Arapça kökenli “tefsir” sözcüğü yerine teklif edilmiş fakat günümüze ulaşmamıştır (Nişanyan, 2025). Kur’ân –ı Kerîm’in anlamını açıklamak ve yorumlamak için tefsir sözcüğü kullanılmaktadır, bu bağlamda “tefsir” sözcüğüne “açık anlatış” ifadesi teklif edilmiştir.

“Yora” sözcüğünün kökü olan “yor-” fiili için Gülensoy, “tabir etmek, çözmek, düğümünü açmak; fal tutmak” anlamlarında tanımı gerçekleştirmiş. Eski Türkçede “yör-” ve “yora- ‘düş yormak’” şeklinde geçmektedir. Orta Türkçede “yor-, yör-” fiillerinin varlığına değinilmiş. Sözcük, “**<*yō-r-**” şeklinde çözümlenmiştir (Gülensoy, 2011: 1161). Bu fiile eklenen “-a” ekiyle “yora” sözcüğü oluşturulmuş ve kısa bir çözümleme anlamı karşılığında teklifi yapılmıştır.

“Açık anlatış” ve “açma” ifadeleri metni açıklama işlevini doğrudan anlatır. Eski Türkçe aç- “açmak, çözmek, açığa çıkarmak, yaymak, ortaya çıkarmak, açıklamak” fiili +ma ekiyle türetilmiştir. Tefsir edilen sözlerin anlam bakımından açığa çıkarılması durumu, “**açma**” sözcüğü ile bağdaştırıldığı için Arapça kökenli “tefsir” sözcüğünün karşılığı olarak önerildiği düşünülmektedir (Nişanyan, 2025). “Anla-” fiili için Gülensoy,

“anlamak, idrak etmek” tanımlarını yaparak sözcüğün çözümlemesini “<ET. **āŋla-** [<***āŋ** ‘düşünce, idrak, anlayış’ **+la-**] şeklinde yaparak Dîvânu Lugâti’t Türk’te “**aŋla-**” fiilinin kullanıldığını belirtir. Kutadgu Bilig’de “aŋla-”, Türkmen Türkçesinde “ān-”, Çağatay Türkçesinde “anlayış, anlama” anlamlarını karşılayan “aŋ”ve Eski Anadolu Türkçesinde “bilmek, hatırlamak” anlamlarında “aŋla-” fiilinin karşılandığını belirterek fiilin çok eskiye dayandığı bilinir (Gülensoy, 2011: 71).

“Genişletme” ise açıklamanın ayrıntılandırılmasını vurgular. Bu sözcüğün kökü için “genişle-” fiiline bakılırsa Gülensoy bu fiil için “genişlemek” tanımı yaparak sözcüğü “**<ké:ŋ+(i)ş-le-**” şeklinde çözümler (Gülensoy, 2011: 364).

Anlamsal olarak tüm öneriler tefsirin işlevini yakalamaya çalışmıştır, fakat “tefsir” sözcüğü hem akademik hem halk dilinde köklü olduğundan öneriler yerleşememiştir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “yora ve açık anlatış” ifadeleri bulunmamaktadır. “Açma ve genişletme” ifadeleri ise tanımlanmış fakat “tefsir” tanımında kullanılmamıştır. Eren, “yora, açık anlatış, açma ve genişletme” ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Tehdit (Ar.): Hötlem (T.) (16 Haziran 1935 – Ulus)

Arapça “tehdit” sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016) “korkutma, gözdağı verme” anlamını karşılar. Bu sözcük için “hötlem” ifadesinin teklifi 16 Haziran 1935 tarihli Ulus gazetesinde yapılmıştır.

Önerilen “hötlem” sözcüğü, tehditin fiziki veya sözlü yönünü ifade etmeye çalışır. Anlamsal olarak tehditin caydırma ve korkutma işlevini yakalamaya yönelmiştir, fakat kullanım açısınan “tehdit” daha etkili ve kalıcıdır.

“Hötlem” sözcüğünün kökü olan “höt” sözcüğü için “korkutmak ya da dikkati kendi üzerine çekmek için söylenen söz” şeklinde tanımlama yapılmış ve “**<höt ‘yansıma’ <*hö:t**” şeklinde tahlili gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 413).

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “hötlem” ifadesine değinilmemiş. Fakat kökeni olan “höt” sözcüğü için “korkutmak veya dikkati kendi üzerine çekmek için söylenen bir söz” tanımı verilmişitr (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Telif (Ar.): Bitiştirme (T.) (30 Mart 1933 – Vakit)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "uzlaştırma" anlamında tanımlanan Arapça "telif" sözcüğü yerine terimsel bakımdan anlamını karşılayan Eski Türkçe "bitiştirme" sözcüğü teklif edilmiştir.

"Bitiştirme" sözcüğü için "bitiş-" madde başı işaret edilmiştir. "Bitiş-" fiili içi Gülensoy, "birbirine dokunacak kadar yanaşmak" tanımı yaparak sözcüğü "<**bit-(i)ş-**" şeklinde tahlil eder (Gülensoy, 2011: 152). Bu ifade tamamlanmış bir bütünü ortaya koyma işlevine dönüşmüş ve "telif" için teklif edilmiştir. Kavramsal düzeyde telif sadece yazma eylemini değil, parçaları bir araya getirip düzenleyerek tamamlanmış bir esere ortaya koymadı da ifade eder. Aynı zamanda "bitiştirme" ifadesi de dağınık unsurları bütünleştirip son hâline ulaştırma düşüncesini karşılar. Bu nedenle "bitiştirme" önerisi, telifin özünde taşıdığı "tamamlama" anlamını Türkçe kökenli bir sözcükle karşılamayı amaçlamış fakat sözcük günümüzde tutunmadığı için başarılı bir teklif olamamıştır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "bitiştirme" sözcüğü "telif" anlamında tanımlanmamıştır. Eren ise "bitiştirm" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Temin (Ar.): Sağlam bindirme (T. + T.) (30 Mart 1933 – Vakit); **Bağlama (T.)** (24 Nisan 1933 – Vakit)

Arapça "temin" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "sağlama, elde etme" anlamını karşılar. Bu sözcük için "sağlam bindirme ve bağlama" ifadeleri teklif edilmiştir.

"Sağlam bindirme" ifadesi güvence ve sabitleme işlevini anlatır. "Bağlama" ise temin kavramının daha günlük ve anlaşılır bir karşılığıdır. Anlamsal olarak her iki öneri de temin işlevini yansıtır, ancak kullanımda "temin" sözcüğü kalıcı olmuş. Teklifi yapılan ifadeler söz varlığına tutunamamıştır.

"Bağlama" ifadesinin kökü olan "bağ" sözcüğü için Gülensoy, "bağ, düğüm, bağlanacak ip vb." anlamlarıyla tanımını yapıp, Eski Türkçede "bāġ-, bāy- 'sarmak, bağlanmak'" şeklinde geçtiğini belirtir. Sözcüğü "***bā-** 'bağlamak' (DLT) + **-ġ**" şeklinde tahlil eder. "Bağla-" sözcüğü için ise "bağ veya başka bir araçla tutturmak" tanımını

vererek sözcüğün tahlilini "<*b**ā-** (T. Tekin; Hamilton)+ **-ġ+la-**" şeklinde gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 100, 104).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "sağlam bindirme" ifadesi karşılık bulmamaktadır. "Bağlama" sözcüğü ise "temin" anlamının dışında bir anlatımla tanımlanmıştır. Eren, "sağlam bindirme" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiş (Eren, 2020).

Teminat (Ar.): İnanca (T.) (2 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça kökenli "teminat" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "güvence, garanti" olarak açıklanmaktadır. Bu kavramın, Eski Türkçe kökenli "inanca" sözcüğüyle karşılanması; hem tarihî Türkçe söz varlığıyla uyum hem de anlamsal örtüşme bakımından yerinde bir tercih olarak değerlendirilmektedir.

"İnanca" sözcüğü, güven ve söz bağlama işlevini Türkçe kökenli bir ifade ile karşılamaya çalışmıştır. Anlamsal açıdan teminatın güvence ve güven sağlama yönünü ifade etmeye çalışsa da, "teminat" sözcüü köklü kullanımıyla halk ve resmi dilde yerleşmiş, "inanca" sözcüğü "teminat" anlamında kullamı bulunmadığı için teklif öneri niteliğinde kalmıştır.

"İnanca" sözcüğü için "inan-" fiiline işaret edilerek fiil için "bir şeyi doğru olarak beninsemek" tanımı yapılarak sözcük "<***ına-n-** (dönüşlülük)" şeklinde çözümlenmiştir. Orta Türkçe "ınan-" biçiminin de Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiği bilinir (Gülensoy, 2011: 434).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "inanca" sözcüğüne karşılık olarak "teminat" anlamını karşılayan "güvence" sözcüğü verilmiş fakat teklif öneri niteliğinde kaldığı için "inanca" sözcüğü söz varlığına yerleşemeyen sözcükler arasındadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023). Eren ise "inanca" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Terbiye (Ar.): Olgunlaştırma (T.) (1 Haziran 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "istenilen şekilde yetişmesini sağlamak için bir kimseye gerekli bilgi ve nitelikleri kazandırma, eğitme" ifadesiyle tanımlanan Arapça "terbiye" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "olgunlaştırma" sözcüğü teklif edilmiştir.

Önerilen “olgunlaştırma” sözcüğü, terbiye kavramının temel işlevini, yani kişiyi gelişim ve olgunluk sürecine yönlendirmeyi doğrudan ifade etmeye çalışmıştır. Anlamsal açıdan, terbiye kişinin davranış ve karakter gelişimini hedefleyen bir disiplin veya eğitim süreci olduğundan, “olgunlaştırma” kavramın özünü açıkça yakalar. Ancak “terbiye” dile yerleşmiş bir terim olduğu için öneri kalıcı olamamıştır.

“Olgunlaştırma” sözcüğü için “olgun” maddesi işaret edilerek sözcük “1. (meyveler için) yenecek duruma gelmiş; 2. (insanlar için) bilgi, görgü ve hoşgörüsü gereği kadar gelişmiş, kâmil” şeklinde tanımlanmıştır. Gülensoy sözcüğü “<**ol-ġun**” şeklinde tahlil ederek Dîvânu Lugâti’t Türk’te geçtiğini ifade eder (Gülensoy, 2011: 621).

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “olgunlaştırma” sözcüğü “terbiye” anlamında karşılık bulmamış farklı bir tanımla varlığını sürdürmektedir. Eren, “olgunlaştırma” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Tercüman (Ar.): Dilmaç (T.) (2 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça “tercüman” sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016) “bir dilde söylenen bir şeyi sözlü olarak başka bir dile çeviren kimse, dilmaç” anlamını karşılar. Tanımda da yer alan Eski Türkçe “**til**” (dil) sözcüğünden türeyen “tilmaç” sözcüğü zamanla ses değişimine uğrayarak “dilmaç” biçimine dönüşmüş ve Devrimi döneminde “tercüman” karşılığı olarak teklif edilmiştir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

“Dilmaç” sözcüğü, hem dil aracılığıyla iletişim sağlayan kişi işlevini hem de çeviri yetisini vurgular. Anlamsal açıdan tercümanın temel işlevi olan anlam aktarma ve iletişim sağlama yönünü başarılı bir şekilde ifade etmektedir. Ancak “tercüman” uzun süreli kullanımda yerleşik olduğundan, “dilmaç” halk ve resmi dilde yaygınlaşmamıştır.

Gülensoy, “dilmaç” sözcüğü için “çevirmen, tercüman” anlamlarını vererek “<***tıl/til+maç**” şeklinde tahlilini gerçekleştirmiştir. Sözcük Türkiye Türkçesi Ağızları’nda da kullanılmakta olup “dilmanç ve diltar” şekilleri de bulunmaktadır. Sözcük Kazan Tatar Türkçesinde “tılmaç” ve Özbek Türkçesinde “tilmäç” biçimlerinde kullanılmaktadır (Gülensoy, 2011: 284).

Bayar, “dilmaç” sözcüğü için Dilçin’in bu sözcüğün eskiden beri kullanıldığını zaman içinde unutulduğunu fakat Dil Devrimi zamanında tekrardan gün yüzüne çıktığı fikrini belirtmiştir (Bayar, 2006: 92).

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te “dilmaç” sözcüğü için “çevirmen” tanımı yapılmış fakat sözcük günümüzde “çevirmen” olarak kullanılmaktadır. Eren, “dilmaç” sözcüğü için “tercüman; çevirici” tanımı yaparak sözcüğün Orta Türkçeden başlayarak kullanıldığını dile getirmiştir. Eren’in de belirttiği üzere, bu kelime yalnızca Türk lehçelerinde değil, Slavca ve Farsça gibi komşu dillere de aktarılmış, ayrıca Tacikçede de Özbekçe aracılığıyla kullanılmaya devam etmiştir. Sözcüğün kökeni konusunda farklı görüşler olsa da, genel kabul “til/dil” kökünden türediği yönündedir (Eren, 2020: 140).

Tereddüt (Ar.): Duraklama (T.) (13 Haziran 1933 – Vakit)

Köken itibariyle Arapçaya dayanan “tereddüt” sözcüğü, TDK Güncel Sözlük’te “kararsızlık, duraksama” ifadeleriyle tanımlanmıştır. Sözcük için Eski Türkçe “hareketsiz kalmak, yürümez olmak” anlamındaki “dur-” fiilinden türeyen “duraksama” sözcüğü teklif edilmiştir. Gülensoy, “dur-” fiili çözümlemesini “<**ET. OT. tur- ~ turuġ-**” şeklinde gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 307).

Önerilen “duraklama” sözcüğü tereddütün eylemsel yönünü, yani kişinin hareket etmeden önce düşündüğünü ve karar aşamasında beklediğini anlatır. Anlamsal olarak tereddütün zihinsel ve psikolojik boyutunu kısmen yansıtsa da kararsızlık ve içsel çatışmayı “duraklama” sözcüğü tam anlamıyla ifade edemez. Bu nedenle “tereddüt” sözcüğü dilde kalıcı olmuş, “duraklama” ifadesi tutunamamıştır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “duraklama” sözcüğü “duraklamak işi; duralama” anlamında kullanılmış “tereddüt” anlamında geçmemektedir.

Eren, “duraklama” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Terfi etmek (Ar. + T.): Yukarılanmak (T.) (11 Haziran 1935 – Ulus)

Arapça “terfi” ve Türkçe “etmek” sözcüklerinin birleşmesiyle oluşmuş “terfi etmek” ifadesi için “yukarılanmak” ifadesi teklif edilmiştir. Önerilen “yukarılanmak” sözcüğü, terfinin yükselme ve ilerleme yönünü doğrudan açıklar. Anlamsal açıdan

terfinin özünü yakalamakla birlikte, resmi ve bürokratik bağlamlarda "terfi etmek" alışılmış ve yerleşik bir kullanım olduğu için öneri tutunamamıştır.

"Yukarılanmak" sözcüğünün kökü "yukarı" sözcüğünden gelmektedir. gülensoy sözcüğü "1. bir şeyin üst bölümü; 2. yetkili kimse; 3. (mec.) aşama, sınıf, makam bakımından ilerde olan; 4. benzerleri arasında üstte olan; 5. üst tarafa, üste, yükseğe, yukarıya" tanımı yapmıştır. Eski Türkçe "**yokaru**" ve Orta Türkçe "**yokar, yokaru, yukaru**" biçimlerinde geçtiği bilinir. Gülensoy, sözcüğü "<***yok** 'yokuş, yukarı; yükseklik, yükselmiş, yükselen' + **ġaru** 'eski yön eki [>yokaru > yukaru > yukarı]'" şeklinde tahlilinin gerçekleştirmiştirv (Gülensoy, 2011: 1172).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "yukarılanmak" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Terhis (Ar.): Bırakma (T.) (9 Haziran 1933 – Vakit)

Arapça "terhis" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "askerlik görevini bitirenleri ordudan ayırma" anlamını karşılar. Bu sözcük için Orta Türkçe "bırak-" fiilinden türeyen "bırakma" sözcüğü teklif edilmiştir (Nişanyan, 2025).

Önerilen "bırakma" sözcüğü işlevsel olarak doğru olup, askerlikten ayrılmayı basit bir şekilde ifade eder. Anlamsal olarak terhisin işlevini yakalasa da, "terhis" sözcüğü hem resmi belgelerde hem de halk dilinde köklü bir kullanım bulduğu için "bırakma" sözcüğü "terhis" anlamında kullanılmamaktadır.

Tietze, "bırak-" fiilini "elde tutulan şeyi salıvermek" anlamıyla tanımlar ve bu fiilin, Ramstedt'in Altay dilleri üzerinde yaptığı çalışmalarda tespit ettiği "**bır**" (terketmek, atmak) kökünden türediğini belirtir (Tietze, 2016: 688).

"Bırakma" sözcüğünün kökü olan "bırak-" fiili için Gülensoy, "bırakmak, koyuvermek" şeklinde tanımlayarak "<**bır-(a)k-**" şeklinde tahlilini gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 142). Fiile eklenen "-ma" ekiyle oluşturulan "bırakma" sözcüğü için "terhis" için teklif edilmiştir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "bırakma" sözcüğü "bırakmak işi" şeklinde tanımlanmış "terhis" anlamında karşılık bulmamaktadır. Eren ise sözcüğe Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir.

Terzi (Far.): Dikici (T.) (1 Şubat 1929 – Cumhuriyet)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "elbise biçip diken ve bunu meslek edinen kimse" şeklinde tanımlanan Farsça kökenli terzi sözcüğü yerine, Eski Türkçe tik- (dikmek) fiilinden türeyen ve tarihsel süreçte ön damak ünsüzü /t/'nin ötümlüleşerek /d/'ye dönüşmesi sonucu "dik-" biçimine evrilen kökten oluşturulmuş "dikici" sözcüğü gazetede kullanılmıştır.

Gülensoy, "dikici" sözcüğü için "dikişçi, terzi" tanımını vererek sözcüğü "<**dik-ici**" şeklinde tahlil etmiş. Türkmen Türkçesinde "tikinci", Kazak Türkçesinde "tiginşi", Kazan Tatar Türkçesinde "tigüçi", Kırgız Türkçesinde "tigüçü", Özbek Türkçesinde "tikuvçi" ve Başkurt Türkçesinde "tigivsi" şeklinde geçmekte olduğunu belirtir (Gülensoy, 2011: 283).

Önerilen "dikici" sözcüğü, mesleğin işlevini doğrudan ifade eder. Anlamsal açıdan terzinin mesleki faaliyetini karşılamaktadır; giysi dikmek, biçim vermek ve tamir etmek anlamına gelir. Fakat "terzi" halk arasında yaygın olduğu için öneri yerleşmemiştir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "dikici" sözcüğüne karşılık olarak "terzi" sözcüğü tanımı yapılmıştır fakat günümüzde daha sık "terzi" sözcüğü tercih edilmektedir. Eren, "dikici" ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Tesir (Ar.): İçine koymak (T. + T.) (29 Mart 1933 – Vakit); **İzetmek (T.)** (30 Mart 1933 – Vakit); **Etke (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "Bir nesnenin, bir hâlin başka bir kimse veya nesne üzerinde kendini hissettiren gücü, etki" ifadesiyle tanımlanan Arapça "tesir" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "içine koymak, izetmek ve etke" sözcükleri teklif edilmiştir.

Önerilen "içine koymak" ifadesi, bir şeyin içine etki veya yön vermeyi ima eder. "İzetmek" sözcüğü, tesirin uygulama ve etkisini anlatmaya yöneliktir. "Etke" ise etkileyen ve yönlendiren anlamını kısa ve öz bir şekilde ifade etmeye çalışır. Anlamsal olarak tesirin etki ve yönlendirme işlevi yakalanmıştır, ancak yerleşik "tesir" sözcüğü resmi ve halk dilinde kalıcı olmuştur.

“Tesir” için teklifi yapılan “içine koymak” ifadesi için 29 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde “Söylendiklerini düşündükçe içime koydu, canım sıkıldı.” cümlesi örnek olarak verilmiştir.

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “içine koymak, izetmek ve etke” ifadelerine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Tesit etmek (Ar. + T.): Bayramak (T.) (4 Haziran 1935 – Ulus)

Arapça “kutlama, tebrik etme” anlamındaki “tesit” sözcüğü ve Türkçe “etmek” sözcüklerinin birleşmesiyle oluşmuş “tesit etmek” ifadesi için Eski Türkçe “bayramak” ifadesi teklif edilmiştir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

Gülensoy, “bayram” sözcüğü için “millî ve dinî bakımdan önemi olan ve kutlanan günler” şeklinde tanım yaptıktan sonra Orta Türkçedeki “beyrem~bağram~beğrem” biçimlerinin Dîvânu Lugâti’t Türk’te geçtiğini vurgulamıştır. Bu sözcüğe eklenen “-ak” ekiyle “kutlamak” anlamındaki “tesit etmek” ifadesine karşılık oluşturulmuş fakat günümüzde varlığına rastlanılmamaktadır (Gülensoy, 2011: 124).

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “bayramak” ifadesine yer verilmemiştir. Eren ise “bayramak” ifadesine yer vermemiş “bayram” sözcüğünü “dinî veya ulusal bakımdan kutlanan gün ve günler” anlamında tanımlamış.

“Bayram” sözcüğü Eski Türkçeden itibaren belgelenmiş, Kâşgarlı Mahmud’un da Oğuzlar için bayram biçimini kaydettiği, öz Türkçe saydığı bir kelimedir. Ancak kökeni tartışmalıdır: Doerfer, “bayram” sözcüğünün Türkçe olduğunu vurgularken; Clauson, İran dillerinden alıntı olduğunu ileri sürmüş, buna karşı Sevortyan Farsça köken görüşünü çürütmüştür. Sözcük yalnız Türk lehçelerinde değil, Arapça (beyrām), Tacikçe (bayram, mayram) gibi dillere de geçmiştir. Tuvacada görülen bayır biçiminin ise Moğolca *bayar “sevinç, şenlik” ile ilişkili olduğu, Türkçe bayram ile doğrudan bir etimolojik bağ taşımadığı belirtilmiştir (Eren, 2020: 57).

Türkçe Sözlük’te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde “bayramak” ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Teslimiyet (Ar.): Verinselik (T.) (4 Haziran 1935 – Ulus)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "teslim olma, kendini verme, boyun eğme" anlamlarında tanımlanan Arapça "teslimiyet" sözcüğü yerine terimsel bakımdan anlamını karşılayan Eski Türkçe "verinselik" sözcüğü teklif edilmiştir.

Önerilen "verinselik" sözcüğü, teslimiyetin eylemsel yönünü yani irade ve kontrolü başkasına bırakma işlevini ifade etmeye yöneliktir. Kendini verme, teslim etme anlamları düşünüldüğünde anlamsal olarak teslimiyetin özünü yansıtır. "Verinsellik" sözcüğünün kökü "ver-" fiilinden gelmektedir. Gülensoy, "ver-" fiili için Eski Türkçe "ber-, bir-"; Orta Türkçede ise "**bér-**" şeklinde geçtiğini ve DLT "bérim 'verim, borç, verecek'" sözcüklerinin varlığına değinir (Gülensoy, 2011: 1013). Bu fiile eklenen eklerle sözcük "<ver-in+se-lik" hâlini alarak "teslimiyet" için teklif edilmiştir.

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "verinselik" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Teşhir etmek (Ar. + T.): Sergemek (T.) (8 Haziran 1935 – Ulus)

Arapça "herkese gösterme" anlamındaki "teşhir" ve Türkçe "etmek" sözcükleriyle oluşmuş "teşhir etmek" sözcüğü yerine Eski Türkçe "ser-" kökünden gelen "sergilemek" anlamını karşılayan "sergemek" sözcüğü teklif edilmiştir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016). Önerilen "sergemek" sözcüğü işlevi doğrudan yansıtır. Anlamsal açıdan teşhirin amacını ve eylemsel yönünü anlatır. Ancak resmi kullanımda "teşhir etmek" ifadesi yerleşmiş, "sergemek" sözcüğünün kullanımı bulunmamaktadır.

Gülensoy, "ser-" fiili için "1. asmak; 2.göstermek, amacıyla asmak veya yaymak; 3.kurutmak için düz bir yere yaymak" tanımlarını gerçekleştirmiştir. Kökün Eski ve Orta Türkçede kullanıldığını ve Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini ifade eder (Gülensoy, 2011: 754).

Türkçe Sözlük'te ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "sergemek" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Tuhafiye (Ar.): Türlüç (T.) (21 Haziran 1935 – Ulus)

Arapça "tuhafiye" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "kurdela, dantel, düğme, iplik, iğne, kopça vb. çeşitli dikiş ve süs malzemesi, çorap, mendil vb. giyecek şeyler" anlamını karşılar. Bu sözcük için "türlüç" ifadesinin teklifi yapılmıştır. 21 Haziran

1935 sayılı Ulus gazetesinde ise "Böyle şeyler ancak türlüç mağazalarda bulunabilir" cümlesiyle teklifi yapılan ifade anlamsal bağlamda desteklenmiştir.

Önerilen "türlüç" sözcüğü, ürün çeşitliliğini ve mekân işlevini Türkçe kökenli bir ifade ile anlatır. Tuhafiyelerde türlü şeylerin varlığından dolayı bu ifadenin teklifi yapılmıştır. Anlamsal olarak tuhafiyenin sunduğu çeşitlilik ve satış işlevini yansıtsa da, "tuhafiye" sözcüğü hem halk hem resmi kullanımda yerleşmiştir. Teklif edilen sözcük "türlü +ç" şeklinde çözümlenmekte olup, "türlü" sözcüğü için Gülensoy "1. çok çeşitli özellikleri olan, çeşit çeşit, muhtelif; 2. çeşit veya çeşitleri toplayan daha geniş bir bölüm; 3. herhangi bir yolda ya da biçimde; 4. çeşitli sebzelerle pişirilen etli yemek" şeklinde tanımlamış ve sözcüğün "<***tö-** 'yaratmak, oluşturmak' **+-r +lü (g)**" şeklinde tahlilini gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 949).

"Türlüç" ifadesine TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde yer verilmemiştir (Eren, 2020).

Uçak (T.): Uçku (T.) (6 Nisan 1935 – Ulus)

"Uçak" sözcüğü, Türkçe kökenli olup TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "kanatlarının altındaki havanın yaptığı basınç yardımıyla yükselip ilerleyebilen motorlu hava taşıtı; tayyare" biçiminde tanımlanmıştır. 6 Nisan 1935 sayılı Ulus gazetesinde bu sözcük "uçku" şeklinde geçmektedir.

Önerilen "uçku", kelimenin temel işlevini, yani havada hareket edebilme yeteneğini Türkçe kökenli bir biçimde karşılamayı amaçlamıştır. "Düşmek, ölmek; teyeran etmek, havada yol almak" anlamlarında gelen "uç-" fiilinden "-ku" ekiyle türeyerek "uçan şeyi" nitelemeyi amaçlamıştır (Nişanyan, 2025). Anlamsal olarak doğru bir karşılıktır, fakat "uçak" sözcüğünü hem yaygın hem teknik bağlamda güçlü olduğu için öneri yerleşmemiştir.

"Uçku" ifadesine TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde yer verilmemiştir (Eren, 2020).

Ufuk (Ar.): Kıran (T.) (30 Mart 1933 – Vakit); **Taneyri (T.)** (17 Nisan 1933 – Vakit)

"Gökyüzünün yerle birleşmiş gibi göründüğü yer" anlamındaki Arapça "ufuk" sözcüğü için "kıran ve taneyri" sözcükleri teklif edilmiştir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

Teklif edilen “kıran” sözcüğü için “Kıranda bir kişi göründü.” cümlesi örnek olarak verilerek anlamsal bağlam güçlendirilmiştir.

Önerilen “kıran” ve “taneyri” sözcükleri ufkun sınır veya görünürlük işlevini ifade etmeye çalışmıştır. Anlamsal olarak ufkun görsel ve sınır belirleyici yönünü yansıtırlar. Ancak köklü ve halk arasında yerleşik “ufuk” sözcüğü, teknik ve edebî bağlamlarda daha etkili olduğu için öneriler kullanılmamıştır.

“Kıran” sözcüğü için Gülensoy, “kıyı, kenar, çevre, uç” tanımını yaparak sözcüğün “<**ḳıraŋ < *ḳır**” şeklindeki tahlilini gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 511). Kıyı, kenar, uç anlamlarından dolayı “gökyüzünün yerle birleşmiş gibi göründüğü yerdeki çizgi, kıyı gibi gözüktüğü için bu sözcük tercih edilerek “ufuk” sözcüğü için teklif edilmiştir.

“Kıran” ifadesi TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023) “ufuk” anlamıyla yer almamakta ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde ise yer bulunmamaktadır. “Taneyri” sözcüğüne ise TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2016) ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde rastlanılmamıştır (Eren, 2020).

Ukde (Ar.): Düğüm (T.) (21 Haziran 1935 – Ulus); **İlinti (T.)** (21 Haziran 1935 – Ulus)

TDK Güncel Türkçe Sözlük (2023), “içe dert olan şey; çözülmesi zor sorun” ifadesiyle tanımlanan Arapça “ukde” sözcüğü için Eski Türkçe kökenli “düğüm ve ilinti” sözcükleri teklif edilmiştir.

Önerilen “düğüm” sözcüğü doğrudan karmaşıklığı ifade ederken, “ilinti” kavramı sorunun yükünü veya bağlayıcılığını vurgulamayı amaçlamıştır. Anlamsal açıdan iki sözcük de ukdenin karmaşıklık ve çözülmezlik işlevini yansıtmaktadır. Ancak köklü ve yerleşik “ukde” sözcüğü hem teknik hem halk dilinde daha güçlü ve kalıcı olmuştur.

Gülensoy, “düğüm” sözcüğü için “düğüm” tanımı yaparak sözcüğün Eski ve Orta Türkçe “tügün” şeklinde geçtiğini belirterek bu şeklin Dîvânu Lugâti’t Türk’te kullanıldığını ifade ederek sözcüğü “<**tüg-(ü)n**” şeklinde tahlilini gerçekleştirir (Gülensoy, 2011: 310).

“İlinti” sözcüğü için Kubbealtı Sözlüğü (2023), “ilin-ti” çözümlemesi yaparak sözcüğün “iki şey arasındaki bağ, ilgi” şeklinde tanımlayarak sözcüğün ağızlarda

“üzüntü, kaygı, sıkıntı” şeklinde geçtiğini ifade ederek “ukde” sözcüğü için uygun bir öneri niteliğini kanıtlamaktadır. Fakat sözcüj söz varlığında tutunamadığı için “ukde” ifadesiyle kullanımına devam edilmektedir. 21 Haziran 1935 sayılı Ulus gazetesinde “ilinti” sözcüğü için “Dünkü sözleriniz, içimde, büyük bir ilinti bıraktı.” ve “düğüm” sözcüğü için “Bu şüphe, içimde, çözülmez bir düğüm’dür.” cümlesi örnek olarak verilmiştir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023); “üzer” ifadesi bulunmamaktadır. “düğüm ve ilinti” sözcükleri de “ukde” anlamlarını karşılamamaktadır.

Eren, “üzer ve ilinti” ifadesine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde değinmemiştir. “Düğüm” sözcüğünü ise “ukde” anlamında değil “iplik, ip, halat gibi kolay bükülen şeyleri kıvırıp kendi üzerine veya birbirine dolayarak yapılan boğum” tanımını yapmıştır (Eren, 2020).

Unsur (Ar.): Öz (T.) (31 Mart 1933 – Vakit); **Öz nesne (T. + T.)** (31 Mart 1933 – Vakit); **Kol (T.)** (17 Nisan 1933 – Vakit)

Arapça “unsur” sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016) “birleşik bir cisim meydana getiren basit cisimlerden her biri, eleman, öğe” anlamını karşılar. Bu sözcük için “öz, öz nesne ve kol” ifadelerinin teklifi yapılmış. “Asıl” sözcüğü için “Eski zamanın bilginleri dünyaya dört asıldan kurulmuş sanırlardı.” cümlesi; teklif edilen “öz” sözcüğü için ise “Havanın özleri azot ile hidrojendir.” cümlesi örnek olarak verilerek anlamsal bağ güçlendirilmiştir. Önerilen “öz” sözcüğü, temel ve kökensel niteliği vurgular; “öz nesne” ve “kol” ise somutlaştırarak parçanın işlevini anlatır. Anlamsal açıdan unsurun bütünlük ve temel işlevi yansıtılmıştır. Sözcükler söz varlığına tutunamamıştır. Ancak kısa ve köklü “unsur” sözcüğü hem teknik hem edebî dilde yerleşmiştir.

Gülensoy, “öz” sözcüğü için “bir kimsenin benliği, kendi manevî varlığı, kendi” tanımını yaparak sözcüğün Eski Türkçe ve Orta Türkçede “öz” şeklinde kullanıldığını belirterek sözcüğü “<***ö-** ‘yükselmek’+ **-z**” şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 679).

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023), “öz ve kol” ifadeleri “unsur” anlamını karşılamamakta “öz nesne” ifadesi ise bulunmamaktadır. Eren, “öz” ifadesini tanımlar fakat “unsur” anlamında ele almamıştır. “öz nesne ve kol” ifadelerine ise değinmemiştir (Eren, 2020).

Unvan (Ar.): Öğünç (T.) (31 Mart 1933 – Vakit)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "bir kimsenin memuriyetindeki rütbesini, makamını veya mevkisini gösteren ad; san, titr" anlamlarında tanımlanan Arapça "unvan" sözcüğü yerine terimsel bakımdan anlamını karşılayan Eski Türkçe "öğünç" sözcüğü teklif edilmiştir. Önerilen "öğünç" sözcüğü, unvanın prestij ve değerini vurgular. Anlamsal olarak doğru bir karşılık olsa da, "unvan" sözcüğü halk ve resmi dilde kalıcı olmuştur.

"Öğünç" sözcüğünün kökü olan "öğün-" fiilini Gülensoy, "övünmek, kendi kendini yüceltmek" anlamlarında tanım yaparak "<**ög-** 'övmek, yüceltmek' + **(ü)n-** 'dönüşlülük eki'" tahlilini gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 654).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te ve Eren'in etimolojik sözlüğünde "öğünç" ifadesine değinilmemiştir (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020).

Uygulama (T.): Yeritim (T.) (2 Mayıs 1935 – Ulus)

"Uygulama" sözcüğü, Türkçe kökenli olup TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "uygulamak işi; kılgı, uygu, tatbik, tatbikat, pratik" biçiminde tanımlanmıştır. Buna rağmen Dil Devrimi döneminde aynı kavrama karşılık olarak Eski Türkçe kökenli "yeritim" sözcüğü 2 Mayıs 1935 sayılı Ulus gazetesinde kullanılmıştır. Önerilen "yeritim" sözcüğü eylemsel boyutu, yani uygulama sürecini Türkçe kökenli olarak ifade etmeyi amaçlamıştır. Anlamsal açıdan işlevi yansıtsa da kısa, yaygın ve resmi "uygulama" sözcüğü yerleşik hâlini korumuştur.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "yeritim" ifadesine değinilmemiştir (Eren, 2020).

Uzuv (Ar.): Budak (T.) (31 Mart 1933 – Vakit)

Arapça "uzuv" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "bir vücûdu meydana getiren ve belli görevleri olan parçalardan her biri, organ" anlamını karşılar. Bu sözcük için "budak" ifadesinin teklifi yapılmıştır. TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "budak" sözcüğü için "dalın gövde içindeki başlangıç yeri olan ve tahtalarda görülen, yuvarlak ve koyuca renkte sert bölüm" anlamı verilmiştir. Arapça kökenli "uzuv" sözcüğü için Dil Devrimi sürecinde önerilen "budak" karşılığı, organ–gövde ilişkisinin ağaç–dal metaforuyla kurulması açısından dikkat çekicidir. Anlamsal açıdan uzuvların

gövdeye bağlı uzantılar olması ile budakların ağacın gövdesinden çıkan dalları temsil etmesi arasında güçlü bir benzerlik kurulmuştur. Dil Devrimi döneminde, soyut kavramların yerine somut ve doğadan alınmış imgelerin tercih edilmesi eğilimi göz önünde bulundurulduğunda, "budak" sözcüğünün "uzuv" karşılığı olarak teklif edilmesi, bütün–parça ilişkisine bakıldığında anlamsal açıdan uygunluk taşımaktadır.

Teklifi yapılan "budak" sözcüğü Eski Türkçe kökenli olup "**butık – butak < butı-mak**" şeklinde bir etimolojisi bulunmaktadır. Hem anlamsal açıdan hem Türkçe olmasından dolayı Dil Devrimi sürecinde Türkçeleşme çabasına uygun bir teklifi karşılamaktadır (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

"Budak" sözcüğü için "budak" ifadesi verilerek Orta Türkçede "butak, butık" biçiminin geçtiğini ve Dîvânu Lugâti't Türk'teki varlığını belirtirerek sözcüğü "<**būta-<*būt+{+ı-k '**küçültme eki'**}"** şeklinde çözümler (Gülensoy, 2011: 175).

"Ağaç dallarını veya dalların uçlarını kesmek" anlamındaki "budak" sözcüğünün kökeni Tietze'ye göre Eski Türkçe 'butı-, buta-' biçiminde olup, Tietze bu bilgiyi Clauson'a dayandırmaktadır (Tietze, 2016: 795).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "budak" sözcüğüne direkt "uzuv" anlamında yer verilmemiş "ağacın dal olacak sürgünü" olarak tanımlanmıştır. Eren'in Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde ise "budak" sözcüğüne rastlanmamaktadır (Eren, 2020).

Ücret (Ar.): Der (T.) (17 Mart 1933 – Vakit); **Akça (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit); **Gündek (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit); **Ondalık (T.) (**10 Nisan 1933 – Vakit); **Aktı (T.)** (15 Mayıs 1935 – Ulus)

"Bir hizmet ve emek karşılığında ödenen para veya mal" tanımı yapılan Arapça "ücret" sözcüğü için "der, akça, gündek, ondalık ve aktı" sözcüklerinin teklifi yapılmıştır (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

"Der-" fiili için Gülensoy, "derlemek, toplamak, devşirmek" tanımlarını yaparak sözcüğün Orta Türkçede "**ti:r**" şeklinde kullanıldığını ifade ederek "<**té:r-**" çözümlemesini vermiştir. "Ücret" kavramının, işçinin emeğinin kaşrılığı olarak işverenden toplanan, elde edilen karşılık olduğu düşünüldüğünde "der" sözcüğü semantik açıdan emeğin toplu karşılığına işaret etmektedir. Bu öneride, paranın bireysel birikim

veya gelir şeklinde algınlamsıyla "dermek" eylemi arasında doğrudan mecazî bir bağ kurulmuş fakat sözcük varlığını günümüzde koruyamamıştır (Gülensoy, 2011: 278)

Akça sözcüğünü Kubbealtı Sözlüğü (2016), Eski Türkçe kıymetli ipek kumaş anlamına gelen "aġı" veya Türkçe "ak" sözcüğüne dayandırarak "Selçuklular ve Osmanlılar'da para birimi olarak kullanılan gümüş sikke" tanımı yapılmıştır. Bu bağlamda günümüzde kullandığımız bir hizmet karşılığında ödenen para olan "ücret" terimine karşılık olarak anlamsal bağlamda Arapça kökenli "akça" sözcüğü teklif edilmiştir. (Nişanyan, 2025). Teklifi yapılan bu sözcük için 31 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde "Gündelikçinin akçasını verip savdım." cümlesi örnek olarak verilerek anlam güçlendirilmesi yapılmıştır. Gülensoy bu sözcük için "para" karşılığını vererek sözcüğü "<ET. aġı 'varlık, hazine' + ça" şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 59). Bu sözcük, Türkçede çok eski bir para birimidir ve halk dilinde "para" için genel karşılık olarak kullanılagelmiştir. Ücretin doğrudan para ile ödenen bir kavram olması sebebiyle, "akça" önerisi anlamsal açıdan son derece doğrudur. Burada amaç, Arapça kökenli "ücret" yerine, tarihî ve kültürel hafızada yer etmiş, halkın aşina olduğu bir Türkçe para terimini yeniden canlandırmaktır. Fakat sözcük tarihi bağlamda kalmış ve günümüzde kullanımı bulunmamaktadır.

"Gündek" sözcüğü "gün" kökünden türetilmiş olup günlük çalışma karşılığından alınan ödeme anlamını işaret etmektedir. Gülensoy "gün" sözcüğü için "<**ET., OT. kün** (DLT); <***kūn** 'gün, güneş'" şeklinde tahlilini yapmıştır (Gülensoy, 2011: 395). "Ücret" sözcüğünün özellikle gündelik işlerdeki karşılığını vurgulayan bu öneri, sözcüğün kullanım alanını daraltarak "gündelik ücret" ile eşleştirilmiştir. Anlamsal olarak "ücret" sözcüğüne karşılık oluştursa da söz varlığına tutunamayan sözcükler arasındadır.

"Ondalık" önerisi, işçinin emeğinin bir bölümünü yani onda birini karşılayan ödeme sistemiyle ilişkilendirilmiştir. Gülensoy, "ondalık" sözcüğünü "onda bir olarak alınan veya verilen ücret; temel olarak on sayısını alan" şeklinde tanım yaparak sözcüğü "<on+da+lık" şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 626). Bu önerinin üretimden alınan pay, hisse anlamına da vurgu yaptığı düşünülmektedir. Böylelikle "ücret" sözcüğünün yalnızca para değil, aynı zamanda işten elde edilen ürünün belirli oranı şeklinde algılandığı bir mecazî bağ kurulmuş fakat sözcük "ücret" anlamında günümüzde çok sık kullanılmamaktadır.

"Aktı" önerisi "ak-" fiiline dayalıdır. Para, su gibi akan, devreden, dolaşan bir değer olarak görülmüştür. "Ücret" sözcüğünün işçiye düzenli şekilde "akan bir gelir" olduğu düşüncesinden hareketle, "akmak; akın yapmak; yağma etmek" anlamlarını taşıyan "**ak-**" fiilinden türeyen "aktı" sözcüğü teklif edilmiş. Türkçede bu öneri işlevsel olarak kullanılmamış olsa da dönemin somutlaştırma eğilimini yansıtmaktadır (Gülensoy, 2011: 58).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "der, gündek ve aktı" sözcüklerine rastlanmamakta ve "akça" sözcüğüne "akçe" tanımıyla "ücret" anlamı verilmekte fakat günümüzde "akça" olarak kullanılmamaktadır. "Ondalık" sözcüğü için "temel olarak on sayısını alan; aşar, aşari" anlamında verilmiş "ücret" anlamında kullanılmamıştır.

Eren ise Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "der, akça, gündek, ondalık ve aktı" sözcüklerine yer vermemiştir (Eren, 2020).

Ümmi (Ar.): Okusuz (T.) (5 Haziran 1935 – Ulus)

Arapça "ümmi" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "okuyup yazması olmayan, okuma yazma bilmeyen (kimse)" anlamını karşılar. Bu sözcük için "okusuz" ifadesi teklif edilmiştir.

"Oku-" fiili, "yazıya geçirilmiş bir metne bakarak seslere çevirmek; öğrenim görmek; düğün, mevlit gibi yerlere çağrılmak" şeklinde tanımlanmıştır. Bu fiil, Eski ve Orta Türkçede "okı-" şeklinde kullanılmaktaydı. Sözcüğün tahlili "<**oḳ** 'ok'+**ı-** 'belirtmek, davet etmek, çağırmak, okumak'" şeklinde yapılmıştır (Gülensoy, 2011: 619). Bu fiilin olumsuz haliyle "okuma yazma bilmeyen yani anadan doğma şeklinde tanımlanan "ümmi" sözcüğü için teklif edilmiş. Anlamsal açıdan doğrudan okuma eyleminden yoksun olma karşılığını sağlayan sözcük olsa da söz varlığına tutunamamış sözcükler arasındadır.

"Okusuz" ifadesine TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde yer verilmemiştir (Eren, 2020).

Üstat (Far.): Iz (T.) (31 Mart 1933 – Vakit); **Bilgiç başı (T. + T.)** (25 Nisan 1933 – Vakit)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) "bilim veya sanat alanlarından herhangi birinde üstün bilgisi ve yeteneği olan kimse" biçiminde tanımlanan Farsça kökenli

“üstat” sözcüğü yerine, anlam bakımından karşılık oluşturabilecek Eski Türkçe kökenli “ız ve bilgiç başı” ifadeleri önerilmiştir.

Bu sözcük için önerilen “ız” sözcüğü “uz” sözcüğünden evrilen biçimidir. Dîvânu Lugâti’t Türk’te “usta, mâhir” anlamında “uz kişi: eli işe yaraşıklı” biçimi kullanılır. Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü’nde de “uz” ifadesi için “usta, mâhir, iyi, sanatkâr” tanımı yapılmış. Gülensoy tarafından “uz” sözcüğü “***ū-** ‘yeterlik göstermek’ +{**-z**}” şeklinde tahlil edilmiştir (Gülensoy, 2011: 982). “Üstat” kavramı için 31 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde “ız” şeklinde teklif edilmiş ve gazetede sözcüğün Dîvânu Lugâti’t Türk’teki varlığından bahsedilmiştir.

“Bilgiç başı” ifadesi bilgili kişilerin önde geleni anlamıyla doğrudan kavramın toplumsal işlevini açıklar. Her iki teklif de “üstat” kavramının hem saygınlık hem de bilgi otoritesi niteliğini Türkçe temelli karşılıklarla ifade etmektedir. Fakat teklifler öneri niteliğinde kalmış, söz varlığına tutunamamışlardır.

Gülensoy, “bilgiç” sözcüğü için “bilgili kimse” tanımını yaptıktan sonra “<**bil-gi+ç**” çözümlemesini yapmış ve sözcüğün Kırgız Türkçesinde “bilgiç” şeklinde varlığını sürdürdüğünü ifade etmiştir (Gülensoy, 2011: 146). “Baş” sözcüğünü de Kubbealtı Sözlüğü (2023), Eski Türkçeden beri kullanıldığını ifade ederek sözcüğü “insan vücûdunun göz, kulak, ağız, burun gibi duyu organlarının ve beynin bulunduğu en üst, hayvan vücûdunun en ön kısmı, kafa, ser” şeklinde tanımlamıştır.

“Iz ve bilgiç başı” ifadelrine TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2023) ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü’nde yer verilmemiştir (Eren, 2020).

Vâde (Ar.): Ödel (T.) (16 Haziran 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü’nde (2016), “bir işin yapılması, bir borcun ödenmesi için tanınan zaman, mühlet, mehil” ifadesiyle tanımlanan Arapça “vâde” sözcüğü için Eski Türkçe kökenli “öde-” fiilden türetilmiş olup, sürenin sonunda yerine getirilicek yükümlülüğü doğrudan anlatır. Böylece kavram, yabancı bir kökten değil, Türkçenin kendi fiil tabanından türetilerek hem biçimsel şeffaflık hem de anlamsal doğruluk sağlanmış fakat sözcük geçerliliğini koruyamamıştır.

“Ödel” sözcüğünün kökü “**öde-**” fiilinden gelmektedir. Gülensoy, fiilin Eski ve Orta Türkçede “öte-” sözcüğüyle karşılandığını belirterek Dîvânu Lugâti’t Türk’te

geçtiğini ifade eder. Çözümlemesi de "<**ö:te-**" şeklinde gerçekleştirilmiştir (Gülensoy, 2011: 647).

"Ödel" ifadesine TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde yer verilmemiştir (Eren, 2020).

Vahşet (Ar.): Issızlık (T.) (31 Mart 1933 – Vakit); **Ürkünçlük (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit)

"Vahşî olma durumu, vahşîlik, yabanîlik" anlamındaki Arapça "vahşet" sözcüğü için "ıssızlık ve ürkünçlük" ifadeleri teklif edilmiştir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

Gülensoy, "ıssız" sözcüğü için "sahipsiz, tenha" tanımı yaparak sözcüğü "**<ıs+sız <*idi+siz**" şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 420). "Vahşet" için teklif edilen "ıssızlık" kavramı yabani ve insansız çevreyle ilişkili boyutunu açıklarken; "ürkünçlük" sözcüğü korkutucu, dehşet verici niteliğini öne çıkarır. "Ürkünç" sözcüğü için Gülensoy, "ürkme, çekinme duygusu veren" tanımı yaparak "<**ürk-ü+nç**" şeklinde çözümlemiştir (Gülensoy, 2011: 995). Bu sözcüğe eklenen "+lük" eki eklenerek "ürkünçlük" sözcüğü oluşturularak "vahşet" sözcüğü için teklif edilmiştir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "ıssızlık" sözcüğü "vahşet" anlamında değil "ıssız olma durumu" ifadesiyle tanımlanmıştır. "Ürkünç" sözcüğü için "ürkme, çekinme duygusu veren" ifadesiyle tanımlanmış. Tam anlamıyla "vahşet" sözcüğüne karşılık verilmese de anlamsal açıdan "vahşet" sözcüğüyle bağlantılıdır. Fakat güncel kullanımda neredeyse hiç görülmemekte, arkaik bir nitelik taşımaktadır. Halk arasında yerleşmemiş, "vahşet"in yerini alamamıştır.

Eren ise "ıssızlık ve ürkünçlük" ifadelerine Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde değinmemiştir (Eren, 2020).

Vali (Ar.): İlbay (T. + T.) (19 Mayıs 1935 – Türk Dili)

Arapça "vali" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "bir ilde devleti temsil eden en büyük mülkî âmir" anlamını karşılar. Bu sözcük 19 Mayıs 1935 sayılı gazetede "ilbay" şeklinde geçmektedir.

"İl" sözcüğü için Gülensoy, "1. barış, barış hâli; 2. *barış içinde yaşayan boylar, kabileler; 3. boylar, kabileler birliği, siyasî birlik; 4. devlet; 5. ülke, yurt; 6. halk, ahali; 7. yabancı insanlar; 8. vilâyet; 9.=il" şeklinde tanım yaparak sözcüğün çözümlemesimi

"<***é:l*** (T. Tekin; Hamilton)" tahliliyle ifade etmiştir. Dîvânu Lugâti't Türk'te "**él, i:l**" biçimlerinde geçmektedir. "Bay" sözcüğünü de "zengin" anlamıyla tanımlayarak "<***bāy*** (T. Tekin)" çözümlemesini gerçekleştirmiştir. Bu sözcüklerin birleşimiyle oluşan "ilçebay" ifadesi bir ilin başında bulunan en yüksek devlet görevilisi olan "vali" sözcüğü için teklif edilmiştir. Türkçe kök ve eklerden türetilen bu sözcük, doğrudan ili yöneten bey veya yönetici anlamını karşılamaktadır. Bu öneri, yalnızca köken bakımından saf Türkçe bir yapıyla kalmamakta, aynı zamanda idarî unvanın içerdiği işleci de yalın bir biçimde karşılamaktadır. Teklifi yapılan sözcüğün Arapça kökenli "vali" sözcüğü yerine Türkçe bileşenlerin sayasinde kavramsal olarak kolay anlaşılabilen "ilçebay" ifadesi teklif edilse de terim kalıcı bir karşılık kazanamamış, resmi dilde "vali" sözcüğü kullanılmaya devam etmiştir (Gülensoy, 2011: 121, 429).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "ilbay" sözcüğü için "vali" karşılığı verilmiş fakat günümüzde "vali" şeklinde kullanılmaktadır. Eren ise Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "ilbay" sözcüğüne yer vermemiştir (Eren, 2020).

Vasiyet (Ar.): Tutsu (T.) (21 Haziran 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "bir kimsenin sözlü veya yazılı olarak bildirdiği, ölümünden sonra arkasından yapılmasını istediği şey" ifadesiyle tanımlanan Arapça "vasiyet" sözcüğü için Eski Türkçe "tut-" fiiline "+su" eki getirilerek türetilmiştir. "Tutmak" fiili, bağlanma ve muhafaza etme anlamları taşır. Buna göre "tutsu", kişinin hayatı sonrasında da "tutulmasını, saklanmasını" istediği şey, yani ardında bıraktığı bağlayıcı irade olarak düşünülmüştür. Sözcük, vasiyetin "geleceğe tutunan söz" yönünü ön plana çıkarmaktadır.

Gülensoy, "tut-" fiilini Eski Türkçe ve Orta Türkçeye dayandırarak "1.Elde bulundurmak, ele almak; 2. ele geçirmek; 3. avlamak; 4. anlamak, farkına varmak; alıkoymak; 5. tevkif etmek; 6. kaplamak vb." şeklinde tanımlayarak sözcüğün DLT'de geçtiğini belirtir (Gülensoy, 2011: 935).

"Tutsu" ifadesine TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde yer verilmemiştir (Eren, 2020).

Vebal (Ar.): Babal (T.) (31 Mart 1933 – Vakit)

Köken itibariyle Arapçaya dayanan "vebal" sözcüğü, TDK Güncel Sözlük'te "günah doğuracak ve insanı ahiret azabına sürükleyecek olan ağır sorumluluk" ifadesiyle tanımlanmıştır. Sözcük "vebal" sözcüğünden "v-b" değişimiyle "babal" sözcüğü teklif edilmiştir. Derleme Sözlüğü'nde "babal" sözcüğü, "vebal, günah" anlamlarında geçmekte ve Türkiye Türkçesi ağızlarında varlığını sürdürmektedir (TDK Derleme Sözlüğü, 2023). Tietze de "babal" sözcüğünün "vebal" sözcüğünden ses değişimiyle oluştuğuna değinerek Derleme Sözlüğü'ne gönderme yapar. Örnek olarak Mahmut Makal'ın Bizim Köy adlı derleme kitabından "ġarıların hep ġarnıları göde ulan, hepisi ġunnacı, babalı boynuma" cümlesini örnek olarak vermiştir (Tietze, 2016: 536).

Teklif yapılan sözcük için 31 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde "Ermenakta böyle söylenir" ifadesi belirtilerek "Babalı boynuna o böyle söyledi." cümlesi örnek olarak verilmiştir.

"Babal" ifadesine TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde yer verilmemiştir (Eren, 2020).

Vecize (Ar.): Özsöz (T. + T.) (21 Haziran 1935 – Ulus)

Arapça "vecize" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "bir fikir veya duyguyu en kısa ve özlü şekilde anlatan ve genellikle kimin tarafından söylendiği bilinen söz, öz deyiş" anlamını karşılar. Bu sözcük için "özsöz" ifadesinin teklifi yapılmıştır. Hem kısalık hem de yoğun anlam taşıma niteliğini doğrudan yansıtmıştır. Bu öneri, anlamı açıklayan ve biçim bakımından da Türkçe yapıya uygun bir karşılık sunmakta fakat sözcük varlığını koruyamamaktadır.

Gülensoy, "öz" sözcüğü için "bir kimsenin benliği, kendi manevî varlığı, kendi" tanımını yaparak sözcüğün Eski Türkçe ve Orta Türkçede "öz" şeklinde kullanıldığını belirterek sözcüğü "<***ö-** 'yükselmek'+ **-z**" şeklinde tahlil etmiştir. "Söz" sözcüğünü ise "<***sö-z**" şeklinde tahlil ederken Nişanyan'ın "<?*sömek: söv-" tahlilinin yanlış olduğunu belirtir (Gülensoy, 2011: 679, 810)

"Özsöz" ifadesine TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde yer verilmemiştir (Eren, 2020).

Veda (Ar.): Sağlıca (T.) (3 Haziran 1935 – Ulus)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "ayrılırken hayırlar dileme, esenleşme" ifadesiyle tanımlanan Arapça "veda" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "sağlıca" sözcüğü teklif edilmiştir. Türkçe "sağlık" sözcüğünden türetilmiş olup, ayrılırken söylenen temenninin aslında karşıdakine sağlık ve esenlik dileği olduğunu vurgular. Böylece Arapça kökenli soyut ifade yerine, doğrudan dileğin içeriğini açıklayan Türkçe bir kavram önerilmiş fakat günümüzde Arapça şekli kullanımdaki varlığını sürdürmektedir.

"Sağlıcakla" ifadesi için Gülensoy, "sağlıkla, esenlikle" tanımı vererek sözcüğü, "<**sağ** 'iyiş, temiz, sağ' +**lık** [+lık'taki –k = ø] +**cak ile**" şeklinde tahlil edildiği için "veda" sözcüğüne teklif edilen "sağlıca" ifadesini de "<**sağ+lı+ca**" şeklinde tahlili gerçekleştirilir.

"Sağlıca" ifadesine TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde yer verilmemiştir (Eren, 2020).

Verilen söz (T. + T.): Adanç (T.) (25 Mayıs 1935 – Ulus)

"Adamak" sözcüğü Eski Türkçe atā- "ad vermek, söz vermek, söz kesmek, çağırmak" fiilinden türetilmiştir, āt "isim" sözcüğünden Eski Türkçe +(g)A- eki eklenerek oluşmuştur (Nişanyan, 2025). Söz vermek anlamındaki "ada-" fiiline "-nç" eki eklenerek "verilen söz anlamına gelen" "adanç" sözcüğü 25 Mayıs 1935 sayılı gazetede geçmektedir. "-nç" ekini Köktürk ve Uygur dönemlerinde de görülmektedir. Fiilden isim yapan bu ek genellikle soyut anlamları üretmek için kullanılmıştır (Şen, 2018: 62). Orhun Yazıtları arasında yer alan Tonyukuk Yazıtı'nın Doğu yüzünün 5.satırında "-nç" ekine rastlanmaktadır. Satırda geçen cümlede "karışık" sözcüğüne karşılık "bulganç" kullanılırken "dağınık" sözcüğüne karşılık "tarkınç" sözcüğü kullanılmıştır (Aydın, 2017: 109).

"Ada-" fiili için "bir dileğin gerçekleşmesi için kurban kesip yoksullara dağıtmak veya kutsal bir güce yönelik bir dilekte bulunmak" şeklinde tanım yapılmış ve sözcük Eski Türkçede "ad vermek, çağırmak, bir göreve atamak, söz kesmek" anlamında kullanılan "ata-" fiili "verilen söz" ifadesi için teklif edilmiştir (Gülensoy, 2011: 48). Bu fiile eklenen "-nç" ekiyle "adanç" ifadesi oluşturulmuş "verilen söz, vaat, taahhüt" anlamını kazanmıştır. Burada amaç, Arapça veya Farsça kökenli sözcükler yerine

Türkçeden türetilmiş işlevsel bir karşılık yaratmaktır. Biçim bakımından son derece tutarlı olan bu öneri, "verilen söz" kavramlarıyla aynı işlevi yerine getirmeye yöneliktir.

"Adanç" ifadesine TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde yer verilmemiştir (Eren, 2020).

Vesayet (Ar.): Atağlık (T.) (14 Mayıs 1935 – Ulus)

Arapça "vesayet" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "vasîlik, vasî olma" anlamını karşılar. Bu sözcük için teklif edilen "atağlık" karşılığı, Türkçe "ata" kökü ile "-lık" ekinden oluşmuştur. Burada "ata" sözcüğü yalnızca "baba" değil, "koruyucu, himaye eden" anlamıyla da düşünülmüştür. Dolayısıyla "atağlık", küçüklerin korunması ve gözetilmesi işlevine atıf yaparak, vesayet durumunu Türkçe bir kavramla ifade etmeyi amaçlamıştır.

"Ata" sözcüğü için Gülensoy, "ata; baba, büyük baba" tanımı yaparak sözcüğü "<**ata** (DLT)" şeklinde tahlil etmiş. Azarbaycan, Başkurt, Kırgız, Kazan Tatar ve Uygur Türkçesinde "ata" şeklinde kullanıldığını belirtmiştir (Gülensoy, 2011: 86).

Banarlı'ya göre, eski Türk toplumunda "ata" sözcüğü yalnızca "baba" veya "dede" anlamını taşımamış; aynı zamanda yaşlı, bilgili, mukaddes ve dinî bir otoriteyi ifade etmiştir. Bu kelime hoca, muallim ve terbiyeci anlamlarında da kullanılmıştır. Göktürk kitabelerinde, yazıtları hazırlayan kişi kendisini "Yolluğu Tigin" olarak tanıtmış, yani hükümdar ailesine mensup bir âlim ve tarihçi olduğunu belirtmiştir. Banarlı, unvanın Göktürk Kitabeleri'nde "atı" şeklinde geçtiğini ve Avrupa araştırmacılarının uzun süre çözemediği bu sözcüğün, Fuat Köprülü'nün de belirttiği gibi "ata" sözcüğüyle özdeş olduğunu vurgular (Banarlı, 1988: 189, 190).

"Atağlık" ifadesine TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde yer verilmemiştir (Eren, 2020).

Vesika (Ar.): Koçan (T.) (3 Nisan 1933 – Vakit)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "belge" anlamında tanımlanan Arapça "vesika" sözcüğü yerine terimsel bakımdan anlamını karşılayan Eski Türkçe "koçan" sözcükleri teklif edilmiştir.

Bunun için önerilen "koçan" defterin veya belgenin asıl bölümünü ifade eder. "Koçan", özellikle makbuz ve fişlerde kullanılan, kökten kalan kısım için tercih edilmiş

bir sözcüktür. Öneri, belgenin somut malzemesine dayanarak soyut kavramı yerine yerleştirmeye çalışmış fakat söz varlığına tutunamamıştır.

Gülensoy, "koçan" sözcüğü için "1. mısırın taneleri alındıktan sonra kalan sert bölüm; 2. defter biçimindeki makbuz ve biletlerin zımbalı bölümü koparıldıktan sonra cilde bağlı kalan parçası" şeklinde tanımlanmıştır. Sözcüğü "<**koç-** 'kucaklamak'+ **-an**" şeklinde tahlil ederken Türkiye Türkçesi Ağızları'nda "tapu senedi" anlamında kullanıldığını dile getirir (Gülensoy, 2011: 530).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "koçan" sözcüğü "vesika" anlamında tanımlanmamıştır.

Vicdan (Ar.): İçöz (T. + T.) (3 Nisan 1933 – Vakit); **İç duygusu (T. + T.)** (17 Nisan 1933 – Vakit)

Arapça "vicdan" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "insanda iyiyi kötüyü ayırt eden, iyilikten huzur, kötülükten azap duymasına yol açan, davranışları hakkında âdil bir yargıya iten duygu" anlamını karşılar. Bu sözcük için "içöz ve iç duygusu" ifadeleri teklif edilmiş olup günümüzde tutunamamış olup hâlâ "vicdan" sözcüğü kullanılagelmektedir. "İçöz" ifadesi bireyin ahlaki özünü ve içsel hakikatini vurgular. Öte yandan "iç duygusu" ifadesi, vicdan kavramının daha açıklayıcı ve işlevsel biçimde, yani kişinin iç dünyasından kaynaklanan ahlaki sezgi ve duyarlılığı anlatacak şekilde geliştirilmiş bir karşılıktır. Bu iki teklif, kavramın hem özsel niteliğini hem de ahlaki işlevini Türkçe kökenli ifadelerle ortaya koyarak, Arapça kökenli "vicdan" sözcüğünün anlamsal yükünü kayıpsız bir biçimde Türkçeye aktarmayı amaçlamış fakat başaralı olunmamıştır.

Teklifi yapılan ifadelerin içinde bulunan "iç" sözcüğü için Gülensoy, "dahi; dış karşıtı" şeklinde tanım yapmış. Sözcüğün Eski ve Orta Türkçe "iç" şeklinde kullanıldığını belirterek sözcüğü "<***içir+e**" şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 423).

"İçöz ve iç duygusu" ifadelerine TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde yer verilmemiştir (Eren, 2020).

Yadigâr (Far.): Takşuğ (T.) (31 Mart 1933 – Vakit); **Anak (T.)** (2 Nisan 1933 – Vakit)

"Bir kimseyi veya olayı hatırlatmak üzere verilen yâhut onlardan kalan şey" anlamındaki Farsça "yadigâr" sözcüğü için "takşuğ ve anak" ifadeleri teklif edilmiştir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

Önerilen "takşuğ" sözcüğünün kökeni kesinleşmemiştir ancak muhtemelen "iliştirmek" anlamındaki "tak-" kökünden türetilmiş olması muhtemeldir. "Anak" ise Türkçede "anı, hatıra" köküyle bağlantılıdır. Bu iki öneride de "geride kalan, hatırlatıcı şey" vurgusu ön plana çıkarılmıştır.

"Anak" sözcüğü "an-" fiilinden türemiştir. Gülensoy, "an-" fiili için "zikretmek, sözünü etmek" tanımını yaparak fiilin Dîvânu Lugâti't Türk'te ve Kutadgu Bilig'de "hatırlamak" anlamında "**aŋ-**" şeklinde kullanıldığını dile getirir (Gülensoy, 2011: 68).

"Takşuğ ve anak" ifadelerine TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde yer verilmemiştir (Eren, 2020).

Yeknesak (Far. + Ar.): Biteviyelik (T.) (14 Mayıs 1935 – Ulus)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) "tekdüzelik" biçiminde tanımlanan Farsça "yek" ve Arapça "nesak" sözcüklerinin birleşimiyle oluşmuş "yeknesak" sözcüğü yerine, anlam bakımından karşılık oluşturabilecek Eski Türkçe kökenli "biteviyelik" sözcüğü önerilmiştir.

"Biteviyelik" sözcüğü, "bütün, tamam" anlamlarını karşılamak üzere Eski Türkçedeki bitegü/bitevi biçimlerinden gelişmiş olup Türkiye Türkçesinde "bit-" fiiliyle ilişkilendirilmiştir (Nişanyan, 2025). Gülensoy ise "bit-" fiilini "tükenmek, son bulmak" anlamıyla değerlendirir ve "<ET. **büt-**; OT. **büt-** (DLT); EAT. **bit-**" biçiminde çözümleme yapar. Ona göre "büt-" biçimi Yakut Türkçesinde, "bit-" ise Azerî ve Türkmen Türkçelerinde yaşamaktadır (Gülensoy, 2011: 151).

Biteviye sözcüğü "bütün, tamam" anlamlarında "bitegü veya bitevi" sözcüğünden evrilerek Türkiye Türkçesi "bit-" fiilinden türemiştir (Nişanyan, 2025). Eski Türkçe "sona ermek" anlamlarında "büt-" fiilinden türeyerek "*bütegü > *bütevü > bitevi, yönelme hâli ekinin kalıplaşmasıyle bitevi+y+e" şeklinde tahlil edilmiştir (Kubbealtı, 2016). "Bir bütün hâlinde olan, birbirine yapışık olan, tam, kesiksiz" şeklinde

Meniski'nin tanımını veren Tietze, sözcüğün Eski Türkçe "büt-" fiilinden geldiğini ifade etmiştir (Tietze, 2010: 737). Paçacıoğlu, "bitevi" sözcüğü için "düzgün, bir sırada" tanımı yaparak sözcüğün Tarama Sözlüğü'nde geçtiğini belirtmiştir (Paçacıoğlu, 2016: 134).

"Yeknesak" birleşik kökenli bir sözcük olup "tekdüzelik, çeşitlilikten yoksunluk, monotonluk" anlamını taşır. Önerilen "biteviyelik" ise "biteviye" (sürekli, aralıksız, hep aynı) sözcüğünden türetilmiştir. "+lik" ekiyle kavramlaştırılan bu karşılık, tekdüze ve monoton olan her şeyin niteliğini ifade etmektedir. Anlamsal olarak son derece uygun ve üretim bakımından sağlam bir örnek olup söz varlığına tutunamayan sözcükler arasındadır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "biteviyelik" sözcüğü için "yeknesak" anlamını karşılayan "tekdüzelik" tanımı yapılmıştır. Eren ise "biteviyelik" sözcüğüne yer vermemiştir (Eren, 2020).

Yönetici (T.): Güden (T.) (2 Nisan 1935 Ulus)

Türkçe kökenli "yönetici" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde "yöneten, yönetme gücünü elinde bulunduran kimse, idâreci" anlamıyla kaydedilmiştir. Ancak 1930'lu yıllarda dilde sadeleştirme hareketi çerçevesinde bu kavrama farklı bir Türkçe "güden" karşılığının önerildiği görülmektedir. Önerilen bu sözcük, bir kişinin topluluğu sevk ve idare etme işlevini doğrudan ifade eder. Böylece kavramın hem anlamsal bütünlüğü korunmuş hem de Türkçe kökenli bir karşılıkla açıklığı sağlanmıştır. Sözcük, varlığına "yönetici" şeklinde devam etmekte "güden" ifadesi "yönetici" anlamında kullanılmamaktadır. Zaten teklifi yapılan sözcüğün de Türkçe olması sebebiyle söz varlığına yabancı sözcük girmemiş olup sadece yeni Türkçe alternatifin sağlanmadığı bilinmektedir.

"Güden" sözcüğü için "güt-" fiili için "gütmek; fikir gütmek" anlamında tanımlanmıştır. Eski ve Orta Türkçe "**küt- ~ küđ-**" şeklinde varlığı bilinmekte ve Dîvânu Lugâti't Türk'te "küđezil-" şeklinde geçmektedir (Gülensoy, 2011: 398).

"Güden" ifadesine TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde yer verilmemiştir (Eren, 2020).

Zaaf (Ar.): Arık (T.) (24 Mayıs 1933 – Vakit)

Arapça "zaaf" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "irâde zayıflığı, dayanamama" anlamını karşılar. Bu sözcük için "arık" ifadesi teklif edilmiştir. Önerilen bu ifade bireyin dayanıklılık veya güçsüzlük durumunu öz Türkçe kökenli bir biçimde karşılar. Bu şekilde, kavram hem anlamsal hem de işlevsel açıdan Türkçeye uyarlanmış olur. İrade zayıflığı şeklinde tanımlanan "zaaf" sözcüğü için "zayıf" anlamına karşılık gelen "arık" sözcüğünün teklifinin yapılması anlamsal açıdan uygunluk sağlamaktadır. Fakat "arık" sözcüğü söz varlığına tutunamamış, "zaaf" ifadesi kullanılmaya devam edilmektedir. Gülensoy, "zayıf, cılız" anlamlarını karşılayan "arık" sözcüğünün Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini belirterek "<**arı-k**" şeklinde tahlilini yapar. Sözcüğün Eski Anadolu Türkçesinde de zayıf ve cılız anlamlarında "arık, aruk" şeklinde geçtiğini ifade eder. Sözcük Karay/Karayim Türkçesinde de (Haliç) "arık" şeklinde kullanılmaktadır (Gülensoy, 2011: 77).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "arık" sözcüğü "zayıf" sözcüğüne karşılık gelmektedir. İrade zayıflığı anlamını karşılayan Arapça "zaaf" sözcüğü için "zayıf" anlamına karşılık gelen Orta Türk. [Oğuzca] "aruk < ar-mak 'yorulmak'" etimolojisine karşılık gelen "arık" sözcüğü anlamsal bakımından uygunluk taşımakla birlikte Türkçeleşme çabasına uygun bir teklif özelliği taşımaktadır (Kubbealtı Sözlüğü, 2016). Eren ise Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "arık" sözcüğüne değinmemiştir (Eren, 2020).

Zabıt (Ar.): Tutma (T.) (21 Nisan 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "tutanak; tutma, zapt" ifadeleriyle tanımlanan Arapça "zabıt" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "tutma" sözcüğü teklif edilmiştir.

Önerilen "tutma" karşılığı doğrudan Türkçe "tut-" fiiline dayanmaktadır. Gülensoy, "tut-" fiili için "1. elde bulundurmak, ele almak; 2. ele geçirmek; 3. avlamak; 4. anlamak, farkına varmak; alıkoymak; 5. tevkif etmek; 6. kaplamak vb" anlamlarıyla tanımlanmıştır. Fiilin Eski ve Orta Türkçe "tut-" fiilinden geldiği ve Dîvânu Lugâti't Türk'te "**tut-**" şeklinde geçtiği bilinir. Sözcük "<**tut- [~tuta-]** olarak tahlil edilir (Gülensoy, 2011: 935). Burada "zapt etmek" fiilinin karşılığı olarak "tutmak" düşünülmüş, özellikle kolluk kuvvetlerinin uyguladığı "zabıta" görevine de mecazî temel

oluşturmuştur. Ancak anlam genişliği bakımından "tutma" sözcüğü, "zabıt" sözcüğünün teknik kullanımını karşılamada yetersiz kalmıştır.

"Tutan" ifadesine TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) "zabıt" anlamını karşılamak üzere yer verilmemiş. Eren ise Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "tutma" sözcüğüne değinmemiştir (Eren, 2020).

Zafer (Ar.): Utku (T.) (4 Mayıs 1935 – Ulus); **Üst gelme (T. + T.)** (23 Mayıs 1933 – Vakit)

Arapça "zafer" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "savaşta kazanılan gālibiyet, utku, nusret" anlamını karşılar. Bu sözcük için "utku ve üste gelme" ifadeleri teklif edilmiştir.

Zafer ve utku sözcükleri anlam bakımından birbirini karşılamakla birlikte kullanım sıklığı açısından farklılık göstermektedir. "Utku" sözcüğü, Dil Devrimi döneminde özellikle öz Türkçe bir karşılık olarak önerilmiş, fakat toplumsal kullanımda yaygınlık kazanamamıştır. Bu durum, Türkçede sözcüklerin yalnızca anlamsal eşdeğerliğinin değil, aynı zamanda kültürel çağrışımlarının, estetik değerlerinin ve hafızadaki yerlerinin de dilsel benimsemede önemli rol oynadığını göstermektedir. "Zafer" sözcüğü Arapça kökenli olmasına rağmen tarihsel, edebî ve siyasal metinlerde köklü bir kullanım alanı bulduğu için kalıcılığını sürdürmüş; "utku" ise daha çok resmi belgelerde, dönemin basınında ve Türk Dil Kurumunun önerilerinde görünür olmuş, fakat gündelik dilde yerleşik bir karşılık haline gelememiştir. Bunun dışında "üst gelme" ifadesi de önerilmiş, ancak daha çok tanıdık bir deyimin kalıcılaştırılma çabası olarak kalmış ve yerleşmemiştir.

"Utku" sözcüğünün kökü olan "ut-" fiili, "oyunda yenmek, ütmek" şeklinde tanımlanmış ve Eski Türkçede "yenmek" anlamında "**ut, üt**" şeklinde kullanıldığı belirtilmiştir (Gülensoy, 2011: 973).

"Üst gelme" ifadesi Eski Türkçe "bir şeyin yukarıya, göğe doğru bakan yüzü, yüzey" anlamındaki "üst" sözcüğü ve Eski Türkçe "kel-" fiiliden türeyen "gel-" ifadelerinin birleşimiyle oluşmuş ve "zafer" sözcüğü için teklif edilmiştir. Fakat "zafer" sözcüğü kalıplaşmış diğer teklifler öneri niteliğinde kalmıştır (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

"Üst gelme" ifadesine TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde yer verilmemiştir. "Utku" ifadesine ise TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "zafer" anlamını karşılamış ama Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde yer verilmemiştir (Eren, 2020). Güncel Türkçe Sözlük'te "zafer" anlamını karşılamasına rağmen "utku" sözcüğü günümüzde sık kullanımı olmayan bir sözcüktür.

Zam (Ar.): Üstekoymak (T. + T.) (21 Nisan 1933 – Vakit); **Arttırma (T.)** (23 Nisan 1933 – Vakit); **Katma (T.)** (23 Nisan 1933 – Vakit)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "bir şeyin fiyatını artırma; bindirim" anlamında tanımlanan Arapça "zam" sözcüğü yerine terimsel bakımdan anlamını karşılayan Eski Türkçe "üstekoymak, arttırma ve katma" sözcükleri teklif edilmiştir. Bir şeyin fiyatını arttırmak için üstüne koyulan miktar, "zam" sözcüğüyle karşılandığı için "üstekoymak, arttırma ve katma" ifadeleri seçilmiştir.

Öneriler, Türkçe karşılıklar arasında "üstekoymak" deyimleştirilmiş biçimiyle doğrudan halk söyleyişinden alınmıştır; fiyat artışının "üzerine koyma" eylemiyle somutlaştırıldığı görülmektedir. "Arttırma" ise kavramı yalın biçimde karşılayan, doğrudan Türkçe kökten türetilmiş bir karşılıktır. "Katma" önerisi ise zam kavramının "ekleme, ilave" boyutuna vurgu yapar. Bu üç öneri arasında en doğallaşanı halk arasında da kullanılan "üstüne koymak" ifadesinden türeyen "üstekoymak" olmuştur; ancak hiçbiri resmî ve yazılı dilde kalıcılık sağlayamamıştır.

"Arttırma" sözcüğünün kökü olan "art-" fiili için Gülensoy, "çoğaltmak" tanımı yaparak fiili "**<*ārt-**" şeklinde çözümlemiştir (Gülensoy, 2011: 80). "Katma" sözcüğünün kökü olan "kat-" fiili için "eklemek, ilâve etmek, karıştırmak" tanımı yaparak sözcüğün Dîvânu Lugâti't Türk'te "ḳat" şeklinde geçtiğini ifade etmiştir.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "üstekoymak" ifadesine yer verilmemiş, "arttırma ve katma" sözcükleri ise "zam" anlamında kullanılmamıştır. Eren ise Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "üstekoyma, arttırma ve katma" ifadelerine yer vermemiştir (Eren, 2020).

Zan (Ar.): Sanı (T.) (5 Haziran 1935 – Ulus)

Arapça "zan" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "gerçeğini bilmeden ihtimal üzerine hüküm verme, bu yolda verilen hüküm, sanı" anlamını karşılar. "Zan"

sözcüğü için tanımda da adı geçen "sanı" sözcüğünün teklifi yapılmıştır. "Zan" sözcüğü genellikle kuşku, kanı veya yeterli dayanağı olmayan yargı anlamını taşır. Dil Devrimi döneminde verilen karşılığı, Türkçe "san-" fiilinden türemiş olup, doğrudan kişinin zihninde kanı oluşturan süreç ile ilişkilidir. Böylece Arapça kökenli "zan" kavramının anlamsal yükü, Türkçe kök üzerinden türetilen sözcükle karşılanmış; hem birebir anlam uyumu hem de biçimbilimsel şeffaflık sağlanmıştır. Bu teklif, kavramın Türkçedeki köklü bir fiile dayandırılmasıyla, hem anlaşılır hem de yerli kökenli karşılık oluşturmayı amaçlamış fakat "zan" sözcüğünün kullanımı devam etmekte olup "sanı" sözcüğü öneri niteliğinde kalmıştır.

"Sanı" sözcüğünün kökü olan "san-" fiili için Gülensoy, "zannetmek, gibi gelmek" tanımı yaparak sözcüğün Orta Türkçede "san-; saġın-" şeklinde kullanıldığını ve Dîvânu Lugâti't Türk'te bu biçimlerde geçtiğini ifade etmiş. Çözümlemesini de "<***san-**" şeklinde gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 729).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "sanı" sözcüğü için "sanma durumu veya sonucu; zan, zehap" tanımı yapılmıştır. Eren, sözcüğe değinmemiştir (Eren, 2020). Bu sözcük Eski Türkçe "san-" fiilinden türemiş ve eski şekli "sanu"dur (Kubbealtı Sözlüğü, 2016). Bu sözcük Dil Devrimi döneminde teklif edilmiş fakat günlük dilde "sanı" yerine "zan" sözcüğü daha sık kullanılmaktadır. "Sanı" sözcüğüne edebi veya akademik metinlerde rastlanılmaktadır.

Zarafet (Ar.): Yakışıklık (T.) (21 Nisan 1933 – Vakit); **Yaraşıklık (T.)** (23 Nisan 1933 – Vakit)

"İncelik, zariflik, nezâket" anlamındaki Arapça "zarafet" sözcüğü için "yakışıklık ve yaraşıklık" ifadeleri teklif edilmiştir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016).

Önerilen "yakışıklık" sözcüğü, günümüzde daha çok dış görünüm güzelliğini ifade eder; ancak 1930'larda "yakışır olmak, uygunluk, estetik uyum" anlamıyla da kullanılmaktaydı. "Yaraşıklık" da "yerine uygun olma, estetik uygunluk" boyutunu öne çıkarır. Her iki öneri de zarafetin "uygunluk ve güzellik" yanına odaklanmıştır; ancak Arapça karşılığın ince, kültürel anlam genişliğini tam olarak karşılayamamıştır.

"Yakışıklık" sözcüğü "<**yak-ış-ık-lık**" şeklinde çözümlenmektedir. "Yakış-" fiili için "1. güzel olmak, iyi gitmek, yaraşmak, uygun gelmek; 2. uygun olmak, iyi

karşılanmak, münasip olmak" tanımları yapılmış. Sözcük, "<**yak-** '*hoşa gitmek; yaklaşmak'+ **-(ı)ş-**" şeklinde tahlil edilmiştir (Gülensoy, 2011: 1037).

"Yaraşıklık" sözcüğü "<**yara-ş-(ı)k+lı+k**" şeklinde çözümlenir. Gülensoy, "yaraş-" fiili için "1. yakışmak, uymak; 2. uygun olmak" tanımı yaparak sözcüğün "uyuşmak, uymak" anlamlarında Dîvânu Lugâti't Türk'te "yaraş-" şeklinde kullanıldığını ifade edererek fiilin kökünü "yara-" fiiline kadar indirger (Gülensoy, 2011: 1072).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "yakışıklılık" sözcüğü "zarafet" anlamında değil "yakışıklı olma durumu" şeklinde tanımlanmıştır. "Yaraşıklık" ifadesi de kullanılmamıştır. Eren ise "yakışıklık ve yaraşıklık" ifadelerine değinmemiştir (Eren, 2020).

Zarar (Ar.): İçeri gitmek (T. + T.) (21 Nisan 1933 – Vakit); **Ütülme (T.)** (24 Mayıs 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "bir kimse veya şeyin sebep olduğu kayıp, kötü sonuç, ziyan" ifadesiyle tanımlanan Arapça "zarar" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "içeri gitmek ve ütülme" ifadeleri teklif edilmiştir. "İçeri gitmek" ifadesi için 21 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde bu teklif için "Bu sene işte içeri gittim." cümlesi örnek olarak verilerek anlamsal bağın güçlendirilmesi hedeflenmiştir.

Önerilen "içeri gitmek" ifadesi halk deyiminden türemiştir; günlük dilde "zarara girmek, içeri düşmek" anlamında kullanılır. "Ütülme" ise halk ağzında "zarara uğrama, kayba düşme" anlamıyla mecazî olarak yaşar. Bu öneriler, zararı doğrudan halkın konuşma dilinden alınmış deyimlerle karşılamaktadır. Ancak resmî kullanım alanında yer bulamamışlardır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "içeri gitmek" ifadesi geçmemektedir; "ütülmek" ifadesi için de "oyunda, yenilmek, kaybetmek" ifadesi tanımı yapılmış fakat günümüzde daha sık "zarar" sözcüğüyle karşılık bulmaktadır. Eren ise "içeri gitmek ve ütülme" ifadelerine yer vermemiştir (Eren, 2020).

Zehir (Far.): Ağı (T.) (9 Haziran 1935 – Ulus)

"Organizmaya girdiğinde kimyasal etkisiyle fizyolojik görevleri bozan ve miktarına göre canlıyı öldürebilen madde; ağı, sem (I), zıkkım" ifadesiyle tanımlanan Farsça "zehir" sözcüğü için "ağı" sözcüğünün teklifi yapılmıştır. Eski Türkçe aġu "zehir"

sözcüğünden gelmektedir. Uygurca metinlerde kullanım şekiller mevcut olup Farscça kökenli "zehir" sözcüğü yerine önerilmiştir (Nişanyan, 2025).

Önerilen "ağı" sözcüğü öz Türkçede "zehir" anlamını taşımakla birlikte, bir maddenin veya etkinin zarar verme öldürme potansiyelini vurgular. Bu karşılık, kavramın işlevsel niteliğini koruyarak anlam kaybı olmadan Türkçeleştirilmesini sağlamış. Fakat sözcük, standart dile yerleşemeyen sözcükler arasında yerini almıştır.

Gülensoy, "ağı" sözcüğü için "zehir" tanımı vererek sözcüğün Orta Türkçede "aġu" şeklinde kullanıldığını ve Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini belirtir. Sözcüğün ise "<ET. ***āġu**" şeklinde tahlilini yapar (Gülensoy, 2011: 52).

Şeyhi'nin Divân'ında geçen "içüse firâḳ aġu" ifadesiyle "ağu" sözcüğüne karşılık "zehir" anlamının verildiği öğrenilmektedir (Timurtaş, 1977: 276).

Paçacıoğlu, "agı" ve "agu" sözcüğü için "zehir" tanımı yapar. "Agu" sözcüğünün Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü, Eski Türkçenin Grameri, Dîvânu Lugâti't Türk, Süheyl ü Nevbahar, Atabetü'l – Hakayık ve Kutadgu Bilig gibi eserlerdeki varlığına değinmiştir (Paçacıoğlu, 2016: 44, 48).

Karşılık olarak önerilen "ağı", Türkiye Türkçesi Ağızlarında mevcut olan bir sözcüktür. Burada yerli bir sözcüğün diriltilmesi söz konusudur. Anlam bakımından doğrudan örtüşmekte, fakat yazı dilinde yerleşiklik kazanamamaktadır (TDK Derleme Sözlüğü, 2023).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) ise "ağı" sözcüğü için "zehir" karşılığı verilmiş. Eren, sözcüğe yer vermemiştir (Eren, 2020).

Zekâ (Ar.): Us (T.) (3 Nisan 1933 – Vakit); **Keskin düşünüş (T. + T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit)

Arapça "zekâ" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "insandaki düşünme, gerçekleri algılama, akıl yürütme, yargılayıp sonuç çıkarma yeteneği, anlama gücü, zihin keskinliği, anlak, zeyreklik" anlamını karşılar. Bu sözcük için "us ve keskin düşünüş" ifadeleri teklif edilmiştir.

Dil Devrimi dönemş dil politikaları çerçevesinde, Arapça kökenli "zeka" sözcüğünün yerine "us" ifadesinin teklifi Eski Türkçedeki akıl ve düşünme yetisi anlamıyla doğrudan anlamsal karşılık oluşturmaktadır. Böylece hem anlam kaybı

önlenmiş hem de kavramın öz Türkçe kökenli karşılığı sağlanmıştır. Öte yandan "keskin düşünüş" ifadesi, zekâ kavramının sadece varlığını değil, işlevsel niteliğini de açığa çıkararak bireyin hızlı, doğru ve etkili muhakeme yapabilme yeteneğini vurgular. Her iki önerinin de temel amacı öz Türkçe kullanım ve anlam açıklığını sağlama hedefi doğrultusunda geliştirilmiş fakat söz varlığına tutunamayan sözcükler arasına girmiştir.

Gülensoy, "us" sözcüğü için "akıl" karşılığını vererek sözcüğün Eski Türkçe ve Orta Türkçedeki varlığına değinmiş. Sözcüğün hem Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü'nde hem de Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini belirtmiştir. Sözcüğün çözümlemesini de "***ū-** 'anlamak' + **-s**" şeklinde ifade eder (Gülensoy, 2011: 971).

"Keskin" sözcüğü için Gülensoy, "çok kesici, iyi kesen" şeklinde tanımlamış ve sözcüğü "<**kes-kin** 'fiilden sıfat/ad yapan ek" şeklinde çözümlemiştir (Gülensoy, 2011: 503).

"Düşün" sözcüğü "*tüş-" fiilinden evrilmiştir. Gülensoy, "düşün-" fiili için "muhakeme etmek, aklından geçirmek" tanımını yaparak sözcüğü "<Çağ. ***tüşün-**" şeklinde tahlil etmiştir (Gülensoy, 2011: 315).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "us" ifadesi "zekâ" değil "akıl" anlamında kullanılmış. "Keskin düşünüş" ifadesine ise yer verilmemiştir.

Zemin (Far.): Diben (T.) (30 Mayıs 1935 – Ulus)

Köken itibariyle Farsçaya dayanan "zemin" sözcüğü, TDK Güncel Sözlük'te "taban" ifadesiyle tanımlanmıştır. Sözcük için Eski Türkçe "asıl, kök, dip, temel" anlamındaki "dip" sözcüğünden "+en" ekiyle türeyen "diben" sözcüğü teklif edilmiştir. Orta Türkçede "**tüp**" şeklinde kullanılmakta ve Dîvânu Lugâti't Türk'te geçmektedir. Sözcüğün tahlilini de Gülensoy, "<***tūp**" şeklinde gerçekleştirmiştir (Gülensoy, 2011: 287). "Dip" sözcüğü zaten "en alt, tabn" anlamlarını taşıdığı için doğrudan "zemin" sözcüğünün alt tabanı anlamını karşılayacak biçimde türetilmiş, semantik örtüşme sağlanmış. Ancak sözcük kalıcılaşmamış, halk arasında benimsenmemiştir.

"Diben" ifadesine TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde yer verilmemiştir (Eren, 2020).

Zihin (Ar.): Saya (T.) (21 Nisan 1933 – Vakit); **Anak (T.)** (24 Nisan 1933 – Vakit)

"İnsanın kendini ve çevresini bilmesinde rol oynayan idrak, tanıma, anlama, kavrama, hatırlama, sembolleştirme, muhâkeme ve soyutlama gibi faâliyetlerin bütünü" anlamındaki Arapça "zihin" sözcüğü için "saya ve anak" ifadeleri teklif edilmiştir (Kubbealtı Sözlüğü, 2016). Teklifi yapılan "saya" sözcüğü için 21 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde Yunus Emre'nin "Ezber okur sayadan." cümlesi örnek olarak verilerek cümlenin Yunus Emre'ye ait olduğunu belirtilmiştir.

Kişiler zihinlerindeki şeyleri ifade etmek için onları zikreder, sözünü eder ve dolayısıyla söyleme eylemini gerçekleştirmiş olurlar. Orta Türkçede "**aŋ-**" fiili "hatırlamak" anlamında kullanılmıştır. Bu anlamsal bağ da "anak" sözcüğünün "zihin" için teklifinin anlamını güçlendirmektedir. Belleğe dayalı düşünme işlevini öne çıkaran bu öneri yerinde bir teklif olup anlamı karşılamaktadır. "Saya" sözcüğünün kökü Eski Türkçe "saymak ve söylemek" anlamındaki "**sa-**" fiilinden geldiği düşünülmektedir. "Saymak", düzenlemek, hesaplamak, ayırmak gibi zihinsel faaliyetleri çağrıştırır. Dolayısıyla "saya" zihin düzenleyici, sınıflayıcı işlevine anlamsal bir bağ kurarak türetilmiştir. Bu bağlamda "zihin" sözcüğü için anlamsal açıdan karşılık olacak "saya ve anak" sözcükleri uygunluk sağlamakta fakat günümüzdeki yaygınlığını kazanamamaktadır (Gülensoy, 2011: 68, 744).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "anak" ifadesine yer verilmemiş. "Saya" sözcüğü ise "ayakkabının yumuşak olan üst bölümü" tanımıyla karşılanmaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020: 451).

Zimmet (Ar.): Koruma (T.) (24 Mayıs 1933 – Vakit)

Arapça "zimmet" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "bir kimsenin üzerine geçirdiği ve ödemeye mecbur olduğu borç" anlamını karşılar. Bu sözcük için Eski Türkçe "bir kimseyi veya bir şeyi dış etkilerden, tehlikeden veya zor bir durumdan uzak tutmak" anlamındaki "koru-" fiilinden türeyen "koruma" sözcüğünün teklifi yapılmıştır. Eski ve Orta Türkçe dönemlerinde "**ḳorı-**" şeklinde kullanılan fiil Kutadgu Bilig ve Dîvânu Lugâti't Türk'te geçmektedir (Gülensoy, 2011: 543). Bu öneride anlamsal bağ açıktır. Zimmet, kişinin üstlendiği yükümlülüğü muhafaza etmesi anlamıyla "koruma" işlevine

denk düşmektedir. Böylece somut "zimmet" kavramı Türkçe ve doğrudan bir fiilden türetilmiş yalın bir sözcükle karşılanmayı amaç edinmiş fakat teklif başarısız olmuştur.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "koruma" sözcüğü için "korumak işi; muhafaza, sıyanet, vikaye" tanımı yapılmış "zimmet" anlamında kullanılmamıştır. Eren ise Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde sözcüğe değinmemiştir (Eren, 2020).

Zindan (Far.): Dam (T.) (1 Nisan 1933 – Vakit); **Karanlık yer (T. + T.)** (2 Nisan 1933 – Vakit)

Farsça "zindan" sözcüğü için Kubbealtı Sözlüğü (2016), "içine tutukluların, hükümlülerin konulduğu kapalı yer" tanımını yapılmıştır. Sözcük için Eski Türkçe duvar anlamına gelen "tam" sözcüğünden evrilen "dam" sözcüğü teklif edilmiştir (Nişanyan, 2025). Sözcük günümüzde çok sık kullanılmasa da ağızlardaki argo kullanımlarda varlığını sürdürmektedir. "Dam" sözcüğü için Gülensoy, "yapıları dış etkilerden korumak amacıyla üzerlerine yapılan çoğu kiremit kaplı bölüm" şeklinde tanım yaparak sözcüğün tahlilini "<***tām**" şeklinde gerçekleştirmiş. Sözcüğün Eski Türkçede "**tām**" ve Orta Türkçe "**tam**" şekillerinde kullanıldığı bilinir. Sözcük Dîvânu Lugâti't Türk'te ise "duvar, dam, kale" anlamlarında karşılanmaktadır. Bu öneride "dam" sözcüğünün kapalı mekânı temsil eden yan anlamı öne çıkarılmıştır. Bu sebeple büyük duvarlarlar örülü zindanlar için "dam" ifadesinin teklifi yerli yerindedir. Fakat kullanım sıklılığının azaldığı, "zindan ve hapishane" ifadelerinin varlığının kullanımda olduğu bilinmektedir (Gülensoy, 2011: 264). Teklifi yapılan bu sözcük için 1 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde "Damdan sağ çıkabilsem" örneği verilerek sözcüğün Anadoluda geçtiği vurgulanmıştır.

"Karanlık yer" ifadesi de "zindan" için teklif edilen doğrudan tanımlama yoluyla yapılmış yalın bir karşılık olan diğer ifadedir. Zindanın ışıkları olmayan karanlık bir yer olmasından dolayı bu sözcük için "karanlık yer" ifadesi teklif edilmiş. Gülensoy, "<***ḳara+ŋġu+luk**" şeklinde tahlil ettiği "karanlık" sözcüğü için "ışığı olmayan" tanımı yaparak sözcüğün Eski Türkçede "ḳaragġu~karanḳu~ḳarangḳu, ḳararıġ/ḳararıḳ" ve Orta Türkçede ise "ḳaranggu~ḳarang-+ḳu" biçimleri kullanılmaktaydı (Gülensoy, 2011: 465). "Yer" sözcüğü için ise "<**yér**" tahlili yapıp sözcüğün Eski Türkçe ve Orta Türkçe dönemlerinde kullanıldığını belirtir (Gülensoy, 2011: 1124). Bu öneri, halk diline yakın bir kullanım denemesi olsa da, özellikle mecazî ve edebî kullanımlar için "zindan" sözcüğünün yoğun anlam katmanlarını tam karşılayamamıştır. "Karanlık yer" ifadesinin

teklif edildiği 2 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde bu teklif için "Ağır suçluları karanlık yere kaparlar." cümlesi örnek olarak verilerek teklifin anlamsal bağ güçlendirilmiştir.

Eren, "dam" sözcüğünün Türkçede çok yönlü kullanıldığını belirtmektedir. "1. bir yapının, özellikle evin üzerine yapılan çoğu kiremit kaplı bölüm, 2. toprak damlı ev, küçük ev veya köy evi, 3. ahır, 4. argo olarak tutukevi" anlamlarında tanımlamıştır. Sözcüğün Eski Türkçeden başlayarak kullanıldığını, Orta Türkçede "tām" biçimiyle "duvar" anlamını taşıdığını ve Eski Kıpçakçada da "tam" biçimiyle varlığını sürdürdüğünü ifade etmektedir. Ancak sözcüğün kökeni hakkında kesin bir bilgi bulunmadığını da vurgular (Eren, 2020: 129).

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "dam" ifadesi için "cezaevi" tanımı yapılmış fakat yukarıda da belirttiğimiz gibi öneri kalıplaşmamıştır. Önerilen diğer "karanlık yer" ifadesi ise sözlükte geçmemektedir.

Ziyan (Far.): Yiti (T.) (3 Nisan 1933 – Vakit); **Yutulma (T.)** (24 Nisan 1933 – Vakit)

Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016), "bir şey veya kimsenin sebep olduğu çıkar kaybı, zarar" ifadesiyle tanımlanan Farsça "ziyan" sözcüğü için Eski Türkçe kökenli "yiti ve yutulma" sözcükleri teklif edilmiştir.

"Yiti" sözcüğü "yit-" fiilinden gelmekte olup doğrudan kaybolmuş olan şeyi ifade edererek semantik açıdan "ziyan" sözcüğünün kaybolan değer boyutunu yansıtır. Gülensoy "yit-" fiilini "1. yok olmak, ortadan kalkmak, kaybolmak; 2. görünmez olmak; 3. sahip bir şey elden çıkmak" anlamında tanımlanmıştır. Eski ve Orta Türkçede "yit-" fiilinin kullanımı bilinmekte ve "<***yi(/ü)t-**" şeklinde tahlil edilmektedir (Gülensoy, 2011: 1148). Yutulma" sözcüğü için "yut-" fiil köküne bakılır. Gülensoy, "yut-" fiili için "1. ağızda bulunan bir şeyi yutağa geçirmek; 2.(mec.) haksız olarak kendine mal etmek, zorbalıkla elinden almak; 3. dayanıp sesini çıkarmamak, katlanmak; 4. tam ve doğru söylememek; 5. inanmak, aldanmak, kanmak; 6. türlü anlamlara gelen sözü anlayamamak; 7. söylemek istediği bir sözü kendini tutarak söyleyememek; 8. (oyunda bir şey) kazanmak; 9. iyice, eksiksiz olarak öğrenmek; 10. (mec.) (ışık, ses) gücünü, parlaklığını azaltmak" tanımı yaparak sözcüğü "<***yūt- <*ūt-**" şeklinde tahlil etmektedir (Gülensoy, 2011: 1182, 1183). "Bir şeyin yok edilmesi, ortadan kaldırılması" fikrini taşıyan bu sözcük "ziyan" sözcüğünün "kaybolup tükenme" yönüne vurgu yapar. Her iki

öneride de kavram, Türkçe köklerle yeniden kavramsallaştırmayı amaçlamış fakat amaca uzun vadeli bir şekilde ulaşılamamıştır.

TDK Güncel Türkçe Sözlüğü'nde (2023), "yiti" ifadesi bulunmamakta fakat "yitmek" ifadesi için "yok olmak, ortadan kalkmak; kaybolmak" tanımı yapılmıştır. "Ziyan" için anlamsal açıdan uyuşma sağlamaktadır. "Yutulma" sözcüğü de "ziyan" anlamında değil "yutulmak işi" tanımı yapılmıştır. Eren ise Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde "yiti ve yutulma" sözcüklerine değinmemiştir (Eren, 2020).

Ziyaret (Ar.): Göret (T.) (10 Mayıs 1935 – Ulus)

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "birini görmeye, biriyle görüşmeye gitme, görüşme" anlamlarında tanımlanan Arapça "ziyaret" sözcüğü yerine terimsel bakımdan anlamını karşılayan Eski Türkçe "gör-" fiilinden türeyen "göret" sözcüğü teklif edilmiştir. "Gör-" fiili için Gülensoy, "görmek" tanımı yaparak sözcüğün Eski ve Orta Türkçe "**kör-**" fiilinden geldiğini belirterek Kutadgu Bilig ve Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğine değinirken DLT'te "gözlemek, görmek" anlamlarında "**köđ-**" fiilinin kulanıldığını belirtir (Gülensoy, 2011: 383). "Görmek için gitmek" eylemini karşılayan bu teklif, semantik bağlamda karşılık sağlamaktadır. Ziyaretin özünün "görme ve görüşme" olduğu düşünülerek oluşturulmuş ancak kullanımda kalıcılık sağlanamamıştır.

"Göret" ifadesine TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023) ve Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'nde yer verilmemiştir (Eren, 2020).

Zümre (Ar.): Bölük (T.) (2 Nisan 1933 – Vakit); **Yığın (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)

Arapça "zümre" sözcüğü, Kubbealtı Sözlüğü'nde (2016) "topluluk, grup, câmia, sınıf" anlamını karşılar. Bu sözcük için Eski Türkçe "bölük ve yığın" sözcüklerinin teklifi yapılmıştır.

"Bölük" sözcüğü için Gülensoy, "bölük" tanımı yaparak sözcüğün Orta Türkçede de "bölük" şeklinde kullanıldığını ve Dîvânu Lugâti't Türk'te geçtiğini belirtmiş. Sözcüğün tahlilini ise "<***bö:l-ük**" şeklinde yapılmıştır. Türkiye Türkçesi Ağızları'nda "bölük, parça, kısım" anlamlarında "belik, belik, belgi" biçimlerinde varlığını sürdürmektedir (Gülensoy, 2011: 173). "Böl-" fiilinin tahlilini ise "<***bö:l-** (T.Tekin)"

şeklinde belirtmiştir (Gülensoy, 2011: 173). Bu öneri, "zümre" sözcüğünün bir bütünden ayrılmış topluluk anlamını birebir karşılamaya çalışmıştır.

"Yığın-" fiili için Gülensoy, "bir araya toplamak" şeklinde tanımlanmış. Eski ve Orta Türkçede "yıġın" şeklinde geçmekte ve "<yıġ-(ı)n" şeklinde tahlil edilmektedir (Gülensoy, 2011: 1134). Bu öneri ise "çokluk, küme" anlamıyla daha nicel ve hacimsel bir topluluğu işaret eder. "Zümre" sözcüğünün kitlesel yönünü ön plana çıkarır.

Her iki karşılık da Türkçe köklere dayansa da "zümre" sözcüğünün toplumsal ve kültürel anlamları tam olarak karşılanmadığı için öneriler kalıcı olmamamıştır.

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), "bölük ve yığın" sözcükleri "zümre" anlamında bulunmamaktadır. Eren ise "yığın" sözcüğüne değinmemiş ve "bölük" sözcüğünü ise "belik" anlamında varlığını sürdürürek "zümre" anlamını karşılamamaktadır (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2023; Eren, 2020: 76).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

3. SÖZCÜK TEKLİFLERİNİN TÜRK DİL KURUMU GÜNCEL TÜRKÇE SÖZLÜK DURUMU VE KÖKENLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu çalışma kapsamında Cumhuriyet, Ulus, Türk Dili ve Vakit gazetelerinin 1928–1938 yılları arasındaki sayıları incelenmiş; özellikle 1929, 1933 ve 1935 yıllarında sözcük tekliflerinin yoğunlaştığı görüldüğü için o sayılar üzerinden incelemeler yapılmıştır. Yapılan incelemede Cumhuriyet gazetesinde 3, Ulus gazetesinde 266, Türk Dili dergisinde 19 ve Vakit gazetesinde 591 olmak üzere toplam 879 Türkçe sözcük tespit edilmiştir. Bu sözcüklerin etimolojik çözümlemeleri Gülensoy, Tietze, Nişanyan, Kubbealtı ve Paçacıoğlu'nun sözlükleri esas alınarak yapılmış, ayrıca önerilen sözcüklerin anlamsal bağları ayrıntılı biçimde açıklanmıştır.

3.1.Dil Devrimi'ndeki Çoklu Sözcük Teklifleri

Dil Devrimi sürecinde yapılan en dikkat çekici uygulamalardan biri, aynı Türkçe sözcüğün birden fazla yabancı kökenli sözcüğe karşılık olarak önerilmesidir. Bu durum, hem Türkçenin ifade olanaklarının genişliğini ortaya koymakta, hem de dönemin dil anlayışının deneme-yanılma temelli arayış içindeki yönünü göstermektedir. Cumhuriyet, Ulus, Türk Dili ve özellikle Vakit gazetelerinde yayımlanan dil yazılarında, aynı gün içinde ya da farklı tarihlerde, aynı Türkçe sözcüklerin farklı anlam alanları için teklif edildiği görülmektedir. Bu çeşitlilik, dilde karşılık bulma çabalarının tek yönlü değil, çoğulcu ve deneysel bir karakter taşıdığını açıkça ortaya koymaktadır.

Örneğin, "anak" sözcüğü 1933'te Vakit gazetesinde hem "hatıra", hem "yadigâr" hem de "zihin" karşılığı olarak önerilmiştir. Benzer şekilde, "arık" sözcüğü "kadit", "saf" ve "zaaf" karşılıklarında kullanılmıştır. Bu durum, tek bir Türkçe sözcüğün farklı anlam alanlarına yönlendirilerek dilde kökleştirilmek istendiğini göstermektedir. Yine "öz" sözcüğünün "can", "ruh" ve "unsur" karşılığı olarak; "azı" sözcüğünün hem "isyan" hem de "saldırı" karşılığı olarak; "dirlik" sözcüğünün "afiyet", "hayat" ve "rahat" karşılığı olarak teklif edilmesi, bu çoğul karşılık verme pratiğinin ne kadar yaygın olduğunu göstermektedir.

Ayrıca, tek bir gazete sayısında bile aynı sözcüğün farklı tekliflerle sunulduğu örnekler mevcuttur. Mesela "köksüz" sözcüğü 1933'te hem "bahane" hem "batıl" karşılığı olarak verilmiştir. "Sürek" sözcüğü "devam" ve "karar" karşılıklarında; "uyuntu" ise "afet" ve "razı" karşılıklarında önerilmiştir. Bu örnekler, dönemin yazarlarının aynı Türkçe sözcüğü farklı bağlamlarda denediklerini, böylece halk arasında hangi karşılığın tutunacağını gözlemlemeye çalıştıklarını göstermektedir.

Anak sözcüğü 20 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**hatıra**", 2 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde Farsça "**yadigâr**" ve 24 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**zihin**" sözcükleri için teklif edilmiştir.

Anlatış sözcüğü, 3 Haziran 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**hikâye**" ve 19 Mayıs 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**rivayet**" sözcükleri için teklif edilmiştir.

Arık sözcüğü, 22 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**kadit**", 27 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**saf**" ve 24 Mayıs 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**zaaf**" sözcüğü için teklif edilmiştir.

Azı sözcüğü, 27 Mayıs 1935 sayılı Ulus gazetesinde Arapça "**isyan**" teklif edilmiş ve 1 Nisan 1935 sayılı Ulus gazetesinde Türkçe "**saldırı**" sözcüğünün "azı" için kullanıldığı tespit edilmiştir.

Bağlama sözcüğü, 7 Haziran 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**kayıt**" ve 24 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**temin**" sözcüğü için teklif edilmiştir.

Bilgiç sözcüğü, 22 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**âlim**" ve 17 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**fazıl**" sözcüğü için teklif edilmiştir.

Bölük sözcüğü, 5 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**derece**" ve 2 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**zümre**" sözcüğü için teklif edilmiştir.

Budak sözcüğü, 21 Mayıs 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**şube**" ve 31 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**uzuv**" sözcüğü için teklif edilmiştir.

Çekinme sözcüğü, 28 Mayıs 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**mahzur**" ve 25 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde Farsça "**perhiz**" sözcüğü için teklif edilmiştir.

Dirlik sözcüğü, 14 Nisan 1933 sayılı Vakit sayılı Vakit gazetesinde Arapça **"afiyet"**; 14 Haziran 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça **"hayat"** ve 19 Mayıs 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça **"rahat"** sözcükleri için teklifi yapılmıştır.

Diyev sözcüğü 29 Mart 1935 sayılı Ulus gazetesinde Arapça "**beyanat**" için teklifi yapılmış ve 23 Nisan 1935 sayılı Ulus gazetesinde ise "**söz**" şeklinde geçmektedir.

Doğruluk sözcüğü, 3 Haziran 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**hak**" ve 24 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**namus**" sözcükleri için teklif edilmiştir.

Döl sözcüğü, 28 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**cenin**" ve 26 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**nesil**" sözcüğü yerine teklif edilmiştir.

Dönen sözcüğü, 4 Mayıs 1933 Vakit gazetesinde Arapça "**daire**" ve 1 Haziran 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**tedavül**" sözcüğü için teklif edilmiştir.

Duyuk sözcüğü, 26 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**haber**" ve 5 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**şiir**" sözcüğü için teklif edilmiştir.

Eren sözcüğü, 23 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**amir**" ve 2 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**baliğ**" sözcüğü için teklif edilmiştir.

Köksüz sözcüğü, 25 Mayıs 1933 sayılı Vakit gazetesinde Farsça "**bahane**" ve 13 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**batıl**" sözcüğü için teklif edilmiştir.

Köksüz sözcüğü, 25 Mayıs 1933 sayılı Vakit gazetesinde Farsça "**bahane**" ve 13 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde ise Arapça "**batıl**" sözcüğü için teklif edilmiştir.

Kütük sözcüğü, 23 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**defter**" ve 15 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**metin**" sözcüğü için teklif edilmiştir.

Öğün sözcüğü 5 Mayıs 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**dua**" ve 29 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**şeref**" sözcüğü için teklif edilmiştir.

Öz sözcüğü, 28 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde Farsça "**can**"; 17 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**ruh**" ve 31 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**unsur**" sözcükleri için teklif edilmiştir.

Özük sözcüğü, 18 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**ruhani**" ve 29 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**şevk**" sözcüğü teklif edilmiştir.

Sevim sözcüğü, 15 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**cazibe**" ve 3 Mayıs 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**şefkat**" sözcükleri için teklif edilmiştir.

Sürek sözcüğü, 27 Mayıs 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**devam**" ve 16 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**karar**" sözcüğü için teklif edilmiştir.

Sürek sözcüğü, 27 Mayıs 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**devam**" ve 16 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**karar**" sözcüğü için teklif edilmiştir.

Tutak sözcüğü, 1 Mayıs 1935 sayılı Ulus gazetesinde Arapça "**mevkuf**" ve 4 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**sahip**" sözcüğü için teklif edilmiştir.

Türe sözcüğü, 16 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**edep**" ve 21 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde "**kaide**" sözcüğü için teklif edilmiştir. 11 Mayıs 1935 sayılı Ulus gazetesinde ise "**hukuk**" şeklinde geçmektedir.

Tüzük sözcüğü, 22 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**kanun**" ve 2 Mayıs 1935 sayılı Ulus gazetesinde Fransızca "**statü**" sözcüğü için teklif edilmiştir.

Ulak sözcüğü, 16 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde Farsça "**çare**" ve 2 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde Farsça "**peygamber**" sözcüğü için teklif edilmiştir.

Us sözcüğü, 9 Mayıs 1935 sayılı Ulus gazetesinde Arapça "**akıl**"; 19 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**şuur**" ve 3 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**zekâ**" sözcükleri için teklif edilmiştir.

Uygu sözcüğü, 13 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde Farsça "**asayiş**" ve 21 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**kafiye**" sözcüğü için teklifi yapılmıştır.

Uyuntu sözcüğü, 29 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**afet**"; 28 Mart 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**razı**" sözcüğü için teklifi yapılmıştır.

Yılmamazlık sözcüğü, 22 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**azim**" ve 26 Mayıs 1933 sayılı Vakit gazetesinde "**cesaret**" sözcüğü için teklif edilmiştir.

Yokluk sözcüğü, 28 Nisan 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**ihtiyaç**" ve 28 Mayıs 1933 sayılı Vakit gazetesinde Arapça "**mahrum**" sözcüğü için teklif edilmiştir.

Sonuç olarak, aynı Türkçe sözcüğün birden fazla yabancı kökenli sözcüğe karşılık olarak önerilmesi, Dil Devrimi'nin en karakteristik özelliklerinden biridir. Bu çeşitlilik, dil çalışmalarında kesinlikten çok esneklik ve arayışın ön planda olduğunu ortaya koyar.

Tekliflerin farklı anlamlarda tekrar tekrar gündeme gelmesi, sürecin yalnızca dil bilimsel bir arayış değil, aynı zamanda kültürel ve toplumsal bir deneme süreci olduğunu da göstermektedir. Ancak bu çoklu karşılıkların büyük bir kısmı günümüzde kullanılmazken, bazıları (örneğin "öz", "tüzük", "us") kalıcı hale gelmiştir. Böylelikle, söz konusu çeşitlilik hem Türkçenin ifade gücünü zenginleştiren bir imkân, hem de dil devrimi döneminin dinamik yapısını yansıtan tarihî bir belge niteliği taşımaktadır.

3.2.Dil Devrimi Kapsamında Önerilen Sözcüklerin TDK Güncel Türkçe Sözlük'teki Durumu

Bu bölümde, söz konusu sözcüklerin tarihî gazetelerde hangi anlamlarla önerildiği ve TDK Güncel Türkçe Sözlük'te hangi anlamlarla yer aldığı analiz edilecektir. Gazetelerden elde edilen veriler, teklif edilen sözcüklerin TDK Güncel Türkçe Sözlük'teki durumu üzerinden üçlü bir tasnife tabi tutulmuştur: Türkçe Sözlük'te önerilen anlamda yer alanlar, farklı bir anlamda karşılık bulanlar ve sözlükte hiç yer almayanlar. Bu sınıflandırma sonucunda 112 sözcüğün günümüzde Türkçe Sözlük'te teklif edildiği anlamıyla varlığını sürdürmesine rağmen kullanımda yerleşmediği; 255 sözcüğün sözlükte farklı anlamlarda karşılık bulduğu; 512 sözcüğün ise hiç yer almadığı tespit edilmiştir.

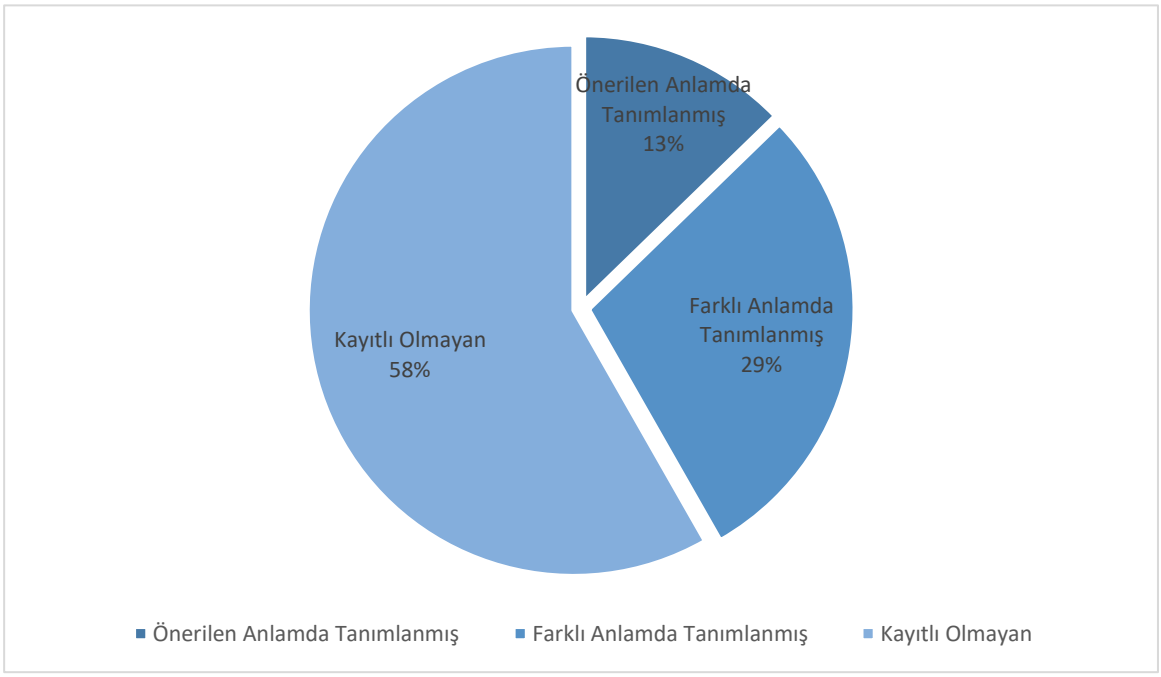

Tablo 1. Sözcüklerin TDK Güncel Türkçe Sözlük'teki Durumları

Bu tablo, Dil Devrimi sürecinde ortaya konulan yoğun sözlük çalışmaları ve önerilerin büyük kısmının kalıcılaşamadığını göstermektedir. Elde edilen veriler, önerilen sözcüklerin Türk Dil Kurumu sözlüğündeki konumunu göstermektedir. Buna göre sözcüklerin yalnızca %12,74'ü teklif edildikleri anlamda TDK sözlüğünde yer almakta, yani önerinin doğrudan kabul edilip dilde kalıcılaştığı görülmektedir. %29,01'i sözlüklerde bulunmakla birlikte teklif edilen anlamdan farklı bir karşılıkla yer almakta, bu da sözcüklerin biçimsel olarak tutunsa da anlamsal düzeyde değişime uğradığını ortaya koymaktadır. Geriye kalan %58,24'lük bölüm ise TDK sözlüğünde hiç yer almamakta, yani öneri aşamasında kalmış ya da dilde kullanım alanı bulamamıştır. Bu oranlar, Dil Devrimi sürecinde önerilen sözcüklerin ancak küçük bir bölümünün doğrudan benimsenerek yaşadığını, önemli bir kısmının ise ya farklı anlam kaymalarıyla sözlüklerde varlığını sürdürdüğünü ya da tamamen dışarıda kaldığını göstermektedir.

Bununla birlikte, söz konusu sözcüklerin izlenebilir biçimde kayıt altına alınmış olması, dönemin dil politikaları, toplumsal kabul dinamikleri ve Türkçe'nin kendi iç gelişim seyri açısından önemli bir veri tabanı sunmaktadır. Çalışma, bir yandan Dil Devrimi'nin hedefleri ile gerçekleşenler arasındaki mesafeyi ortaya koyarken, diğer yandan Türkçe'nin söz varlığına yönelik müdahalelerin hangi ölçütlerle kalıcılık kazandığını anlamaya da katkı sağlamaktadır.

3.2.1. TDK Güncel Türkçe Sözlük'te Kayıtlı, Önerilen Anlamda Tanımlanmış Sözcükler

Cumhuriyet dönemi dil reformu sürecinde, Arapça ve Farsça kökenli sözcüklere karşılık olarak önerilen birçok öz Türkçe sözcük, dönemin gazetelerinde yaygın biçimde kullanıma sunulmuştur. Yapılan incelemelerde, bu tekliflerin bir kısmının Türk Dil Kurumu tarafından benimsenerek Güncel Türkçe Sözlük'e dâhil edildiği görülmektedir. Toplamda 112 sözcük bu kategoriye girmektedir. Bu sayı, dil reformu çabalarının yalnızca küçük bir bölümünün günümüze ulaşabildiğini, fakat bu küçük bölümün kurumsal dil politikaları açısından kalıcı bir iz bıraktığını göstermektedir.

Bu gruptaki sözcüklerin ortak özelliği, önerildikleri anlamlarla TDK sözlüğünde yer almış olmalarıdır. Yani biçimsel ve anlamsal olarak doğru karşılıklar üretilmiş, resmi olarak tanınmış ve standart söz varlığına dâhil edilmişlerdir. Ancak dikkat çekici nokta, bu sözcüklerin günlük dilde neredeyse hiç kullanılmıyor olmalarıdır. Bu durum, dil

planlamasında sıkça görülen, kurumsal kabul ile toplumsal kabul arasındaki farkı ortaya koyar. Sözcüklerin sözlükte bulunması, devlet eliyle yürütülen dil politikalarının başarısını gösterirken; halkın günlük yaşamında kullanılmaması, dilin toplumsal tabanında farklı dinamiklerin işlediğini ortaya koymaktadır.

1. **Abdesthane (Far. + Far.): Ayakyolu (T. + T.)** (27 Mart 1935 – Türk Dili)
2. **Acele (Ar.): İvedi (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
3. **Adlî (Ar.): Tüzel (T.)** (15 Mayıs 1935 – Türk Dili)
4. **Aferin (Far.): Alkış (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
5. **Afiyet (Ar.): Dirlik (T.)** (14 Nisan 1933 – Vakit)
6. **Ahbap (Ar.): Bildik (T.)** (28 Mart 1935 – Türk Dili)
7. **Ahize (Ar.): Almaç (T.)** (14 Mayıs 1935 – Ulus)
8. **Akıl (Ar.): Us (T.)** (9 Mayıs 1935 – Ulus)
9. **Akran (Ar.): Taydaş (T.)** (29 Mart 1935 – Türk Dili)
10. **Âlim (Ar.): Bilgiç (T.)** (22 Nisan 1933 – Vakit)
11. **Amir (Ar.): Buyurgan (T.)** (13 Mart 1933 – Vakit)
12. **Ardı ardına (T. + T.): Sökün (T.)** (2 Şubat 1929 – Cumhuriyet)
13. **Asude (Far.): Baysal (T.)** (1 Nisan 1935 Ulus)
14. **Ayna (Far.): Gözgü (T.)** (13 Mart 1933 – Vakit)
15. **Bahar (Ar.): İlkyaz (T. + T.)** (26 Nisan 1933 – Vakit)
16. **Bahil (Ar.): Kısmık (T.)** (14 Mart 1933 – Vakit)
17. **Casus (Ar.): Çaşıt (T.)** (15 Mart 1933 – Vakit)
18. **Cennet (Ar.): Uçmak (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
19. **Cinayet (Ar.): Kıya (T.)** (28 Mayıs 1935 – Ulus)
20. **Çöp (T.): Süprüntü (T.)** (6 Nisan 1935 – Ulus)
21. **Daire (Ar.): Değirmi (T.)** (15 Mart 1933 – Vakit)
22. **Davetiye (Ar.): Çağrılık (T.)** (8 Haziran 1935 – Ulus)
23. **Debagat etmek (Ar. + T.): Sepilemek (T.)** (15 Mayıs 1935 – Ulus)
24. **Defa (Ar.): Yol (T.)** (23 Nisan 1933 – Vakit)
25. **Delil (Ar.): Tanıt (T.)** (8 Nisan 1935 – Ulus)
26. **Derman (Far.): Em (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Ot (T.)** (10 Nisan 1933 – Vakit)
27. **Dua (Ar.): Alkış (T.)** (3 Nisan 1935 Ulus)

28. **Düşman (Far.): Yağı (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
29. **Ebedi (Ar.): Bitimsiz (T.)** (7 Mayıs 1933 – Vakit)
30. **Esmer (Ar.): Karaması (T.)** (6 Mayıs 1933 – Vakit)
31. **Faiz (Ar.): Ürem (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
32. **Fark (Ar.): Başkalık (T.)** (13 Nisan 1933 – Vakit)
33. **Garip (Ar.): Elgin (T.)** (11 Haziran 1935 – Ulus)
34. **Gelir (T.): Akar (T.)** (11 Mayıs 1933 – Vakit)
35. **Gına (Ar.): Irlama (T.)** (18 Mart 1933 – Vakit)
36. **Gurbet (Ar.): Yadel (T.)** (11 Haziran 1935 – Ulus)
37. **Gurur (Ar.): Burun (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
38. **Günah (Far.): Yazık (T.)** (13 Nisan 1933 – Vakit)
39. **Güzergâh (Far.): Geçek (T.)** (11 Haziran 1935 – Ulus)
40. **Haber (Ar.): Salık (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
41. **Hacim (Ar.): Oylum (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
42. **Halef (Ar.): Ardıl (T.)** (28 Mayıs 1935 – Ulus)
43. **Halihazır (Ar.) Şimdileyin (T.)** (11 Mayıs 1935– Ulus)
44. **Harabe (Ar.): Yıkı (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)
45. **Haset (Ar.): Günü (T.)** (18 Haziran 1935 – Ulus)
46. **Hasta (Far.): Sayrı (T.)** (13 Nisan 1933 – Vakit)
47. **Hayat (Ar.): Dirlik (T.)** (14 Haziran 1933 – Vakit)
48. **Hayıflanmak (Far.): Yazıklanmak (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
49. **Hedef (Ar.): Erek (T.)** (3 Haziran 1933 – Vakit)
    i. **Vargı (T.)** (3 Haziran 1933 – Vakit)
50. **Hukuk (Ar.): Tüze (T.)** (21 Nisan 1935 – Ulus)
    i. **Türe (T.)** (11 Mayıs 1935– Ulus)
51. **İbda (Ar.): Yaratı (T.)** (13 Haziran 1935 – Ulus)
52. **İnfial (Ar.): Küsü (T.)** (30 Mayıs 1935 – Ulus)
53. **İstişare (Ar.): Soruşma (T.)** (7 Mayıs 1933 – Vakit)
54. **İttifak (Ar.): Bağlaşma (T.)** (18 Haziran 1935 – Ulus)
55. **Kabir (Ar.): Kurgan (T.)** (21 Mart 1933 – Vakit)
56. **Kadit (Ar.): Arık (T.)** (22 Mart 1933 – Vakit)
57. **Kaide (Ar.): Oturak (T.)** (22 Mart 1933 – Vakit)

58. **Kararsız (Ar.): İkircim (T.)** (4 Haziran 1935 – Ulus)
59. **Kütük (T.): Tomruk (T.)** (19 Mayıs 1935 – Ulus)
60. **Lâkap (Ar.): San (T.)** (22 Mart 1933 – Vakit)
61. **Lanet (Ar.): İlenme (T.)** (23 Mart 1935 – Vakit)
62. **Makam (Ar.): Orun (T.)** (1 Temmuz 1935 – Ulus)
63. **Mehaz (Ar.): Bulak (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
64. **Millet Meclisi (Ar. + Ar.): Kamutay (T.)** (19 Mayıs 1935 – Türk Dili)
65. **Milletvekillik (Ar. + Ar.): Saylavlık (T.)** (2 Nisan 1935 – Ulus)
66. **Mutekit (Ar.): İnanlı (T.)** (15 Haziran 1935 – Ulus)
67. **Mutemet (Ar.): İnal (T.)** (15 Haziran 1935 – Ulus)
68. **Mübalağa (Ar.): Taşkınlık (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
69. **Mülahaza (Ar.): Düşün (T.)** (15 Haziran 1935 – Ulus)
70. **Münakaşa etmek (Ar. + T.): Aytışmak (T.)** (26 Nisan 1935 – Ulus)
71. **Müstacel (Ar.): Evgin (T.)** (10 Mayıs 1935– Ulus)
72. **Müteahhit (Ar.): Üstenci (T.)** (8 Haziran 1935 – Ulus)
73. **Neşir (Ar.): Salma (T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
74. **Nezaret (Ar.): Görü (T.)** (28 Mayıs 1935 – Ulus)
75. **Nezaket (Far.): Çelebilik (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
76. **Parça (Far.): Tike (T.)** (21 Mayıs 1935 – Ulus)
77. **Peygamber (Far.): Yalvaç (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
78. **Refah (Ar.): Genlik (T.)** (16 Haziran 1935 – Ulus)
79. **Remiz (Ar.): İm (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
80. **Renk (Far.): Don (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
81. **Resmî (Ar.): Yasalı (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)
82. **Rivayet (Ar.): Duyultu (T.)** (19 Mayıs 1933 – Vakit)
83. **Ruh (Ar.): Öz (T.)** (17 Nisan 1933 – Vakit)
84. **Sabır (Ar.): Çıdam (T.)** 28 Mart 1933 – Vakit)
85. **Sahne (Ar.): Oyunluk (T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit)
86. **Sahip (Ar.): İye (T.)** (19 Mayıs 1935 – Ulus)
87. **Seciye (Ar.): Ira (T.)** (10 Mayıs 1935– Ulus)
88. **Serap (Far.): Ilgım (T.)** (19 Mayıs 1933 – Vakit)
    i. **Pusarık (T.)** (19 Mayıs 1933 – Vakit)

89. **Sihir (Ar.): Göz bağı (T. + T.)** (19 Nisan 1933 – Vakit)
90. **Söz (T.): Sav (T.)** (29 Nisan 1935 – Ulus)
91. **Statü (Fr.): Tüzük (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
92. **Şifahî (Ar.): Ağızdan (T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)
93. **Tabut (Ar.): Dört kollu (T. + T.)** (29 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Sal (T.)** (29 Mart 1933 – Vakit)
94. **Teb'id etmek (Ar. + T.): Bengileştirmek (T.)** (5 Haziran 1935 – Ulus)
95. **Tedavi (Ar.): Emleme (T.)** (4 Mayıs 1933 – Vakit)
    i. **Sağaltma (T.)** (1 Haziran 1933 – Vakit)
96. **Teminat (Ar.): İnanca (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
97. **Tercüman (Ar.): Dilmaç (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
98. **Terzi (Far.): Dikici (T.)** (1 Şubat 1929 – Cumhuriyet)
99. **Ücret (Ar.): Akça (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit)
100. **Vali (Ar.): İlbay (T. + T.)** (19 Mayıs 1935 – Türk Dili)
101. **Vecize (Ar.): Özsöz (T. + T.)** (21 Haziran 1935 – Ulus)
102. **Yeknesak (Far. + Ar.): Biteviyelik (T.)** (14 Mayıs 1935 – Ulus)
103. **Zafer (Ar.): Utku (T.)** (4 Mayıs 1935 – Ulus)
104. **Zan (Ar.): Sanı (T.)** (5 Haziran 1935 – Ulus)
105. **Zehir (Far.): Ağı (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
106. **Zindan (Far.): Dam (T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit)

Söz konusu 112 sözcüğün kalıcılığını etkileyen bazı temel faktörler vardır. İlk olarak, biçimbilimsel uyum dikkate değerdir. Bu sözcüklerin büyük çoğunluğu Türkçenin kök-ek sistemine uygun şekilde türetilmiş, anlamları da bağlama uygun biçimde kurgulanmıştır. İkinci olarak, resmî tanınma unsuru belirleyicidir. TDK sözlüğüne alınmaları, bu sözcüklerin standart Türkçe'nin bir parçası olarak korunmalarını sağlamıştır. Ancak üçüncü ve en kritik unsur, toplumsal kabul sürecidir. Halkın dile karşı geliştirdiği alışkanlıklar, telaffuz kolaylığı, anlam çağrışımları ve kültürel bağlar çoğu zaman kurumsal planlamanın önüne geçmiştir.

Bu noktada örnekler dikkate alındığında durum daha açık hale gelmektedir. Örneğin, "kıya" sözcüğü, gazetelerde "cinayet" karşılığı olarak önerilmiş, TDK sözlüğünde de bu anlamıyla kayıtlıdır. Ancak sözcük günümüzde hâlâ "cinayet" biçiminde kullanılmaktadır.

Benzer biçimde, “pusarık” sözcüğü, gazetelerde “serap” karşılığı olarak önerilmiş, sözlükte bu anlamla yer almış, fakat günümüzde ancak edebî metinlerde veya arkaik bağlamlarda sınırlı bir kullanım alanına sahiptir. Anlamsal açıdan uygunluk sağlasalar da söz varlığında kullanılmaması teklifleri öneri niteliğinde bırakmış. Bu örnekler, önerilen sözcüklerin kurumsal kabul görmesine rağmen gündelik hayatta işlevsel karşılık bulamadığını göstermektedir.

Dolayısıyla bu kategori, Dil Devrimi’nin stratejik sonuçlarını iki açıdan gözler önüne serer. Birincisi, devlet eliyle yürütülen dil planlamasının resmî söz varlığı üzerinde kalıcı bir etkisi olduğu açıktır. Bu 112 sözcük, Türkçenin standart sözlüğünde hâlâ kayıtlıdır ve dilin sadeleşme hedefi doğrultusunda kurumsal bir başarıyı temsil etmektedir. İkincisi ise, toplumsal kabulün sınırlılığıdır. Halk, özellikle Arapça ve Farsça kökenli sözcükleri terk etme konusunda direnç göstermiş, bu sözcükler kültürel, dini ve duygusal bağlarla dilde yaşamaya devam etmiştir. Böylelikle önerilen öz Türkçe sözcükler, resmî tanınmaya rağmen gündelik hayatta “yaşayan sözcükler” statüsüne ulaşamamıştır.

Sonuç olarak, TDK Güncel Türkçe Sözlük’te hâlâ varlığını sürdüren bu 112 sözcük, dil planlaması açısından kurumsal bir başarıyı temsil ederken, toplumsal düzeyde sınırlı bir etkiye işaret etmektedir. Bu sözcükler, Dil Devrimi’nin hem kalıcı kazanımlarını hem de eksik yönlerini aynı anda göstermektedir. Bir yandan, Türkçenin standartlaşması sürecinde devletin dil politikalarının başarısını ortaya koymakta; diğer yandan, dilin yalnızca kurumsal düzenlemelerle değil, toplumsal alışkanlıklarla da şekillendiğini kanıtlamaktadır. Bu nedenle bu sözcükler, araştırmalar açısından “sözlükte var, dilde yok” kategorisinin en çarpıcı örneklerini oluşturmaktadır.

3.2.2. TDK Güncel Türkçe Sözlük’te Kayıtlı, Farklı Anlamda Tanımlanmış Sözcükler

Cumhuriyet dönemi dil reformu kapsamında gazetelerde önerilen ve Türkçe karşılıklar olarak sunulan sözcüklerin bir kısmı, günümüzde TDK Güncel Türkçe Sözlük’te yer almakla birlikte, önerildiği anlamdan farklı biçimde tanımlanmıştır. Bu grup, toplam 255 sözcüğü kapsamaktadır. Bu kategori, Dil Devrimi’nin dil planlama sürecinde üretilen sözcüklerin resmi kabul görmüş olmasına rağmen, halkın günlük dil kullanımında önerilen anlamlarıyla yerleşmediğini göstermektedir. Dolayısıyla, söz

konusu sözcükler resmi literatürde varlıklarını sürdürürken, toplumsal kabul açısından sınırlı bir etkiye sahip olmuştur.

1. **Abes (Ar.): Boş (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
2. **Acayip (Ar.): Tansık (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)
3. **Acele (Ar.): İvme (T.)** (14 Nisan 1933 – Vakit)
4. **Acemi (Ar.): Görgüsüz (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
5. **Acîz (Ar.): Eksin (T.)** (14 Mayıs 1935 – Türk Dili)
6. **Âdap (Ar.): Gidişat (T. + Ar.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
7. **Âdeta (Ar.): Enikonu (T.)** (2 Nisan 1933 – Vakit)
8. **Âfet (Ar.): Uyuntu (T.)** (29 Nisan 1933 – Vakit)
9. **Aile (Ar.): Arda (T.)** (8 Nisan 1935 – Ulus)
10. **Akdetmek (Ar. + T.): Bağıtlamak (T.)** (13 Haziran 1935 – Ulus)
11. **Âlamet (Ar.): Bilgilik (T.)** (5 Mayıs 1933 – Vakit)
12. **Amade (Far.): Beklemek (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Durmak (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
13. **Amir (Ar.): Buyruk (T.)** (13 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Eren (T.)** (23 Mart 1933 – Vakit)
14. **Ar (Ar.): Eğiklik (T.)** (22 Nisan 1933 – Vakit)
15. **Arıza (Ar.): Aksa (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
16. **Asayiş (Far.): Uygu (T.)** (13 Mart 1933 - Vakit)
17. **Asude (Far.): Erkli (T.)** (15 Mayıs 1935 – Ulus)
18. **Azade (Far.): Bağsız (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
19. **Bahane (Far.): Köksüz (T.)** (25 Mayıs 1933 – Vakit)
20. **Bahar (Ar.): Çiçek (T.)** (26 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Yeşerme (T.)** (25 Mayıs 1933 – Vakit)
21. **Bahis (Ar.): Sözleşmek (T.)** (13 Mart 1933 – Vakit)
22. **Baht (Far.): Kut (T.)** (14 Mart 1933 – Vakit)
23. **Baliğ (Ar.): Eren (T.)** (2 Nisan 1933 – Vakit)
24. **Basiret (Ar.): Uyanıklık (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
25. **Basit (Ar.): Katıksız (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
26. **Batıl (Ar.): Köksüz (T.)** (13 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Sası (T.)** (14 Mart 1933 – Vakit)

ii. **Çürük (T.)** (23 Mart 1933 – Vakit)

27. **Can (Far.): Dirilik (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Öz (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Yaşayış (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
    iii. **Yürek (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
28. **Cansız (Far.): Taşçıl (T.)** (15 Mart 1933 – Vakit)
29. **Cazibe (Ar.): Sevim (T.)** (15 Mart 1933 – Vakit)
30. **Cefa (Ar.): Hırpalanma (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
31. **Cenin (Ar.): Tomurcuk (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Döl (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Düşük (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
32. **Cennet (Ar.): Gök (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
33. **Cephe (Ar.): Alın (T.)** (15 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Yöney (T.)** (30 Nisan 1935 – Ulus)
34. **Ceza (Ar.): Çektirme (T.)** (26 Mayıs 1933 – Vakit)
35. **Cinsiyet (Ar.): Soydaşlık (T.)** (26 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Ayırtı (T.)** (6 Mayıs 1933 – Vakit)
36. **Cüret (Ar.): Atılganlık (T.)** (24 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Atılmak (T.)** (24 Nisan 1933 – Vakit)
37. **Çare (Far.): Ulak (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)
38. **Dava (Ar.): Soruş (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Duyumlu (T.)** (6 Mayıs 1933 – Vakit)
39. **Debdebe (Ar.): Bezenti (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)
40. **Defa (Ar.): Nal (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
41. **Defter (Ar.): Kütük (T.)** (23 Nisan 1933 – Vakit)
42. **Dehşet (Ar.): Ürküntü (T.)** (15 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Yılgı (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)
43. **Derece (Ar.): Bölük (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
44. **Dert (Far.): Sağlıksızlık (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
45. **Devam (Ar.): Sürme (T.)** (26 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Sürek (T.)** (27 Mayıs 1933 – Vakit)
46. **Dirayet (Ar.): Bilgiçlik (T.)** (5 Mayıs 1933 – Vakit)

47. **Dost (Far.): Tanık (T.)** (27 Mayıs 1933 – Vakit)
48. **Dua (Ar.): Yalvarma (T.)** (26 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Öğün (T.)** (5 Mayıs 1933 – Vakit)
49. **Ebad (Ar.): Yön (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)
50. **Ecnebi (Ar.): Yat (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)
51. **Ecza (Ar.): Ulam (T.)** (17 Mart 1933 – Vakit)
52. **Edebiyat (Ar.): Duyum (T.)** (17 Mart 1933 – Vakit)
53. **Edep (Ar.): Türe (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)
54. **Efsane (Far.): Saçma sapan (T. + T.)** (23 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Uydurma (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
55. **Ehemmiyet (Ar.): Değerlilik (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
56. **Emniyet (Ar.): Korkusuzluk (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
57. **Endam (Far.): Tay (T.)** (1 Haziran 1935 – Ulus)
58. **Esasi (Ar.): Köksel (T.)** (8 Nisan 1935 Ulus)
59. **Faal (Ar.): İşçimen (T.)** (4 Nisan 1935 – Ulus)
60. **Faiz (Ar.): Artım (T.)** (17 Mart 1933 – Vakit)
61. **Fani (Ar.): Geçkin (T.)** (18 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Göçücü (T.)** (27 Nisan 1933 – Vakit)
62. **Fark (Ar.): Ayrık (T.)** (15 Nisan 1933 – Vakit)
63. **Fatih (Ar.): Açan (T.)** (18 Mart 1933 – Vakit)
64. **Fazıl (Ar.): Bilgiç (T.)** (17 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Tekin (T.)** (17 Mart 1933 – Vakit)
65. **Feyz (Ar.): Artma (T.)** (9 Mayıs 1933 – Vakit)
66. **Fidye (Ar.): Kurtarım (T.)** (27 Nisan 1933 – Vakit)
67. **Ganimet (Ar.): Algı (T.)** (12 Mayıs 1935 – Ulus)
68. **Gaye (Ar.): Varak (T.)** (19 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Son (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Ulaşma (T.)** (12 Mayıs 1933 – Vakit)
69. **Girdap (Far.): Düden (T.)** (19 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Kuyu (T.)** (18 Mart 1933 – Vakit)
70. **Giriş ücreti (T. + Ar.): Girimlik (T.)** (26 Mayıs 1933 – Vakit)
71. **Güzel sanatlar (T. + Ar.): Ar (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)

72. **Haber (Ar.): Sağlık (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Ses (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Tınma (T.)** (13 Mayıs 1933 – Vakit)
73. **Hacim (Ar.): Dolar (T.)** (13 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **İç (T.)** (13 Mayıs 1933 – Vakit)
74. **Had (Ar.): Değer (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
75. **Hadise (Ar.): Olağan (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
76. **Hafıza (Ar.): Saya (T.)** (19 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Tutum (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
77. **Hak (Ar.): Doğruluk (T.)** (3 Haziran 1933 – Vakit)
78. **Hakem (Ar.): Ara bulucu (T. + T.)** (11 Haziran 1933 – Vakit)
    i. **Aracı (T.)** (11 Haziran 1933 – Vakit)
79. **Hâkim (Ar.): Kalgay (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
80. **Halletmek (Ar. + T.): Kotarmak (T.)** (19 Mayıs 1935 – Ulus)
81. **Hapis (Ar.): Tıkmak (T.)** (23 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Kapanmak (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
82. **Hasar (Ar.): Gedik (T.)** (13 Mayıs 1933 – Vakit)
83. **Hasret (Ar.): Yanma (T.)** (3 Haziran 1933 – Vakit)
84. **Hazan (Far.): Yaprak dökümü (T. + T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
85. **Hedef (Ar.): Vuruk (T.)** (3 Haziran 1933 – Vakit)
86. **Hiddet (Ar.): Keskinlik (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
87. **Hikâye (Ar.): Anlatış (T.)** (3 Haziran 1933 – Vakit)
88. **Hüküm (Ar.): Son söz (T. + T.)** (11 Haziran 1933 – Vakit)
89. **İddia (Ar.): Dinelme (T.)** (21 Mart 1933 – Vakit)
90. **İdman (Ar.): Güçleşme (T.)** (27 Nisan 1933 – Vakit)
91. **İdrak (Ar.): Ermek (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
92. **İfade (Ar.): Deyim (T.)** (8 Nisan 1935 Ulus)
93. **İhtiyaç (Ar.): Yokluk (T.) (**28 Nisan 1933 – Vakit)
94. **İkramiye (Ar.): Ağırlama (T.)** (13 Haziran 1933 – Vakit)
95. **İktidar mevkii (Ar. + Ar.): Erke (T.)** (3 Haziran 1935 – Ulus)
96. **İstiklal (Ar.): Erkinlik (T.)** (25 Nisan 1935 – Ulus)
97. **İsyan (Ar.): Azı (T.)** (27 Mayıs 1935 – Ulus)

98. **Kabiliyet (Ar.): Uygun (T.)** (18 Mayıs 1933 – Vakit)
99. **Kader (Ar.): Olacak (T.)** (21 Mart 1933 – Vakit)
100. **Kafiye (Ar.): Uygu (T.)** (21 Mart 1933 – Vakit)
101. **Kaide (Ar.): Türe (T.)** (21 Mart 1933 – Vakit)
102. **Kalem (Ar.): Yazgı (T.)** (6 Haziran 1933 – Vakit)
103. **Kanun (Ar.): Tüzük (T.)** (22 Mart 1933 – Vakit)
104. **Karar (Ar.): Sürek (T.)** (16 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Söz kesimi (T. + T.)** (17 Nisan 1933 – Vakit)
105. **Kast (Ar.): Tasarlama (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
106. **Kayıt (Ar.): Bağlama (T.)** (7 Haziran 1933 – Vakit)
107. **Köşe (Far.): Bucak (T.)** (4 Nisan 1935 – Ulus)
108. **Kudret (Ar.): Dayanış (T.)** (14 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Yapabilmek (T.)** (14 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Erk (T.)** (4 Haziran 1935 – Ulus)
109. **Madde (Ar.): Bitik (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
110. **Mağlubiyet (Ar.): Düşkü (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
111. **Mahrem (Ar.): Saklı (T.)** (28 Mayıs 1933 – Vakit)
112. **Mahrum (Ar.): Yokluk (T.)** (28 Mayıs 1933 – Vakit)
113. **Mahzur (Ar.): Çekinme (T.)** (28 Mayıs 1933 – Vakit)
114. **Mecal (Ar.): Dayanma (T.)** (2 Mayıs 1933 – Vakit)
115. **Mehaz (Ar.): Çıkak (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
116. **Memuriyet (Ar.): Buyrultu (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
117. **Merdane (Far.): Yuvgu (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
118. **Meşale (Ar.): Işımak (T.)** (16 Haziran 1935 – Ulus)
119. **Metin (Ar.): Kütük (T.)** (15 Nisan 1933 – Vakit)
120. **Mevkuf (Ar.): Tutak (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
121. **Montaj (Fr.): Kurma (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
122. **Muayene (Ar.): Bakı (T.)** (27 Mayıs 1935 – Ulus)
123. **Muhabir (Ar.): Sözcü (T.)** (8 Haziran 1933 – Vakit)
124. **Muhalif (Ar.): Karşın (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
    i. **Ayrışık (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
125. **Mübalağa (Ar.): Aşkınlık (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)

126. **Mürteci (Ar.): Kaytak (T.)** (23 Haziran 1935 – Ulus)
127. **Müstakil (Ar): Erkin (T.)** (19 Mayıs 1935 – Türk Dili)
128. **Namus (Ar.): Doğruluk (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
129. **Nazım (Ar.): Dizin (T.)** (17 Haziran 1935 – Ulus)
130. **Nesil (Ar.): Damar (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Döl (T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
131. **Nısfet (Ar.): Ekit (T.)** (23 Mayıs 1935 – Ulus)
132. **Nifak (Ar.): Bozuşukluk (T.)** (3 Mayıs 1933 – Vakit)
133. **Nizam (Ar.): Çözük (T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Uygunluk (T.)** (25 Nisan 1933 – Vakit)
134. **Özür (Ar.): Eksiklik (T.)** (17 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Takıntı (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit)
135. **Pençe (Far.): Kavrak (T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
136. **Pervane (Far.): Döngü (T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Dönek (T.)** (2 Nisan 1933 – Vakit)
137. **Rağmen (Ar.): Dikine (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
138. **Raptiye (Ar.): Bağlaç (T.)** (17 Haziran 1935 – Ulus)
139. **Resim (Ar.): Çizi (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
140. **Ruhani (Ar.): Candan (T.)** (19 Mayıs 1933 – Vakit)
141. **Paye (Far.): Basak (T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
142. **Pejmürde (Far.): Soluk (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
143. **Peygamber (Far.): Ulak (T.)** (2 Nisan 1933 – Vakit)
144. **Rahat (Ar.): Dirlik (T.)** (19 Mayıs 1933 – Vakit)
145. **Rekabet (Ar.): Ölçüşme (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
146. **Remiz (Ar.): Çıtlatma (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)
147. **Renk (Far.): Bet (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)
148. **Resmî (Ar.): Beylik (T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
149. **Rivayet (Ar.): Anlatış (T.)** (19 Mayıs 1933 – Vakit)
150. **Sabah (Ar.): Doğu (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)
151. **Sabır (Ar.): Dayama (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
152. **Sadaka (Ar.): Verinti (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Gözetme (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)

153. **Sadeleştirmek (Far.): Arıtmak (T.)** (1 Nisan 1935 Ulus)
154. **Sadık (Ar.): Bayrı (T.):** (17 Mayıs 1935 – Ulus)
155. **Saf (Ar.): Düzgü (T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit)
156. **Saf (Ar.): Arık (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)
157. **Sahip (Ar.): Tutak (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Tutucu (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
158. **Sahne (Ar.): Orta (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)
159. **Saldırı (T.): Azı (T.)** (1 Nisan 1935– Ulus)
160. **Saye (Far.): Güzey (T.)** (18 Haziran 1935 – Ulus)
161. **Sayfa (Ar.): Yüz (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)
162. **Selam (Ar.): Esen (T.)** (28 Mart 1935 – Türk Dili)
163. **Razı (Ar.): Uyar (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Uyuntu (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
164. **Sertlik (Far.): Peklik (T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)
165. **Sır (Ar.): İç yüz (T. + T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)
166. **Sitem (Far.): Çıkışma (T.)** (19 Nisan 1933 – Vakit)
167. **Suret (Ar.): Dış yüz (T. + T.)** (10 Haziran 1933 – Vakit)
168. **Şahit (Ar.): Gözcü (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
169. **Şaibe (Ar.): Kir (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
170. **Şart (Ar.): Bağ (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
171. **Şebeke (Ar.): Örü (T.)** (2 Haziran 1935 – Ulus)
172. **Şefkat (Ar.): Sevim (T.)** (3 Mayıs 1933 – Vakit)
173. **Şeref (Ar.): Öğün (T.)** (29 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Ululuk (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
174. **Şiddet (Ar.): Yavuzluk (T.)** (19 Nisan 1933 – Vakit)
175. **Şube (Ar.): Budak (T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)
176. **Şuur (Ar.): Us (T.)** (19 Nisan 1933 – Vakit)
177. **Tadilat (Ar.): Değişke (T.)** (3 Mayıs 1935 – Ulus)
178. **Tazmin (Ar.): Ödem (T.)** (14 Mayıs 1935– Ulus)
179. **Teberru (Ar.): Verit (T.)** (5 Haziran 1935 – Ulus)
180. **Tebliğ (Ar.): Yetiştirme (T.)** (23 Mayıs 1933 – Vakit)
181. **Tecil (Ar.): Alıkoymak (T.)** (29 Mart 1933 – Vakit)

i. **Geriletmek (T.)** (15 Nisan 1933 – Vakit)

182. **Tecrübe (Ar.): Deneme (T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Sınama (T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit)
183. **Tedavi (Ar.): Diriltme (T.)** (1 Haziran 1933 – Vakit)
184. **Tefsir (Ar.): Açma (T.)** (1 Haziran 1933 – Vakit)
    i. **Genişletme (T.)** (1 Haziran 1933 – Vakit)
185. **Telif (Ar.): Bitiştirme (T.)** (30 Mart 1933 – Vakit)
186. **Temin (Ar.): Bağlama (T.)** (24 Nisan 1933 – Vakit)
187. **Terbiye (Ar.): Olgunlaştırma (T.)** (1 Haziran 1933 – Vakit)
188. **Tereddüt (Ar.): Duraklama (T.)** (13 Haziran 1933 – Vakit)
189. **Terhis (Ar.): Bırakma (T.)** (9 Haziran 1933 – Vakit)
190. **Ufuk (Ar.): Kıran (T.)** (30 Mart 1933 – Vakit)
191. **Ukde (Ar.): Düğüm (T.)** (21 Haziran 1935 – Ulus)
    i. **İlinti (T.)** (21 Haziran 1935 – Ulus)
192. **Unsur (Ar.): Öz (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Kol (T.)** (17 Nisan 1933 – Vakit)
193. **Uzuv (Ar.): Budak (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit)
194. **Ücret (Ar.): Ondalık (T.) (**10 Nisan 1933 – Vakit)
195. **Vahşet (Ar.): Issızlık (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Ürkünçlük (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit)
196. **Vesika (Ar.): Koçan (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
197. **Zaaf (Ar.): Arık (T.)** (24 Mayıs 1933 – Vakit)
198. **Zabıt (Ar.): Tutma (T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit)
199. **Zam (Ar.): Arttırma (T.)** (23 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Katma (T.)** (23 Nisan 1933 – Vakit)
200. **Zarafet (Ar.): Yakışıklık (T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit)
201. **Zarar (Ar.): Ütülme (T.)** (24 Mayıs 1933 – Vakit)
202. **Zekâ (Ar.): Us (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
203. **Zihin (Ar.): Saya (T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit)
204. **Zimmet (Ar.): Koruma (T.)** (24 Mayıs 1933 – Vakit)
205. **Ziyan (Far.): Yutulma (T.)** (24 Nisan 1933 – Vakit)
206. **Zümre (Ar.): Bölük (T.)** (2 Nisan 1933 – Vakit)

i. **Yığın (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)

Bu 255 sözcüğün ortak özelliği, biçimsel olarak Türkçenin kök-ek yapısına uygun şekilde türetilmiş olmalarıdır. Ancak TDK'de yer alan anlamları, gazetelerde önerilen anlamdan farklıdır. Örneğin, "ivme" sözcüğü gazetelerde "acele" karşılığı olarak önerilmiş, ancak TDK'de "hareket eden nesnenin kısa bir zaman içinde, hızında oluşan değişmenin bu zamana oranı" anlamında tanımlanmıştır. Benzer şekilde, "arda" sözcüğü gazetelerde "aile" veya "arkadaş çevresi" anlamında sunulmuş olsa da, TDK'de yalnızca "arkadan gelen" anlamıyla kayıtlıdır. Bu örnekler, önerilen sözcüklerin biçimsel ve anlamsal olarak doğru olmasına rağmen, kullanım bağlamlarında beklenen işlevi yerine getiremediğini göstermektedir.

Bu durum, Dil Devrimi'nin iki yönlü etkisini ortaya koyar: birincisi, resmi literatürde standartlaşma ve koruma; ikincisi, toplumsal dil alışkanlıkları ile kurumsal planlama arasındaki fark. Sözcükler, resmî tanınma sayesinde sözlüklerde yaşamaya devam etmiş, ancak önerilen anlamlarıyla günlük dilde kullanılmamış veya anlamları değişime uğramıştır. Bu durum, halkın dil duyarlılığı, kültürel alışkanlıklar ve anlam çağrışımlarının, kurumsal planlamadan bağımsız şekilde işlediğini göstermektedir.

Sonuç olarak, TDK Güncel Türkçe Sözlük'te farklı anlamlarda yer alan bu 255, sözcük, Dil Devrimi'nin kurumsal kazanımlarını ve toplumsal sınırlılıklarını bir arada sergiler. Sözcükler, resmi literatürde standartlaşma ve koruma sağlarken, halk arasında önerilen anlamlarıyla benimsenmemiştir. Bu durum, dil planlamasında yalnızca resmî tanınmanın yeterli olmadığını, toplumsal kullanım ve alışkanlıkların da sözcük yerleşimi açısından belirleyici olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla bu grup, Dil Devrimi araştırmaları açısından, "resmî olarak tanınmış, ancak toplumsal kullanımda farklı anlam kazanmış" sözcüklerin tipik örneklerini oluşturmaktadır.

3.2.2.1. Teklifi Yapılan Sözcüklerin TDK Güncel Türkçe Sözlük'teki Anlamsal Karşılıkları

Boş sözcüğü gazetelerde *abes* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "içinde, üstünde hiç kimse veya hiçbir şey bulunmayan; hali, tehi, tıngır, dolu (II) karşıtı" şeklinde yer almaktadır.

Tansık sözcüğü *acayip* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "mucize" şeklinde yer almaktadır.

İvme sözcüğü *acele* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "hareket eden nesnenin kısa bir zaman içinde, hızında oluşan değişmenin bu zamana oranı" şeklinde yer almaktadır.

Görgüsüz sözcüğü *acemi* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "görgüsü olmayan; çakal, hamhalat, kaba saba" şeklinde yer almaktadır.

Eksin sözcüğü *acîz* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "anyon" şeklinde yer almaktadır.

Gidişat sözcüğü *âdap* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "olayların durumu, işlerin gelişme biçimi" şeklinde yer almaktadır.

Enikonu sözcüğü *âdeta* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "iyiden iyiye, iyice, oldukça" şeklinde yer almaktadır.

Uyuntu sözcüğü *âfet* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "uyuşuk" şeklinde yer almaktadır.

Arda sözcüğü *aile* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "halef" şeklinde yer almaktadır.

Bağıtlamak sözcüğü *akdetmek* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "sözleşmeyle sonuçlandırmak" şeklinde yer almaktadır.

Bilgilik sözcüğü *âlamet* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "ansiklopedi" şeklinde yer almaktadır.

Beklemek sözcüğü *amade* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bir iş oluncaya, biri gelinceye değin bir yerde kalmak, durmak" şeklinde yer almaktadır.

Durmak sözcüğü *amade* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "hareketsiz durumda olmak" şeklinde yer almaktadır.

Buyruk sözcüğü *amir* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "emir" şeklinde yer almaktadır.

Eren sözcüğü *amir* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "ermiş" şeklinde yer almaktadır.

Eğiklik sözcüğü *ar* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "eğik olma durumu; eğim, yamukluk, meyil" şeklinde yer almaktadır.

Aksa sözcüğü *arıza* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "uzakta bulunan" şeklinde yer almaktadır.

Uygu sözcüğü *asayiş* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "uygulama" şeklinde yer almaktadır.

Erkli sözcüğü *asude* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "muktedir" şeklinde yer almaktadır.

Bağsız sözcüğü *azade* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bağı bulunmayan" şeklinde yer almaktadır.

Köksüz sözcüğü *bahane* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "kökü olmayan" şeklinde yer almaktadır.

Çiçek sözcüğü *bahar* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bir bitkinin, üreme organlarını taşıyan çoğu güzel kokulu, renkli bölümü" şeklinde yer almaktadır.

Yeşerme sözcüğü *bahar* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "yeşermek işi" şeklinde yer almaktadır.

Sözleşmek sözcüğü *bahis* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "herhangi bir iş konusunda birbirine karşılıklı söz vermek; kavilleşmek, kavletmek" şeklinde yer almaktadır.

Kut sözcüğü *baht* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "devlet idaresinde güç, yaratıcılık ve yetki bakımından sahip olunan üstün güç" şeklinde yer almaktadır.

Eren sözcüğü *baliğ* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "ermiş" şeklinde yer almaktadır.

Uyanıklık sözcüğü *basiret* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "uyanık olma durumu; anıklık, saklık, yakaza" şeklinde yer almaktadır.

Katıksız sözcüğü *basit* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "katığı olmayan; yavan" şeklinde yer almaktadır.

Köksüz sözcüğü *batıl* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "kökü olmayan" şeklinde yer almaktadır.

Sası sözcüğü *batıl* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "çürük ve küf kokusu çıkaran" şeklinde yer almaktadır.

Çürük sözcüğü *batıl* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "çürümüş olan" şeklinde yer almaktadır.

Dirilik sözcüğü *can* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "diri olma durumu; zindelik" şeklinde yer almaktadır.

Öz sözcüğü *can* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bir kimsenin benliği, kendi manevi varlığı; iç, nefis (I), derun, ruh, varoluş karşıtı" şeklinde yer almaktadır.

Yaşayış sözcüğü *can* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "yaşamak işi" şeklinde yer almaktadır.

Yürek sözcüğü *can* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "kalp" şeklinde yer almaktadır.

Taşçıl sözcüğü *cansız* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "taşı andıran, taş gibi" şeklinde yer almaktadır.

Sevim sözcüğü *cazibe* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "" şeklinde yer almaktadır.

Hırpalanma sözcüğü *cefa* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "sevmek işi" şeklinde yer almaktadır.

Tomurcuk sözcüğü *cenin* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bir bitkinin üzerinde bulunan ve ileride sap, çiçek veya yaprak verecek olan filiz; domur" şeklinde yer almaktadır.

Döl sözcüğü *cenin* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "canlıların üremesi sonucu ortaya çıkan yeni birey veya bireylerin bütünü; soy sop, zürriyet" şeklinde yer almaktadır.

Düşük sözcüğü *cenin* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "yaşayabilecek duruma gelmeden doğan yavru; düşüt, ceninisakıt, bağan, sakıt" şeklinde yer almaktadır.

Gök sözcüğü *cennet* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "uzay; yeryüzü üzerine mavi bir kubbe gibi kapanan boşluk; gök kubbe, asuman, felek, sema" şeklinde yer almaktadır.

Alın sözcüğü *cephe* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "yüzün, kaşlarla saçlar arasındaki bölümü; cebin " şeklinde yer almaktadır.

Yöney sözcüğü *cephe* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "vektör" şeklinde yer almaktadır.

Çektirme sözcüğü *ceza* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "çektirmek işi" şeklinde yer almaktadır.

Soydaşlık sözcüğü *cinsiyet* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "soyları bir olma, bir soydan olma durumu" şeklinde yer almaktadır.

Ayırtı sözcüğü *cinsiyet* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "aynı cinsten olan şeyler arasındaki ince fark; çalar, nüans." şeklinde yer almaktadır.

Atılganlık sözcüğü *cüret* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "atılgan olma durumu; cesaret:" şeklinde yer almaktadır.

Atılmak sözcüğü *cüret* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "atma işine konu olmak" şeklinde yer almaktadır.

Ulak sözcüğü *çare* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "haberci" şeklinde yer almaktadır.

Soruş sözcüğü *dava* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "sormak işi" şeklinde yer almaktadır.

Duyumlu sözcüğü *dava* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "duyumu olan" şeklinde yer almaktadır.

Bezenti sözcüğü *debdebe* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "herhangi bir şeyi ona uygun nitelikte tamamlayan nesne; garnitür" şeklinde yer almaktadır.

Nal sözcüğü *defa* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "at, eşek, öküz vb. yük hayvanlarının tırnaklarına çakılan, ayağın şekline uygun demir parçası; nalça" şeklinde yer almaktadır.

Kütük sözcüğü *defter* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "kalın ağaç gövdesi" şeklinde yer almaktadır.

Ürküntü sözcüğü *dehşet* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "ürkme duygusu" şeklinde yer almaktadır.

Yılgı sözcüğü *dehşet* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "fobi" şeklinde yer almaktadır.

Bölük sözcüğü *derece* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bir binanın belli bir hizmete veya bir kimsenin, bir ailenin oturmasına ayrılmış olan bölümlerinden her biri; belik; akımlardan oluşan, üçü veya dördü bir tabur oluşturan ve öbür birliklerin temeli sayılan birlik" şeklinde yer almaktadır.

Sağlıksızlık sözcüğü *dert* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "sağlıksız olma durumu; sıhhatsizlik, gayrisıhhilik" şeklinde yer almaktadır.

Sürme sözcüğü *devam* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "sürmek işi; sürgü" şeklinde yer almaktadır.

Sürek sözcüğü *devam* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "süren, devam eden zaman; hızlı süren, hızlı giden" şeklinde yer almaktadır.

Bilgiçlik sözcüğü *dirayet* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bilgiç olma durumu" şeklinde yer almaktadır.

Tanık sözcüğü *dost* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "gördüğünü ve bildiğini anlatan, bilgi veren kimse; şahit" şeklinde yer almaktadır.

Yalvarma sözcüğü *dua* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "yalvarmak işi" şeklinde yer almaktadır.

Öğün sözcüğü *dua* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "kez, defa; yemek vakti" şeklinde yer almaktadır.

Yön sözcüğü *ebad* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "belli bir noktaya göre olan yer; cihet, taraf" şeklinde yer almaktadır.

Yat sözcüğü *ecnebi* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "kalkan, zırh vb. korunma aracı; özel gezinti gemisi" şeklinde yer almaktadır.

Ulam sözcüğü *ecza* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "kategori" şeklinde yer almaktadır.

Duyum sözcüğü *edebiyat* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "doğruluğu kesin olarak bilinmeyen haber" şeklinde yer almaktadır.

Türe sözcüğü *edep* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "adalet" şeklinde yer almaktadır.

Saçma sapan sözcüğü *efsane* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "saçma" şeklinde yer almaktadır.

Uydurma sözcüğü *efsane* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "uydurma işi; tasni" şeklinde yer almaktadır.

Değerlilik sözcüğü *ehemmiyet* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "değeri olma durumu; kıymetlilik, kıymettarlık" şeklinde yer almaktadır.

Korkusuzluk sözcüğü *emniyet* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "korkusuzluk olma durumu" şeklinde yer almaktadır.

Tay sözcüğü *endam* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "üç yaşına kadar olan at yavrusu; denk, eşit, eş olan" şeklinde yer almaktadır.

Köksel sözcüğü *esasi* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "kökle ilgili" şeklinde yer almaktadır.

İşçimen sözcüğü *faal* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "işini çok seven, işini severek yapan kimse" şeklinde yer almaktadır.

Artım sözcüğü *faiz* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "artış" şeklinde yer almaktadır.

Geçkin sözcüğü *fani* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "ihtiyarlamaya yüz tutmuş, yaşlanmış; geçmiş" şeklinde yer almaktadır.

Göçücü sözcüğü *fani* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "göçme işini yapan" şeklinde yer almaktadır.

Ayrık sözcüğü *fark* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "ayrılmış, ayrı duran; ayrılı, munfasıl" şeklinde yer almaktadır.

Açan sözcüğü *fatih* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "oynak kemiklerin arasındaki açıları genişletmeye yarayan kasların genel adı, büken karşıtı" şeklinde yer almaktadır.

Bilgiç sözcüğü *fazıl* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bilgili olan (kimse)" şeklinde yer almaktadır.

Tekin sözcüğü *fazıl* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "boş, içinde kimse bulunmayan; güvenilir (kişi, yer)" şeklinde yer almaktadır.

Artma sözcüğü *feyz* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "artmak işi; tezayüt" şeklinde yer almaktadır.

Kurtarım sözcüğü *fidye* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "kurtarma işi" şeklinde yer almaktadır.

Algı sözcüğü *ganimet* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bir şeye dikkati yönelterek o şeyin bilincine varma; idrak" şeklinde yer almaktadır.

Varak sözcüğü *gaye* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "yazılı kâğıt; varaka; yaprak" şeklinde yer almaktadır.

Son sözcüğü *gaye* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "şimdiki zamana en yakın zamandan beri olan veya bu zamanda yapılmış, olmuş olan; encam, hatime, ilk karşıtı" şeklinde yer almaktadır.

Ulaşma sözcüğü *gaye* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "ulaşmak işi" şeklinde yer almaktadır.

Düden sözcüğü *girdap* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "kireç taşının yaygın olduğu bölgelerde kirecin erimesi sonucu oluşan doğal kuyu" şeklinde yer almaktadır.

Kuyu sözcüğü *girdap* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "su katmanına varıncaya kadar derinliğine kazılan, genellikle silindir biçiminde, çevresine duvar örülen, suyundan yararlanılan çukur" şeklinde yer almaktadır.

Girimlik sözcüğü *giriş ücreti* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "giriş kartı" şeklinde yer almaktadır.

Ar sözcüğü *güzel sanatlar* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "utanma duygusu" şeklinde yer almaktadır.

Sağlık sözcüğü *haber* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bireyin fiziksel, sosyal ve ruhsal yönden tam bir iyilik durumunda olması, vücut esenliği; keyif, sıhhat" şeklinde yer almaktadır.

Ses sözcüğü *haber* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "kulağın duyabildiği titreşim; ün, çav (I), avaz, avaze, seda" şeklinde yer almaktadır.

Tınma sözcüğü *haber* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "tınmak durumu" şeklinde yer almaktadır.

Dolar sözcüğü *hacim* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "Amerika Birleşik Devletleri, Kanada vb. ülkelerin para birimi" şeklinde yer almaktadır.

İç sözcüğü *hacim* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer; dâhil, dış karşıtı" şeklinde yer almaktadır.

Değer sözcüğü *had* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık; fehamet, kadir (I), kıymet" şeklinde yer almaktadır.

Olağan sözcüğü *hadise* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "sık sık olan, olagelen, doğal biçimde olan, olmadık karşıtı" şeklinde yer almaktadır.

Saya sözcüğü *hafıza* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "ayakkabının yumuşak olan üst bölümü" şeklinde yer almaktadır.

Tutum sözcüğü *hafıza* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "tutulan yol, tavır; davranış" şeklinde yer almaktadır.

Doğruluk sözcüğü *hak* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "doğru ve dürüst olma durumu, doğru olana yakışır davranış; dürüstlük" şeklinde yer almaktadır.

Ara bulucu sözcüğü *hakem* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "uzlaştırıcı" şeklinde yer almaktadır.

Aracı sözcüğü *hakem* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "uzlaştırıcı" şeklinde yer almaktadır.

Kalgay sözcüğü *hâkim* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "Kırım Hanlığı'nda veliahda verilen ünvan" şeklinde yer almaktadır.

Kotarmak sözcüğü *halletmek* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "pişen yemeği başka kaba boşaltmak" şeklinde yer almaktadır.

Tıkmak sözcüğü *hapis* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "iterek, zorla, aceleyle sokmak" şeklinde yer almaktadır.

Kapanmak sözcüğü *hapis* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "kapalı duruma gelmek" şeklinde yer almaktadır.

Gedik sözcüğü *hasar* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bir düzey üstündeki yıkık, çatlak veya aralık; rahne" şeklinde yer almaktadır.

Yanma sözcüğü *hasret* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "yanmak işi" şeklinde yer almaktadır.

Yaprak dökümü sözcüğü *hazan* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "sonbaharda ağaçların yaprak dökmesi" şeklinde yer almaktadır.

Vuruk sözcüğü *hedef* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "çarpık, çarpılmış" şeklinde yer almaktadır.

Keskinlik sözcüğü *hiddet* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "keskin olma durumu" şeklinde yer almaktadır.

Anlatış sözcüğü *hikâye* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "anlatmak işi" şeklinde yer almaktadır.

Son söz sözcüğü *hüküm* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bazı edebî eserlerde yer alan son söz niteliğindeki bölüm; son deyiş, hatime, epilog" şeklinde yer almaktadır.

Dinelme sözcüğü *iddia* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "dinelmek işi" şeklinde yer almaktadır.

Güçleşme sözcüğü *idman* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "güçleşmek işi" şeklinde yer almaktadır.

Ermek sözcüğü *idrak* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bir şeye erişmek, ulaşmak" şeklinde yer almaktadır.

Deyim sözcüğü *ifade* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği; tabir" şeklinde yer almaktadır.

Yokluk sözcüğü *ihtiyaç* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "yok olma, bulunmama durumu; adem, ademiyet, fıkdan" şeklinde yer almaktadır.

Ağırlama sözcüğü *ikramiye* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "ağırlamak işi; izaz, izzetüikram:" şeklinde yer almaktadır.

Erke sözcüğü *iktidar mevkii* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "enerji; pozitif bilimlerde iş başarma gücü, bir direnmeyi yenme gücü" şeklinde yer almaktadır.

Erkinlik sözcüğü *istiklal* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "liberalizm" şeklinde yer almaktadır.

Azı sözcüğü *isyan* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "köpek dişlerinden sonra içeriye doğru, alt ve üst çenenin iki yanında beşer tane bulunan ve yiyecekleri öğütmeye yarayan dişlerin ortak adı; azı dişi, öğütücü diş" şeklinde yer almaktadır.

Uygun sözcüğü *kabiliyet* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "yakışır, yaraşır; mutabık, muvafık, reva" şeklinde yer almaktadır.

Olacak sözcüğü *kader* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "olması, yapılması uygun olan" şeklinde yer almaktadır.

Uygu sözcüğü *kafiye* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "uygulama" şeklinde yer almaktadır.

Türe sözcüğü *kaide* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "adalet" şeklinde yer almaktadır.

Yazgı sözcüğü *kalem* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "Allah tarafından insanın başına gelmesi ezelde kararlaştırılmış olan şeyler; yazı (I), alın yazısı, baht, devran, kader, ezelî takdir, hayat (I), kader çizgisi, mukadderat, takdiriilahî, tecelli, fatalite" şeklinde yer almaktadır.

Tüzük sözcüğü *kanun* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "herhangi bir kurumun veya kuruluşun tutacağı yolu ve uygulayacağı hükümleri sırasıyla gösteren maddelerin hepsi; nizamname, statü" şeklinde yer almaktadır.

Sürek sözcüğü *karar* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "süren, devam eden zaman; hızlı süren, hızlı giden" şeklinde yer almaktadır.

Söz kesimi sözcüğü *karar* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "sözlenme" şeklinde yer almaktadır.

Tasarlama sözcüğü *kast* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "tasarlamak işi" şeklinde yer almaktadır.

Bağlama sözcüğü *kayıt* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bağlamak işi" şeklinde yer almaktadır.

Bucak sözcüğü *köşe* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "kenarda köşede kalmış yer" şeklinde yer almaktadır.

Dayanış sözcüğü *kudret* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "dayanmak işi" şeklinde yer almaktadır.

Yapabilmek sözcüğü *kudret* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "yapma ihtimali veya imkânı bulunmak" şeklinde yer almaktadır.

Erk sözcüğü *kudret* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "iktidar; nüfuz" şeklinde yer almaktadır.

Bitik sözcüğü *madde* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "yorgunluk veya hastalıktan gücü kalmamış" şeklinde yer almaktadır.

Düşkü sözcüğü *mağlubiyet* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "uğraşı" şeklinde yer almaktadır.

Saklı sözcüğü *mahrem* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "saklanmış olan" şeklinde yer almaktadır.

Yokluk sözcüğü *mahrum* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "yok olma, bulunmama durumu; adem, ademiyet, fıkdan" şeklinde yer almaktadır.

Çekinme sözcüğü *mahzur* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "çekinmek işi; ihtiraz, imtina, taharrüs" şeklinde yer almaktadır.

Dayanma sözcüğü *mecal* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "dayanmak işi; irtifak, istinat, metanet" şeklinde yer almaktadır.

Çıkak sözcüğü *mehaz* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "çıkış yeri; çıkıt, mahreç" şeklinde yer almaktadır.

Buyrultu sözcüğü *memuriyet* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "sadrazam, vezir, beylerbeyi vb. yüksek devlet görevlileri tarafından yazılan emir" şeklinde yer almaktadır.

Yuvgu sözcüğü *merdane* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "loğ" şeklinde yer almaktadır.

Işımak sözcüğü *meşale* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "aydınlanmak; ışık saçmak" şeklinde yer almaktadır.

Kütük sözcüğü *metin* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "kalın ağaç gövdesi" şeklinde yer almaktadır.

Tutak sözcüğü *mevkuf* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bir şeyin tutulacak yeri" şeklinde yer almaktadır.

Kurma sözcüğü *montaj* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "kurmak işi; ihdas; prefabrik" şeklinde yer almaktadır.

Bakı sözcüğü *muayene* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bir dağın yamaçlarının güneş ışınlarına karşı konumu" şeklinde yer almaktadır.

Sözcü sözcüğü *muhabir* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bir kurul, bir topluluk veya kişi adına söz söyleme, onun düşünce ve davranışlarını savunma yetkisi olan kimse" şeklinde yer almaktadır.

Karşın sözcüğü *muhalif* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bir şeyin gerekenin veya mantığın tersine olarak yapıldığını anlatan bir söz; rağmen, mukabil" şeklinde yer almaktadır.

Ayrışık sözcüğü *muhalif* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "ayrışmış olan; ayrı türden; heterojen" şeklinde yer almaktadır.

Aşkınlık sözcüğü *mübalağa* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "aşkın olma durumu" şeklinde yer almaktadır.

Kaytak sözcüğü *mürteci* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "sözünde durmayan; dalkavuk" şeklinde yer almaktadır.

Erkin sözcüğü *müstakil* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "liberal" şeklinde yer almaktadır.

Doğruluk sözcüğü *namus* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "doğru ve dürüst olma durumu, doğru olana yakışır davranış; dürüstlük" şeklinde yer almaktadır.

Dizin sözcüğü *nazım* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bir kitabın veya derginin kişi, konu, yer adı vb. bakımından içindekileri yer numarasıyla belirten ve eserin arkasında yer alan alfabetik liste; endeks, indeks, fihrist" şeklinde yer almaktadır.

Damar sözcüğü *nesil* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "canlı varlıklarda kanın veya besleyici sıvıların dolaştığı kanal" şeklinde yer almaktadır.

Döl sözcüğü *nesil* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "canlıların üremesi sonucu ortaya çıkan yeni birey veya bireylerin bütünü; soy sop, zürriyet" şeklinde yer almaktadır.

Ekit sözcüğü *nısfet* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "vücuda herhangi bir işlevi yerine getirmesi için yerleştirilen doku parçası veya yapay gereç" şeklinde yer almaktadır.

Bozuşukluk sözcüğü *nifak* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bozuşuk olma durumu" şeklinde yer almaktadır.

Çözük sözcüğü *nizam* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "çözülmüş olan" şeklinde yer almaktadır.

Uygunluk sözcüğü *nizam* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "uygun olma durumu; yakışık, mutabakat, mukarenet" şeklinde yer almaktadır.

Eksiklik sözcüğü *özür* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "eksik olma durumu; eksi, kalıklık, noksan, noksanlık, nakisa" şeklinde yer almaktadır.

Takıntı sözcüğü *özür* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bir durum ve sorunla ilişkisi olan başka durum veya sorun" şeklinde yer almaktadır.

Kavrak sözcüğü *pençe* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "ateş yakmak için kullanılan kuru yaprak, ince dal" şeklinde yer almaktadır.

Döngü sözcüğü *pervane* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "herhangi bir olayın birden fazla tekrarlanması" şeklinde yer almaktadır.

Dönek sözcüğü *pervane* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "inanç ve düşüncesini değiştiren, sözüne güvenilmeyen (kimse); caygın, kaypak, kahpe" şeklinde yer almaktadır.

Dikine sözcüğü *rağmen* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "dikey olarak; diklemesine" şeklinde yer almaktadır.

Bağlaç sözcüğü *raptiye* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "eş görevli sözcükleri veya söz dizimi unsurlarını birbirine bağlayan sözcük türü; rabıt (II), rabıt edatı: ve, ya, veya, ya da vb" şeklinde yer almaktadır.

Çizi sözcüğü *resim* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "çizgi" şeklinde yer almaktadır.

Candan sözcüğü *ruhani* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "her türlü çıkar düşüncesinden uzak" şeklinde yer almaktadır.

Basak sözcüğü *paye* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "merdiven" şeklinde yer almaktadır.

Soluk sözcüğü *pejmürde* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "akciğerlere çekilen, akciğerlerden atılan hava; dem (I), nefes (I):" şeklinde yer almaktadır.

Ulak sözcüğü *peygamber* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "haberci" şeklinde yer almaktadır.

Dirlik sözcüğü *rahat* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "yaşayış, hayat, sağlık, varlık, geçim" şeklinde yer almaktadır.

Ölçüşme sözcüğü *rekabet* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "ölçüşmek işi" şeklinde yer almaktadır.

Çıtlatma sözcüğü *remiz* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "çıtlatmak işi" şeklinde yer almaktadır.

Bet sözcüğü *renk* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "yüz; çokluk; kötü" şeklinde yer almaktadır.

Beylik sözcüğü *resmî* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bey olma durumu; herkesin kullandığı, herkesin bildiği" şeklinde yer almaktadır.

Anlatış sözcüğü *rivayet* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "anlatmak işi" şeklinde yer almaktadır.

Doğu sözcüğü *sabah* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bulunulan yerde sola kuzey, sağa güney alındığında yüzün dönük olduğu yön; gün doğusu, maşrık, şark, batı karşıtı; güneşin doğduğu yöndeki ülkeler veya uygarlıklar bölgesi; Şark, Batı karşıtı" şeklinde yer almaktadır.

Dayama sözcüğü *sabır* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "dayamak işi" şeklinde yer almaktadır.

Verinti sözcüğü *sadaka* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bir dilden başka bir dile verilen söz" şeklinde yer almaktadır.

Gözetme sözcüğü *sadaka* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "gözetmek işi" şeklinde yer almaktadır.

Arıtmak sözcüğü *sadeleştirmek* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "temiz duruma getirmek" şeklinde yer almaktadır.

Bayrı sözcüğü *sadık* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "kadim" şeklinde yer almaktadır.

Düzgü sözcüğü *saf* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "norm" şeklinde yer almaktadır.

Arık sözcüğü *saf* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "ark; karık; zayıf" şeklinde yer almaktadır.

Tutak sözcüğü *sahip* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bir şeyin tutulacak yeri; tutacak; kabza" şeklinde yer almaktadır.

Tutucu sözcüğü *sahip* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "mevcut toplumsal düzeni, düşünceleri ve kurumları değiştirmeden olduğu gibi korumak isteyen (kimse); muhafazakâr, konservatör" şeklinde yer almaktadır.

Orta sözcüğü *sahne* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bir şeyin kenarlarından merkeze doğru yaklaşık olarak aynı uzaklıkta olan yer" şeklinde yer almaktadır.

Azı sözcüğü *saldırı* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "köpek dişlerinden sonra içeriye doğru, alt ve üst çenenin iki yanında beşer tane bulunan ve yiyecekleri öğütmeye yarayan dişlerin ortak adı; azı dişi, öğütücü diş" şeklinde yer almaktadır.

Güzey sözcüğü *saye* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "az güneş alan, çok gölgeli kuzey yamaç" şeklinde yer almaktadır.

Yüz sözcüğü *sayfa* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı; başta, alın, göz, burun, ağız, yanak ve çenenin bulunduğu ön bölüm; beniz, duluk, didar, sima, çehre, surat, suret, vecih, faça, bet" şeklinde yer almaktadır.

Esen sözcüğü *selam* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "ruhsal ve bedensel olarak sağlıklı, sıhhatli olan; salim" şeklinde yer almaktadır.

Uyar sözcüğü *razı* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "uygun olan; eş, benzer olan" şeklinde yer almaktadır.

Uyuntu sözcüğü *razı* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "uyuşuk" şeklinde yer almaktadır.

Peklik sözcüğü *sertlik* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "pek olma durumu; kabız; sağlamlık, dayanıklılık, direnç" şeklinde yer almaktadır.

İç yüz sözcüğü *sır* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bir şeyin iç tarafı" şeklinde yer almaktadır.

Çıkışma sözcüğü *sitem* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "çıkışmak işi" şeklinde yer almaktadır.

Dış yüz sözcüğü *suret* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bir şeyin dışarıdan görünüşü; zahir" şeklinde yer almaktadır.

Gözcü sözcüğü *şahit* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "gözlemleme veya gözetleme işini yapan kimse; dideban" şeklinde yer almaktadır.

Kir sözcüğü *şaibe* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "herhangi bir şeyin veya vücudun üzerinde oluşan, biriken pislik; kir pas, pasak" şeklinde yer almaktadır.

Bağ sözcüğü *şart* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bir şeyi başka bir şeye veya birçok şeyi topluca birbirine tutturmak için kullanılan ip, sicim, şerit, tel vb. düğümlenebilir nesne; bent, rabıt (I), rabıta:" şeklinde yer almaktadır.

Örü sözcüğü *şebeke* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "örmek işi; otlak" şeklinde yer almaktadır.

Sevim sözcüğü *şefkat* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "sevmek işi" şeklinde yer almaktadır.

Öğün sözcüğü *şeref* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "kez, defa; yemek vakti" şeklinde yer almaktadır.

Ululuk sözcüğü *şeref* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "büyüklük, büyük olma durumu; azamet, celal, izzet" şeklinde yer almaktadır.

Yavuzluk sözcüğü *şiddet* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "yavuz olma durumu" şeklinde yer almaktadır.

Budak sözcüğü *şube* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "ağacın dal olacak sürgünü; dalın gövde içindeki başlangıç yeri olan ve tahtalarda görülen, yuvarlak ve koyuca renkte sert bölüm" şeklinde yer almaktadır.

Us sözcüğü *şuur* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "akıl" şeklinde yer almaktadır.

Değişke sözcüğü *tadilat* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bir dil içindeki her türlü çeşitlenme; varyant; her canlıda dış etkilerle ortaya çıkabilen, kalıtımla ilgili olmayan değişiklik; modifikasyon" şeklinde yer almaktadır.

Ödem sözcüğü *tazmin* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "dokularda, hücreler arası boşluklarda, bazı iç organlarda genellikle de yüzde, ellerde, ayaklarda aşırı miktarda sıvı birikmesi" şeklinde yer almaktadır.

Verit sözcüğü *teberru* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "toplardamar" şeklinde yer almaktadır.

Yetiştirme sözcüğü *tebliğ* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "yetiştirmek işi; birinin koruyuculuğunda yetişen kimse" şeklinde yer almaktadır.

Alıkoymak sözcüğü *tecil* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bir süre için bir yerde tutmak" şeklinde yer almaktadır.

Geriletmek sözcüğü *tecil* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "gerilemesine yol açmak" şeklinde yer almaktadır.

Deneme sözcüğü *tecrübe* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "denemek işi; sınama; son biçimini bulmamış, taslak durumunda olan; herhangi bir konuda yeni ve kişisel görüşlerle bezenmiş bir anlatım içinde sunulan düzyazı türü" şeklinde yer almaktadır.

Sınama sözcüğü *tecrübe* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "sınamak işi; deneme" şeklinde yer almaktadır.

Diriltme sözcüğü *tedavi* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "dirilmesini sağlama" şeklinde yer almaktadır.

Açma sözcüğü *tefsir* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "açmak işi; teftih" şeklinde yer almaktadır.

Genişletme sözcüğü *tefsir* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "genişletmek işi; tevsi" şeklinde yer almaktadır.

Bitiştirme sözcüğü *telif* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bitiştirmek işi; iki veya daha fazla dil birimini bir araya toplayarak tek bir dil birimi hâline getirme" şeklinde yer almaktadır.

Bağlama sözcüğü *temin* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bağlamak işi; yapılarda duvarları birbirine bağlayan kiriş; putrel; ulama" şeklinde yer almaktadır.

Olgunlaştırma sözcüğü *terbiye* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "olgunlaştırmak işi" şeklinde yer almaktadır.

Duraklama sözcüğü *tereddüt* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "duraklama işi; duralama; ilerlemekte olan bir birliğin, vakitsiz, yersiz ve düzensiz olarak yürüyüşünü durdurması" şeklinde yer almaktadır.

Bırakma sözcüğü *terhis* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bırakma işi" şeklinde yer almaktadır.

Kıran sözcüğü *ufuk* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "kırma işini yapan (kimse); bir topluluğun ve özellikle hayvanların büyük bir bölümünü yok eden salgın veya başka neden; ölet" şeklinde yer almaktadır.

Düğüm sözcüğü *ukde* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "iplik, ip, halat vb. bükülebilir şeyleri kıvırıp kendi üzerine veya birbirine dolayarak yapılan boğum; düğmük" şeklinde yer almaktadır.

İlinti sözcüğü *ukde* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "ilişki; insanlar arasındaki bağ" şeklinde yer almaktadır.

Öz sözcüğü *unsur* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bir kimsenin benliği, kendi manevi varlığı; iç, nefis (I), derun, ruh, varoluş karşıtı" şeklinde yer almaktadır.

Kol sözcüğü *unsur* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "insan vücudunda omuz başından parmak uçlarına kadar uzanan bölüm; dal" şeklinde yer almaktadır.

Budak sözcüğü *uzuv* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "ağacın dal olacak sürgünü" şeklinde yer almaktadır.

Ondalık sözcüğü *ücret* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "temel olarak on sayısını alan; aşar, aşari" şeklinde yer almaktadır.

Issızlık sözcüğü *vahşet* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "ıssızlık durumu" şeklinde yer almaktadır.

Ürkünçlük sözcüğü *vahşet* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "ürkünç olma durumu" şeklinde yer almaktadır.

Koçan sözcüğü *vesika* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "marul, lahana vb. sebzelerde yaprakların çıktığı sert gövde" şeklinde yer almaktadır.

Arık sözcüğü *zaaf* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "ark; karık; zayıf" şeklinde yer almaktadır.

Tutma sözcüğü *zabıt* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "tutmak işi; destekleme; yanaşma" şeklinde yer almaktadır.

Arttırma sözcüğü *zam* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "arttırmak işi" şeklinde yer almaktadır.

Katma sözcüğü *zam* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "katmak işi; katılmış, eklenmiş, ulanmış; zammetme" şeklinde yer almaktadır.

Yakışıklık sözcüğü *zarafet* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "uygunluk durumu" şeklinde yer almaktadır.

Ütülme sözcüğü *zarar* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "ütülmek işi" şeklinde yer almaktadır.

Us sözcüğü *zekâ* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "akıl" şeklinde yer almaktadır.

Saya sözcüğü *zihin* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "ayakkabının yumuşak olan üst bölümü" şeklinde yer almaktadır.

Koruma sözcüğü *zimmet* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "korumak işi; muhafaza, sıyanet, vikaye" şeklinde yer almaktadır.

Yutulma sözcüğü *ziyan* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "yutulmak işi" şeklinde yer almaktadır.

Bölük sözcüğü *zümre* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bir binanın belli bir hizmete veya bir kimsenin, bir ailenin oturmasına ayrılmış olan bölümlerinden her biri; takımlardan oluşan, üçü veya dördü bir tabur oluşturan ve öbür birliklerin temeli sayılan birlik:" şeklinde yer almaktadır.

Yığın sözcüğü *zümre* karşılığı olarak sunulmuş; TDK'de "bir şeyin yığılmasıyla oluşturulan küme, tepe; tınaz" şeklinde yer almaktadır.

Sözcükler biçim bilimsel uyum açısından doğru bir şekilde türetilse de anlam bağlamında zaman içinde değişime uğramıştır.

3.2.3. TDK Güncel Türkçe Sözlük'te Kayıtlı Olmayan Sözcükler

Dil Devrimi sürecinde gazetelerde önerilen birçok sözcük, resmi sözlüklerde karşılık bulamamış, yalnızca dönemin basılı yayınlarında yer almıştır. Bu kategori, toplam 512 sözcüğü kapsamaktadır. Bu sözcükler, Arapça ve Farsça kökenli karşılıkları ortadan kaldırmak ve Türkçeyi sadeleştirmek amacıyla üretilmiş, ancak TDK Güncel Türkçe Sözlük'te önerilen anlamlarıyla kayda geçmemiştir. Dolayısıyla bu grup, Dil Devrimi'nin toplum ve kurumlar arasındaki uygulama farkını ortaya koyan en tipik örnekleri oluşturur.

1. **Acayip (Ar.): Şaşılacak şey (T. + Ar.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Ayrıksın (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)
2. **Acele (Ar.): İvgen (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
3. **Acemi (Ar.): Sınangısız (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Sınanmamış (T.)** (14 Nisan 1933 – Vakit)
4. **Acil (Ar.): Evecen (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)
5. **Acîz (Ar.): Alu (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Eliermez (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Yetsiz (T.)** (14 Mayıs 1935 – Türk Dili)
6. **Adabı muaşeret (Ar. + Ar.): Yaşama töreni (T + T.)** (14 Mayıs 1935 – Türk Dili)
7. **Âdap (Ar.): Görenek yolu (T. + T.)** (15 Nisan 1933 – Vakit)
8. **Âdet (Ar.): Olagelmiş (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
9. **Âfet (Ar.): Uyun (T.)** (13 Mart 1933 – Vakit)

i. **Büyükacı (T. + T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)

10. **Afiyet (Ar.): Sağlamlık (T.)** (26 Nisan 1933 – Vakit)
11. **Ahenk (Far.): Düzgülük (T.)** (13 Mart 1933 – Vakit)
12. **Aidat (Ar.): Verimce (T.)** (29 Nisan 1935 – Ulus)
13. **Aile (Ar.): Eviçi (T. + T.)** (6 Mayıs 1933 – Vakit)
14. **Akis (Ar.): Yansıt (T.)** (28 Mart 1935 – Türk Dili)
15. **Alet (Ar.): Yaraç (T.)** (29 Mart 1935 – Türk Dili)
16. **Amade (Far.): Bağınban (T.)** (13 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Anıtgan (T.)** (15 Mart 1933 – Vakit)
17. **Amir (Ar.): Buyurucu (T.)** (23 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Buyurman (T.)** (29 Mart 1935 – Türk Dili)
18. **Arıza (Ar.): Düzgünsüzlük (T.)** (22 Nisan 1933 – Vakit)
19. **Asalet (Ar.): Tüzünlük (T.)** (8 Nisan 1935 – Ulus)
20. **Asi (Ar.): Azıyan (T.)** (12 Mayıs 1935 – Ulus)
21. **Asilzade (Ar. + Far.): Aksoy (T.)** (6 Haziran 1935 – Ulus)
22. **Askeri (Ar.): Süel (T.)** (1 Nisan 1935 – Ulus)
23. **Asude (Far.): Ençi (T.)** (13 Mart 1933 – Vakit)
24. **Aşk (Ar.): İç bağlılığı (T. + T.)** (5 Haziran 1933 – Vakit)
25. **Ateşkes (Far. + T.): Bırakışma (T.)** (26 Nisan 1935 – Ulus)
26. **Aynen (Ar.): Özüzüne (T.)** (5 Mayıs 1933 – Vakit)
27. **Az (T.): Azay (T.)** (5 Mayıs 1935 – Ulus)
28. **Azade (Far.): Sıyrı (T.)** (13 Mart 1933 – Vakit)
29. **Azami (Ar.): Çoğay (T.)** (3 Haziran 1935 – Ulus)
30. **Azim (Ar.): Yılmamazlık (T.)** (22 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Dölen (T.)** (14 Mayıs 1935 – Ulus)
31. **Bahil (Ar.): Kısan (T.)** (23 Mart 1933 – Vakit)
32. **Bahis (Ar.): Öğdül koymak (T.)** (14 Mart 1933 – Vakit)
33. **Baht (Far.): Tanrı verimi (T. + T.)** (23 Nisan 1933 – Vakit)
34. **Bâis (Ar.): Yolaçan (T. + T.)** (14 Mart 1933 – Vakit)
35. **Baki (Ar.): Artar (T.)** (14 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Artan (T.)** (2 Nisan 1933 – Vakit)
36. **Basiret (Ar.): İçten görüş (T.)** (14 Nisan 1933 – Vakit)

i. **Derin görüş (T. + T.)** (29 Nisan 1933 – Vakit)

37. **Baskül (Fr.): Tartı yeri (T. + T.)** (5 Mayıs 1935 – Ulus)
38. **Batıl (Ar.): İnanılmayan (T.)** (2 Nisan 1933 – Vakit)
39. **Bedbin (Far.): Kara görücü (T.)** (13 Mart 1933 – Vakit)
40. **Bedel (Ar.): Ötkü (T.)** (14 Mart 1933 – Vakit)
41. **Beyanat (Ar.): Diyev (T.)** (29 Mart 1935 – Ulus)
42. **Bina (Far.): Kurağ (T.)** (22 Mayıs 1935 – Türk Dili)
43. **Cadde (Ar.): Uluyol (T. + T.)** (15 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Geniş yol (T. + T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
44. **Canip (Ar.): Yuğaç (T.)** (15 Mart 1933 – Vakit)
45. **Casus (Ar.): Duyurucu (T.)** (10 Nisan 1933 – Vakit)
46. **Cehennem (Ar.): Korevi (T. + T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Sıcak yer (T. + T.)** (4 Mayıs 1933 – Vakit)
47. **Cennet (Ar.): Tanrı damı (T. + T.)** (19 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **İyi yer (T. + T.)** (4 Mayıs 1933 – Vakit)
48. **Cephe (Ar.): Annaç (T.)** (15 Mart 1933 – Vakit)
49. **Cesaret (Ar.): Yılmamazlık (T.)** (26 Mayıs 1933 – Vakit)
50. **Cevap (Ar.): Söz karşılığı (T. + T.)** (26 Mayıs 1933 – Vakit)
51. **Cisim (Ar.): Yer tutan (T. + T.)** (26 Mayıs 1933 – Vakit)
52. **Çare (Far.): Çıkaryol (T. + T.)** (10 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Çözge (T.)** (19 Mayıs 1935 – Ulus)
53. **Çemen (Far.): Yeşerik (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)
54. **Dafia (Ar.): İtim (T.)** (15 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Püskü (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)
55. **Dâhi (Ar.): Özgeuslu (T. + T.)** (15 Mart 1933 – Vakit)
56. **Daire (Ar.): Dönen (T.)** (4 Mayıs 1933 – Vakit)
57. **Dava (Ar.): Sorak (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Soruk (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Aranç (T.)** (4 Mayıs 1933 – Vakit)
    iii. **Aranılan (T.)** (4 Mayıs 1933 – Vakit)
    iv. **Dilev (T.)** (1 Nisan 1935 – Ulus)
58. **Defter (Ar.): Yazak (T.)** (5 Mayıs 1933 – Vakit)

59. **Delil (Ar.): Suç izi (T. + T.)** (23 Nisan 1933 – Vakit)
60. **Ders (Ar.): Uspayı (T. + T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Bilik (T.)** (10 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Öğrenç (T.)** (5 Mayıs 1933 – Vakit)
61. **Deva (Ar.): Onuk (T.)** (11 Mayıs 1933 – Vakit)
62. **Devam (Ar.): Kesilmeme (T.)** (26 Nisan 1933 – Vakit)
63. **Diğer (Far.): Öteygün (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
64. **Dikkat (Ar.): Bakış inceliği (T. + T.)** (25 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **İnce bakış (T. + T.)** (27 Mayıs 1933 – Vakit)
    ii. **Ayay (T.)** (5 Mayıs 1935 – Ulus)
    iii. **Derin bakma (T. + T.)** (5 Mayıs 1933 – Vakit)
65. **Din (Ar.): Tapkı (T.)** (25 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **İnanış yolu (T. + T.)** (27 Mayıs 1933 – Vakit)
66. **Dirayet (Ar.): Usuğ (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
    i. **Kavrayışlık (T.)** (27 Mayıs 1933 – Vakit)
67. **Disiplin (Fr.): Yasav (T.)** (29 Nisan 1935 – Ulus)
68. **Dost (Far.): Bilişik (T.)** (25 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Öz arkadaş (T. + T.)** (5 Mayıs 1933 – Vakit)
69. **Dua (Ar.): Yum (T.)** (25 Nisan 1933 – Vakit)
70. **Düşman (Far.): Yağın (T.)** (25 Nisan 1933 – Vakit)
71. **Ebad (Ar.): Iram (T.)** (19 Mayıs 1935 – Ulus)
72. **Ecel (Ar.): Öleç (T.)** (17 Mart 1933 – Vakit)
73. **Ecr (Ar.): Öğdül (T.)** (17 Mart 1933 – Vakit)
74. **Edat (Ar.): Söz bağı (T. + T.)** (7 Mayıs 1933 – Vakit)
75. **Edebiyat (Ar.): Ozu (T.)** (17 Mart 1933 – Vakit)
76. **Efsane (Far.): Boş söz (T. + T.)** (10 Nisan 1933 – Vakit)
77. **Elim (Ar.): Çok ağrıtan (T. + T.)** (10 Nisan 1933 – Vakit)
78. **Emanet (Ar.): Bırakı (T.)** (12 Nisan 1933 – Vakit)
79. **Emel (Ar.): Umay (T.)** (1 Haziran 1935 – Ulus)
80. **Emin (Ar.): İnanılan (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
81. **Engel (Far.): Önge (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
82. **Eser (Ar.): İzer (T.)** (8 Nisan 1935 Ulus)

83. **Esmer (Ar.): Karayağız (T. + T.)** (30 Nisan 1933 – Vakit)
84. **Ezelî (Ar.): Önsüz (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Önüç (T.)** (17 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **İlkince (T.)** (14 Nisan 1933 – Vakit)
85. **Faal (Ar.): İşçen (T.)** (4 Nisan 1935 – Ulus)
86. **Faaliyet (Ar.): Kınav (T.)** (9 Mayıs 1935 – Ulus)
87. **Facia (Ar.): Arın (T.)** (23 Haziran 1935 – Ulus)
88. **Fani (Ar.): Bitecek (T.)** (13 Nisan 1933 – Vakit)
89. **Fesahat (Ar.): Söz düzgünlüğü (T. + T.)** (19 Nisan 1933 – Vakit)
90. **Fatih (Ar.): Elbasan (T. + T.)** (17 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Elalan (T. + T.)** (18 Mart 1933 – Vakit)
91. **Feci (Ar.): Yılınç (T.)** (18 Mart 1933 – Vakit)
92. **Feda (Ar.): Yola verme (T. + T.)** (18 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Kıyılış (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
93. **Fedakârlık (Ar. + Far.): Özverlik (T. + T.)** (6 Haziran 1935 – Ulus)
94. **Felaket (Ar.): Büyük kaygu (T. + T.)** (15 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Karagün (T. + T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
95. **Feragat (Ar.): Kaçınlama (T.)** (5 Mayıs 1935 – Ulus)
96. **Fevkalade (Ar.): Üsnomal (T.)** (13 Mayıs 1935 – Ulus)
97. **Fıkra (Ar.): Bölek (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
98. **Fidye (Ar.): Ölüm savağı (T. + T.)** (10 Mayıs 1933 – Vakit)
    i. **Kurtuluş karşılığı (T. + T.)** (12 Mayıs 1933 – Vakit)
99. **Fitne (Ar.): Azdıran (T.)** (12 Mayıs 1933 – Vakit)
100. **Gadir (Ar.): Kıyım (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
101. **Galebe (Ar.): Yengin (T.)** (18 Mart 1933 – Vakit)
102. **Garez (Ar.): Kuğ (T.)** (19 Mart 1933 – Vakit)
103. **Gasp (Ar.): Kapaç (T.)** (11 Haziran 1935 – Ulus)
104. **Gayrimeşru (Ar. + Ar.): Törümsüz (T.)** (11 Mayıs 1935 – Ulus)
105. **Gıda (Ar.): Beslenti (T.)** (18 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Besleç (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
106. **Girdap (Far.): Buskuluç (T.)** (19 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Öyürme (T.)** (19 Mart 1933 – Vakit)

ii. **Su döneği (T. + T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
iii. **Surak (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)

107. **Girişim (T.): Girgi (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)
108. **Girişken (T.): Girgin (T.)** (19 Şubat 1929 – Cumhuriyet)
109. **Haber (Ar.): Söz salma (T.)** (15 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Duyuk (T.)** (26 Nisan 1933 – Vakit)
110. **Hacim (Ar.): Alır (T.)** (13 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Yer büyüklüğü (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
111. **Hadise (Ar.): Olak (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Olarak (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
112. **Hafıza (Ar.): Unutmama yeri (T.)** (22 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Saklayıcı (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Saklanak (T.)** (14 Mayıs 1933 – Vakit)
113. **Hak (Ar.): Emek akçası (T. + T.)** (7 Mayıs 1933 – Vakit)
114. **Hakem (Ar.): Yargucu (T.)** (11 Haziran 1933 – Vakit)
115. **Hakim (Ar.): Buyuran (T.)** (19 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Bükü (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Üstün buyurucu (T. + T.)** (15 Nisan 1933 – Vakit)
    iii. **Söz kesen (T. + T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
    iv. **Yasacı (T.)** (14 Mayıs 1933 – Vakit)
116. **Hâkimiyet (Ar.): Buyrukluk (T.)** (19 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Söz üstünlüğü (T. +T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
117. **Hâkimlik (Ar.): Başad (T.)** (23 Haziran 1935 – Ulus)
118. **Hâl (Ar.): Şimdik (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
119. **Halis (Ar.): Eri (T.)** (19 Mart 1933 – Vakit)
120. **Harç (Ar.): Katık (T.)** (13 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Bozma (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
121. **Hareket (Ar.): Teprenme (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
122. **Harika (Ar.): Şaşak (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Şaşmaca (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
123. **Hasar (Ar.): Yazıklık (T.)** (13 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Yıkılan (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)

124. **Hasılat (Ar.): Ürüt (T.)** (13 Haziran 1935 – Ulus)
125. **Hasım (Ar.): Öç güden (T. + T.)** (23 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Yav (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
126. **Hasret (Ar.): Göreceği gelme (T. + T.)** (3 Haziran 1933 – Vakit)
127. **Hassasiyet (Ar.): Duyganlık (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
128. **Hatıra (Ar.): Anak (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Anım (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Anınç (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
    iii. **Gönüle gelen (T. + T.)** (22 Nisan 1933 – Vakit)
    iv. **Gönülde kalan (T. + T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
    v. **Andıran (T.)** (14 Mayıs 1933 – Vakit)
129. **Hatip (Ar.): Aytaçlar (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
130. **Hava (Ar.): Göklük (T.)** (14 Haziran 1933 – Vakit)
131. **Havuz (Ar.): Su çukuru (T. + T.)** (14 Haziran 1933 – Vakit)
132. **Hayalet (Ar.): Görümsü (T.)** (18 Mayıs 1935 – Ulus)
133. **Hayvan (Ar.): Diri nesne (T. + T.)** (15 Haziran 1933 – Vakit)
134. **Hazan (Far.): Biten (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Döküm (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
135. **Hazine (Ar.): Varlık kuyusu (T. + T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
136. **Hedef (Ar.): Varım (T.)** (3 Haziran 1933 – Vakit)
137. **Helecan (Ar.): Yürek oynaması (T. + T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
138. **Hitap (Ar.): Söz yöneltme (T. + T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
139. **Hurafe (Ar.): Sanıka (T.)** (25 Haziran 1935 – Ulus)
    i. **Urasa (T.)** (25 Haziran 1935 – Ulus)
140. **Huy (Far.): Alışıntı (T.)** (11 Haziran 1933 – Vakit)
141. **Istırap (Ar.): Sıkınç (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
142. **İbadet (Ar.): Tapınç (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)
143. **İbadethane (Ar. + Far.): Tapınca (T.)** (6 Haziran 1935 – Ulus)
144. **İcrâ (Ar.): İş girimi (T. + T.)** (21 Mart 1933 – Vakit)
145. **İcra dairesi (Ar. + Ar.): Yürütge (T.)** (13 Haziran 1935 – Ulus)
146. **İcmal (Ar.): Kısak (T.)** (21 Mart 1933 – Vakit)
147. **İdman (Ar.): Güçalma (T. + T.)** (21 Mart 1933 – Vakit)

148. **İfade (Ar.): Diyem (T.)** (2 Haziran 1935 – Ulus)
149. **İfşa edilmiş (Ar. + T.): Gizaçılmış (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
150. **İhâle (Ar.): Üste bırakma (T. + T.)** (21 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Üsterme (T.)** (8 Haziran 1935 – Ulus)
151. **İhracat (Ar.): Çıkat (T.)** (17 Mayıs 1935 – Ulus)
152. **İhtar (Ar.): Kulak bükme (T. + T.)** (30 Nisan 1933 – Vakit)
153. **İmalathane (Ar. + Far.): Yapevi (T. + T.)** (23 Haziran 1935 – Ulus)
154. **İmtihan (Ar.): Sınaç (T.)** (18 Mayıs 1935 – Ulus)
155. **İnkâr (Ar.): Yadısa (T.)** (23 Mayıs 1935 – Ulus)
156. **İrade (Ar.): İrde (T.)** (11 Mayıs 1935 – Ulus)
157. **İspat (Ar.): Varetme (T. + T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
158. **İstifa (Ar.): Çekilim (T.)** (1 Haziran 1935 – Ulus)
159. **İstilâ (Ar.): Salgınma (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
160. **İstihkak (Ar.): Kazanç alacağı (T. + T.)** (4 Haziran 1933 – Vakit)
161. **İstikamet (Ar.): Yönet (T.)** (25 Nisan 1935 – Ulus)
162. **İstikrar (Ar.): Durluk (T.)** (15 Mayıs 1935 – Türk Dili)
163. **İstisna (Ar.): Ayra (T.)** (14 Mayıs 1935 – Ulus)
164. **İstitale (Ar.): Uzatı (T.)** (4 Haziran 1935 – Ulus)
165. **İtham (Ar.): Suçatma (T. + T.)** (14 Nisan 1933 – Vakit)
166. **İyileşmez (T.): Onulmaz (T.)** (2 Nisan 1935 Ulus)
167. **Kabiliyet (Ar.): Yatıklık (T.)** (22 Mart 1933 – Vakit)
168. **Kabir (Ar.): Gor (T.)** (22 Mart 1933 – Vakit)
169. **Kadit (Ar.): Kurgaz (T.)** (22 Mart 1933 – Vakit)
170. **Kalem (Ar.): Yazgaç (T.)** (6 Haziran 1933 – Vakit)
    i. **Yazgan (T.)** (6 Haziran 1933 – Vakit)
    ii. **Yazgıç (T.)** (6 Haziran 1933 – Vakit)
    iii. **Yazı çubuğu (T. + T.)** (6 Haziran 1933 – Vakit)
171. **Kamus (Ar.): Söz kütüğü (T. + T.)** (21 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Sözbilik (T. + T.)** (22 Mart 1933 – Vakit)
172. **Karar (Ar.): Düzü (T.)** (16 Nisan 1933 – Vakit)
173. **Kaza (Ar.): İlçebaylık (T. + T.)** (19 Mayıs 1935 – Türk Dili)
174. **Kin (Far.): Yürek düğümü (T. + T.)** (7 Haziran 1933 – Vakit)

175. **Kurban (Ar.): Suçsuz ölen (T. + T.)** (26 Nisan 1933 – Vakit)
176. **Kuvvet (Ar.): Gücü yetme (T. + T.)** (6 Haziran 1933 – Vakit)
177. **Külfet (Ar.): Ağrılık (T.)** (7 Haziran 1933 – Vakit)
178. **Lamise (Ar.): Dokuntu (T.)** (22 Mart 1933 – Vakit)
179. **Lanet (Ar.): Ilınç (T.)** (23 Mart 1933 – Vakit)
180. **Lehçe (Ar.): Dil kolu (T. + T.)** (18 Mayıs 1933 – Vakit)
181. **Levha (Ar.): Takı (T.)** (23 Mart 1933 – Vakit)
182. **Macera (Ar.): Seröncem (T.)** (5 Mayıs 1935 – Ulus)
183. **Mağsub (Ar.): Kapık (T.)** (11 Haziran 1935 – Ulus)
184. **Mahalle (Ar.): Uram (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)
185. **Maharet (Ar.): Uzellik (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
186. **Mahfil (Ar.): Çeven (T.)** (17 Mayıs 1935– Ulus)
187. **Mahkûm (Ar.): Kasanık (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
188. **Mahkûmiyet (Ar.): Kasınlık (T.)** (11 Haziran 1935 – Ulus)
189. **Mahmi (Ar.): Korunuk (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
190. **Mahreç (Ar.): Çıkağ (T.)** (5 Haziran 1935 – Ulus)
    i. **Sürüt (T.)** (5 Haziran 1935 – Ulus)
191. **Mahsul (Ar.): Yerden biten (T. + T.)** (28 Mayıs 1933 – Vakit)
192. **Mahsus (Ar.): Bölünmüş (T.)** (8 Haziran 1933 – Vakit)
193. **Mahzur (Ar.): Çekinek (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
194. **Makale (Ar.): Betke (T.)** (11 Mayıs 1935 – Ulus)
195. **Maksat (Ar.): Erge (T.)** (27 Mayıs 1935 – Ulus)
196. **Manevî (Ar.): Tinel (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)
197. **Mani (Ar.): Önge (T.)** (15 Mayıs 1935 – Ulus)
198. **Manzara (Ar.): Görey (T.)** (23 Mayıs 1935 – Ulus)
199. **Masraf (Ar.): Saypa (T.)** (3 Mayıs 1935 – Ulus)
200. **Meblağ (Ar.): Akçe tutarı (T. + T.)** (16 Nisan 1933 – Vakit)
201. **Mecal (Ar.): Güç yetirme (T. + T.)** (27 Mayıs 1933 – Vakit)
202. **Mecburi (Ar.): Yükümsel (T.)** (5 Haziran 1935 – Ulus)
203. **Memur (Ar.): Buyru (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit);
    i. **İşmen (T.)** (2 Nisan 1935 – Ulus)
204. **Memuriyet (Ar.): Buyruluk (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)

i. **Kapıkulluğu (T. + T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)

205. **Menfaatperest (Ar. + Far.): Asığcıl (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
206. **Merasim (Ar.): Ünlüleme (T.)** (12 Haziran 1933 – Vakit)
207. **Merhale (Ar.): Yüğrüm (T.)** (26 Nisan 1935 – Ulus)
208. **Mesafe (Ar.): Uza (T.)** (14 Mayıs 1935 – Türk Dili)
209. **Meselâ (Ar.): Netekim (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
210. **Mesken (Ar.): Otru (T.)** (19 Haziran 1935 – Ulus)
211. **Meslek (Ar.): Ertik (T.)** (3 Mayıs 1935 – Ulus)
212. **Meslekdaş (Ar.): Ertikdeş (T.)** (14 Haziran 1935 – Ulus)
213. **Mesul (Ar.): Sorav (T.)** (3 Mayıs 1935 – Ulus)
214. **Meşru (Ar.): Törümlü (T.)** (11 Mayıs 1935– Ulus)
215. **Metin (Ar.): Ana yazı (T. + T.)** (15 Nisan 1933 – Vakit)
216. **Meyil (Ar.): Eğğin (T.)** (23 Mayıs 1935 – Ulus)
217. **Meylettirmek (Ar. + T.): Akıntırmak (T.)** (14 Mayıs 1935 – Ulus)
218. **Miras (Ar.): Kalığ (T.)** (1 Haziran 1935 – Ulus)
219. **Mucit (Ar.): Bulman (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
220. **Mucize (Ar.): Tansı (T.)** (31 Mayıs 1935 – Ulus)
221. **Muhabir (Ar.): Duyukçu (T.)** (8 Haziran 1933 – Vakit)
    i. **Aytar (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)
222. **Muhakeme (Ar.): Ökem (T.)** (25 Nisan 1935 – Ulus)
223. **Muhalefet (Ar.): Ayrış (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
224. **Muhatap (Ar.): Sözü alan (T. + T.)** (8 Haziran 1933 – Vakit)
    i. **Aytıç (T.)** (23 Haziran 1935 – Ulus)
225. **Musibet (Ar.): Sınat (T.)** (11 Haziran 1935 – Ulus)
226. **Muvafık (Ar.): Uydaşık (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
    i. **Oydaşık (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
227. **Muvaffakiyet (Ar.): Başarık (T.)** (12 Mayıs 1935 – Ulus)
228. **Muvakkat (Ar.): Geçeğen (T.)** (17 Haziran 1935 – Ulus)
229. **Müdafa (Ar.): Savga (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
230. **Müeyyide (Ar.): Berkite (T.)** (15 Haziran 1935 – Ulus)
231. **Müfsitlik (Ar.): Bozutçu (T.)** (26 Nisan 1935 – Ulus)
232. **Mükâfat (Ar.): Öden (T.)** (30 Nisan 1935 – Ulus)

233. **Mükemmel (Ar.): Tükel (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
234. **Mülahham (Ar.): Etleç (T.)** (15 Haziran 1935 – Ulus)
235. **Mümessil (Ar.): Oruntak (T.)** (17 Mayıs 1935 – Ulus)
236. **Münasebet (Ar.): Değet (T.)** (5 Mayıs 1935 – Ulus)
237. **Münavebe (Ar**.): **Sıralaşma (T.)** (15 Haziran 1935 – Ulus)
238. **Müphem (Ar.): Örtünç (T.)** (7 Haziran 1935 – Ulus)
239. **Mürekkep (Ar.): Katın (T.)** (6 Haziran 1935 – Ulus)
240. **Müstehlik (Ar.): Yoğaltman (T.)** (11 Haziran 1935 – Ulus)
241. **Müstesna (Ar.): Ayram (T.)** (3 Mayıs 1935 – Ulus)
    i. **Ayral (T.)** (14 Mayıs 1935– Ulus)
242. **Müsteşar (Ar.): As bakanı (T. + T.)** (3 Mayıs 1935 – Ulus)
    i. **Yönetger (T.)** (11 Haziran 1935 – Ulus)
243. **Müşterek (Ar.): Birge (T.)** (17 Mayıs 1935 – Türk Dili)
244. **Nabız (Ar.): Damar vurması (T. + T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
245. **Nafiz (Ar.): Etger (T.)** (28 Haziran 1935 – Ulus)
246. **Nağme (Ar.): Tatlı ses (T. + T.)** (1 Mayıs 1933 – Vakit)
247. **Namus (Ar.): Söz erliği (T. + T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Unur (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
248. **Nasihat (Ar.): Öğütçen (T.)** (17 Haziran 1935 – Ulus)
249. **Nazım (Ar.): Dizilen söz (T. + T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Ölçülü söz (T. + T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Düzek (T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
250. **Nesil (Ar.): Döldüş (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Döldöş (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
251. **Nesir (Ar.): Ölçüsüz söz (T. + T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Düz söz (T. + T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Serpin (T.)** (17 Haziran 1935 – Ulus)
252. **Neşe (Ar.): İç açılma (T. + T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
253. **Nezahet (Ar.): Örüklük (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
254. **Nizam (Ar.): Tözük (T.)** (16 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Düzenlik (T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit)
255. **Nüans (Fr.): Belirsi (T.)** (2 Haziran 1935 – Ulus)

256. **Okyanus (Ar.): Okan (T.)** (27 Haziran 1935 – Ulus)
257. **Ordu (T.): Sü (T.)** (1 Nisan 1935 – Ulus)
258. **Örf (Ar.): Törü (T.)** (11 Mayıs 1935 – Ulus)
259. **Özgünlük (T.): Ayrıksınlık (T.)** (22 Mayıs 1935 – Ulus)
260. **Pây (Far.): Düşerge (T.)** (28 Mayıs 1935 – Ulus)
261. **Pençe (Far.): Cınak (T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Tırnaklı el (T. + T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
262. **Perhiz (Far.): Çekinme (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Yemek kesimi (T. + T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
263. **Pervane (Far.): Gece kelebeği (T. + T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Işık tutkunu (T. + T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Döner kanat (T. + T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
264. **Peşiman (Far.): Cayık (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
265. **Peşin (Far.): Öndül (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
266. **Rağmen (Ar.): Acığına (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
267. **Rahat (Ar.): Baş dinçliği (T. + T.)** (17 Nisan 1933 – Vakit)
268. **Rakip (Ar.): Yarışgan (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit
    i. **Öndüre (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)
    ii. **Önürdeş (T.)** (23 Mayıs 1935 – Ulus)
269. **Rasathane (Ar. + Far.): Göyet (T.)** (17 Haziran 1935 – Ulus)
270. **Rasıt (Ar.): Göymen (T.)** (17 Haziran 1935 – Ulus)
271. **Rasyonel (Fr.): Usal (T.)** (14 Mayıs 1935 – Ulus)
272. **Razı (Ar.): Dilekli (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit);
    i. **Boyun eğici (T. + T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Gönül alma (T. + T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    iii. **Uyar oğlu (T. + T.)** (29 Mart 1933 – Vakit)
273. **Rekabet (Ar.): Önürdeşme (T.)** (23 Mayıs 1935 – Ulus)
274. **Remiz (Ar.): Ungun (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Tutan (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
275. **Resmî (Ar.): Türeli (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)
276. **Rivayet (Ar.): İşidilmiş (T.)** (3 Mayıs 1933 – Vakit)
    i. **Geçmiş laf (T.)** (19 Mayıs 1933 – Vakit)

277. **Ruhani (Ar.): Özük (T.)** (18 Nisan 1933 – Vakit)
278. **Rutubet (Ar.): Yaşaklık (T.)** (29 Mayıs 1935 – Ulus)
279. **Rüşvet (Ar.): Yutu (T.)** (18 Nisan 1933 – Vakit)
280. **Sabah (Ar.): Ergün (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Güner (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit);
    ii. **Gün başı (T. + T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    iii. **Gündoğumu (T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit)
    iv. **Gündüz başı (T. + T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit)
    v. **Gündüzün başlangıcı (T. + T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit)
    vi. **Gün ağarma (T. + T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit)
    vii. **Gün başlangıcı (T. + T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit)
    viii. **Günönü (T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit)
    ix. **Güne eriş (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
    x. **Ağan (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
    xi. **Erten (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
    xii. **Günaç (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
    xiii. **Günburnu (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
    xiv. **Işık önü (T. + T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
281. **Sabık (Ar.): Öndüç (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Önkü (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
282. **Sabır (Ar.): Çıdama (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Uğunma (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
283. **Sadaka (Ar.): Yardımlık (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Başbacı (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Korum (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
    iii. **Yürek vergi (T. + T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
284. **Sade (Far.): Bezensiz (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
285. **Sahil (Ar.): Deniz eteği (T. + T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Kırak (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Su kenarı (T. + T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
286. **Sahip (Ar.): Issı (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)
287. **Sahne (Ar.): Açıkyer (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)

i. **Düz yer (T. + T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)

288. **Sahte hassasiyet (Far. + Ar.): Duymacık (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
289. **Sakınma (T.): Saknı (T.)** (3 Haziran 1935 – Ulus)
290. **Satır (Ar.): Yazı arası (T. + T.)** (29 Mayıs 1933 – Vakit)
    i. **Yazı dizisi (T. + T.)** (29 Mayıs 1933 – Vakit)
    ii. **Yazı sırası (T. + T.)** (29 Mayıs 1933 – Vakit)
291. **Savunma bakanı (T. + T.): Sü bakanı (T. + T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
292. **Sebat (Ar.): Dura (T.)** (4 Haziran 1935 – Ulus)
293. **Sebep (Ar.): Dürtük (T.)** (19 Mayıs 1933 – Vakit)
294. **Secde (Ar.): Yere kapanma (T. + T.)** (18 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Yüz sürme (T. + T.)** (19 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Yüzenme (T.)** (19 Nisan 1933 – Vakit)
295. **Selaset (Ar.): Akkınlık (T.)** (18 Haziran 1935 – Ulus)
296. **Serbest (Far.): Başı buyruk (T. + T.)** (29 Mayıs 1933 – Vakit)
297. **Serbest meslek (Far. + Ar.): Özgür ertik (T. + T.) (**6 Haziran 1935 – Ulus)
298. **Siper (Far.): Kalkan ters (T. + T.)** (20 Mayıs 1933 – Vakit)
299. **Sitem (Far.): Söz atma (T. + T.)** (19 Mayıs 1933 – Vakit)
300. **Söz (T.): Diyev (T.)** (23 Nisan 1935 Ulus)
301. **Suikast (Ar.): Yağınç (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
302. **Surat (Ar.): Dışarıdan görünü (T. + T.)** (10 Haziran 1933 – Vakit)
303. **Sürekli (T.): Sürel (T.)** (23 Mayıs 1935 – Ulus)
304. **Şafak (Ar.): Gün ışıması (T. + T.)** (19 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Tan atmak (T. + T.)** (2 Mayıs 1933 – Vakit)
    ii. **Göz ağarması (T. + T.)** (3 Mayıs 1933 – Vakit)
    iii. **Günbeliri (T.)** (3 Mayıs 1933 – Vakit)
    iv. **Gün açılması (T. + T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)
    v. **Günönü (T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)
    vi. **İlkışık (T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)
    vii. **Kızıl aydınlık (T. + T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)
305. **Şahit (Ar.): Gören (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Bildirici (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)

306. **Şair (Ar.): Düzücü (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
307. **Şart (Ar.): Bağlı söz (T. + T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
308. **Şeffaf (Ar.): Işık geçiren (T. + T.)** (19 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Gösterici (T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)
    ii. **Ötegeçe (T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)
309. **Şefkat (Ar.): Sevgenlik (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
310. **Şehir (Far.): Ulu yurt (T. + T.)** (30 Mayıs 1933 – Vakit)
311. **Şekil (Ar.): Kılık taslak (T. + T.)** (30 Mayıs 1933 – Vakit)
312. **Şerir (Ar.): Kötügen (T.)** (20 Haziran 1935 – Ulus)
313. **Şevk (Ar.): Gönül akması (T. + T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    i. **İmrek (T.)** (29 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Özük (T.)** (29 Mart 1933 – Vakit)
314. **Şifa (Ar.): Çorluktan kurtulma (T. + T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)
315. **Şiir (Ar.): Koyak söz (T. + T.)** (29 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Ozu (T.)** (29 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Ozuk (T.)** (29 Mart 1933 – Vakit)
    iii. **Duyuk (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
316. **Şikâyet (Ar.): Yanı (T.)** (1 Haziran 1935 – Ulus)
317. **Şüphe (Ar.): Sezek (T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)
318. **Taahhüt (Ar.): Yüken (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
319. **Tâbi (Ar.): Uyucu (T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit)
320. **Tabut (Ar.): Ölü kutusu (T. + T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
321. **Tahkikat (Ar.): Gerçinler (T.)** (10 Mayıs 1935– Ulus)
322. **Taklit (Ar.): Benzet (T.)** (11 Haziran 1935 – Ulus)
323. **Taksitlendirme (Ar.): Bölülendirme (T.)** (16 Haziran 1935 – Ulus)
324. **Talebe (Ar.): İrdem (T.)** (11 Mayıs 1935 – Ulus)
325. **Tarafgir (Ar. + Far.): Yantaz (T.)** (5 Haziran 1935 – Ulus)
326. **Tarih (Ar.): Ötgünç (T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Geçmişler (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
327. **Tavaf (Ar.): Çevrin (T.)** (19 Haziran 1935 – Ulus)
328. **Taviz (Ar.): Değişit (T.)** (3 Mayıs 1935 – Ulus)
329. **Teberru (Ar.): Almağa (T.) (**10 Mayıs 1935– Ulus)

330. **Tebliğ (Ar.): İriştirme (T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Bildirik (T.)** (14 Mayıs 1935 – Ulus)
331. **Tecemmu (Ar.): Birikit (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
332. **Tecrübe (Ar.): Deneç (T.)** (26 Nisan 1935 – Ulus)
333. **Tedavi (Ar.): Sağırtma (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)
334. **Tedavül (Ar.): Dönen (T.)** (1 Haziran 1933 – Vakit)
335. **Tedhiş (Ar.): Yıldırgı (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
336. **Teessür (Ar.): Üzün (T.)** (22 Mayıs 1935 – Ulus)
337. **Tefsir (Ar.): Yora (T.)** (19 Mayıs 1935 – Ulus)
    i. **Açık anlatış (T. + T.)** (1 Haziran 1933 – Vakit)
338. **Tehdit (Ar.): Hötlem (T.)** (16 Haziran 1935 – Ulus)
339. **Temin (Ar.): Sağlam bindirme (T. + T.)**
340. **Terfi etmek (Ar. + T.): Yukarılanmak (T.)** (11 Haziran 1935 – Ulus)
341. **Tesir (Ar.): İçine koymak (T. + T.)** (29 Mart 1933 – Vakit)
    i. **İzetmek (T.)** (30 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Etke (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
342. **Tesit etmek (Ar. + T.): Bayramak (T.)** (4 Haziran 1935 – Ulus)
343. **Teslimiyet (Ar.): Verinselik (T.)** (4 Haziran 1935 – Ulus)
344. **Teşhir etmek (Ar. + T.): Sergemek (T.)** (8 Haziran 1935 – Ulus)
345. **Tuhafiye (Ar.): Türlüç (T.)** (21 Haziran 1935 – Ulus)
346. **Uçak (T.): Uçku (T.)** (6 Nisan 1935 – Ulus)
347. **Ufuk (Ar.): Taneyri (T.)** (17 Nisan 1933 – Vakit)
348. **Unsur (Ar.): Öz nesne (T. + T.)** (31 Mart 1933 – Vakit)
349. **Unvan (Ar.): Öğünç (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit)
350. **Uygulama (T.): Yeritim (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
351. **Ücret (Ar.): Der (T.)** (17 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Gündek (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Aktı (T.)** (15 Mayıs 1935 – Ulus)
352. **Ümmi (Ar.): Okusuz (T.)** (5 Haziran 1935 – Ulus)
353. **Üstat (Far.): Iz (T.) (**31 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Bilgiç başı (T. + T.)** (25 Nisan 1933 – Vakit)
354. **Vâde (Ar.): Ödel (T.)** (16 Haziran 1935 – Ulus)

355. **Vasiyet (Ar.): Tutsu (T.)** (21 Haziran 1935 – Ulus)
356. **Vebal (Ar.): Babal (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit)
357. **Veda (Ar.): Sağlıca (T.)** (3 Haziran 1935 – Ulus)
358. **Verilen söz (T. + T.): Adanç (T.)** (25 Mayıs 1935 – Ulus)
359. **Vesayet (Ar.): Atağlık (T.)** (14 Mayıs 1935 – Ulus)
360. **Vicdan (Ar.): İçöz (T. + T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **İç duygusu (T. + T.)** (17 Nisan 1933 – Vakit)
361. **Yadigâr (Far.): Takşuğ (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Anak (T.)** (2 Nisan 1933 – Vakit)
362. **Yönetici (T.): Güden (T.)** (2 Nisan 1935 Ulus)
363. **Zafer (Ar.): Üst gelme (T. + T.)** (23 Mayıs 1933 – Vakit)
364. **Zam (Ar.): Üstekoymak (T. + T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit)
365. **Zarafet (Ar.): Yaraşıklık (T.)** (23 Nisan 1933 – Vakit)
366. **Zarar (Ar.): İçeri gitmek (T. + T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit)
367. **Zekâ (Ar.): Keskin düşünüş (T. + T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit)
368. **Zemin (Far.): Diben (T.)** (30 Mayıs 1935 – Ulus)
369. **Zihin (Ar.): Anak (T.)** (24 Nisan 1933 – Vakit)
370. **Zindan (Far.): Karanlık yer (T. + T.)** (2 Nisan 1933 – Vakit)
371. **Ziyan (Far.): Yiti (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
372. **Ziyaret (Ar.): Göret (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)

Bu 512 sözcüğün ortak özelliği, yalnızca gazetelerden edinilmiş ve sözlükte herhangi bir karşılık bulamamış olmalarıdır. Sözcükler, biçimsel olarak Türkçenin kök-ek yapısına uygun şekilde türetilmiş olsa da, toplumsal ve kurumsal kabul açısından sınırlı kalmıştır. Örneğin, "yutu" gazetelerde "rüşvet" karşılığı olarak önerilmiş, "ökem" ise "muhakeme" anlamında sunulmuştur; ancak bu sözcükler günümüzde sözlüklerde yer almamaktadır ve günlük kullanımda karşılık bulmamıştır. Bu durum, Dil Devrimi sürecinde yapılan sözlük dışı önerilerin, toplumsal ve kurumsal dil mekanizmaları tarafından desteklenmediğini gösterir.

Sözcüklerin sözlükte yer bulamamasının birkaç nedeni vardır. Birincisi, halkın dil alışkanlıklarına uygun olmamaları ve telaffuz zorluklarıdır. İkincisi, önerilen anlamların mevcut Türkçe karşılıklarla çakışması ve dolayısıyla yeni sözcüğün işlevsel olarak gereksiz hale gelmesidir. Üçüncüsü, resmi kurumların yalnızca bazı sözcükleri

standartlaştırma ve sözlükte kayda alma konusunda seçici davranmasıdır. Bu faktörler bir araya geldiğinde, 512 sözcüğün resmi literatürde yer almaması kaçınılmaz hâle gelmiştir.

Sonuç olarak, sözlükte yer almayan bu 512 sözcük, Dil Devrimi'nin toplumsal ve kurumsal sınırlarını ortaya koymaktadır. Bu sözcükler, yalnızca gazetelerde önerilmiş ve halk dilinde yerleşmemiştir; resmi sözlüklerde karşılık bulamamış olmaları, planlanan dil reformunun tüm sözcük önerilerini kalıcı hâle getiremediğini göstermektedir. Bu durum, dil planlamasında yalnızca öneri üretmenin yeterli olmadığını, toplumsal kabul ve resmi kayıt süreçlerinin bir arada işlemesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bu grup, Dil Devrimi araştırmalarında, "önerilmiş fakat sözlükte ve dilde yer bulamamış" sözcüklerin en kapsamlı örneklerini sunar.

3.3.Önerilen Türkçe Karşılıkların Kaynak Kökenine Göre Dağılımı

Cumhuriyet dönemi dil çalışmaları kapsamında, yabancı kökenli sözcükler için önerilen Türkçe karşılıklar, köken açısından da analiz edilmiştir. Bu çerçevede, her bir Türkçe önerinin hangi kökten (Arapça, Farsça veya Türkçe) türetilmiş sözcükler için teklif edildiği belirlenmiştir. Örneğin, "aytışmak" sözcüğü "Arapça + Türkçe" kökenli "münakaşa etmek" için, "alkış" sözcüğü ise Farsça kökenli "aferin" için önerilmiştir. Bu yaklaşım, dil devrimi sürecinde Türkçeleştirme çalışmalarının hem yabancı kökenli sözcükleri hem de mevcut Türkçe sözcükleri kapsadığını göstermektedir.

Sayısal olarak bakıldığında önerilen Türkçe karşılıkların dağılımı, dönemin dil politikalarının hangi köklerden beslenerek yeni sözcük üretmeye çalıştığını göstermektedir. Bu bağlamda yapılacak analiz, yabancı sözcüklere önerilen Türkçe karşılıkların köken temelli dağılımını ortaya koyacak yabancı kökenli sözcükler için Türkçede geliştirilen karşılıkların sayısal ve oran temelli bir değerlendirmesini sunacaktır.

Cumhuriyet dönemi dil çalışmaları kapsamında, yabancı ve Türkçe kökenli sözcükler için önerilen Türkçe karşılıkların kökenleri detaylı olarak incelenmiştir. Yapılan analizde, önerilen sözcüklerin hangi kökten türetilmiş sözcükler için teklif edildiği belirlenmiş ve sayısal olarak sınıflandırılmıştır. Elde edilen dağılım şu şekildedir:

- **Arapça** kökenli sözcükler için yalnızca **Türkçe** karşılık: 586
- **Arapça** kökenli sözcükler için **Türkçe + Arapça** karışık karşılık: 2

- **Arapça** kökenli sözcükler için **Türkçe + Türkçe** karşılık: 134
- **Arapça + Arapça** kökenli sözcükler için **Türkçe + Türkçe** karşılık: 1
- **Arapça + Arapça** kökenli sözcükler için yalnızca **Türkçe** karşılık: 5
- **Türkçe + Arapça** kökenli sözcükler için yalnızca **Türkçe** karşılık: 2
- **Arapça + Türkçe** kökenli sözcükler için **Türkçe** karşılık: 10
- **Arapça + Farsça** kökenli sözcükler için **Türkçe** karşılık: 5
- **Arapça + Farsça** kökenli sözcükler için **Türkçe + Türkçe** karşılık: 2
- **Farsça** kökenli sözcükler için yalnızca **Türkçe** karşılık: 82
- **Farsça + Türkçe** kökenli sözcükler için yalnızca **Türkçe** karşılık: 1
- **Farsça** kökenli sözcükler için **Türkçe + Türkçe** karşılık: 19
- **Farsça + Farsça** kökenli sözcükler için **Türkçe + Türkçe** karşılık: 1
- **Farsça + Arapça** kökenli sözcükler için yalnızca **Türkçe** karşılık: 2
- **Farsça + Farsça** kökenli sözcükler için **Türkçe + Türkçe** karşılık: 1
- **Fransızca** kökenli sözcükler için yalnızca **Türkçe** karşılık: 5
- **Fransızca** kökenli sözcükler için **Türkçe + Türkçe** karşılık: 1
- **Türkçe** kökenli sözcükler için yalnızca **Türkçe** karşılık: 17
- **Türkçe + Türkçe** kökenli sözcükler için yalnızca **Türkçe** karşılık: 2
- **Türkçe + Türkçe** kökenli sözcükler için **Türkçe + Türkçe** karşılık: 1

3.3.1. Kaynak Kökenine Göre Dağılım Listesi

3.3.1.1. Arapça Kökenli Sözcükler İçin Yalnızca Türkçe Karşılık

1. **Abes (Ar.): Boş (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
2. **Acayip (Ar.): Ayrıksın (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)
    i. **Tansık (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)
3. **Acele (Ar.): İvedi (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **İvgen (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **İvme (T.)** (14 Nisan 1933 – Vakit)
4. **Acemi (Ar.): Sınangısız (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Görgüsüz (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Sınanmamış (T.)** (14 Nisan 1933 – Vakit)
5. **Acil (Ar.): Evecen (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)

6. **Acîz (Ar.): Alu (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Eksin (T.)** (14 Mayıs 1935 – Türk Dili)
    ii. **Yetsiz (T.)** (14 Mayıs 1935 – Türk Dili)
7. **Âdet (Ar.): Olagelmiş (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
8. **Âdeta (Ar.): Enikonu (T.)** (2 Nisan 1933 – Vakit)
9. **Adlî (Ar.): Tüzel (T.)** (15 Mayıs 1935 – Türk Dili)
10. **Âfet (Ar.): Uyun (T.)** (13 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Uyuntu (T.)** (29 Nisan 1933 – Vakit)
11. **Afiyet (Ar.): Dirlik (T.)** (14 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Sağlamlık (T.)** (26 Nisan 1933 – Vakit)
12. **Ahbap (Ar.): Bildik (T.)** (28 Mart 1935 – Türk Dili)
13. **Ahize (Ar.): Almaç (T.)** (14 Mayıs 1935 – Ulus)
14. **Aidat (Ar.): Verimce (T.)** (29 Nisan 1935 – Ulus)
15. **Aile (Ar.): Arda (T.)** (8 Nisan 1935 – Ulus)
16. **Akıl (Ar.): Us (T.)** (9 Mayıs 1935 – Ulus)
17. **Akis (Ar.): Yansıt (T.)** (28 Mart 1935 – Türk Dili)
18. **Akran (Ar.): Taydaş (T.)** (29 Mart 1935 – Türk Dili)
19. **Âlamet (Ar.): Bilgilik (T.)** (5 Mayıs 1933 – Vakit)
20. **Alet (Ar.): Yaraç (T.)** (29 Mart 1935 – Türk Dili)
21. **Âlim (Ar.): Bilgiç (T.)** (22 Nisan 1933 – Vakit)
22. **Amir (Ar.): Buyruk (T.)** (13 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Buyurgan (T.)** (13 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Buyurucu (T.)** (23 Mart 1933 – Vakit)
    iii. **Eren (T.)** (23 Mart 1933 – Vakit)
    iv. **Buyurman (T.)** (29 Mart 1935 – Türk Dili)
23. **Ar (Ar.): Eğiklik (T.)** (22 Nisan 1933 – Vakit)
24. **Arıza (Ar.): Düzgünsüzlük (T.)** (22 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Aksa (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
25. **Asalet (Ar.): Tüzünlük (T.)** (8 Nisan 1935 – Ulus)
26. **Asi (Ar.): Azıyan (T.)** (12 Mayıs 1935 – Ulus)
27. **Askeri (Ar.): Süel (T.)** (1 Nisan 1935 – Ulus)
28. **Aynen (Ar.): Özüzüne (T.)** (5 Mayıs 1933 – Vakit)

29. **Azami (Ar.): Çoğay (T.)** (3 Haziran 1935 – Ulus)
30. **Azim (Ar.): Yılmamazlık (T.)** (22 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Dölen (T.)** (14 Mayıs 1935 – Ulus)
31. **Bahar (Ar.): Çiçek (T.)** (26 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Yeşerme (T.)** (25 Mayıs 1933 – Vakit)
32. **Bahil (Ar.): Kısmık (T.)** (14 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Kısan (T.)** (23 Mart 1933 – Vakit)
33. **Bahis (Ar.): Sözleşmek (T.)** (13 Mart 1933 – Vakit)
34. **Baki (Ar.): Artar (T.)** (14 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Artan (T.)** (2 Nisan 1933 – Vakit)
35. **Baliğ (Ar.): Eren (T.)** (2 Nisan 1933 – Vakit)
36. **Basit (Ar.): Katıksız (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
37. **Basiret (Ar.): Uyanıklık (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
38. **Batıl (Ar.): Köksüz (T.)** (13 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Sası (T.)** (14 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Çürük (T.)** (23 Mart 1933 – Vakit)
    iii. **İnanılmayan (T.)** (2 Nisan 1933 – Vakit)
39. **Bedel (Ar.): Ötkü (T.)** (14 Mart 1933 – Vakit)
40. **Beyanat (Ar.): Diyev (T.)** (29 Mart 1935 – Ulus)
41. **Canip (Ar.): Yuğaç (T.)** (15 Mart 1933 – Vakit)
42. **Casus (Ar.): Çaşıt (T.)** (15 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Duyurucu (T.)** (10 Nisan 1933 – Vakit)
43. **Cazibe (Ar.): Sevim (T.)** (15 Mart 1933 – Vakit)
44. **Cefa (Ar.): Hırpalanma (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
45. **Cenin (Ar.): Tomurcuk (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Döl (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Düşük (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
46. **Cennet (Ar.): Uçmak (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Gök (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
47. **Cephe (Ar.): Alın (T.)** (15 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Annaç (T.)** (15 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Yöney (T.)** (30 Nisan 1935 – Ulus)

48. **Cesaret (Ar.): Yılmamazlık (T.)** (26 Mayıs 1933 – Vakit)
49. **Ceza (Ar.): Çektirme (T.)** (26 Mayıs 1933 – Vakit)
50. **Cinayet (Ar.): Kıya (T.)** (28 Mayıs 1935 – Ulus)
51. **Cinsiyet (Ar.): Soydaşlık (T.)** (26 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Ayırtı (T.)** (6 Mayıs 1933 – Vakit)
52. **Cüret (Ar.): Atılganlık (T.)** (24 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Atılmak (T.)** (24 Nisan 1933 – Vakit)
53. **Dafia (Ar.): İtim** (15 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Püskü (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)
54. **Daire (Ar.): Değirmi (T.)** (15 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Dönen (T.)** (4 Mayıs 1933 – Vakit)
55. **Dava (Ar.): Sorak (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Soruk (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Soruş (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)
    iii. **Aranç (T.)** (4 Mayıs 1933 – Vakit)
    iv. **Aranılan (T.)** (4 Mayıs 1933 – Vakit)
    v. **Duyumlu (T.)** (6 Mayıs 1933 – Vakit)
    vi. **Dilev (T.)** (1 Nisan 1935 – Ulus)
56. **Davetiye (Ar.): Çağrılık (T.)** (8 Haziran 1935 – Ulus)
57. **Debdebe (Ar.): Bezenti (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)
58. **Defa (Ar.): Nal (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Yol (T.)** (23 Nisan 1933 – Vakit)
59. **Defter (Ar.): Kütük (T.)** (23 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Yazak (T.)** (5 Mayıs 1933 – Vakit)
60. **Dehşet (Ar.): Ürküntü (T.)** (15 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Yılgı (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)
61. **Delil (Ar.): Tanıt (T.)** (8 Nisan 1935 – Ulus)
62. **Derece (Ar.): Bölük (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
63. **Ders (Ar.): Bilik (T.)** (10 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Öğrenç (T.)** (5 Mayıs 1933 – Vakit)
64. **Deva (Ar.): Onuk (T.)** (11 Mayıs 1933 – Vakit)
65. **Devam (Ar.): Kesilmeme (T.)** (26 Nisan 1933 – Vakit)

i. **Sürme (T.)** (26 Nisan 1933 – Vakit)
ii. **Sürek (T.)** (27 Mayıs 1933 – Vakit)

66. **Dikkat (Ar.): Ayay (T.)** (5 Mayıs 1935 – Ulus)
67. **Din (Ar.): Tapkı (T.)** (25 Nisan 1933 – Vakit)
68. **Dirayet (Ar.): Usuğ (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
    i. **Bilgiçlik (T.)** (5 Mayıs 1933 – Vakit)
    ii. **Kavrayışlık (T.)** (27 Mayıs 1933 – Vakit)
69. **Dua (Ar.): Yum (T.)** (25 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Yalvarma (T.)** (26 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Öğün (T.)** (5 Mayıs 1933 – Vakit);
    iii. **Alkış (T.)** (3 Nisan 1935 Ulus)
70. **Ebad (Ar.): Yön (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Iram (T.)** (19 Mayıs 1935 – Ulus)
71. **Ebedi (Ar.): Bitimsiz (T.)** (7 Mayıs 1933 – Vakit)
72. **Ecel (Ar.): Öleç (T.)** (17 Mart 1933 – Vakit)
73. **Ecnebi (Ar.): Yat (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)
74. **Ecr (Ar.): Öğdül (T.)** (17 Mart 1933 – Vakit)
75. **Ecza (Ar.): Ulam (T.)** (17 Mart 1933 – Vakit)
76. **Edebiyat (Ar.): Duyum (T.)** (17 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Ozu (T.)** (17 Mart 1933 – Vakit)
77. **Edep (Ar.): Türe (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)
78. **Ehemmiyet (Ar.): Değerlilik (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
79. **Emanet (Ar.): Bırakı (T.)** (12 Nisan 1933 – Vakit)
80. **Emel (Ar.): Umay (T.)** (1 Haziran 1935 – Ulus)
81. **Emin (Ar.): İnanılan (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
82. **Emniyet (Ar.): Korkusuzluk (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
83. **Esasi (Ar.): Köksel (T.)** (8 Nisan 1935 Ulus)
84. **Eser (Ar.): İzer (T.)** (8 Nisan 1935 Ulus)
85. **Esmer (Ar.): Karamsı (T.)** (6 Mayıs 1933 – Vakit)
86. **Ezelî (Ar.): Önsüz (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Önüç (T.)** (17 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **İlkince (T.)** (14 Nisan 1933 – Vakit)

87. **Faal (Ar.): İşçen (T.)** (4 Nisan 1935 – Ulus)
    i. **İşçimen (T.)** (4 Nisan 1935 – Ulus)
88. **Faaliyet (Ar.): Kınav (T.)** (9 Mayıs 1935 – Ulus)
89. **Facia (Ar.): Arın (T.)** (23 Haziran 1935 – Ulus)
90. **Faiz (Ar.): Artım (T.)** (17 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Ürem (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
91. **Fani (Ar.): Geçkin (T.)** (18 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Bitecek (T.)** (13 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Göçücü (T.)** (27 Nisan 1933 – Vakit)
92. **Fark (Ar.): Başkalık (T.)** (13 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Ayrık (T.)** (15 Nisan 1933 – Vakit)
93. **Fatih (Ar.): Açan (T.)** (18 Mart 1933 – Vakit)
94. **Fazıl (Ar.): Bilgiç (T.)** (17 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Tekin (T.)** (17 Mart 1933 – Vakit)
95. **Feci (Ar.): Yılınç (T.)** (18 Mart 1933 – Vakit)
96. **Feda (Ar.): Kıyılış (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
97. **Feragat (Ar.): Kaçınlama (T.)** (5 Mayıs 1935 – Ulus)
98. **Fevkalade (Ar.): Üsnomal (T.)** (13 Mayıs 1935 – Ulus)
99. **Feyz (Ar.): Artma (T.)** (9 Mayıs 1933 – Vakit)
100. **Fıkra (Ar.): Bölek (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
101. **Fidye (Ar.): Kurtarım (T.)** (27 Nisan 1933 – Vakit)
102. **Fitne (Ar.): Azdıran (T.)** (12 Mayıs 1933 – Vakit)
103. **Gadir (Ar.): Kıyım (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
104. **Galebe (Ar.): Yengin (T.)** (18 Mart 1933 – Vakit)
105. **Ganimet (Ar.): Algı (T.)** (12 Mayıs 1935 – Ulus)
106. **Garez (Ar.): Kuğ (T.)** (19 Mart 1933 – Vakit)
107. **Garip (Ar.): Elgin (T.)** (11 Haziran 1935 – Ulus)
108. **Gasp (Ar.): Kapaç (T.)** (11 Haziran 1935 – Ulus)
109. **Gaye (Ar.): Varak (T.)** (19 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Son (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Ulaşma (T.)** (12 Mayıs 1933 – Vakit)
110. **Gıda (Ar.): Beslenti (T.)** (18 Mart 1933 – Vakit)

i. **Besleç (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)

111. **Gına (Ar.): Irlama (T.)** (18 Mart 1933 – Vakit)
112. **Gurbet (Ar.): Yadel (T.)** (11 Haziran 1935 – Ulus)
113. **Gurur (Ar.): Burun (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
114. **Haber (Ar.): Sağlık (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Salık (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Duyuk (T.)** (26 Nisan 1933 – Vakit)
    iii. **Ses (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
    iv. **Tınma (T.)** (13 Mayıs 1933 – Vakit)
115. **Hacim (Ar.): Alır (T.)** (13 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Dolar (T.)** (13 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **İç (T.)** (13 Mayıs 1933 – Vakit)
    iii. **Oylum (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
116. **Had (Ar.): Değer (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
117. **Hadise (Ar.): Olak (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Olarak (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Olağan (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
118. **Hafıza (Ar.): Saya (T.)** (19 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Tutum (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Saklayıcı (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
    iii. **Saklanak (T.)** (14 Mayıs 1933 – Vakit)
119. **Hak (Ar.): Doğruluk (T.)** (3 Haziran 1933 – Vakit)
120. **Hakem (Ar.): Aracı (T.)** (11 Haziran 1933 – Vakit)
    i. **Yargucu (T.)** (11 Haziran 1933 – Vakit)
121. **Hâkim (Ar.): Buyuran (T.)** (19 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Bükü (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Kalgay (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
    iii. **Yasacı (T.)** (14 Mayıs 1933 – Vakit)
122. **Hâkimiyet (Ar.): Buyrukluk (T.)** (19 Mart 1933 – Vakit)
123. **Hâkimlik (Ar.): Başad (T.)** (23 Haziran 1935 – Ulus)
124. **Hâl (Ar.): Şimdik (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
125. **Halef (Ar.): Ardıl (T.)** (28 Mayıs 1935 – Ulus)

126. **Halihazır (Ar.) Şimdileyin (T.)** (11 Mayıs 1935– Ulus)
127. **Halis (Ar.): Eri (T.)** (19 Mart 1933 – Vakit)
128. **Hapis (Ar.): Tıkmak (T.)** (23 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Kapanmak (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
129. **Harabe (Ar.): Yıkı (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)
130. **Harç (Ar.): Katık (T.)** (13 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Bozma (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
131. **Hareket (Ar.): Teprenme (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
132. **Harika (Ar.): Şaşak (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Şaşmaca (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
133. **Hasar (Ar.): Yazıklık (T.)** (13 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Yıkılan (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Gedik (T.)** (13 Mayıs 1933 – Vakit)
134. **Haset (Ar.): Günü (T.)** (18 Haziran 1935 – Ulus)
135. **Hasılat (Ar.): Ürüt (T.)** (13 Haziran 1935 – Ulus)
136. **Hasım (Ar.): Yav (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
137. **Hasret (Ar.): Yanma (T.)** (3 Haziran 1933 – Vakit)
138. **Hassasiyet (Ar.): Duyganlık (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
139. **Hatıra (Ar.): Anak (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Anım (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Anınç (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
    iii. **Andıran (T.)** (14 Mayıs 1933 – Vakit)
140. **Hatip (Ar.): Aytaçlar (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
141. **Hava (Ar.): Göklük (T.)** (14 Haziran 1933 – Vakit)
142. **Hayalet (Ar.): Görümsü (T.)** (18 Mayıs 1935 – Ulus)
143. **Hayat (Ar.): Dirlik (T.)** (14 Haziran 1933 – Vakit)
144. **Hedef (Ar.): Erek (T.)** (3 Haziran 1933 – Vakit)
    i. **Vargı (T.)** (3 Haziran 1933 – Vakit)
    ii. **Varım (T.)** (3 Haziran 1933 – Vakit)
    iii. **Vuruk (T.)** (3 Haziran 1933 – Vakit)
145. **Hiddet (Ar.): Keskinlik (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
146. **Hikâye (Ar.): Anlatış (T.)** (3 Haziran 1933 – Vakit)

147. **Hukuk (Ar.): Tüze (T.)** (21 Nisan 1935 – Ulus)
    i. **Türe (T.)** (11 Mayıs 1935– Ulus)
148. **Hurafe (Ar.): Sanıka (T.)** (25 Haziran 1935 – Ulus)
    i. **Urasa (T.)** (25 Haziran 1935 – Ulus)
149. **Istırap (Ar.): Sıkınç (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
150. **İbadet (Ar.): Tapınç (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)
151. **İbda (Ar.): Yaratı (T.)** (13 Haziran 1935 – Ulus)
152. **İcmal (Ar.): Kısak (T.)** (21 Mart 1933 – Vakit)
153. **İddia (Ar.): Dinelme (T.)** (21 Mart 1933 – Vakit)
154. **İdman (Ar.): Güçleşme (T.)** (27 Nisan 1933 – Vakit)
155. **İdrak (Ar.): Ermek (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)
156. **İfade (Ar.): Deyim (T.)** (8 Nisan 1935 Ulus)
    i. **Diyem (T.)** (2 Haziran 1935 – Ulus)
157. **İhâle (Ar.): Üsterme (T.)** (8 Haziran 1935 – Ulus)
158. **İhracat (Ar.): Çıkat (T.)** (17 Mayıs 1935 – Ulus)
159. **İhtiyaç (Ar.): Yokluk (T.) (**28 Nisan 1933 – Vakit)
160. **İkramiye (Ar.): Ağırlama (T.)** (13 Haziran 1933 – Vakit)
161. **İmtihan (Ar.): Sınaç (T.)** (18 Mayıs 1935 – Ulus)
162. **İnfial (Ar.): Küsü (T.)** (30 Mayıs 1935 – Ulus)
163. **İnkâr (Ar.): Yadısa (T.)** (23 Mayıs 1935 – Ulus)
164. **İrade (Ar.): İrde (T.)** (11 Mayıs 1935 – Ulus)
165. **İstifa (Ar.): Çekilim (T.)** (1 Haziran 1935 – Ulus)
166. **İstilâ (Ar.): Salgınma (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
167. **İstikamet (Ar.): Yönet (T.)** (25 Nisan 1935 – Ulus)
168. **İstiklal (Ar.): Erkinlik (T.)** (25 Nisan 1935 – Ulus)
169. **İstikrar (Ar.): Durluk (T.)** (15 Mayıs 1935 – Türk Dili)
170. **İstisna (Ar.): Ayra (T.)** (14 Mayıs 1935 – Ulus)
171. **İstişare (Ar.): Soruşma (T.)** (7 Mayıs 1933 – Vakit)
172. **İstitale (Ar.): Uzatı (T.)** (4 Haziran 1935 – Ulus)
173. **İsyan (Ar.): Azı (T.)** (27 Mayıs 1935 – Ulus)
174. **İttifak (Ar.): Bağlaşma (T.)** (18 Haziran 1935 – Ulus)
175. **Kabiliyet (Ar.): Yatıklık (T.)** (22 Mart 1933 – Vakit)

i. **Uygun (T.)** (18 Mayıs 1933 – Vakit)

176. **Kabir (Ar.): Kurgan (T.)** (21 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Gor (T.)** (22 Mart 1933 – Vakit)
177. **Kader (Ar.): Olacak (T.)** (21 Mart 1933 – Vakit)
178. **Kadit (Ar.): Arık (T.)** (22 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Kurgaz (T.)** (22 Mart 1933 – Vakit)
179. **Kafiye (Ar.): Uygu (T.)** (21 Mart 1933 – Vakit)
180. **Kaide (Ar.): Türe (T.)** (21 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Oturak (T.)** (22 Mart 1933 – Vakit)
181. **Kalem (Ar.): Yazgaç (T.)** (6 Haziran 1933 – Vakit)
    i. **Yazgan (T.)** (6 Haziran 1933 – Vakit)
    ii. **Yazgı (T.)** (6 Haziran 1933 – Vakit)
    iii. **Yazgıç (T.)** (6 Haziran 1933 – Vakit)
182. **Kanun (Ar.): Tüzük (T.)** (22 Mart 1933 – Vakit)
183. **Karar (Ar.): Düzü (T.)** (16 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Sürek (T.)** (16 Nisan 1933 – Vakit)
184. **Kararsız (Ar.): İkircim (T.)** (4 Haziran 1935 – Ulus)
185. **Kast (Ar.): Tasarlama (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
186. **Kayıt (Ar.): Bağlama (T.)** (7 Haziran 1933 – Vakit)
187. **Kudret (Ar.): Dayanış (T.)** (14 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Yapabilmek (T.)** (14 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Erk (T.)** (4 Haziran 1935 – Ulus)
188. **Külfet (Ar.): Ağrılık (T.)** (7 Haziran 1933 – Vakit)
189. **Lâkap (Ar.): San (T.)** (22 Mart 1933 – Vakit)
190. **Lamise (Ar.): Dokuntu (T.)** (22 Mart 1933 – Vakit)
191. **Lanet (Ar.): Ilınç (T.)** (23 Mart 1933 – Vakit)
    i. **İlenme (T.)** (23 Mart 1935 – Vakit)
192. **Levha (Ar.): Takı (T.)** (23 Mart 1933 – Vakit)
193. **Macera (Ar.): Serüncem (T.)** (5 Mayıs 1935 – Ulus)
194. **Madde (Ar.): Bitik (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
195. **Mağlubiyet (Ar.): Düşkü (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
196. **Mağsub (Ar.): Kapık (T.)** (11 Haziran 1935 – Ulus)

197. **Mahalle (Ar.): Uram (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)
198. **Maharet (Ar.): Uzellik (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
199. **Mahfil (Ar.): Çeven (T.)** (17 Mayıs 1935– Ulus)
200. **Mahkûm (Ar.): Kasanık (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
201. **Mahkûmiyet (Ar.): Kasınlık (T.)** (11 Haziran 1935 – Ulus)
202. **Mahmi (Ar.): Korunuk (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
203. **Mahreç (Ar.): Çıkağ (T.)** (5 Haziran 1935 – Ulus)
    i. **Sürüt (T.)** (5 Haziran 1935 – Ulus)
204. **Mahrem (Ar.): Saklı (T.)** (28 Mayıs 1933 – Vakit)
205. **Mahrum (Ar.): Yokluk (T.)** (28 Mayıs 1933 – Vakit)
206. **Mahsus (Ar.): Bölünmüş (T.)** (8 Haziran 1933 – Vakit)
207. **Mahzur (Ar.): Çekinme (T.)** (28 Mayıs 1933 – Vakit)
    i. **Çekinek (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
208. **Makale (Ar.): Betke** (11 Mayıs 1935 – Ulus)
209. **Makam (Ar.): Orun (T.)** (1 Temmuz 1935 – Ulus)
210. **Maksat (Ar.): Erge (T.)** (27 Mayıs 1935 – Ulus)
211. **Manevî (Ar.): Tinel (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)
212. **Mani (Ar.): Önge (T.)** (15 Mayıs 1935 – Ulus)
213. **Manzara (Ar.): Görey (T.)** (23 Mayıs 1935 – Ulus)
214. **Masraf (Ar.): Saypa (T.)** (3 Mayıs 1935 – Ulus)
215. **Mecal (Ar.): Dayanma (T.)** (2 Mayıs 1933 – Vakit)
216. **Mecburi (Ar.): Yükümsel (T.)** (5 Haziran 1935 – Ulus)
217. **Mehaz (Ar.): Bulak (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Çıkak (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
218. **Memur (Ar.): Buyru (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
    i. **İşmen (T.)** (2 Nisan 1935 – Ulus)
219. **Memuriyet (Ar.): Buyrultu (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Buyruluk (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
220. **Merasim (Ar.): Ünlüleme (T.)** (12 Haziran 1933 – Vakit)
221. **Merhale (Ar.): Yüğrüm (T.)** (26 Nisan 1935 – Ulus)
222. **Mesafe (Ar.): Uza (T.)** (14 Mayıs 1935 – Türk Dili)
223. **Meselâ (Ar.): Netekim (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)

224. **Mesken (Ar.): Otru (T.)** (19 Haziran 1935 – Ulus)
225. **Meslek (Ar.): Ertik (T.)** (3 Mayıs 1935 – Ulus)
226. **Meslekdaş (Ar.): Ertikdeş (T.)** (14 Haziran 1935 – Ulus)
227. **Mesul (Ar.): Sorav (T.)** (3 Mayıs 1935 – Ulus)
228. **Meşale (Ar.): Işımak (T.)** (16 Haziran 1935 – Ulus)
229. **Meşru (Ar.): Törümlü (T.)** (11 Mayıs 1935– Ulus)
230. **Metin (Ar.): Kütük (T.)** (15 Nisan 1933 – Vakit)
231. **Mevkuf (Ar.): Tutak (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
232. **Meyil (Ar.): Eğğin (T.)** (23 Mayıs 1935 – Ulus)
233. **Miras (Ar.): Kalığ (T.)** (1 Haziran 1935 – Ulus)
234. **Muayene (Ar.): Bakı (T.)** (27 Mayıs 1935 – Ulus)
235. **Mucit (Ar.): Bulman (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
236. **Mucize (Ar.): Tansı (T.)** (31 Mayıs 1935 – Ulus)
237. **Muhabir (Ar.): Duyukçu (T.)** (8 Haziran 1933 – Vakit)
    i. **Sözcü (T.)** (8 Haziran 1933 – Vakit)
    ii. **Aytar (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)
238. **Muhakeme (Ar.): Ökem (T.)** (25 Nisan 1935 – Ulus)
239. **Muhalefet (Ar.): Ayrış (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
240. **Muhalif (Ar.): Karşın (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
    i. **Ayrışık (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
241. **Muhatap (Ar.): Aytıç (T.)** (23 Haziran 1935 – Ulus)
242. **Musibet (Ar.): Sınat (T.)** (11 Haziran 1935 – Ulus)
243. **Mutekit (Ar.): İnanlı (T.)** (15 Haziran 1935 – Ulus)
244. **Mutemet (Ar.): İnal (T.)** (15 Haziran 1935 – Ulus)
245. **Muvafık (Ar.): Uydaşık (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
    i. **Oydaşık (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
246. **Muvaffakiyet (Ar.): Başarık (T.)** (12 Mayıs 1935 – Ulus)
247. **Muvakkat (Ar.): Geçeğen (T.)** (17 Haziran 1935 – Ulus)
248. **Mübalağa (Ar.): Aşkınlık (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Taşkınlık (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
249. **Müdafa (Ar.): Savga (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
250. **Müeyyide (Ar.): Berkite (T.)** (15 Haziran 1935 – Ulus)

251. **Müfsitlik (Ar.): Bozutçu (T.)** (26 Nisan 1935 – Ulus)
252. **Mükâfat (Ar.): Öden (T.)** (30 Nisan 1935 – Ulus)
253. **Mükemmel (Ar.): Tükel (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
254. **Mülahaza (Ar.): Düşün (T.)** (15 Haziran 1935 – Ulus)
255. **Mülahham (Ar.): Etleç (T.)** (15 Haziran 1935 – Ulus)
256. **Mümessil (Ar.): Oruntak (T.)** (17 Mayıs 1935 – Ulus)
257. **Münasebet (Ar.): Değet (T.)** (5 Mayıs 1935 – Ulus)
258. **Münavebe (Ar**.): **Sıralaşma (T.)** (15 Haziran 1935 – Ulus)
259. **Müphem (Ar.): Örtünç (T.)** (7 Haziran 1935 – Ulus)
260. **Mürekkep (Ar.): Katın (T.)** (6 Haziran 1935 – Ulus)
261. **Mürteci (Ar.): Kaytak (T.)** (23 Haziran 1935 – Ulus)
262. **Müstacel (Ar.): Evgin (T.)** (10 Mayıs 1935– Ulus)
263. **Müstakil (Ar): Erkin (T.)** (19 Mayıs 1935 – Türk Dili)
264. **Müstehlik (Ar.): Yoğaltman (T.)** (11 Haziran 1935 – Ulus)
265. **Müstesna (Ar.): Ayram (T.)** (3 Mayıs 1935 – Ulus)
    i. **Ayral (T.)** (14 Mayıs 1935– Ulus)
266. **Müsteşar (Ar.):Yönetger (T.)** (11 Haziran 1935 – Ulus)
267. **Müşterek (Ar.): Birge (T.)** (17 Mayıs 1935 – Türk Dili)
268. **Müteahhit (Ar.): Üstenci (T.)** (8 Haziran 1935 – Ulus)
269. **Nafiz (Ar.): Etger (T.)** (28 Haziran 1935 – Ulus)
270. **Namus (Ar.): Doğruluk (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Unur (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
271. **Nasihat (Ar.): Öğütçen (T.)** (17 Haziran 1935 – Ulus)
272. **Nazım (Ar.): Düzek (T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Dizin (T.)** (17 Haziran 1935 – Ulus)
273. **Nesil (Ar.): Damar (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Döldüş (T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Döl (T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
    iii. **Döldöş (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
274. **Nesir (Ar.): Serpin (T.)** (17 Haziran 1935 – Ulus)
275. **Neşir (Ar.): Salma (T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
276. **Nezahet (Ar.): Örüklük (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)

277. **Nezaret (Ar.): Görü (T.)** (28 Mayıs 1935 – Ulus)
278. **Nısfet (Ar.): Ekit (T.)** (23 Mayıs 1935 – Ulus)
279. **Nifak (Ar.): Bozuşukluk (T.)** (3 Mayıs 1933 – Vakit)
280. **Nizam (Ar.): Tözük (T.)** (16 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Çözük (T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Düzenlik (T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit)
    iii. **Uygunluk (T.)** (25 Nisan 1933 – Vakit)
281. **Okyanus (Ar.): Okan (T.)** (27 Haziran 1935 – Ulus)
282. **Örf (Ar.): Törü (T.)** (11 Mayıs 1935 – Ulus)
283. **Özür (Ar.): Eksiklik (T.)** (17 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Takıntı (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit)
284. **Rağmen (Ar.): Acığına (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Dikine (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
285. **Rahat (Ar.): Dirlik (T.)** (19 Mayıs 1933 – Vakit)
286. **Rakip (Ar.): Yarışgan (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Öndüre (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)
    ii. **Önürdeş (T.)** (23 Mayıs 1935 – Ulus)
287. **Raptiye (Ar.): Bağlaç (T.)** (17 Haziran 1935 – Ulus)
288. **Rasıt (Ar.): Göymen (T.)** (17 Haziran 1935 – Ulus)
289. **Razı (Ar.): Dilekli (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Uyar (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Uyuntu (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
290. **Refah (Ar.): Genlik (T.)** (16 Haziran 1935 – Ulus)
291. **Rekabet (Ar.): Ölçüşme (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Önürdeşme (T.)** (23 Mayıs 1935 – Ulus)
292. **Remiz (Ar.): Ungun (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Çıtlatma (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **İm (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    iii. **Tutan (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
293. **Resim (Ar.): Çizi (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
294. **Resmî (Ar.): Beylik (T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Türeli (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)

ii. **Yasalı (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)

295. **Rivayet (Ar.): İşidilmiş (T.)** (3 Mayıs 1933 – Vakit)
    i. **Anlatış (T.)** (19 Mayıs 1933 – Vakit)
    ii. **Duyultu (T.)** (19 Mayıs 1933 – Vakit)
296. **Ruh (Ar.): Öz (T.)** (17 Nisan 1933 – Vakit)
297. **Ruhani (Ar.): Özük (T.)** (18 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Candan (T.)** (19 Mayıs 1933 – Vakit)
298. **Rutubet (Ar.): Yaşaklık (T.)** (29 Mayıs 1935 – Ulus)
299. **Rüşvet (Ar.): Yutu (T.)** (18 Nisan 1933 – Vakit)
300. **Sabah (Ar.): Doğu (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Ergün (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Güner (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    iii. **Gündoğumu (T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit)
    iv. **Günönü (T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit)
    v. **Güne eriş (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
    vi. **Ağan (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
    vii. **Erten (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
    viii. **Günaç (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
    ix. **Günburnu (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
301. **Sabık (Ar.): Öndüç (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Önkü (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
302. **Sabır (Ar.): Çıdam (T.)** 28 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Çıdama (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Dayama (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    iii. **Uğunma (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
303. **Sadaka (Ar.): Verinti (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Yardımlık (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Başbacı (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
    iii. **Gözetme (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
    iv. **Korum (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
304. **Sadık (Ar.): Bayrı (T.)** (17 Mayıs 1935 – Ulus)
305. **Saf (Ar.): Düzgü (T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit)

306. **Saf (Ar.): Arık (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)
307. **Sahil (Ar.): Kırak (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
308. **Sahip (Ar.): Issı (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Tutak (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Tutucu (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
    iii. **İye (T.)** (19 Mayıs 1935 – Ulus)
309. **Sahne (Ar.): Orta (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Oyunluk (T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit)
310. **Sayfa (Ar.): Yüz (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)
311. **Sebat (Ar.): Dura (T.)** (4 Haziran 1935 – Ulus)
312. **Sebep (Ar.): Dürtük (T.)** (19 Mayıs 1933 – Vakit)
313. **Secde (Ar.): Yüzenme (T.)** (19 Nisan 1933 – Vakit)
314. **Seciye (Ar.): Ira (T.)** (10 Mayıs 1935– Ulus)
315. **Selam (Ar.): Esen (T.)** (28 Mart 1935 – Türk Dili)
316. **Selaset (Ar.): Akkınlık (T.)** (18 Haziran 1935 – Ulus)
317. **Suikast (Ar.): Yağınç (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
318. **Şafak (Ar.): Günbeliri (T.)** (3 Mayıs 1933 – Vakit)
    i. **Günönü (T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)
    ii. **İlkışık (T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)
319. **Şahit (Ar.): Gören (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Bildirici (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Gözcü (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
320. **Şaibe (Ar.): Kir (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
321. **Şair (Ar.): Düzücü (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
322. **Şart (Ar.): Bağ (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
323. **Şebeke (Ar.): Örü (T.)** (2 Haziran 1935 – Ulus)
324. **Şeffaf (Ar.): Gösterici (T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)
    i. **Ötegeçe (T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)
325. **Şefkat (Ar.): Sevim (T.)** (3 Mayıs 1933 – Vakit)
    i. **Sevgenlik (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
326. **Şeref (Ar.): Öğün (T.)** (29 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Ululuk (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)

327. **Şerir (Ar.): Kötügen (T.)** (20 Haziran 1935 – Ulus)
328. **Şevk (Ar.): İmrek (T.)** (29 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Özük (T.)** (29 Mart 1933 – Vakit)
329. **Şiddet (Ar.): Yavuzluk (T.)** (19 Nisan 1933 – Vakit)
330. **Şifahî (Ar.): Ağızdan (T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)
331. **Şiir (Ar.): Ozu (T.)** (29 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Ozuk (T.)** (29 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Duyuk (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
332. **Şikâyet (Ar.): Yanı (T.)** (1 Haziran 1935 – Ulus)
333. **Şube (Ar.): Budak (T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)
334. **Şuur (Ar.): Us (T.)** (19 Nisan 1933 – Vakit)
335. **Şüphe (Ar.): Sezek (T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)
336. **Taahhüt (Ar.): Yüken (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
337. **Tâbi (Ar.): Uyucu (T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit)
338. **Tabut (Ar.): Sal (T.)** (29 Mart 1933 – Vakit)
339. **Tadilat (Ar.): Değişke (T.)** (3 Mayıs 1935 – Ulus)
340. **Tahkikat (Ar.): Gerçinler (T.)** (10 Mayıs 1935– Ulus)
341. **Taklit (Ar.): Benzet (T.)** (11 Haziran 1935 – Ulus)
342. **Taksitlendirme (Ar.): Bölülendirme (T.)** (16 Haziran 1935 – Ulus)
343. **Talebe (Ar.): İrdem (T.)** (11 Mayıs 1935 – Ulus)
344. **Tarih (Ar.): Ötgünç (T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Geçmişler (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
345. **Tavaf (Ar.): Çevrin (T.)** (19 Haziran 1935 – Ulus)
346. **Taviz (Ar.): Değişit (T.)** (3 Mayıs 1935 – Ulus)
347. **Tazmin (Ar.): Ödem (T.)** (14 Mayıs 1935– Ulus)
348. **Teberru (Ar.): Almağa (T.) (**10 Mayıs 1935– Ulus)
    i. **Verit (T.)** (5 Haziran 1935 – Ulus)
349. **Tebliğ (Ar.): İriştirme (T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Bildirik (T.)** (14 Mayıs 1935 – Ulus)
    ii. **Yetiştirme (T.)** (23 Mayıs 1933 – Vakit)
350. **Tecemmu (Ar.): Birikit (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
351. **Tecil (Ar.): Alıkoymak (T.)** (29 Mart 1933 – Vakit)

i. **Geriletmek (T.)** (15 Nisan 1933 – Vakit)

352. **Tecrübe (Ar.): Deneme (T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Sınama (T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Deneç (T.)** (26 Nisan 1935 – Ulus)
353. **Tedavi (Ar.): Emleme (T.)** (4 Mayıs 1933 – Vakit)
    i. **Sağırtma (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)
    ii. **Diriltme (T.)** (1 Haziran 1933 – Vakit)
    iii. **Sağaltma (T.)** (1 Haziran 1933 – Vakit)
354. **Tedavül (Ar.): Dönen (T.)** (1 Haziran 1933 – Vakit)
355. **Tedhiş (Ar.): Yıldırgı (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
356. **Teessür (Ar.): Üzün (T.)** (22 Mayıs 1935 – Ulus)
357. **Tefsir (Ar.): Yora (T.)** (19 Mayıs 1935 – Ulus)
    i. **Açma (T.)** (1 Haziran 1933 – Vakit)
    ii. **Genişletme (T.)** (1 Haziran 1933 – Vakit)
358. **Tehdit (Ar.): Hötlem (T.)** (16 Haziran 1935 – Ulus)
359. **Telif (Ar.): Bitiştirme (T.)** (30 Mart 1933 – Vakit)
360. **Temin (Ar.): Bağlama (T.)** (24 Nisan 1933 – Vakit)
361. **Teminat (Ar.): İnanca (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
362. **Terbiye (Ar.): Olgunlaştırma (T.)** (1 Haziran 1933 – Vakit)
363. **Tercüman (Ar.): Dilmaç (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
364. **Tereddüt (Ar.): Duraklama (T.)** (13 Haziran 1933 – Vakit)
365. **Terhis (Ar.): Bırakma (T.)** (9 Haziran 1933 – Vakit)
366. **Tesir (Ar.): İzetmek (T.)** (30 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Etke (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
367. **Teslimiyet (Ar.): Verinselik (T.)** (4 Haziran 1935 – Ulus)
368. **Tuhafiye (Ar.): Türlüç (T.)** (21 Haziran 1935 – Ulus)
369. **Ufuk (Ar.): Kıran (T.)** (30 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Taneyri (T.)** (17 Nisan 1933 – Vakit)
370. **Ukde (Ar.): Düğüm (T.)** (21 Haziran 1935 – Ulus)
    i. **İlinti (T.)** (21 Haziran 1935 – Ulus)
371. **Unsur (Ar.): Öz (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Kol (T.)** (17 Nisan 1933 – Vakit)

372. **Unvan (Ar.): Öğünç (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit)
373. **Uzuv (Ar.): Budak (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit)
374. **Ücret (Ar.): Der (T.)** (17 Mart 1933 – Vakit);
    i. **Akça (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Gündek (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit)
    iii. **Ondalık (T.) (**10 Nisan 1933 – Vakit)
    iv. **Aktı (T.)** (15 Mayıs 1935 – Ulus)
375. **Ümmi (Ar.): Okusuz (T.)** (5 Haziran 1935 – Ulus)
376. **Vâde (Ar.): Ödel (T.)** (16 Haziran 1935 – Ulus)
377. **Vahşet (Ar.): Issızlık (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Ürkünçlük (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit)
378. **Vasiyet (Ar.): Tutsu (T.)** (21 Haziran 1935 – Ulus)
379. **Vebal (Ar.): Babal (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit)
380. **Veda (Ar.): Sağlıca (T.)** (3 Haziran 1935 – Ulus)
381. **Vesayet (Ar.): Atağlık (T.)** (14 Mayıs 1935 – Ulus)
382. **Vesika (Ar.): Koçan (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
383. **Zaaf (Ar.): Arık (T.)** (24 Mayıs 1933 – Vakit)
384. **Zabıt (Ar.): Tutma (T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit)
385. **Zafer (Ar.): Utku (T.)** (4 Mayıs 1935 – Ulus)
386. **Zam (Ar.): Arttırma (T.)** (23 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Katma (T.)** (23 Nisan 1933 – Vakit)
387. **Zan (Ar.): Sanı (T.)** (5 Haziran 1935 – Ulus)
388. **Zarafet (Ar.): Yakışıklık (T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Yaraşıklık (T.)** (23 Nisan 1933 – Vakit)
389. **Zarar (Ar.): Ütülme (T.)** (24 Mayıs 1933 – Vakit)
390. **Zekâ (Ar.): Us (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
391. **Zihin (Ar.): Saya (T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Anak (T.)** (24 Nisan 1933 – Vakit)
392. **Zimmet (Ar.): Koruma (T.)** (24 Mayıs 1933 – Vakit)
393. **Ziyaret (Ar.): Göret (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)
394. **Zümre (Ar.): Bölük (T.)** (2 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Yığın (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)

3.3.1.2. Arapça Kökenli Sözcükler İçin Türkçe + Arapça Karışık Karşılık

1. **Acayip (Ar.): Şaşılacak şey (T. + Ar.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
2. **Âdap (Ar.): Gidişat (T. + Ar.)** (25 Mart 1933 – Vakit)

3.3.1.3. Arapça Kökenli Sözcükler İçin Türkçe + Türkçe Karşılık

1. **Acîz (Ar.): Eliermez (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
2. **Âdap (Ar.): Görenek yolu (T. + T.)** (15 Nisan 1933 – Vakit)
3. **Âfet (Ar.): Büyükacı (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
4. **Aile (Ar.): Eviçi (T. + T.)** (6 Mayıs 1933 – Vakit)
5. **Aşk (Ar.): İç bağlılığı** (T. + T.) (5 Haziran 1933 – Vakit)
6. **Bahar (Ar.): İlkyaz (T. + T.)** (26 Nisan 1933 – Vakit)
7. **Bahis (Ar.): Öğdül koymak (T. + T.)** (14 Mart 1933 – Vakit)
8. **Bâis (Ar.): Yolaçan** (T. + T.) (14 Mart 1933 – Vakit)
9. **Basiret (Ar.): İçten görüş (T. + T.)** (14 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Derin görüş (T. + T.)** (29 Nisan 1933 – Vakit)
10. **Cadde (Ar.): Uluyol (T. + T.)** (15 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Geniş yol (T. + T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
11. **Cehennem (Ar.): Korevi (T. + T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Sıcak yer (T. + T.)** (4 Mayıs 1933 – Vakit)
12. **Cennet (Ar.): Tanrı damı (T.)** (19 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **İyi yer (T. + T.)** (4 Mayıs 1933 – Vakit)
13. **Cevap (Ar.): Söz karşılığı (T. + T.)** (26 Mayıs 1933 – Vakit)
14. **Cisim (Ar.): Yer tutan (T. + T.)** (26 Mayıs 1933 – Vakit)
15. **Dâhi (Ar.): Özgeuslu (T. + T.)** (15 Mart 1933 – Vakit)
16. **Delil (Ar.): Suç izi (T. + T.)** (23 Nisan 1933 – Vakit)
17. **Ders (Ar.): Uspayı (T. + T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
18. **Dikkat (Ar.): Bakış inceliği (T. + T.)** (25 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **İnce bakış (T. + T.)** (27 Mayıs 1933 – Vakit)
    ii. **Derin bakma (T. + T.** (5 Mayıs 1933 – Vakit)

19. **Din (Ar.): İnanış yolu (T. + T.)** (27 Mayıs 1933 – Vakit)
20. **Edat (Ar.): Söz bağı (T. + T.)** (7 Mayıs 1933 – Vakit)
21. **Elim (Ar.): Çok ağrıtan (T. + T.)** (10 Nisan 1933 – Vakit)
22. **Esmer (Ar.): Karayağız (T. + T.)** (30 Nisan 1933 – Vakit)
23. **Fatih (Ar.): Elbasan (T. + T.)** (17 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Elalan (T. + T.)** (18 Mart 1933 – Vakit)
24. **Fesahat (Ar.): Söz düzgünlüğü (T. + T.)** (19 Nisan 1933 – Vakit)
25. **Feda (Ar.): Yola verme (T. + T.)** (18 Mart 1933 – Vakit)
26. **Felaket (Ar.): Büyük kaygu (T. + T.)** (15 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Karagün (T. + T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
27. **Fidye (Ar.): Ölüm savağı (T. + T.)** (10 Mayıs 1933 – Vakit)
    i. **Kurtuluş karşılığı (T. + T.)** (12 Mayıs 1933 – Vakit)
28. **Haber (Ar.): Söz salma (T. + T.)** (15 Nisan 1933 – Vakit)
29. **Hacim (Ar.): Yer büyüklüğü (T. + T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
30. **Hafıza (Ar.): Unutmama yeri (T. + T.)** (22 Nisan 1933 – Vakit)
31. **Hak (Ar.): Emek akçası (T. + T.)** (7 Mayıs 1933 – Vakit)
32. **Hakem (Ar.): Ara bulucu (T. + T.)** (11 Haziran 1933 – Vakit)
33. **Hâkim (Ar.): Üstün buyurucu (T. + T.)** (15 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Söz kesen (T. + T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
34. **Hâkimiyet (Ar.): Söz üstünlüğü (T. +T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
35. **Hasım (Ar.): Öç güden (T. + T.)** (23 Nisan 1933 – Vakit)
36. **Hasret (Ar.): Göreceği gelme (T. + T.)** (3 Haziran 1933 – Vakit)
37. **Hatıra (Ar.): Gönüle gelen (T. + T.)** (22 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Gönülde kalan (T. + T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
38. **Havuz (Ar.): Su çukuru (T. + T.)** (14 Haziran 1933 – Vakit)
39. **Hayvan (Ar.): Diri nesne (T. + T.)** (15 Haziran 1933 – Vakit)
40. **Hazine (Ar.): Varlık kuyusu (T. + T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
41. **Helecan (Ar.): Yürek oynaması (T. + T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
42. **Hitap (Ar.): Söz yöneltme (T. + T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
43. **Hüküm (Ar.): Son söz (T. + T.)** (11 Haziran 1933 – Vakit)
44. **İcrâ (Ar.): İş girimi (T. + T.)** (21 Mart 1933 – Vakit)
45. **İdman (Ar.): Güçalma (T. + T.)** (21 Mart 1933 – Vakit)

46. **İhâle (Ar.): Üste bırakma (T. + T.)** (21 Mart 1933 – Vakit)
47. **İhtar (Ar.): Kulak bükme (T. + T.)** (30 Nisan 1933 – Vakit)
48. **İspat (Ar.): Varetme (T. + T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
49. **İstihkak (Ar.): Kazanç alacağı (T. + T.)** (4 Haziran 1933 – Vakit)
50. **İtham (Ar.): Suçatma (T. + T.)** (14 Nisan 1933 – Vakit)
51. **Kalem (Ar.): Yazı çubuğu (T. + T.)** (6 Haziran 1933 – Vakit)
52. **Kamus (Ar.): Söz kütüğü (T. + T.)** (21 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Sözbilik (T. + T.)** (22 Mart 1933 – Vakit)
53. **Karar (Ar.): Söz kesimi (T. + T.)** (17 Nisan 1933 – Vakit)
54. **Kaza (Ar.): İlçebaylık (T. + T.)** (19 Mayıs 1935 – Türk Dili)
55. **Kurban (Ar.): Suçsuz ölen (T. + T.)** (26 Nisan 1933 – Vakit)
56. **Kuvvet (Ar.): Gücü yetme (T. + T.)** (6 Haziran 1933 – Vakit)
57. **Lehçe (Ar.): Dil kolu (T. + T.)** (18 Mayıs 1933 – Vakit)
58. **Mahsul (Ar.): Yerden biten (T. + T.)** (28 Mayıs 1933 – Vakit)
59. **Meblağ (Ar.): Akçe tutarı (T. + T.)** (16 Nisan 1933 – Vakit)
60. **Mecal (Ar.): Güç yetirme (T. + T.)** (27 Mayıs 1933 – Vakit)
61. **Memuriyet (Ar.): Kapıkulluğu (T. + T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
62. **Metin (Ar.): Ana yazı (T. + T.)** (15 Nisan 1933 – Vakit)
63. **Muhatap (Ar.): Sözü alan (T. + T.)** (8 Haziran 1933 – Vakit)
64. **Müsteşar (Ar.): As bakanı (T. + T.)** (3 Mayıs 1935 – Ulus)
65. **Nabız (Ar.): Damar vurması (T. + T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
66. **Nağme (Ar.): Tatlı ses (T. + T.)** (1 Mayıs 1933 – Vakit)
67. **Namus (Ar.): Söz erliği (T. + T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
68. **Nazım (Ar.): Dizilen söz (T. + T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Ölçülü söz (T. + T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
69. **Nesir (Ar.): Ölçüsüz söz (T. + T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Düz söz (T. + T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
70. **Neşe (Ar.): İç açılma (T. + T.)** (24 Mart 1933 – Vakit)
71. **Rahat (Ar.): Baş dinçliği (T. + T.)** (17 Nisan 1933 – Vakit)
72. **Razı (Ar.): Boyun eğici (T. + T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Gönül alma (T. + T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Uyar oğlu (T. + T.)** (29 Mart 1933 – Vakit)

73. **Rivayet (Ar.): Geçmiş laf (T.)** (19 Mayıs 1933 – Vakit)
74. **Sabah (Ar.): Gün başı (T. + T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Gündüz başı (T. + T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Gündüzün başlangıcı (T. + T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit)
    iii. **Gün ağarma (T. + T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit)
    iv. **Gün başlangıcı (T. + T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit)
    v. **Işık önü (T. + T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
75. **Sadaka (Ar.): Yürek vergi (T. + T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
76. **Sahil (Ar.): Deniz eteği (T. + T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Su kenarı (T. + T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
77. **Sahne (Ar.): Açıkyer (T. + T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Düz yer (T. + T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
78. **Satır (Ar.): Yazı arası (T. + T.)** (29 Mayıs 1933 – Vakit)
    i. **Yazı dizisi (T. + T.)** (29 Mayıs 1933 – Vakit)
    ii. **Yazı sırası (T. + T.)** (29 Mayıs 1933 – Vakit)
79. **Secde (Ar.): Yere kapanma (T. + T.)** (18 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Yüz sürme (T. + T.)** (19 Nisan 1933 – Vakit)
80. **Sır (Ar.): İç yüz (T. + T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)
81. **Sihir (Ar.): Göz bağı (T. + T.)** (19 Nisan 1933 – Vakit)
82. **Surat (Ar.): Dışarıdan görünü (T. + T.)** (10 Haziran 1933 – Vakit)
83. **Suret (Ar.): Dış yüz (T. + T.)** (10 Haziran 1933 – Vakit)
84. **Şafak (Ar.): Gün ışıması (T. + T.)** (19 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Tan atmak (T. + T.)** (2 Mayıs 1933 – Vakit)
    ii. **Göz ağarması (T. + T.)** (3 Mayıs 1933 – Vakit)
    iii. **Gün açılması (T. + T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)
    iv. **Kızıl aydınlık (T. + T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)
85. **Şart (Ar.): Bağlı söz (T. + T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
86. **Şeffaf (Ar.): Işık geçiren (T. + T.)** (19 Nisan 1933 – Vakit)
87. **Şekil (Ar.): Kılık taslak (T. + T.)** (30 Mayıs 1933 – Vakit)
88. **Şevk (Ar.): Gönül akması (T. + T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
89. **Şifa (Ar.): Çorluktan kurtulma (T. + T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)
90. **Şiir (Ar.): Koyak söz (T. + T.)** (29 Mart 1933 – Vakit)

91. **Tabut (Ar.): Dört kollu (T. + T.)** (29 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Ölü kutusu (T. + T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
92. **Tefsir (Ar.): Açık anlatış (T. + T.)** (1 Haziran 1933 – Vakit)
93. **Temin (Ar.): Sağlam bindirme (T. + T.)**
94. **Tesir (Ar.): İçine koymak (T. + T.)** (29 Mart 1933 – Vakit)
95. **Unsur (Ar.): Öz nesne (T. + T.)** (31 Mart 1933 – Vakit)
96. **Vali (Ar.): İlbay (T. + T**.) (19 Mayıs 1935 – Türk Dili)
97. **Vecize (Ar.): Özsöz (T. + T.)** (21 Haziran 1935 – Ulus)
98. **Vicdan (Ar.): İçöz (T. + T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
    i. İç duygusu (T. + T.) (17 Nisan 1933 – Vakit)
99. **Zafer (Ar.): Üst gelme (T. + T.)** (23 Mayıs 1933 – Vakit)
100. **Zam (Ar.): Üstekoymak (T. + T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit)
101. **Zarar (Ar.): İçeri gitmek (T. + T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit)
102. **Zekâ (Ar.): Keskin düşünüş (T. + T.)** (21 Nisan 1933 – Vakit)

3.3.1.4. Arapça + Arapça Kökenli Sözcükler İçin Türkçe + Türkçe Karşılık

1. **Adabı muaşeret (Ar. + Ar.): Yaşama töreni (T + T.)** (14 Mayıs 1935 – Türk Dili)

3.3.1.5. Arapça + Arapça Kökenli Sözcükler İçin Yalnızca Türkçe Karşılık

1. **Gayrimeşru (Ar. + Ar.): Törümsüz (T.)** (11 Mayıs 1935 – Ulus)
2. **İcra dairesi (Ar. + Ar.): Yürütge (T.)** (13 Haziran 1935 – Ulus)
3. **İktidar mevkii (Ar. + Ar.): Erke (T.)** (3 Haziran 1935 – Ulus)
4. **Millet Meclisi (Ar. + Ar.): Kamutay (T.)** (19 Mayıs 1935 – Türk Dili)
5. **Milletvekillik (Ar. + Ar.): Saylavlık (T.)** (2 Nisan 1935 – Ulus)

3.3.1.6. Türkçe + Arapça Kökenli Sözcükler İçin Yalnızca Türkçe Karşılık

1. **Giriş ücreti (T. + Ar.): Girimlik (T.)** (26 Mayıs 1933 – Vakit)
2. **Güzel sanatlar (T. + Ar.): Ar (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)

3.3.1.7. Arapça + Türkçe Kökenli Sözcükler İçin Türkçe Karşılık

1. **Akdetmek (Ar. + T.): Bağıtlamak (T.)** (13 Haziran 1935 – Ulus
2. **Debagat etmek (Ar. + T.): Sepilemek (T.)** (15 Mayıs 1935 – Ulus)
3. **Halletmek (Ar. + T.): Kotarmak (T.)** (19 Mayıs 1935 – Ulus)
4. **İfşa edilmiş (Ar. + T.): Gizaçılmış (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
5. **Meylettirmek (Ar. + T.): Akıntırmak (T.)** (14 Mayıs 1935 – Ulus)
6. **Münakaşa etmek (Ar. + T.): Aytışmak (T.)** (26 Nisan 1935 – Ulus)
7. **Teb'id etmek (Ar. + T.): Bengileştirmek (T.)** (5 Haziran 1935 – Ulus)
8. **Terfi etmek (Ar. + T.): Yukarılanmak (T.)** (11 Haziran 1935 – Ulus)
9. **Tesit etmek (Ar. + T.): Bayramak (T.)** (4 Haziran 1935 – Ulus)
10. **Teşhir etmek (Ar. + T.): Sergemek (T.)** (8 Haziran 1935 – Ulus)

3.3.1.8. Arapça + Farsça kökenli sözcükler için Türkçe karşılık

1. **Asilzade (Ar. + Far.): Aksoy (T.)** (6 Haziran 1935 – Ulus)
2. **İbadethane (Ar. + Far.): Tapınca (T.)** (6 Haziran 1935 – Ulus)
3. **Menfaatperest (Ar. + Far.): Asığcıl (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
4. **Rasathane (Ar. + Far.): Göyet (T.)** (17 Haziran 1935 – Ulus)
5. **Tarafgir (Ar. + Far.): Yantaz (T.)** (5 Haziran 1935 – Ulus)

3.3.1.9.Arapça + Farsça Kökenli Sözcükler İçin Türkçe + Türkçe Karşılık

1. **Fedakârlık (Ar. + Far.): Özverlik (T. + T.)** (6 Haziran 1935 – Ulus)
2. **İmalathane (Ar. + Far.): Yapevi (T. + T.)** (23 Haziran 1935 – Ulus)

3.3.1.10. Farsça Kökenli Sözcükler İçin Yalnızca Türkçe Karşılık

1. **Aferin (Far.): Alkış (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
2. **Ahenk (Far.): Düzgülük (T.)** (13 Mart 1933 – Vakit)
3. **Amade (Far.): Bağınban (T.)** (13 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Anıtgan (T.)** (15 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Beklemek (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
    iii. **Durmak (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
4. **Asayiş (Far.): Uygu (T.)** (13 Mart 1933 - Vakit)
5. **Asude (Far.): Ençi (T.)** (13 Mart 1933 – Vakit)

i. **Baysal (T.)** (1 Nisan 1935 Ulus)
ii. **Erkli (T.)** (15 Mayıs 1935 – Ulus)

6. **Ayna (Far.): Gözgü (T.)** (13 Mart 1933 – Vakit)
7. **Azade (Far.): Sıyrı (T.)** (13 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Bağsız (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
8. **Bahane (Far.): Köksüz (T.)** (25 Mayıs 1933 – Vakit)
9. **Baht (Far.): Kut (T.)** (14 Mart 1933 – Vakit)
10. **Bedbin (Far.): Kara görücü (T.)** (13 Mart 1933 – Vakit)
11. **Bina (Far.): Kurağ (T.)** (22 Mayıs 1935 – Türk Dili)
12. **Can (Far.): Dirilik (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Öz (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
    ii. **Yaşayış (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
    iii. **Yürek (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
13. **Cansız (Far.): Taşçıl (T.)** (15 Mart 1933 – Vakit)
14. **Çare (Far.): Ulak (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Çözge (T.)** (19 Mayıs 1935 – Ulus)
15. **Çemen (Far.): Yeşerik (T.)** (16 Mart 1933 – Vakit)
16. **Derman (Far.): Em (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Ot (T.)** (10 Nisan 1933 – Vakit)
17. **Dert (Far.): Sağlıksızlık (T.)** (5 Nisan 1933 – Vakit)
18. **Diğer (Far.): Öteygün (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
19. **Dost (Far.): Bilişik (T.)** (25 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Tanık (T.)** (27 Mayıs 1933 – Vakit)
20. **Düşman (Far.): Yağı (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Yağın (T.)** (25 Nisan 1933 – Vakit)
21. **Efsane (Far.): Uydurma (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
22. **Endam (Far.): Tay (T.)** (1 Haziran 1935 – Ulus)
23. **Engel (Far.): Önge (T.)** (1 Mayıs 1935 – Ulus)
24. **Girdap (Far.): Buskuluç (T.)** (19 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Düden (T.)** (19 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Kuyu (T.)** (18 Mart 1933 – Vakit)
    iii. **Öyürme (T.)** (19 Mart 1933 – Vakit)

iv. **Surak (T.)** (20 Mart 1933 – Vakit)

25. **Günah (Far.): Yazık (T.)** (13 Nisan 1933 – Vakit)
26. **Güzergâh (Far.): Geçek (T.)** (11 Haziran 1935 – Ulus)
27. **Hasta (Far.): Sayrı (T.)** (13 Nisan 1933 – Vakit)
28. **Hayıflanmak (Far.): Yazıklanmak (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
29. **Hazan (Far.): Biten (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Döküm (T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
30. **Huy (Far.): Alışıntı (T.)** (11 Haziran 1933 – Vakit)
31. **Köşe (Far.): Bucak (T.)** (4 Nisan 1935 – Ulus)
32. **Merdane (Far.): Yuvgu (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
33. **Nezaket (Far.): Çelebilik (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
34. **Parça (Far.): Tike (T.)** (21 Mayıs 1935 – Ulus)
35. **Pây (Far.): Düşerge (T.)** (28 Mayıs 1935 – Ulus)
36. **Paye (Far.): Basak (T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
37. **Pejmürde (Far.): Soluk (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
38. **Pençe (Far.): Cınak (T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Kavrak (T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
39. **Perhiz (Far.): Çekinme (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
40. **Pervane (Far.): Döngü (T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Dönek (T.)** (2 Nisan 1933 – Vakit)
41. **Peşiman (Far.): Cayık (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
42. **Peşin (Far.): Öndül (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
43. **Peygamber (Far.): Yalvaç (T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Ulak (T.)** (2 Nisan 1933 – Vakit)
44. **Renk (Far.): Bet (T.)** (27 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Don (T.)** (28 Mart 1933 – Vakit)
45. **Sade (Far.): Bezensiz (T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
46. **Sadeleştirmek (Far.): Arıtmak (T.)** (1 Nisan 1935 Ulus)
47. **Saye (Far.): Güzey (T.)** (18 Haziran 1935 – Ulus)
48. **Serap (Far.): Ilgım (T.)** (19 Mayıs 1933 – Vakit)
    i. **Pusarık (T.)** (19 Mayıs 1933 – Vakit)
49. **Sertlik (Far.): Peklik (T.)** (21 Mayıs 1933 – Vakit)

50. **Sitem (Far.): Çıkışma (T.)** (19 Nisan 1933 – Vakit)
51. **Terzi (Far.): Dikici (T.)** (1 Şubat 1929 – Cumhuriyet)
52. **Üstat (Far.): Iz (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit)
53. **Yadigâr (Far.): Takşuğ (T.)** (31 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Anak (T.)** (2 Nisan 1933 – Vakit)
54. **Zehir (Far.): Ağı (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
55. **Zemin (Far.): Diben (T.)** (30 Mayıs 1935 – Ulus)
56. **Zindan (Far.): Dam (T.)** (1 Nisan 1933 – Vakit)
57. **Ziyan (Far.): Yiti (T.)** (3 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Yutulma (T.)** (24 Nisan 1933 – Vakit)

3.3.1.11. Farsça + Türkçe Kökenli Sözcükler İçin Yalnızca Türkçe Karşılık

1. **Ateşkes (Far. + T.): Bırakışma (T.)** (26 Nisan 1935 – Ulus)

3.3.1.12. Farsça Kökenli Sözcükler İçin Türkçe + Türkçe Karşılık

1. **Baht (Far.): Tanrı verimi (T. + T.)** (23 Nisan 1933 – Vakit)
2. **Çare (Far.): Çıkaryol (T. + T.)** (10 Nisan 1933 – Vakit)
3. **Dost (Far.): Öz arkadaş (T. + T.)** (5 Mayıs 1933 – Vakit)
4. **Efsane (Far.): Boş söz (T. + T.)** (10 Nisan 1933 – Vakit)
    i. **Saçma sapan (T. + T.)** (23 Nisan 1933 – Vakit)
5. **Girdap (Far.): Su döneği (T. + T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
6. **Hazan (Far.): Yaprak dökümü (T. + T.)** (28 Nisan 1933 – Vakit)
7. **Kin (Far.): Yürek düğümü (T. + T.)** (7 Haziran 1933 – Vakit)
8. **Pençe (Far.): Tırnaklı el (T. + T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
9. **Perhiz (Far.): Yemek kesimi (T. + T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
10. **Pervane (Far.): Gece kelebeği (T. + T.)** (25 Mart 1933 – Vakit)
    i. **Işık tutkunu (T. + T.)** (26 Mart 1933 – Vakit)
    ii. **Döner kanat (T. + T.)** (4 Nisan 1933 – Vakit)
11. **Serbest (Far.): Başı buyruk (T. + T.)** (29 Mayıs 1933 – Vakit)
12. **Siper (Far.): Kalkan ters (T. + T.)** (20 Mayıs 1933 – Vakit)
13. **Sitem (Far.): Söz atma (T. + T.)** (19 Mayıs 1933 – Vakit)
14. **Şehir (Far.): Ulu yurt (T. + T.)** (30 Mayıs 1933 – Vakit)

15. **Üstat (Far.): Bilgiç başı (T. + T.)** (25 Nisan 1933 – Vakit)
16. **Zindan (Far.): Karanlık yer (T. + T.)** (2 Nisan 1933 – Vakit)

3.3.1.13. Farsça + Arapça Kökenli Sözcükler İçin Türkçe + Türkçe Karşılık

1. **Serbest meslek (Far. + Ar.): Özgür ertik (T. + T.) (**6 Haziran 1935 – Ulus)

3.3.1.14. Farsça + Arapça Kökenli Sözcükler İçin Yalnızca Türkçe Karşılık

1. **Sahte hassasiyet (Far. + Ar.): Duymacık (T.)** (9 Haziran 1935 – Ulus)
2. **Yeknesak (Far. + Ar.): Biteviyelik (T.)** (14 Mayıs 1935 – Ulus)

3.3.1.15. Farsça + Farsça Kökenli Sözcükler İçin Türkçe + Türkçe Karşılık

1. **Abdesthane (Far. + Far.): Ayakyolu (T. + T.)** (27 Mart 1935 – Türk Dili)

3.3.1.16. Fransızca Kökenli Sözcükler İçin Yalnızca Türkçe Karşılık

1. **Disiplin (Fr.): Yasav (T.)** (29 Nisan 1935 – Ulus)
2. **Montaj (Fr.): Kurma (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
3. **Nüans (Fr.): Belirsi (T.)** (2 Haziran 1935 – Ulus)
4. **Rasyonel (Fr.): Usal (T.)** (14 Mayıs 1935 – Ulus)
5. **Statü (Fr.): Tüzük (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)

3.3.1.17. Fransızca Kökenli Sözcükler İçin Türkçe + Türkçe Karşılık

1. **Baskül (Fr.): Tartı yeri (T.)** (5 Mayıs 1935 – Ulus)

3.3.1.18.Türkçe Kökenli Sözcükler İçin Yalnızca Türkçe Karşılık

1. **Az (T.): Azay (T.)** (5 Mayıs 1935 – Ulus)
2. **Çöp (T.): Süprüntü (T.)** (6 Nisan 1935 – Ulus)
3. **Gelir (T.): Akar (T.)** (11 Mayıs 1933 – Vakit)
4. **Girişim (T.): Girgi (T.)** (10 Mayıs 1935 – Ulus)

5. **Girişken (T.): Girgin (T.)** (19 Şubat 1929 – Cumhuriyet)
6. **İyileşmez (T.): Onulmaz (T.)** (2 Nisan 1935 Ulus)
7. **Kütük (T.): Tomruk (T.)** (19 Mayıs 1935 – Ulus)
8. **Ordu (T.): Sü (T.)** (1 Nisan 1935 – Ulus)
9. **Özgünlük (T.): Ayrıksınlık (T.)** (22 Mayıs 1935 – Ulus)
10. **Sakınma (T.): Saknı (T.)** (3 Haziran 1935 – Ulus)
11. **Saldırı (T.): Azı (T.)** (1 Nisan 1935– Ulus)
12. **Söz (T.): Diyev (T.)** (23 Nisan 1935 Ulus)
    i. **Sav (T.)** (29 Nisan 1935 – Ulus)
13. **Sürekli (T.): Sürel (T.)** (23 Mayıs 1935 – Ulus)
14. **Uçak (T.): Uçku (T.)** (6 Nisan 1935 – Ulus)
15. **Uygulama (T.): Yeritim (T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)
16. **Yönetici (T.): Güden (T.)** (2 Nisan 1935 Ulus)

3.3.1.19. Türkçe + Türkçe Kökenli Sözcükler İçin Yalnızca Türkçe Karşılık

1. **Ardı ardına (T. + T.): Sökün (T.)** (2 Şubat 1929 – Cumhuriyet)
2. **Verilen söz (T. + T.): Adanç (T.)** (25 Mayıs 1935 – Ulus)

3.3.1.20.Türkçe + Türkçe Kökenli Sözcükler İçin Türkçe + Türkçe Karşılık

1. **Savunma bakanı (T. + T.): Sü bakanı (T. + T.)** (2 Mayıs 1935 – Ulus)

3.3.2. Kaynak Kökenine Göre Veri Analizi

Bu bölümde, çalışmada ele alınan 879 sözcüğün kökenlerine ve önerilen karşılık türlerine göre dağılımı incelenmiştir. Sözcükler, Arapça, Farsça, Fransızca ve Türkçe kökenli olarak sınıflandırılmış ve her bir kategori için önerilen karşılık sayıları belirlenmiştir.

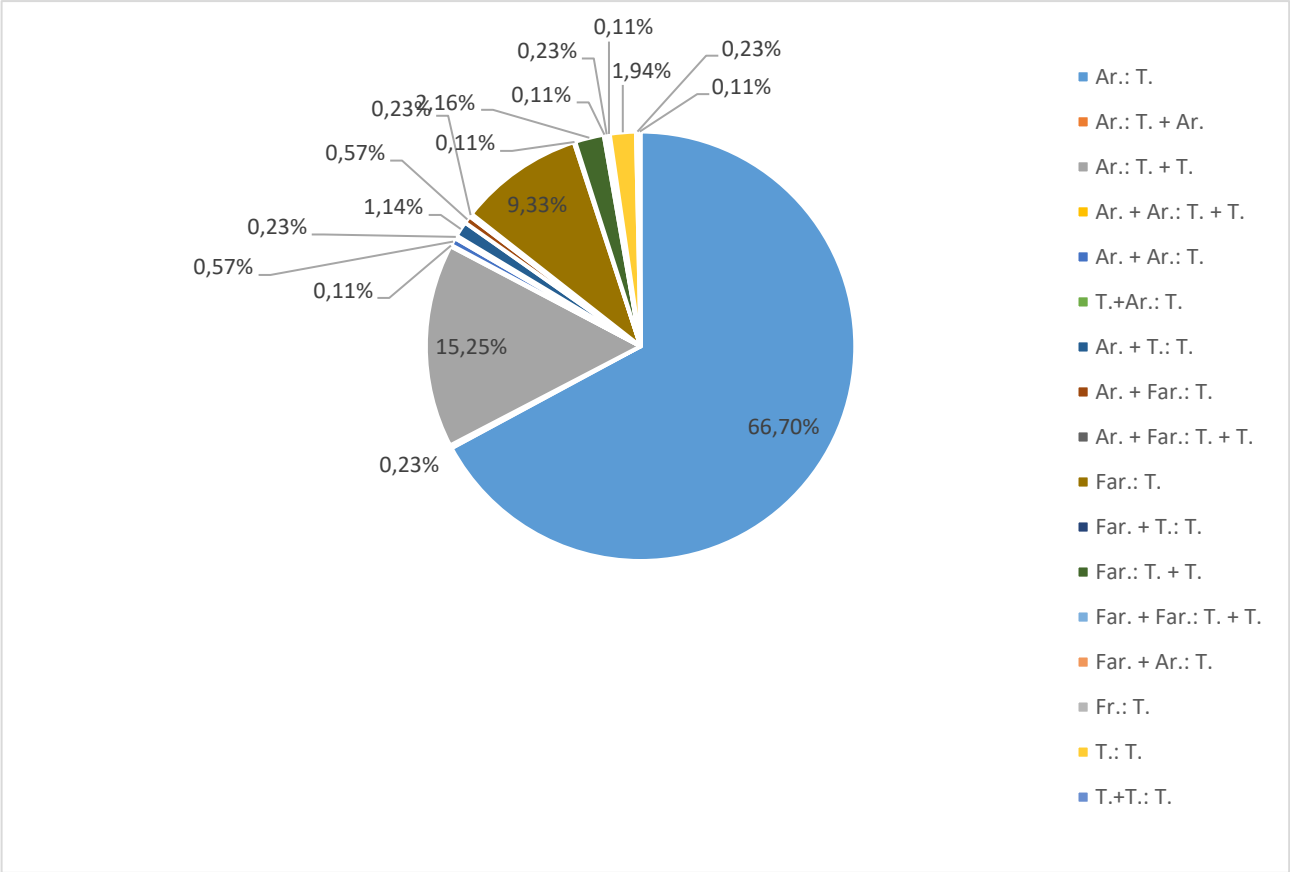

Tablo 2. Kaynak Kökenine Göre Veri Analizi

Arapça kökenli sözcükler için yalnızca Türkçe karşılık önerilenler **586** (%66,7) ile en büyük grubu oluştururken, Arapça kökenli sözcükler için Türkçe ve Arapça karışık karşılık önerilenler **2** (%0,23), Türkçe + Türkçe karşılık önerilenler **134** (%15,25) olarak kaydedilmiştir. Arapça + Arapça kökenli sözcüklerde yalnızca Türkçe karşılık önerilenler **5** (%0,57), Türkçe + Türkçe karşılık önerilenler **1** (%0,11) şeklindedir. Türkçe + Arapça kökenli sözcükler için yalnızca Türkçe karşılık önerilenler **2** (%0,23), Arapça + Türkçe kökenli sözcüklerde yalnızca Türkçe karşılık önerilenler **10** (%1,14), Arapça + Farsça

kökenli sözcüklerde yalnızca Türkçe karşılık önerilenler **5** (%0,57) ve Türkçe + Türkçe karşılık önerilenler **2** (%0,23) olarak tespit edilmiştir.

Farsça kökenli sözcüklerde yalnızca Türkçe karşılık önerilenler **82** (%9,33), Türkçe + Türkçe karşılık önerilenler **19** (%2,16), Farsça + Türkçe kökenli sözcükler için yalnızca Türkçe karşılık **1** (%0,11) ve Farsça + Arapça kökenli sözcüklerde yalnızca Türkçe karşılık **2** (%0,23), Türkçe + Türkçe karşılık önerilenler ise **1** (%0,11) olarak görülmüştür. Farsça + Farsça kökenli sözcükler için Türkçe + Türkçe karşılık önerilenler **1** (%0,11) olarak kayda geçmiştir.

Fransızca kökenli sözcükler için yalnızca Türkçe karşılık **5** (%0,57), Türkçe + Türkçe karşılık **1** (%0,11), Türkçe kökenli sözcüklerde yalnızca Türkçe karşılık **17** (%1,94), Türkçe + Türkçe kökenli sözcükler için yalnızca Türkçe karşılık **2** (%0,23) ve Türkçe + Türkçe karşılık önerilenler **1** (%0,11) şeklindedir. Bu sınıflandırma, sözcüklerin kökenleri ve önerilen karşılık türleri bağlamında dağılımlarını net bir biçimde ortaya koymaktadır.

Bu veriler, dil devrimi sürecinde önerilen karşılıkların büyük çoğunluğunun Arapça kökenli sözcüklere yöneldiğini göstermektedir. Farsça ve Fransızca kökenli sözcükler de belirli ölçüde önerilerde yer almakla birlikte, yerli Türkçe sözcükler için de kimi durumlarda öneri yapılmıştır. Ayrıca, bazı sözcükler birden fazla kökenle ilişkili olarak değerlendirilmiş ve buna göre farklı Türkçe karşılıklar sunulmuştur. Bu durum, dönemin dil çalışmalarının hem kökensel hem de işlevsel çeşitliliği dikkate alan bir yaklaşım sergilediğini ortaya koymaktadır.

Dil Devrimi sürecinde önerilen sözcükler, yalnızca yabancı kökenli karşılıkların yerine konan teknik çözümler değil, aynı zamanda dönemin düşünsel ve kültürel iklimini yansıtan yaratıcı denemeler olmuştur. Gazetelerde ortaya çıkan bu tekliflerin kimi doğrudan halkın kullanımına girmiş, kimi ise yalnızca belirli çevrelerde yankı bulmuş, kimileri de tamamen unutulmuştur. Bu çeşitlilik, Türkçenin günlük hayatın doğal akışı içinde sınandığını gösterir.

Cumhuriyet dönemi dil çalışmaları kapsamında yabancı kökenli sözcükler için önerilen karşılıkların tek bir biçimle sınırlı kalmadığı görülmektedir. İncelenen gazete sayılarında kimi zaman aynı sözcük için farklı yazarlar tarafından birbirinden değişik Türkçe karşılıkların önerildiği, hatta tek bir yayında dahi aynı sözcüğe birden fazla

karşılık sunulduğu tespit edilmiştir. Bu durum, dil devrimi sürecinin doğası gereği bir deneme-yanılma ve arayış dönemi olduğunu göstermektedir. Farklı gazetelerden gelen çoklu öneriler, hem halk arasında karşılık bulabilecek en uygun sözcüğün seçilmesine yönelik bir çeşit "dil deney sahası" işlevi görmüş, hem de Türkçenin ifade imkânlarının zenginliğini ortaya koymuştur. Dolayısıyla, yabancı kökenli sözcüklere getirilen karşılıkların sayısal çeşitliliği, dönemin dil politikalarının katılımcı, deneysel ve çoğulcu karakterini de açıkça yansıtmaktadır.

Önerilen karşılıkların önemli bir kısmı köken bakımından Eski Türkçe, Orta Türkçe ve Anadolu ağızlarından derlenmiş; bir kısmı ise türetme yoluyla yeniden inşa edilmiştir. Bu bağlamda her öneri, yalnızca biçimsel bir değişiklik değil, aynı zamanda Türk dilinin tarihsel kökleriyle yeniden bağ kurma çabasıdır. Bugün yaşamaya devam edenler, köken–anlam uyumunu güçlü biçimde kurdukları için kalıcı olabilmişlerdir. Buna karşılık bazı öneriler, köken veya anlam ilişkisinde yeterince sağlam bir bağ kuramadıklarından günümüz dilinde tutunamamıştır.

Sonuç olarak, Dil Devrimi'nin sunduğu bu sözcük teklifleri, köken–anlam ilişkileriyle birlikte değerlendirildiğinde, yalnızca dilde arılaşma hareketinin değil, aynı zamanda ulusal kimlik inşasının da bir parçası olarak görülmelidir. Günümüzde kullanılmayan karşılıklar dahi, Türkçenin kendi köklerinden nasıl yeniden üretim yapabileceğini göstermesi bakımından değerlidir. Bu nedenle, söz konusu çalışmalar hem dil tarihinin hem de kültürel hafızanın ayrılmaz bir bileşenidir.

KAYNAKÇA

AKÇAY, E. (2023). Vakit Gazetesinde "Yazarları Himaye" Meselesi. Edebi Eleştiri Dergisi236-251. https://doi.org/10.31465/eeder.1391594

AKDEMİR, Y., ve İsi, H. (2018). Tarihî Türk Lehçelerinde yawlak~yavlak Sözcüğü. TÜRÜK Uluslararası Dil Edebiyat Ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi, 1(15), 21-37.

AKSAN, Doğan (1990), Türkçenin Gücü, Ankara: Bilgi Yayınevi.

AKSAN, Doğan (2004), Türkçenin Sözvarlığı, Ankara: Engin Yayınevi.

BANARLI, Nihad Sâmi (1988), Türkçenin Sırları, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.

BAYAR, N. (2016), 1935 Cep Kılavuzlarında Yerlileştirme Örnekleri, Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 1(1), 35-50.

ÇELİK, Z. (2005), 'Yeni' Türkçe'nin Doğuşu: Türk Dil Devrimi, Muhafazakar Düşünce Dergisi, 2(6), 197-216.

ÇEVİK, Z. (2020). HATAY MESELESİ BAŞLARKEN BİR TAŞRA KENTİ GAZETESİNE YANSIMALAR: BALIKESİR'DE TÜRK DİLİ GAZETESİ ÖRNEĞİ (1936). BELLEK Uluslararası Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi, 2(2), 213-228.

ÇİL, S. (2023). OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E TÜRK MEDYASI. Akademik Hassasiyetler, 10(Cumhuriyet Özel Sayısı), 927-950. https://doi.org/10.58884/akademik-hassasiyetler.1358187

DİLEMRE, Saim Ali (1949): Dil Devrimi İçin II, İstanbul: İbrahim Horoz Basımevi.

EMİROĞLU, Ö. (Haz.) (2002), Falih Rıfkı Atay'ın Dil Yazıları. Ankara: Yargı Yayınevi.

EMRE KAYA, A. E. (2010). Cumhuriyet Gazetesi'nin Kuruluşundan Günümüze Kısa Tarihi. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 0(39), 75-91.

EREN, Hasan (2020): Eren Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü (ETDES), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

ERGİN, Muharrem (2018), Dede Korkut Kitabı I Giriş-Metin, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

FERİDUNOĞLU, İ.C. (2020). "Cumhuriyet Gazetesinin Türban Olgusuna Bakışı", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 6(30): 442-457.

GÖKALP, Ziya (1968), Türkçüğün Esasları, İstanbul: Varlık Yayınları.

GÜLENSOY, T. (2011). Türkiye Türkçesindeki Türkçe sözcüklerin köken bilgisi sözlüğü (2.Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

GÜLER, A. (2023). Cumhuriyetin 100. yılında cumhuriyeti hazırlayan olaylardan İzmir'in işgalinin Balıkesir basınına yansımaları. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 26(49-1), 33-48. https://doi.org/10.31795/baunsobed.1353525

GÜRBÜZ, E. (2024). Mustafa Kemal'in az bilinen yönü: Gazeteciliği üzerine bir inceleme. TÜRKAV Kamu Yönetimi Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi, 4(1), 253–273. https://doi.org/10.5281/zenodo.12586283

GÜVEN, Ömer (2019). Kitâb-ı Esrârü'l-ʿÂrifin: Dil İncelemesi Metin-Sözlük-Tıpkıbasım, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı (Doktora Tezi).

HATİPOĞLU, Vecihe (2022), Dil Devrimi ve Türk Dilinin Kökeni, İstanbul: Sözcü Kitabevi.

İMER, Kâmile (1976), Dilde Değişme ve Gelişme Açısından Türk Dil Devrimi, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

İNAN, Abdülkadir (2023), Atatürk'ün Sofrasında Bir Başkurt Abdülkadir İnan'ın Dil Devrimi Hatıraları, Ankara: Altınordu Yayınları.

KANAR, Mehmet (2011), Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü, Ankara: Say Yayınları.

KARAALİOĞLU, Seyit Kemal (1980), Resimli Motifli Türk Edebiyatı Tarihi I. Cilt (Genişletilmiş 2. Basım), İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevleri Kol. Şti.

KAYABAŞI, O. A. (2022). Türk Mitolojisinin Kutsal Dişisi: Umay. Düşünce Dünyasında Türkiz, 7(38), 109-116.

KILIÇ, S. (2008). Cumhuriyetin ilk yıllarındaki gelişmeleri basının yorumlayışı (1923-1926). Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 24(70), 149-194.

KORKMAZ, Zeynep (1963), Türk Dilinin Tarihî Akışı İçinde Atatürk ve Dil Devrimi, Ankara: A.Ü. DTCF Yay.

LEVENT, Âgah Sırrı (1960), Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

MÜJDECİ, M. (2014). Hakimiyet-i Milliye Gazetesinde Büyük Taarruz. Journal of Turkish Studies. https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.6454

OLPAK KOÇ, C. (2023). Bir Dönemin Tanığı Olarak Vakit Gazetesi. Edebi Eleştiri Dergisi201-212. https://doi.org/10.31465/eeder.1398 562

ÖZDEMİR, Üzeyir & SÜĞÜMLÜ, Üzeyir (2013), Dilde Sadeleşme ve Dil Akademisi Tartışmaları: Türk Dili Dergisi (1976), Journal of Turkish Studies.

ÖZKAN, M. (2012). YENİLEŞME SÜRECİNDE TÜRK DİLİ. Journal of Turkish Language and Literature, 32, 81-109.

SERTEL, Z. (2001). Hatırladıklarım (5. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

TEKİN, T. (1988). Atatürk ve Türk Dilinde Reform. Erdem, 5(12), 1023-1044.

TEKİN, Talat (2022), Orhon Türkçesi Grameri, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

TEZCAN, S. (2010). Etimoloji Önerileri. Orhon Yazıtlarının Bulunuşundan 120 Yıl Sonra Türklük Bilimi ve 21. Yüzyıl: 3. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu, 819-829.

TİETZE, A. (2016). *Tarihi ve etimolojik Türkiye Türkçesi lugatı (Vol. 1–8)*. İstanbul: Simurg Yayınları.

TİMURTAŞ, F. (2010), Küçük Eski Anadolu Türkçesi Grameri, Journal of Turkology, 18, 331-368.

TİMURTAŞ, F. K. (1977), Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl Gramer-Metin-Sözlük, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi.

ÜREKLİ, M. (1989), Kırım Hanlığının Kuruluşu ve Osmanlı Himayesinde Yükselişi (1441 - 1569), Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara.

ÜYEPAZARCI, Erol (2015), "CUMHURİYET DÖNEMİ İSTANBUL BASINI", Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi, 224-240. https://istanbultarihi.ist/255-cumhuriyet-donemi-istanbul-basini (29.09.2025).)

VURAL, H. (2021). Türkçeden Osmanlıcaya Cep Kılavuzu'ndan Kullanım Yaygınlığı Kazanmamış Kelimeler Üzerine. Karabük Türkoloji Dergisi, 4(4) 2021, s. 85-100, doi:10.7596/katud.31122021.006.

YALÇINKAYA, Beril. 1937 ve 1941 yılları arasında Türk dili gazetesinde edebî ortam. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019 (Yüksek Lisans Tezi).

İNTERNET KAYNAKÇASI

https://nek.istanbul.edu.tr/ekos/GAZETE/

ARIKAN, M. (2023, 14 Mart) Cumhuriyet Gazetesi. Atatürk Ansiklopedisi. https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/1230/Cumhuriyet_Gazetesi (18.09.2025)

SEMA YILMAZ GENÇ (12 Şubat 2021), "İzmit Kağıt ve Karton Fabrikası", Atatürk Ansiklopedisi,https://yeni.ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/722/%C4%B0zmitKa%C4%9F%C4%B1t-ve-Karton-Fabrikas%C4%B1

https://www.academia.edu/107023350/NOGAY_T%C3%9CRK%C3%87ES%C4%B0_S%C3%96ZL%C3%9C%C4%9E%C3%9C_NOGAYCA_%C3%9CZER%C4%B0NE_YAPILAN_%C3%87ALI%C5%9EMALARDA_GE%C3%87EN_S%C3%96Z_VE_ANLAMLARDAN_DERLENM%C4%B0%C5%9ET%C4%B0R

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler :

Adı ve Soyadı : **Nagihan Arıkçılı**

Eğitim Durumu :

Lisans Öğrenimi : Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (2017-2021)

Yüksek Lisans Öğrenimi : Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyat Bölümü (2022)

Yabancı Dil ve Düzeyi : A1

İş Deneyimi : -

Bilimsel Yayınlar ve Çalışmalar : TÜRK SAVUNMA SANAYİSİ VE TÜRKÇELEŞME, BÜKE HİMMET, Arıkçılı Nagihan, XV. DÜNYA DİLİ TÜRKÇE SEMPOZYUMU